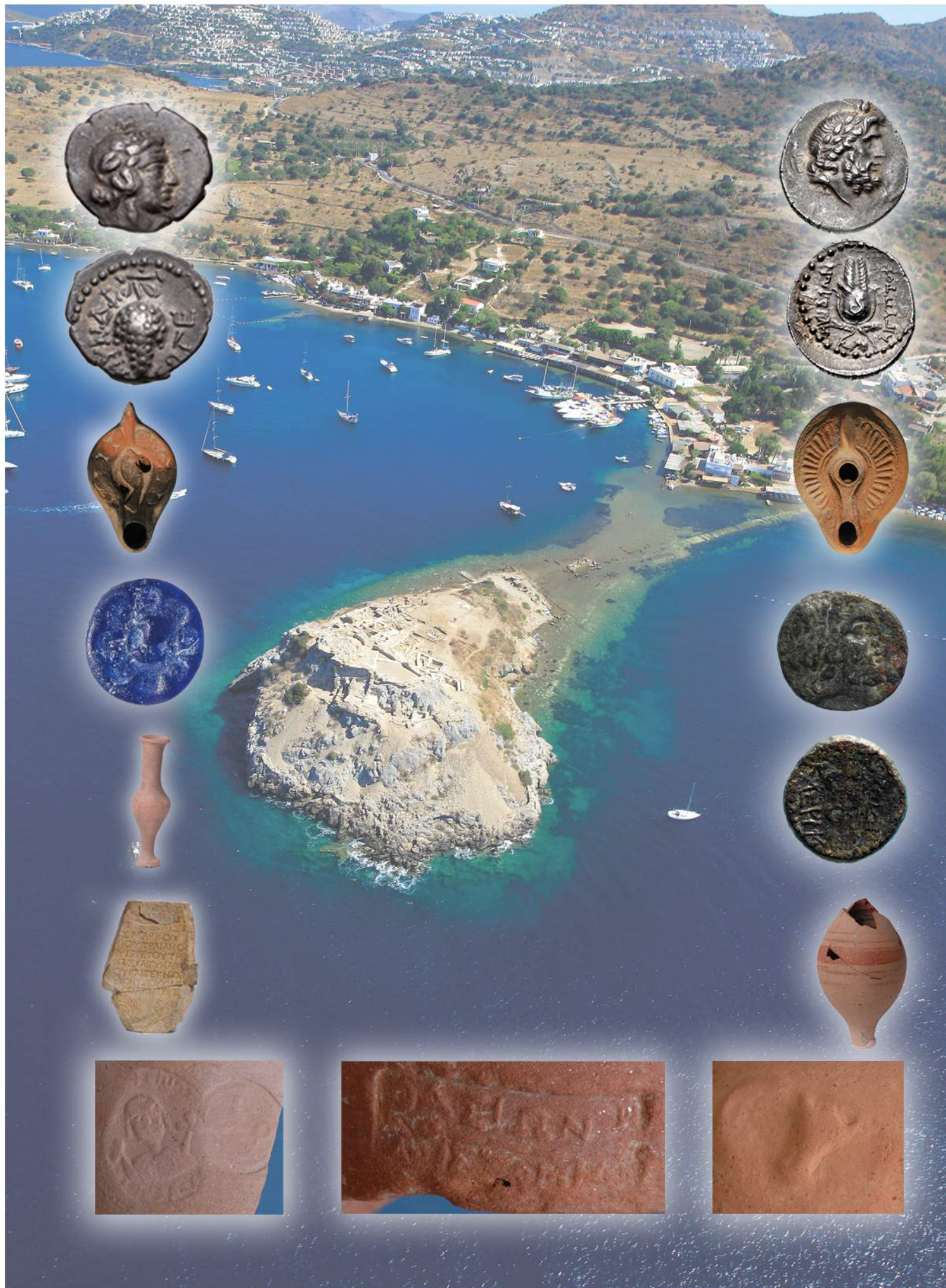

T.C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI
ULUDAG UNIVERSITY PRESS

MYNDOS ARAŞTIRMALARI - I
MYNDOS STUDIES - I

MYNDOS KAZI VE ARAŞTIRMALARI
MYNDOS EXCAVATIONS AND RESARCHES
2004 - 2013

Editör / Edited by
Derya ŞAHİN

Bursa 2016

T.C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI
ULUDAG UNIVERSITY PRESS

MYNDOS ARAŞTIRMALARI - I
MYNDOS STUDIES - I

MYNDOS KAZI VE ARAŞTIRMALARI MYNDOS EXCAVATIONS AND RESEARCHES 2004-2013

Editör / Edited by
Derya ŞAHİN

Bursa 2016

MYNDOS ARAŞTIRMALARI - I
MYNDOS STUDIES – I

MYNDOS KAZI VE ARAŞTIRMALARI
MYNDOS EXCAVATIONS AND RESEARCHES
2004-2013

Yayına Hazırlayan/Redaction: Araş. Gör. Gonca GÜLSEFA

Uludağ Üniversitesi Yayınıdır.

Ön Kapak Resmi/Front Cover

Myndos Batığı'ndan bir detay/a view of Myndos wreck

Arka Kapak Resmi/Back Cover

Myndos kentinden bir görünüm ve buluntular/a view from the Ancient city of Myndos and its finds

Uludağ Üniversitesi Basimevi Müdürlüğü 16059 Görükle-BURSA
basimevi@uludag.edu.tr

ISBN: 978-975-978-605-2

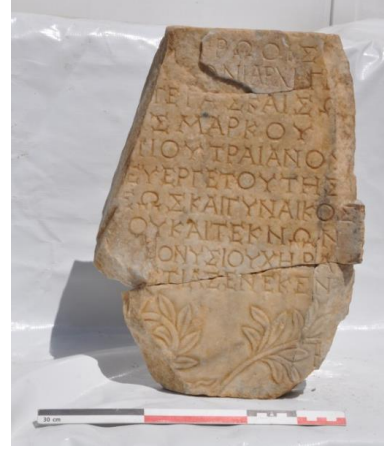
Bursa 2016

Bu kitap, Uludağ Üniversitesi, Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından desteklenen OUAP(F) 2013/37 numaralı ve “Dini İnançlardaki Değişimin Sosyal Hayata ve Kentsel Yapılaşmaya Yansıması: Myndos Örneği” isimli proje ile hazırlanmıştır.

© Bu kitapta yayınlanan kitap bölümleri bilim ve dil sorumluluğu yazarlara aittir. Kitap bölümünde salt biçimsel düzenlemeler yapılmıştır. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

All the scientific and linguistic responsibilities of the book chapter in this book belong to the authors. Only type settings had been done in the book chapter. Available for quotation with showing reference.

θεοῖς πατράοις [καὶ]
Ἀπόλλωνι Ἀρχηγέτῃ
ὑπὲρ ὑγείας καὶ
σωτηρίας Μάρκ[ου]
Οὐλπίου Τραϊανο[ῦ],
τοῦ εὐεργέτου τῆς
πόλεως, καὶ γυναικὸς
αὐτοῦ καὶ τέκνων
Ἀρτέμων Ἀρτέμωνος
εὐχαριστίας ἔνεκεν.

Babalardan Tanrılara ve Apollon Archegetes'e miras kalan, Marcus Ulpius Traianusun sağlığına ve iyiliğine, şehrin hayırseveri karısı ve çocukları için, Artemon'un oğlu Artemon bu şükranı sunmuştur.
Den von den Vätern ererbten Göttern und dem Apollon Archegetes, für die Gesundheit und das Wohl des Marcus Ulpius Traianus, des Wohltäters der Stadt, und seiner Frau und Kinder, (hat) Artemon, Sohn des Artemon, (dies) aus Dankbarkeit (geweiht).

Çeviri/Translation: Prof. Dr. Christof Schuler

İÇİNDEKİLER/CONTENTS

ÖNSÖZ/PREFACE.....	vii
MYNDOS KAZILARI/MYNDOS EXCAVATIONS 2004-2013	
Mustafa ŞAHİN	ix
 Myndos Sualtı Araştırmalarında Yeni Bir Keşif: Batı Limanı <i>A New Discovery in the Myndos Underwater Research: West Harbour</i> Oktay DUMANKAYA / Serkan GÜNDÜZ.....	1
 Myndos Antik Kenti'nin Doğu Limanı ve Yapıları <i>The Eastern Harbour of Myndos Ancient City and its Structure</i> Oktay DUMANKAYA / Serkan GÜNDÜZ.....	9
 2006-2013 Myndos Kazılarında Ele Geçen Amphoralar ve Amphora Mühür Buluntuları <i>Amphora Finds and its Stamps Which Were Found between 2006-2013 Myndos Excavation</i> Gonca GÜLSEFA	35
 Myndos Asar Adası Geç Antik Dönem Kandilleri <i>Myndos Asar Island Late Antique Lamps</i> Sinan MİMAROĞLU.....	161
 Myndos Asar Adası Cam Buluntuları I 2009-2013 <i>Myndos Asar Island Glass Findings I 2009-2013</i> Aynur ÖZET	177
 Myndos Unguentaria Derya ŞAHİN	297
 Geç Antik ve Bizans Çağına Ait Myndos Sikkeleri <i>Myndos Coins Dated to Late Antiquity and Byzantine Era</i> Mustafa ŞAHİN	308

ÖNSÖZ

Üzerinde çalışılmış olan “**Myndos**” kitabı maddi manevi büyük fedakarlıklarla geçirilmiş, yaklaşık aktif olarak çalışılmış on yıllık bir kazı çalışmasının bazı sonuçlarını içermektedir. Muğla’nın Bodrum ilçesinin Gümüşlük mahallesinde yer alan Myndos Antik Kenti, Bodrum gibi arazi rantları oldukça yüksek olan bir bölgede olmasının sıkıntılarını hep çekmiştir. Bu nedenle belki de ülkemizde ki birçok kazı alanının kaderini de paylaşmak zorunda kalmış ya da kalacaktır. Amacımız bu tür bir çalışma ile kentin kısa sürede elde ettiğimiz arkeolojik verilerini bilim dünyası ile paylaşmaktır. İlk defa 2004 yılında Prof. Dr. Mustafa Şahin tarafından başlatılan kent araştırmaları, 2005 yılından itibaren ise bilimsel kazılara dönüşmüştür. Kazı evi, kazı deposu ve arkeolojik kazıların yapılmasına olanak sağlayan her türlü imkan sıfırdan sağlanmış ve bu olanakların sağlanması için büyük çabalar harcanmıştır. Bu süreçteki kazı çalışmalarının büyük bir kısmı çok az işçi ve büyük oranda öğrencilerin desteği ile yapılabilmektedir. Bu vesile ile adlarını burada hepsinin zikredemeyeceğim ancak Myndos çalışmalarına çeşitli şekillerde katkı sağlamış her bir öğrencimize sonsuz teşekkürler sunuyoruz. Eminim benim gibi birçok arkeolog ve arkeoloji öğrencisi için kent tam bir okul olmuş ve mesleki deneyimlerimize yüksek oranda destek sağlamıştır.

Yedi bölümden oluşan bu kitap 2004-2013 yıllarına ait araştırma ve kazı sonuçlarından elde edilmiş çalışmalardan oluşmaktadır. Yayına çalışmalarıyla destekte bulunanlara minnettarız. Umarız paylaşılan bilgilerle Myndos Antik Kentinin önemi ve potansiyeli bir kez daha net bir şekilde herkes tarafından görülür. Mesleğimde bana çok şey öğreten Myndos’a ve böyle bir kentin kazı çalışmalarının sorumluluğunu üstlenerek birçok araştırmacı ve öğrenciye fırsat sağlayan sevgili eşim ve meslektaşım Mustafa Şahin’e çok teşekkür ederim. Ayrıca M. Aykut Özet, 2004-2005 Gümüşlük Belediye Başkanı, Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi Yaşar Yıldız’a, kitabın basılmasına olanak sağlayan Uludağ Üniversitesi BAP birimine ve çalışanlarına teşekkürlerimi sunarım. Arkeolojinin turizme hizmet ettiği bir alan olarak değil de, bir bilim dalı olarak görüldüğü yarımlar temennisi ile...

Doç. Dr. Derya ŞAHİN

Editör

MYNDOS KAZILARI 2004-2013

Myndos ile ilk tanışmamız 1997 yılında Knidos kazıları dönüşü Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi'ni ziyaretle başlar. Müzeyi gezerken "Karyalı Prenses" salonu girişinin iki yanında duran mezar stelleri dik-katimizi çekti. Doktora konumuz mezar stelleri olunca hemen yayınlanıp yayınlanmadığını ve elbette ne-renden geldiğini öğrenmeye çalıştık. Çünkü Karia Bölgesi için figürlü mezar steli geleneği pek alışıldık bir durum değildi. Envanter kaydında her ikisinin de Myndos'dan getirildiği kayıtlıydı. Gerekli olan izinleri aldıktan sonra bir sonraki sene Adalya isimli dergide yayınladık. Böylece Myndos ile tanışmış olduk.

Yayın aşamasında mezar stellerinin geldiği kente karşı bir ilgi uyanmıştı. Böylesine yüksek kaliteli ve işçilikli mezar stellerinin geldiği kent sıradan bir yer olamazdı. Mutlaka gidip görülmesi gerektiğine karar verdik. Dönemin müze müdür yardımcısı Aykut Özet'e gidip, kentin yerini sorduk. Yarımada'nın en uç noktasında olduğunu, ulaşımın zor olduğunu, gitmemize gerek olmadığını, çünkü özel mülkiyete ait bahçe duvarları arasında antik kente ait hiç bir şey göremeyeceğimizi söyledi. Buna rağmen özel bir araç kiraladık ve Gümüşlük'e gittik. Aykut Bey haklıydı.

Aykut Özet, çok sevdiğimiz ve saygı duyduğumuz bir abimizdi. Güvenimiz de sonsuzdu. Duygula-rımız bizi yanıltmamış olacak ki, Aykut Özet ilk araştırmaların başladığı tarihten son ana kadar hep yanı-mızda oldu. Eğer orada herhangi bir hata yapmadıysak Aykut Bey'in sayesinde olmuştur.

Yayından sonra hep Myndos'u düşünür olmuştuk. Mezar stellerinden önemli bir kent olduğu bel-liydi. Leleg kentiydi. Troya'dan Knidos'a kadar her yerde Lelegler'den, Leleg yerleşimlerinden bahsedil-mesine karşın, Leleglerin kim olduğu hala bilinmiyordu. Kuruluşundan terk edildiği Ortaçağ'a kadar hep Leleg yerleşimi olan Myndos, Leleg sorununu çözme konusunda önemli rol oynayabilirdi. Ancak, kent mafyavari kendini bilmez sonradan zenginlerin eline geçmişti ve yavaş yavaş yok ediliyordu.

Bu durum içten içe bizi kemiriyordu. Daha fazla seyirci kalamayacağımızı anladık ve girişimlerde bulunmaya karar verdik. Konuyu ilk açtığımız kişilerden birisi Aykut Özet oldu. Aykut Abimiz, çok isabetli bir karar olduğunu, ancak rantın yüksek olması nedeniyle çok sıkıntılı ve tehlikeli olabileceğini, en iyisi oradan uzak durup, araştırma ve kazı için daha sakın bir kentte kazı yapmamızı önerdi.

Tabi ki, dinlemedik. İyi mi yaptık, kötü mü dersenz iyi yapmışız. Çok yıprandık, ama daha sonra-ki gelişmeler değdiği konusunda bizi umutlandırdı.

Neyse, tekrar konumuza dönersek, araştırma ve kazı konusunda ilk girişimlerimiz yüzey araştır-ması izni için 2003 yılında oldu. Bu konuda bizi cesaretlendiren o dönemin Gümüşlük Belediye Başkanı Mehmet Ülküm olmuştur. ICOMOS'un sualtı kültür varlıkları ile ilgili Bodrum'da yaptığı bir toplantıda, Sayın Ülküm toplantıya katılmış, acil önlem alınmasa Myndos adında bir kentin kalmayacağını, yapılacak her türlü çalışmaya destekte bulunacaklarını bildirerek, bilim insanlarını Gümüşlük'e davet etmişti. Bu-nun üzerine 2003 yılında arkeolojik yüzey araştırması için başvuruda bulunduk, ancak red edildi. 2004 yılında başvurumuzu yeniledik. Bu defa izin çıktı ve 15 gün süre ile Gümüşlük Belediyesi'nin desteği ile antik kentte yüzey araştırması yapma şansına sahip olduk.

Yüzey araştırmasının en önemli sonucu, rant çevrelerinin bilinçli bir şekilde antik kenti görünmez olmaya çabaladıklarını belirlemek oldu. Yüzeyde nerede ise hiç bir mimari parça yoktu. Arkeolog olmayan birisinin mevcut izlerden Gümüşlük'te bir antik kent olduğunu anlaması mümkün değildi. Mydos'a ulaşan yol kavşaklarında da sadece Gümüşlük yazısı vardı. Bu olguyu yerel otorite de kabullenmiş gibiydi. 2005 yılında kazılara başlamak üzere yaptığımız başvuruda, Kültür ve Turizm Bakanı Müsteşar Yardımcısı Zey-nel Koç, Bakanlar Kurulu Kararı için sürenin az olduğunu, o nedenle Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi başkanlığında arkeolojik kazıları başlatmamızı önermişti. Prosedür gereği, heyet üyesi listesinin Müze Müdürlüğü kanalıyla Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'ne gönderilmesi gerekiyordu. Biz de öyle yaptık. Ancak dönemim Müze Müdür Vekili Bahadır Berkaya kazı başvurusu yerine, müze uzmanları ile bir rapor hazırlamış ve Gümüşlük'ün balık restoranları ile ünlü bir yer olduğunu, kazı çalışmasına ge-rek olmadığını rapor etmişlerdi. Kazıların önündeki engel, Yaşar Yıldız'ın müze müdürü olarak atanması ile ortadan kalktı ve 2005 yılında ilk kazılar Müze Başkanlığında başlamış oldu. Kazıların başlaması ile Gümüşlük yön levhalarının yanına Myndos yazısını da dahil etmemiz gerektiğini düşündük. Konuyu Gü-

müşlük Belediye Başkanı Mehmet Ülküm'e aktardığımızda, isabetli bir karar olacağını söyledi ve hemen yön levhaları için sipariş verdiler. Ancak, İzmir'den yön levhaları geleceği için kazı sezonuna yetişmedi.

2006 yılında kazılara başlamak üzere Myndos'a gittiğimiz de yolda hep Myndos levhalarını merak etmiştik. Bodrum'u geçtiğimizde hiçbir kavşakta hazırladığımız Myndos yön levhalarını göremedik. Belediye'de yetkililere sordüğümüzda, hazır olduğunu ancak takmaya fırsat bulamadıklarını söylediler. Bunun üzerine ilk iş levhaları alarak İslamhaneler, Turgutreis ve Yalıkavak kavşaklarına Myndos yön levhalarını monte etmek oldu. İlk levhaları elimizle dikmek nasip olmuştu. Karayolları Genel Müdürlüğü 2013 yılında Bodrum-Turgutreis Karayolunda yol genişletme ve kavşak düzenleme çalışmaları yaptığında yön levhalarını da yenilemişti. 2013 sezonunda Myndos'a giderken İslamhaneler kavşağında kocaman yazılmış Myndos yazısını görünce, arabayı kenarda durdurup bir müddet gözlerim mutluluktan yaşararak baktığımızı hatırlıyorum. Çalışmalar amacına ulaşmaya başlamıştı, artık Gümüşlük'de Myndos diye bir kentin olduğu otoriteler tarafından kabul ediliyordu. İşte böyle basit şeylerden bile çok mutlu olabiliyorduk.

2006 yılı Myndos Kazıları için dönüm noktalarından birisiydi. Çünkü meslektaşımız Ömer Çakır'ın desteği ile 2006 yılında Bakanlar Kurulu Kararlı kazılar statüsüne geçmiştik. Şans da bizimleydi; büyük arazilerden birisinin sahibi olan bir iş adamı kendi arazisinde sondaj kazısı yapılmasını talep etmişti. Bu aynı zamanda kentin planını anlama da büyük bir fırsattı. Çünkü Myndos kazılarının önündeki en büyük engel, antik kentin yayıldığı arazilerin tamamına yakın bir bölümünün mülkiyeti olmasıydı. 1990'lara kadar antik kentin tamamı 1. Derece Arkeolojik Sit Alanı içerisinde kalıyorken, daha sonraki bir sit irdelemesi ile Asar Adası ve Kocadağ dışında kalan alan 2. Derece Arkeolojik Sit Alanı olarak değiştirilmişti. Sondaj kazısı talep eden arazi sahibinin kağıt üzerinde olmayan talebi kazı yapılsın, kültür varlığı varsa korumaya alalım, yoksa arazimi sit alanından çıkartın istediğim şekilde değerlendireyim idi. Tabi ki, emeline ulaşamadı.

2007 ve 2008 yılları Myndos kazılarındaki bazı problemleri çözmekle geçti. 2008 yılının sonlarına doğru Asar /Tavşan Adası'nda kazı yapmak koşulu ile tekrar izin çıktı ve 2008 yılının Aralık ayında masrafları tarafımızdan karşılanmak üzere zemin etüdü ile tekrar Myndos kazılarına başlamış olduk. Ancak başlangıçtaki heyecanımızdan, enerjimizden, isteğimizden artık eser kalmamıştı; başladığımız işi bitirmeye, incinen gururumuzu onarmaya çalışıyorduk.

2009, 2010, 2011, 2012 yılları Asar Adası ve Liman Yapısı olarak adlandırdığımız sektörün kazıları ile geçti. İlk defa 2012 yılında müze sondaj kazıları esnasında Erken Tunç Çağı mezarları ortaya çıkmaya başladı. 2013 sondaj kazılarında bu erken dönem mezarlarının devamı bulununca, Myndos kazılarının başlangıç sorusunun cevaplarından birisi daha aydınlanmaya başlamış oldu. Lelegler en azından Erken Tunç Çağı'ndan beri Myndos'daydı, diğer bir ifade ile Herodot'un anlattığı gibi, Adalar'dan Anadolu'ya göç etmemişlerdi.

Myndos açısından 2013 yılının diğer önemli bir kazanımı sur duvarları sınır olacak şekilde antik kentin oturduğu alanın tamamının 1. Derece Arkeolojik Sit Alanı kapsamına alınması oldu. Böylece ilk olarak 2008 yılında yaptığımız başvurumuz istediğimiz gibi neticelenmiş oldu.

Antik kenti kurtarma konusunda bir hamle daha atmamız gerekiyordu: mümkün olduğunca antik kentin oturduğu alanda rantı azaltmak. Bu konuda en iyi adımlardan birisi antik kentin ortasından geçen kaçak ve koruma amaçlı imar planında yer almayan yolu transit geçişe kapatmak oldu. Aynı zamanda Turgutreis-Yalıkavak bağlantısını sağlayan yol, herhangi bir mağduriyet yaşatmaması amacıyla, antik kentin etrafını dolaşacak şekilde projelendirildi ve yol inşası tamamlandıktan sonra kaçak yol trafiğe kapatıldı. Yol kapalı tutulabilseydi, kentin oturduğu alan yavaş yavaş terk edilecek ve sonucunda ıssızlaşacaktı. Bu da rantı azaltacaktı. Durumdan rahatsız olan çıkar çevreleri her platformu kullanarak yolun açılması için her yolu denediler ve sonuçta yolu tekrar açtırmayı başardılar. Baskının karşısında durmak çok zordu. Bir yolu kapatamayan bir kazı başkanının, Myndos'a nasıl sahip çıkacağı sorusunu sorduk ve kazılara ara vermenin doğru olacağını düşündük. Bunun üzerine sağlık nedenlerini gerekçe göstererek, kazılara devam edemeyeceğimi bildirdim. Böylece, Myndos'un gün ışığı ile tanıştırılması hayali başka bir bahara kalmış oldu...

Prof. Dr. Mustafa ŞAHİN
Myndos Kazı Başkanı

MYNDOS YAYINLARI

- 1998 M. Şahin, **"Myndos'tan Ölü Yemeği Sahneli İki Stel"**, Adalya 3, 1998, 97-110 mit 6 Abb.
- 2006 M. Şahin, **"Myndos 2004 Yılı Yüzey Araştırması"**, 23. Araştırma Sonuçları Toplantısı (Ankara 2006), 171-184.
- 2007 M. Şahin, **"Myndos Yüzey Araştırmaları 2005"**, 24. Araştırma Sonuçları Toplantısı I (Ankara 2007), 293-306.
- 2007 M. Şahin, **"2005 Yılı Myndos Kazısı"**, 28. Kazı Sonuçları Toplantısı I (Ankara 2007), 559-572.
- 2007 M. Şahin, **"Tarihte Siyah Üzümün Memleketi Myndos"**, Muğla Mermer. Muğla Mermerciler Derneği Sektörel yayın Organı 11, Mart-Nisan 2007, 112-121.
- 2008 M. Şahin, **"Myndos Sualtı Araştırmaları"**, 25. Araştırma Sonuçları Toplantısı I (Ankara 2008).
- 2008 M. Şahin, **"2006 Yılı Myndos Kazısı"**, 29. Kazı Sonuçları Toplantısı I (Ankara 2008), 21-38.
- 2009 M. Şahin, **"Die kyklopischen Stadtmauern von Myndos und ihre Beziehung zum griechischen Festland"**, F. Rumscheid (Ed.), Die Karer und die Anderen. Internationales Kolloquium an der Freien Universität Berlin vom 13. bis 15 Oktober 2005 (2009), 503-515
- 2010 M. Şahin, **"Myndos 2008: Tavşan Adası Jeofizik Çalışmaları"**, 25. Arkeometri Sonuçları Toplantısı (Ankara 2010), 227 – 236.
- 2011 M. Şahin, **"2009 Yılı Myndos Kazısı"**, 32. Kazı Sonuçları Toplantısı I (Ankara 2011)154-175.
- 2011 M. Şahin, **"Myndos Mangal Ataşları Işığında Akdeniz'de Ticari İlişkiler"**, Türk Deniz Ticareti Tarihi Sempozyumu – III. Mersin ve Doğu Akdeniz, 7-8 Nisan 2011 (Mersin 2011), 32-35.
- 2011 D. Şahin, **"Myndos Mosaics"**, XI. Uluslararası Antik Mozaik Sempozyumu, 16- 20 Ekim, Bursa, 865-872.
- 2011 D. Şahin, **"Myndos Mosaics"** Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi 12, 51-65.
- 2012 M. Şahin, **"Myndos Kazısı - 2010"**, 33. Kazı Sonuçları Toplantısı I (Ankara 2012) 339-364.
- 2012 M. Şahin, **"Myndos'tan İpek Giysili Bir Kadın Heykeli"**, B. Söğüt (Ed.), Stratonikeia'dan Lagina'ya Ahmet Adil Tırpan Armağanı (İstanbul 2012), 587-592.
- 2012 D. Şahin, M. Özgen, A. Özdilek, A.M. Birsin, S. Önde, E. Açıkgöz, Z. Kaya, **"Analysis of Ancient Dna From in Vitro Grown Tissues of 1600-Year-Old Seeds Revealed The Species as Anagyris Foetida"** Seed Science Research, 22, 279-286.
- 2013 M. Şahin, **"Myndos Kazısı- 2011"**, 34. Kazı Sonuçları Toplantısı III (Ankara 2013) 25-44.
- 2013 D. Şahin, Y. Taneli, S. Yurtkuran, G. Kırılı, M. Şahin, S. Gündüz, **"A Multidisciplinary Design Exercise: Myndos Excavation Site"**, *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 106C, 120-129.
- 2013 Z. F. Yaşar-D. Şahin, **"Myndos Toplumu Dışları Üzerine Bir Araştırma"**, 28. Arkeometri Sonuçları Toplantısı (Çorum 2012), 31-44.
- 2013 O. Dumankaya, **"Myndos Antik Kenti'nde Su Temini"**, 3. Uluslararası Bursa Su Kongresi Sempozyumu ve Sergisi 22-23-24 Mart 2013, Cilt 1,270-277.
- 2014 M. Şahin, **"Myndos Kazıları 2012"**, 35. Kazı Sonuçları Toplantısı (Ankara 2014), 400-417.
- 2014 M. Şahin, **"A new Discovery in the Myndos Harbor Surveys: The West Harbor"**, *TINA Maritime Archaeology Periodical* 1, 2014, 64-69.
- 2014 M. Şahin – C. Ciner, **"Myndos İç Liman Sualtı Araştırmaları - 2014"**, *TINA Denizcilik Arkeoloji Dergisi* 2, 2014, 76-84.
- 2014 M. Şahin – M. Seifert, **"Myndos - Eine karische Hafenstadt an der kleinasiatischen Westküste"**, *Antike Welt* 6, 46-57.
- 2014 M. Şahin, **"New Research on the Harbors of Myndos in Caria"**, 20th Annual Meeting of the European Association of Archaeologist 10-14 September 2014 İstanbul, 31.
- 2015 M. Şahin, **"Myndos Kazısı – 2013"**, 36. Kazı Sonuçları Toplantısı III (Ankara 2015), 19-44.
- 2015 D. Şahin-S. Şener, **"The Basilica Mosaic on Asar Island at Myndos"**, *JMR* 8, 141-166.

- 2015 D. Şahin-E. Tok, “**Myndos Asar / Tavşan Adası Ekmek Mühür Kalibi ve Hacı Pulları**
The Bread Stamp and Pilgrim Tokens from Myndos Asar / Tavşan Island”, TÜBA – KED 10, 9-20.
- 2015 S. Gündüz, O. Dumankaya, “**Liman Kentlerinde Sualtı Araştırmalarının Önemi: Asar Adası Örneği**”, Uluslararası 2. Turgut Reis Türk Denizcilik Tarihi Sempozyumu, 1-4 Kasım 2013 (Muğla) 2015, Cilt 1, 22-41.
- 2015 O. Dumankaya, “**Myndos Doğu Limanı Mendireği**” TINA Denizcilik Arkeoloji Dergisi 3, 12-44.
- 2016 M. Şahin, “**Myndos Kazısı - 2014**”, 37. Kazı Sonuçları Toplantısı I (Ankara 2016), 603-621.
- Yayında D. Şahin, “**Myndos Asar Adası Kazı Çalışmaları ve Bazı Liturjik Buluntular**”, Filiz Dönmez Öztürk Anısına Anadolu Arkeolojisi, Epigrafisi ve Eskiçağ Tarihine Dair Güncel Araştırmalar, (yayında).
- Yayında M. Şahin, “**Spätantike Siedlung auf der Tavşan-Insel von Myndos**”, The Phenomena of Cultural Borders and Border Cultures Across the Passage of Time (From Bronze Age to the Late Antiquity). 22nd -24th October 2010 - Trnava (yayında).

ÇALIŞILMIŞ YÜKSEK LİSANS TEZLERİ

- 2008 S. Gündüz, “**Antik Limanlar Işığında Myndos Limanı ve Liman Yapıları**”, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa.
- 2012 M. U. Gürdal, “**Myndos Asar Adası Mezarları**”, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa.
- 2015 G. Gülsefa, “**2006-2013 Myndos Kazılarında Ele Geçen Amphoralar ve Amphora Mühür Buluntuları**”, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa.
- 2016 M. İhtiyar, “**Myndos Ayazması**”, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa.

ÇALIŞILMAKTA OLAN DOKTORA TEZLERİ

- 2016 G. Gülsefa, “**Myndos Antik Kenti-Asar Adası Küçük Buluntuları**”.
- 2016 H. Çitakoğlu, “**Myndos Antik Kenti-Asar Adası Mimari Yapıları**”.

Yazılardaki Sıralama Soy Adına Göre Alfabetik Düzenlenmiştir.

MYNDOS SUALTI ARAŞTIRMALARINDA YENİ BİR KEŞİF: BATI LİMANI

Oktaý DUMANKAYA*

Serkan GÜNDÜZ**

ÖZ

Myndos, Karia Bölgesi'nin önemli liman kentlerinden birisidir ve birçok antik yazara göre tek limanı olan kentler arasında yer almaktadır. 2012 yılında yaptığımız sualtı araştırmalarında kentin ikinci bir limanının olduğu ortaya çıkartılmıştır. Söz konusu bu limanda kent surlarına ve liman yapılarına ait birçok blok taş sualtında izlenebilmektedir. Yapılan araştırmalarda liman ve liman yapılarını korumak amacıyla yapılmış dalgakıran ve Roma Dönemi'ne ait bir batık tespit edilmiştir. Bu batık, dalgakıran ve liman hakkında önemli ipuçları vermektedir.

Anahtar Kelimeler: Sualtı Arkeolojisi, Antik Liman, Myndos, Dalgakıran, Batık.

A New Discovery in the Myndos Underwater Research: West Harbour

ABSTRACT

Myndos was one of the important harbor settlements of the Caria Region and according to many ancient writers it had only one harbor. However, during the researches carried out by us in 2012, it was discovered that it had a second harbor. At this second harbor, many stone blocks, which belonged to the citadels and harbors structures, could be observed. As a result of the researches, a harbor, a breakwater for protecting harbor structures and a wreck dating back to Roman period was found. This wreck had given a lot of important information about the harbor.

Keywords: Underwater archaeology, ancient harbor, Mole, wreck.

* Sorumlu Yazar, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü, Kahramanmaraş/TÜRKİYE. E- mail: oktaydumankaya@gmail.com

** Bursa Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü, Bursa/ TÜRKİYE. E-mail: sgunduz17@gmail.com

Bu bölüm, 2013 yılında Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı, Sualtı Arkeolojisi Bilim Dalı'nda kabul edilen, "Bodrum Yarımadası Antik Limanları" adlı doktora tezinin içerisinde yer alan ilgili bölümden derlenerek hazırlanmıştır. Bu proje Selçuk Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri tarafından desteklenmiştir. Proje No: 10203031. Bu çalışmamıza ilişkin ilk yayın Prof. Dr. Mustafa Şahin tarafından yayınlanmıştır. M.Şahin, "Myndos Liman Araştırmalarında Yeni Bir Keşif Batı Limanı", TINA Denizcilik Arkeoloji Dergisi, Haziran 2014, 64-70).

Myndos, Karia denizinin önemli liman kentlerinden birisidir ve birçok antik yazara göre tek limanı olan kentler arasında yer almaktadır (Resim 1). 2012 yılında yaptığımız sualtı araştırmalarında kentin ikinci bir limanının olduğu ortaya çıkartılmıştır.

Resim 1. Myndos Antik Kentinin Konumu.

Myndos Antik Kenti Batı Limanı, Kocadağ'ın kuzeybatı sahilinde yer almaktadır (Resim 2). Limanın yer aldığı koyun genişliği 200 m'dir ve koy içerisinde bir sıra halinde birçok yapı kalıntısı yer almaktadır.

Batı Limanı A-Yapı

Söz konusu yapı, Dönmezler Burnu'nda yer almaktadır (Resim 3). Tamamı sualtında kalan bu yapı, üç odadan oluşmaktadır. 10.23x5.34 ölçülerine sahip yapının duvarları kesme blok taşlarla yapılmış olup; yapıda bağlayıcı malzeme olarak harç kullanılmıştır. 1.20 -2 m arasında duvar kalınlığına sahip yapıda, bir giriş ya da eşik taşı tespit edilememiştir. Hangi amaçla kullanıldığı kesin olarak anlaşılamasa da bazı kaynaklarda yapının hamam olduğundan bahsedilmektedir (Bean - Cook 1955: 109, Resim 3, 110, Dipn. 109); Bean 2000: 112).

Resim 2. Myndos Limanlarından Genel Görünüm.

Resim 3. Batı Limanı A-Yapısından Görünüm.

Yapının en büyük odasının korunabilen ölçüleri 1.75x3.45 m olup; bu ölçüler göz önünde bulundurulduğunda yapının hamam olması mümkün gözükmemektedir. Yapının açık denize bakan duvarları oldukça kalındır ve savunma amaçlı olduğu izlenimi vermektedir. Yapının ölçüleri, doğu limanı mendireği üzerinde tespit edilen yapı kalıntısının ölçülerine oldukça yakındır. Bu benzerlikler dikkate alındığında hamam olmasından ziyade, yapının kule olma ihtimali daha ağır basmaktadır.

Koyun kuzeyinde, kıyı hattında çeşitli yapılara ait duvarlar yer almaktadır (Resim 4-5). Blok taşlarla oluşturulmuş bu duvarlar toprak altından anakaraya doğru devam etmektedir. Koy içerisinde, sualtında, depremler sonucu yıkılarak dağılmış çeşitli yapılara ait yüzlerce blok taş yer almaktadır. Kıyı hattında, yapı duvarlarının üst katlarında Koyunbaba taşından yapılmış bir zemin, çizgi halinde gözlemlenmektedir (Resim 11-13). Bu duvarların batı limanı dalgakıranının koruma alanı içinde yer alması, limanla ilgili yapılar olduğunu işaret etmektedir (Koyunbaba taşı ve ocağı hakkında detaylı bilgi için (Dumankaya 2015: 38 vd.).

Resim 4. Batı Limanı Kıyı Hattı Yapı Temellerinden Görünüm.

Resim 5. Farklı Açılardan Batı Limanı Yapı Kalıntıları.

Resim 6. Dağılmış Blok Taşlardan Görünüm.

Resim 7. Dağılmış Blok Taşlardan Görünüm.

Resim 8. Dağılmış Blok Taşlardan Görünüm.

Resim 9. Dağılmış Blok Taşlardan Görünüm.

Resim 10. Farklı Açıdan Dağılmış Blok Taşlar.

Resim 11. Koyunbaba Taşının Kullanıldığı Zemin.

Resim 12. Koyunbaba Taşının Kullanıldığı Zemin Detay.

Resim 13. Farklı Açıdan Koyunbaba Taşının Kullanıldığı Zemin..

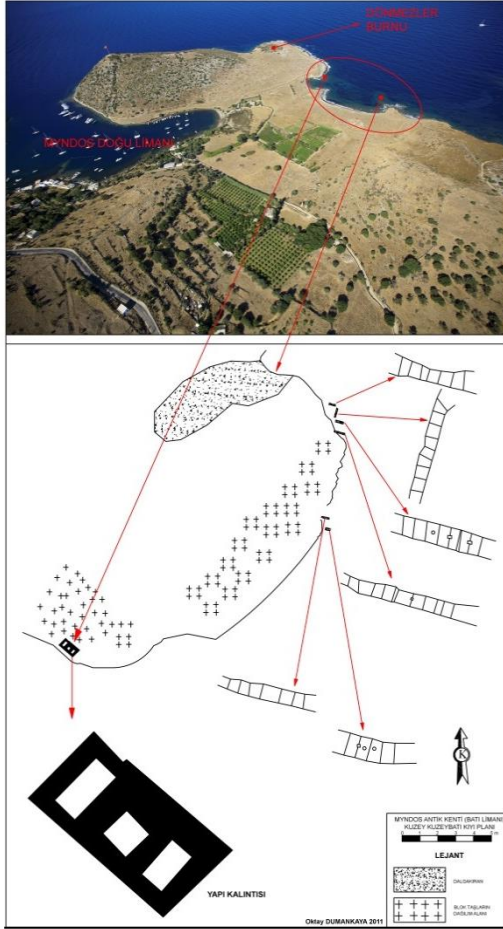
Batı Limanı Dalgakıranı

Dalgakıran, limanın kuzeyinde yer almaktadır¹. Tamamı su altında kalan bu yapı, iç bükey formda olup, uzunluğu 76.56 m, genişliği ise, 34.15 m'dir (Resim 14). Tamamı yığma moloz taştan yapılmış bu dalgakıran, alttan üste doğru daralan bir forma sahiptir (Resim 15). Yüksekliği 6.67 m olan dalgakıranın uç kısmı deniz seviyesinden 2.20 m aşağıdadır. Dalgakıranın, dalgaları engelleyebilmesi için su üstünde olması gereken yüksekliğin en az 2 m olması gerektiği düşünüldüğünde, 4.20 m'lik bir batma olduğu görülecektir². Bu yapının sualtında

¹ 37° 3'40.82"K - 27°13'49.88"E.

² Batı limanında 2008-2012 yılları (Haziran-Eylül) arasında yapmış olduğumuz araştırmalarda, Karayel, Yıldız, Poyraz rüzgarına karşı açık olan bu koyda, bazı günlerde 11.00-19.00 saatleri arasında dalga yüksekliklerinin 1-1.5 m yüksekliğine kadar

kalmasında en büyük etken, hiç şüphesiz ki depremlerdir. Bu etkenlere ek olarak çökmeye sebep olabilecek başka bir unsur ise yapının, sağlam, doğal bir temel olmadan inşa edilmiş olmasıdır. Bu duruma bağlı olarak dalgakıran, kendi ağırlığı ve dip akıntılarının etkisi ile tabana bir miktar batmıştır.

Resim 14. Batı Limanı Yapı Kalıntıları Planı.

Elbette ki, dalgakıranda meydana gelen batma, kısa sürede meydana gelen değişiklikler sonucu değil; yüzyıllar süren değişimin sonucudur³. Dalgakıranın şekilsiz

çıktığı gözlemlenmiştir. Bu gözlemler sadece yaz aylarında olup; kış aylarında Bodrum genelinde 2-4 m yüksekliğine kadar dalgaların çıktığına dair bilgiler Meteoroloji Genel Müdürlüğünden elde edilmiştir.

³ Bodrum Yarımadası yakınlarında 1869 yılında VIII, 1886 yılında IX şiddetinde deprem meydana gelmiştir Dirik vd. 2003: 29-30. Ege çöküntü

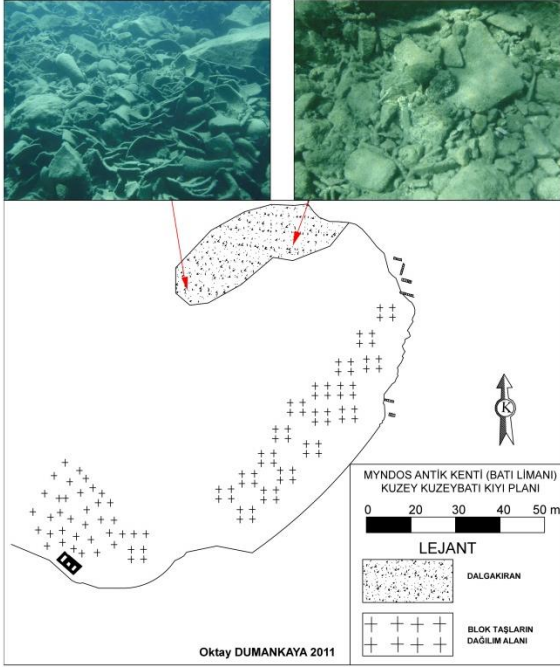
moloz taşlardan yapılmış olması ve üzerinde herhangi bir harçlı katmanın yer almaması yapının tarihlendirmesinde sorun teşkil etmektedir. Tarihlendirmeye destek olabilecek arkeolojik bulgular sadece yapıyı oluşturan moloz yığınları arasında gözlemlenen amphora ve çeşitli kaplara ait seramik parçalarıdır.

Resim 15. Dalgakırandan Görünüm.

Yapmış olduğumuz sualtı araştırmalarında, bir yığın halinde gözlemlenen bu arkeolojik bulguların, iki ayrı batığa ait olduğu belirlenmiştir. Ancak, dalgakıranın bulunduğu yerin sığ olması ve turizme açık olması, daha yoğun olması beklenen arkeolojik buluntuların kayıp olmasına sebep olmuştur. Bu durum nispeten daha doğru bir tarihlendirmeye engel olmaktadır. Batıklardan biri dalgakıranın uç kısmında bulunmaktadır. Bir diğeri ise, dalgakıranın ana karaya en yakın bölümünde yer almaktadır (Resim 16). Uç kısmında yer alan batık, iç kısmında yer alan batığa göre nispeten daha iyi form veren arkeolojik buluntulara sahiptir. Dalgakıranın uç kısmında yer alan batık üzerinde yapmış olduğumuz ayrıntılı incelemede, çoğunlukla İ.Ö. 1. yüzyıl ile İ.S. 3. yüzyıl arasında kullanılan Mısır ve DR 2-4 Amphoraları'nın olduğu tespit edilmiştir (Resim 17-21).

sisteminde 1898-2003 yılları arasında hasar yapıcı 34 deprem meydana gelmiştir. Bu depremler bölgede hala aktif olan fay hatlarının etkisinin bir göstergesidir. Polat vd. 2008: 593-614.

Resim 16: Batı Limanı Planı ve Batıkların Konumu.

Resim 17: Batıktan Görünüm.

Resim 18: Roma Batığından Görünüm.

Resim 19: Roma Batığından Görünüm.

Resim 20: Roma Batığından Detay.

Resim 21: Roma Batığından Detay.

DR 2-4 Amphoraları'nın Akdeniz havzasının birçok bölgesinde, İ.Ö. 1. yüzyılın sonu ve İ.S. 3. yüzyılın ilk yarısı arasında yoğun olarak üretildiği; üretim yerlerinden birinin de Myndos olduğu bilinmektedir (Şenol 2000: 48-49; 2009: 137). AE 3 tipi Mısır Amphoraları ise, İ.Ö.1. yüzyılda üretilmeye başlamıştır. Mısır'da birçok merkezde üretimi olan bu amphoralar, İ.S. 3. yüzyılda özellikle Mısır şarap ticaretinin zirve noktasına ulaştığı dönemde; Akde-

niz'de birçok merkezde yoğun olarak ele geçmiştir. Bu dağılımın yoğun olarak görüldüğü yerler arasında, İtalya Yarımadası ve Kıbrıs yer almaktadır (Şenol 2000: 405-kat. 246).

Strabon, Antik Çağ coğrafyasını tanıttığı kitabında kent limanlarına da değinmiştir. Örneğin; Knidos limanlarından bahsederken “...Sonra çifte limanlı Knidos’a gelinir. Bunlardan biri Triremeleri içine alabilen yirmi gemilik bir donanma merkezi olan ve de kapatılabilen bir limandır” şeklinde bir tanımlama yaparak Knidos’un iki limanı olduğunu vurgulamıştır (Str. XIV, 2.15). Buna karşın, Myndos’dan bahsederken “Bir limanı olan Myndos’a; Myndos’dan sonra da Bargylia kentine gelinir. İkisinin arasında bir limanı olan Karyanda ve keza aynı adı taşıyan Karyandahların yaşadığı bir ada vardır” şeklinde tanımlamalar yapmaktadır (Str. XIV, 2.20). bu ifadelerden anlaşılabileceği üzere Myndos için “bir limanı olan Myndos” tanımlamasını yapmakta ve ikinci bir limanı olduğu konusunda bilgi vermemektedir.

Gerek Herodotos (Hdt. V. 33) gerekse, Polybius (Polyb. The Hist. XVI, 15.) Myndos Limanı hakkında dolaylı bilgiler vermiş olmalarına rağmen, kentin ikinci limanı olduğu konusunda herhangi bir bilgi verilmemiştir.

Söz konusu antik yazarlardan Herodotos’un İ.Ö. 5. yüzyılda, Polybius’un İ.Ö. 203-120 yılları arasında, Strabon’un ise, İ.Ö. 64 - İ.S. 24 yılları arasında yaşadığı bilinmektedir. Yukarıda bahsedildiği üzere batıkta, İ.Ö. 1. ile İ.S. 3. yüzyılda kullanılan DR 2-4 ve AE 3 tipi amphoraların yoğunlukta olduğu görülmektedir⁴. Sonuç olarak tarihi kaynaklarda bu limandan bahsedilmemiş olması ve dalgakıran üzerinde tespit edilen arkeolojik buluntuların tarihleri bu yapının, en erken İ.S. 1. yüzyılın ortalarında yapılmış olma ihtimalini kuvvetlendirmektedir.

KAYNAKÇA

- Bean – Cook 1955 G. E. Bean, Cook, J. M., “The Halicarnassus Peninsula”, BSA, Vol. 50, 85-171.
- Bean 2000 G. E. Bean, Eski Çağda Menderes’in Ötesi, (çev.) P. Kurtoglu, (İstanbul).
- Ceylan 2011 M. A. Ceylan, “Türkiye Kıyılarında Üzerinde Şehir Yerleşmesi Bulunan Tombololara Genel Bir Bakış”, Marmara Coğrafya Dergisi, Sayı 23, 352-372.
- Dirik vd. 2003 K. Dirik, A. Türkmenoğlu, N. Tuna, M. Dirican, Datça Yarımadası’nın Neotektoniği, Jeomorfolojisi ve Bunların Eski Medeniyetlerin Yerleşimi ve Gelişimi Üzerindeki Etkisi. ODTÜ AFP-00-07-03-13 Kod Numaralı Proje, (Ankara).
- Dumankaya 2015 O. Dumankaya, “The Dock of Koyunbaba Ancient Stone Quarry”, International Journal of Environment and Geoinformatics, Vol. 2.3, 38-46.
- Gülsefa 2015 G. Gülsefa, 2006-2013 Myndos Kazılarında Ele Geçen Amphoralar ve Amphora Mühür Buluntuları, Uludağ Üniversitesi (Bursa), Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Hdt. Herodotos, Tarih, (çev.), Ökmen M., (İstanbul), 2012.
- Polat vd. 2008 O. Polat, E. Gök, D. Yılmaz, “Earthquake Hazard of the Aegean Extension Region (West Turkey)”, Turkish Journal of Earth Sciences, Vol. 17, 593-614.
- Polybius 1889 Polybius, Histories XVI, (Çev.) Evelyn S. Shuckburgh, (London).
- Şenol 2000 A. K. Şenol, İskenderiye Kazılarında Ele Geçen Amphoralar Işığında Kentin Roma Dönemi Şarap, Zeytinyağı, Salamura, Balık

⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz. Gülsefa 2015: 204 vd. , Kat. No. 84-90.

	ve Sos Ticareti, (İzmir), (Yayınlanmamış Doktora Tezi).	Str.	Strabon, Antik Anadolu Coğrafyası (Geographika), (çev.) Pekman A., (İstanbul), 2000.
Şenol 2009	A. K. Şenol, Taşucu Arslan Eyce Amphora Müzesi Amphoraları, Taşeli Matbaacılık, (Mersin).		

MYNDOS ANTİK KENTİ'NİN DOĞU LİMANI VE YAPILARI

Oktaý DUMANKAYA*

Serkan GÜNDÜZ**

ÖZ

Karia Bölgesi'nin önemli kıyı yerleşmelerinden birisi olan Myndos, sahip olduğu büyük ve korunaklı limanları sayesinde her dönemde önemini korumuştur. Bodrum Yarımadası'ndaki sekiz Leleg yerleşiminden birisi olan kent, daha sonra Attik Delos Deniz Birliği üyesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Mausolos Dönemi'nde ise, bölgede önemli bir toplanma yerleşimi olduğu görülmektedir. Yapılan sualtı araştırmalarında doğu limanında farklı çağılara ait birçok liman yapısı tespit edilmiştir. Mendirek, ayazmalar ve rıhtımlar liman yapıları arasında öne çıkan arkeolojik kalıntılar arasındadır. Sualtı araştırmaları ve kazılarda elde edilen bulgular kentin, Antik Çağlar'dan günümüze kadar kesintisiz liman faaliyetlerinin olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Sualtı Arkeolojisi, Antik Liman, Myndos, Mendirek, Rıhtım, Ayazma.

The Eastern Harbour of Myndos Ancient City and its Structure

ABSTRACT

Myndos was one of the important coastal settlements in the region of Caria, which had kept its importance through every era with its large scaled and sheltered harbors. It was one of the eight Lelegian settlements in the Bodrum peninsula. While, later it appears to be one of the cities in the Delian League. At the period of Mausolus, it became an important gathering-place in the region. During the underwater archaeological research, some harbor structures dating back to different ages, were detected at the east harbor area. Mole, haghiasma and quay structures are some examples of the featured archaeological remains. Archaeological evidence found both in the excavation and underwater excavations shows that the harbor functioned uninterruptedly from the Ancient Period to the Modern Era.

Keywords: Underwater archeology, Ancient harbor, Myndos, Mole, Quay, Hagiasma.

* Sorumlu Yazar, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü, Kahramanmaraş/TÜRKİYE. E- mail: oktaydumankaya@gmail.com

** Bursa Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü, Bursa/ TÜRKİYE. E-mail: sgunduz17@gmail.com

Bu bölüm, 2013 yılında Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı, Sualtı Arkeolojisi Bilim Dalı'nda kabul edilen, "Bodrum Yarımadası Antik Limanları" adlı doktora tezinde yer alan ilgili bölümden derlenerek hazırlanmıştır. Bu proje Selçuk Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri tarafından desteklenmiştir. Proje No: 10203031. "Doğu Limanı Mendireği" ile ilgili bölüm Tina Maritime Periodical dergisinde 2015 yılında yayınlanmıştır ("East Harbour Mole of Myndos", Tina Maritime Periodical, Haziran 2015, 12-45).

Kent Tarihi ve Lokalizasyonu

Myndos limanları, kentin kuruluşu ve gelişimi ile doğrudan bağlantılı olduğundan dolayı kent tarihine ve lokalizasyonuna değinilmesini gerekli kılmıştır.

Karia denizinin önemli kıyı kentlerinden biri olan Myndos; Bodrum Yarımadası'nın batısında olup, Gümüşlük beldesi sınırları içerisinde almaktadır (Resim 1). Kentin lokalizasyonu ile ilgili ilk bilgileri Antik Çağ tarihçisi ve coğrafyacısı Strabon'dan almaktayız. Strabon, Geographumena-Geographika (Coğrafya) adlı eserinde Myndos Antik Kentinin konumunu; *"Bundan sonra Myndoslulara ait Termerion Burnu'na gelir... Kitanın kıyısında Myndos topraklarında Astypalai ve Zephyrion Burnu'na gelir ondan sonra bir limanı olan Myndos'a ve Myndos'dan sonra da Bargyria kentine gelir"* sözleriyle ifade etmektedir (Str. XIV, 2.657, 18).

1811-1812 yıllarında bölgede araştırma yapan İngiliz Kaptan Francis Beaufort Karamania adlı eserinde limanda gözlemlediği mendirek ve rıhtım kalıntılarına istinaden Gümüşlük Limanı ve çevresinin Myndos Antik kenti olması gerektiğini düşünmüştür (Beaufort 2002: 109). 2005 yılında Prof. Dr. Mustafa Şahin başkanlığında yürütülen Myndos kazıları sırasında tespit edilen yazıt (Şahin vd. 2006: 565) Myndos'un lokalizasyon sorununu ortadan kaldırmıştır. Yazıtta, Stratonikeia ve Alabanda kentleri arasındaki bir anlaşmazlığı çözmek amacıyla Myndos'tan hakimler gönderildiğini ve yapılan davada Myndos'lu hakimlerin adil davranarak davayı sonuçlandırdıklarından bahsedilmektedir (Blumer vd. 2011: 116-118; Ekiçi 2013: 160).

Kent tarihi ile ilgili ilk bilgileri ise, İ.Ö. 5. yüzyılda yaşamış olan Herodotos'tan almaktayız. Herodotos, İ.Ö. 500'de Megaba-

Resim 1. Antik Kentin Konumu.

tes'in (I. Darius'un kuzeni) komutasında Nakşa Seferi'ne katılmak üzere Myndos gemilerinin de olduğundan bahsetmektedir¹. Polybius, Lade Deniz Savaşı'nda (İ.Ö. 494) Rodos gemilerinin Kos Adası'na geçmeden önce rüzgarın yardımı ile Myndos kıyılarına vardıklarını ve bir gece Myndos Limanı'nda demirlemek zorunda olduklarından bahsetmektedir (Polyb. Hist. XVI, 15).

Myndos'un bir Yunan kenti olarak kuruluşu Pers Satrabı Mausolos'un İ.Ö. 373-353 yılları arasında Karia'da hüküm sürmesi ile başlamıştır (Taşdöner 2008: 99). Karia'nın başkentini Mylasa'dan Halikarnassos'a taşıyan Mausolos, bütün Karia Bölgesi'ni kapsayan yeni bir kent dokusu çalışması içine girmiştir (Karlsson 1994: 144-153).

Halikarnassos'u başkent yapmasından sonra; "Synoikismos Politikası" sonucu komşu Leleg kasabalarının halklarını buraya taşıyıp yerleştirilmesiyle, yeni bir kent olgusu anlayışı ortaya çıkmıştır. Bu yeni yerleşim planında Strabon, sekiz kentten altısının Halikarnassos ile birleştiğini, yalnız Syangela ve Myndos'un olduğu gibi bırakıldığını kaydeder (Str. XIII, 1.611, 59; Radt 1970: 17 vd.). Eski Myndos Plinius tarafından "Palaemyndos" olarak adlandırılmakta ve yüksekçe bir tepede yer aldığından bahsedilmektedir (Plin. nat. V. 107; Bean – Cook 1955: 145 vd.; Şahin 2005: 172) "Palaemyndos" olarak adlandırılan ve bir tepe yerleşimi olduğu düşünülen Myndos kenti zamanla günümüzde Gümüşlük beldesinin kıyı hattına taşınmıştır (Plin. nat. V. 107). Attik-Delos Deniz Birliği'nin ilk üyelerinden birisi olan kent birliğe 1/12 talent vergi ödediği bilinmektedir (Bean – Cook 1955: 111,

145; Ruschenbusch 1983: 125-143; Varinli-oğlu 1992: 18; Bean 2000: 112).

Mausolos tarafından yeniden inşa ettirilen kent, Yunan şehircilik anlayışına uygun bir şekilde planlanmış ve yerleşim alanının tamamı sur içerisine alınmıştır. Günümüze kadar gelen kent dokusu Mausolos tarafından kurulan kente aittir (Şahin 2006: 293 vd.).

İ.Ö. 334 yılında Büyük İskender Myndos'u kuşatmış alamayınca Halikarnassos'a yönelmiştir. Daha sonra Büyük İskender'in komutanlarından Ptolemaios ile Asandros İ.Ö. 333 yılında Satrap Orontobates'i yenilgiye uğratarak Myndos ile birlikte bütün Karia Bölgesi'nde Büyük İskender hâkimiyet sağlamıştır. Büyük İskender'in ölümünden sonra, Mısır'da bulunan Ptolemaios Krallığı'nın kurulması üzerine, Myndos Ptolemaios Hanedanlığı'nın idaresine girmiş ve (İ.Ö. 308-275) Ptolemaios, donanmasının bir kısmını Myndos Limanı'nda tutmuştur. İ.Ö. 197 yılında ise kent Rodos koruması altında yer almaktadır. Ancak, kent İ.Ö. 196 yılında Suriye Kralı Antiokhos'a karşı Rodosla işbirliği yaparak bağımsızlığını kazanmış ve bu tarihte ilk kez kendi şehir sikkelerini darp etmiştir (Barclay 1987: 64-65; Tırpan 1988: 168; Ruzicka 1992: 135; Mc Nicholl 1997: 23; Sevin 2001: 124; Şahin 2006: 293 vd.) İ.Ö. 188 yılında yapılan Apameia Barış Antlaşması'na göre özgür bırakılan kentler arasında Myndos'da bulunmaktadır (Billows 1995: 103).

Daha sonra Pergamon Krallığı idaresine giren kent, İ.Ö. 133 yılında Pergamon'un son kralı III. Attalos'un vasiyetnamesiyle Roma'ya bırakılmış, böylece Myndos, imparatorluğun Küçük Asya kentleri arasında yer almıştır. İ.Ö. 44 yılında Caesar'ın öldürülmesinden sonra Brutus ve Cassius, Roma Cumhuriyeti adına Anadolu'ya egemen olmuş ve bu tarihte Cassius donanmasını Myndos Limanı'nda barındırarak savaşa hazırlamıştır (Tırpan 1998: 168; Sevin 2001: 124). Brutus ve Cassius'un donanmalarının Marcus Antonius tarafından yenilgiye uğratılması Roma egemenliğinin kısa sürmesine ve bir süre için Myndos'un Rodos'un hakimiyetine geçmesine

¹ Nakşa Seferi (günümüzde Yunanistan'a bağlı bir Ege Adası) sırasında Megabates'in komutasında 200 trireme'den oluşan bir ordu bulunmakta idi. Bu savaşa Myndos'tan da triremelerin katılmış olduğunu öğrenmekteyiz. (Herodot. Hist. V. 31-32) Myndos'a ait trireme gemisi kaptanı olan Skylax'ın cezalandırılma hikayesi anlatılmaktadır. Ancak Myndos Limanı'nda savaş gemilerini nerede barındırıldığı, Myndos'un savaşa kaç gemi ile katılmış olduğu konusunda herhangi bir bilgi bulunmamaktadır.

neden olmuştur. Lakin, Rodos'un sert bir yönetim sergilemesi sonucu oluşan huzursuzluk, kentin tekrar Roma egemenliğine geçmesinde etkili olmuştur (Mc Nicholl 1997: 23).

Hristiyanlık Dönemi'nde Amyndos adı altında kent, Karia Eparchiası'na (Paton – Myres 1896: 201-203) bağlı bir piskoposluk merkezine dönüşmüştür. Bu dönemde kent ile ilgili bilgileri, İ.S. 375 yılında Karia Eparchiası konsül listelerinin yer aldığı Hierokles'ten almaktayız. Böylece Myndos'un geç dönemine ait bilgilerine de sağlıklı bir şekilde ulaşmak mümkün olmuştur (Bean – Cook 1955: 111-112; Bean 2000: 113; Şahin 2005: 172).

Doğu Limanı²

Liman, güneybatı tarafında yer alan ve yüksekçe bir tepe olan Kocadağ (484 metre), ve güneydoğusunda küçük bir ada olan Asar Adası (halk arasında *Tavşan Adası*) ile çevrilidir (Resim 2). Myndos Limanları'nın bulunduğu kıyı hattı, Halikarnassos (Blackman 1982b: 188-194; Pedersen 1994: 215-236; 2010: 269-316, Fig. 42) ve Knidos (Büyüközer 2013: 11) örneklerinde olduğu gibi bir tombolo oluşumudur³. Tombolo iç ve dış liman oluşturmak üzere Myndos'un fonksiyonunun gelişmesinde doğal ortam

şartlarını hazırlamıştır. Birçok antik kent limanlarında görülebileceği gibi, tombolonun vermiş olduğu kolaylaştırıcı etken sayesinde topografyaya uygun bir liman yapılmıştır. (Benzer liman örnekleri için bkz. Erel vd. 2005: 542-545; Ceylan 2011: 352-372). Doğu limanının batısında yer alan Kocadağ, Karayel ve İmbat rüzgarlarına karşı doğal bir koruma sağlamaktadır. Limanın doğusunda yer alan Asar Adası ve ana karadan Asar Adası'na uzanan surlar ise; Lodos ve Gündoğusu rüzgarlarının limanı ve limanda yer alan gemileri etkilemesini engellemektedir. Kentin doğusunda yer alan surların, Asar Adası'nı içine alacak şekilde uzatılması ile hem liman şiddetli fırtınalardan korunmuş hem de; bütün kenti içine alan bir savunma hattı oluşturulmuştur.

Myndos'un Halikarnassos'a benzeyen topografik yapısı ve stratejik konumu Mausolos'un, Synoikismos Politikası gereği kentleri boşaltırken Myndos'u olduğu gibi bırakması ve korunaklı bir liman yapmak istemesinde etkili olmuştur (Str. XIII, 1.611, 59; Radt 1970: 13; Hornblower 1982: 88).

Antik Çağ'da *Limen Kleistos* (Λιμὴν Κλειστός) olarak adlandırılan bu tipteki limanların Akdeniz ve Ege'deki birçok kent limanında bulunduğu bilinmektedir. İlk kez Strabon tarafından bahsedilen bu tür limanların girişleri daraltılmıştır. Böylece, güvenlik sorunu yaşandığında ya da savaş durumunda liman girişi bir zincirle kapatılmış ve daha kolay bir savunma yapılabilmesine olanak sağlanmıştır. (Str. XIV, 2.656, 15. Raban 2009: 63; Büyüközer 2012: 22). Askeri limanlar olarak bilinen, bu limanlar "*kapalı*" veya "*kapatılabilen*" limanlar olarak da isimlendirilmektedirler (Limen Kleistos tarzı liman örnekleri için Lehmann-Hertleben 1923: 65-74; Knoblauch 1969: 104-116; Blackman 1973: 360; 1982b: 195; Oleson vd. 1984: 300; Raban 1985b: 172-173; 2009: 63; Empereur – Verlinden 1987: 7-18; Oleson 1988: 148-152; Hadjidaki 1988: 464-468; 1996: 53-64; Michaelides 1988: 1597-1604; Theodoulou – Memos 2007: 255-258, Fig. 2; Büyüközer 2012: 142-146). Akdeniz'de Klasik Dönem'de artan siyasi ve ekonomik rekabet sonucunda sa-

² 2012-2013 yılında liman ve çevresinde yaptığımız bilimsel dalışlarda kentin batı kıyılarında yığma moloz taştan bir dalgakıran tespit edilmiştir. Bu yeni keşif kentin ikinci bir limanı olduğunu ortaya çıkartmıştır. Bu sebeple bu yayında bahsi geçen liman, "*doğu limanı*" olarak isimlendirilmiştir.

³ Plinius, doğal bir şekilde zamanla ana karayla birleşmiş antik kent tombololarını sayarken, Myndos'dan da Aethusa Burnu'nu saymaktadır (Pilin. Nat. Hist. II. 91). Plinius'un tabirine göre; Myndos Limanı'nın batısında yüksek bir tepe olan Kocadağ, Aethusa Adası'dır Bean-Cook 1955: 109; Beaufort 2002: 109. Aethusa, Yunan Mitolojisi'nde Poseidon'un Pleiad Alkmene'den olma kızıdır Room 1997: 252; Grand – Hazel 2002: 23. Mitolojik bir varlık olması nedeniyle dik ve yüksek bir tepe olan Kocadağ'ın (484 m), Aethusa Adası olarak lokalize edilmesi doğru bir yaklaşımdır. Ayrıca bir tombolo şeklinde olan Myndos'un Doğu Limanı, bu özelliğini Asar Adası'ndan değil Kocadağ'dan almaktadır, bu coğrafi olgu bu düşünceyi destekleyen başka bir unsurdur.

vaşların ortaya çıkması ile kentleri korumak amacıyla bu tür limanlar geliştirilmiştir. Kent limanlarında sadece askeri limanlar surlar ile korunurken, savaşların artması ile kentlerin daha fazla korunma ihtiyacı duymasına sebep olmuştur. Böylece birçok kent, surları liman bölgesini dahil edecek şekilde uzatmış; sonucunda kent limanları, hem ticari hem de askeri limanları çevrelediği kompleksler halini almışlardır. (Lehmann-Hertleben 1923: 65-74; Raban 1985b: 172-173; 2009: 63; Büyükozer 2012: 110-11). Liman girişlerinin her iki tarafında yer alan güçlendirilmiş kulelerden gerektiği durumda düşman gemilerine karşı savunma yapılabilirdi. (Blackman 2008: 654-655). Klasik Dönem’de mimari bir tarz olarak ortaya çıkan Kleistos liman teknolojisi, Roma Dönemi’nden Orta Çağ Bizans’ına kadar kullanılmıştır (Blackman 1982b: 193-194).

Doğru Limanı Mendireği⁴

Limanın girişinde yer alan mendirek, Kocadağ’ın doğu yakasından denize doğru uzanmaktadır (Resim 2-3). Kocadağ ve Asar Adası arasında yer alan liman girişi 155 m genişliğindedir ve mendireğin yapılması ile bu genişlik 117 m’ye düşürülmüştür (Resim 3-4). Genişliği 27.88 m, uzunluğu ise 37.50 m olan mendireğin Üst kısmı 0.30-0.80 m derinlikler arasında yer almaktadır. Mendirek, 45°’lik bir açı ile 19 m derinliğe kadar

inmektedir⁵. Deniz tabanında, dalgalar, insanlar ve depremlerin sebep olduğu tahribatlardan dolayı mendireğe ait birçok blok taş gözlemlenmektedir (Resim 5-6). Çeşitli kaplara ait seramik parçaları, dört kancalı demir çapa araştırmalar sırasında tespit edilen diğer kültür varlıkları arasındadır (Resim 7-8). Mendirek tabanında yapılan sualtı araştırmalarında dikkat çekici en önemli buluntu, limanın kapatılması için kullanılan bocurgata ait (?) (1.15x0.83 m, delik çapı 0.27 m) çift delikli blok taştır⁶ (Resim 9). Deniz tabanından yüzeye yaklaştıkça moloz taşlar yerini, farklı genişlik ve uzunluğa sahip blok taşlarla yapılmış mendirek bölümüne bırakmaktadır. Farklı uzunluk ve genişliğe sahip, kesme blok taşlardan yapılmış mendireğin kenarlarında kırlangıç kuyruğu kenetler kullanılmıştır.

⁴ Arkeoloji bilminde mendirek: Liman önlerinde kıyı kuruluşlarını, tekneleri dalgaların yıpratıcı etkisinden korumak ve gemilerin yük alıp boşaltmasını sağlamak amacıyla kesme blok taşlarla yapılmış, üzerinde çeşitli yapılar barındıran uzun set olarak tanımlanmaktadır. Mendirek örnekleri için bkz. Coetlogon-Williams 1976: 73-79; Blackman 1982b: 185-211; Emperuer-Verlinden 1987: 7-18; Murray 1988: 101-118; Franco 1996: 115-151; Davidson 2014: 35-40. Dalgakıranlar ise; kıyı kuruluşlarını, tekneleri, dalgaların yıpratıcı etkisinden korumak amacıyla liman ve iskele önlerine yapılan uzun set olarak ifade edilmektedir Doğan 2005: 335; Gülensoy 2007: 262; Püsküllüoğlu 2010: 253. Dalgakıranlar yığma moloz taştan yapılmakta ve üzerlerinde herhangi bir yapı bulunmamaktadır. Blackman 1982b: 196-199. Bu tanımlamalar doğrultusunda, Myndos Doğru Limanı girişinde yer alan yapıyı, mendirek olarak tanımlamak daha doğru bir yaklaşım olacaktır.

⁵ Deniz seviyesi derinlikleri, gelgitler ve dalga yüksekliği gibi etkenlere göre değişiklik gösterebilir. Bu sebeple ortalama değerler baz alınmıştır.

⁶ Büyük ağırlıkların halat, kablo ya da zincirlerle kaldırılmasında kullanılan mekanik bir araç olan bocurgat, dikey bir eksen çevresinde dönen bir tamburdan oluşur ve tambur döndükçe çevresindeki halat ya da kayışı sıralı ve düzgün bir biçimde üstüne sarar Bingöl 2004: 77. Bocurgata ait olduğunu düşündüğümüz bu çift delikli blok taşın hat ağırlığı ya da taş çapa olduğu da düşünülmektedir Şahin vd. 2007: 7. Ancak antik taş çapaların gelişim ve tipolojisinde çift delikli taş çapa örnekleri, bu bloğun formundan oldukça uzaktır. Bulunduğu konum, büyüklük ve delik çaplarının genişliği bu bloğun bocurgata ait bir parça olma ihtimalini artırmaktadır. Taş çapa örnekleri için bkz. Gargollo 1961: 31-35; Mc Caslin 1980: 31-69; Kapitan 1984: 34 vd.; Özdaş 1992: 81 vd.; Özler 1996: 5 vd.; Tripati – Gaur 1997: 51-57; Evrin vd. 2002: 254 vd.; Dumankaya 2007: 1-20; Tripati – Patnaik 2008: 386-390.

Resim 2. Doğu Limanından Görünüm
(Foto: Kazı Arşivi).

Resim 3. Mendirekten Görünüm
(Foto: Kazı Arşivi).

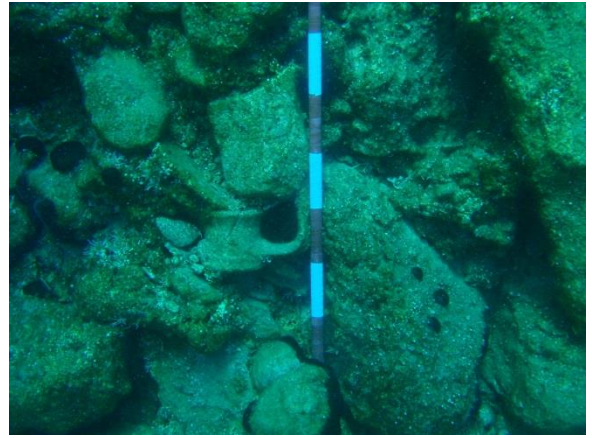
Resim 4. Doğu Limanı Girişi
(Foto: Kazı Arşivi).

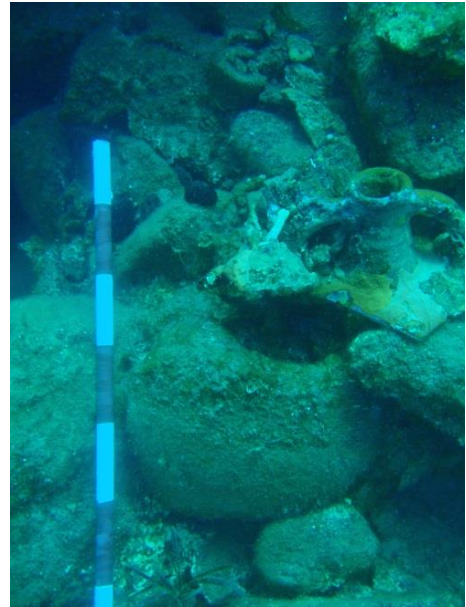
Resim 5. Tabana Yayılmış Blok
Taşlardan Görünüm.

Resim 6. Tabana Yayılmış Blok
Taşlardan Detay.

Resim 7. Mendirek Tabanında Amphora
Parçalarından Görünüm.

Resim 8. Mendirek Tabanında Amphora
Parçalarından Görünüm.

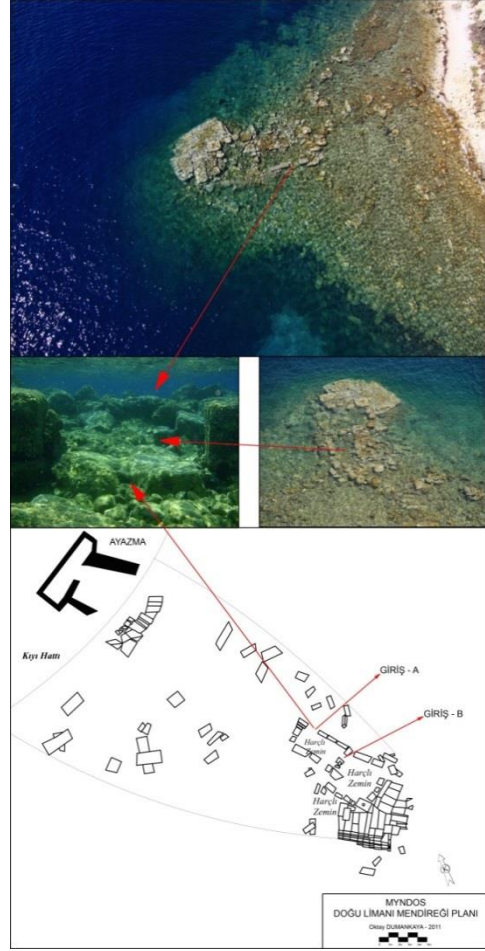
Resim 9. Bocurgata Ait Blok Parça (?).

0.43-0.50 m arasında değişen ebatlarda olan kırlangıç kuyruğu kenetlerin, derinlikleri 0.8 m, genişlikleri ise 0.10 m'dir (Resim 10). Kenet ebatlarının büyük olması İmbat, Keşişleme ve Lodos rüzgarlarının mendirek ve diğer liman yapıları üzerinde etkisinin fazla olduğunu işaret etmektedir. Dip akıntılarının ve dalgaların tahribatlarının büyüklüğü, liman yapılarındaki deformasyonlarda rahatlıkla görülebilmektedir.

Resim 10. Kırlangıç Kuyruğu Kenet Yuvası.

Araştırmalar sırasında mendirek üzerinde temel seviyesinde korunmuş, dikdörtgen planlı, kesme blok taşlardan yapılmış, iki odadan oluşan yapı kalıntısı tespit edilmiştir. Birinci oda 4.78x2.73 m, ikinci oda ise, 4.16x4.10 m ebatlarındadır. 1. 44 m genişliğinde bir girişe sahip (Giriş-A) birinci odanın kapı eşiğinde, kapının dışa doğru açıldığının gösteren yivler gözlemlenmektedir (Resim 11)

Resim 11. Mendirek Planı.

Bu yapı ile Asar Adası'nda yer alan platformun üzerine inşaa edilen kule arasına gerilen zincirle liman kapatılıyor olmalıdır⁷. Asar Adası üzerindeki platformda yer alan yuvarlak forma sahip delikler, zincirlerin gerildiği bocurgata ait bölümün olduğu yeri işaret etmektedir (Resim 12). Ayrıca platform üzerinde kulenin olduğunu işaret eden birçok mimari parça, platformun yer aldığı kıyı hattında 5-8 m derinlikler arasında yer almaktadır (Resim 13).

⁷ Ana kayanın tıraşlanması ile oluşturulmuş düz zemin, üzerinde bir kule yapısı barındıracak genişliğe sahiptir. Kule duvarları ile korunabilecek konuma sahip yuvarlak formlu deliklerin bocurgata ait bölümler olması kuvvetle muhtemeldir. Gerek mendireğin, gerekse platformun açık denize bakan cephesi düşman gemilerinin yaklaşmasını engellemek amacıyla moloz yığını ile sığlaştırılmıştır.

Resim 12. Asar Adası Üzerinde Yer Alan Platform ve Yuvarlak Formlu Yuvalardan Detay.

Resim 13. Kuleye ve Ada Üzerinde Yer Alan Yapı Kalıntılarına Ait Blok Taşlardan Görünüm.

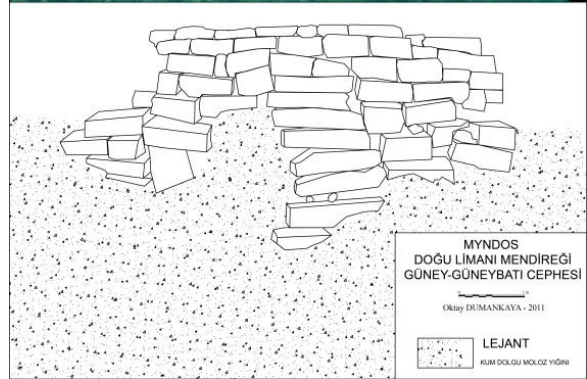
Güney Güneybatı Cephesi

Mendireğin bu cephesi açık denize, dalgaların geliş yönüne doğru bakmaktadır. Dalgaların aynı noktaya uygulayacağı çarpma kuvvetini düşürmek, moloz yığını ile yapılmış temele uygulanan basıncı azaltmak

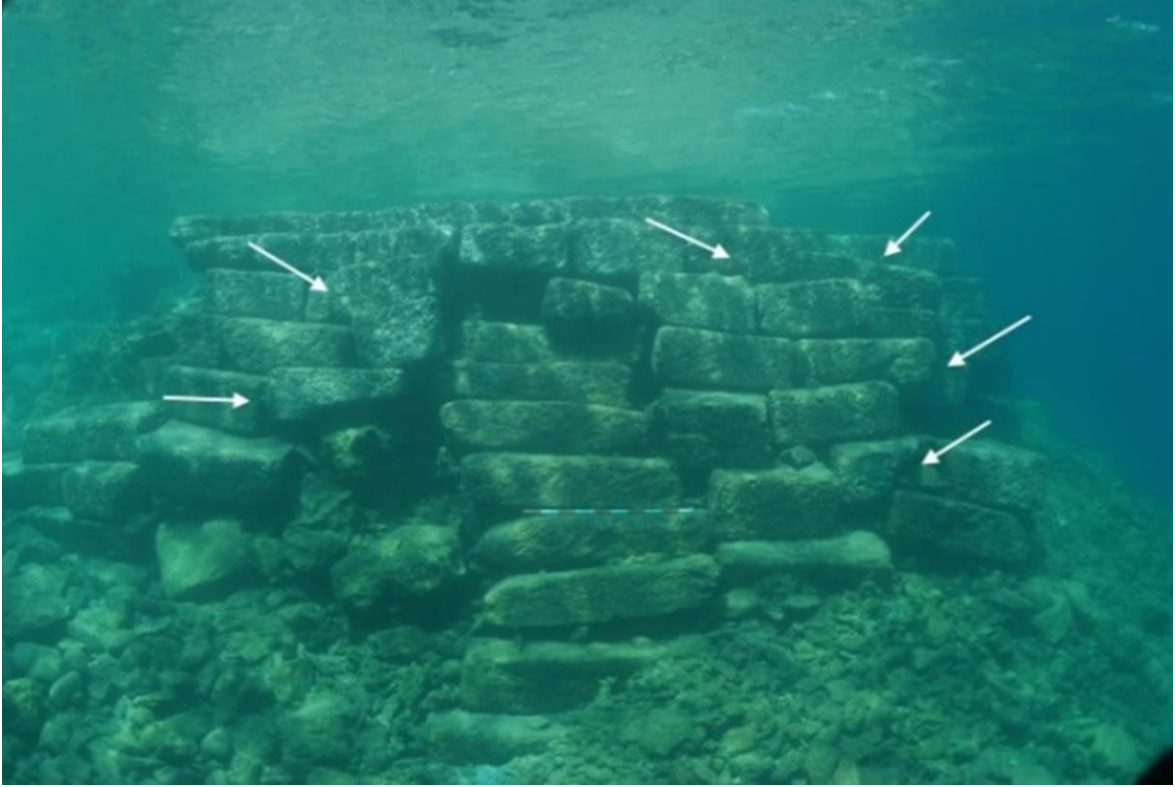
amacıyla cephe, dıştan içe doğru daralan, piramidal bir formda yapılmıştır (Resim 14-15). Cephede yer alan blok taşlar farklı boyutlara sahip olduğundan dolayı taş sıralarında bozulmalar meydana gelmiştir. Bu uyumsuzluğu ortadan kaldırmak ve mukavemeti arttırmak amacıyla bazı blok taşlar, alt sıralardaki diğer taşların formlarına uygun olarak yerleştirilmiştir (Resim 16).

Resim 14. Güney Güneybatı Cephesi.

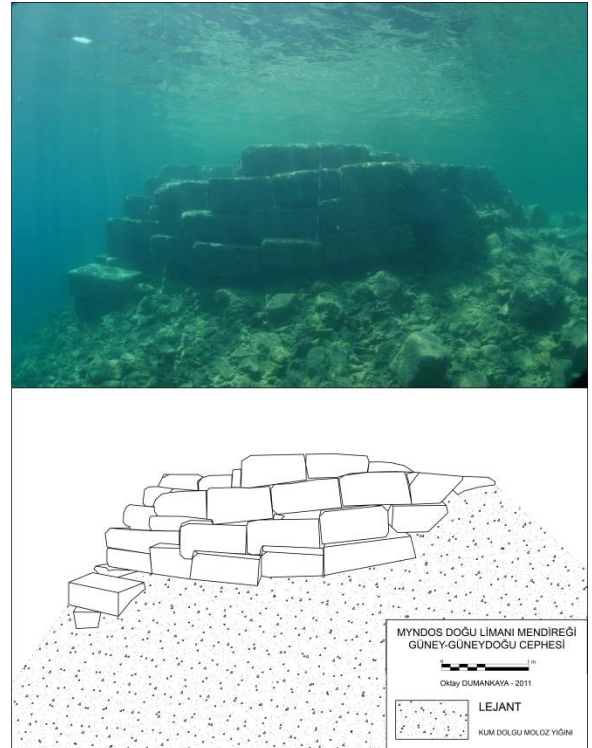
Resim 15. Cephe Çizimi-Güney Güneybatı.

Resim 16. Farklı Boyutlarda Blok Taşların Konumlandırılması.

Güney Güneydoğu Cephesi

Bu cephe, denize doğru daralarak uzanan mendireğin uç kısmında yer almaktadır (Resim 17). Mendireğin formundan dolayı bu cephe, diğer cephelere nazaran daha küçük boyuttadır. Güney Güneybatı cephesine benzer şekilde farklı boyutlarda blok taşların kullanıldığı bu cephede, taş sıralarında meydana gelen bozulmaları engellemek ve mukavemeti arttırmak amacıyla blok taşlar bir alt sırada yer alan taşların formlarına uygun olarak yerleştirilmiştir (Resim 18-19). Bu cephenin oturduğu yığma moloz taş zemininin düzeltilmediği, blok taşların düzgün olmayan bu zemin üzerine konumlandırıldığı dikkati çekmektedir.

Resim 17. Cephe Çizimi-Güney Güneydoğu.

Resim 18. Farklı Boyutlarda Blok Taşların Konumlandırılması. Güney Güneydoğu Cephesinden Detay.

Resim 19. Kuzey Cephesi.

Kuzey Cephesi

Liman içine doğru bakan bu cephe, insanların, depremlerin ve dalgaların meydana getirdiği tahribattan dolayı temel seviyesinde korunmuştur. Ayrıca, kuzey cephesi Kocadağ'ın eteklerinden akan birikinti toprak ve moloz yığını ile dolmasından dolayı yapı karakteristiğini gösteren herhangi bir blok sırası tespit edilememiştir (Resim 20-21).

Resim 20. Kuzey Cephesinden Detay.

Resim 21. Tahrip Edilmiş Kuzey Cephe.

Diğer cephelerde olduğu gibi mendireğin oturduğu yağma moloz taş zemininin düzeltilmediği, blok taşların düzgün olmayan bu zemin üzerine konumlandırıldığı dikkati çekmektedir. Bu cepheye ait birçok blok taş 13-19 m derinlikler arasında gözlemlenmektedir (Resim 22).

Resim 22. Blok Taşlardan Görünüm.

Tarihlendirme

Antik Dönem'de doğrudan şehre açılan liman girişleri zayıf bir kapı olarak düşünüldüğünden dolayı limanlar daima ilk hedef olarak seçilmiştir (Blackman 1982b: 193-194). Bu sebeple, mendireklerin yapımında limanı fırtınalardan ve dalgalardan korumanın yanı sıra korsan saldırıları ve savaş durumunda limanın zincirle kapatılmasını sağlamak gibi başka birçok unsur göz önünde tutulmuştur (Lehmann-Hartleben 1923: 65-74; Blackman 1973: 360; 1982b: 196; Oleson 1988: 147-148).

Kentte iyi bir savunma hattı oluşturmak ve düşman gemilerinin limana girmesini engellemek için 0.30-0.80 m su altında

kalan mendireğin deniz seviyesinden yüksekliğinin 2.5-3 m aralığında olması ve surların mendireğin üzerine kadar uzanıyor olması gerekir. Nitekim mendireğin çevresinde, birçok noktada surlara ait blok taşlar tespit edilmiştir. Bu blok taşlar surların, kulenin yer aldığı bölüme kadar uzatılmış olduğunu gösteren kanıtlardır⁸ (Resim 23-24). Bu tarzda yapılmış mendireklerin iç kısmında çok daha fazla rıhtım alanı yarattığı ve savunmayı kolaylaştırdığı bilinmektedir (Vann 1991: 123-124).

Resim 23. Surlara Ait Blok Taşlar.

Resim 24. Sur Duvarına Ait Blok Taşlar.

⁸ Benzer bir örneği Caesarea Limanı'nda yer almaktadır. Caesarea Limanı mendireğinin temeli moloz yığınının oluşmaktadır ve üzerine dayanıklı kesme blok taşlarla bir zemin döşenmiştir. Cephe-leri daha büyük blok taşlardan yapılan mendireğin açık denize bakan cephesine dalgalara karşı mukavemeti arttırmak ve savaş durumunda güçlü bir savunma yapmak amacıyla 7-8 m yüksekliğinde bir duvar örülmüştür. Surlar ise, mendirek üzerinde yer alan gözetleme kulesine kadar uzatılmıştır Raban – Linder 1978: 238-243; Blackman 1982b: 197; Oleson vd. 1984: 281-305; Raban 1985b: 155-177, Resim 7-8; Vann 1991: 123-139.

Mendireğin tahribata uğramış bölümleri arasında yoğun seramik parçalarının olduğu harçlı bölümler gözlemlenmiştir (Resim 11, 25). İ.Ö. 3. yüzyılın sonlarında birçok mendirekte sönmüş kireç, pozzolana ve agrega (caementa) karışımından oluşan sualtında donabilen betonun kullanıldığı bilinmektedir (Vitr. V. 7, 1-12; Rollo 1934: 40; Shaw 1972: 89-95; Blackman 1982a: 80; 2008, 645-649; Kretzschmer 2000: 30-35; Oleson vd. 2004: 199-229; Brandon vd. 2010: 195-198; Davidson 2014: 35-40). Bu tarzda yapılmış mendireklerin paralel duvarları arasına, bunları dik olarak kesen ve küçük kutular oluşturacak şekilde bölmelere ayrılmaktadır. Bu kutu şeklindeki boşlukların içi moloz, taş, kum ve pozzolana harç karışımı ile doldurulmaktadır (Vitr. II. 6, 1-12; Knoblauch 1977, 2-58; Raban 1985a, 38-44). Yapılan araştırmalarda Side (Mansel 1978: 71-78), Soli Pompeipolis (Brandon vd. 2010: 195-198), Kyzikos Antik Kenti Hytos Limanı gibi daha birçok Antik Dönem limanında bu tarzda yapılmış rıhtım ve mendireklerin olduğu bilinmektedir (Rollo 1934, 40; Shaw 1972: 89-95; Knoblauch 1977: 2-58; Blackman 1982a: 80-87; 1982b: 185-211; 2008: 645-648; Oleson 1988: 148-154, Fig. 6; Hohlfelder vd. 2005: 123-127; 2007: 409-415; Brandon vd. 2005: 25-29; 2008: 374-392; 2010: 195-198; Gotti vd. 2008: 576-59).

Resim 25. Harçlı Zeminden Detay.

Ancak mendireğin bazı bölümlerinde harç gözlemlenmiş olsa da yapım tekniği Roma Dönemi'nde kullanılan yaygın yöntemden oldukça uzaktır. Mendirekte, Roma

Dönemi'nde uygulanan teknik kullanılmamıştır. Harçlı bölümler sadece mendirekten kopan blok taşların tabanında ve bazı bölümlerde gözlemlenmektedir. Bu veriler mendireğin Roma Dönemi'nden daha erken dönemde yapılmış olduğunu işaret etmektedir.

Myndos mendireğinde kullanılan Kırılgaç Kuyruğu kenetlerin⁹ (Resim 7) benzerleri İ.Ö. 5. yüzyıl Klazomenai (Subaşı 1996: 47-50), Kyme (Bean 1966: 141; Schäfer – Schläger 1962: 40-57; Knoblauch 1974: 285-291), Thasos (Archontidou-Argyri vd. 1989: 54, Fig. 4-5) ve Lesbos (Nylander 1966: 143, Fig. 6); Klasik Dönem Kalpe Limanı (Aslan 2014: 134-141, Fig. 6), Hellenistik Dönem Elaia (Gören 1996: 42-55, Lev. 12-14), Fığla Burnu Limanı (Tigrel 1975: 622, 628, Fig. 9-10); Roma Dönemi Soli Pompeipolis (Brandon vd. 2010: 197, Fig. 3), İ.S. 2-3. yüzyıla tarihlenen Lechaeum Limanı (Shaw 1969: 370-372, Fig. 3) mendireğinde de görülmektedir. Bu tip kenetlerin ilk örnekleri İ.Ö. 6. yüzyıla tarihlendirilmiştir (Bingöl 2004: 101). Kırılgaç Kuyruğu şeklindeki kenetlerin başka birçok antik kent limanında kullanıldığı bilinmektedir (Blackman 1982b: 197; Bingöl 2004: 100-102). Bu sebeple doğru tarihlendirme yapılabilmesi için mendireğin yapımında kullanılan teknoloji, kenetler, harç tipleri, kazılarda elde edilen arkeolojik bulgular ve kent tarihi ile ilgili bilgiler göz önünde bulundurulur bütüncül olarak ele alınması gerekmektedir.

Myndos, Mausolos Dönemi'nde yeniden inşaa edildiğinden dolayı (Str. XIII, 1. 661, 59; Paton – Myres 1896: 168, 201-203, 254, 268; Radt 1970: 13; Hornblower 1982: 88; Şahin 2006: 293-300) mendireğinin

tarihlendirmesi; kentin kuruluşu ve sur duvarlarının yapım tarihi ile eş zamanlı olarak değerlendirilmektedir (Bean – Cook 1955: 108-111, 143-155; Bean 2000: 112; Şahin 2005: 171-184). Ancak, Kocadağ üzerinde yer alan Leleg duvarları (Şahin 2006: 293-306), Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi envanterinde kayıtlı Myken Dönemi seramikleri ve İ.Ö. 6. yüzyılın ortalarına tarihlenen mermer erkek kurosı (Şahin 2005: 177) kentin yerleşim tarihini çok daha erken dönemlere götürmüştür. Ayrıca 2005 yılı ve sonrası yapılan arkeolojik kazılarda İ.Ö. 7. yüzyıla tarihlenen seramik parçaları, yine çok sayıda İ.Ö. 5-4. yüzyıla tarihlenen siyah ve kırmızı figürlü seramik parçası kent tarihinin erken dönemlere götüren kanıtlar arasındadır (Şahin vd. 2008: 21-38).

Tarihi kaynaklarda kent limanı hakkında detaylı bilgi verilmese de dolaylı olarak kent limanı ve denizcilik faaliyetleri hakkında bilgiler edinilebilmektedir.

Herodotos, tarafından bahsedilen Nakşa (Naxos) kuşatmasına Myndos'dan da katılmış Triremeler'in olduğunun bilinmesi¹⁰; Myndos'un Attik-Delos Deniz Birliği (Mansel 1963: 299-300) üye kentleri arasında olması (Bean – Cook 1955: 111, 145; Ruschenbusch 1983: 125-143; Varinlioğlu 1992: 18; Bean 2000: 112); kentin savaş gemilerini barındırabileceği korunaklı bir limana sahip olduğunu göstermektedir.

Bahsi geçen tarihi kaynaklar, arkeolojik bulgu ve araştırmalar göz önünde tutulduğunda;

- Mendireğin, Roma Dönemi mendirek yapım teknolojisini yansıtmaması,
- Kentin ve limanın tarihini erken dönemlere götüren arkeolojik bulgu ve tarihi

⁹ İ.Ö. 6. yüzyılın başlarından itibaren demir kırılgaç kuyruğu kenetlerin yanı sıra zamanla "Z" kenetler, çift "T" kenetler ve İ.Ö. 4. yüzyılda "U" kenetler kullanılmaya başlanmıştır ve birçok örneği Klasik, Hellenistik ve Roma Dönemi'nde yaygın olarak kullanılmıştır. Bingöl 2004: 100-101. Kullanım örnekleri ve gelişimi için bkz. Plommer 1950: 95; Fletcher 1961: 32-192; Nylander 1966: 130-146; Shaw 1969: 370-372; Potts 1999: 312, Pl. 9.2; Radt 2002: 157; Bingöl 2004: 100-101; Adam 2005: 96, 98, 103, Fig. 126, 133.

¹⁰ Herodotos, Nakşa (Naxos) kuşatmasında (İ.Ö. 499) Megabates'in komutasında (I. Darius'un kuzeni) 200 Trireme'den oluşan bir ordu bulunduğundan bahsetmektedir Hrd. V. 31-32. Metinde Myndos'a ait Trireme gemisi kaptanı Myndoslu Skylax'ın cezalandırılma hikayesi ayrıntılı olarak anlatılmaktadır Hrd. V. 33. Anlatılan hikayeden bu kuşatmaya Myndos'dan da Triremeler'in katılmış olduğunu öğreniyoruz. Ancak Myndos'un savaşa kaç gemi ile katılmış olduğu konusunda ayrıntılı bir bilgi bulunmamaktadır.

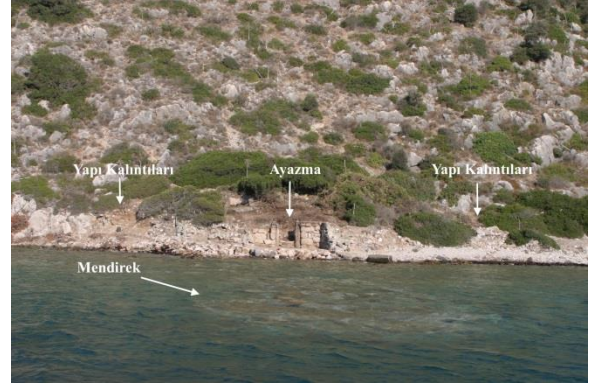
kaynakların varlığı,

- Mendirekte İ.Ö. 6. yüzyılda kullanılmaya başlanan Kırılmaç Kuyruğu tipi kenetlerin varlığı,
- Mendirekte İ.Ö. 5. yüzyıl Klazomenai, Kyme, Thasos, Lesbos Limanı mendireklerine benzer yapım teknolojilerinin görülüyor olması mendireğin; İ.Ö. 5. yüzyılda yapılmış olduğunu işaret etmektedir. Ancak kesin tarihlendirmenin yapılabilmesi için mendirek temelinde arkeolojik kazının yapılması gerekmektedir.

Bazı bölümlerinde gözlemlenen harçlı zeminler ise; yüzyıllar içerisinde tahribatlardan veya çeşitli sebeplerden dolayı mendirekte yapılan yeni düzenlemeleri işaret etmektedir. Nitekim, kentin Antik Çağ'dan günümüze kadar geçen süreç içerisinde sürekli yerleşim gördüğü, kazılar sırasında elde edilen arkeolojik bulgulardan anlaşılmaktadır.

Ayazma

Ayazma¹¹, doğu limanı ile doğrudan etkileşimi olan bir başka arkeolojik yapıdır. Bu yapı, mendireğin kıyı hattında, Kocadağ'ın doğuya bakan cephesinde yer almaktadır (Resim 26). 2005-2006 yılı kazılarında ortaya çıkartılan bu yapı birbirlerine geçiş sağlayan iki odadan oluşmaktadır ve yapının tamamı tonozlu çatı ile kapatılmıştır. Birinci odanın tabanı mozaik zeminle kaplı olan bu yapıda, tatlı su kuyusu ikinci odada yer almaktadır (Resim 27-28). Duvarlarda ise haç motifi ve benzer dini motifler gözlemlenmiştir (Şahin vd. 2006: 559-572). Bodrum Yarımadası'nda daha önce tarihi kesinleştirilmiş benzer arkeolojik kalıntılarla karşılaştırılan mozaik İ.S. 5. ve 6. yüzyıllar arasında tarihlendirilmiştir (Şahin 2009: 865-872).

Resim 26. Mendirek, Ayazma ve Çeşitli Yapı Kalıntılarından Görünüm.

Resim 27. Ayazma: Mozaik Zemin Sahip Birinci Oda. (Foto: Kazı Arşivi).

Resim 28. Ayazma: Tatlı Su Kaynağı ve Dini Motiflerin Yer Aldığı İkinci Oda. (Foto: Kazı Arşivi).

¹¹ Kelime kökeni: Eski Yunanca hagiasma ἁγίασμα kutsama, kutsal sayılan yer olarak ifade edilir. "Hagia" (Türkçe okunuşu ile "aya", yani "kutsal") ve "ma" (yani su) kelimelerinin bileşiminden gelir. Hagia(z)ma=Ayazma: "Kutsal Su" anlamında olan bu yerler, şifalı olduğuna inanılan tatlı su kaynaklarına verilen bir tanım ismidir. Nişanyan 2012: 48.

2005 yılı arkeolojik kazılarında ayazmanın etrafında bir sıra halinde tonozlu başka yapı kalıntıları tespit edilmiştir. (Resim 26) Benzer yapı karakteristiğine sahip olmaları bu yapıların; ayazmanın yapım ve

kullanım tarihi ile eş zamanlı olduklarını işaret etmektedir.

Bodrum Yarımadası'nda bu yapı kalıntılarına benzer yapılar (Aspat) Strobilos Antik Kenti'nde görülmektedir. Yapılan araştırmalarda Aspat Tepesi'nin açık denize bakan yamaçlarında tonoz çatı örtülü yapı kalıntıları ve etrafta cüruf şeklinde dağılmış seramik parçaları tespit edilmiştir. Tonozlu yapı kalıntılarının limana demirleyen gemilerin yük alıp boşaltmaları için kullanılmış olan depolar olduğu düşünülmektedir. Bu arkeolojik buluntuların varlığı Strobilos'da İ.S. 5-12. yüzyıl arasında ticareti hayatın sürdüğü kanaatini ortaya çıkartmıştır (Diler 2007: 489). Myndos'ta tespit edilen benzer yapıların varlığı Myndos'un da Strobilos'ta olduğu gibi, aynı dönemlerde ticari işlevini sürdürdüğünü ve önemli bir liman kenti olduğunu işaret etmektedir.

Asar Adası Yapı Kalıntıları (Liman Bağlantılı Yapılar)

Yapılan araştırmalara göre ada üzerinde en erken evre, Mausolos Dönemi surlarıdır. Kazılarda bulunan, sikke, seramik ve mezar buluntularından adanın; İ.S. 5. yüzyıldan İ.S. 12. yüzyıla kadar yoğun bir yapılaşmaya maruz kaldığı anlaşılmıştır (Şahin vd. 2011: 154, 176; Gürdal 2012: 3 vd.). Ayrıca yapılan sualtı arkeolojik araştırmalarda, ada üzerinden denize düşmüş yüzlerce blok taş, ada da meydana gelen yapılaşmanın izlerini taşımaktadır (Gündüz – Dumankaya 2015: 11 vd.)

Adanın liman içine bakan batı yamaçlarında limanla bağlantılı olduğunu düşündüğümüz yapı kalıntıları bulunmaktadır. Bu yapı kalıntıları liman girişinden, iç limana doğru ilerlemektedir.

Liman (Giriş-Çıkış) Kontrol Kulesi

Bu yapı, Asar Adası'nın üzerinde, mendireğin tam karşısında yer almaktadır. Ana kayanın tıraşlanması ile oluşturulmuş bu platformda herhangi bir yapıya ait duvar

kalıntısına rastlanmamıştır (Resim 4,12). Ancak, sualtı arkeolojik araştırmaları sırasında bu yapıya ait olduğunu düşündüğümüz taş bloklar gözlemlenmiştir (Resim 13). Genişliği 9.16 m, uzunluğu ise, 8.21 m olan bu yapıya geçiş; 16 basamaklı ana kayaya oyulmuş merdivenlerden sağlanmaktadır.

Bu platformda tespit edilen en önemli kısım, ana kayaya oyulmuş iki delikli bölümdür (Resim 12). Bu iki delik, mendireğin tabanında, 17 m'de tespit edilen bocurgata (?) ait çift delikli blok taş büyük benzerlik göstermektedir (Resim 9).

Bu düz setin mendireğin tam karşısında yer alması, aynı boyut ve forma sahip delikli arkeolojik buluntuların; doğu limanının gerektiğinde zincirle kapatılmasını sağlayan bocurgatlara ait kalıntılar oldukları izlenimini arttırmaktadır. Antik Çağ'da limanların korunması kentler için öncelik teşkil etmektedir. Nitekim Vitruvius, limanların güvenliğinin karşılıklı iki kulenin arasına gerilen zincirle sağlandığını belirtmektedir (Vitr. V.12)

Sarnıç-1

Bu yapı, Asar Adası'nın batı yamacında, deniz seviyesinden 0. 50 m yüksekliktedir (Resim 29-30). Asar Adası'nın topografyasına bağlı olarak sarnıcın arka duvarı dışbükey formda ana kayaya yaslanmıştır. Tabanı büyük blok taşlarla oluşmaktadır. Bu tabanın üzerinde küçük moloz taşlar ve onların üzerine ise, opus signinum (Vitr. VIII. 6-14) harcı kullanılmış; pişmiş toprak plakalardan düz bir zemin oluşturularak sızdırmazlık sağlanmıştır. Sarnıcın büyük bir bölümü, depremler ve insanların meydana getirdiği tahribatlardan dolayı yıkılmıştır. Korunabilen ölçüleri 1.40x3.40 m, yükseklik 1.70 m, duvar kalınlığı ise 0.55-0.73 m arasında değişmektedir (Dumankaya 2013: 274 vd.).

Sarnıç-2

Bu yapı, Sarnıç-1'in kuzeyinde, deniz seviyesinden 0. 50 m yükseklikte yer almaktadır. (Resim 29, 31). Sarnıç-1'e benzer yapı-

sal özelliğe sahiptir. Sarnıcın çoğu depremler ve insanların meydana getirdiği tahribatlardan dolayı yıkılmıştır. Arka duvarı ana kayaya yaslanan sarnıcın kuzey duvarının hemen dışında denizden karaya çıkışı sağlayan merdivenler yer almaktadır. Korunabilen ölçüleri 4.60 x 9.40 m, yükseklik 2.10 m; duvar kalınlığı ise, 0.90-1.40 m arasındadır.

Resim 29. Asar Adası Sarnıçları.

Resim 30. Sarnıçtan Detay.

Resim 31. Sarnıçtan Detay.

Her iki sarnıcın deniz seviyesinde olması ve ada üzerinde tespit edilmiş yapıların hepsinin etrafında en az bir adet sarnıcın yer alması (Şahin vd. 2011: 156) bu yapıların limanla bağlantılı olduğu izlenimi vermektedir.

Bu iki sarnıç, ada üzerinde yer alan sarnıçlara göre çok daha fazla su alma kapasitelerine sahiptirler (Şahin vd. 2011: 157). Sarnıç-1'in gözlemlenen ölçülerine göre kapasitesi; $1.40 \times 3.40 \times 1.70 = 8.092$ litredir. Sarnıç-2'nin gözlemlenen ölçülerine göre kapasitesi ise; $9.40 \times 4.60 \times 2.10 = 90.804$ litredir.

Sonuç olarak, sarnıcın kapasiteleri, ada üzerinde her eve ait bir sarnıcın yer alması ve sarnıçların konumları göz önünde tutulduğunda, limana giren gemilerin su ihtiyacını karşılamak amacıyla yapılmış olduklarını akla getirmektedir (Dumankaya 2013: 274 vd.).

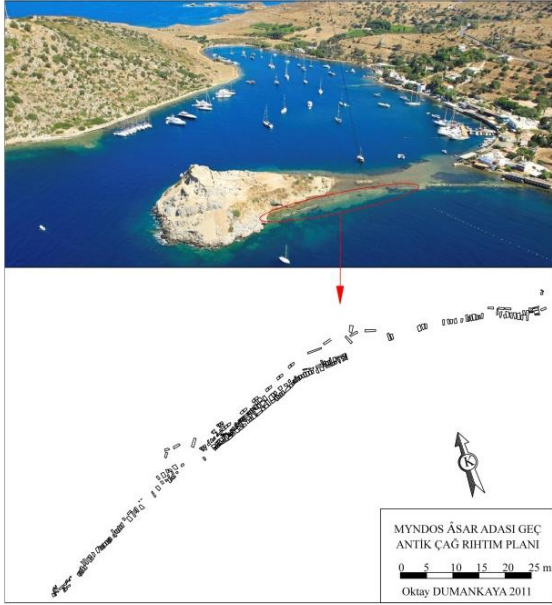
Geç Antik Çağ Rıhtımı

Asar Adası'nın doğu yamacında yer almaktadır¹² (Resim 32). 110 m uzunluğuna sahip bu yapıda, birçok devşirme sütun tamburu, Bizans Dönemi amphora ve seramik parçalarından oluşan harcın yer aldığı gözlemlenmiştir¹³ (Resim 33-36).

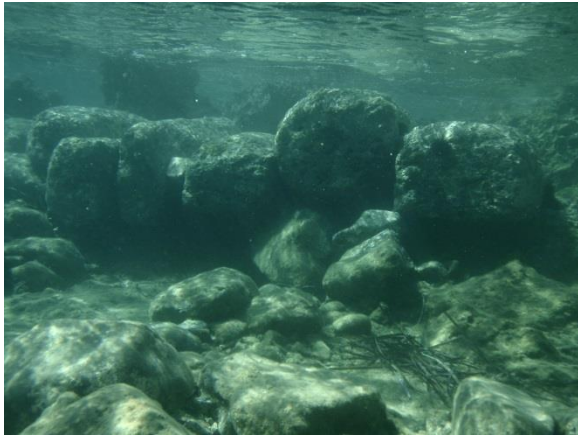
¹² Planda siyah renk kodu ile gösterilmiştir.

¹³ Ayrıntılı bilgi için bkz. Gülsefa 2015: 253 vd. , Kat. No. 133-136.

Yapının surların dışında kalmış olması, surların işlevini yitirdiği bir zaman diliminde kullanılmış olduğunu işaret etmektedir. Aksi taktirde, surların şehrin tamamını çevrelediği düşünüldüğünde bu alana demirleyen gemi mürettebatının ve yüklerinin limana girmesi mümkün olmayacaktır.

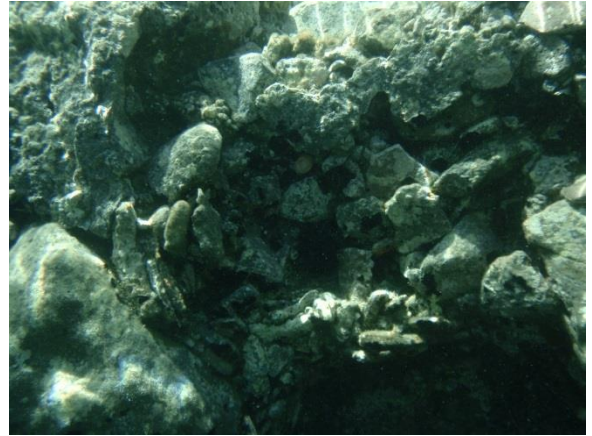
Resim 32. Geç Antik Çağ Rıhtım Planı ve Konumu.

Resim 33. Geç Antik Çağ Rıhtımı Sütun Tamburlarından Detay.

Resim 34. Farklı Açıdan Geç Antik Çağ Rıhtımı.

Resim 35. Geç Antik Çağ Rıhtımı Harçlı Zeminden Detay.

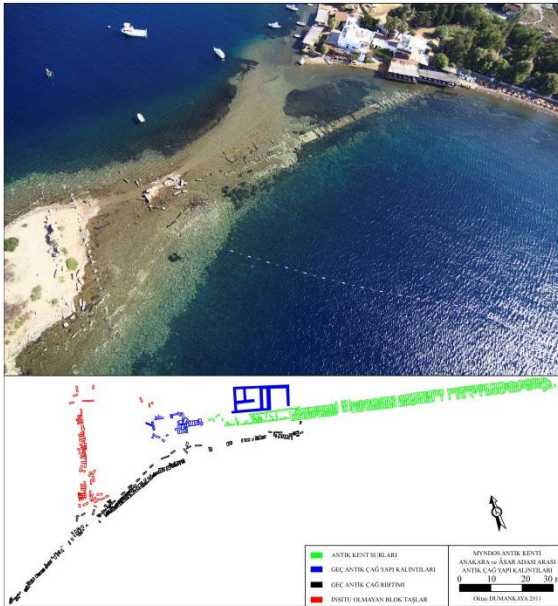

Resim 36. Geç Antik Çağ Rıhtımı Harçlı Zeminden Detay.

Yapı; Klasik, Hellenistik ve Roma Dönemi rıhtımlarına benzerlik göstermemektedir (Detaylı bilgi için bkz. Fletcher 1905: 165; Lehmann-Hartleben 1923: 70-72; Rollo 1934: 40; Shaw: 1972, 89 vd.; Blackman 1982a: 80; 1982b: 184 vd.; 2008: 645 vd.; Oleson 1988: 147 vd.; Brandon 1996: 25 vd.; Kretschmer 2000: 30- 35). Oleson vd. 2004: 199-229). Nitekim, ada üzerinde yer alan yapı kalıntıları İ.S. 5-6. yüzyıla tarihlendirilmiştir (Şahin vd. 2011: 156 vd.; Gürdal 2012: 3 vd.). Dolayısıyla, rıhtımda gözlemlenen Bizans Dönemi seramik parçaları ve ada üzerinde tespit edilen yapı kalıntıları rıhtımın, İ.S. 5-6. yüzyıl ve sonraki dönemlerde kullanılmış olduğunu işaret etmektedir.

Geç Antik Çağ Yapısı -1

Yapı, ana kara ile Asar Adası arasında yer almaktadır. Yapının duvarlarının temel seviyesinde korunmuş olmasına karşın, yapıya ait bir giriş ya da eşik taşı tespit edilememiştir. Yapıda farklı boyutta devşirme blok taş ve küçük ölçekli masif taşların kullanılmış olduğu gözlemlenmektedir. Farklı boyutta blok ve masif taşlar, bu yapının belirli süreçler içerisinde işlevini yitirdiği ve yeniden kullanım için tamirat gördüğünü işaret etmektedir (Resim 37-38).

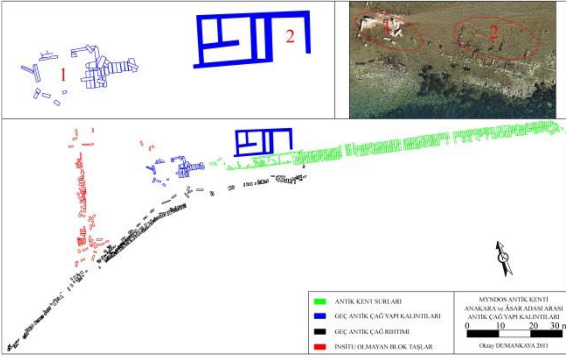
Resim 37. Ana Kara ve Asar Adası Arası Yapı Kalıntıları Planı.

Resim 38. Geç Antik Çağ Yapı Kalıntısından Detay.

Geç Antik Çağ Yapısı -2

Planda da görüleceği üzere (Resim 39) bu yapı, Geç Antik Çağ Yapısı-1'e göre çok daha iyi form vermektedir. Korunabilen ölçüleri 17.80 x 6.76 m'dir. Yapının duvar kalınlığı 0.65 - 1.10 m arasında değişmektedir. Beş odaya sahip olan bu yapının doğu cephesi surlara yaslanmaktadır. Yapının duvarlarının temel seviyesinde korunmuş olmasına karşın, birbirlerine geçiş sağlayan giriş ya da eşik taşı tespit edilememiştir. Bu sebeple girişin nereden sağlandığı net olarak belirlenememiştir. Duvar yapısı, Geç Antik Çağ Yapısı-1 yapısından tamamen farklıdır. Küçük moloz taşlardan çift sıra şeklinde duvar oluşturulmuştur (Resim 40-41). Ada üzerinde yer alan Bizans Dönemi (İ.S. 5-6 yüzyıl) yapılarında birçok devşirme blok taş ve bağlayıcı malzeme olarak çamur kullanılmıştır. Ancak bu yapıda Roma Dönemi'nde yoğun olarak kullanılan Opus caementatium harcı kullanılmış olup; herhangi bir devşirme yapı malzemesi kullanılmamıştır. Dolayısıyla bu yapının İ.S. 5-6 yüzyıldan erken dönemlerde inşa edildiği öne sürülebilir.

Resim 39. Geç Antik Çağ Yapı Kalıntısından Detay.

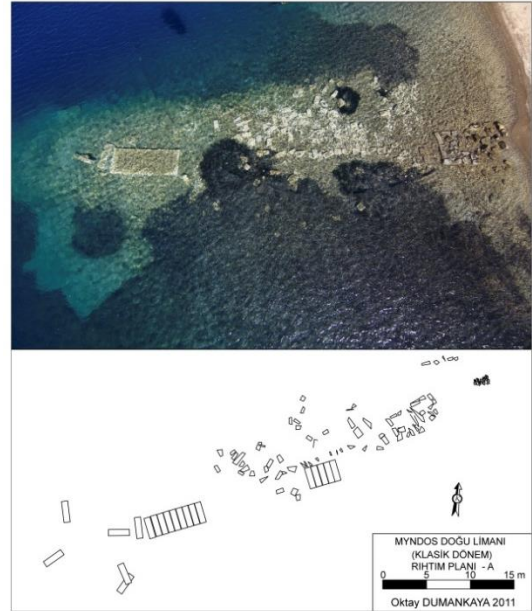
Resim 40. Anakara-Asar Adası Arası Yapı Kalıntıları Planı ve Antik Çağ Yapı Kalıntılarından Görünüm.

Resim 41. Farklı Açılardan Antik Çağ Yapı Kalıntısı.

Klasik Dönem Rıhtımı-A

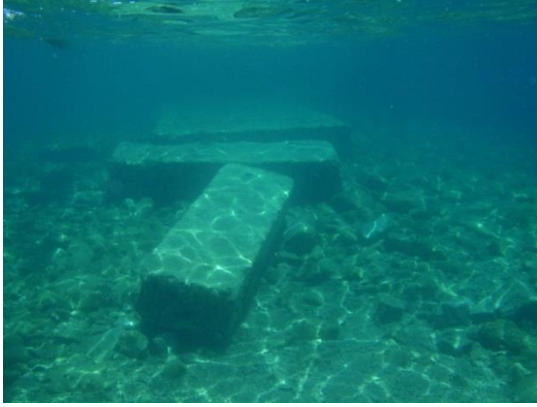
43.45 m uzunluğu sahip rıhtım, 2.40x0.70 m ölçülerinde blok taşlardan yapılmıştır¹⁴ (Resim 42). Yığma moloz taş temele sahip rıhtımın temeli 12 m derinliğe kadar inmektedir (Resim 43-44). Rıhtımın blok taşları ile Asar Adası'nda yer alan surlara ait blok taşların ölçüleri benzerlik göstermektedir (Resim 37-38). Rıhtıma ait blok taşların benzerleri Halikarnassos (Bean – Cook 1955: 85-86; Blackman 1982b: 189; Pedersen 2010: 303-304) ve Amathus Limanı'nda¹⁵ (Kıbrıs) görülmektedir (Aupert 1979: 725-733; Empereur – Verlinden 1987: 7-18; Michaelides 1988: 1597-1604). Gerek yukarıda bahsi geçen liman yapılarının tarihleri gerekse; antik kenti çevreleyen surların Mausolos Dönemi'nde (Bean – Cook 1955: 110 vd.; Tırpan 1988: 167-169; Mc Nicholl 1997: 23 vd; Bean 2000: 112). İnşa edildiği göz önünde tutulduğunda benzer blok taşlarla yapılmış rıhtımın tarihi, surların yapım tarihi ile eş zamanlı olmalıdır.

Resim 42. Klasik Dönem Rıhtım Planı.

¹⁴ Yapının tam koordinatları: 37° 3'21.46"K boylamı, 27°14'3.94"E enlemidir.

¹⁵ Amathus Limanı'nın yapımında üç metre uzunluğunda 0.70 metre genişliğinde blok taşlar kullanılmıştır ve her biri üç ton ağırlığındadır.

Resim 43. Klasik Dönem Rıhtımından Detay.

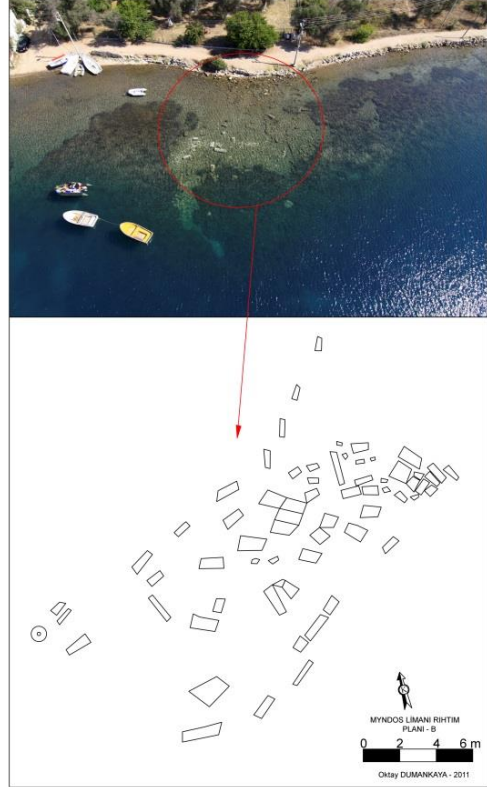
Resim 44. Farklı Açılardan Klasik Dönem Rıhtımı.

Rıhtımda dikkat çekici başka bir unsur ise; rıhtımın üzerinde farklı boyutlarda blok taşlar ve moloz yığını ile yeni bir zemin oluşturulmasıdır. Depremler sonucu işlevini kayıp eden rıhtımın üst kısmında harçlı moloz yığını ile yeni bir zemin oluşturulmuş, böylece taban yükseltilerek rıhtım eski seviyesine getirilmeye çalışılmıştır. Myndos'da kıyı çizgilerindeki değişim aynı şekilde izlenmemektedir. Bu durum iki sebepten dolayı ortaya çıkmış olmalıdır. Birincisi, yapıların farklı dönemlerde yapılmış olmaları neticesinde, kendi dönem aralıklarında geçirdikleri depremlerden dolayı farklı tahribatlara uğramış olmaları; ikincisi ise fay hatlarında meydana gelen tektonik hareketlerin farklı kımıldanışlarından kaynaklanmaktadır.

Rıhtım-B

Liman havzasının iç kısmında yer alan ve tamamı su altında kalan bu yapı, 8 m

derinliğe kadar inmektedir¹⁶ (Resim 45). Üst kısmında irili ufaklı masif taşlardan ve Opus caementitium harcından bir zemin meydana getirilmiştir. Bu zeminin korunabilen ölçüleri 23.35 x 9.57 m'dir. Rıhtım üzerinde herhangi bir yapıya ait iz tespit edilememiştir. Yapıda, Opus caementitium harcının kullanılmış olması yapının Roma Dönemi'nde yapıldığı izlenim vermektedir (Resim 46-47).

Resim 45. B-Rıhtımı Planı ve Görünümü.

Resim 46. B-Rıhtımından Görünüm.

¹⁶ 37° 3'26.00"K enleminde, 27°14'0.78"E boylamında yer almaktadır.

Resim 47. B-Rıhtımından Detay.

Su Kuyusu

Liman havzasının kuzeyinde almaktadır¹⁷. Yapım tarihi hakkında herhangi bir bilgiye günümüze kadar ulaşamamıştır. Bu yapı hakkında ilk bilgiler Piri Reis tarafından verilmektedir. Piri Reis, Kitab-ı Bahriye adlı eserinde Gümüşlük Limanı haritasında, gemilerin su ihtiyacını karşılayabileceği, su kaynaklarından birinin bu su kuyusu olduğunu belirtmektedir (Piri Reis 1988: 483 vd.), (Resim 48-50). Bu kuyunun Piri Reis Haritası'nda gösterilmiş olması, Klasik Dönem Rıhtımı ve B-Rıhtımının yakınında yer alması bu yapının Antik Dönem'den kalma bir yapı olduğunu işaret etmektedir (Dumankaya 2013: 270 vd).

Resim 48. Piri Reis Haritası'nda Myndos Limanı ve Tath Su Kaynakları.

Resim 49. Piri Reis Su Kuyusu.

Resim 50. Liman Yapılarının Konumu.

Resim 51. Piri Reis Ayazması.

Piri Reis Ayazması

Piri Reis Haritası'nda gösterilen diğer su kaynağı olan bu yapı, liman havzasının iç kısmında yer almaktadır¹⁸ (Resim 48-51). Ancak Piri Reis bu suyun içilemediğinden

¹⁷ 37° 3'26.38"K enleminde, 27°14'1.84"E boylamında yer almaktadır.

¹⁸ 37° 3'29.08"K enleminde, 27°13'57.03"E boylamında yer almaktadır.

bahsetmektedir¹⁹ (Piri Reis 1988: 483). Yapılan araştırmalara göre, alüvyonal yapıya sahip Myndos'un yaslandığı sırtlara yağın yağışların, büyük bölümünün fay ve karstik kanallar yardımıyla yeraltından denize boşaldığı ortaya çıkartılmıştır (Ercan vd. 1982: 22 vd.) Bodrum Yarımadası'nda bu ayazmaya benzer birçok yapının kontrolsüz kullanımı sonucunda alüvyon akiferin tuzlu su girişimi nedeniyle kirlendiği, yapılan su kimyası analiz sonuçlarından belirlenmiştir (Koç 2005: 28). Nitekim, Piri Reis'in bahsettiği gibi (Piri Reis 1988: 483) bu ayazmanın denizle sınır olması ve bulunduğu coğrafyanın alüvyonal yapıda olması, yapının içinde yer alan suyun tuzlu suya maruz kalmış olabileceğini ve bu sebepten dolayı içilemediğini ortaya koymaktadır (Dumankaya 2013: 272 vd.).

KAYNAKÇA

- Adam 2005 J. P. Adam, Roman Buildings Materials and Techniques, London and New York 2005.
- Akarca 1972 A. Akarca, Şehir ve Savunması, (Ankara).
- Archontidou-Argyri vd. 1989 A. Archontidou-Argyri, A. Simossi, J. Y. Empeur, "The underwater excavation at the ancient port of Thasos, Greece", IJNA, Vol. 18.1, 51-59.
- Aslan 2014 E. Aslan, "Bithynia Bölgesi Kalpe Limanı", OLBA, Vol. 22, 129-154.
- Aupert 1979 P. Aupert, "Rapport Sur Les Travaux de la Mission de L'école Française a Amathonte en 1978, BCH, Vol. 103.2, 721-761.
- Barclay 1987 V. H. Barclay, Catalogue of the Greek Coins of Caria, Cos, Rhodes and Cnidos (London).
- Bean – Cook 1955 G. E. Bean, J. M. Cook, "The Halicarnassus Peninsula", BSA, Vol. 50, 85-171.
- Bean 1966 G. E. Bean, Aegean Turkey: An Archeological Guide, (London).
- Bean 2000 G. E. Bean, Eski Çağda Menderes'in Ötesi, (çev.) P. Kurtoğlu, (İstanbul).
- Beaufort 2002 F. Beaufort, Karamania, (London).
- Billows 1995 R. A. Billows, Kings And Colonist: Aspect of Macedonia Imperialism, Vol. 22, Brill Press, (Leiden).
- Bingöl 2004 O. Bingöl, Arkeolojik Mimaride Taş, (İstanbul).
- Blackman 1973 D. J. Blackman, "The harbours of Phaselis", IJNA, Vol. 2.2, 355-364.
- Blackman 1982a D. J. Blackman, "Ancient Harbours in The Mediterranean Part 1", IJNA, Vol. 11.2, 1982, 79-104.
- Blackman 1982b D. J. Blackman, "Ancient Harbours in The Mediterranean Part 2", IJNA, Vol. 11.3, 185-211.
- Blackman 2008 D. J. Blackman, "Sea Transport, Part 2: Harbors", Oleson J.P. (ed.), in The Oxford Handbook Engineering and Technology in the Calassical World, Oxford 2008, 638-677.
- Blumer vd. 2011 W. Blumer, J. Hammerstaedt, D. W. Lebek, H. Malay, H. Sayar, "Ehrendekret Von Stratonikeia in Myndos", Epigraphica Anatolica, Vol. 44, 115-120.
- Büyüközer 2012 A. Büyüközer, Knidos Limanları, (Konya), (Yayınlanmamış Doktora Tezi).
- Büyüközer 2013 A. Büyüközer, "Some thoughts on the military harbour of Knidos", Morozova Y., Oniz H. (eds.) in Proceedings of 14th Symposium on Mediterranean Archaeology, 23-25 April 2010 (Kiev), BAR International Series 2555, 11-16.
- Brandon 1996 C. Brandon, "Concrete and Settling Barges at Sebastos: Comparisons with Other Roman Harbor Examples and the Descriptions of Vitruvius, Caesarea Maritima", A Retrospective after two Millennia, (Leiden), 25-40.

¹⁹ Bu yapı hakkında ilk bilgileri, Piri Reis'in eserinden öğrenmekteyiz. Bu sebeple bu yapı Piri Reis Ayazması olarak adlandırılmaktadır.

- Brandon vd. 2005 C. Brandon, R. L. Hohlfelder, J.P. Oleson, C. Stern, "The Roman Maritime Concrete Study (ROMACONS) The Roman harbour of Chersonisos in Crete and its Italian connection", *Mediterranée*, Vol. 1.2, 25-29.
- Brandon vd. 2008 C. Brandon, R. L. Hohlfelder, J. P. Oleson, "The Concrete Construction of the Roman Harbours of Baiae and Portus Iulius: The ROMACONS 2006 Field Season", *IJNA*, Vol. 37, 374-392.
- Brandon vd. 2010 C. Brandon, R. L. Hohlfelder, J. P. Oleson, R. Yağcı, R. J. Braidwood, "Soli/Pompeipolis'in Roma Dönemi Limanı ROMACONS 2009 Arazi Çalışmaları", *ANMED*, Vol. 8, 195-198.
- Ceylan 2011 M. A. Ceylan, "Türkiye Kıyılarında Üzerinde Şehir Yerleşmesi Bulunan Tombololara Genel Bir Bakış", *Marmara Coğrafya Dergisi*, Sayı 23, 352- 372.
- Coetlogon-Williams 1976 P. F. Coetlogon-Williams, "Roman Harbours", *IJNA*, Vol. 5.1, 73-79.
- Davidson 2014 D. P. Davidson, "The Enigma of the Great Thapsus Harbour Mole", *IJNA*, Vol. 43.1, 35-40.
- Diler 2007 A. Diler, "Bodrum Yarımadası, Leleg Yerleşimleri Pedasa, Mylasa, Damlıboğaz (Hydai), Kereai (Sedir Adası), Kissebükü (Anastasioupolis) ve Mobolla Kalesi Yüzey Araştırmaları 2004-2005-1", *AST*, Sayı 24.2, 479-501.
- Doğan 2005 M. Doğan, *Türkçe Sözlük*, (Ankara).
- Dumankaya 2007 O. Dumankaya, Karia ve İonia Bölgesi Antik Devir Çapaları, (Konya), (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Dumankaya 2013 O. Dumankaya, "Myndos Antik Kenti'nde Su Temini", 3. Uluslararası Bursa Su Kongresi ve Sergisi, 22-23-24 (Mart) 2013, Cilt 1, 2013, 270-277.
- Ekici 2013 M. Ekici, Karia Şehir Sikkeleri ve Lagina'da Bulunan Sikkelerin Değerlendirilmesi, (Konya), (Yayınlanmamış Doktora Tezi).
- Empereur – Verlinden 1987 J. Y. Empereur, C. Verlinden, "The underwater excavation at the Ancient port of Amathus in Cyprus", *IJNA*, Vol. 16.1, 7-18.
- Ercan v.d. 1982 T. Ercan, E. Guñay, A. Türkcan, "Bodrum Yarımadasının Jeolojisi", *Maden Tetkik ve Arama Dergisi*, Sayı 97-98, 21-32.
- Erel vd. 2005 L. Erel, A. Aytaç, N. Çağatay, "Türkiye Kıyılarındaki Antik Limanların Kuruluş ve Gelişmelerinde Yüzey Şekillerinin Etkisi", *Ulusal Coğrafya Kongresi*, 29-30, 2005, (İstanbul), 542-545.
- Evrin vd. 2002 V. Evrin, G. Öke, A. Türkmenoğlu, Ş. Demirci, "The Stone Anchors from the Mediterranean Coasts of Anatolia, Turkey", *IJNA*, 31.2, 254-267.
- Fletcher 1961 S. B. Fletcher, *A History of Architecture on the Comparative Method*, (London).
- Franco 1996 L. Franco, "Ancient Mediterranean harbours: a heritage to preserve", *Journal of Ocean and Coastal Management*, Vol. 30.2-3, 115-151.
- Gargollo 1961 P. N. Gargallo, "Anchors of Antiquity", *Archaeology*, Vol. 14.1, 31-35.
- Gotti vd. 2008 E. Gotti, J. P. Oleson, L. Bottalico, C. Brandon, R. Cucitore, R. L. Hohlfelder, "A Comparison of the Chemical and Engineering Characteristics of Ancient Roman Hydraulic Concrete with a Modern Reproduction of Vitruvian Hydraulic Concrete", *Archaeometry*, Vol. 50.4, 576-590.
- Gören 1996 C. Gören, *Elaia Antik Limanı*, (İzmir), (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi).
- Grand – Hazel 2002 J. Grand, J. Hazel, *Who's Who in Classical Mythology*, (London/New York).
- Gülensoy 2007 T. Gülensoy, *Türkiye Türkçesinde Türkçe Sözlüklerin Köken*

- Bilgisi Sözlüğü: Etimoloji Sözlüğü Denemesi (A-N), (Ankara).
- Gündüz – Dumankaya 2015 S. Gündüz, O. Dumankaya, “Liman Kentlerinde Sualtı Araştırmalarının Önemi: Asar Adası Örneği”, Uluslararası 2. Turgut Reis Türk Denizcilik Tarihi Sempozyumu, 1-4 Kasım 2013 (Muğla) 2015, Cilt 1, 22-41.
- Gürdal 2012 M. U. Gürdal, Myndos Asar Adası Mezarları, (Bursa), (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Gülsefa 2015 G. Gülsefa, 2006-2013 Myndos Kazılarında Ele Geçen Amphoralar ve Amphora Mühür Buluntuları, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Bursa), (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Hadjidaki 1988 E. Hadjidaki, Preliminary Report of Excavations at the Harbor of Phalasarna in West Crete, AJA, Vol. 92.4, 463-479.
- Hadjidaki 1996 E. Hadjidaki, “The Hellenistic Harbor of Phalasarna in Western Crete: A Comparison with the Hellenistic Inner Harbor of Straton’s Tower”, Raban A., Kenneth G., Holum E., Brill J. (eds.), in Caesarea Martima: A Retrospective After Two Millennia, Leiden, New York, (Köln), 53-64.
- Hrd. Herodotos, Tarih, (çev.), Ökmen M., (İstanbul), 2012.
- Hohlfelder vd. 2005 R. L. Hohlfelder, C. Brandon, J. P. Oleson, “Building a Roman pila in the sea – experimental archaeology at Brindisi, Italy, September 2004”, IJNA, Vol. 34.1, 123-127.
- Hohlfelder vd. 2007 R. L. Hohlfelder, C. Brandon, J. P. Oleson, “Constructing the Harbour of Caesarea Palaestina, Israel: New Evidence From the Romacons Field Campaign of October 2005”, IJNA, Vol. 36.2, 409-415.
- Hornblower 1982 S. Hornblower, Mausolus, (Oxford).
- Kapitan 1984 G. Kapitan, “Ancient Anchors Technology and Classification”, IJNA, Vol. 13.1, 33-44.
- Karlsson 1994 L. Karlsson, “Thoughts about Fortifications in Caria from Maussollos to Demetrios Poliorketes”, Année, Vol. 96.1 141-153.
- Knoblauch 1969 P. Knoblauch, “Neuere Untersuchungen an den Häfen von Ägina”, BJB, Vol. 169, 104-116.
- Knoblauch 1974 P. Knoblauch, “Eine neue topographische aufnahme des Stadtgebietes von Kyme in der Aeolis”, AA, Vol. 2, 285-291.
- Knoblauch 1977 P. Knoblauch, Die Hafenanlagen Und Die Anschliessenden Seemauern Von Side, TTK, (Ankara).
- Koç 2005 K. Koç, Karaada ve Tavşanburnu (Bodrum) Sıcak ve Mineralli Sularının Hidrojeo Kimyasal İncelemesi, (Ankara), (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Kretzschmer 2000 F. Kretzschmer, Resimlerle Antik Roma’da Mimarlık ve Mühendislik, İlgelen Z. Z. (çev.), (İstanbul).
- Lehmann-Hartleben 1923 K. Lehmann - Hartleben, Die Antiken Hafenanlagen Des Mittelmeeres, Beitr. Ge Zur Geschichte Des St. Dtebaus Im Altertum, Klio Beiheft 14, (Leipzig).
- Mansel 1963 A. M. Mansel, Ege ve Yunan Tarihi, (Ankara).
- Mansel 1978 A. M. Mansel, Side 1947-1966 Yılları Kazıları ve Araştırmalarının Sonuçları, (Ankara).
- Mc Caslin 1980 D. E. Mc Caslin, Stone Anchors in Antiquity: Coastal Settlements and Maritime Trade-routes in the Eastern Mediterranean ca. 1600-1050 B. C., in Studies in Mediterranean Archaeology, Vol. 61, (Göteborg).
- Mc Nicholl 1997 A. W. Mc Nicholl, Hellenistic Fortifications from the Aegean to the Euphrates, (Oxford).
- Michaelides 1988 P. Michaelides, “The Ancient Port of Amathus (Cyprus): Its Construction, Foundation Conditions and Final Abandonment-

- The Engineering Geology of Ancient Works", Koukis G. M. P., George C. (eds.), in *Monuments and Historical Sites: Preservation and Protection, Proceedings of an International Symposium Vol. 4, (Rotherdam), 1597-1604.*
- Murray 1988 W. M. Murray, "The Ancient Harbour Mole at Leukas, Greece", Raban A. (ed.) in *Archaeology and Coastal Changes, Proceedings of the First International Symposium on Harbours, Port Cities and Coastal Topography, Haifa, Israel, Sept. 22-29, 1986, BAR 404, 101-118.*
- Nişanyan 2012 S. Nişanyan, *Sözlerin Soyağacı Çağdaş Türkçenin Etimolojik Sözlüğü*, Everest Yayınları, (İstanbul).
- Nun 1993 M. Nun, *Ancient Stone Anchors and Net Sinkers from the Sea of Galilee, (Kibbutz Ein Gev).*
- Nylander 1966 C. Nylander, *Clamps and Chronology, Iranica Antiqua, Vol. 6, 130-146.*
- Oleson vd. 1984 J. P. Oleson, R. L. Hohlfelder, A. Raban, R. L. Vann, "The Caesarea Ancient Harbor Excavation Project (C. A. H. E. P.): Preliminary Report on the 1980-1983 Seasons", *Journal of Field Archaeology, Vol. 11.3, 281-305.*
- Oleson 1988 J. P. Oleson, "The Technology of Roman Harbours", *IJNA, Vol. 17.2, 147-157.*
- Oleson vd. 2004 J. P. Oleson, C. Brandon, S. M. Cramer, R. Cucitore, E. Gotti, R. L. Hohlfelder, "The ROMACONS Project: A Contribution to the Historical and Engineering Analysis of Hydraulic Concrete in Roman Maritime Structures", *IJNA, Vol. 33.2, 199-229.*
- Özdaş 1992 H. Özdaş, "Antik Dönem Çapa Yapım Teknolojisi, Sınıflandırması ve Bodrum Müzesi Çapaları", *Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi Yayınları, Cilt 1, 81-96.*
- Özler 1996 G. Özler, *Antik Çağ'da Gemi Çapaları, Yapım Teknolojisi ve Sınıflandırma, (Ankara), (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).*
- Paton – Myres 1896 W. R. Paton, Myres, J. L., "Karian Sites and Inscriptions", *JHS, Vol. 16, 188-271.*
- Pedersen 1994 P. Pedersen, "The Fortifications of Halikarnassos", Debord P., Descat R. (eds.), in *Fortifications et Défense du Territoire en Asie Mineure Occidentale et Méridionale, (Bordeaux), 215-236.*
- Pedersen 2010 P. Pedersen, "The City Wall of Halicarnassos", Bremen V. R., Carbon J. M. (eds.), in *Hellenistic Karia, (Bordeaux), 269-316.*
- Piri Reis 1988 Piri Reis, *Kitab-ı Bahriye*, E. Z. Ökte (Ed.), *İstanbul Araştırma Merkezi Yayınları, Cilt 2, (İstanbul).*
- Plinius 1947 Plinius, *Naturalis Historia, (Ed.) H. L. Jones, Loeb, Vol. V, Libri XVII-XIX, (London).*
- Plommer 1950 W. H. Plommer, "Three Attic Temples", *BSA, Vol. 45, 66-112.*
- Polybius 1889 Polybius, *The Histories XVI, (Çev.) Evelyn S. Shuckburgh, (London).*
- Potts 1999 D. T. Potts, *The Archaeology of Elam Formation and Transformation of an Ancient Iranian State, Cambridge University Press, (Cambridge).*
- Püsküllüoğlu 2010 A. Püsküllüoğlu, *Arkadaş Türkçe Sözlük, (İstanbul).*
- Raban – Linder 1978 A. Raban, E. Linder, "Akko: harbour and bay, Caesarea: the Herodian harbour, Dor: a Hellenistic Shipyard", *IJNA, Vol. 7.3, 238-243.*
- Raban 1985a A. Raban "The Ancient Harbours of Israel in Biblical Times", Raban A. (ed.), in *Harbour Archaeology- Proceedings of the First International Workshop on Ancient Mediterranean Harbours. Caesarea Maritima, 24-28 June 1983, BAR 257, 11-44.*
- Raban 1985b A. Raban, "Caesarea Maritima 1983-1984", *IJNA, Vol. 14.2, 155-177.*
- Raban 2009 A. Raban, *The Harbour of Sebastos (Caesarea Maritima), Raban A., Artzy M., Goodman B.,*

- Gal Z. (eds.), in its Roman Mediterranean Context, BAR 1930, (Oxford).
- Radt 1970 W. Radt, Siedlungen und Bauten auf der Halbinsel von Halikarnassos unter besonderer Berücksichtigung der archaischen Epoche, Istanbul Mitteilungen Beiheft 3, (Tubingen).
- Radt 2002 W. Radt, Pergamon, Antik Bir Kentin Tarihi ve Yapıları, (İstanbul).
- Rollo 1934 W. Rollo, "Ostia", Greece and Rome, Vol. 4.10, 40-53.
- Room 1997 A. Room, Who's Who in Classical Mythology, (New York).
- Ruschenbusch 1983 E. Ruschenbusch, "Tribut und Bürgerzahl im ersten athensischen Seebund", ZPE, Vol. 53, 125-143.
- Ruzicka 1992 S. Ruzicka, Politics of a Persian dynasty: Hecatomnids in the fourth century B.C., University of Oklahoma Press, (Oklahoma).
- Taşdöner 2008 K. Taşdöner, "Karia Kenti Halikarnassos: Helenistik Dönem ve Öncesi Siyasal Tarihi", Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 1, Sayı 1, 96-105.
- Theodoulou – Memos 2007 T. Theodoulou, C. Memos, "A voyage to Ancient Greek Harbours on board Limnoscope", Water Science and Technology: Water Supply, Vol. 7.1, 253-260.
- Tırpan 1988 A. A. Tırpan, "Myndos ve Theangela", AST, Sayı 5, 167-190.
- Tigrel 1975 G. Tigrel, "Alanya Yöresinde Antik Bir Liman", Belleten, Vol. 39/156, 613-628.
- Tripathi – Gaur 1997 S. Tripathi, A. S. Gaur, "Stone anchors from Sindhudurg Fort on the west coast of India", IJNA, Vol. 26. 1, 51-57.
- Tripathi – Patnaik 2008 S. Tripathi, A. P. Patnaik, "Stone anchors along the coast of, Chilika Lake: New light on the maritime activities of Orissa, India", Current Science, Vol. 94.3, 386-390.
- Sevin 2001 V. Sevin, Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası, TTK., (Ankara).
- Schäfer – Schläger 1962 J. Schäfer, H. Schläger, "Zur Seeseite von Ky-me in der Aeolis", AA, Vol. 4, 40-57.
- Shaw 1969 J. W. Shaw, "A Foundation in the Inner Harbor at Lechaum", AJA, Vol. 73.3, 370-372.
- Shaw 1972 J. W. Shaw, "Greek and Roman Harbourworks", A History of Seafaring Based on Underwater Archaeology, Ed.: G. F. Bass, (New York), 87-112.
- Str. Strabon, Antik Anadolu Coğrafyası (Geographika), Pekman A. (çev.), (İstanbul), 2000.
- Subaşı 1996 B. Subaşı, Klazomenai Antik Limanının Yapım Tekniği Açısından İncelenmesi ve Tarihlenmesi, (İzmir), (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Şahin 2005 M. Şahin, "Myndos 2004 yılı Yüzey Araştırması", AST, Sayı 23.1, (Ankara), 171-184.
- Şahin vd. 2006 M. Şahin, D. Şahin, E. Arslan, S. Gündüz, "2005 Yılı Myndos Kazısı", KST, Sayı 28.1, (Ankara), 559-572.
- Şahin 2006 M. Şahin, "Myndos 2005 yılı Yüzey Araştırması", AST, Sayı, 24.1, (Ankara), 293-306.
- Şahin vd. 2007 M. Şahin, S. Gündüz, E. Aslan, "Myndos Sualtı Araştırmaları 2006", AST, Sayı 25.1, (Ankara), 1-11.
- Şahin vd. 2008 M. Şahin, İ. H. Mert, D. Şahin, H. S. Başkaya, M. S. Dirim, "2006 Yılı Myndos Kazısı", KST, Sayı 29.1, (Ankara), 21-38.
- Şahin 2011 D. Şahin "Myndos Mosaics" XI. Uluslararası Antik Mozaik Sempozyumu, 16 -20 Ekim, Bursa 2009, M. Şahin (Ed.), Ege Yayınları, (İstanbul), 865- 872.
- Şahin v.d. 2011 M. Şahin, D. Şahin, O. Duman-kaya, A. A. Altın, U. Gürdal, M. Yılmaz, H. Başkaya, M. S. Dirim, İ. H. Mert, S. Gündüz, , "2009 Yılı Myndos Kazısı", KST, Sayı 32.1, 154-175.

- Vann 1991 R. L. Vann, "The Drusion: A Candidate Herod's Lighthouse at Caesarea Maritima", IJNA, Vol. 20.2, 1991, 123-139.
- Varinlioğlu 1992 E. Varinlioğlu, "Lelegian Cities on the Halicarnassian Peninsula in the Athenian Tribute Lists", Studien Zum Antiken Kleinasien II, Asia Minör Studien 8, 1992, 17-22.
- Vitr. Vitruvius, Mimarlık Üzerine On Kitap, Güven S. (çev.), (İstanbul), 1993.

2006-2013 MYNDOS KAZILARINDA BULUNAN AMPHORALAR VE AMPHORA MÜHÜR BULUNTULARI

Gonca GÜLSEFA*

ÖZ

Karia kentlerinden biri olan Myndos Antik Kenti, Antik yazarlarında sıkça bahsettiği gibi, Ege Denizi ile Akdeniz'in kesişme noktasında bulunmaktadır ve coğrafi konumu itibariyle önemli bir yapıya sahip kentlerden birisidir.

2006-2013 yılları arasında yapılan kazı çalışmaları sonucunda ele geçen 157 adet amphora parçası değerlendirilmiştir. Bu amphoralardan 40 tanesi üzerinde ise mühür baskıları yer almaktadır. Bu parçaların ışığında, kentte hangi tip amphoraların kullanıldığı, kentin amphora üretimindeki yeri ve kentin ticari boyutu belirlenmek istenmiştir. Kazı çalışmalarında tespit edilen ve kökenleri belirlenerek gruplandırılan amphora buluntuları ve mühür baskılı kulpların, yerleşim alanlarında hangi dönemden itibaren ne oranda kullanım görüldükleri, üretilen ve tüketilen, ticareti yapılan malların ve bu alanların sosyo-ekonomik durumları tespit edilmeye çalışılmıştır. Amphora buluntuları içerisinde, İ.Ö. 6. yüzyıldan başlayarak, İ.S. 7. yüzyıla kadar olan dönemi kapsayan tipler yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Karia, Myndos, Amphora, Amphora Mühürü, Dressel 2-4, Kos.

Amphora Finds and its Stamps which Were Found between 2006-2013 Myndos Excavation

ABSTRACT

The ancient city of Myndos, which is one of the Carian cities, mentioned frequently by the ancient authors. It is located at the crossroads of the Mediterranean Sea and the Aegean Sea. It has an important structure with its geographical location.

157 pieces amphora sherds are evaluated which were found during the excavations carried out between the years of 2006-2013. There are seal impressions on 40 pieces of these amphorae. In the light of these sherds, the types of amphorae which were used in the city, the position of the city in terms of producing amphorae and the commercial size of the city wanted to be determined. Also, of amphorae finds and seal impressions which are defined by the excavations and grouped by identifying their origin, from what period and what extent they were seen in the residential areas, the produced, consumed and traded goods and socio- economic status have been tried to be determined. Amongst the amphorae finds, there are types which are covering the periods from 6th century BC and 7th century AD.

Keywords: Caria, Myndos, Amphora, Amphora Stamp, Dressel 2-4, Kos.

* Bursa Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü, Bursa/ TÜRKİYE.

E-mail: goncagulsefa@gmail.com.

Çalışmanın yapılmasına müsaade eden ve teşvik eden Sn. Hocam Prof. Dr. Mustafa Şahin'e ve çalışmalarım sırasında beni her türlü aydınlatan yardımını esirgemeyen Sn. Hocam Doç. Dr. Derya Şahin'e teşekkürlerimi sunarım.

GİRİŞ

Antik çağda ticarete önemli bir yere sahip olan amphoralar formlarının güzelliklerinden çok, antik dönem ekonomisinin kanıtları oldukları için uzun yıllardır çalışılan ve bugün sayıları binlerle ifade edilen pişmiş topraktan yapılmış taşıma kaplarıdır. Amphoralara olan ilgi Batı'da E. Dressel'in çalışmalarıyla başlamış ve günümüze kadar hayli bir yol katetmiştir. Genelde sualtı kazılarında gemilerin kargolarında toplu olarak bulunmaları nedeniyle dikkat çeken amphoralar, kara kazılarında da yoğun olarak ele geçmesiyle hem tarihlendirmeye hem de ticari istatistiklere önemli katkılarda bulunmaktadır.

Taşıma ve depolama aracı, çocuk mezarı ve bunların yanı sıra birçok farklı alanda kullanılan amphoralar, bu kullanım amaçlarının dışında, üzerlerinde bulunan mühürler sayesinde Antik Dönem'in ticaret rotalarına, ticaret tarihine, kentlerin ekonomisi, gelişim yönleri ve Antik Dönem'in bilinmeyen birçok alanına ışık tutarak antik dönemi anlamamıza ve yorumlamamıza yardımcı olmaktadır. Amphoraların ya da mühürlü amphoraların kökenlerinin saptanması, tüketim merkezi ile ticari ilişkilerde bulunan üretim merkezini ortaya koyaçağından, antik ticaret rotası ve ticaret tarihi açısından önemlidir. Asar (Tavşan) Adası ve şehrin çeşitli yerlerinde yapılan sondaj çalışmalarıyla ortaya çıkarılan ve kökenleri belirlenen amphora kaideleri ve mühürlü amphora kulpları, kentin antik dönemde zeytinyağı ve şarap üretimi ve ticareti, farklı birçok antik kentle ticari hareketliliği ve ekonomik gelişimi, Myndos'un diğer Antik kentlerle ilişkileri ve ticaret yönü hakkında bilgi edinmemize yardımcı olmaktadır¹.

1.1. Kentin Coğrafi Konumu

Myndos Antik Kenti günümüzde Muğla ili Bodrum ilçesi Gümüşlük beldesi sınırları içerisinde yer almaktadır (Resim 1). An-

tik coğrafya'da Karia bölgesi sınırları içerisinde (Şahin 2006:171) (Resim 2). Strabon'dan aldığımız bilgilere göre Myndos kenti Kos'un Scandaria burnu karşısında, Termerium Burnu üzerinde konumlanmaktadır (Strabon 1917: 119) (Resim 3).

1.2. Myndos'da Yakın Zamanda Yürütülen Kazı Çalışmaları ve Amphoraların Bulunduğu Alanlar

Modern çalışmalar ilk olarak 2004 yılında Prof. Dr. Mustafa Şahin'in danışmanlığında ve Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi Başkanlığında başlamıştır. Sualtı araştırmalarıyla başlayan bu çalışmaları, 2006 yılında yapılan sondaj kazıları takip etmiştir. Böylece kentin bilinmeyen şehir planıyla ilgili bazı ipuçları elde edilmiştir (Şahin 2008: 22-23) (Resim 4).

2009 yılındaki çalışmalar ise Asar adasında yapılan kazı çalışmalarıyla devam etmiştir. Asar Adasında 2011 yılı çalışmaları ile ada'nın en yüksek noktasında yer alan 3 nefli bir bazilika olduğu kesinlik kazanmış, bazilikanın İ.S. 5. yüzyılda inşa edilmesinden sonra, çok uzun bir süre kullanılmadan 7. yüzyılın ortalarına doğru herhangi bir nedenle yıkıldığı ve bir daha onarılarak kullanılmadığı anlaşılmıştır (Şahin 2012: 13) (Resim 5). Bu bazilika yapısında İ.S. 5-6. yüzyıllara tarihlenen mozaik döşeme bulunmuştur. Ancak döşeme sonraki yapılaşma evrelerinden dolayı tahrip olmuştur (Şahin 2011: 871; Şahin-Şener 2015: 146).

Amphoralarla ilgili olabilecek Myndos'taki su altı çalışmaları 1980 yılında INA (Institute of Nautical Archaeology) tarafından Myndos'ta ve çevresinde sualtı araştırması gerçekleştirilmiştir. Bu araştırmalar esnasında 10 adet amphora tespit edilmiştir. Bunlardan birkaçı yüzeye çıkartılarak Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi'ne teslim edilmiştir. Bu buluntular ise İ.S. 4. yüzyıl batıklarında görülen örneklerle benzetilmektedir (Rosloff 1981: 281) (Resim 6).

Su altında yapılan çalışmalar sonucunda her iki mimari yapının da önemli ölçüde ayakta olduğu saptanmıştır. Ayrıca liman girişinde çok sayıda amphora parçala-

¹ Amphora buluntuları veritabanı örneği için bkz. Ek. 2, Tablo 1.

rına rastlanılmıştır² (Resim 7). Kentte bir adet de iç liman mevcuttur. Bu liman günümüzde dış etkenler nedeniyle yoğun bir şekilde kirliliğe maruz kalmıştır (Şahin 2006: 176).

2. 2006-2012 Myndos Kazı Çalışmalarında Ele Geçen Amphora ve Mühürlerin Tiplerine Göre Tanımları

2.1. Güney Ege Amphoraları

2.1.1. Nikandros Grubu Amphoraları: (Kat. No. 41-46, 33-36)

Mühürler üzerinde bulunan Nikandros yazıtından dolayı bu gruba bu isim ile adlandırılmıştır (Cankardeş Şenol 2006: 165). Nikandos grubu amphoraları hem ismiyle hem de soluk renkli hamur renklerine mantar biçiminde ağız profiliyle ayırt edici bir özelliğe sahiptir. Myndos'ta bulunan bu amphoralarda farklı olarak 2,5 YR, 6/6 (Light Red), 10 YR, 7/4 (Very Pale Brown) hamur renkleri tespit edilmiştir. Bu amphora tiplerinin karakteristik özellikleri arasında yukarı doğru kıvrılmış yüksek ağız, sivri kaide yer almaktadır (Resim 8). Myndos'ta ele geçen buluntu grupları içerisinde üçgen şeklinde mantar ağız formuna sahip parçalar ele geçmiştir. Bu amphoralar Lawall tarafından oluşturulan sınıflandırmada İ.Ö. 4. yüzyılın son çeyreğine tarihlendirilen 1. Grup olarak sınıflandırılmış örnek ile karşılaştırılabilmektedir. Myndos kazılarında ele geçmiş ağız parçası İ.Ö. 4. yüzyılın son çeyreğine tarihlendirilmektedir (Kat. No. 41). Ağız tipleri mantar formu, yuvarlak ikiye katlanmış form özellikleri bu amphoraların karakteristik özelliklerini bize yansıtmaktadır (Kat. No. 41, 42, 46). Ayrıca Lawall tarafından Tip 7 olarak sınıflandırılan amphora ağız buluntuları arasında yer almaktadır. Bu

amphoralar İ.Ö. 3. yüzyıla tarihlenmektedir (Lawall 2002: 178) (Kat. No. 42). Myndos'ta görülen örnekler ise sivri ve topaç formu kaideleri Efes kazılarında ele geçmiş buluntularla benzerlik göstermektedir. Bu amphora kaideleri dönem olarak İ.Ö. 250-240 yıllarına tarihlenmektedir (Kat. No. 43). Diğer bir kaide çeşiti olan sivri tipli emzik kaideler ise İ.Ö. 2. yüzyılda sevilerek kullanılan tiplerdendir. Yine bu örnekler de Efes kazılarında yoğun miktarda ele geçmiştir (Kat. No. 44, 45). Mantar ağızlı amphoralar dönem geç'e doğru gittikçe ikiye katlanmış mantar ağız yapısının açıklığı daralmaktadır (Kat. No. 46). Myndos'ta 13 adeti İ.Ö. 3-1 yüzyıllarına tarihlenen Nikandros amphorasına ait parçalar ele geçmiştir.

V. Gasner Nikandros grubu amphora türlerinin Ephesos'ta üretilip bu amphoraların Hellenistik döneme ait olduğunu ifade etmiştir. M. Lawall Ephesos'un mantar ağızlı amphora tiplerini ürettiğini ortaya koymuştur. Onun bu kararına arkeometrik analizler de destek olmuştur. Nikandros grubu amphoralarında şarap taşındığı ve amphora ticaretinde şarap Batı Anadolu'dan Alexandria'ya doğru bir ticaret olduğu düşünülmektedir (Lawall 2004: 171- 188).

Bu grupla ilgili ilk tartışma Virginia Grace ve Maria Savvathanou – Petropoulakou "Delos 27" 1970' de yayınlanan metinde görülmektedir. Bu monogram mühürlerin 4. yüzyılın sonlarında başlayıp isim mühürleri İ.Ö. 2. yüzyılın 2. yarısında görülmektedir (Cankardeş Şenol 2006:165).

1951 yılında V. Grace tarafından, Delos kazılarında ele geçen amphora mühürleri arasında saptanan ve isme sıkça rastlanmasından hareketle Nikandros Grubu olarak adlandırılan amphoraların üretim yerinin Batı Anadolu, Ephesos, Miletos çevresi olduğu son yapılan araştırmalarda ortaya çıkmıştır (Cankardeş Şenol 2006: 165).

Verena Gassner 1997'deki yayınında Nikandros grubu mühürleri ve bazı amphora parçalarını Efes'teki Nikandros grubunun yerel üretimi olabileceğinden bahsetmektedir. Açık bir şekilde ağız profili dışa doğru açılan, dip kısmı ise açık konkav şeklinde

² Myndos Limanlarıyla ilgili detaylı bilgi için bkz. Gündüz 2008; Gündüz – Dumankaya 2015; 22-41; Dumankaya 2013; 270-277; 2013; 91 vd.; 2015; 47; 2015; 12-45.

görülmektedir. İki tip görülmektedir. Birisi konkav bir formda dipe doğru sivrilen ve iç kısmı biraz oyuk formdadır. 2. form ise tokmak şeklinde form özelliği göstermektedir. Bu iki çeşit kaide formu Myndos'da ele geçmiştir (Cankardeş Şenol 2006: 165).

Dönemsel olarak ağız kısmında değişiklikler meydana gelmiştir (Lawall 2000: 177). İ.Ö. 2. yüzyılın 2. çeyreği ve aynı yüzyılın 2. yarısında daha çok yerel tüketime yönelik şarabı taşımak için kullandıkları kabul edilen Nikandros Grubu amphoraları sayıca az olmakla birlikte, Doğu Akdenizdeki varlıkları dikkat çekicidir. Bu grup amphoralara ait mühür ve gövde parçaları Alexandria başta olmak üzere Delos, Tenos, Atina, Karadeniz'deki merkezler Pergamon, Nagidos, Levant bölgesi, Crocodilopolis, Arsione, Akoris, Tebtynis ve Bouto'da (Mısır) ele geçmiştir. Hamur katkı maddesi olarak ise kalker ve şamot kullanılmaktaydı. Özellikle bakımından Batı Anadolu mallarıyla benzerlik göstermektedirler (Cankardeş Şenol 2010: 127).

Nikandros amphora çeşitlerinde iki tip görülmektedir. Birisi yüksek ikiye doğru katlanmış kulbun üst kısmına yükselen form, diğer bir çeşit ise; küçük ve yuvarlak bir özelliktedir. Kulplar aksine küçük ve oval bir profile sahiptir. Hamur renkleri açık gri, soluk kahverengi ve kırmızı sarı renklerde olabilmektedir. Bazı üretim yerlerinde pembemsi ve kırmızımsı bir renktedir. Bu amphoralarda farklı renklerin kullanılmasına rağmen tüm üretim yerlerinde mika, kum ve şamot hamur katkı maddeleri kullanılmaktaydı. Myndos'ta ele geçen Nikandros grubuna ait olabilecek parçalarda hamur katkı maddesi olarak kuvarz, kum ve kalker kullanılmıştır. Bu kil özellikleriyle Batı Anadolu üretim yerleri yakınında ortaya çıkmaktadır. Bu grup için üretim merkezi olarak form benzerliğinden dolayı Kos temel alınmıştır. Kos'un bir olasılıkla kökeninin isimlerinin çoğunluğu Kos amphora mühürü ve Kos yazıt kayıtlarında rastlanmıştır. Buna ek olarak bazı Nikandros grubu isimler ise Kos kulplarında ve Kos tek kulplu

amphoralarda ortaya çıkmıştır (Cankardeş Şenol 2010: 126).

Nikandros'un yanı sıra görülen diğer simlerin Kos amphora mühürleri üzerinde yer alması, önceleri grubun Kos adasında üretilmiş olabileceğini akla getirir de, son yıllarda Batı Anadolu'da özellikle Metropolis ve Ephesos'da ele geçen buluntular, grubun bu merkezlerde veya yakın çevresinde Kos'un Batı Anadolu'da yönetimi altında olan yerlerde üretilmiş olabileceğini ortaya koymaktadır. Ancak atölyelerin keşfi ya da mevcut atölye alanları bu öneriyi destekleyebilmektedir (Cankardeş Şenol 2006: 165-166).

Myndos'ta görülen amphora mühürlerinde *Εκαταίου* ve *Καστοπίδου* adları yer alan amphora mühürleri ele geçmiştir. Amphora mühürleri üzerinde yer alan *Εκαταίου* ismi en sık görülen buluntu gruplarından birisidir. Benzer örnekler Benaki koleksiyonunda Tell Fara'da, Ephesos'taki Tetragonos kazısında ve Delos'ta benzer örnekler ele geçmiştir. Bu amphora mühürü Geç 2.-1. yüzyıla tarihlenmektedir (Kat. No. 34). Diğer bir mühürün üzerinde *Νιονο* yazıtları yer almaktadır. Bu mühür örneği İ.Ö. Erken 1. yüzyıla tarihlenmektedir (Kat. No. 35). *Καστοπίδου* ismi yer alan mühür Mark Lawall tarafından İ.Ö. 2. yüzyıl-1. yüzyıllar arasına tarihlenmektedir (Lawall 2007: 22 AH 58A) (Kat. No. 36). Myndos kazılarında 3 adet amphora mühürü ele geçmiştir. Toplam bu tipe ait amphora buluntu sayısı ise 13'dür.

Son araştırmalar Ephesos ve Metropolis Batı Anadolu kıyıları bu grubun üretici merkezi hakkında önemli ipuçları sunmaktadır. Nikandros Grubu amphora mühürleri iki tipte görülmektedir. Monogram ve İsim mühürler şeklindedir. Monogram mühürleri Nikandros grubu içerisinde yorumlamak oldukça zordur. Onların harflerinin tanımlanması zorluk yaşanmaktadır. Aynı problem diğer sınıflandırılmış monogram mühürlerde de aynıdır. Pharos adası Alexandria'da ve Kuşadası, Ephesos'un güneyinde iki adet mühürsüz amphora tespit edilmiştir. Bu örnekler bize amphoraların hepsinin

mühürlenmediğini göstermektedir. Son zamanlardaki araştırmalar Ephesos, Metropolis ve Batı Anadolu kıyıları bizlere önemli veriler sunmaktadır. Çok sayıda amphora parçası, mühürler bu grupla ilişkilidir ve kil özellikleri yerel üretim merkeziyle benzer özellikler göstermektedir (Cankardeş Şenol 2010: 127). Mühür özelliği monogram harfler ya da kısaltılmış isimler kullanılmaktadır. Örneğin: AN, AP, ATK, Δ, EYΔ, MAY, ΠΑ gibi kısaltılmış isimler görülmektedir. Monogram mühürler İ.Ö. Geç 3. yüzyıl- 2. yüzyıllar arasında, isim mühürler ise İ.Ö. 2-1 yüzyıllar arasında görülmektedir. Bu isim listelerinin birçoğu Grace'in kaynaklarında toplanmıştır. Ancak konuyla ilgili eksiklikler olduğundan daha çok çalışılması gerekmektedir. Καστορίδου, Εκαταίου, Θρασωνος, Μελανος, Μιντωνος, Πειθοκρατου gibi isimler Nikandros amphoralarına ait olabilecek kulplar üzerinde görülmektedir (Lawall 2007: 48-49). Genellikle dikdörtgen forma sahip Nikandros grubu mühürlerinde genetik halde ve kısaltılmış isimler yer almaktadır nadir de olsa yuvarlak mühürler de kullanılmıştır. Dikdörtgen ve yuvarlak mühürlerde kısaltma isim, monogramlar veya birkaç harften oluşan ligatürler yer almaktadır (Cankardeş Şenol 2006: 165-166). Myndos'ta görülen amphora mühürleri dikdörtgen kalıba sahip isim mühürlerinden oluşmaktadır. Nikandros mühürleri içerisinde retrograd mühürler de görülmektedir. Mühürlü kulplarda da Nikandros amphoralarının soluk kahverengi, açık kırmızı hamur renkleri tespit edilmiştir (Kat. No. 33).

İsim mühürleri'nin yayılım alanı Yunanistan'da (Atina, Korint, Delos), Karadeniz'de, Anadolu'nun batısında (İlion, Pergamon), Mısır (Alexandria), Gezer, Maresha, Jerusalem ve Giv'at Yasaf yakınındaki Akko olduğu düşünülmektedir (Bezezky 2013: 61).

2.1.2. Kase Formlu Amphoralar/ Dressel 24 Amphoraları: (Kat. No. 47)

Kase formlu amphoralar Erythrae yakınında Geç Hellenistik dönemde görülmektedir (Resim 9). Şimdiye kadar yapılan araştırmalarda bu amphoraların Khios'da da

üretimin yapıldığı düşünülmektedir. M. Lawall bu kapları şu şekilde yorumlamıştır. Karakteristik özellik olarak eğimli, ağız torba şeklinde şekillendirilmiş gövde yapısı, kulp kısımları ise oval bir form göstermektedir. Dip profili kısa ve sivri bir formdadır. H. Dressel'in sınıflandırılmasına göre ise Dressel 24 olarak sınıflandırılmıştır. Myndos'ta ele geçen örnek ise kase formlu üçgenimsi bir formda İ.Ö. 3-2. yüzyıllar arasında tarihlenmektedir. Bu amphoraların Efes ve civarında üretildiği düşünülmektedir (Bezezky 2013: 72). Amphora buluntusunda hamur rengi olarak 7,5 YR, 7/4 (Pink) ve yüzey rengi olarak ise 10 YR, 7/3 (Very Pale Brown) tespit edilmiştir. Myndos kazılarında bu tip amphora 1 adet ele geçmiştir (Kat. No. 47).

Bu tip amphoralar Efes'te yoğun olarak görülmektedir. M. Lawall'a göre Troya kazıları bize İ.Ö. 2. yüzyılda ya da birinci yüzyılın başında görüldüğü bilgisini sunmaktadır. Roma'da Dressel 24 amphoraları İ.S. 1. yüzyıla tarihlenmektedir. Bu kaplar ise Karadeniz bölgesi'nde İ.S. 2.-3. yüzyıllar arasında görülmektedir. Erythrae'de yapılan arkeometrik analizlere göre bu amphoraların Meander Vadisi ve Ephesos'un yakınında üretildiği anlaşılmaktadır.

2.1.3. Güney Ege Bant Ağızlı / Mantar Ağızlı Amphoralar: (Kat. No. 48)

Amphora buluntuları arasında mantar ağızlı amphora tipleri önemli bir yer tutmaktadır. Mantar ağızlı amphoralar çeşitli kentlerdeki atölyelerde görülmektedir. Ege Denizi'nde bulunan birçok merkezde üretildiği bilinmektedir. İ.Ö. 4. yüzyılın ortalarından itibaren Güney Ege'de farklı merkezlerde yoğun olarak üretilen mantar formunda üçgen kesitli dışa çekik ağız kenarına ve içi oyuk topaç formlu kaideye sahip amphoraların farklı kil yapılarına sahiptir. Myndos kazılarında bulunan örnekler ağız ve kaide parçalarından oluşmaktadır. Ağız parçası ikiye katlanmış bir form özelliği göstermektedir. Bu amphora'ya benzer bir buluntu Rhodos Peraiası'nda ele geçmiştir. Hamur rengi olarak ise 2,5 YR, 6/8 (Light Red) tes-

pit edilmiştir. Tarihleme açısından ise bu ağız kenarı İ.Ö. 3. yüzyılın ikinci çeyreğinin başına tarihlenmektedir (Doğer-Cankardeş Şenol 1997: 45). Bu amphoraların Samos, Knidos, Kos, Paros, Peparethos, Halikarnasos, Phokaea ve Klozomenai'de üretildikleri düşünülmektedir (Şenol-Alkaç 2007: 265). İ.Ö. 5. yüzyılın sonlarından 3. yüzyıla kadar ve Greko-İtalik amphoralar ise 1. yüzyıla kadar devam etmiştir. Bu durum ise bu tip amphoraların tipolojileriyle ilgili bazı sorunların ortaya çıkmasına sebebiyet vermiştir. Bu amphoralarla ilgili yapılan ilk girişim и.э.3еест tarafından 1960 yılında Bosporan Bölgesindeki Solokha I olarak Rusya litaretüründe bu isim olarak bilinmektedir. Bu amphoralar 7 tip olarak sınıflandırılmıştır. Karadeniz'de bulunan tüketim merkezlerinde gerçekleşen kazılarda yoğun olarak ele geçen bu formun erken örnekleri Solokha I olarak adlandırılmıştır. Peparethos Adası'nda tamamlanan yüzey araştırmaları bu formun İ.Ö. 4. yüzyılın ilk yarısında Ada'da üretildiğini kanıtlamaktadır. İ.Ö. 4. yüzyılın son çeyreğinden itibaren Knidos amphora atölyelerinde mantar formlu ağız kenarına sahip amphoraların yoğun olarak üretildikleri bilinmektedir (Tuna 1987: 187). Solokha I kısa kulplu, yuvarlak bir yapıya sahiptir. Boyun bölümü ise omuz kısmına doğru açılan bir formdadır. Yuvarlatılmış bir gövde yapısı ve tokmak şeklinde bir dip yapısı belirgin özellikleri arasındadır. Virginia Grace 1971'de Samos amphoralarıyla ilgili makalesinde и.э.3еест'in Solokha I tipinin gerçekten bu amphora tipine ait olup olmadığını ve bu grupta ilgili morfolojik özelliklerle ilgili çalışmalarla ilgili verilerden bahsetmiştir. Mark Lawall Atina Agorası'nda ele geçen mantar ağızlı amphoraları sekiz tipe ayırmıştır. Myndos kazısında ele geçen amphora buluntusu ise 8. tip içerisine girmektedir. Bu buluntunun benzeri Rhodos Peraiası'nda yüzey araştırmalarında ele geçen benzer tipte amphora buluntuları ele geçmiştir. Bulunan bu örnek İ.Ö. 3. yüzyıllara tarihlenmektedir. Bybassos kazılarında ele geçen amphora buluntuları Myndos'taki örneklerle benzerlik göstermektedir. Bybassos kazılarında ele geçen örnekler İ.Ö. 3. yüzyıla

tarihlenmektedir (Şenol-Walz 2008:186) (Kat. No. 48).

1. Tip: Keskin ağız, yukarıya doğru sivrilen bir form özelliği göstermektedir. Bu form İ.Ö. 4. yüzyılın sonlarına tarihlenmektedir.
2. Tip: Ağız yapısı yuvarlak bir şekilde hafif yukarı doğru bir büküm göstermektedir. İ.Ö. 4.yüzyılın sonlarına tarihlenmektedir.
3. Tip: Ağız kısmının iç kısmı yukarı doğru yükselen bir form özelliği göstermektedir. İ.Ö. 4.yüzyılın sonlarına tarihlenmektedir.
4. Tip: Ağız bölümü iç tarafa doğru katlanmış ve uzun alt yüzey yapısına sahiptir. Bu tip de İ.Ö. 4. yüzyılın sonlarına tarihlenmektedir.
5. Tip: Keskin bir şekilde yukarıya doğru yönelmiş ağız yapısına sahiptir. İ.Ö. 300 yıllarına tarihlendirilmektedir.
6. Tip: Ağız kısmı yukarı doğru açı yapan bir özellik göstermektedir. İ.Ö. 4. yüzyılın sonlarına tarihlenmektedir.
7. Tip: Cidar kısmı ince bir formdadır. Ağız kısmı ise aşağı doğru eğilmiş bir özellik gösterilmektedir. İ.Ö. 3. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenmektedir. Myndos'ta ele geçen örneklerle karşılaştırılabilir (Kat. No. 48).
8. Tip: Üçgen biçimli ağız yapısına sahiptir. İ.Ö. 325 yılına tarihlenmiştir (Norskov 2002: 287) (Resim 10).

2.1.4. Knidos Amphoraları (Kat. No. 49-54, 19-22)

Hellenistik Dönemin özenli şarap üreticilerinden olan Knidos kenti amphora üretimine, bugünkü bilgilerimiz ışığında İ.Ö. 7. yüzyılda başlamıştır. Hellenistik dönemden itibaren antik yazarlar tarafından sıkça sözü edilen Knidos şarabı, tedavi edici özelliği ve ucuzluğuyla üne kavuşmuştur (Şenol 1995: 2). Arkaik dönemden Geç Antik Döneme kadar Knidos, Anadolu ve Ege Bölgesi'ndeki önemli amphora üretim merkezleri arasında yer almaktadır (Aslan 2015: 328). Güney Batı Anadolu'da bir yarımada üzerinde yer alan Knidos (Datça) kenti antik çağda önemli bir yere sahipti (Resim 11). Bununla

birlikte yoğun şarap üretimi ve satışına bağlı olarak Arkaik Dönemden itibaren amphora üretimi gerçekleştirmiştir. Bazı amphora atölyeleri güney ve ana bölgede bulunmuştur (Hisarönü, Turgut ve Callipolis'de) (Bezecky 2013: 53). İ.Ö. 6. yüzyıldan itibaren Akdeniz ticaretinde önemli rol oynayan Knidos kenti artan şarap talebi doğrultusunda İ.S. 7. yüzyıla kadar bu üretim devam etmiştir (Şenol 2009: 124). Knidos'ta amphora üretimi İ.Ö. 3. yüzyıl ortalarında gelişmiştir. 1980'de Dr. Numan Tuna tarafından 1980 yılında yapılan Arkeolojik yüzey araştırmalarında Knidos topraklarının orta kesiminde İ.Ö. 4. yüzyıldan İ.S. 6. yüzyıla kadar faaliyet gösteren, üretimin özellikle İ.Ö. 2. yüzyıl yoğunlaştığı seramik atölyelerinin varlığı ortaya çıkmıştır. Bu seramik atölyelerinde çeşitli günlük kullanım kapları ve amphora buluntuları tespit edilmiştir (Tuna 2012: 41). Arkeolojik arazi çalışmasının sonuçları, çömlekçilerin amphora ve aynı zamanda söz konusu tarihi dönemlerde yerel ve dış satıma dayalı ekonomi aktörlerinin değişen taleplerine göre diğer seramik çeşitlerini tedarik ettiklerini kanıtlamıştır. Knidos şarap üretimindeki hızlı ekonomik büyüme süresince, seramik atölyelerinin devlet kontrolündeki bir işletmenin denetimi altında şarap dış satımı ile uğraşan iş adamları için üretim yaptıkları görülmektedir (Tuna 2012: 41). Daha sonraki yıllar Türk Fransız keşifleriyle Knidos'taki amphoralar hakkında daha fazla bilgi sahibi olunmasına yol açmıştır (Empereur-Tuna 1988: 34, fig. 4; Empereur-Garlan 1992: 92).

Özellikle Hellenistik ve Roma Dönemlerinde Knidos amphoralarının Atina Agorası, Kyklad Adaları (Delos) ve Mısır'da yoğun olarak kullanılması yöredeki yoğun bağıcılıkla ilişkili olabilir. Ucuz olduğundan geniş alanlarda bulunabilen Knidos amphoraları gerek tipi ve gerekse mühürleri bakımından tanınmaktaydılar (Doğer 2005: 92).

Knidos, Hellenistik Dönemin diğer önemli bir üreticisi olan Rhodos ile rekabet etmiştir. İ.Ö. 4. yüzyıl sonu ve 3. yüzyılın başlarında Ege ve Doğu Akdeniz'de ucuz

ve bol şarap üretimi ticari amphora üretimini de beraberinde getirmiştir. Farklı kentlerde bulunan buluntular ve gerekse Datça Reşadiye'de Hızırşah Köyü yolu üzerinde bulunan Hızırşah Köyü Mevkiisi'nde yer alan seramik çöplüğü ve buluntular neticesinde burada üretim faaliyetinin olduğunu göstermektedir³. 1984 yılında başlayan yüzey araştırmaları ve daha sonrasında yapılan kazı çalışmaları sonucunda bulunan eserler neticesinde üretimin Arkaik çağdan beri süre geldiği düşünülmektedir (Cankardeş Şenol 2006: 69-70).

Knidos amphoraları'nın içerisinde büyük ihtimalle şarap taşınmaktaydı. Birkaç üretim yeri Knidos alanında ve Datça Yarımadası bölümünde görülmekteydi. Atölyelerin bazıları Reşadiye kazılarında ortaya çıkarılmıştır. Teras alanlarında şarap üretimiyle ilgili izler yer almaktadır. Bugün ise bu alanlarda zeytinağaçları dikilidir (Bezecky 2013: 53). Antik Çağda Rhodos, Knidos ve Kos şarap üretimi üretim açısından birbirine rekabet olan kentler arasındadır (Baylan 2008: 31).

Kentin atölyelerinde gerçekleştirilen kazılarda İ.Ö. 6 yüzyıl ortası ile İ.Ö. 5. yüzyıl arasındaki dönemde Batı Anadolu'da yaygın olarak görülen dış yuvarlatılmış çekik bir ağıza, ovoid gövdeli ve halka kaideli amphoraların benzerlerinin Miletos ve Samos'ta olduğu gibi Knidos'ta da üretildiği ortaya çıkmıştır (Empereur-Tuna 1990: 157).

İ.Ö. 4. yüzyılın sonu ile 3. yüzyılın ilk yarısında Knidos'da da Rhodos'un aynı dönemde kullandığı mantar ağızlı ve topaç dipli amphora tipleri üretilmiştir. Bu tip örnekler erken örnekler olarak görülmektedir. (Bu örnekte kısmen kısa, oval gövde, büyük silindirik boyun, mantar ağız ve küçük içeri doğru girintili kaide kısmı yer almaktadır) (Monakhov 1999: 161-172). Myndos'ta ele geçen içi dolu topaç formlu amphora kaidesi, İ.Ö. 4. yüzyılın ortasında yaygın bir şekilde görülmekteydi. Myndos'ta

³ Daha fazla bilgi için bkz. Tuna-Empereur 1989: 555-557.

ele geçmiş amphora'nın hamur rengi 5 YR, 7/4 (Pink) dir (Kat. No. 49). Diğer bir kaide tipi ise içi dolu küçük topaç formu kaide çeşitidir. Bu tip Knidos amphoralarının İ.Ö. 4. yüzyılın sonundan 3. yüzyılın başları arasında üretildiği ve özellikle Karadeniz'de bulunan merkezlere yoğun olarak ihraç edildiği bilinmektedir (Cankardeş Şenol-Alkaç 2007: 260, Kat. No. 39; Şenol-Aşkın 2007: Kat. No. 39.50.51.54).

İ.Ö. 3. yüzyılın ortalarından itibaren kendine özgü bir form yaratan Knidos atölyelerinin ilk amphora tipi belirgin omuzlu, şişkin gövdeli hantal bir formdur. Bu erken üretimde, Knidos amphoralarının kolayca tanınmasını sağlayan, çevresi bilezikli sivri bir dip bulunmaktadır. Myndos amphora buluntuları içerisinde bu tip amphora buluntu grubu rastlamıştır. Kaide bölümünde bilezik şeklinde eklentinin yer alması bu kaidelerin karakteristik özellikleri arasındadır. Myndos'ta bulunan bu plastik yüzük halkalı kaideler İ.Ö. 2. yüzyılın başlarına tarihlenmektedir (Kat. No. 52-53). Kaidedeki plastik halka formu çıkıntı Knidos amphoralarının tarihlendirilmesinde önemli bir ölçüt oluşturmaktadır (Şenol 2003: 35). Knidos amphoralarında dip kısımlarında kendine özgü yüzük şeklinde halkalar yer almaktadır (Korkut-Grosche 2007: 149, fig. 261). Bu özellik Knidos amphoraları için ayırtıcı bir özellik taşımaktadır. Diğer bir kaide örneği ise sivri ve konik bir form özelliği gösteren amphora tipleridir. Bu amphoralar ise İ.Ö. 3. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenmektedir (Kat. No. 54). Erken örnekleri küçük topaç formu olan Knidos amphoraları daha sonra uzayıp konikleşir ve ileriki evrelerde ise uzun konik kaideye bilezik eklentisi yapılmaktadır. Kazı çalışmalarında 17 adet amphora parçası ele geçmiştir.

Hellenistik amphoralarında özellik olarak kısa eğimli, kavisli ağız kısmı, yukarı doğru yükselen yuvarlak kulpları ağız kısmının alt kısmına ilştirilmiştir. Amphoralar İmparatorluk döneminde daha kısa bir form özelliği göstermektedir. Gövde silindirik bir yapıda ve kulplar dirsek yaparak yukarıya

doğru kıvrım yapmaktadır. Kulplar form açısından yuvarlak bir özellik göstermektedirler. Kronoloji açısından Rhodos kronolojisiyle benzerlik göstermektedir. Bu kronoloji V. Grace, J.Y. Empereur ve A. Hesnard tarafından oluşturulmuştur (Bezecky 2013: 53).

Bu tip İ.Ö. 1. yüzyıla kadar sürekli evrim geçirecek kulpları boynu ve gövdesi incelererek uzayacaktır. Knidos'ta İ.S. 1. yüzyıldan sonra üretilen ticari amphoralarda da geleneksel form korunmakla birlikte çağdaş Rhodos amphoralarının bir etkisi olan boynuz benzeri keskin köşeli kulplar görülmektedir (Doğer 2005: 93) (Resim 12-15).

Knidos mühür örneklerine baktığımızda ise: Arkaik dönemden beri amphora üreten Knidos kenti amphoralar üzerinde mühür kullanma geleneğine İ.Ö. 4. yüzyılın sonu -İ.Ö. 3. yüzyılın başında başlamıştır.

İ.Ö. 1. yüzyıla kadar da devam etmektedir ama bazı tarihsel olaylar sebebiyle mühürlerde de bazı değişiklikler meydana gelmektedir. Knidos mühürlerinde Κνίδιον ethnikon'u görülmektedir (Resim 16). Bu ethnikon'un benzer örneği Thasos vd. kentler de yapmaktadır. Knidos mühürlerinin üzerinde üretici ve yöneticiye ait örnekler görülmekteydi. Üretici kentler tarafından belirlenen bucranion, gemi çıpası, aslan başı, pruva, arı, kerykeion, kürek, labiris, sarmaşık, gül, yarım ay, yıldız gibi semboller yer almaktaydı ve bazı üreticilerin Knidoslu olmadıkları ve komşu Hellen polis'lerinden (Domokrates vb.) bazılarının ise, farklı etnik kökenden geldiklerini gösteren adların (örneğin, Skirtos, Astragolos, Botrzs, vb.) bulunduğu görülmektedir (Resim 17, 18). Myndos buluntuları arasında ise üzerinde boğa başı olan Hellenistik Dönem (İ.Ö. 146-108)'e tarihlenen amphora mühürü ele geçmiştir. Myndos'ta bulunan bu amphora mühürünün benzeri İskenderiye kurtarma kazılarında ele geçmiştir (Kat. No. 19), (Cankardeş Şenol 2000: 95, Kat. No. 40,41). Amphora kulbu üzerinde yer alan bu mü-

hür, Knidos sikkeleri üzerinde ki boğa başıyla karşılaştırılabilir⁴.

Ayrıca üzerinde Π monogramının bulunduğu İ.Ö. 3. yüzyıllarda görülen monogram mühür örnekleri içerisinde (Kat. No. 22). Geç Knidos mühürleme sistemine ait olabilecek bir amphora mühürü Myndos kazılarında ele geçmiştir. İ.Ö. 1. yüzyılda yoğun bir şekilde görülmektedir Aynı mühür Atina agorasındaki kazı çalışmalarında ele geçmiştir (Kat. No. 20). Khi, alpha ve iota ya da alpha ve kappa harflerinin görüldüğü örnekler derastlanılmıştır (Kat. No. 21). Myndos kazılarında 3 adet amphora mühür buluntusu tespit edilmiştir.

Amphoraların üretim sürecinde mühürlendikleri ve adların büyük olasılıkla çömlekçiler yerine şarap üreticilerine ait olduğu düşünülebilir. Aynı zamanda Zenon tipi amphoraların üretildiği Knidos amphora atölyeleri kazılarında ve yüzey araştırmalarında Zenon grubu olarak adlandırılan mühürler de İ.Ö. 280 yıllarına tarihlendirilen amphoralara ait çok sayıda parça ele geçmiştir (Şenol 2007: 320).

Bu amphoraların tam örnekleri Serçe Limanı Batığı'nda çıkarılmıştır (Koehler-Wallace 1987: 51, fig. 26). İlk olarak mühürlerle ilgili sınıflandırma V.R. Grace tarafından yapılmıştır daha sonra ise Empereur tarafından yapılan bu sınıflandırma geliştirilmiştir.

Dönem 1: İ.Ö. 4. yüzyıl sonları ile İ.Ö. 3. yüzyılın başı arasındaki ilk mühürlerde kısaltılmış bazı isimler ve tek harften oluşan monogramlar görülür (Doğer 2005: 93) (Resim 19).

1a: İ.Ö. yak. 325-yak. 280 Bu evrede dönemin sikkeleri üzerinde görülen, pruva sembolü ve olasılıkla yöneticiye ait olabilecek tek isimden oluşan mühürler monogramlar yer almaktadır (Resim 20).

1b: İ.Ö. 280-240 yıllarında üretim merkezinde yapılan araştırmalarda İ.Ö. 3.

yüzyılın başlarından itibaren mantar ağızlı amphoraların üzerinde, üretici ve yönetici isimlerine ait olabilecek monogramlardan oluşan mühürler görülmektedir. Yalnız bu harflerin üreticiye mi yoksa yöneticiye mi ait olduğu konusunda bir takım şüpheler bulunmaktadır. Sadece $N\Phi, ZH$ gibi tek monogram taşıyan Zenon B grubu ve bundan sonra üretilen ve aynı mühür üzerinde ZHN ve $\Phi IAA, MO\S, \Sigma\Omega, \Phi$ gibi kısaltmalarla iki isim taşıyan Zenon A Grubu da bu dönem içine tarihlenmektedir (Cankardeş Şenol-Alkaç: 320). Bazen ise nokta ya da haç yer almaktadır. Zenon amphora mühürlerinin erken tipleri Alexandria'da ve bazı örnekler Serçe Limanı batığında bulunmuştur (Whitbread 1995: 117) (Resim 21, 22).

Dönem II: İ.Ö. 220-180 yılları arasında mühürlerde üretici ve yönetici isimleri görülmektedir Ancak kentin adı ve sembol görülmemektedir. Yaklaşık İ.Ö. 220 yıllarına doğru ise Knidos amphoralarında Kanonik form görülmeye başlamıştır (Cankardeş Şenol 2006: 69.73).

Dönem III: Yaklaşık İ.Ö. 220-188'de Suriye Krallığı'nı yenilgiye uğratan Romalılar, Knidos'u müttefikleri olan Rodos'a verdiler.

Bu tarihten itibaren İ.Ö. 167 yılına kadar Knidos, her dört ayda bir atanan garnizon komutanları (phourarkhos) tarafından yönetilirler (Grace 1961: 13).

Knidos mühürlerinde bu örnekleri İ.Ö. 188-167 yılları arasında görmekteyiz (Grace 1985: 14). Mühürlerin üzerinde garnizon komutanlarının yer alması normal hayatta bazı değişikliklerin bu materyallere yansımalarını göstermesi açısından önemlidir.

Dönem IV: İ.Ö. yaklaşık 188-167 Knidos'un Rhodos egemenliğinde olduğu bu dönemde, Knidos, Phourarkhos (garnizon komutanı) adı verilen ve her dört ayda bir değişen Rhodos'lu yöneticiler tarafından yönetilmektedir. Bu yöneticilerin adı diğerlerinin yanı sıra Knidos amphora mühüreri üzerinde görülmeye başlamıştır. Yirmi yıl süren ve tepki alan bu yönetim sonucu İ.Ö. 167'de Karia, Rhodos'a karşı ayaklanmıştır. Bu girişimin başarısız olması yine de Karia

⁴ Knidos sikkeleriyle benzerliği için bkz. <http://www.beastcoins.com/Greek/Caria-Knidos/Caria-Knidos.htm>, (15.06.2015).

ve Lykia'ya bağımsızlığını geri kazandırmıştır.

Dönem V: Knidos İ.Ö. 167 yılından sonra bağımsızlığına kavuşur ve artık mühürlerde seçilmiş yöneticilerin (eponym) adları ile kentin adı yer alır. Ayrıca üreticilerin bazı sembolleri de mühürler üzerine yansımaktadır.

Dönem VI: Pontos kralı Mithridates'in Knidos'daki amphora üretimi ve ticaretini engellediği 3-4 yıl (İ.Ö. 88-85) dışında, İ.Ö. 108-78 yılları arasına tarihlenen Knidos amphora mühürlerinde artık Anadolu'yu ele geçirmiş olan Roma'nın etkisi görülmektedir. Bu dönemin amphoralarının her iki kulbunda da mühür bulunmakta ve bunlardan birinde üretici ve yönetinin, diğerinde ise Romalı iki memur (duoviri) adları okunmaktadır. Bu memurler olasılıkla vergi kontrolünde görevliydi.

Dönem VII: İ.Ö. 78 yılından itibaren mühürleme işinin fazla ciddiye alınmadığı bilinir. Gerçekten, bu tarihten sonraya tarihlenen mühürlerde kimi zaman yalnızca bir yönetici (veya üretici) adı, kimi zaman da bir sembol görülmektedir.

Zaten Knidos'taki ticari amphora üretimi de giderek azalmaktadır. Mühürlü amphoralar Roma imparatoru Augustus döneminde (İ.Ö. 1. yüzyıl-İ.S. 1. yüzyıl) ortadan kalkmakla birlikte, Knidos'daki amphora üretiminin İ.S. 7. yüzyıla kadar sürdüğü bilinmektedir.

Tüketim merkezlerinde mühürlü Knidos amphoralarına, özellikle İ.Ö. 2. yüzyılda yoğun olarak rastlanmaktadır. Rhodos ve Knidos'un rekabet halinde oldukları bu dönemde, tüketim merkezlerinde ele geçen buluntulardan Doğu Akdeniz'in rakipler arasında neredeyse paylaşılmış olduğu anlaşılmaktadır. Buna göre, olasılıkla üretim merkezine yakınlığından ve sıkı politik ilişkilerin sonucu olarak, Rhodos'un Alexandria ve Levant Bölgesi'deki merkezler ile ticari ilişkileri daha yoğunken, Knidos, Atina ve Delos'la sıkı ticari bağlar geliştirmiştir (Doğer 2005: 94).

2.1.5. Rhodos Amphoraları (Kat. No. 1-16, 55-62)

Antik çağ Akdeniz coğrafyasının en büyük şarap üreticisi olan Rodos Adası, üretmiş olduğu bu şarapları yine kendi atölyelerinde yaptığı amphoralar ile neredeyse tüm dünyaya pazarlamışlardır. Akdeniz dışında Britannia ve Hindistan'a kadar amphoralarını ulaştırmıştır (Aslan 2015: 329). İ.Ö. 4. yüzyıldan itibaren amphora üretmeye başlayan Rodos adası, bu üretim serüvenini İ.S. 2. yüzyıla kadar devam ettirmiştir (Tekocak-Zoroğlu 2013: 111). Rhodos amphoraları Akdeniz'in çeşitli noktalarında ele geçmiştir. Kentin deniz yolları üzerindeki konumu, politik başarısı ile ticareti yönlendirmesinde en önemli etkenlerdir. Hellenistik dönem'le birlikte artan ucuz şarap ihtiyacını karşılamaya yönelik şarap üretimini pazarlamadaki başarısı kendisini takip eden Knidos ve Kos'la birlikte İ.Ö. 4. yüzyılın sonundan itibaren Güney Ege'yi ihracat merkezi haline getirmiştir (Şenol 2007: 255).

Akdenizin en önemli şarap ihracatçısı olan Rhodos İ.Ö. 4. yüzyıldan itibaren yoğun olarak amphora üretimine başlamıştır (Şenol 2003: 14). Amphoralarda kentin ürettiği şarapın yanı sıra zeytinyağı, badem, kuru incir, keçiyoynuzu, bal, lahana ve arpa da ihraç edilmiştir. Son zamanlarda İskenderiye fenerinin bulunduğu alanda Pharos Adası'nın açıklarında CAE tarafından gerçekleştirilen batık araştırmaları sırasında ele geçen "Oait Bay II" olarak adlandırılan batıkta bulunan Rhodos amphoralarından tamamı korunmuş birinin içinde ele geçen fıstık çamı kozalağı, amphoralar içerisinde bu ürünün taşındığını kanıtlamaktadır (Cankardeş-Şenol 2000: 30). Herodotos, Mısır'da Amphoraların kullanım amaçları bittikten sonra içerisine su doldurularak ihtiyaç sahibi kimselere verildiğinden bahsetmektedir (Herodotos 1983: 5-7).

Athenaeus Rhodos şarapları hakkında şarabın içerisine deniz tuzu karıştırıldığını bahsetmiştir (Athenaeus 1927: 132). Polybius ise 10 bin kabın Rhodos'tan Sinop'a yollandığı bilinmektedir (Polybius 2011: 1vi,3).

Bu kentte üretilen amphoraların İngiltere'den, Karadeniz kıyıları ve Hindistan'a dek yayıldıkları ve sadece İskenderiye'de ele geçen 90.000 mühürlü amphora kulbunun %85 'inin Rhodos amphoralarına ait olduğunu, Rhodos'un şarap piyasasında ne kadar önemli olduğu anlaşılmaktadır (Doğer 2005: 87).

Rhodos amphoraları Yunan kronolojisi açısından önemli veriler sunmaktadır (Monachov 2005: 69). Erken dönemlerde Rhodos diğer Doğu Yunan kentlerinin (Knidos, Miletos, Samos ve Klozemenai) aksine ticari amphora üretmemiştir. Araştırmacı P. Dupont İ.Ö. 5. yüzyılda üretimle ilgili henüz bir verinin olmadığını anlatmıştır. Rhodos İ.Ö. 4. yüzyılda etkin olarak şarap ticaretine başlamıştır. Bazı araştırmacılar tarafından (V. Grace, J.Y. Empereur, Ju. S. Badal Janc, V.I. Kac, G. Finkielsztejn) Rhodos amphora ve mühürleriyle ilgili çeşitli problemler ortaya atılmıştır. Ancak Rhodos amphoralarıyla ilgili yeni deposit alanların keşfedilmesiyle gözle görülür daha kesin bilgilere ulaşılmıştır. Maiuri Rhodos kaplarının Villanova'da bulunduğunu bildirmiştir. Atölyelerin Rhodos'un kuzeyinde yer aldığı düşünülmekteydi. Empereur ve Picon 20 amphora üretim yeri keşfetmişlerdir (Whitbread 1995: 54).

1930'da B.N Grakov Rhodos amphora mühürleme sistemiyle ilgili genel kronolojik sistemi önermiştir. Bu uygulamanın İ.Ö. 331 den İ.Ö. 40'a kadar sınırlandırıldığından bahseder. Virginia Grace ise bazı magister grupların sınıflandırılmasına yönelik bazı örnekler sunmuştur. Rusya Rhodos seramik yazıtları üzerine önemli katkılarda bulunmuştur. J- Y. Empereur; Rhodos Peraia'sındaki bir grup magister ve üreticilerle ilgili 3. yüzyıl ortasından 2. yüzyıl başına kadar süre içerisindeki Hieroteles'in atölyesiyle ilgili çalışmalarda bulunmuştur. Börker ve Burow Pergamon atölyeleriyle ilgili yayınları bulunmaktadır (Börker -Burow 1988: 444). İ.Ö. 3. yüzyılın ilk çeyreğinden itibaren Rhodos şarabına olan talebin artmasıyla farklı tarım alanlarında genişleme görülmektedir. Bunun kanıtları olan amp-

hora üretiminin izlerine Rhodos Peraia'sı'nın birçok bölgesinde rastlanılmaktadır (Doğer-Şenol 1997: 59).

Özellikle Bozburun Yarımadası'nın girişinde bulunan Hisarönü/Çubucak Mevkii'nde gerçekleştirilen kazılarda ele geçen çömlekçi Hieroteles'in İ.Ö. 3. yüzyıl ilk çeyreği ile ortası arasındaki farklı formlu amphoraların bu dönemde en azından Peraia'da Knidos amphoralarının formlarından esinlenen özellikler taşıdığını göstermektedir (Monachov 2005: 70). Myndos'ta ele geçen toğaç formlu, iri yapıda form özelliklerine sahip kaide parçası ele geçmiştir. Bu kaide özellik bakımından Knidos amphora kaideleriyle benzerlik göstermektedir (Kat. No. 55). Kaide bölümü korunan bu örnekte içi oyuk dışta keskin profile sahip konik formdadır. Bu tip amphoralar Rhodos'ta kanonik kaide bulunmadan önce kullanılmıştır. Bu tipler Güney Ege geleneğinde üretilen mantar ağızlı amphoraların kaide kısmı olduğu düşünülmektedir. Bu tip içi oyuk yüksek kaidelerin İ.Ö. 4. yüzyılın sonunda Khios, Samos, Knidos, Kos, Kıbrıs gibi üretici kentlerin amphoralarında kullanıldıkları bilinmektedir (Şenol 2009: 202, fig. 26).

Rhodos amphoraları için karakteristik bir özellik olarak görülen dirsek yapan amphora tipleri Myndos kazılarında ele geçmiştir. Rhodos erken dönemlerinde bu dirsek yapısı biraz gözükmektedir. Daha sonraki dönemlerde ise kulp formu daha çok sivrilmiştir. Myndos'ta bulunan bu amphora parçası İ.Ö. 4. yüzyıla tarihlenmektedir (Kat. No. 56).

Rhodos amphoraları İ.Ö. 4. yüzyıldan 1. yüzyıla kadar amphora tiplerinde değişiklikler göstermektedir. İ.Ö. 4. yüzyılın sonlarında Güney Ege'ye özgü bir özellik gösteren dışa çekik, üçgen kesitli ağız kenarı, yüksek bir boyuna ve ovoid gövdeye sahip oldukları izlenmektedir (Şenol-Alkaç 2003: 255). Rhodos amphoralarının karakteristik özelliği olarak İ.Ö. 3. yüzyıl 1. yarısından sonra kulplar ağız kısmının yukarısına doğru ilişkilendirilmiş ve sivri, dirsek yapar bir şekilde yukarıya doğru sivrilen bir form özelliği göstermektedir (Whitbread 1995: 53). İ.Ö.

3. yüzyılın başlarında Rhodos amphoralarının boyları dönemin diğer amphoralarında da görüldüğü üzere kısaltılarak ağız kenarları bant formu olarak tasarlanmıştır (Resim 23). Myndos amphoralarında görülen İ.Ö. 240'lardan sonra ortaya çıkan kanonik formu Rhodos amphoraların kaidesi İ.Ö. 1. yüzyılın başlarına kadar incelererek kullanılmıştır.

Myndos'ta bulunan bu örneğin İ.Ö. 3. yüzyılın sonları ile İ.Ö. 2. yüzyılın başları arasında üretildiği düşünülmektedir (Kat. No. 57, 58, 60, 61) (Şenol-Aşkın 2007: 257).

Myndos'ta bir adet ağız bölümü ikiye katlanmış bant formu ağız parçası ele geçmiştir. Bu amphora ağız parçası İ.Ö. 270-260 yıllarına tarihlenmektedir (Kat. No. 59). Ele geçmiş bu amphora ağız parçası Elizave-touskoe yerleşiminde ele geçmiş Rhodos amphorası örnekleriyle karşılaştırılabilir. İ.Ö. 270-260 yıllarına tarihlenmektedir (Monachov 2005: 74, fig. 2,1).

Rhodos amphoralarının genel özellikleri değişmekle birlikte İ.Ö. 2. yüzyıldan itibaren gövde formunun incelendiği ve kulpların dik açılarının arttığı görülmektedir. Geç Rhodos amphoraları ucu yuvarlatılmış dışarı doğru belirgin ağız kenarına, ağız kenarının altından başlayarak yukarı doğru dik bir açıyla sert bir açıyla tam bir dirsek yapmaktadır, içi dolu sivri bir kaideye sahiptir. İçi dolu sivri kaide örneği Myndos kazılarında ele geçmiştir. Bu amphora kaidesi İ.Ö. 1. yüzyıla tarihlenmektedir (Kat. No. 62). İ.Ö. 1. yüzyıl ile İ.S. 2. yüzyıl başı arasında kalan dönemde, Ege'den K.Afrika, İtalya Yarımadası, Gallia, Gerania ve Britannia'ya kadar birçok bölgeye ihraç edilen Geç Rhodos amphoraları, Batı Akdeniz'deki merkezlerde yapılan İ.S. 1. yüzyıla tarihlenen tabakalar daha yoğun bir şekilde bulunmuştur. Rhodos amphoraları genel itibarıyla kremi yüzey, çivi benzeri kaide kısmı ve dik açılı kulplarıyla özgün bir özellik taşımaktadır. Bu amphoralar genel olarak gül motifi ya da Helios başı ile damgalanmaktaydı (Grace 1965: 5).

Bu özellik Rhodos sikkelerinde de görülmektedir. Rhodos ve Knidos mühürleri

üzerinde iki mühür görülmektedir. İ.Ö. 4. yüzyılın sonundan itibaren ve İ.Ö. 1. yüzyılın 2. yarısına kadar kentte mühürleme devam etmiştir (Grace 1961: 14). Bu mühürler monogramlardan, kısaltma isimlerden, ligatürlerden ve daha sonra da tamamı yazılmış isimlerden oluşmaktadır (Cankardeş-Şenol 2000: 32).

Rhodos amphora mühürlerinde yönetici ya da üreticiye ait mühürler yer almaktaydı. Bu mühürlerde genelde EIII edatı mevcuttur. Bunun anlamı tarafından anlamına gelmektedir. Daha sonra ise yöneticinin adı yer almaktadır. Rhodos'ta kullanılan mühürlerde 13 ay adı bulunmaktadır. Bu sayede sarabın ne zaman içerisine konulduğu hakkında bilgi sahibi olmamızı sağlamaktadır. Tüccar ve vergi toplayan kişiler tarafından bu kapların kapasiteleri garanti altına alınmaktaydı (Grace 1961: 14).

Myndos kazılarında 16 adet Rhodos kökenli amphora mühürü tespit edilmiştir. Bu mühürler arasında üretici ya da tüketiciye ait olabilecek, üzerinde rozet, çelenk motiflerinin yer aldığı amphora mühürleri ele geçmiştir⁵.

Bazı üreticiler ay adlarını, yönetici mühürü yerine kendi adlarını taşıyan mühürlerde kullanmışlardır. Dikdörtgen mühürlerde atölyenin seçmiş olduğu, thyrsos, gemi çapası, çelenk, bereket boynuzu, helios sembolü ya da başı gibi semboller de kullanılmaktaydı. Yuvarlak mühürlerde ise çoğunlukla, adanın sembolü olan gül ve adada tapım gören Tanrı Helios'un başı veya büstü yeralmaktadır (Resim 24, 25).

Rhodos amphora mühürleri kronolojik ve tipolojik açıdan Ege bölgesi temelli bazı örnekleri V. Grace ve onun meslektaşları M. Savvatiatianou Petropolakou ve A. Dimoulinis tarafından çalışılmıştır. Onların bu çalışmaları ise Rhodos amphora mühürlerini 7 kronolojik gruba ayırmaktadır.

Dönem I: Bu dönemde Rhodos amphora mühürlerinde ay adları ve bununla birlik-

⁵ Rhodos amphora mühürleri için bkz. Kat. No. 1-16.

te yönetici ya da üreticiye ait bilgiler yer almaktaydı.

Dönem II: Pergamon'da büyük çapta bir kenara atılmış bazı örnekler bulunmuştur.

Dönem III: Bu örnekler Pergamon atölyesi görülmektedir.

Dönem IV: Pergamon atölyesinde bulunmamış ama Korint ve Kartaca'da (İ.Ö. 146 yıkımından önce) bulunmuştur.

Dönem V: Korint ve Kartaca'da yıkım devam etmiştir ve İ.Ö. 108'de ise Samaria'da da bu durum devam etmektedir.

Dönem VI: Atina'da İ.Ö. 86 ve Delos İ.Ö. 88 yılında Mithridates savaşıyla ilişkili tahribat gerçekleşmiştir.

Dönem VII: Yıkım devam etmektedir.

V. Grace bu kronolojiyle ilgili çeşitli veriler eklemiştir. Bunun son şekli olarak ise V. Grace ve onu takip eden Jean-Yves Empereur mutlak tarihler vermişlerdir.

Dönem I:4. yüzyıl sonu-İ.Ö. 240. Period II: İ.Ö. 239-206.

Dönem III: İ.Ö. 205-175.

Dönem IV: İ.Ö. 174-146. Dönem V: İ.Ö. 145-108. Dönem VI: İ.Ö. 107-86.

Dönem VII: İ.Ö. 58-Augustus Dönemi.

G. Finkelstejn ise kronolojiyle ilgili çalışmıştır. Bu kronolojide de bazı değişiklikler vardır.

Dönem I:İ.Ö. 304-235. Dönem II: İ.Ö. 234-199. Dönem III: İ.Ö.198-161. Dönem IV: İ.Ö. 160-146. Dönem V:İ.Ö. 145-108. Dönem VI: İ.Ö. 107-86.

Dönem VII: İ.Ö. 85-Augustus dönemi.

Özellikle erken dönemlerde eponymler üzerinde EIII edatı ya da Ιεραὺς adları eksik olabilmekteydi. Rhodos amphoraları kulplarında bulunan eponym ve üretici isimleriyle daha kesin tarihlenmektedir (Lawall 2007: 30-31).

2.1.6. Hieroteles Amphoraları: (Kat. No. 63-64)

Hieroteles amphoraları Datça Yarımadası'ndaki Hisarönü civarında yer alan

yöresel atölyelerde üretildiği N. Tuna tarafından gerçekleştirilen yüzey araştırmalarıyla ortaya çıkmıştır. Bu alan antik çağda Rodos Peraia'sı olarak adlandırılan bölge içinde yer almaktadır. Amphora kulplarında Rhodos eponymleri yazmasına rağmen dip form açısından plastik halka şeklinde olmasından dolayı Knidos amphoralarıyla yakın özellikler göstermektedir (Resim 26). Hieroteles'in atölyelerinde iki tip ağız tipi görülmektedir. Tip 1: Yüksek band formunda ağız kenarları. Ağız kenarlarının karakteristik özelliği olan plastikbandlar hafifdışa taşkın olup, boyun ile birleşirken içe doğru keskin bir dönüş yapmaktadırlar (Bulba 1994: 3).

Myndos kazılarında Hieroteles amphoraları geniş plastik halka şeklinde eklenti yapılmaktadır. İ.Ö. 265-240 yıllarına tarihlenen bu örneklerde Bu tip amphoralardan 3 adet ele geçmiştir (Kat. No. 63). İ.Ö. 240 yıllarından itibaren plastik eklentili kaide ortadan kalkar gövde kısmına doğru keskin bir girinti yapan kaide özellikleri göstermektedir (Tuna- Empereur 1989: 277) (Kat. No. 64). Hamur renkleri balkımından bu amphoralar da 5 YR, 6/6 (reddish yellow) ve 2,5 YR, 5/6 (red) hamur renkleri görülmektedir.

Band yükseklikleri 2-4 cm arasında değişmektedir. Bazı örneklerde boyunun az veya çok bombe yaptığı görülmektedir. Ağız çapları ise 11-16 cm arasındadır. Tip 2 ise; Yuvarlak halka formunda, ağızkenarları karakteristik özellik olarak görülmektedir (Doğer 1994: 196).

Ağız kısmını taşıyan amphoraların ağız çapları 10-13 arasında değişmektedir. Bu tip amphoralarında boyunlarında bombe vardır (Tuna-Empereur 1989: 277).

Hieroteles amphoraları mühürleme sisteminde 3 tip görülmektedir. Bunlardan birinci tipe baktığımızda mühür merkezinde iç çemberi dolduran 6 veya 8 dolgun yapraklı rozet ile iç ve dış kabartma çemberlerin arasında yine kabartma isim yer almaktadır. Bu mühürler üzerinde epoynm olarak Aris-tion ve Agrios yazmaktadır (Kat. No. 6).

Tip iki olarak sınıflandırılmış bu grupta ise Konsantrik 2 çemberin merkezinde

nokta, iki çember arasında ise isim yer almaktadır. Nokta çemberler ve isim kabartmalarıdır. Butip mühürlerin genellikle Hieroteles ve onun erken eponimleri tarafından kullanıldıkları görülmektedir. Tip 3 ise; Merkezindeki kabartma noktalı derin oyuk ile mühürlü sınırlayan kazıma çemberin arasında kabartma isim yer almaktadır. Bu tip mühür formu Tip 1 ve Tip 2'den hemen sonra başlayıp Hieroteles'in üretimden çekildiği tarihe kadar, kendisi ve eponimleri için kullanıldığı tek mühür tipi olmaktadır (Doğer 1994: 201).

2.1.7. Kos Amphoraları (Kat. No. 23-32, 65-67)

İstanköy konum olarak Bodrum ve Datça Yarımadası'nın karşısında, Anadolu'dan 8 mil uzakta yer alan bir Ege Adasıdır (Whitbread 1995: 81). Kos Klasik dönemde ünlü şarap üreticilerinden biriydi (Johnsson 2004: 134).

Adanın ekonomisinin temeli zengin tarım faaliyetlerine dayanmaktaydı. Kos volkanik kökenli bir ada ve çok fazla su kaynakları ve elverişli iklim şartlarına sahipti (aynı zamanda bu durumu ekonomik ve politik şartlar da etkilemiştir). Adada şarap üretimi önemli bir yere sahipti aynı zamanda kuru üzümde üretilmekteydi (Georgopoulou 2005: 180-183).

Rhodos ve Knidos kentleri gibi üretim artışı göstermiştir. Adanın ekonomisinin temeli zengin tarım ürünleriydi (Kos iyi bir iklim ve verimli topraklara sahipti). Hellenistik Dönemde de Kos şarabı rabet görmüştür. Doğu Akdeniz, Karadeniz ve Batı Akdenizle ticaret yapılmıştır. Bu üretilen şarap genellikle yerel üretim olan Kos amphoraları kullanılmıştır (Bezecky 2013: 56).

Hatta Yaşlı Plinius Kos şarabının ününden ve kalitesinden bahsetmektedir. Kos şarabının içerisine deniz suyu konulmaktadır. Ayrıca amphora üretimi adanın kuzeyindeki modern ve antik yerler ile ilişkilendirildiği yani kuzeydeki şehirlerle bir etkileşim halinde olduğu varsayılmaktadır (Hein vd. 2008: 1049). Doğu Akdeniz bölgesinde Kos amphora kulpları Alexand-

ria'da çoğunlukla görülmekteydi. Kos'un burada geniş bir alana yayılmış şarap pazarı olduğu tespit edilmiştir. 1480 Kos kökenli amphora kulpları Benaki koleksiyonunda 4. yüzyıl sonu ya da erken 3. yüzyıldan İ.S. 1. yüzyıl kadar tarihlenmektedir. Bu amphoralar Ege'de Khios, Samos, Rhodos, Syme, Crete ve Pergamon gibi şehirlere dağılımı görülmüştür (Georgopoulou 2005: 180-183).

Abydos ve Halikarnassos ve aynı zamanda ise Doğu Akdeniz bölgelerinde ise Kıbrıs, Samaria, Nessana, Beth-Shan, Geser, Marisa, Haifa, Tarsus ve Petra kentlerinde görülmekteydi (Georgopoulou 2005: 180-183).

Kos amphoralarıyla ilgili söyle bir durum da vardır ki; bu adanın amphora üretimiyle ilgili kapsamlı çalışmalar çok fazla yapılmamıştır. Çoğu kent Kos amphora mühürleriyle ilgili az olan koleksiyonlarını yayınlamışlardır ama bu yayınlanan bilgilerde birbirleriyle örtüşmektedir. İlk olarak Kos amphoralarıyla ilgili corpus V. Grace ve onun meslektaşı M. Savvatanou-Petropoulakou ve Ph. Wallace Matheson tarafından yapılmıştır (Lawall 2007: 54). Karakteristik özellik olarak ikiz kulpları, açık kırmızı kil rengi, katkı maddesi olarak ise altın rengi mika, kum ve beyaz ya da koyu renkli parçalar, dış yüzeyi ise sıklıkla açık renkli astar ile kaplanmıştır. Bu amphoralar iki tipte üretilmekteydi. İkiz kulplu ve diğer bir üretilen formu ise Rhodos tiplerine benzemektedir. Kos amphoralarının kolayca ayırt edilebilen kendine özgü ikiz kulpları vardır. Bu kulplar boyunun üst kısmında birleşmektedir. Yuvarlak ve kavisli ince bir ağız kısmı vardır. Kos amphoralarının kendine özgü ince çeperli bir özellik göstermektedir. Zaten bu ince çepere de taklit edilmeye çalışılmıştır (Baylan 2008: 35).

Kos amphora tipleri Hellenistik Dönem boyunca İ.Ö. 3. yüzyıldan -1. yüzyıla kadar olan süreçte ikiz kulplu kısımlar daha uzun bir hal almıştır. Basit yuvarlatılmış ağız ve silindirik boyun karakteristik Geç Hellenistik form özelliği gösterir.

Gövdenin üst kısımlar konik bir form almaktadır. Kaide kısmı ise yumru şeklinde yekpare halindedir.

İ.Ö. 1. yüzyılda Kos formu Batı Akdeniz'de Roma dönemi boyunca karakteristik bir tip haline gelmektedir. Bu formun adına ise Dressel 2-4 amphorası denilmekteydi (Bezecky 2013: 56).

Düzgün yumuşak hatlarla aşağıya inen küresel bir gövde yapısı, kısa boyna, dudak kenarının altından başlayan bazen de tek kulp özelliği gösteren, küçük düğme ya da kozalak bir dip formundadır. Kaideye doğru incelen bir gövde yapısına sahiptir (Lawall vd. 2010: 374). İ.Ö. 3-1 yüzyıl arasında başarılı bir şekilde üretim yapılmıştır. Üretim yerleri olarak yoğun bir şekilde Kardamena ve adanın güney kıyılarında görülmektedir.

Empereur ve Picon bu Kos amphoralarına benzer olduğu örneklerin bazı kentlerde üretildiğinden bahsetmektedirler. Bu kentler Datça Peninsula ve Bodrum Peninsula'daki Myndos'da üretimin yapıldığı bilinmektedir (Whitbread 1995: 81).

İkiz kulplar Kos amphoralarının özelliklerinden biriydi. Kimyasal analizler sonucunda üretim yerlerinde hetorejen bir yapının olduğunu ve hamur özelliklerinin benzer oldukları görülmektedir. Picon'un analizlerine göre Kos tipi amphoralar bazı örneklerin Myndos ve Datça yarım adasıyla ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu çalışmalar Kos üretimi amphoraların Dressel 2-4 amphoraları ya da Batı Akdeniz'deki bazı yerlerdeki örneklerle karşılaştırılabilmektedir. Bu analizler bazı soruları ortaya çıkarmıştır. Bu sorular şunlar olabilir. Hamur özelliklerinin tanınabilir farkedilebilir bir grup olup olmadığı, bu kapların ayırıcı özelliği olup olmadığı, yöresel ayırt edilebilecek özelliklerinin olup olmadığı gibi sorulardır (Whitbread 1995: 81).

Kos'taki amphora atölyeleri 4. yüzyılın 1. yarısına tarihlenmektedir. Bu amphoralar çeşitli tiplerde görülmektedir. 1. Tip Karakteristik ikiz kulbu mantar ağız ve düğme tipli dip kısımları yer almaktadır. Bu tip'e örnek gösterilecek amphora kaide parçaları

Myndos'ta ele geçmiştir (Kat. No. 65). 2. Tip: Tek bantlı/şeritli kulp yapısı ağız kısmına doğru yükseltilmiş kulp yapısı yer almaktadır. Mantar ağız kısmı ve düğme şeklinde dip yapısı vardır. 3. Tip: Üçgen biçimli ağız, tek kulp, eşit açılı gövde ve uzun dip, bu yüksek dip ise Thasos örneklerini andırmaktadır (Manahouse 1998: 25). Kos amphoraları geç döneme doğru gövdelerindeki bu silindirik yapı belirginleşir ve kulpları ise dik bir form özelliği göstermektedir (Resim 27, 27a).

İ.Ö. 3. yüzyılda Kos amphoralarının oldukça geniş gövdeleri, kısa boyunları ve dik bir şekilde ikiz kulpları ve düğme şeklinde kaideleri yer almaktadır. İ.Ö. 3. yüzyılın sonlarından itibaren incelenerek kapasitelerinin düştüğü görülmektedir. Zaten cidar yapıları incedir. Özellikle kendine özgü kulp yapısı ve belirgin kaide yapılarıyla tanınmaları açısından kolaydır. Myndos'ta 70 adet amphora parçası ele geçmiştir. Bunların içerisinde erken kaide örneği İ.Ö. 5. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenmektedir. Kaide bölümleri ise küçük sivri emzik şeklinde kaide formunda örnekler ele geçmiştir. Myndos kazılarında emzik şeklinde küçük profilli kaide parçaları ele geçmiştir. Uç kısımları yuvarlak bir şekilde formlandırılmıştır. Gövde kısmına doğru ise açılan bir form özelliği göstermektedir (Kat. No. 66, 67). Bu amphora kaideleri ise İ.Ö. 1. yüzyılın başlarına tarihlenmektedir. Kos amphoralarının karakteristik çift kulplu yapıya sahip çeşitli örnekleride Myndos kazılarında mevcuttur (Manahouse 1998: 25).

Kos amphoraları ilk önce kendine yakın olan şehirler tarafından taklit edilmiştir daha sonra ise Roma İmparatorluk Dönemi'nde Kos amphoralarından esinlenerek oluşturulan Dressel 2-4 amphoralarının üretilmesi bu amphoraların ihracat açısından anlamlandırılmasını zorlaştırmıştır (Şenol 2009: 114). Kos mühürleme sistemine baktığımızda ise; Kos amphoralarında sistemli bir mühürleme olmadığı ve mühürlü amphoraların azınlıkta olduğu görülmektedir (Doğer 2005: 96).

Mühürlü amphoralar, sadece tek kulp-ları üzerinde genellikle dikdörtgen formda, nadiren yuvarlak formda mühür taşımaktadırlar (Cankardeş Şenol 2006: 102) (Resim 28, 29). Hellenistik dönem boyunca Kos amphoralarında kulpun üst kısımlarında mühür yeralmaktaydı. Etnik Κωιον ya da Κωιος erken olan mühürlerde ortaya çıkar ama geç dönem mühürlerinde ise nadir bir şekilde görülmektedir. Mühürleri bazen tek isim bazen de iki isimden oluşmaktadırlar. Mühürlerin üzerinde kısaltılmış isimler ya da buğday ile tamamlanmış mühürler genelde görülmekteydi (Lawall vd. 2010: 374). İsim nominatif veya genitif halde, bazen kısaltma, bazen de bir veya birkaç harften oluşan monogram niteliğindedir. Tek ya da iki satırdan oluşan mühürlere kimi zaman, çoğunlukla lobut, thyrsos, cadysesus, trident ve lyra bazen de bereket boynuzu, yunus, başak veya dal ve yengeçten oluşan bir sembol eşlik etmektedir (Cankardeş Şenol 2006: 102).

Ama Geç dönem mühürlerinde ise nadir bir şekilde görülmektedir. Myndos'ta ise 9 adet amphora mühürü ele geçmiştir. Bu mühürler içerisinde ise üzerinde rozet ΔI yer alan kısaltması ve yanında sembol bulunan çok mühür bilinmektedir, diğer bir örnek ise üzerinde Ηρακλειδης yer alan amphora mühürleridir. Kos mühürleri içerisinde Herakleitos yaygın bir şekilde kullanılmaktadır (Kat. No. 32). Çeşitli üretici ve yöneticiye ait olabilecek örneklerde mevcuttur, kulp profillerinden dolayı Kos amphoralarına ait olduğu düşünülen bazı amphora mühürleri ele geçmiştir (Kat. No. 23-31). Myndos'ta 70 adet Kos amphorasına ait olabilecek parçalar ele geçmiştir. Bunların hamur renkleri çeşitlilik göstermektedir. Kos amphoralarında kırmızı, açık kahverengi, sarı renkte hamur renkleri tespit edilmiştir. Farklı renk çeşitliğinin olması bu kentte kendi ürettiği Kos amphoralarının dışında farklı atölyelerden de ürünlerin gelmiş olabileceği düşünülmektedir⁶.

Kos amphoraları Geç Hellenistik / Erken Roma döneminde çeşitli atölyeler tarafından üretimi yapılmıştır. Atölyelerle ilgili tespitler hala devam etmektedir. Atölyeler Halasarna'da ortaya çıkmıştır ve aynı zamanda adanın güney kısmında da M. Picon ve J.Y. Empereur en az 8 yerde Doğu Akdenizde Kos tipi amphora üreten yerlerin olduğunu dile getirmişlerdir (Bezecky 2013: 58).

Bu amphoraların dağılımı ise Ege, Mısır, Karadeniz, Kızıl Deniz, Batı Akdeniz, Kuzey Afrika, Fransa, İtalya, Noricum ve Pannonia'da bulunmuştur. I. Whitbread bu amphoraların arkeometrik analizleriyle ilgili bazı veriler aktarmıştır. Kos atölye çeşitlerine göre 4'e ayırmıştır.

1. Kos Atölyesi B1: Sert, büyük, renksiz, kırmızı, kahverengi ve gri parçalar yer almaktadır.
2. Kos Atölyesi C: Sert kırmızı üretim ufak parçalar ve kireç taşı yer almaktadır.
3. Kos Atölyesi D: Sert, kırmızımsı hamur rengi, büyük kahverengi, kırmızı beyaz ve siyah parçalar yer almaktadır.
4. Kos Atölyesi E: Sert kırmızımsı malzemeler küçük bir halde bulunmaktadır (Bezecky 2013: 58).

2.1.8. Solokha 1 Amphoraları: (Kat. No. 68)

Solokha'daki kurganlarda ele geçirildiği için bu isimle anılan amphoralar özellikle İ.Ö. 5. yüzyıl ile İ.Ö. 3. yüzyıl arasında yaygın bir şekilde görülmektedir. Son yapılan araştırmalar, mantar ağızlı yapılarıyla tanınan butipin Peparethos'ta üretilmiş olduklarını ortaya koymuştur (Resim 30). Solokha I amphoraları sadece Peparethos'da görülmekle kalmamış Ege denizi'nin güneyinde yer alan yerlerde de üretimin yapıldığı bilinmektedir. Zeest, Brashinski ve Avram gibi araştırmacıların Solokha Iolarak isimlendirilen formun aslında Kos üretimi olduğunu vurgulamaktadırlar. Ayrıca bu amphoraların Rhodos, Samos ve Naxos, Paros adalarında da Solokha I amphoralarının üretilmiş olduğu düşünülmektedir (Okan 2013: 132).

⁶ Amphoraların hamur renklerine göre sınıflandırılması için bkz. Grafik.3.

Myndos kazılarında ise 2 adet amphora parçası ele geçmiştir. Bu formlar İ.Ö. 4. yüzyılın son çeyreğine tarihlendirilmektedir. 4. yüzyılın tipik form özelliğini taşımaktadır. Kozalak formunda gövde kısmından kaide bölümde keskin bir profil özelliği görülmektedir (Kat. No. 68).

2.2. Kuzey Ege Amphoraları:

2.2.1. Thasos Amphoraları: (Kat No. 17, 69)

Çok sayıda antik yazarın şarabın kalitesi ve çeşitleri üzerine vermiş oldukları bilgiler neticesinde Thasos'un Antik çağda önemli üreticilerden biri olduğunu bilinmektedir (Doğer 2005: 111). Thasos amphoraları önemli ölçüde farklı pazarlara mallarını sunmuştur (Tzochev 2001: 2). Thasos Adası İ.Ö. 5. yüzyıldan 2. yüzyıla kadar, özellikle 4. yüzyıl boyunca yükselen özelliği ile Antik Yunan dünyasının en iyi şarap üreticilerinden biri haline gelmiştir. Aynı zamanda Thasos Adası İ.Ö. 6. yüzyıl sonu -5. yüzyıl başından itibaren düzenli olarak amphora mühürlemeye başlamıştır (Whitbread 1995: 11). İ.Ö. 5-2. yüzyıllar arasında görülen amphora mühürleri bizlere tarihlenebilir kesin veriler sunmaktadır (Tzochev 2009: 55).

Mühürleme sistemini en erken uygulayan merkez olarak kabul edilen Thasos'un daha sonraki dönemlerde şarap üretimine başlayacak olan Karadeniz'deki Herakleia Pontika, Sinope ve Ege'deki Rhodos, Knidos, Kos gibi kentlerin mühürleme sistemlerinde örnek olduğu düşünülmektedir (Canoğlu, 2011: 27).

İ.Ö. 6. yüzyılın sonu veya İ.Ö. 5. yüzyıla tarihlendirilen en erken Proto- Thasos mühür örnekleri sadece sembollerden oluşmaktadır (Resim 31 a,b,c,d).

Bu Proto-Thasos mühürlerin üzerinde, ok-yay, lyra, rozet, Korinth başlığı, sarmaşık yaprağı, kantharos, üzüm salkımı, kaplumbağa gibi çok çeşitli semboller bulunmaktadır. Thasos mühürleri sembol açısından da zengin bir gruptur. Mühürleme sisteminde görülen ikinci bir grup ise Θασίον etniği ve sembol yeralmaktaydı.

Θασίον etniği Thasosluların mamülü anlamına gelmektedir. Bu tip etnikler farklı kentlerde de kullanılmaktaydı (Resim 32, 33). Bu şekilde kullanılarak üretici kentin bir göstergesi haline gelmiştir (Cankardeş Şenol 2006: 86). Myndos kazılarında mühürün üzerinde Θασίον etniği Yönetici olan Aristomenes'e ait bir adet mühüre rastlanılmıştır. Bu amphora mühürü İ.Ö. 325-310 yıllarına tarihlenmektedir. Aristomenes'e ait mühürler daha önce Ege Adaları ve Yunanistan'da görülmektedir. Kulp formu açısından da İ.Ö. 3. yüzyıla tarihlenmektedir (Kat. No. 17) (Tzochev 2009: 15).

Thasos mühürlerinin son serisini, İ.Ö. 345 ve sonrasına tarihlenen, "Geç Mühürler" olarak sınıflandırılan mühür grubu oluşturmaktadır (Resim 34, 35) (Cankardeş Şenol 2006: 86). Hem etnik hem de sembolün bulunduğu bu mühürler, üzerlerinde bazen kısaltma olarak yazılmış *patronym*'lerin de eşlik ettiği görülmektedir bu tür özelliği ile Thasos erken mühürlerinden farklı bir özellik göstermektedir (Grace 1970: 355). Yine sadece tek bir kulpa uygulanan bu tip mühürlerde görülen ismin, her biri bir yıllığına görevlendirilen yöneticilere, sembolün ise üreticilere ait olduğu düşünülmektedir. Aynı zamanda Thasos mühürlerinin tarihlendirilmesinde yardımcı olan unsur ise Σ harfidir. Mühür verileri bir araya getirildiğinde, İ.Ö. 3. yüzyıl başına kadar dört kollu sigma harfi kullanıldıktan sonra yaklaşık 60 yıl (İ.Ö. 3. yüzyılın ilk yarısı) hilal biçiminde sigma harfinin uygulandığı ve sonrasında tekrar dört kollu sigma harfine (İ.Ö. 3. yüzyılın 2. yarısı ve İ.Ö. 2. yüzyıl) geçildiği anlaşılmıştır. Adada günümüze kadar saptanmış olan 17 adet atölye tespit edilmiştir. 5. yüzyılın sonu ve özellikle 4. yüzyılın başında amphoraların incelendiği görülmektedir. Ağız kenarları üçgen benzeri bir form almıştır. Dar fakat daha kısa bir boyuna, ağız kenarının altından başlayan ve oldukça geniş olan omzunun üstüne bağlanan oval kesitli kısa kulplara sahiplerdir. Kaideye doğru daralan gövdeleri ve İ.Ö. 5. yüzyıl amphoralarinkine benzeyen dipleri görülmektedir. İ.Ö. 4. yüzyılın sonlarında amphoraların boyun ve kaidelerinin boyut-

ları birbirlerine neredeyse eşit hale gelmiştir⁷.

Thasos amphoraları İ.Ö. 4 yüzyıldan beri pazarda kolay taşınması için ince uzun bir gövde şeklinde üretilmekteydi (Resim 36) (Şenol-Aşkın 2007: 42). İ.Ö. 3. yüzyılın başında kaidenin kısaldığı ve düz düğme biçimini aldığı görülmektedir. Artık üçgen formundaki tipik ağız kenarı yerini yuvarlak, hafif dışa çekik forma bırakırken, boyun ve kulplar uzundur (Resim 37) (Cankardeş Şenol, 2006: 85).

Thasos Antik çağın önemli şarap üreticilerinden biri olmakla kalmamış aynı zamanda erken dönemlerden beri düzenli olarak bir mühürleme sisteminin olduğu bir kenttir. İ.Ö. 4. yüzyıldan itibaren Karadenizdeki bazı üretim merkezlerini de etkilemiştir (Grace 1961: 11). Myndos'ta yer alan içi dolu silindirik kaide yapısı İ.Ö. 390-380 yıllarına tarihlenmektedir. Kazı çalışmalarında 2 adet Thasos amphoralarına ait parça ele geçmiştir (Kat. No. 69).

2.2.2. Khios Amphoraları: (Kat. No. 37, 70-75)

Antik çağın en ünlü şaraplarından biri olan Khios şarabı bu ününden Antik yazarlar tarafından da söz ettirmiştir. Strabon'a göre en iyi şarap üreten şehirler arasında yer almaktadır (Str. 2000: XIV. I. 14-15). Ayrıca Strabon burada şarap yapımını sağlayacak meyvelerin çokluğundan bahsetmektedir (Str. 2000: XIV. II, 17-19). Strabon'a göre adanın kuzey-batı bölgesindeki dağlık alanda yer alan Aurisia'da Greklerin en iyi şarabı ürettikleri de bilinmektedir (Str. 2000: XIV. I, 35). Ayrıca Plinius da Arusian olarak anılan Khios şarabından özellikle söz etmektedir (Plinius 1991: XIV. 9.73). Plinius İtalya kökenli olmayan en kaliteli şaraplar arasında Thasos, Khios ve Lesbos şaraplarını saymaktadır (Plinius 1991: XIV. I, 35).

İ.Ö. 7. yüzyılın son çeyreğinden itibaren Akdeniz pazarında kendine önemli bir yer edinmiştir. Athenaeus "Deipnosophis-

taï" adlı eserinde Khios şarabına ilişkin bilgiler vermektedir. Khios şarabının en iyi şaraplardan biri olduğundan ve "Arusian" şarabından söz etmektedir. Bu amphoraların içerisinde ünlü Khios şarabı yer almaktaydı. Burada üretilen 3 çeşit şarap vardı ama en ünlüsü ise Aurisian olarak bilinmekteydi. Birisi sert, diğer ikisi ise daha tatlı bir yapısı vardı. Keskin yapıda olanın iyi bir tadı vardı, tatlı olan ise besleyici, tatmin edici ve gevşetici bir etkisi vardı. Khios şarabı antik çağda üne sahip olan şaraplardan biriydi. Şarap hakkında aynı zamanda besleyici, kaliteli ve faydalı bir şekilde bahsedilmiştir (Athenenaeus 1927: I, 143).

Aslında Khios mühürleri üzerinde bulunan sfenks sembolünün sikkeler üzerindeki örneklerle benzer olması bu amphoraların üretim yerinin Khios olduğunu destekler niteliktedir⁸.

İ.Ö. 7. yüzyılda amphoraların üzerine firnisle yapılan S motifi görülmekteydi buda bize amphoralar üzerinde gösterilen özenin kanıtlarından biri olarak görülmektedir. Belkide bu durum Khios'un diğer amphoralardan ayrılması için kendine özgü bir özelliği olarak görülmekteydi. İ.Ö. 6. yüzyılın ortalarından itibaren bezemelerin sadeleşerek form karakterlerinin belirgin hale getirildiği izlenmektedir. İ.Ö. 6. yüzyılın son çeyreğinden itibaren ise şişkin boyunlu bir şekilde yeniden üretilmiştir. Şişkin gövde form özelliği gösteren amphoralar Myndos buluntu grubu içerisinde yer almaktadır (Kat. No. 72). İ.Ö. 5. yüzyılda ise iç kısmında yuvarlak oyuk yer alan, düğme formu kaide formları görülmektedir (Lawall vd. 2010: 358), (Kat. No. 70). Yüksek içi boş tokmak şeklinde kaide örnekleri ise buluntu grupları içerisinde yer almaktadır (Kat. No. 71). İ.Ö. 5. yüzyılın 3. çeyreğine tarihlenmektedir. Bu form İ.Ö. 5. yüzyılın son çeyreğine kadar üretilmiştir. 5. yüzyılın son çeyreğinde yüksek boyunlu yeni bir form ortaya çıkmıştır.

⁸ Bkz. Khios sikkeleri için; <http://www.coinarchives.com/a/lotviewer.php?LotID=741476&AucID=1377&Lot=30046&Val=6ca6baf13e4e05504de23dfec6554295>, (11.05.2015).

⁷ Tipoloji için Bkz. Resim 9-10.

İ.Ö. 430-420 yılları arasında ise geleneksel formunu değiştirmesiyle silindirik ve yüksek boyunlu, konik gövdeli ve sivri dipli khios amphoralarında standart tip haline gelmiştir (Resim 38), (Kat. No. 73). Myndos'tan diğer bir buluntu grubu ise kulp parçalarıdır. Khios kulp profilleri yuvarlak formda ve oval profil özelliklerine sahiptir (Kat. No. 74). Dönem geçe gittikçe bu kulp yapısı yukarı doğru açılan bir kavis yapmaktadır (Kat. No.75). Roma döneminde Khios amphoraları Batı Akdeniz'de üretim göstermiştir. Form açısından Hellenistik dönemden itibaren bu amphora tipi uzun boyun yapısı, ilk olarak yuvarlak daha sonraları ise düz bir ağız yapısı, yuvarlak ve uzun bir kulp formu, gövde kısmı konik bir şekilde şekillendirilmiş, sivri dip kısmına doğru incelen bir forma sahiptir. Erken Roma Döneminde ise ince belli narin bir hal almıştır (Şenol -Aşkın 2007: 252).

Myndos'ta ele geçen amphoralar içerisinde İ.Ö. 5. yüzyıla ait olabilecek kaideler dış bükey profilli ve dip kısmında boşluk yeralan form özelliği göstermektedir. 5. yüzyıla tarihlenen kulp parçaları ve 4. yüzyıllara tarihlenen içi dolu üçgen formunda dip parçaları ele geçmiştir. Kazı çalışmalarında 8 adet amphora parçası ele geçmiştir. Bunlardan 2 tanesini Amphora mühürleri oluşturmaktadır.

Köken olarak ise Khios'un Kuzeybatısında üretim yapıldığı düşünülmektedir (Bezecky 2013: 50). Khios amphoraları güney doğu Akdeniz ve Mısır'da bulunmuştur. Yunanistan, Atina'da, Rhodos Kıbrıs ve Delos'ta buluntulara rastlanılmıştır. İtalya yakınında Comacchio-Valle Ponti batığında da bazı Khios amphora tiplerine rastlanılmıştır. Bazı parçalar ise San Ferreol batığında bulunmuştur.

Ayrıca Kuzey Afrika ve Karadeniz Bölgeleri'nde de bazı buluntular tespit edilmiştir. Khios amphora mühürlerine baktığımızda ise; Khios amphora mühürleri sistemli olmasada mühürlendikleri bilinmektedir. Mühürler belirgin olmayan tip ve monogram, kısaltmalar ve tek isimler şeklinde görülmektedir. Bu tip mühürler 3.-4. yüzyıl-

dan 1. yüzyıla kadar devam etmektedir. İ.Ö. 5. yüzyılın üçüncü çeyreğine tarihlenmiş olan bir sikkenin solunda grifon bulunmaktadır (Şenol 2009: 52) (Resim 39).

Hemen önünde ise Khios amphorası betimlenmiştir. Aynı döneme tarihlenen Khios mührünün sağ tarafında da bir grifon bulunmaktadır. Hemen karşısında da bir Khios amphorası görülmektedir (Alpözen vd. 1995: II, 30). Sikkeler üzerinde bazı dönemlere ait amphora ve sfenks yer almaktaydı. Bunlarla paralel örnekleri amphora mühürleri üzerinde görmekteyiz (Grace 1961: 21).

Verena Gassner ise üretimde bulunan atölyelere göre bunları üç gruba ayırmıştır. İ.Ö. 5. yüzyılda karakteristik şişkin boyun yapısıyla ayırt edilmekteydi. CHI-A-1 atölyesine göre içerisinde kırmızı sarı parçalar (şamot) yer almaktadır. Karakteristik özellik olarak gri parçalar ve nadir olarak ise kalker parçaları yer almaktadır. Yoğun miktarda fakat çok küçük kuvarz ve koyu renkte mika parçaları da yer almaktadır. CHI-A-2 Bu grupta ise kalker parçaları çok sık kullanılmaktadır. CHI-A-3 Bu grup CHI-A-2 ile benzerlik göstermektedir. İçerisinde kalker ve şamot parçaları yer almaktadır⁹.

Khios amphoralarında sadece şarap taşınmamış aynı zamanda farklı malzemeler de taşındığı düşünülmektedir. İ.Ö. 4. yüzyıla ait bir batıkta ele geçen Khios amphoralarının bazılarının içlerinde reçine tespit edilmiştir. Yapılan analizler, amphoraların içerisinde zeytin ya da yabani mercan köşkü taşındığını göstermektedir. Knidos açıklarında ele geçen İ.Ö. 5. yüzyıla ait bir amphorada ve Aslan burnu batığından gelen diğer bir amphora içinde yüzlerce zeytin çekirdeği tespit edilmiştir (Sezgin 2012: 83).

2.2.3. Erythrai Amphoraları (Kat. No. 38)

Bugünkü adı Ildırı olan Erythrai Ege bölgesinde, Khios adasının karşısında yer almaktadır. Bu kent Giritliler tarafından

⁹ Verena Gassner, Fabrics of Chios, www.facem.at (26.04.2011).

kurulmuştur. İoniali kolonistler tarafından iskan edilen kent İ.Ö. 5. yüzyıla kadar Pani-onion üyesidir. Thephrastus Erythrai'nin şarabından bahsetmektedir. Plinius ise kentin amphora ürettiğinden bahsetmektedir. Kentin İ.Ö. 2-3. yüzyıllara tarihlenen Roma dönemi Dressel 24 amphoralarının Khios'dan sonra ikinci üretim yeri olduğu anlaşılmaktadır. İki komşu üretim merkezinde imal edilen bu ortak tipte yalnızca diplerde farklılık görülmektedir. Khios'da üretilen amphoraların sivri olmalarına karşın Erythrai'da üretilenlerin düğme formu diplere sahip oldukları görülmektedir (Doğer 2005: 109). Son yıllara kadar bu kentte amphora mühürü üretildiğine dair herhangi bir kanıt yoktu ama son yıllarda yapılan kazılarda bulunan mühürler neticesinde kentin Klasik dönem'den itibaren mühürlü amphora ürettiğini ortaya koymuştur. Kazı çalışmaları sırasında bulunan amphora mühürlerinden birisinin üzerinde boyun bölümünde baklava formundaki çerçeve içerisinde yaprak motifi, diğer bir amphora da ise EPY kısaltması görülmektedir (Cankardeş Şenol 2006: 58) (Resim 40). Myndos kazılarında da bir adet bu amphora mühürü bulunmuştur. Bu tip amphora mühürleri İ.Ö. 1. yüzyılda yoğun bir şekilde görülmektedir. Myndos'ta ele geçmiş örnekte Amphora kulbunun üzerinde EP harfleri korunmuştur. Büyük ihtimalle Y harfi silinmiş olabilir. Kulp profili açısından ise kalın ve yuvarlak bir form özelliği göstermektedir (Kat. No. 38).

EPY kısaltması bu kentin sikkerlerinde de görülmekteydi. İ.Ö. 5. yüzyılda basılmış olan Erythrai sikkelerinde, merkezde yer alan rozeti çevreleyen kare incusun köşelerinde EPY yazıtı görülmektedir (Resim 41).

2.3. Doğu Akdeniz Amphoraları:

2.3.1. Kıbrıs Amphoraları: (Kat. No. 18,76-77)

Antik çağda Kıbrıs önemli ticaret alanlarından biri olmuştur. Adanın verimliliğiyle birlikte yetiştirdiği ürünleri pazarlama ihtiyacı duymuştur. Adanın amphora üretimine erken dönemlerden itibaren başladığı bi-

linmektedir. Bu amphoralar Mısır, Filistin, Fenike ve Suriye olmak üzere Doğu Akdeniz'de görülmektedir. İ.Ö. 7. yüzyıldan itibaren amphora üretiminin gerçekleştiği adada görülen en erken mühürler İ.Ö. 3. yüzyıla kadar üretilmiş olduğu tespit edilmiştir. Kıbrıs amphoralarında yer alan mühürler; uzun gövdeli, sepetkulplu amphora kulplarının omuzla birleştiği kısımda yer almaktadır. Yuvarlak forma sahip ve kısaltma isimlerden oluşan bu mühürler Kıbrıs ve Tarsus'ta ele geçmiştir. Üzerinde kısaltma isim bulunan amphora mühürü Myndos'ta tespit edilmiştir. Kıbrıs'ta amphora üretiminin yapıldığı başlıca kentler Kourion, Kition Paphos ve Salamis'dir. Kourion'da üretilmiş amphora kulplarının üst kısmında yer alan mühürler Yunanca kısaltma isimler, monogramlar, Ligatürler ya da sembollerden oluşmaktadır. Kıbrıs'a özgü olan hece alfabesi Arkaik Dönemden itibaren kullanılmaya başlanılmış ve zamanla değişikliğe uğramıştır (Cankardeş Şenol- Alkaç 2003: 324). Mühür teknikleri hakkında örnek vermek gerekirse Alexandria kazısına baktığımızda buradaki mühür örnekleri 4 gruba ayrılmaktadır.

Alexandriadan Kıbrıs Mühür örnekleri:

1. Grup: Basit bir monogram ya da kısaltılmış isimler yer almaktadır. (Bunlar iki ve ya üç harften oluşabilmektedir (Resim 42, a,b,c), (Bu tip amphora mühürü'ne Myndos kazılarında ele geçmiştir. Helenistik döneme tarihlenmektedir. Mühür üzerinde iki harf yer almaktadır. Bu harfler ON ya da NO olabilir).
2. Grup: Grup ise karışık monogram türünü oluşturmaktadır. Üç ya da daha fazla birleşik harfler görülmektedir (Resim 43, a,b,c).
3. Grup: Mühürler sembollerin yanısıra basit ya da karışık Kıbrıs'a özgü hece (syllibik) ya da semboller görülmektedir (Resim 44 a,b).
4. Grubu ise yazı olmayan mühürler üzerinde sembollerin görüldüğü mühürlere rastlanılmaktadır (Cankardeş Şenol-

Şenol 2013: 68) (Resim 45 a,b).

Kıbrıs, Akdenizin önemli şarap ve yağ üreticisi konumundadır. Mısır'daki çeşitli kentlere bu ürünler ihraç edildiği bilinmektedir. Kıbrıs malları İ.Ö. 8. yüzyıldan Hellenistik Dönemin ortasına kadar devam etmiştir. Mısır'daki arkeolojik kazılarda Tebtynis, Bouto, Naucratis, Tell el- Maskhuta, Tanis, Karnak Elephantine Mendes Migdol ve Tell El –Herr şehirlerde sepet kulplu Kıbrıs amphoralarının bilinen en çeşitli örneklerini bizlere sunmaktadır. Kıbrıs ve Levant Hellenistik çağ boyunca üretici olan Alexandria'dan sepet –kulplu amphoraları dış alım yapmıştır. Bununla birlikte Alexandria örnekleri 3 ana kategori içerisinde incelenmektedir. Levant üretimi, Kıbrıs ve ve Mısır taklitleridir. Dördüncü yüzyılın ortasından 3. yüzyılın ortasına mısır üretimi sepetkulplu amphoraların hamurları sayesinde ayırt etmemiz mümkün olabilmektedir. En erken örnekler Kıbrıs'ta görülmektedir. Kıbrıs tipleri dış görünüşleri benzerdir. Ama Şöyle bir durum vardır ki Levant grubu ve bazı Kıbrıs ürünlerini ayırmak zor olabilmektedir. Sepetkulplu amphoralarda mühürler İ.Ö. 5. yüzyılın ikinci yarısından sonra kullanılmaya başlandı. Amathous (kıbrıstaki bir antik şehir) örnekleri sayesinde ispatlanmıştır. Ptolemies dönemi boyunca Kıbrıs ve Mısır arasında ticaret devam etmiştir (Cankardeş Şenol-Şenol 2013: 68).

Kıbrıs üretimi olarak görülen sepet kulplu amphoralar İ.Ö. 7. yüzyılda ortaya çıkmıştır. Karakteristik özellik olarak kemer şeklinde büyük kulpları hafif bir şekilde yükseltilmiş ağız kısmına sahiptir (Resim 46). Aynı zamanda konik bir gövdesi vardır. Bu amphoraların yükseklikleri 45 ya da 85 cm arasında değişmektedir (Einar 1946:1-18). Ağız bölümünde dikey ve yuvarlak bir kulp, kavisli bir ağız yer almaktadır. Bu amphoralar tipik Yunan ticari amphoralarına göre oldukça geniş ve içerisinde ise 65 ila 80 litre malzeme yer alabilmekteydi (Wolff 2011: 15).

Bu amphoralar iki ahşap çubuk yardımıyla taşınmaktaydılar (Resim 47). İ.Ö.

5. yüzyılda gövde silindirik ve kaide /dip kısmı ise uzun bir şekilde görülmektedir (Resim 48).

Sepet kulplu amphoralar Doğu Akdenizde 7. yüzyıldan 4. yüzyıla kadar görülmekteydi (Gönansson 2013: 48). Zeytinyağı ticaretinin vazgeçilmez parçaları olarak yer almaktadır. En erken örnekleri Salamis'te M.Ö 7. yüzyılın sonuna tarihlenmektedir (Alkaç 2013: 107).

Beyrut'ta gerçekleştirilen kazılarda sepet kulplu amphoraların en Geç örneklerinin İ.Ö. 2. yüzyılın sonlarına tarihlenen tabakalarda bulunmaları bu formun Doğu Karadeniz'de uzun yıllar kullanıldığını belgelemektedir (Şenol 2009: 103). Bu amphoralar sadece zeytinyağı ticaretiyle Kıbrıs ekonomisinde yer almamış aynı zamanda şarabıyla önemli bir yere gelmiştir (Wolff 2011: 16).

İ.Ö. 4. yüzyıldan itibaren Kıbrıs amphoralarının Grek amphoraları tipinde özellikle Khios amphoralarının bu dönemdeki formlarını andırırır şekilde tasarlandığı dikkati çekmektedir. Kıbrıslı üreticiler İ.Ö. 4. yüzyılda Khios, daha geç dönemlerde de Rhodos gibi merkezlerin ürünlerini taklit etmiş ve bunu kolaylıkla Akdeniz pazarına sürmüştür. Burada taklit edilen Rhodos mamullerinin üzerindeki mühürlerde görülen isimler Rhodos'ta rastlanmayan Kıbrıs kökenli isimlerdi. Bu taklit formların yanında Kıbrıs kendine özgü formlar da üretmiştir. Doğu Akdeniz'de ve Kilikia kıyılarında sıklıkla rastlanan bu formun Batı Akdeniz'e yayıldığına dair bir veri henüz ele geçmemiştir. Bu yeni tipin bazı örneklerinin kulp-larında bulunan ve Kıbrıs syllibik (hece) alfabesiyle yazılmış olan mühürler Kıbrıs amphoralarının teşhisini kolaylaştırmıştır (Şenol 2009: 105). Doğu Akdeniz'de Kıbrıs, Filistin ve Suriye'de gerçekleştirilen kazılarda sıklıkla bulunan bu form Mısır ve Lübnan'ın dışında Mezopotamya'da hatta İran'ın içlerine kadar olan bölgelerde sıklıkla kullanılmıştır. İ.Ö. 5-3. yüzyıllar arasında kullanılan bu formun çift kulplu örneklerinde rastlanılmıştır. Myndos kazılarında ise 3 adet Kıbrıs üretimi olduğu düşünülen

amphora buluntusu ele geçmiştir. Bu amphora dipleri İ.Ö. 4. yüzyılın ikinci yarısı İ.Ö. 3. yüzyılın ilk çeyreğine tarihlenen içi oyuk yüksek kaide örnekleri yer almaktadır. Bu kaide örneklerinin benzer örnekleri Khios, Samos, Knidos, Kos, Kıbrıs gibi üretici kentlerin amphora tipolojisinde görülmektedir. Bundan dolayı bu kaide örneklerinin kesin bir şekilde Kıbrıs amphorası olduğunu söyleyemeyiz (Şenol 2009: 105). Myndos'ta bu tip 2 adet amphora kaidesi ele geçmiştir. Bu formun benzer örnekleri Paros'ta gerçekleştirilen yüzey araştırmalarında bulunan atölye atıklarında ele geçmiştir. İ.Ö. 4. yüzyılın ikinci yarısı-İ.Ö. 3. yüzyılın ilk çeyreğine tarihlenmektedir (Kat. No. 76, 77).

2.4. Trakya Bölgesi Amphoraları:

2.4.1. Seuthopolis Amphoraları: (Kat. No. 78-80)

Seuthopolis Trakya bölgesi sınırları içerisinde yer almaktadır. Tundxha Nehri'nin üzerine konumlandırılmıştır. Seuthopolis Ege ve Karadeniz ticaret rotası için önemli bir yere sahiptir. Kazılar sırasında yoğun miktarda amphora ortaya çıkmıştır. Myndos Kazıları'nda kaide ve ağız parçalarına rastlanılmaktadır. Ağız parçası dışa çekik üçgen form özelliklerine sahiptir. Bu örnek İ.Ö. 310-260 yıllarına tarihlenmektedir (Kat. No. 80). Amphora kaideleri Yunan Ticari amphoralarının kaideleriyle benzerlik göstermektedir. İ.Ö. 310-260 yıllarına tarihlendirilmektedir (Kat. No. 78). Kaide yapısı düz formlu ve altında oyukluk yer almaktadır. Ağız profili ise ikiye katlanmış mantar amphoraların karakteristik özelliğini yansıtmaktadır (Kat. No. 79). Iskra Tarih Müzesi'nde yer alan Kazalak mezarlığında bulunmuş Seuthopolitan amphorası İ.Ö. 270-260 yılları arasına tarihlenmektedir. Myndos'ta ele geçmiş bu amphoralarda 5 YR, 6/6 (Reddish Yellow), 2,5 YR, 6/6 (Light Red) hamur renkleri tespit edilmiştir. Kazı çalışmalarında 3 adet amphora parçası ele geçmiştir.

Bu kentte Güney Ege (Knidos, Erythraia, Corinth) ve Kuzey ege (Thasos, Akantios, Ainos ve Samothrace), Karadeniz amp-

horaları (Herakleia, Sinope ve Chersonesos) kökenli amphoralar bulunmuştur. Bazı amphoralar ise tanımlanamamıştır. Seuthopolis amphoraları 8-11 Litre kapasiteye sahip, ağız çeşitleri ve kaide yapısı düz formlu ve altında oyukluk görülmektedir (Resim 49). Geniş şişkince gövde yapısı karakteristik özelliklerden birisidir. Bu amphoraların üretimi İ.Ö. 350-260 yıllarını kapsamaktadır. Seuthopolis amphoraları büyük Yunan kentlerine karşın çeşitlilik göstermektedir. Seuthopolitan amphoraları dağılım açısından yaygın değildir. Seuthopolis amphoraları şarap üreten bazı kentler (Khios, Mende ve Thasos)'de görülmektedir (Tzochev 2012: 2).

2.5. Dressel'e göre sınıflandırılan amphoralar:

2.5.1. Dressel 1 Amphorası:

Dressel 1 amphoraları İ.Ö. 4. yüzyılda ortaya çıkan Greko-İtalik amphoralarından gelişen bir formdur (Paksoy 2007: 26). Bu amphoralar, Greco-İtalik formlardan sonra tipolojik olarak Latin karakterinde ilk Roma amphoralarıdır. İ.Ö. 2. yüzyılın 3. çeyreğinde Greko-İtalik amphoralarının yerine Dressel 1 amphoraları olarak adlandırılmıştır. Dressel 1 amphoralarının bulunduğu İ.Ö. 2. ve 1. yüzyıla tarihlenen batıkların İmparatorluk Döneminde neredeyse iki kat olduğunu göstermektedir. Dressel 1 amphoraları genellikle; üçgen kesitli dışa çekik ağız kenarına, uzun silindirik bir boyuna, boyundan başlayıp keskin bir açı yaparak omuz üzerinde birleşen kalın oval kesitli kulplara, ovoidal formlu gövdeye, içi dolu dibe doğru daralan sivri bir dip yapısına sahiptir (Baylan 2008: 20).

Grand Conglaue'de batan ticaret gemisinin başlıca malzemelerini oluşturmaktaydı. Dressel 1 amphoralarının form olarak benzerliği Greco-İtalik form C amphora tipleriyle Dressel 1A amphora tipleri karşılaştırıldığında bu benzerlik daha açık bir şekilde gözlenmektedir. Peacock Dressel 1 amphoralarıyla ilgili arkeometrik analizlerle bazı konularda açıklığa kavuşulmuştur. Bu amphoralar İtalya'da da üretilmekteydi. Peacock arkeometrik çalışmalar boyunca onun kendi

çalışmalarıyla birçok farklı atölye alanları tespit edilmiştir (Fitzpatrick 1985: 305). Dressel 1 amphoralarının kil özellikleri, bu amphoraların üretim yerlerinin başta Campania Bölgesi olmak üzere İtalya'nın Tyrrhén Denizi kıyılarındaki atölyeler olduğunu göstermektedir. N. Lamboglia Dressel amphoralarını 3 gruba (1A,1B,1C) ayırmıştır (Bezecky 2013: 100). Ayrıca bu amphoralar sağlam gövdeleriyle ikinci kullanıma çok uygun olan bu formun değişik amaçlarda uzun süre kullanıldığı bilinmektedir (Şenol 2000: 116).

2.5.1.1. Dressel 1 C Amphoraları (Kat.No. 81)

Dressel 1C amphoraları kıvrımlı ağız profili, yivli kulpları ve uzun boyun yapısı karakteristik özellikleri arasındadır. Gitgide incelişen gövde, kısa sivri uç şeklinde dip kısmı yer almaktadır (Resim 50). Bu amphoralar 2. yüzyıl sonundan 1. yüzyılın 2. çeyreğine kadar üretilmiştir. Mühürleme sistemi açısından da sık sık ağız kısmında ve nadiren de olsa kulp kısmında mühürleme görülmektedir. Mühürlerde harfler, kısaltmalar ya da semboller kullanılmaktadır.

Üretim merkezleri olarak ise; Campania, Etruria ve İspanya olarak görülmektedir. Bu amphoraların içerisinde şarap yer almaktadır. İki örnek dışında Cosa ve Algéciras'da balık sosları taşınmıştır. Bu buluntuların dağılım alanı olarak ise genellikle Batı Akdeniz'de yayılım göstermektedir (Ayrıca Doğu Akdeniz'de görülmekteydi). Onların üretim özelliği olarak volkanik siyah kum kullanılmaktaydı. Dressel 1 amphorası ünlü Tyrrhenian ve Adriatik şarabının taşınması için kullanılmış. Dressel 1 C amphoraları İ.S. 2. yüzyılın 3. çeyreği ve 1. yüzyılın sonunda üretilmiştir (Bezecky 2013: 106).

Myndos amphoraları içerisinde Dressel 1C tipine ait örnek ortaya çıkmıştır. Form açısından yüksek, ikiye katlanmış bir ağız yapısına sahiptir (Kat. No. 81). Oval bir şekil olan kulp yapısı uzun yapıdaki boyun kısmına iliştilmiştir. Bu amphoraların sadece ağız, bir kısım kulp ve boyun kısmı korunmuştur. Myndos'ta ele geçmiş örneğe

göre ise hamur rengi olarak 2,5 YR, 6/8 (Light Red) olduğu tespit edilmiştir. Diğer tam korunmuş buluntulara göre ise bu Dressel 1 C amphoraları silindirik uzun bir gövde yapısına sahiptir. Kulp yapısı ise ince sivri bir yapıdadır. Özellikle bu tip amphoralar Efes'te görülmektedir. Aynı zamanda Magdalensberg Kazısı'nda bu tip amphoralara rastlanılmaktadır (Bezecky 2013: Pl. 19, fig. 223). Dressel 1C Amphoraları kazı çalışmalarında 1 adet bulunmuştur.

Dressel 1 amphoralarıyla ilgili arkeometrik çalışmalar önemli katkılar sağlamaktadır. İ.Ö. 2. yüzyılın sonu ve İ.Ö. 1. yüzyılın 1. yarısına tarihlenen İtalya'da Ponza yakınlarında bir batık tespit edilmiştir. Minerolojik, petrografik, jeokimyasal analizler neticesinde bu kapların kökeni hakkında çeşitli bilgiler elde edilmiştir. Bu kapların büyük bölgelerde çeşitli üretim yerlerinin olduğu sonucuna varılmıştır (Bezecky 2013: 106).

Çeşitli varsayımların ortaya çıkmasına da sebebiyet vermiştir. Varsayıma göre Geç Cumhuriyet Gemisi Apulian Kıyıları'ndan ayrılmış ve daha sonra Campania sahil alanında Dressel 1 ve Lamboglia 2 amphoralarını yüklemiştir Gaul ve İspanya'ya yüklemek üzere içerisinde büyük ihtimalle şarap bulunmaktaydı. Bu amphoralar geminin kargo bölümünde ve çeşitli tiplerde görülmekteydi. İki farklı yerden amphoralar vardı bunlardan birisi Tyrrhenian alanından Dressel 1 amphorası ve yakın tiplerdir (1A, 1B e 1C). Diğer bir yer ise Adriatik bölgesinde Lamboglia 2 ve Brindisine amphoralarıdır (Bezecky 2013: 100).

2.5.2. Dressel 2-4 Amphoraları (Kat.No. 82-90)

Dressel 2-4 amphoralarının diğer bilinen isimleri: August 5; Peacock-Williams 10; Koan; Ostia LI; Cam. 182-183; Callender 2; Benghazi ER4 (Şenol 2000: 128).

Erken imparatorluk döneminde en çok bilinen ve kullanılan amphora tiplerinden birisi Dressel 2-4 amphoralarıdır. Bu form Hellenistik Kos kaplarının kopyası olarak üretilmekteydi (Georgopoulou 2005: 180-183). Campania bölgesi'nde İ.S. 1. yüzyılda üretilen en önemli amphora türüdür.

Bu kapların yaklaşık kapasiteleri 25 lt kadar sıvı alabilmekteydi. Dressel 2-4 amphoraları Yunan Adası'nda yer alan Kos amphoralarının evrim geçirmiş hali olarak görülmektedir. Bundan dolayı ayırt etmek bazen zorlaşmaktadır (Kat. No. 82, 83, 90). Myndos kazı çalışmalarında 47 adet Dressel 2-4 amphoraları ele geçmiştir. Bu amphoralar Kos amphoralarıyla benzerlik göstermektedir. Hamur renklerine göre atölyelere ayrılmaya çalışılmıştır¹⁰. Tipik ikiz kulplarıyla ve sivri emzik tipli kaidelerinin olması karakteristik özellik olarak görülmektedir. Myndos'ta ele geçen örneklerde sivri emzik formlu amphora kaideleri ele geçmiştir. Bu amphora kaideleri Tell Istabah Scythopolis Kazıları'nda çıkan amphora buluntuları ile karşılaştırılabilir. Dönem olarak ise İ.Ö. 2. yüzyıl ve İ.Ö. 2. yüzyılın ortalarına tarihlenmektedir. Hamur renkleri olarak ise Munsell kataloğuna göre 2,5 YR, 6/8 (Light Red) tespit edilmiştir (Kat. No. 84-87). Bu tip renkler İspanya'da Katalonya Bölgesi'nde üretim yerlerinde kullanılan hamur renklerinde birisiydi (Dyczek 2001: 52).

Geç dönem'e doğru Dressel 2-4 amphoralarının kaide kısmının çapı küçük sivri bir form özelliği kazanmaktadır (Şenol 2003: 48) (Kat. No. 88). Ayrıca kulp yapıları Rhodos amphoralarında olduğu gibi dirsek yapmaktadır. Myndos'ta ele geçen örnek İ.Ö. 1. yüzyılın ikinci yarısında üretilmeye başlanmış İ.S. 3. yüzyıla kadar devam etmiştir (Kat. No. 89).

Çeşitli arkeometrik analizler ışığında farklı atölye alanlarıyla ilgili hamur rengi vs özellikler neticesinde sonuca ulaşılabilmektedir. Halen daha saptanamayan atölyeler vardır (Williams 2002: 442).

Cato'ya göre güneşte kurutulmuş üzüm ve deniz suyuyla karıştırılan bir şaraptan bahsetmektedir (http://penelope.uchicago.edu/Thayer/E/Roman/Texts/Cato/De_Agricultura

/ ho mehtml: CIV-CXXV, 112). Bu kaplar çeşitli kentlerde üretilmiştir. Kendine özgü formlar ise İtalya'da bazı kentlerde üretilmiştir. Bu tipin karakteristik özelliği olarak kısa, yuvarlak ağız yapısı, silindirik boyun, konik yukarı doğru yükselen gövde ve dip kısmı incelen bir yapıya sahiptir. Kulplar ikiz kulp şeklinde bir hal almıştır ve ağız yapısının hemen altına iliştilmiştir (Resim 51). Dressel 2-4 amphoralarında üretim İ.Ö. 1. yüzyılın 2. çeyreğinde başlayıp İ.S. 2. ya da 3. yüzyıla kadar devam etmektedir (Bezecky 2013: 130).

Bu amphoralarda şarap taşınmış olduğu düşünülmektedir. Ayrıca sağlam, dayanıklı yapılarından dolayı bu kapların balık sosları, zeytinyağı taşınmış olacağına akla getirmektedir (Baylan 2008: 22). Ayrıca bu amphoralarda defretum ve hurma da taşındığı bilinmektedir. Dressel 2-4 amphoraları 26-34 lt. kapasiteye sahiptir (Şenol 2000: 130). Bu form İtalya'da Campania Bölgesi'nde, İspanya'da Catalonia, Baetica Bölgeleri'nde, Fransa'da Loire Vadisi'nde Lyon'da, İsviçre'nin batısında, İngiltere'de, Doğu Akdeniz'de Myndos ve Halikarnassos civarında, Kos Adası'nda, Yumurtalık Körfezi'nde bulunan Aigeai'da Tunus'ta, Mısır'da ve bu merkezlerin dışında daha fazla üretim yerinin olduğu düşünülmektedir. Kimyasal analizler sonucunda üretim yerlerinde hetorejen bir yapının olduğunu ve hamur özelliklerinin benzer oldukları görülmektedir (Şenol 2009: 137).

Picon'un analizleri neticesinde Kos tipi amphoraların bazı örnekleri Myndos ve Datça Yarımada'sıyla ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu çalışmalar Kos üretimi amphoraların Dressel 2-4 amphoraları ya da Batı Akdenizdeki bazı yerlerdeki örneklerle karşılaştırılabilmektedir (Whitbread 1995: 81). Bu kaplar üçe ayrılarak sınıflandırılmıştır. Dressel 2, 3 ve 4 olarak. Daha fazla detaylı olarak çalışmalara tek tip olarak sınırlandırılan bu örneğe Dressel'in kitabında rastlamak mümkündür. Aslında bu amphora tipi Dressel 1 tipinin erken örneğinin değiştirilmiş şekli olarak düşünülmektedir. Seramik üreticileri tarafından da bu kap

¹⁰ Kos ya da Dressel 2-4 Amphoraları'na ait olabilecek parçalar için bkz. Kat. No. 84-85.

türü sık sık kopya edilmiştir. Yuvarlak dışarı doğru kıvrım yapan ağız yapısı, silindirik gövde yapısı, yukarı doğru yükselen açılı yapan kulp yapısı, ikiz kulplu kulplarıyla, yalın gövdesiyle, dip kısmına doğru incelen bir özellik göstermektedir. Dip kısmı ise ince uzun bir formda şekillendirilmiştir. İlk olarak İtalya hamuruna baktığımızda iki çeşit hamur tipi görülmektedir (Dyczek 2001: 52).

Campania, Etruria ve Latium da ve Pompei'de görülmektedir. 2. bir hamur örneği olarak ise İspanya kil örneği vardır. Catalanian ve Baetic örnekleri bilinmektedir. Sonuç olarak 10 adet Hamur rengi ise kökeni bilinmeyen kil örneği olarak bilinmektedir. İtalya örneğinde ise açık pembe renkli Munsell Renk Kataloğu'na göre 5YR, 7/4, 5YR, 7/6, 5YR, 8/4, 2,5 YR, 5/8, 2,5 YR 6/8, 10 R 6/8 renkleri görülmekteydi. Bu hamur içerisinde çok fazla siyah kum içermektedir. Ayrıca içerisinde yeşil kristalimsi augite de yer almaktadır.

Kuvarz, cam ve çeşitli volkanik parçalarda yer almaktadır. Bu kapların dış yüzeylerinde ise beyaz, sarı, pembe ya da gri renkler kullanılmaktadır (Dyczek 2001: 52).

Bu renkler Munsell kataloğuna göre 10 YR 8/2-8.3.2.5 YR bu şekilde renkleri görülmektedir. İspanya'da ise karakteristik özellik olarak koyu kahverengi ya da kahverengi hamur rengi görülmektedir. Munsell 10 R 4/4-4/6, 10R 5/8, 2,5 YR, 6/8. Onların yüzeyleri bazen beyaz ya da kremrengi olarak görülmektedir. Munsell renk kataloğuna göre ise renkleri 10 YR, 8.3.7.5 YR, 7/6. İçerisinde ise hamur katkı maddesi olarak mika, kuvarz, granit, kuvarz yer almaktadır. Bu amphoralar en azından İtalya üretimi amphoralarına göre daha iyi bir şekilde fırınlanmıştır (Dyczek 2001: 52).

Bu amphoraların en çok üretildiği merkez olarak İtalya'da Campania bölgesidir. Ama bu sadece İtalya ile sınırlı kalmamıştır. Akdeniz'in birçok bölgesinde de üretilmiştir. Bu bölgeler Tarraconensis, Gallia, Narbonensis, Britannia ve Anadolu kıyılarında çeşitli kentlerde üretim yapıldığı bilinmektedir. Ayrıca Myndos, Knidos, Kos,

Rhodos ve Theangela'da bu kapların üretildiği atölyelerin olduğu bilinmektedir (Şenol 2003: 22). Dressel 2-4 amphoraları İ.Ö. 1. yüzyıl ortaları-İ.S. 2. yüzyıl sonları/3. yüzyıl başı arasında üretildikleri bilinmektedir (Baylan 2008: 22). Bu amphoraların en geç örnekleri Roma'nın doğusunda bulunan Via Gabina'da gerçekleştirilen kazılarda ortaya çıkarılmıştır (Şenol 2000: 131).

2.6. İtalya Kökenli Amphoralar:

2.6.1. Lamboglia II Amphoraları (Kat. No. 91)

N. Lamboglia tarafından ilk kez Tip II olarak sınıflandırılan bu form, bilimsel tipolojide araştırmacıların adıyla anılmaktadır. Lamboglia 2 ve Dressel 6 A amphoraları tipolojik olarak birbirine benzemektedir. Lamboglia II amphoraları geniş ölçüde çeşitlilik göstermektedir. Ağız yapısı kalın ikiye katlanmış bir şekilde çıkıntı yapmaktadır. Yüksek silindirik boyun yapısı görülmektedir. Kalın oval kulp yapısı yer almaktadır (Resim 52). Myndos kazılarında 2 adet Lamboglia II Amphorasına ait olabilecek parça bulunmuştur. Bu amphoralar bant formunda dışa çekik, kalın ağız kenarına, kalınsilindirik ve yüksek boyuna, boyunun üst bölümünden başlayarak omuzda gövdeyle birleşen oval formlu sağlam dikey kulplara sahip bir form özellikleri göstermektedir. Bu amphoralar İ.Ö. 2. yüzyılın sonu ile İ.Ö. 1. yüzyılın ilk yarısı arasında üretildikleri bilinmektedir.

Myndos'ta ele geçen örneklerde hamur rengi olarak 10 YR, 8/4 (Very Pale Brown) tespit edilmiştir (Kat. No. 91) (Şenol 2003: 71).

Bu amphoralar'ın bazen ağız ya da kulp bölümleri mühürlü olabilmektedir. İ.Ö. 2. yüzyıldan İ.Ö. 1. yüzyılın ortasına kadar üretilen Lamboglia II amphoraları bu tarihten sonra yerlerini benzer formlu, ancak daha ince cidarlı olarak üretilen DR 1 amphoralarına bırakmıştır.

Küçük kapasiteleri ve sağlam yapılarıyla Lamboglia amphoraları İtalya'nın güneyinde üretilen şarabın Doğu Akdeniz'de birçok merkeze ulaşmasında kullanılmıştır

(Şenol 2003: 70). İspanyadan Yunanistan ve Kuzey Afrika'ya yayılmıştır. Amphoralar Yunanistan, Türkiye'de ve Mısır'da ele geçmiştir. Bu amphoraların köken olarak Adriatik kıyılarından geldiği düşünülmektedir. Batı Akdeniz, Ege, Kartaca ve Karadeniz Bölgesinde dağılım gösteren bu tip amphoraların benzer örnekleri Taşucu, Anamur, Marmaris, Bodrum Müzeleri'nde bulunmaktadır ve İ.S. 2. yüzyıl sonuna tarihlenmektedir (Aslan 2015: 328).

Lamboglia II amphoralarının içerisinde zeytinyağı taşındığı düşünülmektedir. Ama Madrague de Giens batıdaki amphoralar göre ise bu amphoralarda şarap taşındığı önerilmektedir (Bezecky 2013: 117).

2.6.2. Brindisian Amphoraları (Kat.No. 92)

Ostia LXVI, Palazzo Grubu ya da Apani Amphoraları olarak da bilinen Brindisi amphoraları ismini İtalya'nın Adriyatik Denizi kıyılarında Brundisium kentindeki üretim merkezinden almaktadır (Aslan 2015: 328). Myndos Kazıları'nda Brindisian amphorası 1 adet ele geçmiştir. Karakteristik özellik olarak yuvarlak dışa doğru çekik ağız yapısı, geniz boyun formu, oval bir profile sahip kulp formu görülmektedir. Bu amphoralar İ.Ö. 2-1. yüzyıllar arasına tarihlenmektedir. İçerilerinde genellikle şarap ve zeytinyağı taşınmaktadır. Hamur rengi olarak ise 5YR, 7/6 (Reddish Yellow) ve yüzeyinde ise 2,5, Y, 8/3 (Pale Brown) Açık kahverengi astar tespit edilmiştir (Kat. No. 92) (Bezecky 2010: 352, fig. 1). Oval bir form özelliği gösteren bu amphoralar Adriatik Kıyıları'nda farklı yerlerde görülmüştür. Amphoralar ve amphora mühürleri Brindisi yakınında üretilmiştir. Amphoralar çeşitli atölyelerde görülmekteydi (Giancola, LaRosa, Apani). İlk olarak Apani atölyelerinde kapsamlı araştırma yayınlanmıştır. D. Manacorda Giancola atölyesinde benzer formları çalışmıştır. Bu iki atölyedeki formlar birbirine benzerdir.

Ama Giancola atölyesi daha ince uzun bir form özelliği göstermektedir. Giancola 5 -Apani 2, Giancola 6- Apani 4, Giancola 8 -

Apani 3, Giancola 7 tipleri Efes'te görülmektedir. Giancola 4- Apani 1 amphoraları tipolojik açıdan Lamboglia 2 amphoralarıyla benzer özellikler göstermektedir (Resim 53). Arkeometrik analizler neticesinde "deniz kili" ile Adriatik bölgesinde üretildiği anlaşılmıştır (Bezecky 2013: 110).

Bu amphoraların üretimi Brindisi'de 2. yüzyılın sonlarında başlamış ve İ.Ö. 1. yüzyılın ilk yarısında yükselişe geçmiş ve Geç Augustus Dönemi'ne kadar devam etmiştir. Bu atölyeler Giancola, Apani, La Rosa'dır. Ama petrological analizler oval şeklindeki bu amphoralar İtalya'da tanımlanamadığını ortaya koymuştur. Bu amphoralarda şarap taşındığı bilinmektedir. Amphoralar Akdeniz (Tunus, İspanya, Fransa, Almanya, İtalya, Yunanistan, Türkiye, Kıbrıs, Mısır ve Karadeniz Bölgeleri'ne dağılım göstermektedir (Bezecky 2013: 110).

2.7. Tunus Kökenli Amphoralar:

2.7.1. Spatheion Amphoraları (Kat. No. 93-98)

Spatheia amphoraları Benghazi LR8 a, Keay XXVI, Sabratha Tip 30 ve Peacock-Williams 51 olarak da bilinmektedir (Aslan 2015: 346). Spatheion amphoralarının karakteristik özellikleri uzun, dar, silindirik bir gövde, inceltilmiş sivri dip'e sahiptir. Uzun boyuna nispeten iki tane küçük kulba sahiptir. Ağız profili ise dışa doğru çevrilmiş şekilde görülmektedir (Resim 54). Ağız kısmının içi dışına çevrilmiş, boyun kısımlarında ise iki adet kısa kulpları vardır. Bu amphoraların üretim yerleriyle ilgili çeşitli görüşler vardır. Kil gruplarındaki farklılıklar spatheia amphoralarının birden çok bölgede üretildiklerini göstermektedir. Bu amphoraların üretildikleri yerler arasında İspanya'nın Katalunya Bölgesi ve Kuzey Afrika'da Kartaca civarında bulunmaktadır (Dündar 2012: 44).

Amphora terminolojisine göre ince uzun formlarından dolayı spate, spatheion ya da çoğul olarak spatheia olarak geçen bu amphoraların bugüne kadar saptanabilmiş iki grubu ve 6 alt grubu bulunmaktadır. Bonifay bunları üç temel tipe ayırmıştır. Uzun

olarak görülen Spatheion 1 ve küçük form olarak görülen Spatheion 3 olarak sınıflandırılmıştır. Myndos Kazıları'nda Spatheia 1 tipinin özelliklerini gösteren 1 adet amphora ele geçmiştir. Kaide sivri huni formundadır. İ.Ö. 5. yüzyılın ortası İ.Ö. 4. yüzyılın sonlarına tarihlenmektedir. Bu amphora Spatheion 1 tipi 4 gruba ayrılmıştır. (A-D), Spatheion 3, ise 4 gruba ayrılmıştır. Myndos kazılarında 19 adet Spatheion amphoralarına ait parça ele geçmiştir. Bu amphoralar kendi içlerinde bazı tiplere ayrılmaktadır. Tarihleme açısından genel olarak İ.S. 5-7 yüzyıllar arasına tarihlenmektedir.

Hamur renkleri açısından ise bu amphora tiplerinde açık sarı, açık kırmızı, açık kahverengi, gri gibi renkler tespit edilmiştir. Bu tipe benzer olabilecek örnek Myndos Kazıları'nda ele geçmiştir. Bu form diğer spatheia amphoralarına göre daha uzun bir form özelliği göstermektedir. 2,5 YR, 6/8 (Light Red) hamur rengi özelliklerini göstermektedir (Kat. No. 93). Karakteristik özellik açısından bu amphoralar küçük çapta ağız, yatay iki kulp ve sivri kaide bölümüne sahiptir (Dündar 2012: 44).

Myndos'ta Katalog 94 nolu Spatheia amphorasının benzer bir örneği ise Mısır'da ASbou Mina yakınlarında bulunan Karmel-Shewelky'deki preslerde ele geçmiştir. Bu amphoralar Tip 3 olarak sınıflandırılmıştır ve 7. yüzyılın ilk çeyreği- 8. yüzyıl tarihlenmektedir (Kat. No. 94, 95, 96). Köken olarak ise Kuzey Afrika'da birkaç atölye vardır. Büyük amphoralar Nabeul bölgesinde Sidi Zahruni de görülmüştür (Şenol-Kerem 2000: 85-86). Myndos'ta ele geçmiş Klasik Spatheia amphoraları olarak bilinen ağız yapısı köşeli mantar profilli ağız yapısına sahip, boyun yapısı ise silindirik bir form özelliği göstermektedir. Klasik Spatheia amphoraları İtalya yarımadası, Sicilya ve Fransa kıyılarında bulunan merkezlerde yoğun olarak ele geçmelerinin yanında Doğu Akdeniz'de Kuzey Afrika'da düşük yoğunlukta ele geçmiştir (Kat. No. 97) (Bonifay 2004: 85, Env. No. 1,6). Bonifay'a göre 3 c olarak sınıflandırılan bu amphoralar Myndos kazılarında ele geçmiştir. Bu amphora

tipi İ.Ö. 7. yüzyılın sonu-6. yüzyıl arasına tarihlenmektedir (Bonifay 2004: 40, fig. 3; Reynolds, 2011: 110, fig. 128) (Kat. No. 98).

Bu amphoraların içerisinde ise Zeytinyağı, şarap, bal ve mercimek, garum (balık sosu) gibi ürünler taşınmaktadır. Dağılım açısından ise Spatheion amphoraları Batı ve Doğu Akdeniz bölgesinde yayılım göstermektedir (Bezecky 2013: 182). Simon Keay tarafından Keay 26 olarak adlandırılan bu form, Kuzey Afrika ihracatında İ.S. 5-6. yüzyıl sonlarına kadar kullanılmıştır. Spatheion amphoralarının üretim yerleriyle ilgili Kuzey Afrika'da Tunus civarında üretildikleri, İspanya'da ve İ.S. 6. yüzyıl sonlarından itibaren de Sicilya'da taklitleri üretilmiş olduğu düşünülmektedir (Şenol 2009: 173).

Bu amphoralar dayanıklı bir şekilde üretilmektedir. Renkleri açık kırmızı ve kahverengi olabilmekteydi ama dış kısımları sıva ile kaplanmaktadır. Bu amphora tipleri 4. ve 7. yüzyıllar arasında üretilmiştir (Şenol 2009: 173).

Bonifay tarafından İ.Ö. 5. yüzyıldan itibaren üretilen spatheia amphoralarının üç ana grup içerisinde ele alındığı görülmektedir. Bu ana grup ise kendi içerisinde 4 alt grubu ayrılmaktadır. İ.S. 5. yüzyılın başıyla aynı yüzyılın ortaları arasına tarihlendirilmektedir.

İkinci grup ise iki alt gruba ayrılır ve İ.S. 5. Yüzyılın ikinci yarısıyla İ.S. 6. yüzyılın başı arasına tarihlendirilmektedir. AE-TAM'da bulunan minyatür spatheia amphorasının da içinde bulunduğu 3. grup ise 4 alt grup içerisinde değerlendirilmektedir. Ayrıca spatheia amphoralarının en geç serileri içerisinde kabul edilmektedir. İ.S. 6. yüzyılın sonuyla İ.S. 7. yüzyılın ikinci yarısı arasına tarihlendirilen minyatür spatheia amphoralarının taşıdıkları ürünler hakkında çeşitli öneriler sunulmaktadır. Bazı buluntulara göre ise bu amphoralar içerisinde zeytin ve balık sosu gibi ürünlerin bulunduğunu bizlere sunmaktadır. Boyut olarak ta küçük olmaları neticesinde içerilerinde kıymetli şeylerin taşındığını göstermektedir (Bonifay 2004: 125-129, fig. 67-69).

Günümüzde Tunus Doğu ve Kuzey Akdeniz bölgelerinde görülmektedir. Bu amphoralar zeytinyağı ve balık sosu için kullanılmaktaydı. Amphoralarda iki tip görülmektedir. Uzun ve kısa çeşiti vardır. Uzun çeşitinin tarihi Geç 4. yüzyıl ya da erken İ.S. 5. yüzyıl- 6. yüzyıl arasında bir tarihe verilmektedir. Bundan dolayı birçok çeşiti kullanılmıştır. Bu amphora çeşitinin birçok yerde üretildiği düşünülmektedir. Ephesos'ta hem küçük hem de büyük tip örnekler bulunmuştur. Agora'da sadece birkaç parça ele geçmiştir. Uzun amphoraların katkı maddesi sert ve küçük taneler, kireçtaşı yer almaktadır. Hamurun içerisindeki boşluklar dikkati çekmektedir. Siyah ve renksiz tanelerde yer almaktadır. Küçük amphoranın üretimi ise diğerine göre farklıdır. Renk devetüyü katkı madde taneleri uzun amphoralara göre daha büyüktür. Kireç taşı, siyah ve renksiz taneler ve aralardaki boşluklar büyük renk olarak ise küçük amphoraların rengi açık (devetüyü) içindeki bazı katkı maddeleri ise küçüktür. Spathenia amphoraları yaygın bir şekilde batıda Doğu Akdeniz ve Kuzey eyaletlerinde ve Karadenizde'de görülmektedir (Bezecky 2005: 212).

Bu amphora tipleri taşıma işlevinin dışında, yapıların çatılarında kullanılmaktadır.

Erken Hristiyanlık yapılarında Ravenna'da İtalya'da görülmektedir (Grace 1961: 30).

2.7.2. Africana III B Amphoraları (Kat. No. 99)

Silindirik Afrika amphoraları 5.yüzyılın sonu 6. yüzyıllar arasında görülmektedir. Keay bunların yaklaşık 30 çeşitini bizlere sunmuştur. Africana IIIB amphoraları form açısından üçgenimsi dışa doğru açılan ağız yapısına sahiptir (Resim 55). Myndos Kazıları'nda Africana IIIB Amphoraları 3 adet bulunmuştur. Bu amphoralar İ.S. 4. yüzyıla tarihlenmektedir. Küçük çapta ve dış bükey ağız profiline sahiptir.

Bu Amphoraların formları arasında konik bir ağız, ince uzun silindirik boyun,

kısa yassı kulplar, silindirik gövde ve sivri kaide gibi özellikler bilinmektedir (Kat. No. 99) (Attema 2014: 46, fig: 5, 6).

Köken olarak ise Nabeul ve Kuzey Afrika'da Tunus'da görülmektedir. Bu kapların dağılım alanı ise; Doğu Akdeniz, Katalunya, Fransa'nın güneyi ve İtalya ve çeşitli örneklerin Kartaca ve Katalunya'da görüldüğü bilimektedir. İçerisinde ise büyük ihtimalle şarap, zeytinyağı ya da balık sosu taşındığı düşünülmektedir (Bonifay 2003: 113). İçerisinde zeytinyağı ve diğer materyallerin taşındığı kanıtlanmıştır. Sınıflandırma açısından değişik isimlerde kullanılmaktadır. Bu tip Keay 25, 3 olarak da isimlendirilmektedir (Attema 2014: 46, fig: 5,6).

2.8. Keay'in Sınıflandırmasına göre Amphora Tipleri:

2.8.1. Keay L Amphorası (Kat. No. 100-101)

Bu tip amphoraların boyun bölümü silindirik, keskin omuz yapısı görülmektedir. Küçük yuvarlak kulpları ve yüksek kıvrılmış ağız bölümü, boyundan omuz bölümüne geçişte ise açılan bir form özelliği göstermektedir (Keay 1984: 264). Bu amphoraların kökeninin Tunus olduğu düşünülmektedir. Keay tarafından 4.-5. yüzyılın ortasına tarihlenmektedir (Resim 56). Myndos Kazıları'nda 2 adet Keay 50 amphorası ele geçmiştir. Bunlardan bir tanesi tama yakın bir şekilde bulunmuştur. Keay'ın sınıflandırmasına göre ise Keay 50 olarak sınıflandırılmıştır. Bonifay bu amphoraları İ.S. 7. yüzyılın ortalarına tarihlemektedir (Kat. No. 100, 101) (Bonifay 2004: 142, fig. 66, 1).

2.8.2. Keay LXI/Beltran Amphoraları: (Kat. No. 102-107)

Keay LXI amphoralarının bilinen diğer isimleri: Beltran 60; Sabratha Tip 23'dür. Keay LXI olarak sınıflandırılan bu amphoralar dışa çekik ağız kenarına, dudak kenarının hemen altından başlayarak konikleşen boyuna, boynun ortasından başlayarak omuzun üst bölümünde sona eren oval kesitli kulplara, kalın, silindirik gövdeye ve kısa sivri bir kaideye sahiptir. Bu amphora-

ların kaidelerinin üst bölümünde bir çıkıntı yer almaktadır. Kaidenin içinde görülen plastik fazlalık bu grubun tipik özelliklerindendir. Bu amphoralar Kuzey Afrika ve Güney Fransa kıyılarında bulunan merkezlerde batıklarda Keay LXI amphoraları yoğun olarak ele geçmiştir (Şenol 2000: 239). Beltran tarafından sınıflandırılan bu amphora tipi (1970) Doğu Akdeniz'de bazı yerlerde görülmektedir (Resim 57). Katalan malzemeleri sayesinde dört ana ağız ve iki dip tiplerinden oluşmaktadır. **Tip A:** Bu tip silindirik gövde 1,12 m yüksekliğinde ve 37,0 cm genişliğindedir. Bu tipe ait olduğu düşünülen ağız parçası Myndos Kazıları'nda ele geçmiştir (Kat. No. 107). **Tip B:** Tip A ile benzerlik göstermektedir. Omuz kısmı daha yuvarlak bir yapıdadır. Ağız profilleri ise benzer özellik göstermektedir. Bu tipe ait olduğu düşünülen ağız parçası Myndos Kazıları'nda bulunmuştur (Kat. No. 108). Myndos kazılarında Keay LXI amphoraları 13 adet ele geçmiştir (Keay 1984: 308, fig. 8).

Ağız form özellikleri ikiye katlanmış mantar formlu ve kaide form özellikleri ise iç bükey bir halde girinti yapmaktadır. Kaide kısmı içi dolu bir yapıdadır. Bu bölüm ise tek bir yivle ayrılmaktadır. Gövde kısmına doğru ise genişleyen profil özelliği göstermektedir (Keay 1984: 308, fig. 8). Bonifay bu tip amphoraların Tunus kökenli olduğunu ve İ.S. 7. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenmektedir (Quercia vd. 2011: 82, fig. 6) (Kat. No. 105).

Tip C: Bu tipler genellikle Tip A ile benzer özellikler göstermektedir. Ama ağız yüzeyindeki konkav kıvrım'da farklar görülmektedir. Ayrıca geniş boyun yapısı gözlenmektedir. **Tip D:** Bu tip C grubu ile benzerlikler göstermektedir. Sığ bir profil özelliği gösteren ağız yapısı mevcuttur. **Tip E:** Bu örnekler ise keskin ağız etrafında çevrelenmiştir. E tipinde Myndos kazılarında da benzer örnekler ele geçmiştir. Bu tip amphoralar Palaechristian Mezarlığı Tarragona İspanya'da görülmektedir. İ.S. 5. yüzyılın sonu ile ortası genellikle ise bu amphoralar İ.S. 6. yüzyıla tarihlenmektedir (Keay 1934:

306) (Kat. No. 106). Dip çeşitleri ise 2'ye ayrılmaktadır. **Tip A:** Dar ve silindirik bir yapısı vardır. Bu tipte amphora kaideleri Myndos'ta ele geçmiştir. Dönem olarak ise bu amphoralar İ.S. 5. yüzyılın sonu ile ortası olan dönem'e tarihlenmektedir (Kat. No. 102, 103). Kaide kısmı ise ince ve uzun bir form özelliği göstermektedir. Üst kısımda ise keskin kıvrılmış omuz ve uzun konik boyun mevcuttur. Kulplar uzun yuvarlak bir profil özelliği göstermektedir. Myndos'ta Keay 65 A tipine ait olabilecek ağız parçası korunmuştur. **Tip B:** Kaide kısmı ise dar bir profil özelliği gösterir. Girinti görülmektedir. Bu tip amphora kaidesi Myndos kazılarında ele geçmiştir (Kat. No. 104) (Keay 1984: 304, fig. 8).

Kuzey Afrika üretimi olan bu amphoralarda form özellikleri ve yapılan analizler doğrultusunda salamura balık taşındığı bilinmektedir. Keay LXI amphoralarının Kartaca'da ve Sabratha'da bulundukları tabakalara göre İ.S. 5. yüzyıl sonu-6. yüzyıllar arasına tarihlendirildikleri bilinmektedir. Bu amphoralar Marsilya'da Bourse kazılarında İ.S. 6. yüzyıl ikinci yarısına ve 7. yüzyıla tarihlenen tabakalarda ele geçmiştir (Şenol 2000: 239).

2.8.3. Keay III Amphoraları (Kat. No. 109)

Keay III amphoraları Dressel 27, Africana Piccolo, Africana I, Beltran 57, Vegas 58 olarak da adlandırılmaktadır. Form özelliği olarak silindirik bir formdadır (Resim 58). Bu amphoralarla ilgili ilk önemli çalışma Zevi ve Tchernia tarafından yapılmıştır. Keay III amphoralarının kökeni olarak Tunus düşünülmektedir. Bu amphoraların çeşitli tipleri bulunmaktadır. Bu amphoralar İ.S. 4.- 5. yüzyıllar arasında görülmektedir (Keay 1984: 100). Myndos kazılarında 2 adet Keay III Amphorası ele geçmiştir. Sivri yuvarlak hatlara sahip kaide yapısı mevcuttur. Gövde kısmına doğru ise genişliyen bir form özelliği göstermektedir (Kat. No. 109).

2.8.4. Keay XXXIV/Beltran 62 Amphoraları: (Kat. No. 110)

Bu amphoralar Almagro tarafından yayınlanmıştır. Keay XXXIV amphora örnekleri Empuries de Etrüsk Mezarlığı'nda ortaya çıkmıştır. Amphoralar form özelliği bakımından silindirik bir yapıya sahiptir. Geniş omuz yapısının yanında uzun silindirik boyun yapısı dikkat çekmektedir. Ağız yapısı ise üçgenimsi bir form özelliği göstermektedir (Resim 59). Bu amphoraların kökeni hakkında kesin bir delil yoktur ama köken olarak Tunus düşünülmektedir. İçerisinde tam olarak ne taşındığıyla ilgili kesin bilgi yoktur büyük olasılıkla amphoralar içerisinde zeytinyağı taşınmaktadır. Myndos kazılarında Keay tarafından sınıflandırılmış bu amphoralardan 2 adet bulunmuştur. Ağız yapısı profil özelliği bakımından ikiye katlanmış ve mantar ağız form özelliğini göstermektedir (Kat. No. 110). Beltran'a göre bu amphoralar İ.S. 4. yüzyılın 2. yarısına tarihlenmektedir. Almagro'ya göre ise İ.S. 4. yüzyıla tarihlenmektedir (Keay 1984: 236, Fig. 98,1).

Almagro'nun önerisine göre ise bu amphoralar İ.S. 4. yüzyıla tarihlenmektedir. Beltran ise İ.S. 2. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenmektedir (Keay 1984: 231).

2.8.5. Keay XXXV Amphoraları (Kat. No. 111)

Keay 35 amphoraları Keay tarafından Tunus kökenli olabileceği önerilmektedir (Leone 2007: 130). Bu amphoraların ne taşıdığıyla ilgili henüz kesin veriler yoktur. Büyük ihtimalle içerisinde zeytinyağı taşındığı düşünülmektedir. Keay 35 amphoraları İ.S. 6. yüzyılın sonu-İ.S. 6. yüzyılın ortasına tarihlenmektedir. Benzer örnekler Schola Pracorum depozit alanından gelmektedir. Myndos kazılarında 1 adet ele geçmiştir. Bu amphoraların ağız profili yuvarlak ikiye katlanmış bir form özelliği göstermektedir (Kat. No. 111). Boyun yapısı silindirik gövdeye doğru açılan bir form özelliği göstermektedir. Gövde bölümü ise silindirik şişkin bir özelliktedir. Kaide bölümüne doğru ise sivri (Düğme Formlu) bir formdadır (Keay

1984: 379) (Resim 60). Keay 35 amphoralarının yayılım alanı olarak ise Batı Akdeniz (İspanya, Fransa ve İtalya)'da görülmektedir. Özellikle Katalunya bölgesinde yoğun bir miktarda tespit edilmiştir.

2.9. LR Grubu Amphoralar:

2.9.1. Late Roman I Amphoraları (Kat. No. 112-113)

Akdeniz Coğrafya'sında zeytinyağı ve şarap ticaretinde kullanılmak üzere oldukça yaygın olarak üretilen ve buna bağlı olarak kullanılan Geç Roma ticari amphora formlarından birisidir (Tekocak-Zoroğlu 2013: 117). LR 1 amphoraları geç antik çağ boyunca 4. ve 7. yüzyıllar arasında ticarete önemli bir yere sahiptirler (Resim 61). 1989 yılında Jean -Yves Empereur ve Maurice Picon İmparatorluk Dönemi'nde amphora üretimiyle ilgili verileri yayınlamıştır. Onlar LR1 amphoralarıyla ilgili 15 çeşit kil örneği tespit etmişlerdir. Araştırmalar neticesinde Kuzey Suriye, Kilikia ve Kıbrıs'ta üretimin yapıldığına dair veriler gün yüzüne çıkmıştır (Demestica 2013: 170).

LR 1 amphoralarının birçok yerde üretimin olduğu bilinmektedir. Kilikya ve Kıbrıs'ta üretimin olduğuna dair kanıtlar bulunmuştur (Şenol 2009: 145). Son araştırmalarda Kilikia dışında da birçok merkezde farklı tarihlerde üretildikleri ileri sürülmektedir (Aslan 2015: 336). Bu kapların şarap ve zeytinyağı taşıdıkları bilinmektedir. Ama bazı araştırmacılara göre ise sıvı olmayan mallar taşınmaktadır (Dark 2011: 38). Myndos Kazıları'nda bu tip amphoralardan 10 adet ele geçmiştir. Bu amphoralar yoğunluk bakımından ise ağız kulp ve gövde parçalarından oluşmaktadır (Kat. No. 112, 113).

Bu tipin ele geçen bütün örnekleri Marsilya kazılarında ortaya çıkınca Bonifay ve Pieri tarafından tip bakımından LR 1A ve LR 1B şeklinde ikiye ayrılmıştır. Yeni bir grup olarak ise LR1C olarak ayrılan tip ise boyut bakımından biraz daha küçük form özelliği göstermektedir. Late Roman I amphoraları genellikle sert, kumlu ve kireçli bir şekilde üretilmektedir (Baylan 2008: 26).

LR 1 amphoraları için çeşitli adlar kullanılmıştır. Bu adlar şu şekildedir. Thomas Bii, Benghazi LR1, Agust 58, Ballana 6, Egloff 164-167, Kartaca LR1, Keay L III, Kuzmazov XIII, Peacock Form 2, Peacock-Williams 44, Sabratha Tip 27, Scorpan 8B'dir. Bu amphoraların ana dağılım bölgesi olarak ise Doğu Akdeniz ve Karadeniz Bölgeleri olarak düşünülmektedir. Son veriler bu amphoraların Kilikia ve Batı Kıbrıs Bölgesi'nde üretildiğini açıklığa kavuşturmaktadır. Ayrıca Rhodos ve Ismeler (Karia) yerleri ise hariç tutulmamıştır. Paphos yakınlarında atölyeler bulunmuştur. Bu da bize Kıbrıs'ta üretimin olduğunu göstermektedir.

Bu tipin Kıbrıs'la olan bağlantısı ise; Atina agorasında ele geçen LR1 amphoralarının üzerindeki kapasite rakamları ve işaret sistemi gösterne baskıların Lang tarafından Kıbrıs modiusu olduğunu belirtmesidir. Sinop yakınlarında Demirci Karadeniz sahillerinde LR1 amphoraları benzer bir şekilde üretimin yapıldığı görülmektedir (Riley 1980: 116).

Bu kaplar altıncı yüzyılın sonlarıyla yedinci yüzyılın ortaları arasına tarihlenmektedir. LR 1 amphoraları Britanya, İtalya, Brijuni adası, Moesia ve Doğu Alpler'de bulunmuştur. Aynı zamanda Mısır, Tunus, Sirenayka, İsrail, Filistin, Kıbrıs ve Ege Karadeniz Bölgelerinde de görülmektedir. Late Roman amphoraları form açısından; dışa taşkın yuvarlatılmış ağız kenarına, dudak kenarının hemen altından başlayan ve geniş bir ağızla omuzda birleşen oval kesitli, yivli kulplara, ovoidal bir gövdeye, sadece bir çıkıntıyla belirtilmiş basit bir kaideye sahiptir (Bezecky 2005: 206).

Tipolojik olarak LR1A şeklinde adlandırılan amphoraların ağız çapları 4-8 cm'i geçmeyen, darboyunlu, omuz kısmı genişlemiş, yivli kulplara, oval gövdeye ve gövdeden kaideye doğru daralan bir yapıya sahiptir. LR 1B amphoralarının ağız çapları tip 1A'ya göre daha geniştir (yaklaşık 10-12 cm). Boyun yapısı kalınlaşmış ve boyun ile kulbun birleştiği yerde ise belirgin bir çıkıntı oluşmuştur (Baylan 2008: 27).

2.9.2. Late Roman 2 Amphoraları (Kat. No. 114-118)

Beltran 71; Benghazi LR2; British Bi; Keay XXI; Keay LXV; Kuzmanov XIX; Peacock-Williams 43; Sabratha Tip 25 ve Scorpan 7 A isimleriyle tanımlanan Kartaca sınıflandırılmasına göre ise LR 2 adıyla anılan bu form, Pieri tarafından üç gruba ayrılmıştır (Şenol 2003: 96). Late Roman Amphoraları'nın doğu üretimi oldukları düşünülmektedir (Attema 2014: 40).

Ege Denizi'nde ve Karadeniz'de bulunan merkezlerde İ.S. 2. yüzyılın ikinci yarısından itibaren üretilmeye başlamış olmalıdır. LR 2 amphoralarının form özelliği dışa çekik huni formu ağız kenarına sahip küresel gövdeli amphoralar. Bu amphoraların gövde bölümü yivli bir haldedir (Şenol 2003: 149) (Resim 62).

Myndos kazılarında 9 adet LR 2 Amphoralarına ait olabilecek amphora parçası bulunmuştur. Bu amphoraların karakteristik özelliği ise ağız kısmı yuvarlak bir yapıya sahiptir. Boyun kısmı ise silindirik bir yapıdadır. Boyundan omuz kısmına doğru ise geniş bir yapı özelliği göstermektedirler. Kulplar büyük ve yuvarlak bir yapı özelliği göstermektedirler. Boyun bölümü ise silindirik bir formdadır. Boyundan omuz bölümüne doğru geniş bir yapı özelliği göstermektedir (Kat. No. 114-118).

Büyük olasılıkla bu amphoralar içerisinde zeytinyağı ve şarap taşındığı düşünülmektedir (Sibella 2002: 12, fig.15). Yapılan son çalışmalara göre çam sakızı, mersin reçinesi ve terebenti de taşınmaktadır (Aslan 2015: 338). P. Arthur LR 2 amphoralarıyla ilgili önemli atölyelerin Khios, Porto Cheli ve Argolid'deki Kounoupi de olduğunu önermektedir. Ama temel olarak ise Ege denizi'nde ve Karadeniz'de yer alan merkezlerde üretim yapıldığını Peacock ve Williams önermektedir (Şenol 2003: 96). Bu form Akdeniz'e geniş ölçüde yayılmıştır (Bezecky 2005: 207).

2.9.3. Late Roman 3 Amphoraları (Kat. No. 119)

Augst 55, Benghazi LR 10, Kartaca LR3, Keay LIV, Kuzmanov VII, Peacock-Williams 45, Riley MRA 3 olarak da tanımlanan amphora petrografik özellikleri nedeniyle Batı Anadolu'da üretildikleri ancak kil gruplarının farklı özellikleri nedeniyle Batı Anadolu'da üretildikleri ancak kil gruplarının farklı özellikler taşıması nedeniyle birden fazla bölgede üretildikleri kabul edilmektedir (Aslan 2015: 339). LR3 amphorası olarak bilinen bu form yaygın olarak görülmektedir. Geç Roma döneminde çeşitli isimlerle adlandırılmıştır (Resim 63). Bu adlar şu şekildedir. Ballana 13 a, Benghazi Late Roman Amphora 10, British B4, Cathage Late Roman Amphora 3, Caesarea 4, Keay 54 Bis, Kuzmanov 7, Peacock- Williams 45, Scorpan 5, Zeest 95 bu kaplar form açısından ağız kısmı dar bir form özelliği göstermektedir. Bu kapların 3 değişik formu bulunmaktadır. Hafif bir şekilde içi dışına çevrilmiş, üçgenimsi ve düz profildedir. İnce uzun boyun yapısı ve bu boyun yapısına applike edilmiş küçük kulplardan oluşmuştur.

Kulp yapısı olarak ise yuvarlak ve küçük kısa bir yapıdadır. Dip kısmı ise sivri bir haldedir ama LR3 amphoralarında dip kısmı çeşitlilik göstermektedir. Myndos'ta sivri dip örneği ele geçmiştir. Myndos kazı çalışmalarında 3 adet LR 3 amphoralarına ait olabilecek parçalar ele geçmiştir. Bu örnekler kaide parçalarından oluşmaktadır. Geç Roma Dönemi'ne ait en bilinen küçük formu amphoralardan biridir. LR3 formu tek kulplu amphoraların gelişmiş formu olarak bilinmektedir. Tek kulplu ve iki kulplu versiyonlu bu kaplar Geç Roma/Bizans Dönemi'nde görülmektedir. Form olarak ise hafifçe ikiye katlanmış, üçgenimsi ve düz uzun boyun yapısı, geniş gövde yapısı üzerinde seritler yer almaktadır. Yuvarlak kulplar ise boyun kısmına ilâştirilmiştir. Bu amphora tip özellikleri bakımından 1. yüzyılın ortası 4. yüzyılın sonlarına tarihlenmektedir (Kat. No. 119) (Bezecky 2013: Plate 34, fig. 386).

Bu tip amphoralar genelde Efes'te 4. yüzyılın sonlarından 6. yüzyılın sonlarına kadar görülmektedir. Üretim merkezleri olarak Anadolu'nun batı kıyıları önerilmektedir. Caystros Vadisi, Efes ve Meander Vadisi aynı atölye özelliği göstermektedir. R. Sauer'in yapmış olduğu analizlere göre ise köken olarak Efes düşünülmektedir (Mimaroglu 2011: 66).

Bu amphoraların üretim bölgelerine ait tek kanıt Ephesos civarında bulunan atölye atıklarıdır. Amphoraların içerisinde ise şarap olduğu iddaa edilmiştir. Kimyasal analizler bu amphoraların içerisinde yağ ya da merhem taşındığı bilgisini vermektedir (Bezecky 2013: 165). Atina'da yapılan kazılarda ele geçen İ.S. 1. yüzyıla tarihlendirilen örneklerde, LR3 amphoralarına ait üç farklı kompozisyonu belirlenmiştir. Birinci grup kil, koyu devetüyü renki ve mikasızken, ikinci grup ise açık devetüyü renkte ve bol mikalıdır. Birinci grup kile sahip LR3 amphoraları Atina'ya İ.S. 2. yüzyıldan sonra ihraç edilmemiş olmalıdır. Atina'da gerçekleştirilen kazılarda ele geçen LR 3 amphoraları arasında belirlenen kırmızımsı kahve renkli bol mikalı ve yüksek derecede pişmiş, az gözenekli üçüncü grup kil kompozisyonu LR 3 amphoralarında en fazla kullanılan kil grubunu oluşturmaktadır (Şenol 2000: 185).

LR3 amphoralarının Roma imparatorluk Dönemi'nin başlarında Batı Avrupa'da bulunan merkezlere yoğun olarak ihraç edildiği bilinmektedir. Ostia ve Marsilya'daki buluntular, bu ihracatın İ.S. 2- 3. yüzyıllarda da devam ettiğini göstermektedir. Küçük Boyutlu LR3 amphoraları 1-2 Lt kapasiteye sahipken büyük formları 6-8 Lt kapasiteli olarak üretilmişlerdi (Mimaroglu 2011: 67).

Batı Anadolu'da İ.Ö. 1. yüzyıldan itibaren üretilen tek kulplu LR3 amphoralarına İ.S. 4. yüzyılda ikinci bir kulp eklenmiştir. İlk örnekleri tek başına ayakta durmayı sağlayacak alçak halka kaideye sahip olan LR3 amphoralarında kaide çapının zamanla daraldığı ve kaide formunun da konikleştiği görülmektedir (Şenol 2009: 153).

LR3 amphoralarının kullanım amaçları çeşitli olsa bile son yıllarda yapılan araştırmalarda bu tipteki amphoraların Tmolos şarabı için kullanıldıkları düşünülmektedir (Hayes 1997: 34). Kaynaklarda LR 3 amphoralarına ait farklı tarihleme önerileri bulunmaktadır. Ephesos'ta bulunan örnekler İ.S. 1. yüzyıldan 6. yüzyıla kadar form tipolojisi göstermektedir. İzmir agorası kazısında bulunan örnekler ise 5-7. yüzyıllar başına, Tralleis LR3 amphoralarının üretim merkezlerinden biri olmakla beraber bu merkezde bulunana örnekler 1.-4. yüzyıl arasına, Saraçhane kazılarında bulunan örnekler ise 1-4. yüzyıl arasına tarihlendirilmiştir (Mimaroğlu 2011: 68).

2.9.4. LR 5 Amphoraları (Kat. No. 120)

İ.S. 4. yüzyılın sonundan İ.S. 6. yüzyılın ortalarına kadar görülen bu formlar Suriye- Filistin üretimi amphoraların Akko'daki atölyelerinde üretilmektedir. Bu formların İ.S. 9. yüzyıla kadar üretildikleri bilinmektedir. Form olarak omuz kısmına doğru genişleyen bir özellik göstermektedir. Kulp yapısı yukarı doğru ve küçük yuvarlak formdadır. Kap üzerinde yatay çizgi yivler mevcuttur. Açık renkli LR5 amphoraları ise göreceli olarak ince uzun ve torba formlu dibe sahip örneklerden oluşmaktadır. İ.S. 8. yüzyılın ortalarına tarihlendirilen örnekler Ürdün'de bulunan Capernaum'da yapılan kazılarda bulunmuştur. Myndos Kazılarında bu tip amphoralardan 2 adet ele geçmiştir. Bu amphoralar ağız ve boyun bölümünün korunmuş olduğu parçalardır. Ağız kısmı yuvarlak bir yapıdadır. Omuz kısmına doğru ise açılan bir yapı özelliği göstermektedir. Dış yüzeyde çark izleri mevcuttur (Kat. No. 120).

Bu amphoralar dağılımı İ.S. 5. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Grek Anakarası'nda bulunan merkezlere, özellikle Korinth ve Argos'a yoğun olarak ithal edildiği ve bu amphoralar sınırlı sayıda da olsa Güney Fransa'da bulunan merkezlere ihraç edildiği bilinmektedir (Şenol 2009: 159) (Resim 64).

2.9.5. LRA 13/Kos Tipi 2 Amphoraları (Kat. No. 39-40)

Kos'ta yer alan (Halasarna Geç Roma yerleşimi İ.S. 5-6) Ege denizinin güney doğusunda yer almaktadır. Çalışmalar esnasında büyük bir çoğunluğu yerel olan yaklaşık 5000 amphora bulunmuştur. Bu amphoraların kil rengi portakal kahverengi, kırmızımsı renkler olabilmektedir. Kos LR 13 amphoralarının maksimum uzunluğu 55 cm ve oval boyun yapısı ise yaklaşık 35 cm dir (Resim 65). Bu amphoralar İ.S. 7. yüzyıllara tarihlenmektedir. Amphoraların boyun bölümlerinde mühür bulunabilmekteydi. Üzerinde Bizans imparatoru ve bir takım yazıtlar yer almaktadır (Kat. No. 39, 40). Myndos'ta bulunan örnekte de Bizans imparatoru ve imparatorun ismi yer almaktadır. Bu tip örnekler Atina'da Pnyka'da rastlanılmıştır (Diamanti 2010: 7, fig. 3. E). Bu mühür örnekleri Myndos Asar adası kazı çalışmalarında ele geçmiş Bizans dönemine ait sikkelerle benzerlik göstermektedir¹¹.

Bu tip benzer örnekler Yassı Ada batı-ğı'nda bulunmuştur (Diamanti 2010: 2).

Mühürlü LRA 13 amphoralarından 2 adet ele geçmiştir.

2.10. Diğer Tipler:

2.10.1. Samos Sarnıç Tipi Amphoraları: (Kat. No. 121-124)

Keay LXVII olarak da bilinen amphoranın üretim yeri bulunan seramik çöplükleri ile Samos Adası olarak belirlenmiştir (Aslan 2015: 328). Samos sarnıç tipi amphoralar bu adı Samos Adası'nda yapılan kazılarda sarnıçta bulunan örneklerden dolayı bu ismi almıştır. Başlangıçta sadece buluntu yerinden hareketle isimlendirilen bu amphoraların, Samos Adası'nda üretilmiş olduklarını kanıtlayan seramik çöplükleri adada bulunmuştur (Mimaroğlu 2011: 70).

Dışa çekik karakteristik ağız yapısına, üzeri yivli kulplara, kısa ve silindirik boyu-

¹¹ bkz. <http://www.coinarchives.com/a/lotviewer.php?LotID=775792&AucID=1445&Lot=1331&Val=boc49be4e-d3266b397926d70484484b2> (02.06.2014).

na, gövdenin alt bölümüne doğru genişleyen forma ve konik içi dolu kaideye sahip olan Samos sarnıç tipi amphoralar İ.S. 5. yüzyıldan itibaren çeşitli boyutlarda üretilmiş olmalıdır (Resim 66). Bu tip amphoralar form özellikleri açısından silindirik boyun, oval kulplar, boyun üzerinde yatay aralıklı çizgiler mevcuttur (Şenol 2009: 157). Myndos kazılarında 15 adet Samos Sarnıç Tipine ait olabilecek parçalar ele geçmiştir. Üzerlerindeki yivler ve sivri kaide yapısının olması karakteristik özellik olarak görülmektedir. Hamur renkleri açısından kırmızı ve gri renklere sahiptirler. İ.S. 6. yüzyılın ikinci çeyreği ve 7. yüzyılın başı arasına tarihlenmektedir (Kat. No. 121, 122). Myndos'tan diğer bir buluntu ise Katolog numarası 123 numaralı örnektir. Bu örnek ise Kartaca'daki İngiliz kazılarında ele geçmiştir. İ.Ö. 5. yüzyılın son çeyreği ve İ.Ö. 6. yüzyıllar arasına tarihlenmektedir (Kat. No. 123). Diğer bir örnek ise İ.S. 5-6. yüzyıla tarihlenen Samos Sarnıç Tipine ait olabilecek kaide parçasıdır. Myndos'taki örneğin benzeri Ainai kazılarında ele geçmiştir (Mimaroglu 2011: 69; Şekil 2) (Kat. No. 124).

Boyundan omuz bölümüne geçişte yuvarlak bir yapı söz konusudur. Bu amphoraların kökeni konusunda Doğu Akdeniz düşünülmektedir. Benzer örnekler Kartaca'daki İngiliz kazılarındaki buluntular ile karşılaştırılabilmektedir. Samos Sarnıç tipi amphoralar İ.S. 5. yüzyılın son çeyreği ve İ.S. 6. yüzyıllar arasına tarihlenmektedir. Diğer bir benzer buluntu grubunu ise Constanta'daki seramikler oluşturmaktadır. Bu buluntu grubu ise İ.S. 4. yüzyıla, Beltran tarafından Sucidava'daki örnekler ise İ.S. 4. yüzyıla tarihlenmektedir (Keay 1984: 359). Bu tip amphoralar şarap ve zeytinyağının yanında balık ürünlerinin de taşınması amacıyla kullanılmış olabileceği düşünülmektedir (Aslan 2015: 340).

Bu tipler kıyı bölgelerinde yoğun bir şekilde görülmektedir. Kuzey Adriyatik ve iç kısımlarda Slovenia, İtalya aynı zamanda Campania İtalya'da görülmektedir. Köken olarak ise bu amphoralar yoğun bir şekilde Samos'ta bulunmuştur. Bu tip amphoralar sadece bu bölgeyle sınırlı kalmamış aynı zamanda Doğu Akdeniz, Anadolu'nun batısı,

Meander vadisinde, Halikarnassos'unda üretimin yapıldığı kentler olarak düşünülmektedir. Amphoraların içerisinde büyük ihtimalle sarap taşındığı düşünülmektedir. Bu amphoraların dağılımı ise Türkiye, İtalya, Doğu Alpler, Scythia-Karadeniz, Argos ve Gorgia'da bulunmuştur (Bezecky 2013: 157). Samos Sarnıç Tipi Amphoralar İ.S. 6. yüzyılın ikinci çeyreği ve 7. yüzyılın başı arasına tarihlenmektedir. Bu amphoralar Agora M 273 amphoralarıyla benzerlik göstermektedir (Arthur 1990: 280, fig. 4).

2.10.2. Agora M 273 Amphoraları (Kat. No. 132)

Agora M 273 amphoralarının bilinen diğer isimleri Zemer 42; Samos Sarnıç Tipi amphoralar olarak adlandırılmıştır. Ege üretimi olarak sınıflandırılan bu amphora tipleri hamur özellikleri kahverengi-bej arasında, orta derecede pişirilmiş hamur özelliklerine sahiptir. Agora M 273 amphoraları için iki farklı kil grubu belirlenmiştir. Bu amphora grubu form açısından basit yuvarlak bir ağız yapısı, kısa boynu, şişkin oval gövdesi, küçük sivri kaide özelliklerine sahiptir. Küçük yassı kulp yapıları ise ağız kısmının hemen altına illeştirilmiştir (Şenol 2009: 157). Myndos kazılarında Agora M 273'e ait olabilecek amphora parçalarından 5 adet ele geçmiştir. Bu tip amphoraların Anadolu'da Ege Bölgesi'ne ait bu amphoralar İ.S. 5-6. yüzyılları arasında görülmektedir. Tip olarak ise Agora M 273 Tipi olarak sınıflandırılmıştır (Kat. No. 132).

Bu amphoralar İ.S. 3. yüzyılın ikinci yarısıyla İ.S. 5. yüzyıl arasında üretilmiştir (Resim 67). Amphoraların dağılımı sadece Akdenizle sınırlı kalmamıştır. Tuna Irmağı kıyısında özellikle Romanya'da bulunan merkezlere yoğun olarak ihraç edildiği bilinmektedir. M 273 amphoralarının İ.S. 4. yüzyılın sonuna tarihlendirilen örnekleri Marsilya'da gerçekleştirilen kazılarda bulunmuştur. Agora M 273 amphoralarının Samos sarnıç tipi amphoralarına öncülük ettiği düşünülmektedir. Samos Sarnıç tipi ve Agora M 273 amphoraları arasında benzerlik görülmektedir (Şenol 2009: 157).

Bu amphoraların kökeni konusunda ise Doğu Akdeniz düşünülmektedir. İçerisinde ise şarap taşınmış olabilir. Amphoraların dağılım alanı açısından Doğu Akdeniz, Karadeniz Bölgesi, İtalya ve Fransa görülmektedir (Bezecky 2013: 157).

Opait'in raporuna göre ise dağılım alanı açısından Scythia burnunun yanısıra Atina, Thasos ve Marseilles'de görülmüştür. Bazı örnekler ise Beirut kazısında ortaya çıkmıştır (Reynolds 2010: 109, fig. 6 i).

Bu amphoraların taşıma kapasitesinin yaklaşık olarak 43,5 sextarius (yaklaşık 31,6 litre) olduğunu Canosa'da yapılan kazılarda ele geçen ve İ.S. 5. yüzyılın başlarına tarihlenen örneklerden bilmekteyiz (Şenol 2009: 156). İ.S. 4. yüzyıla tarihlendirilen Yassıada Batığı, bu amphoraların tarihlendirilmesinde büyük bir önem taşımaktadır. Ayrıca Ampueias Nekropolü'nde ortaya çıkarılan Agora M 273 amphoraları da tarihlendirmeyi doğrulamaktadır (Şenol 2000: 194).

2.11. Tanımlanamayan Parçalar: (Kat. No. 138-155)

Buluntular içerisinde tanımlanamayan parçalarda bulunmaktadır. Buluntu bakımından tiplerinin zor anlaşılmasından dolayı bu sınıflandırma içerisinde yer almıştır. Yaklaşık 18 adet tanımlanamayan amphora parçaları vardır.

2.12. Amphora Tıpaları (Kat. No. 156-158)

Antik çağda uzun süren deniz yolculukları nedeniyle içerisindeki malzemenin korunması için tıpalama yöntemi kullanılmıştır. Bu sıvıların iç çeperlerin reçine veya zift ile sıvanması yeterli bir yöntem olmadığından dolayı tıpalamaya da ihtiyaç duyulmuştu. Tıpalılar günümüze kadar dayanabilen malzemeden ya da dayanamayan malzemelerden oluşmaktadır. 3 çeşit tıpalama yöntemi bilinmektedir. Bunlardan birincisi çığ kil ile tıpalama yöntemidir. Bu tip tıpalama yöntemi Kenan amphoralarında görülmektedir. Tıpalıların iç kısmındaki izlerden dolayı bu kil koyulmadan önce asma yaprağı ya da kumaş konulmaktadır. Antik çağda Suriye, Filistin ve Mısır'ın yer aldığı

coğrafi bölgede amphoraların kapatılması için kullanılan bu yöntem Roma Dönemi'ne kadar süreklilik göstermektedir. Diğer bir yöntem ise Pişmiş toprak tıpalardır (Doğer 2005: 41).

Bu tıpalılar Çığ Kil tıpalara göre daha yoğun miktarda görülmektedir. Bunlar özel olarak ya da gövde kısmının yontulmasıyla elde edilmektedir (Bass-Doorninck 1971: 34).

Bu tip amphora tıpalıları Myndos buluntuları içerisinde yer almaktadır. Myndos'taki bulunan örnekler Bodrum yakınlarında ele geçen İ.S. 7. yüzyıla tarihlenen Yassıada Batığı'nda ele geçmiş kil tıpalılar ile karşılaştırabilmektedir. Diğer bir örnek olan mantar tıpalılar ise ilk olarak İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısından günümüze kadar süreklilik göstermektedir. İspanya, Sardunya ve Sicilya'da bulunan mantar ağaçlarından yapılan bu tıpalılar, hafif ve esnek olmaları, su, yağ ve diğer sıvıları geçirmemeleri nedeniyle günümüze kadar kullanılmıştır (Doğer 2005: 46).

Myndos kazıları sırasında 13 adet amphora tıpası tespit edilmiştir. Bunlar pişmiş topraktan yapılmış tıpa örnekleridir. Örneklerin büyük bir çoğunluğu kırık olan amphora parçalarından yapılmış olduğu izlenimini vermektedir. Tıpalıların üzerindeki yivleri amphoralarla karşılaştırabiliriz.

3. Myndos'ta Şarap ve Amphoralarla ilgili bilgiler:

Atinalı Mynesitheus'un bahsettiğine göre Kırmızı şarap vücut gelişimi için, beyaz şarap idrar sökücü özelliği olan ilaç, sarı şarap ise yiyeceklerin sindiriminde kolaylık sağlayan özelliği vardı (Athenenaeus 1927: 143). Antik çağda sarabın içerisine çeşitli baharatlar ve deniz suyu karıştırılmaktadır. Hallikarnassos ve Myndos kentlerinin şarapları Athenaeus tarafından şu şekilde bahsedilmektedir. "*Şarabın içerisine konulan deniz suyu özenli bir şekilde yapılırsa baş ağrısına neden olmazdı, kalın bağırsak problemlerini çözer, mide problemlerini, şişkinliği ve sindirime yardımcı olurdu*" şeklinde bizlere bilgilerini sunmuş-

tur (Briese 2005: 184). İ.S. 3. yüzyılda yaşamış Naukratisli Antik yazar Athenaeus, Myndos ve Halikarnassos dışında, Kos, Rhodos, Knidos kentlerinin de içerisinde deniz suyu olan şarap ürettiklerinden bahsetmektedirler (Athenaeus 1927: 143). Ayrıca Strabon, İ.Ö. 4. yüzyılda Karia Bölgesi'nin şarap üretimiyle ilgili üne sahip olduğundan şarap üreten merkezler içerisinde Herakleia, Halikarnassos, Myndos, Knidos ve Rhodos Peraiası gibi kentler bilinmektedir. Ayrıca bu kentler ekonomik gelişmeye yardımcı olan kentler arasında yer almaktadır (Diler 2008: 138).

Myndos'ta Antik çağ limanının doğu yakasındaki alçak yamaç üzerinde yerli kayaya oyulmuş bir şarap presine ait kalıntılar saptanmıştır. Myndos şarap presi, dikdörtgen şeklinde toplama havuzu ve ona uzun kanallarla bağlanan yaprak şeklinde pres yatakları bulunmaktadır (Pişkin 2007: 60) (Resim 68 a,b).

Kentte şarap presinin olması burada şarap üretimin olduğunu bizlere sunmaktadır. Athenaeus'un da bahsettiği gibi Myndos kentin'de şarabın içerisine deniz suyu karıştırmaları ve kendi ürettikleri amphoraların içerisine bu şarabı koyup ihraç etmiş olabilirler.

Kentin Dressel 2-4 ve Kos amphorası ürettiği bilinmektedir. Yoğunluk bakımından da Dressel 2-4 ve Kos amphoraları yoğun olarak bulunmuştur¹². DR 4 formunun üretildiği atölyeler arasında Myndos, Knidos, Kos, Rhodos ve Theangela yer almaktadır (Şenol 2003: 47).

DEĞERLENDİRME ve SONUÇ

Antik dönemin önemli kentlerden biri olan Myndos'ta ele geçen amphora ve amphora mühürlerinin incelendiği bu çalışmada, kullanılan amphora tipleri, formları, tipolojileri ve özelliklerine göre değerlendirilip, benzer örneklerle karşılaştırmalar yapılarak incelenmiştir. Ancak çoğu örneğin

kırık ele geçmesi ve sağlam buluntuların azlığı, eserlerin gruplanıp sınıflandırılmasında zorluğa neden olmuştur. Bu tip örneklerde özellikle kaide formundan, ağız kenarı profilinden, kil yapılarından yararlanılmış, benzer örneklerle karşılaştırmalar yapılarak sonuca gidilmeye çalışılmıştır.

Yapılan araştırmalar neticesinde 157 adet kırık parçadan yola çıkılarak yoğunluk açısından bakıldığında Rhodos, Knidos, Kos, Dressel 2-4 ve Nikandros grubu /Mantar ağızlı amphoraları örnek olarak gösterebiliriz (Bkz. Grafik 1). Buluntu yoğunluğu içerisinde Kos ve Dressel 2-4 amphoraları önemli bir yer tutmaktadır.

¹² Amphoraların tiplere göre yoğunluğu için bkz. Grafik 1.

Empereur ve Picon Kos amphoralarının farklı kentlerde üretildiğinden bahsetmektedirler. Bu kentler Datça peninsula Knidos ve Bodrum Peninsula'daki Myndos olarak bilinmektedir (Whitbread 1995: 81). Burada yapılan araştırmalar sonucunda kentte yerel atölyelerin olabileceğinden bahsedebiliriz (Şenol 2003: 45). Picon'un analizleri Kos tipi amphoraların Myndos ve Datça Yarımadasıyla ilişkili olduğunu göstermektedir. Kos amphoralarının Kimyasal analizler sonucunda üretim yerlerinde heterojen bir yapının olduğunu ve hamur özelliklerinin benzer oldukları görülmektedir (Whitbread 1995: 81).

Myndos'a ait amphora mühürü ele geçmemiştir. Kentin amphoraların üzerinde mühür kullanıp kullanmadığı bilinmemektedir. İleriki dönemlerde yapılacak olan kazılar sonucunda kentin amphora mühürü olup olmadığı açıklığa kavuşacaktır.

Bu çalışmalar Kos üretimi amphoraların Dressel 2-4 amphoraları ya da Batı Akdenizdeki bazı yerlerdeki örneklerle karşılaştırılabilmektedir (Peacock-Williams, 1986: 105). Kos ve Dressel 2-4 amphoraları dışında Knidos, Rhodos, Khios, Erythrai, Thasos, Solokhal. Kıbrıs, Seuthopolitan, Dressel 1 C amphoraları, İtalya üretimi olan Lambolia Brindisian tipleri, Keay'in sınıflandırmış olduğu Tunus kökenli (Keay L, LXI, III, XXXIV, XXXV) amphoralar, Kuzey Afrika'da yoğun miktarda üretilen Spatheia ve Africana IIIB amphoraları buluntu grubu içerisinde yer almaktadır.

Myndos Kazısı'nda şu ana kadar ele geçen Geç Roma-Erken Bizans Dönemine ait amphoraların tümü kırık ve noksan halde bulunmuşlardır. Bu amphoralar İ.S. 5.-6. yüzyıllar arasında oldukça yaygın bir coğrafyada, ticarete bağlı olarak, yoğun olarak kullanılmışlardır. Bir diğer grup ise Samos Sarnıç amphora tipine ait amphora diplelerinden oluşmaktadır. Köken olarak Samos ve Güney Ege kıyılarında üretilen bu amphora grubu İ.S. 4.-6. yüzyıllar arasına tarihlendirilmektedirler. Roma Dönemi'ne ait olduğu düşünülen yoğun miktarda spatheia amphora buluntularına rastlanılmıştır. Ay-

rica Agora M 273, Küresel Bizans Amphoraları, Erken Bizans amphoraları ve Erken Orta Çağ Amphoraları buluntu grubu içerisinde yer almaktadır. Diğer bir buluntu grubunu ise amphora tıpaları oluşturmaktadır. Kazı çalışmalarında 13 adet ele geçmiştir. Bu tıplar zamanla bozulmuş ya da kırılmış amphoraların gövde kısımlarından yapılmış olduğu amphoraların yüzeyine benzerliğinden anlaşılmaktadır.

Amphoraların tarihsel yoğunluğu açısından ise İ.Ö. 6. yüzyıldan İ.S. 7. yüzyıla kadar süren geniş bir periyottan amphora parçaları ele geçmiştir¹³. İ.Ö. 3. yüzyıl da ve İ.S. 5 yüzyıllarda amphoraların miktarı artmaktadır. Bu durum Myndos'un refah seviyesinin artmasıyla bağlantılı olabilir. Kent İ.Ö. 197 yılında Rhodos hâkimiyetine girmiştir. Bundan dolayı Rhodos amphoralarına ait olabilecek buluntular yoğun olarak ele geçmiştir. Hemen hemen her dönemde amphora buluntuları yer almaktadır. Asar Adası'nda İ.S. 4-7. yüzyıllara ait amphora buluntuları yoğun bir şekilde bulunmuştur. Bu yoğunluk bir bakıma adada yer alan Bazilika yapısıyla ilişkili olabilir. Yani daha çok Geç döneme ait olabilecek örnekler mevcuttur. 2006 yılında yapılan sondaj niteliğinde olan kazı çalışmalarının da ise Klasik, Hellenistik, Geç Roma-Erken Bizans Dönemlerini kapsayan seramikler ele geçmiştir.

Amphoraların hamurlarında herhangi bir analiz yapılmamıştır. Hamur renkleri tiplere göre ayrılarak hangi tip amphoralarda hangi kil rengi yer aldığı saptanılmıştır¹⁴. Oluşturulan bu grafik'e göre Kos, Rhodos ve Spatheia amphoralarında çeşitlilik göze çarpmaktadır. Antik çağda çoğu kent Kos ve Rhodos amphoralarını üretmekteydi. Büyük ihtimalle Myndos Antik Kentine de farklı kentlerden malların geldiği düşünülmektedir.

Myndos'ta bulunan amphoralar neticesinde, Katalunya Bölgesi, Birindisi, Tu-

¹³ Amphoraların kronolojik yoğunluğunu gösteren veri için bkz. EK 3, GRAFİK 2.

¹⁴ Hamur renklerinin göre sınıflandırılması için bkz. EK 3, GRAFİK 3.

nus, Seuthopolis, Thasos, Knidos, Khios, Kos, Rhodos, Erythrai, Kıbrıs, Güney Filistin gibi yerlerden amphoralar Myndos'a ithal edildiği düşünülmektedir¹⁵.

Kazı çalışmalarında bulunan amphoralar için herhangi bir arkeometrik çalışma yapılmamıştır. Buluntular neticesinde genelde hangi tip amphoralar da ne tür malzemenin taşındığı bilindiğinden dolayı ithal edilen ürünler arasında zeytinyağı, şarap, bal, mercimek ve çeşitli bakliyatlar, garum (balık sosu) olabileceği düşünülmektedir.

Daha sonraki yıllarda yapılacak çalışmalar kentin seramik üretimi, stili ve gelişimi konusunda önemli bilgiler verecek ve konuyla ilgili bilgimizin artmasında bizlere önemli katkılar sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Adramov 1993 A. P. Adramov, "Anticeskie Amporni", Bosforski Cvornik 3, Moskova, 4-135.
- Alkaç 2013 E. Alkaç, "Silifke Müzesi'nden Doğu Akdeniz Üretimi Amphoralar" Cedrus The Journal of MCRI, 107-124.
- Alpözen 1975 O. Alpözen, "Bodrum Müzesi Ticari Amphoraları" TAD, Sayı XXII-2, Ankara.
- Alpözen vd. 1995 O. Alpözen, B. Berkaya, H. Özdaş, Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi Ticari Amphoraları Eski Çağda Akdeniz Deniz Ticareti-Bodrum, 1-125.
- Arthur 1989b P. Arthur, "Aspects of Byzantine Economy: an Evaluation of Amphora Evidence from Italy", Recherches sur la céramique Byzantine. Athens 1987. Bulletin de correspondance Hellénique. Supplément 18: 79-93.
- Arthur 1990 P. Arthur, "Anfore dall'alto Adriatico e il problema del Samos Cistern Type", Aquileia Nostra 61, 282-295.
- Arthur 1993 P. Arthur, "Early Medieval Amphorae the Duchy of Naples and the food supply of Rome Medieval Papers of the British School at Rome", Volume 611, November 1993, 231-244.
- Aslan 2015 E. Aslan, "Kekova Adası 2012-2013 Yılı Sualtı Araştırmalarında Bulunan Amphoraların Tipolojik Değerlendirmesi", Olba XXIII, 321-368.
- Athenenaeus 1927 Athenenaeus, Deipnosophistae. Çev. Charles Burton Gulick, Cambridge.
- Attema 2014 P. Attema, "A Road Station On The Tabula Peutingeriana, Excavations at Astura", LRCW 4, Volume 1, Bar International Series 2616 (I) ed. N. Poulou-Papadimitriou, E. Nodarou and V. Kilikoglou, 39-50.
- Barker 2004 C. Barker, "The Use of Rhodian Amphorae in Hellenistic Graves at Nea Paphos, Cyprus," Transport Amphorae and Trade in Eastern Mediterranean Acts of the International Colloquium at the Danish Institute at Athens Volume 5, Aarhus, 73-84.
- Bass-Doorninck 1971 G. Bass-F.H.Van Doorninck, "A Fourth-Century Shipwreck at Yassi Ada", AJA, Vol 75, No:1, Jan. 1971, 27-37.
- Baylan 2008 S. Baylan, Tralleis Kazılarında ele Geçen Amphoralar, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın.
- Berndt 2003 M. Berndt, "Funde aus dem Survey auf der Halbinsel von Milet (1992-1999)", Kaiserzeitliche und frühbyzantinische Keramik, International Archäologie, Band 79, Rahden/ Westf.
- Bezecky 1998 T. Bezecky, "Amphora Types of Magdalenberg", Arheoloski vestnik (Arh. vest.) 49, 225-242.
- Bezecky 2005 T. Bezecky, "Spätantike und mittelalterliche Keramik aus Ephesos", Late Roman Amphorae From The Tetragonos Agora in Ephesus, Verlag der Österreich-

¹⁵ Myndos olası ticaret rotası için bkz. Ek. 4. Harita.

- ichischen Akademie der Wissenschaften, Wien.
- Bezecky 2010 T. Bezecky, "Trade Connection Between Ephesus and Adriatic Region", *Histria Antiqua* 19, 351-358.
- Bezecky 2013 T. Bezecky, *The Amphorae of Roman Ephesus*, Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften OAW, Wien.
- Bonifay 2003 M. Bonifay, "La céramique africaine, un indice du développement économique?" In *Antiquité Tardive*, 113-128.
- Bonifay 2004 M. Bonifay, "Etudes sur la céramique romaine tardive d'Afrique", *BAR Int Series* 1301, Oxford, 1-525.
- Börker- Burow 1998 C. Börker - J. Burow, *Die Hellenistischen Amphorenstempel aus Pergamon*, Deutsches Archäologisches Institut, Berlin.
- Briese 2005 M. Berg Briese, *Trade Relations in the Eastern Mediterranean from the Late Hellenistic Period to Late*, Acts from a Ph.D seminar for young scholars Sandbjø Briese 2005, 12-15 February 1998, Ed. Maria Berg Briese & Leif Erik Vaag, Denmark.
- Bulba 1994 M. Bulba, *Kaunos Tapınak Terasından Amphora Dipleri*, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Antalya.
- Cankardeş Şenol 1996 G. Cankardeş Şenol, "Some Rhodian Amphora Handles in the İstanbul Museum", *Arkeoloji Dergisi* IV, İzmir 1996, 37-57.
- Cankardeş Şenol 2000 G. Cankardeş Şenol, *İskenderiye (Mısır) Kazılarında Ele Geçen Hellenistik Dönem Amphora Mühürleri*, Ege Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir.
- Cankardeş Şenol 2004 vd. G. Cankardeş Şenol- A. K. Şenol-E. Doğer, "Amphora Production in the Rhodian Peraia in the Hellenistic Period", *Transport Amphorae and Trade in the Eastern Mediterranean*, Acts of the International Colloquium at the Danish Institute at Athens, September 26-29, 2002, Ed. Jonas and John Lund, Monographs of the Danish Institute at Athens Volume 5, Atina, 353-359.
- Cankardeş Şenol 2006 G. Cankardeş Şenol, *Klasik ve Hellenistik Dönem'de Mühürlü Amphora Üreten Merkezler ve Mühürleme Sistemleri*, İstanbul.
- Cankardeş Şenol-Alkaç 2007 G. Cankardeş Şenol-E. Alkaç, "Amphora Mühürlerinde Rhodos, Knidos, Kibiris ve Lokal Üretim, NAGIDOS", *Results of an Excavation in an Ancient City in Rough Cilicia*, Ed. S. Durugönül, Adalya Suppl. Ser. 6, Antalya, 241-297.
- Cankardeş Şenol 2007a G. Cankardeş Şenol, *Stamped Amphora Handles Found in the Rescue Excavations of CE Alex in Alexandria Cahiers de la Céramique Egyptienne* 8, Vol.1, 33-56.
- Cankardeş Şenol 2007b G. Cankardeş Şenol, "Stamped Amphora Handles from Assos – Turkey", *Arkeoloji Dergisi* 2007/2, 109-131.
- Cankardeş Şenol 2008 G. Cankardeş Şenol, "Amphora Üretim Merkezleri Işığında Hellenistik Dönem'de Anadolu'da şarap üretiminin İzleri", *Antik Çağda Anadolu'da Zeytinyağı ve Şarap Üretimi*, Ed. Ü. Aydınoglu, A.K. Şenol, İstanbul, 123-134.
- Cankardeş Şenol- Canoğlu 2009 G. Cankardeş Şenol- E. Canoğlu, "Mısır –Alexandria Greko-Romen Müzesi'nde Bulunan Düğme Formlu Mühürler", *Ege Üniversitesi Arkeoloji Dergisi* Ayrı Basım, XIV, 2009/2, 109-218.
- Cankardeş Şenol 2010 G. Cankardeş Şenol, "Nikandros Grubu: Gruba Ait Amphora Mühürlerinin Kalıp Çalışmaları", *Olba* XVIII, 125-139.
- Cankardeş Şenol 2010a G. Cankardeş Şenol, "Amphora Üretim Merkezleri Işı-

- ğında Anadolu'da şarap üretiminin izleri,"Antik Çağda Anadolu'da Zeytinyağı ve Şarap Üretimi, Ed.Ümit Aydınoglu-A.Kaan Şenol, KAAM, Mersin, 123-134.
- Cankardeş Şenol 2012 G. Cankardeş Şenol "Alexandria Shatby Nekropolisinde Ele Geçen Amphora Mühürleri", Arkeoloji Dergisi, Volume XVII, 97-103.
- Cankardeş Şenol-Şenol 2013 G. Cankardeş Şenol-K.Şenol, "Preliminary Remarks on Cypriot Amphorae and Stamps from Alexandria", Aarhus, 61-84.
- Canoglu 2011 E. Canoglu, Amphora Mühürlerinden Hareketle Klasik ve Hellenistik Dönemlerde Thasos ve Doğu Akdeniz Ticari İlişkileri, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- Cowin 1986 M. M. Cowin, Artifacts Recovered off The Southwestern Turkish Coast by Institute of Nautical Archaeology Shipwreck Surveys in 1973 and 1980, Master Thesis, August.
- Cox 1976 J. J. C. Cox, Rhodian Potters Date- Stamp, Andrew University, Auss14.149-156.
- Dark 2011 K. Dark, Byzantine Pottery, United Kingdom.
- Demesticha 2005 S. Demesticha, "Some thoughts on the production and presence of the Late Roman Amphora 13 on Cyprus". In M. B. Briese and L. E. Vaag (eds.), Trade relations in the Eastern Mediterranean from the Late Hellenistic Period from Late Antiquity: the ceramic evidence, Denmark, 169-178.
- Demesticha 2013 S. Demesticha, "Amphora Typologies, Distribution, and Trade Patterns: The Case of the Cypriot LR1 Amphorae", The Transport Amphorae and Trade of Cyprus, Edited by Mark L.Lawall &John Lund, Aarhus, 169-178.
- Demir 2008 M. Demir, "Büyük İskender ve Karia", Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (İLKE), Güz 2008, Sayı 21.
- Diamanti 2010 C. Diamanti, "Stamped Late Roman/Proto-Byzantine Amphorae from Halasarna of Kos", *Rei Cretariae Romanae Favtorvm Acta* 41, 1-8.
- Diler 2008 A. Diler, 'Olive oil and Wine Production of the Halikarnassos Peninsula in Karia, Antik Çağda Anadolu'da Zeytinyağı ve Şarap Üretimi, Ed. Ü. Aydınoglu, A.K. Şenol, İstanbul, 136-183.
- Doğer 1994 E. Doğer, "Rodoslul Çömlekçi Hieroteles", Arkeoloji Dergisi II, E.Ü. Ed. Fak. Yay, 195-218.
- Dumankaya 2013 O. Dumankaya, "Myndos Antik Kenti'nde Su Temini" 3. Bursa Su Kongresi ve Sergisi, 22-24 Mart 2013, Bursa, 270-277.
- Dumankaya 2013 O. Dumankaya, Bodrum Yarımadası Antik Limanları, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı, Sualtı Arkeolojisi Bilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya.
- Dumankaya 2015 O. Dumankaya, "Salih Adası (Karyanda Antik Kenti ?) Liman Araştırması", Uluslararası 2. Turgut Reis Türk Denizcilik Tarihi Sempozyumu, 1-4 Kasım 2013 (Muğla), Cilt 1, 41-69.
- Dumankaya 2015 O. Dumankaya, "Myndos Doğu Liman Mendireği" TİNA, Sayı 3, 12-45.
- Doğer-Şenol 1997 E. Doğer-A. K. Şenol, "Rhodos Peraiasında İki Yeni Amphora Atölyesi", Arkeoloji Dergisi IV, İzmir, 59-73.
- Doğer-Cankardeş Şenol 1997a E. Doğer-G. Cankardeş Şenol, "Batı Anadolu'daki Yüzey Araştırmalarında Ele Geçmiş Bir Grup Amphora Mühürü", Arkeoloji Dergisi V, İzmir, 33-50.
- Doğer 2005 E. Doğer, Antik Çağda Amphoralar, İzmir.
- Donald-Finkielsztejn 1994 A. Donald-G. Finkielsztejn, "Stamped Amphora Handles", TelAnafa I, i, Final Report on Ten Years of Excava-

- tion at a Hellenistic and Roman Settlement in Northern Israel, Ann Arbor, 183-240.
- Dressel 1899 H. Dressel, *Corpus Inscriptionum Latinarum*, Volume XV, Berlin.
- Dündar 2012 E. Dündar, "A Group of Amphorae from Side Museum and a New Type of Amphora: The Lycian Amphora?", *Archaeologischer Anzeiger*, 1. Halbband, ss. 43-61.
- Dyczek 2001 P. Dyczek, *Roman Amphorae of the 1st-3rd centuries AD found on the Lower Danube*, Warszawa.
- Empereur- Picon 1986 J.Y. Empereur-M. Picon, "Des ateliers d'amphores à Paros et à Naxos", *BCH CX, IÉtudes*, Paris.
- Empereur-Tuna 1988 J.Y. Empereur-N. Tuna, Numan "Zenon de Kaunos et l'Épave de Serçe Limanı", *BCH* 112.
- Empereur-Tuna 1990 J. Y. Empereur - N. Tuna, *Datça /Reşadiye –Kiliseyanı Antik seramik Atölyeleri Kazısı*, 1989 Kampanyası, KST XII-I, Ankara.
- Empereur-Garlan 1999 J. Y. Empereur-Y. Garlan, "Greek amphora workshops [Grecheskie amfornie masterskie]", *Grecheskie amfory, Saratov*.
- Er 2006 Y. Er, *Klasik Arkeoloji Sözlüğü*, Ankara.
- Ewart 1974 G. B. Ewart, *Kleinasien*, Stuttgart.
- Finkielsztejn 2004 G. Finkielsztejn, "Koan Amphorae Imported in the Southern Levant in the Hellenistic Period", *Ed.Kerstin Höghammar, Boreas* 28, Uppsala, 154-164.
- Fitzpatrick 1985 A. Fitzpatrick, "The Distribution of Dressel 1 Amphorae in North-West Europe", *Oxford Journal of Archaeology*, Volume 4, Issue 3, November, 305-340.
- Garlan 1999 Y. Garlan, "Les Timbres Amphoriques De Thasos", *École Française D' Athènes* 6, Rue Didotou, Gr-10680 Athènes.
- Georgopoulou 2005 V. Georgopoulou, "The ceramic Evidence, The Dissemination of Transport Amphorae from Cos A Contribution to the study of the Coan trade in the Eastern Mediterranean during the Hellenistic Period", *The relations in the Eastern Mediterranean from the Late Hellenistic Period to Late Antiquity*, Danimarka, 180-183.
- Geographika 2012 *Antik Anadolu Coğrafyası*, Çev. A. Pekman, İstanbul.
- Gjerstad 1946 E. Gjerstad, "Decorated Metal Bowls from Cyprus", *Opuscula Archaeologica* 4, 1-18.
- Gönansson 2013 K. Gönansson, *Transport Amphorae and Trade of Cyprus, Cypriot Basket –handle Amphorae in Hellenistic Cyrenaica*, Aarhus, 47-50.
- Grace 1934 V. Grace, *Stamped Amphora Handles Found in The Athenian Agora 1931-1932*, Atina.
- Grace 1949 V. Grace, "Standard Pottery Containers of the Ancient Greek World" in *Commemorative Studies in Honor of Theodore Leslie Shear*, *Hesperia Supp* 8, 175-189.
- Grace 1950 V. Grace, "The Stamped Amphora Handles", *Tarsus I, Excavations at Gözlükule*, ed. Hetty Goldman, Princeton.
- Grace 1953 V. Grace, *The Eponyms Named on Rhodian Amphora Stamps*, *Hesperia* 22,2, 116-128.
- Grace 1961 V. Grace, *Amphoras and The Ancient Wine Trade*, *American School of Classical Studies at Athens*, Princeton, New Jersey, 11.
- Grace 1965 V. Grace, "The Commercial Amphoras" in *The Antikythera Shipwreck Reconsidered*, *TAPA NS* 55, 3, 5-17.
- Grace 1970 V. Grace, *Savvatianou Petropoulakou, Les timbres amphoriques grecs*. in *Exploration archéologique de Dilos faite par l'Ecole*

- frangaise d' Athtnes 27: L' flot de la maison des comid, 277-382.
- Grace 1985 V. Grace, The middle Stoadated by Amphora Stamps, American School of Classical Studies at Athens, Hesperia 54 No:1, 1-54.
- Gündüz 2008 S. Gündüz, Antik Limanlar Işığında Myndos Limanı ve Liman Yapıları, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa.
- Gündüz – Dumankaya 2015 S. Gündüz, O. Dumankaya, "Liman Kentlerinde Sualtı Araştırmalarının Önemi: Asar Adası Örneği", Uluslararası 2. Turgut Reis Türk Denizcilik Tarihi Sempozyumu, 1-4 Kasım 2013 (Muğla), Cilt 1, 22-41.
- Harold 1981 B. Harold, Mattingly, "Coins and Amphoras-Chios, Samos and Thasos in the Fifth Century B.C, "The Journal of Hellenic Studies, Vol. 101 Published by: The Society for the Promotion of Hellenic Studies Stable, 78-86.
- Hayes 1992 J. Hayes, Excavations at Saraçhane in İstanbul Volume 2 The Pottery, Princeton.
- Hayes 1997 J. Hayes, Handbook of Mediterranean Roman Pottery, Londra.
- Heina 2008 vd. A. Heina-V. Geogopou- nu- E. Nodarou-V. Kilikoglou, "Koan Amphorae from Halasarna investigations in a Hellenistic Amphora Production Centre", Journal of Archaeological Science 35, 1049-1061.
- Huysecom 2004 S. Huysecom, "Ausgrabungen und Forschungen: Matrizenge formte hellenistische Terracotten, Amphorenstempel, Grabungen, 1964-2001", 1 vol. by Nina Mekacher, Mareck Palaczyk, Esther Schönenberger, Nouvelle Série, Eretria, XII, Fasc. 1, 186-228.
- Jacobsen 2002 W. K. Jacobsen, "Regional Distribution of Transport Amphorae in Cyprus in the Late Roman Period", Transport Amphorae and Trade in Eastern Mediterranean Acts of the International Coloquim atthe Danish Institute at Athens Volume 5, Aarhus university press, 143-149.
- Jefremov 1995 N. Jefremov, Die Amphorenstempel des hellenistischen Knidos, Munich, 6- 12.
- Johnsson 2004 H. Johnsson, "The export of Koan wine to the south-eastern Mediterranean area during the Hellenistic period. In: Ho"ghammer", K. (Ed.), The Hellenistic polis of Cos. State, Economy and Culture Boreas, 28.133-151.
- Johnston 1990 A.W. Johnston, Aegina, Aphaia-Tempel. XIII. The Storage Amphorae. Mit 18 Abbildungen, Berlin, 37-64.
- Keay 1984 S. Keay, A typology and economic study: the Catalan evidence, Late Roman amphorae in the Western Mediterranean British Archaeological Reports International Series. Oxford.
- Koehler-Wallace 1987 C.G. Koehler-M.B. Wallace, "The Transport Amphorae: Description and Capacities, The Hellenistic Shipwreck at Serçe Limanı, Turkey: Preliminary Report", Ed. Pulak, C. Townsend R.F. AJA, Vol. 91, no. 1, 31-57.
- Korkut-Grosche 2007 T. Korkut- G. Grosche, Das Bouleuterion von Patara Versammlungsgebäude des Lykischen Bundes, Patara II.1, İstanbul.
- Lahi 2009 B. Lahi, Amfora transporti të shekujve 3 - 1 pr. kr. në Shqipëri, Qendra e Studimeve Albano-logjike, Inst. i Arkeologjisë, Tiranë.
- Lawall 2000 M. Lawall, "Archaeological Context and Aegean Amphora Chronologies: A Case Study of Hellenistic Ephesos", Transport Amphorae and Trade in Eastern Mediterranean Acts of the International Coloquim atthe Danish Institute at Athens Volume 5.
- Lawall 2000a M. Lawall , "Graffiti Wine Selling andthe Reuse of Amphorae

- in the Athenian Agora" ca.430 to 400 B.C, *Hesperia*, 69, 3-90.
- Lawall 2002 a M. Lawall, "Archaeological Context and Aegean Amphora Chronologies A Case Study of Hellenistic Ephesos", *Transport Amphorae and Trade in Eastern Mediterranean Acts of the International Colloquium at the Danish Institute at Athens Volume 5*, ed. J. Eiring - J. Lund vd., 171-188.
- Lawall 2002 b M. Lawall, "Ilion before Alexander: Amphoras and Economic Archaeology," *Studia Troica* 12: 197-244.
- Lawall 2004 M. Lawall, "Archaeological context and Aegean amphora chronologies. A case study of Hellenistic Ephesos", ed. J. Eiring-J. Lund, *Transport amphorae and trade in the eastern Mediterranean, Acts of the International Colloquium at the Danish Institute at Athens, September 26-29, 2002*, *Monographs of the Danish Institute at Athens* 5, Aarhus, 171-188.
- Lawall 2007 M. Lawall, "Hellenistic Stamped Amphora Handles", *Die Basilika am Staatsmarkt in Ephesos*, Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, *Forschungen in Ephesos Herausgegeben vom Österreichischen Archäologischen Institut in Wien Band IX/213*, Wien, 28-60.
- Lawall 2010 M. Lawall-A. Lejpunskaja-N. Diatropov-P. Samojlova, "Transport amphoras" in N. A. Lejpunskaja et al. ed. "The Lower City of Olbia (Sector NGS) in the 6th century BC to the 4th century AD", *Black Sea Studies* 13. 355-405.
- Leone 2007 A. Leone, "Changing townscapes in North Africa from late Antiquity to the Arab conquest", *Munera* 28, Bari: Edipuglia.
- Lüdorf 2005 G. Lüdorf, *Römische und frühbyzantinische Gebrauchskeramik im westlichen Kleinasien. Typologie und Chronologie (Rahden/Westf.)*
- Manahouse 2005 S. Manahouse, *Trade Relations in the Eastern Mediterranean from the Late Hellenistic Period to Late, Acts from a Ph. D seminar for young scholars Sandbjerg Manarhouse, 12-15 February 1998*, Edited by Maria Berg Briese & Leif Erik Vaag, Denmark.
- Mango 2009 M. M. Mango, *Byzantine Trade, 4th-12th Centuries: The Archaeology of Local, Regional and International Exchange. Papers of the Thirty-Eighth Spring Symposium of Byzantine Studies, St John's College, University of Oxford, March 2004*, *Archaeological Journal*, Volume 166, Issue 1.
- Meriç 2002 R. Meriç, *Späthellenistisch-römische Keramik und Kleinfunde aus einem Schachtbrunnen am Staatsmarkt in Ephesos*, Wien.
- Mimaroğlu 2011 S. Mimaroğlu, "Kadikalesi /Anaia Bizans Dönemi Amphoraları", *Sanat Tarihi Dergisi*, Sayı: XX/1, Nisan, 63-92.
- Miró 1988 J. Miro, *La Producción de ánforas romanas en Catalunya*, BAR International Series.
- Modrijan 2010 Z. Modrijan, "The Last Phases Of The Settlement At Tonovcov Grad", *LRCW I. Late Roman Coarse Wares, Cooking Wares and Amphorae in the Mediterranean: Archaeology and Archaeometry. British Archaeological Reports International Series*, Volume II, 687-694.
- Monachov 1999 S. J. Monachov, "Towards A Typology of Knidian Amphorae of 4th-2nd C Bc", *The Bosphoran Phenomenon: Greek Culture on The Periphery of The Ancient World*, St. Petersburg, 161-172.
- Monachov 2005 S. J. Monachov, "Rhodian Amphorae: Developments in Form and Measurements",

- Black Sea Studies 3, Aarhus, 69-95.
- Munsell Color 2013 Munsell, Soil-Color Charts with genuine Munsell color chips, Grand Rapids.
- Nacef 2010 J. Nacef, Les Récentes Données Sur L'atelier De Potiers De Henchir Ech Chekaf: Dépotoir² LRCWI. Late Roman Coarse Wares, Cooking Wares and Amphorae in the Mediterranean: Archaeology and Archaeometry. British Archaeological Reports International Series, 531-538.
- Norskov 2002 V. Norskov, "Amphorae from Three Wells at the Maussoleion of Halikarnassos: Something to Add to the Typology of Mushroom Rims?", Transport Amphorae and Trade in Eastern Mediterranean Acts of the International Coloquim at the Danish Institute at Athens Volume 5, 285-292.
- Okan 2013 E. Okan, "Çeşme Müzesi Ticari Amphoraları", Arkeoloji Dergisi, XVIII, 127- 140.
- Paksoy 2007 S. Paksoy, Geç Cumhuriyet ve Erken İmparatorluk Döneminde İtalya'da Üretilen Roma Amphoraları Işığında Doğu Akdeniz Ticareti, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- Peacock 1989 D.P.S. Peacock, "Roman Amphora Production in the Sahel Region of Tunisia", In: Amphores romaines et histoire économique. Dix ans de recherche. Actes du colloque de Sienne (22-24 mai 1986) Rome: École Française de Rome, 179- 222.
- Pişkin 2007 C. Pişkin, Antik Çağ'da Karia Bölgesi'de Dionysos Kültü ve Şarap Üretimi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- Portale 2014 E.C., "The Sunset of Gortyn: Amphorae in 7th –8th Centuries Ad (477- 479)" LRCW I. Late Roman Coarse Wares, Cooking Wares and Amphorae in the Mediterranean: Archaeology and Archaeometry, British Archaeological Reports International Series, 477-489.
- Poulou Papadimitriou –Nadarou 2010 b N. Poulou Papadimitriou-N. Nadarou "Transport Vessels and Maritime Trade Routes in The Aegean From The 5th to The 9th C. Ad. Preliminary Results of The Eufunded "Pythagoras II" Project: The Cretan Case Study Lrcw I. Late Roman Coarse Wares Archaeology and Archaeometry, British Archaeological Reports International Series 2010, Volume II, 873-883.
- Poulou Papadimitriou vd. 2010a N. Poulou Papadimitriou - S. Didioumi Nouvelles Données", Sur La Production De L'Atelier Céramique Protobyzantin À Kardamania (Cos –Grèce), LRCW I. Late Roman Coarse Wares", Cooking Wares and Amphorae in the Mediterranean: Archaeology and Archaeometry, British Archaeological Reports International Series 2010, Volume II, 741-749.
- Quercia 2011 vd. A. Quercia-A. Johnston-A. Bevan-J. Conolly-A. Tsaravopoulos, "Roman Pottery from an Intensive Survey of Antikythera, Greece", Annual of the British School at Athens 106, 47-98.
- Reynolds 2010 P. Reynolds, "Trade Networks Of The East, 3rd to 7th Centuries: The View From Beirut (Lebanon) And Butrint (Albania) (Fine Wares, Amphorae and Kitchen Wares) LRCW III, Late Roman Coarse Wares", Cooking Wares and Amphorae in the Mediterranean: Archaeology and Archaeometry, British Archaeological Reports International Series. 2010 Volume 1, Oxford, 89-114.
- Reynolds 2011 P. Reynolds, "A 7 th century deposit from Byzantine Carthago Spartaria (South –eastern

- Spain), LRFW 1. Late Roman Fine Wares. Solving Problems of Typology and Chronology. A review of the evidence, debate and new context", Oxford.
- Reynolds 2014 P. Pavlidis – E. Reynolds, "Nicopolis (Epirus Vetus): An Early 7th Century Pottery Assemblage From The 1 Bishop's House (Greece)", LRCW 4 Volume I BAR International Series 2616 (I), 451-467.
- Riley 1980 J.A. Riley, "New Light on Relations between the Eastern Mediterranean and Carthage in the Vandal and Byzantine Periods: The Evidence from the University of Michigan Excavations", CEDAC Carthage Dossiers 1, 111-122.
- Robinson 1959 H. S. Robinson, "Pottery of The Roman Period", The Athenian Agora Results of Excavations Conducted by The American School of Classical Studies at Athens, Princeton, New Jersey.
- Rosloff 1981 J. Rosloff, "INA's 1980 Turkish Underwater Survey", IJNA 10, 4.
- Sezgin 2012 Y. Sezgin, Arkaik Dönem İonia Üretimi Ticari Amphoraları, İstanbul.
- Sibella 2002 P. Sibella, "The George Mcchee Amphora Collection at the Antalya Museum", The INA Quarterly June Volume 29, Supplement 1, 3-19.
- Str. Strabon, Geographia, Çev. Horace Leonard Jones, 1917.
- Şahin 2006 M. Şahin, "Myndos 2004 yılı Yüzey Araştırması", 23. AST, Toplantıya Sunulan Bildiriler 23, 1, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 171-184.
- Şahin 2008 M. Şahin, "Myndos 2006 yılı Kazı Çalışmaları", 29. AST, Toplantıya Sunulan Bildiriler 29.1, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 21-38.
- Şahin 2011 D. Şahin, "Myndos Mosaics", XI. Uluslararası Antik Mozaik Sempozyumu, 16- 20 Ekim, Bursa, 865-872.
- Şahin 2011 vd. M. Şahin-Y. Polat-T. Zimmermann, "Der Hafen von Kapanca. Ein neuer Vorschlag zur Lokalisation der Stadt Caesarea Germanica", OLBA 19, 203-232.
- Şahin-Şener 2015 D. Şahin-S. Şener, The Basilica Mosaic on Asar Island at Myndos, JMR 8, 141-166.
- Şenol 1995 A. K. Şenol, Erken Knidos Amphoralarında (İ.Ö. III. yüzyıl) Monogram Mühürler, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- Şenol 2000 A. K. Şenol, İskenderiye Kazılarında Ele Geçen Amphoralar Işığında Kentin Roma Dönemi Şarap, Zeytinyağı, Salamura Balık ve Sos Ticareti, Ege Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir.
- Şenol 2003 A. K. Şenol, Marmaris Müzesi Ticari Amphoraları, Ankara.
- Şenol 2007 A. K. Şenol, E. Aşkın, Amphoralar Işığında Kentin Ticari İlişkileri, Nagidos, Results of an Excavation in an Ancient City in Rough Cilicia, ed. S. Durugönül, Adalya Suppl. Ser. 6, Antalya, 241-297.
- Şenol 2008 K. Şenol, "Oyuklu Tepe-Reconstruction and Context Analysis of a Hellenistic Press Installation in the Survey Territory of Bybassos on the Carian Chersonesos, Antik Çağda Anadolu'da Zeytinyağı ve Şarap Üretimi, ed. Ü. Aydınoğlu, A.K. Şenol, İstanbul, 123-134.
- Şenol 2009 A. K. Şenol, Taşucu Arslan Eyce Müzesi'nde Bulunan Ticari Amphoralar ve Akdeniz'de Ticaretin İzleri, Taşeli Matbaacılık, Mersin.
- Şenol- Kerem 2000 A. K. Şenol-F. Kerem, "İçel Müzesinde Bulunan Bir Grup Amphora", OLBA III ed. S. Durugönül-M. Durukan, Mersin, 83-114.
- Tekocak- Zoroğlu 2013 M. Tekocak-Levent Zoroğlu, Kelenderis'te Bulunan Bir Grup Roma Dönemi Ticari

- Amphorası ve Düşündürdükleri, OLBA XXI, Mersin, 109-140.
- Tuna 1987 N. Tuna, V. AST I, Ankara.
- Tuna 2012 N. Tuna, Knidos Teritoryu-mu'nda Arkeolojik Araştırmalar, Ankara, 41-48.
- Tuna-Empereur 1988 N. Tuna-J.Y. Empereur "Zenon de Caunos et l'épave de Serçe Limanı," Bulletin de Correspondance Hellenique, CXII, 341ff.
- Tuna-Empereur 1989 N. Tuna-J.Y. Empereur, "Hieroteles, A Producer from Rhodian Peraea", Bulletin de Correspondance de Hellenique, CXII, 277-299.
- Tzochev 2001 C. Tzochev, "Markets, Amphora Trade and Wine Industry The Case of Thasos", Ed. D.M. Lewis&M. Woolmer, House-holds and City States in the Ancient Greek Economy, Cambridge& New York CUP.
- Tzochev 2009 C. Tzochev, "Notes on the Thasian Amphora Stamps Chronology Archaeologia "Bulgarica, XIII, 1, 55-72.
- Tzochev 2012 C. Tzochev, "Transport Amphora Production in the Interior of Ancient Thrace: New Data from the Hellenistic City Seuthopolis and the Kazalak Valley" In Proceedings of the 9th International Scientific Meeting on Hellenistic Pottery, Thessaloniki, 1-21.
- Whitbread 1995 I. K. Whitbread, Greek Transport Amphorae, British School at Athens, London.
- Williams 1977 D.F. Williams, "A Byzantine Well-Deposit from Anemurium (Rough Clia)", Anatolian Studies, Vol. 27, 175-190.
- Williams 2004 D.F. Williams, "The Eruption of Vesuvius and its Implications for the Early Roman Amphora Trade with India". eds. J. Eiring/J. Lund, Transport Amphorae and Trade in the Eastern Mediterranean, Acts of the International Colloquium at the Danish Institute at Athens, September 26-29, 2002. Monographs of the Danish Institute at Athens 5, Aarhus, 441-450.
- Wissowa 2000 G. Wissowa, "Paulys Realencyclopädie der Classischen Altertumswissenschaft", Der Neue Pauly Mer-Op 8, Stuttgart.
- Wolff 2000 S. R. Wolff, "Punic Amphoras in the Eastern Mediterranean," Transport Amphorae and Trade in Eastern Mediterranean Acts of the International Colloquium at the Danish Institute at Athens Volume 5.
- Wolff 2011 S. R. Wolff, "Baket-Handled Amphoras in the Hecht Museum", Israel Antiquities Authority, 15-19.

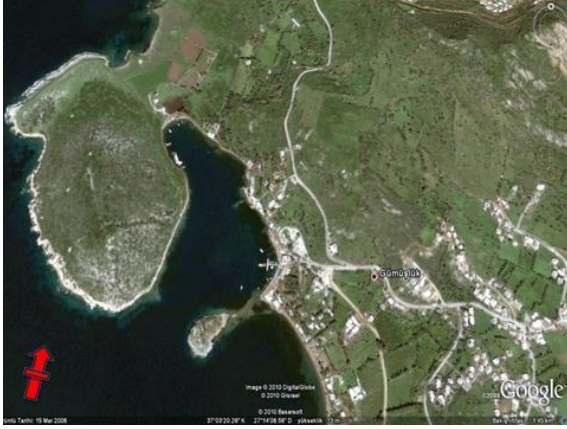
EK 1. Resimler

Resim 1. Bodrum Yarımadası haritası.

<http://www.bodrumlook.com/tr/bodrum-hakkinda/cografya> (07.08.2014).

Resim 2. Antik Dönem Karia Bölgesi haritası.

<http://www.arkeolojiduntasya.com/bolgeler/karia.html> (07.08.2014).

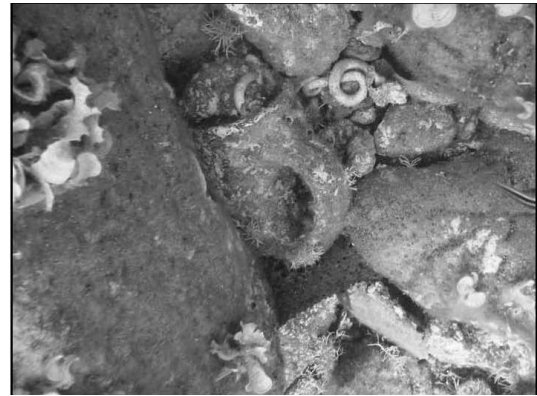
Resim 3. Topoğrafik Yapı.
(Google Earth Uydudan Görünüm)

Resim 6. Tipik Geç Roma –Erken Bizans amphorası, Myndos buluntusu.
(Rosloff 1981: 281 fig.6)

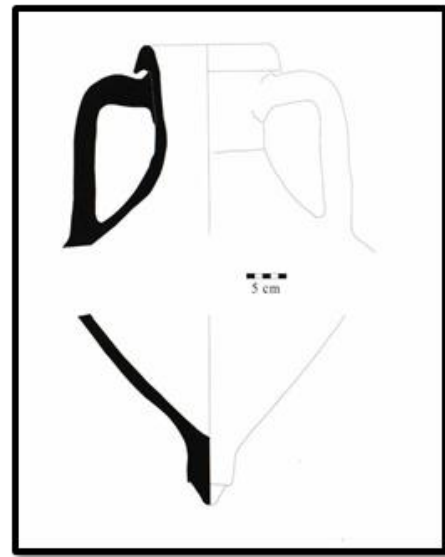
Resim 4. 2006 yılında yapılan çalışmalar:
Sondaj alanları (toplu bir şekilde bakış).
(Şahin 2008: 33, Resim:1)

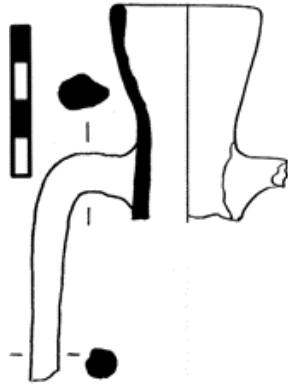
Resim 7. Tavşan adası çevresi, mimari bloklar altında kalan amphora parçaları.
(Şahin vd. 2006 b: Resim 2)

Resim 5. 2009 yılında yapılan çalışmalar.
(Kazı Arşivi)

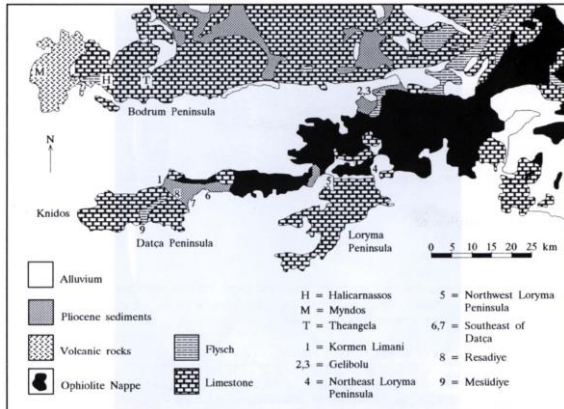
Resim 8. Nikandros Amphorası –Efes kazısından bir örnek. (Lawall 2002:178, Fig.1)

Resim 9. Kâse formlu amphora /
Dressel 24 Amphoraları.
(Bezecky 2003: Plate.19, Plate 10, fig.123)

AGORA (Laurall)	BLACK SEA (Zest)	KNIDOS (Seno)	PAROS (Empereur & Picon)	PEPARETHOS (Doulgiri-Intzessilo- glou & Garlan)	HALIKAR- NASSOS (Vaag et al.)
Type 1	326	Type 1			Type 2a (G94)
Type 2				Type II	
Type 3	32w				
Type 4	32a		Type I		Type 2b (G96)
Type 5					
Type 6	32a, 32e				Type 3 (G150)
Type 7	32e				Type 4 (G149)
Type 8		Type II			Type 1 (G92)

Resim 10. Mantar Ağızlı
amphora tipolojisi. (Norskov 2002: 248)

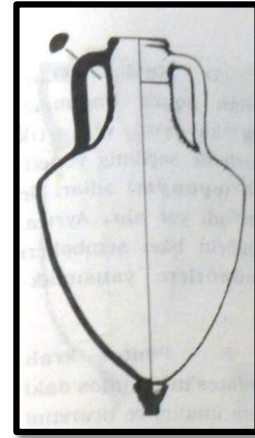

Resim 11. Knidos'un konumu.
(Whitbread 1995: 69, fig.4,4)

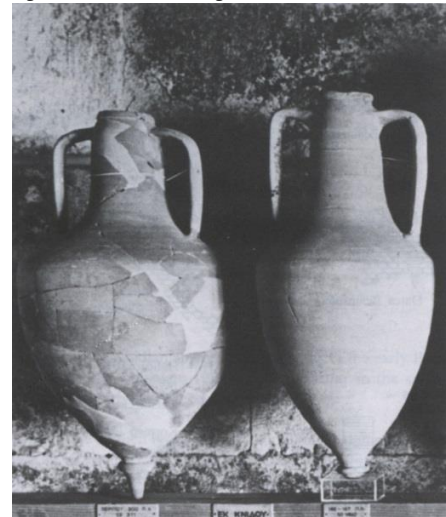

Şek. 2
M.Ö.2 yy

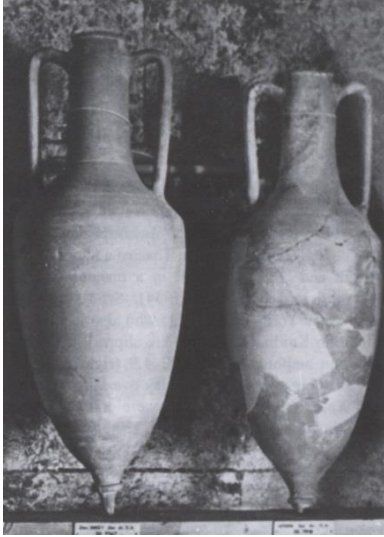
Resim 12. Knidos amphoralarının tipolojik
gelişimi. (Doğer 2005: 93, Resim:89)

Resim 13. Knidos amphorası
3. yüzyılın ortası. (Doğer 2005: 93, Resim:89)

Resim 14. Knidos amphoraları soldaki erken
İ.Ö. 3. yüzyıl, sağdaki ise
İ.Ö. 188-167. (Whitbread 1995: 70, fig.4,9)

Resim 15. Knidos amphoraları soldaki İ.Ö. 2. yüzyılın ikinci yarısı, sağdaki ise İ.Ö. erken 1.yüzyıla ait bir örnek. (Whitbread 1995: 71, fig.4.10)

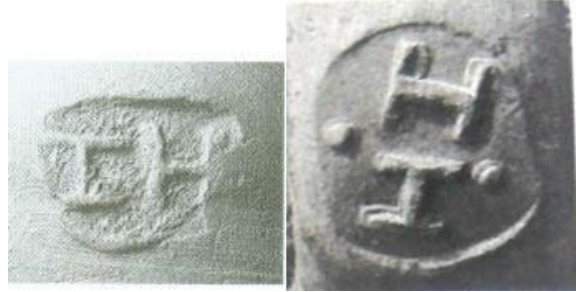
Resim 16. Üretici Skirtos, bukranon sembolü ve KNIΔION ethnikon'u görülmektedir İ.Ö. 2. yüzyıl sonu (Tuna 2012: 44)

Resim 17. Monogramlı mühür İ.Ö. 280- 240 yıllarına ait bir örnek. (Tuna 2012: 44)

Resim 18. Gemi pruvallı mühür eponim Apollodotos, İ.Ö. 4. yüzyıl sonu İ.Ö. 3. yüzyılın ilk çeyreği. (Tuna 2012: 44)

Resim 19. Zenon B grubuna ait bazı örnekler. (Börker – Burow 1998: Taf. 20, fig.553)

Resim 20. Zenon A grubuna ait bazı örnekler. (Şenol 2006: 69-74)

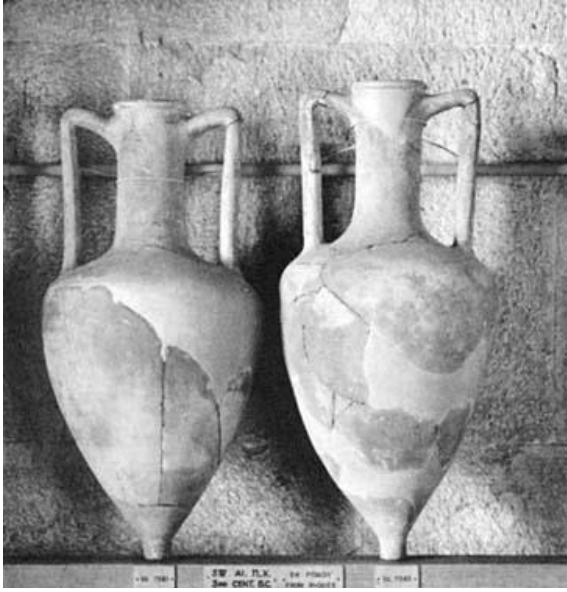
Resim 21. Üretici Demokrates, yuvarlak tip mühür bukranon sembolü İ.Ö. 85 sonrası. (Tuna 2012: 44)

Resim 22. Ay-yıldız sembolü mührü, İ.Ö. 78-Geç 1. yüzyıl. (Tuna 2012: 44)

Resim 25. Üzerinde Helios'un yer aldığı amphora mührü. (Grace 1961: 13)

Resim 23. Rhodos amphorası İ.Ö. 3. yüzyıl. (Grace 1961: 13)

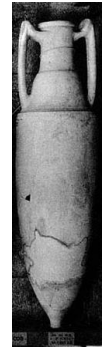
Resim 26. Hieroteles Amphorası (Grace 1961: 79)

Resim 27. Kos amphoralarının İ.Ö. 3. yüzyıldan – 1. yüzyıla kadar olan gelişimi. (Grace 1961: 13)

Resim 24. Üzerinde gül motifi yer alan amphora mührü. (Grace 1961: 13)

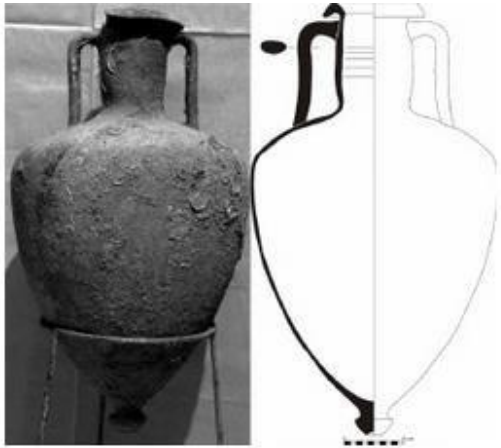
Resim:27 a. Kos Amphorası İ.S. 1. yüzyıl. (Grace 1961: 13)

Resim 28. Üzerinde Dorimachos'a ait bir amphora mühürü. (Grace 1961: 13)

Resim 29. Genelde Kos sikkeleri üzerinde yengeç motifi ve başak yer almaktadır. (Grace 1961:13)

Resim 30. Solokha amphorası, Çeşme Arkeoloji Müzesi, İ.Ö. 4. yüzyılın son çeyreği. (Okan 2013: 139, Fig. 12, 12 A)

Resim 31 a,b,c,d. Proto-Thasos Mühürler. (Garlan 1999: 98, 2-3-4; 100)

Resim 32. Thasos'tan erken bir mühür örneği. (Garlan 1999:130)

Resim 33. Thasos'tan Yönetici+üretici + etnik+ sembol görülen Erken Mühürler. (Canoğlu 2008: 152)

Resim 34. Thasos'tan Geç Mühür örnekleri. (Şenol 2006: 85)

Resim 35. Thasos'tan Geç Mühür örnekleri.
(Canoğlu 2008: 152)

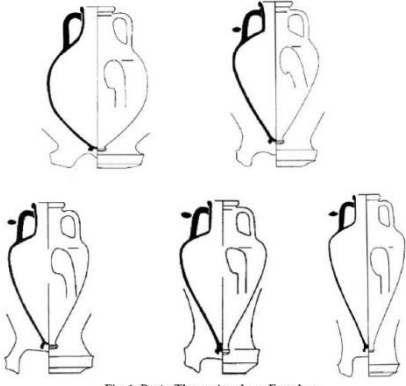
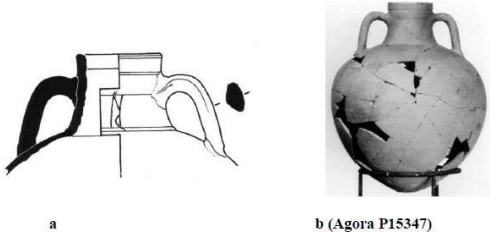

Fig. 1. Proto-Thasos Amphora Formları

Resim 36. Proto-Thasos Amphora Formları.
(Canoğlu 2008: 151)

Resim 37. Çift Bant Ağız Kenarlı Thasos Amphora Formları. (Canoğlu 2008: 151)

Resim 38. Khios amphorası.
(<https://www.who.edu/sbl/image.do?id=66452&litesiteid=2740&articleId=40646>)
(05.05.2015)

Resim 39. Khios amphora mühürü.
(Harold 1981: Plate 1 b)

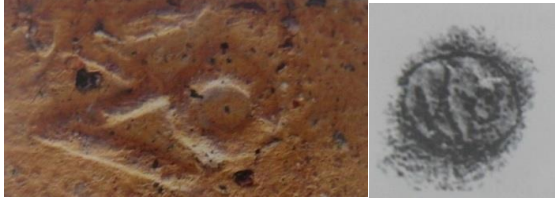

Resim 40. Erythrai Mühür örneği EPY yazmaktadır. (<http://nauticalarch.org/Tektasburnu/studyseason.html>) (05.05.2015)

Resim 41. Erythrai Sikkesi Sikkenin ön yüzünde Herakles, arka yüzünde ise EPY yazmaktadır.

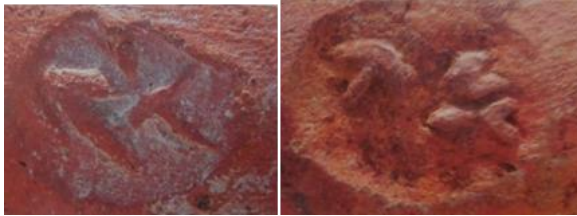
(http://coinproject.com/search_city_result.php?city=Erythrae®ion=IONIA&type=1)
(05.05.2015)

Resim 42 (a,b,c). 1. Grup Amphora Mühürü.
(Cankardeş Şenol 2013: 70-71)

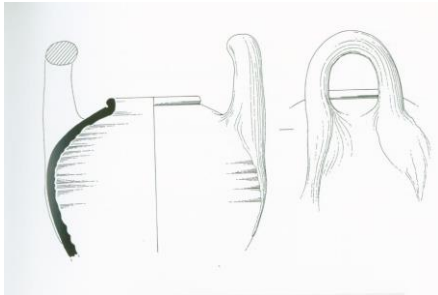
Resim 43 (a,b,c). 2. Grup Amphora Mühürü.
(Cankardeş Şenol, 2013: 74-75)

Resim 44 (a,b). 3. Grup Amphora Mühürü.
(Cankardeş Şenol 2013: 80-81)

Resim 45 (a,b). 4. Grup Amphora Mühürü.
(Cankardeş Şenol 2013: 70-71)

Resim 46. Sepet Kulplu Kıbrıs Amphorası Örneği, Euesperides. (Gönnasson 2013: 49, fig. 1.)

Resim 47. İki kişi tarafından taşınan sepet kulplu amphoralar. (Wolff 2011: 15, Fig. 2)

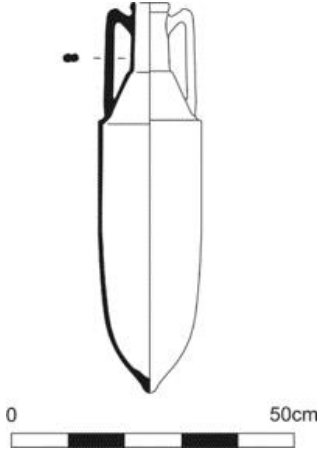
Resim 48. Sepet Kulplu amphora Tel-Akko'dan bir örnek, İ.Ö. 5-4 yüzyıl Fotoğraf: S. Levy.
(Wolff 2011: 15, Fig.2)

Resim 49. Seuthopolis Amphorası.
(Tzochev 2012: PL.10,16)

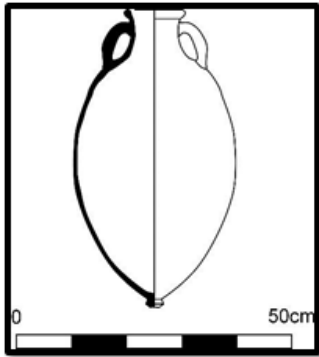
Resim 50. Dressel 1C Amphorası.
(<https://homepage.univie.ac.at/elisabeth.trinkl/forum/forum0312/62amphora.htm>)
(05.05.2015)

Resim 51. Dressel 2-4 Amphorası.
(Bezecky 1998: 229, fig. 2-5)

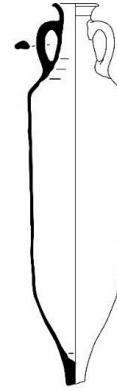
Resim 52. Lamboglia II Amphorası.
(http://archaeologydataservice.ac.uk/archives/view/amphora_ahrb_2005/details.cfm?id=229&CFID=4454&CFTOKEN=78C6681D-733B-4A72-948E3D3540EFE336) (05.05.2015)

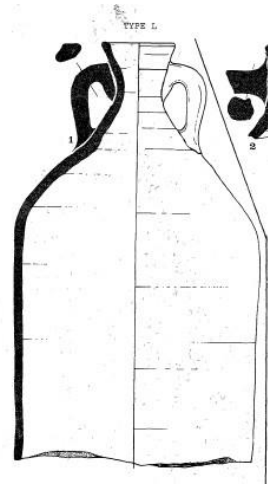
Resim 53. Brindisian Amphoraları.
(http://archaeologydataservice.ac.uk/archives/view/amphora_ahrb_2005/drawings.cfm?id=51) (05.05.2015)

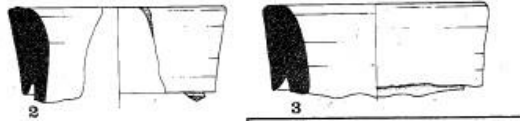
Resim 54. Spatheion Amphorası.
(http://www.szepmuveszeti.hu/classical_antiquities/highlighted-works-of-art-1195)

Resim 55. Africana III B Amphoraları.
(http://archaeologydataservice.ac.uk/archives/view/amphora_ahrb_2005/details.cfm?id=309&CFID=4454&CFTOKEN=78C6681D-733B-4A72-948E3D3540EFE336) (05.05.2015)

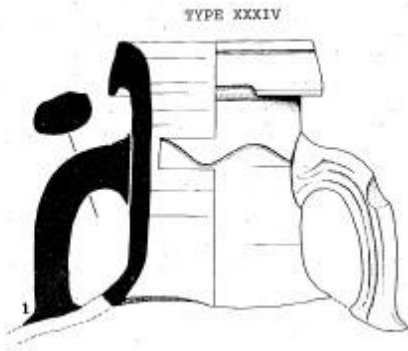
Resim 56. Keay 50 Amphorası.
(Keay 1984: 26 fig: 115,1)

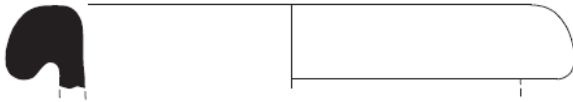
Resim 57. Keay LXI/Beltran Amphoraları.
(Keay 1984: 306 fig:132.2.3.4)

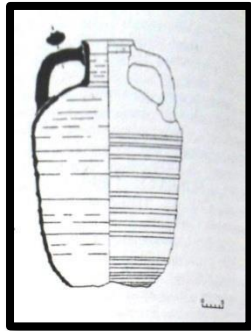
Resim 58. Keay III Amphorası.
(Keay 1984: 26 fig: 107,8)

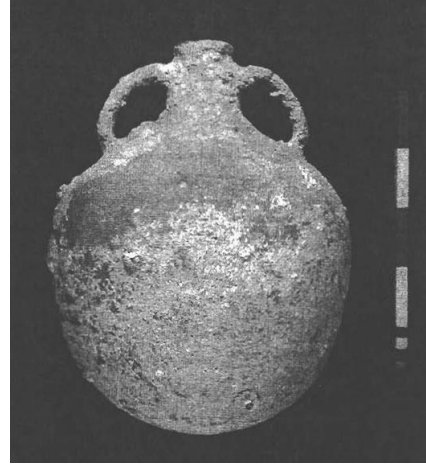
Resim 59. KeayXXXIV/Beltran 62 Amphoraları. (Keay 1984: 236 fig:98,1)

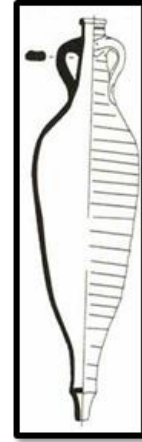
Resim 60. Keay 35 Amphorası.
(Quercia 2011: 80 Kat. No:66)

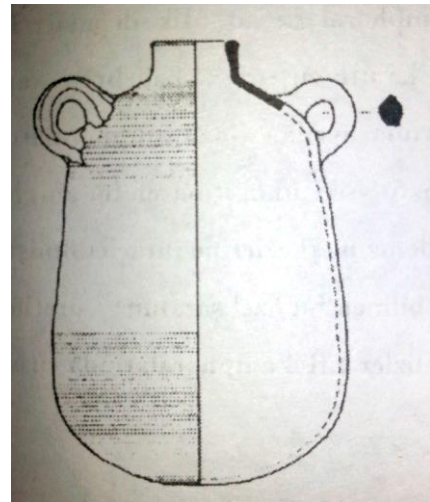
Resim 61. LR 1 Amphorası.
(Demesticna 2013:176,fig. b-c)

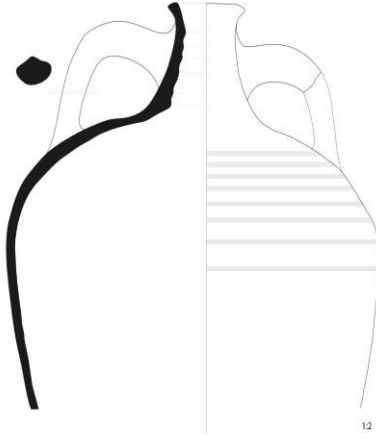
Resim 62. LR 2 Amphorası.
(Sibella 2002: 12 fig. 15)

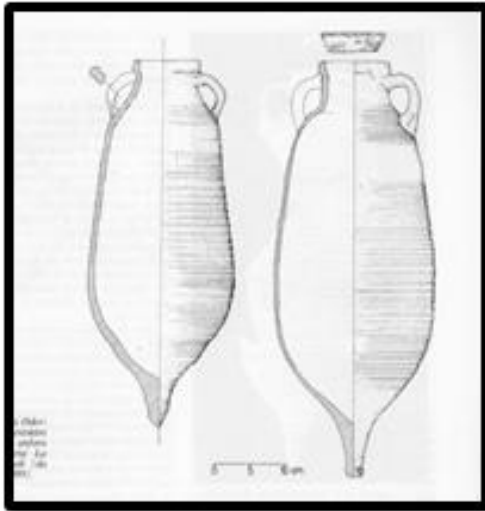
Resim 63. LR 3 Amphorası.
(Bezecky 2013: Plate34, fig. 386)

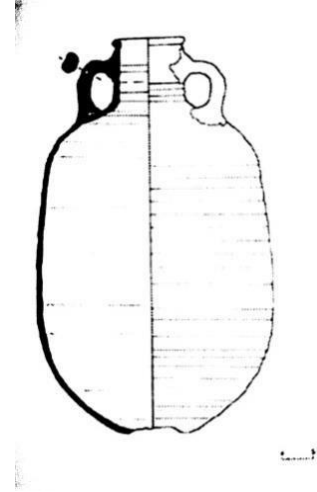
Resim 64. LR 5 Amphorası.
(Reynolds 2010: 110, fig.7 w)

Resim 65. Kos Tipi 2 (LRA 13) Amphoraları.
(Diamanti 2010: 3 fig.1)

Resim 66. Samos Sarnıç Tipi Amphoralar.
(Arthur 1990: 280: fig:4)

Resim 67. Agora M 273 Amphoraları.
(Reynolds 2010: 109, fig.6i)

Resim 68 (a,b). Myndos'ta bulunan Şarap
biriktirme havuzu ve pres yatağı.
(Pişkin 2007: 60)

EK 2: Tablolar

Tablo 1. Myndos Kazısı Amphora Mühürü Buluntuları Veri Tabanı (File Maker Örneği).

Myndos Kazısı Amphora Mühürü Buluntuları Veritabanı

Kayıt Tarihi: 22 Mar 2013

Katalog No : 02

Envanter No : Myndos 2006-2

Buluntu Tarihi: 08.08.2006

Buluntu Yeri : G Ağması

Seviye: - 52-85 cm

Ölçüler

Ağız Çapı (İç) : -

Ağız Çapı (Dış) : -

Kaide Çapı (İç) : -

Kaide Çapı (Dış) : -

Yükseklik: 12 cm

Genişlik : 7.7 cm

Teknik Özellikleri

Mühür özellikleri

Yazıt :

ΘΑΣΙΩΝ
Symbol
ΑΡΙΣΤΟΜΕΝΕΣ

Thasos

Köken:

Tanıtıma

Yöneltilen Aristo Menes'in adı yazmaktadır. Aristo Menes'e ait mühürler daha önce Ege adaları ve Yunanistan'da görülür. Birinci satırda Thasos yazmaktadır, yani Thasos mamulü anlamına gelmektedir. Sembol olarak ise ? kullanılmış olabilir. Zaten kulp formu açısından da İÖ 3. yüzyıl örnekleriyle ilişkilendirilebilir. (Virginia Grace Stamped Amphora Handles - Found in The Athenian Agora, 1931-1932, 1934, Aris Publishers sf. 202)

Tarihleme:

Aristomenes ise İÖ 325-310 yılları arasında görev yapmıştır.

Benzerleri :

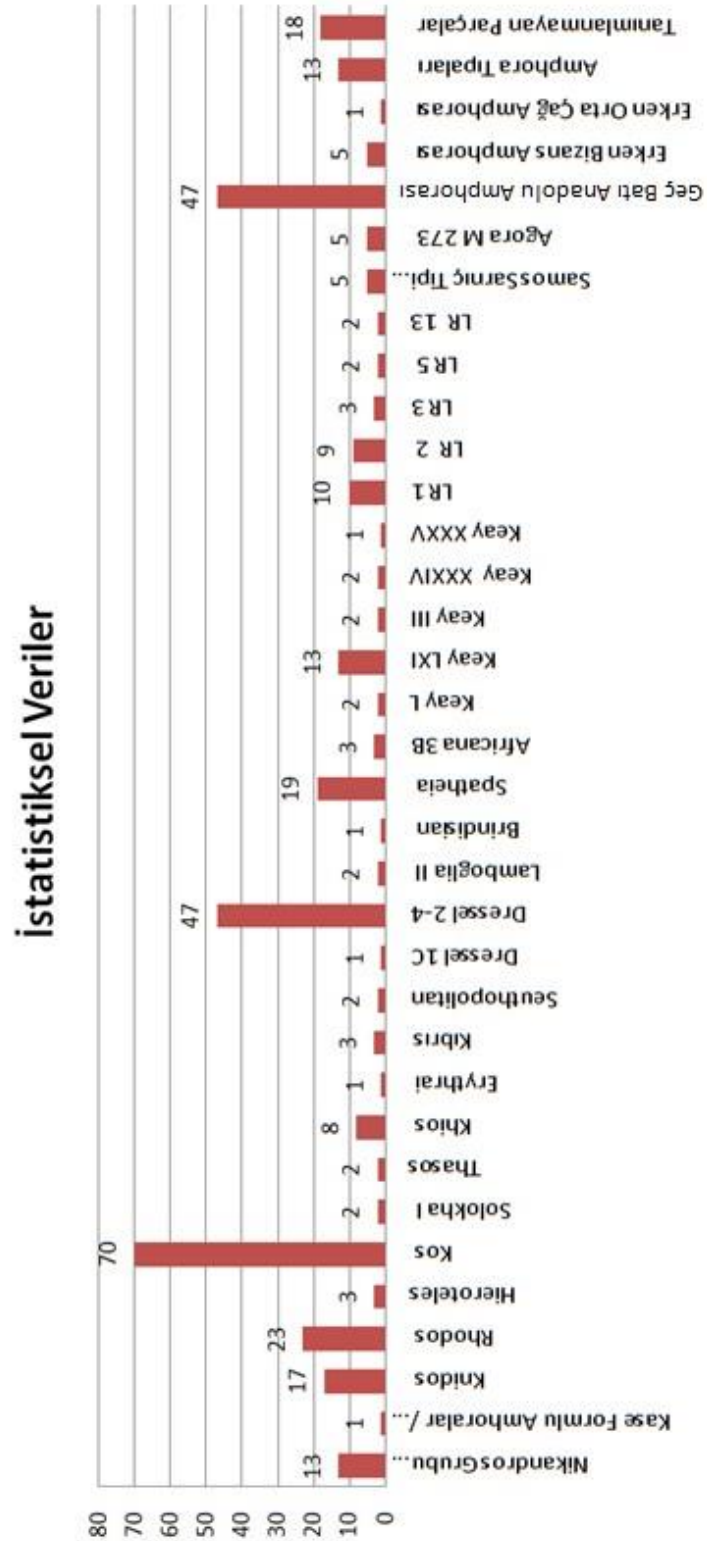
Emel Canoğlu, Amphora mühürlerinden hareketle Klasik ve Hellenistik dönemde Thasos ve Doğu Akdeniz ticari ilişkileri, Yüksek Lisans Tezi, Danışman Doç.Dr. Gonca Cankardeş-Şenol, İzmir 2011

Christoph Böhner-Johannes Buraw Die Hellenistischen Amphoren, Stempel Aus Pergamon, Walter de Gruyter, Berlin, 1998, Deutsches Archäologisches Institut, Pergamentische Forschungen Band 11, Taf. 32 s. 106

100

Browse

EK 3: Grafikler

Grafik 1. Myndos kazılarında ele geçen buluntuların tiplere göre yoğunluğunu gösteren İstatistiksel veriler.

Harita 1. Myndos'un olası ticaret rotasını gösteren harita.

AMPHORA MÜHÜRLERİ KATALOG

Katalog No: 01

Buluntu Yeri: B Açması

Seviye: -30/-40 cm

Ölçüler: R: 13,4 cm h: 7,4 cm

Mühür Formu ve Ölçüsü: Dikdörtgen, 3.3x1.3 cm

Hamur Rengi: 7,5 YR, 7/6 (Reddish Yellow)

Astar Rengi: 7,5 YR, 7/6 (Reddish Yellow)

Katkı Maddesi: Az miktarda mika, orta miktarda kalker ve kuvarz yer almaktadır.

Sembol ve Yeri: Sembol kullanılmamıştır.

Yazıt: E.....PH : ΠΙ;ΠΗ

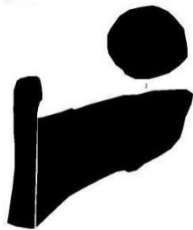
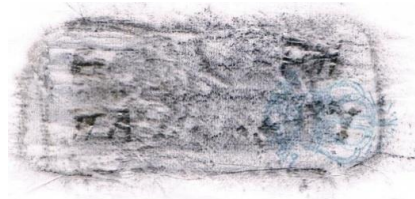
ΠΑ[NAM]JOY

Tanım: Birinci satırda edat büyük olasılıkla ΕΠΙ, ikinci satırda ise Rhodos da görülen ay adlarından birisi yer almaktadır. 1. satırda üç harf korunmuştur. Bundan dolayı tanımlanamamaktadır. 2. Satırda ise 4 harf korunmuştur. Bu satırda Rhodos ay adlarından biri olan ΠΑ[NAM]JOY yazmaktadır (Grace 1985: 54).

Köken: Rhodos

Tarihleme: Kulbun profil özelliklerinden dolayı İ.Ö. 3. ya da İ.Ö. 2. yy'a ait olabilir.

Benzerleri: (Grace 1934: 226, fig.4)

Katalog No: 02

Buluntu Yeri: B Açması, Güney Sondajı.

Seviye: -129/-169 cm

Ölçüler: h: 5 cm, g: 7,2 cm

Mühür Formu ve Ölçüsü: Yuvarlak, 2,2 cm

Hamur Rengi: 5 YR, 6/6 (Reddish Yellow)

Astar Rengi: 5 YR, 6/6 (Reddish Yellow)

Katkı Maddesi: Az miktarda mika ve kuvarz yer almaktadır.

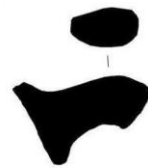
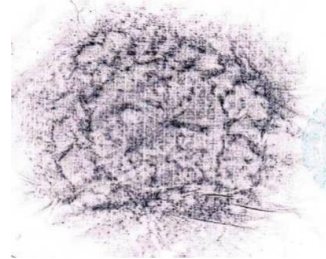
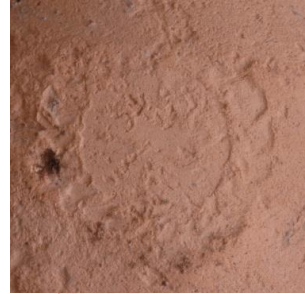
Yazıt: ΑΕ..

Tanım: Ortadaki harfleri çevreleyen çelenk yer almaktadır. İçerisinde ise bazı harfler korunmuştur.

Köken: Rhodos

Tarihleme: Pergamon'da çıkan buluntu kontekstine göre bu mühür Hellenistik döneme tarihlendirilmektedir. Benzer bir örnek İskenderiye kurtarma kazılarında ele geçmiştir (Cankardeş Şenol 2000: 149, Kat. No. 24: 455, Kat. No. 94).

Benzerleri: (Börker-Burow 1998: Fig. 198, Tafel 26; Cankardeş Şenol 2000: 149, Kat. No. 24: 455, Kat. No. 94).

Katalog No: 03

Buluntu Yeri: C 1 B Açması

Seviye: -91/-117 cm

Ölçüler: R: 11,6 cm h: 12 cm

Mühür Formu ve Ölçüsü: Dikdörtgen, ölçü alınamıyor

Hamur Rengi: 7,5 YR, 7/6 (Reddish Yellow)

Astar Rengi: 7,5 YR, 7/6 (Reddish Yellow)

Katkı Maddesi: Az miktarda mika, kalker.

Yazıt:O

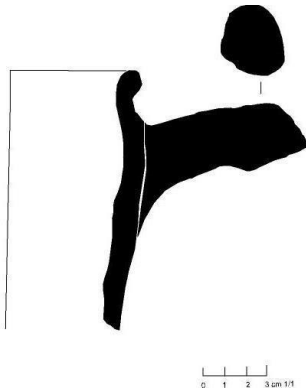
.....MYMΩ

?

Tarihleme: Kulp profil yapısından dolayı bu amphorayı İ.Ö. 3 yüzyıla tarihleyebiliriz (Şenol 2003: 20, Kat. No. 1).

Köken: Rhodos

Benzerleri: (Alpözen 1975: 19, Şekil.1; Şenol 2003: 20, Kat. No. 1).

Katalog No: 04

Buluntu Yeri: F Açması

Seviye: Yüzey Buluntusu

Ölçüler: h: 6,8 cm g: 10 cm

Mühür Formu ve Ölçüsü: Yuvarlak (Ölçü alınamıyor)

Hamur Rengi: 2,5 YR, 7/4 (Light Reddish Brown)

Astar Rengi: 2,5 YR, 7/4 (Light Reddish Brown)

Katkı Maddesi: Orta miktarda kum, az miktarda kalker ve kum.

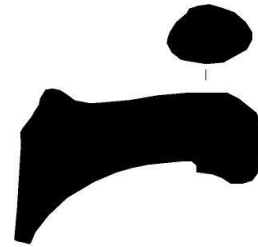
Yazıt:---- tahrip olmuş

Tanım: Mühürün üzerindeki yazıt tahrip olmuş. Kulp profilinden dolayı Rhodos amphora mühürü olduğu anlaşılmaktadır.

Köken: Rhodos

Tarihleme: Kulp profil yapısından dolayı bu amphora İ.Ö. 3 yüzyıla tarihlenmektedir.

Benzerleri: (Alpözen 1975: 19, şek.1; Şenol 2003: 20 No:1).

Katalog No: 05

Buluntu Yeri: A 3 Açması

Seviye: -105 cm

Ölçüler: h: 9,2 cm g: 8,2 cm

Mühür Formu ve Ölçüsü: Dikdörtgen, 3,7x2 cm

Hamur Rengi: 2,5 YR, 5/8 (Red)

Astar Rengi: 2,5 YR, 5/8 (Red)

Katkı Maddesi: Orta miktarda kalker, kum mika yeralmaktadır.

Yazıt:.....NAI

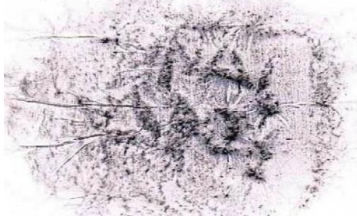
..... ΔPOY

Tanım: Birinci satırda 3 harf....NAI ve ikinci satırda ise..... ΔPOY harfleri korunmuştur.

Köken: Rhodos?

Tarihleme: Kulbun üzerindeki yazıt tam olarak korunamamıştır. Bundan dolayı tarihlemenin mühüre göre yapılması zorlaşmıştır. Kulp profilinden dolayı bu amphora İ.Ö. 3. yüzyıla tarihlenmektedir.

Benzerleri: (Grace 1934: 202, Fig. 1,5).

Katalog No: 06

Buluntu Yeri: B Açması, Kuzey Sondajı

Seviye: Kesit

Ölçüler: h: 7 cm R: 5,7 cm

Mühür Formu ve Ölçüsü: Yuvarlak, 1,9 cm

Hamur Rengi: 2,5 YR, 5/8 (Red)

Astar Rengi: 7,5 YR, 6/6 (Reddish Yellow)

Dışta kırmızımsı astar yer almaktadır.

Katkı Maddesi: Az miktarda mika, yoğun miktarda kalker yer almaktadır.

Sembol ve Yeri: Sembol ortada yer almaktadır. Dört yapraklı çiçek motifi yer almaktadır.

Yazıt: Yazıt korunamamıştır (Tahrip Olmuş).

Tanım: Hieroteles'e ait bir mühür örneğidir. Bu çömlekçinin atölyesindeki mühürleme sistemi içinde üç farklı mühür tipi kullanılmış olduğu görülmektedir. Mühür merkezinde iç çemberi dolduran 6 veya 8 dolgun yapraklı rozet ile iç ve dış kabartma çemberlerinin arasında kabartma- sim yer almaktadır. *Gonca Can Kardeş Şenol, Ahmet Kaan Şenol&Ersin Doğer, Amphora Production in the Rhodian Peraia in the Hellenistic Period*, adlı makalede rozet tipli amphora mühürleri benzerlik göstermektedir. Buradaki benzer örneğe göre üretici Agrios Hieroteles ile ilişkilendirilmiştir. Hisarönündeki kontekse göre; Agrios eponymlerinden sonra Ariston ve Kleonymos eponymleri görülmektedir (Cankardeş Şenol vd. 2004: 255, Resim: 6). Bu isimler

Ιεροτελες, Αγριος, Αριστιων'dur. Myndos'ta bulunan amphora mühüründe yazıt kısmı korunmadığından dolayı bununla ilgili kesin bilgi vermek doğru olmamaktadır.

Köken: Rhodos Pereası

Tarihleme: Rhodos Pereası'nda bulunan benzer örneklerden dolayı bu mühür İ.Ö. 296 yıllarına tarihlenmektedir.

Benzerleri: (Doğer 1994: 201, Levha III, Resim: 15; Cankardeş Şenol-Canoglu, 2009: 122, fig. 33).

Katalog No: 07

Buluntu Yeri: Kule Açması

Seviye: - 75 cm

Ölçüler: R: 13 cm h: 9 cm

Mühür Formu ve Ölçüsü: Dikdörtgen, 1,4x sağdan kırık ölçü alınamıyor.

Hamur Rengi: 5 YR, 6/6 (Light Red)

Astar Rengi: 5 YR, 6/6 (Light Red)

Katkı Maddesi: Az miktarda kum ve kalker yer almaktadır.

Sembol ve Yeri:

Yazıt: EΠΙ.....ΑΜΟΥ

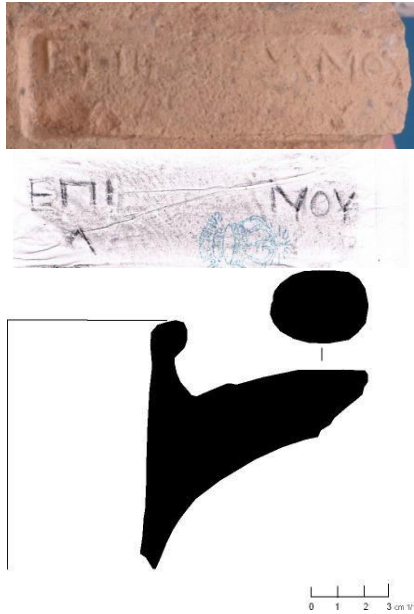
Λ ?

Tanım: Sadece kulp ve ağız kısmının korunduğu bu örnekte kulp profili açısından Rhodos örnekleriyle karşılaştırabiliriz. EΠI edatı genel olarak Rhodos amphora mühürlerinde kullanılmaktadır.

Köken: Rhodos

Tarihleme: Kulp üzerinde çok az harf korunmuştur. Eponym SADAMOS'a ait olabilir. İ.Ö. 180' e tarihlenmektedir. Kulp yapısı ise hemen hemen bu tarihe yakındır. Benzer mühür örneği İskenderiye kurtarma kazılarında ortaya çıkmıştır (Cankardeş Şenol 2000: 448, Kat. No. 84)

Benzerleri: (Cankardeş Şenol 1996: 38.1a; Cankardeş Şenol 2000: 448, Kat. No. 84).

Katalog No: 08

Buluntu Yeri: A 3 Açması

Seviye: -60 /-65 cm

Ölçüler: R: 8,5 cm h: 4,5 cm

Mühür Formu ve Ölçüsü: Dikdörtgen, 3,9x1,6 cm

Hamur Rengi: 5 YR, 5/6 (Yellowish Red)

Astar Rengi: 5 YR, 5/6 (Yellowish Red)

Katkı Maddesi: Orta miktarda kalker, mika ve kum yer almaktadır.

Sembol ve Yeri:---

Yazıt: E[πIApσTE]IΔA
[Baδpo]μou

Tanım: Bu amphora mühüründe 1. satırda EΠI edatı yer almaktadır. Devamında ise üç harf korunmuştur. Birinci satırda büyük ihtimalle epoym adı olan E[πIApσTE]IΔA ikinci satırda ise Rhodos ay isimlerinden olan [Ba]δpoμou yer

almaktadır (Cox 1976: 149)

Köken: Rhodos

Tarihleme: Rhodos'da mühürleme işleminin yapıldığı dönemde Aristeidias adında üç Helios rahibi bulunmaktadır. İlki, İ.Ö. 239-231 yıllarına, burada da adını taşıyan mühürünün yer aldığı ikincisi İ.Ö. 182-176 yıllarına ve üçüncüsü de İ.Ö. 110 yıllarına tarihlenmektedir. Bu amphora mühürünü Pergamon depositinde ele geçmiş örneklerle karşılaştırabiliriz.

Grace Aristeidias II yi yukarıda İ.Ö. 182-176 yıllarına tarihlerken, Finkielsztejn, doktora tezinde, yöneticinin İ.Ö. 179 yılında görev yapmış olması gerektiğini belirtmektedir (Cankardeş Şenol, 2000: 149, Kat. No.24: 403, Kat. No.16).

Benzerleri: (<http://www.amphoralex.org>: Online katalog 21.01.2014). (Cankardeş Şenol 2000: 149, Kat. No. 24: 403, Kat. No.16).

Katalog No: 09

Buluntu Yeri: C1 /C -C2 A Açması

Seviye: Kesit

Ölçüler: h: 6,1 cm g: 9,4 cm

Mühür Formu ve Ölçüsü: Dikdörtgen, 3,9x1,8 cm

Hamur Rengi: 2,5 YR, 5/8 (Red)

Astar Rengi: 2,5 YR, 5/8 (Red)

Katkı Maddesi: Az miktarda kum ve kalker.

Sembol ve Yeri:---

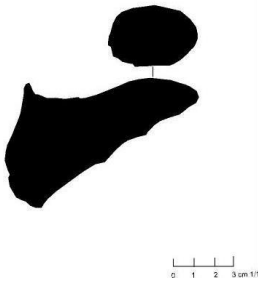
Yazıt: ΔΩΠΟΥ (Retrograd)

Tanım: ΔΩΠΟΥ ismi yer almaktadır. Yazıt retrograd bir özelliğe sahiptir.

Köken: Rhodos

Tarihleme: Yazıtın Retrograd olduğu bu mühürde üretici Doros II'nin adı yer almaktadır. Üretici, retrograd ve düzensiz mühürleri ile tanınmaktadır. Burada görülen mühürle aynı kaptan elde edilmiş üç mühür İskenderiye'de ve Tel Anafa'da ele geçmiştir. Pergamon'da benzer ilişkilendirilebilecek birkaç örnek mevcuttur. Bazen de bunun uzun formu olarak görülen Δωρίωνος ve gül sembolü'de yer almaktadır (Börker-Burow 1998: 444, Tafel 17). İ.Ö. 145-86 yıllarına tarihlenmektedir (Cankardeş Şenol 2000: 304, Kat.No.46).

Benzerleri: (Börker-Burow 1998: 444, Tafel 17; Cankardeş Şenol 2000: 149, Kat. No. 24: 175 Kat. No. 64; 304 Kat. No. 46).

Katalog No: 10

Buluntu Yeri: Tapınak -1 Açması

Seviye: -100 cm

Ölçüler: 3x1 cm

Mühür Formu ve Ölçüsü: Dikdörtgen, 3x1 cm

Hamur Rengi: 2,5 YR, 7/6 (Light Red)

Astar Rengi: 2,5 YR, 7/6 (Light Red)

Katkı Maddesi: Orta miktarda kalker, kum, az miktarda ise mika yer almaktadır.

Sembol ve Yeri:---

Tanım: Yazıt tahrip olmuş, Kulp yapısı dirsek yapmıştır. Bundan dolayı Rhodos amphorasına ait olabilecek bir kulp yapısı olduğunu söyleyebiliriz.

Köken: Rhodos

Tarihleme: Kulp profilinden dolayı İ.Ö. 250-220 yıllarına tarihlenmektedir.

Benzerleri: (Cankardeş Şenol 1996: 44, fig. 3).

Katalog No: 11

Buluntu Yeri: B Açması

Seviye: 0/-30 cm

Ölçüler: h: 6,1 cm g: 9,3 cm

Mühür Formu ve Ölçüsü: Dikdörtgen, 1x sağdan kırık

Hamur Rengi: 10 YR, 7/4 (Very pale brown)

Astar Rengi: 10 YR, 7/4 (Very pale brown)

Katkı Maddesi: Orta miktarda kuvarz ve kum yer almaktadır.

Sembol ve Yeri:---

Yazıt: Yazıt tahrip olmuş okunamıyor.

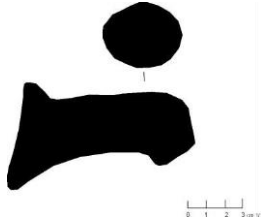
Tanım: Amphora mühürü üzerindeki harfler korunamamıştır. Kulp profil yapısı dirsek yapmaktadır. Bu özelliğiyle tipik Rhodos amphora kulplarını hatırlatmaktadır.

Köken: Rhodos

Tarihleme: Bu amphora mühürü kulp profilinden dolayı İ.Ö. 2. yüzyılın 2. yarısına tarihlenmektedir.

Benzerleri: (Barker 2004: 84, Fig.28)

Katalog No: 12

Buluntu Yeri: B Açması

Seviye: 0/-30 cm

Ölçüler: h: 5,8 cm R: 9,2 cm

Mühür Formu ve Ölçüsü: Dikdörtgen, 4,9x1,9 cm

Hamur Rengi: 5 YR, 7/6 (Yellowish red)

Astar Rengi: 5 YR, 7/6 (Yellowish red)

Katkı Maddesi: Az miktarda mika yer almaktadır.

Sembol ve Yeri:-----

Yazıt: [E]ΠΙΑΡΑ.....ΑΝ

ΕΥΣ

ΑΡΤΑΜΙΤΙ[Ο]Υ

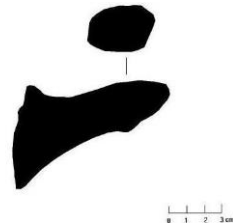
?

Tanım: Bu amphora mühüründe 1. satırda ΕΠΙ edatı yer almaktadır. Rhodos amphoralarında ΕΠΙ edatı ve Rhodos ayları genel olarak kullanılmaktadır (Grace 1934: 197). ΕΠΙ edatının devamında ise eponym Aratophanes II yazmaktadır. İkinci satırda ise yazıt devam etmektedir. 3. satırda ise Rhodos ay adı yer almaktadır. ΑΡΤΑΜΙΤΙ[Ο]Υ yazmaktadır.

Köken: Rhodos

Tarihleme: Üretici Aratophanes, Grace tarafından Period V'e tarihlenmektedir (Grace, 1950: 143, No: 49). Üretici Aratophanes'in bu mühürü ile aynı kalıptan elde edilmiş bir mühür Tel Anafa'da ve Scythopolis kazılarında ele geçmiştir. Üretici Aratophanes İ.Ö. 146-108 yılları arasında faaliyette bulunmuştur (Cankardeş Şenol 2000: 149, Kat. No. 24; 150, Kat. No. 26).

Benzerleri: (Ariel- Finkielsztejn 1994: 194, Sahİ6; Cankardeş Şenol 2012: 100, Kat. No: 5).

Katalog No: 13

Buluntu Yeri: A 3 Açması

Seviye: -105 cm

Ölçüler: h: 9,2 cm g: 8,2 cm

Mühür Formu ve Ölçüsü: Dikdörtgen, 3,7x2 cm

Hamur Rengi: 2,5 YR, 5/8 (Red)

Astar Rengi: 2,5 YR, 5/8 (Red)

Katkı Maddesi: Orta miktarda kalker, kum mika yer almaktadır.

Sembol ve Yeri:--- **Yazıt:**[ΕΠΙΑΡΙΣ]

ΕΙΑΑ

ΠΑΝΑΜΟΥ

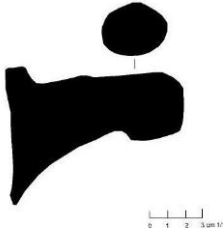
Tanım: 3 adet yatay harflerden oluşmaktadır. Bu amphora mühüründe 1. satırda ΕΠΙ edatı yer almaktadır. Devamında ise 3 harf korunmuştur. Birinci satırda ihtimalle epoyim adı olan Ε[πι]Αρ[στο]τε[ος] İkinci satırda ise Rhodos ay isimlerinden ΠΑΝΑΜΟΥ yer almaktadır (Cox 1976: 149).

Köken: Rhodos

Tarihleme: Period Vc (İ.Ö. 120-108).

Benzerleri: <http://www.amphoralex.org> (Online catalog 21.01.2014) (Cankardeş Şenol 2000: 149, Kat. No. 24: 403, Kat. No. 16).

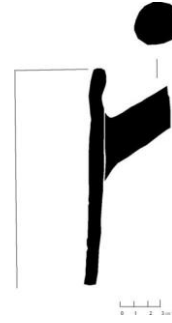
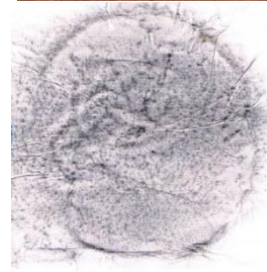
Katalog No: 14**Buluntu Yeri:** C1 B Açması**Seviye:** Kesit**Ölçüler:** R: 12,8 cm h: 14;8 cm**Mühür Formu ve Ölçüsü:** 1,7x Sağdan Kırık ölçü alınamıyor.**Hamur Rengi:** 5 YR, 6/6 (Reddish Yellow)**Astar Rengi:** 5 YR, 6/6 (Reddish Yellow)**Katkı Maddesi:** Orta miktarda kum ve kalker yer almaktadır.**Sembol ve Yeri:** Dikdörtgen**Yazıt:** [E]ΠΙΕΧΕ[BOY]

ΛΟ[Y]

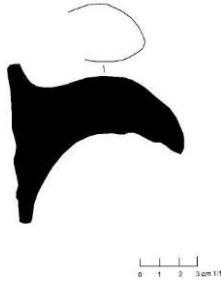
ΔΑΛ[IOY]

Tanım: 3 sıra halinde harfler korunmuştur. [E]ΠΙ edatı kullanılmıştır. İlk satırda başlayan ve ikinci satırda devam eden Eponym ismi ve 3. satırda ise ΔΑΛ[IOY] ay adı yer almaktadır.**Köken:** Rhodos**Tarihleme:** Yönetici Ekhebulos Period VI (İ.Ö. 107-c. 88/86) yıllarına tarihlenmektedir.**Benzerleri:** <http://www.amphoralex.org> (Online katalog 21.01.2014).

(Grace 1953: 123; Cankardeş Şenol 2000: 149, Kat. No. 24: 312, Kat.No.59; Lawall 2007: 46, AH 39).

Katalog No: 15**Buluntu Yeri:** B Açması, Güney Sondajı**Seviye:** -225/-235 cm**Ölçüler:** h: 8,2 cm g: 8,7 cm**Mühür Formu ve Ölçüsü:** Yuvarlak, 2 cm**Hamur Rengi:** 7,5 YR, 7/6 (Reddish Yellow)**Astar Rengi:** 7,5 YR, 7/6 (Reddish Yellow)**Katkı Maddesi:** Az miktarda mika, kalker, kuvarz.**Sembol ve Yeri:-- Yazıt:** ΦΙΑΙ.....**Tanım:** Yuvarlak forma sahip amphora mühürü bir kısmı tahrip olmuş, kulp profili ise kavisli bir form özelliği göstermektedir.**Köken:** Rhodos**Tarihleme:** Üretici Philippos'a ait olabileceği düşünülen Period VI İ.Ö. 107-88/86 ve İ.Ö. 85-Augustus dönemini kapsamaktadır¹⁶. Benzer dikdörtgen bir mühür örneği İskenderiye kurtarma kazılarında ele geçmiştir (Cankardeş Şenol 2000: 339, Kat. No. 110).**Benzerleri:** (Cankardeş Şenol 2007a: 37).

¹⁶ Yönetici ve üreticilerle ilgili detaylı bilgi için Bkz. (Cankardeş Şenol Gonca 2007a: 37).

Katalog No: 16

Buluntu Yeri: B Açması

Seviye: -68/-104 cm

Ölçüler: h: 7 cm g: 2,6 cm

Mühür Formu ve Ölçüsü: Yuvarlak, 2,6 cm

Hamur Rengi: 5 YR, 7/6 (Reddish Yellow)

Astar Rengi: 5 YR, 7/6 (Reddish Yellow)

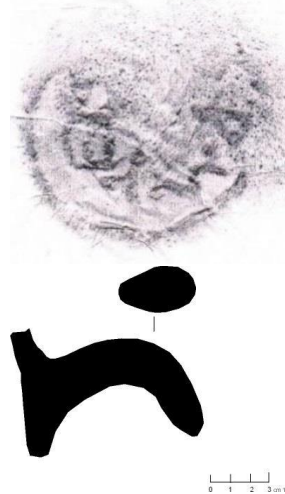
Katkı Maddesi: Orta miktarda kuvarz, kum, Az miktarda mika yer almaktadır.

Sembol ve Yeri:---

Yazıt:PMYE.....

Tanım: Mühür çerçevesini takip eden harflerden 4 tanesi korunmuştur.

Köken: Rhodos? Tam olarak bilinmiyor.

Katalog No: 17

Buluntu Yeri: G Açması

Seviye: -52/-85 cm

Ölçüler: Korunan, h: 12 cm Genişlik: 7,7 cm

Mühür Formu ve Ölçüsü: Dikdörtgen, 3.6x1.3 cm

Hamur Rengi: 2,5 YR, 5/8 (Red)

Astar Rengi: 2,5 YR, 5/8 (Red)

Katkı Maddesi: Yoğun miktarda mika, kalker ve kuvarz yer almaktadır.

Sembol ve Yeri: Sembolün yeri iki yazıt arasında yer aldığı görülmektedir. Sembol olarak ise Caduceus? kullanıldığı düşünülmektedir.

Yazıt: ΘΑΣΙΩΝ

Sembol

ΑΡΙΣΤΟΜΗΝΕΣ

Tanım: Birinci satırda ΘΑΣΙΩΝ yazmaktadır (Grace 1934: 197). Yani Thasos mamülü anlamına gelmektedir (Börker-Burow 1998: 106). Yönetici olan Aristomenes'in adı yazmaktadır Aristomenes'e ait mühürler daha önce Ege adaları ve Yunanistan'da görülür. Aristomenes İ.Ö. 325-310 yılları arasında görev yapmıştır (Tzochev 2001: 15). Sembol olarak ise caduceus kullanılmış olabilir (?). Kulp formu açısından da İ.Ö. 3. yüzyıl kulp örnekleriyle ilişkilendirilmektedir (Grace 1934 202).

Köken: Thasos

Tarihleme: İ.Ö. 325-310

Benzerleri: (Tzochev 2001: 15).

Katalog No: 18

Buluntu Yeri: B Açması, Kuzey Sondajı

Seviye: -168/-193 cm

Ölçüler: h: 10 cm g: 6 cm

Mühür Formu ve Ölçüsü: Yuvarlak, yaklaşık 1,3 cm

Hamur Rengi: 7,5 YR 7/6 (Reddish Yellow)

Astar Rengi: 7,5 YR 7/6 (Reddish Yellow)

Katkı Maddesi: Az miktarda mika ve kum.

Yazıt: Mo ya da No harfleri görülmektedir.

Tanım: Yuvarlak formlu Kıbrıs amphora mühürüne ait olabilecek bir örnektir. Kıbrıs isimlerinin monogram kısaltılmış harfler yer almaktadır. ON ya da NO Kıbrıs isimlerine göre Νομήνιος, Νοτιων ya da Ονασαγορας, Ονασανδρος, Ονασας v.s olabilir¹⁷. **Köken:** Kıbrıs

Tarihleme: Hellenistik Dönem

Benzerleri: (Cankardeş Şenol 2006: 131, fig. 200; Cankardeş Şenol 2013: fig 20 a;).

0 1 2 3 cm

Katalog No: 19

Buluntu Yeri: Tapınak Altı Açması

Seviye: -80/-104 cm

Ölçüler: h: 4,9 cm g: 8,6 cm

Mühür Formu ve Ölçüsü: Oval, yaklaşık olarak 3,1x2,5 cm

Hamur Rengi: 2,5 YR 6/8 (Light Red)

Astar Rengi: 2,5 YR 6/8 (Light Red)

Katkı Maddesi: Orta miktarda mika ve kalker yer almaktadır.

Sembol ve Yeri: Ortada boğa başı yer almaktadır.

Yazıt: Bukranion'un çevresinde büyük ihtimalle harfler yer almaktadır ama yazıt tahrip olmuş-

tur.

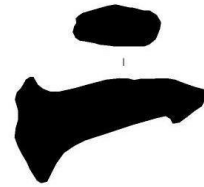
Tanım: Yazıtın bulunduğu kısım tahrip olmuş Bukranion'u çevreleyen kısımda büyük ihtimalle üretici /yöneticiye ait harfler olma ihtimali yüksektir. Özellikle bu sembol Knidos sikkeleri üzerinde de görülmektedir (Grace 1961: 26). Knidos amphora mühürlerinde Bukranion (boğa başı) sembolünün dışında trident (üç çatalı zıpkın), kerykeion (Hermes asası), kürek, labyris, arı, sarmaşık, gül, yarım ay, yıldız, vb. semboller de kullanılmıştır (Cankardeş Şenol 2007 b: 45, Şekil: 25).

Knidos, Datça/Reşadiye Knidos seramik Atölyeleri kazısı çalışmalarında Myndos'da görülen amphora mühürüne benzer örnekler bulunmuştur. İskenderiye kurtarma kazılarında da benzer örnekler ele geçmiştir (Tuna 2012: 41-48).

Köken: Knidos

Tarihleme: Hellenistik Dönem, İ.Ö. 146-108

Benzerleri: (Grace 1934: 273, fig. 210; Grace, 1934: 268, Fig. 196; Cankardeş Şenol, 2000: 95, Kat. No. 40-41: 242 Kat. No. 184: 363, Kat. No. 159, 364, Kat. No. 161: 488, Kat. No. 145; Huysecom 2004: 203, Fig. 71; Cankardeş Şenol 2007 b: 114, fig. 8; Tuna, 2012: 45, Şekil. 25).

0 1 2 3 cm

Katalog No: 20

Buluntu Yeri: G Açması

Seviye: -52/-85 cm

Ölçüler: R: 7,9 cm h: 2,2 cm

Mühür Formu ve Ölçüsü: Dikdörtgen, 2,4x1 cm

Hamur Rengi: 2,5 YR, 6/6 (Light Red)

Astar Rengi: 2,5 YR, 6/6 (Light Red)

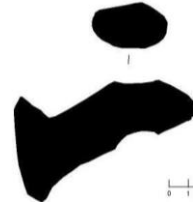
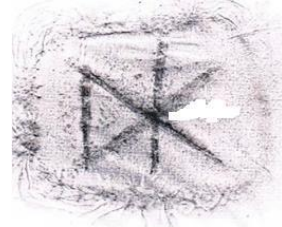
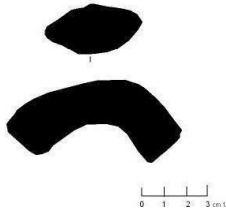
Katkı Maddesi: Orta miktarda mika ve kalker.

Yazıt: EYΦ retrograd

Köken: Knidos

Tarihleme: Geç Knidos mühürleme sistemine ait olabilecek bir amphora mühürü. Bu tip amphora mühürleri İ.Ö. 1. yüzyılda yoğun bir şekilde görülmektedir. Aynı mühür Atina agorasındaki kazı çalışmalarında ele geçmiştir.

Benzerleri (Lawall 2007: 55 AH 70).

0 1 2 3 cm

Katalog No: 22

Buluntu Yeri: Tapınak Batı Cephe

Ölçüler: h: 5,6 cm R: 5,9 cm

Mühür Formu ve Ölçüsü: Yuvarlak, 1,8x1,3 cm **Hamur Rengi:** 7,5 YR, 6/6 (Reddish Yellow)

Astar Rengi: 7,5 YR, 6/6 (Reddish Yellow)

Katkı Maddesi: Az miktarda mika, kalker ve taşçık.

Sembol ve Yeri: -- **Yazıt:** Π

Tanım: Π harfi korunmuştur.

Köken: Knidos

Tarihleme: Knidos İ.Ö. 3. yüzyıllarda görülen monogram mühür örneklerine benzemektedir.

Benzerleri: (Şenol 1995: 67, Env. No: RE. 89; Cankardeş Şenol 2000: 361, Kat. No. 155).

Katalog No: 21

Buluntu Yeri: A1 -B Açması

Seviye: -177 cm

Ölçüler: h: 5,7 cm g: 9,6 cm

Mühür Formu ve Ölçüsü: Dikdörtgen; 2,2x1,7 cm

Hamur Rengi: 2,5 YR 7/6 (Light Red)

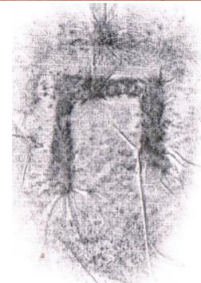
Astar Rengi: 2,5 YR 7/6 (Light Red)

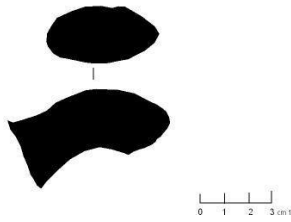
Katkı Maddesi: Orta miktarda kalker, kuvarz ve kum yer almaktadır.

Yazıt: Khi, alpha ve iota ya da alpha ve kappa harfleri görülmektedir.

Köken: Knidos?

Benzerleri: Kökeni tam olarak bilinmemektedir.

Katalog No: 23

Buluntu Yeri: C1 C Açması

Seviye: -112/-121 cm

Ölçüler: Soldan kırık x 1,1 cm

Mühür Formu ve Ölçüsü: Dikdörtgen, Soldan kırık x 1,1 cm

Hamur Rengi: 2,5 YR 6/8 (Light Red)

Astar Rengi: 2,5 YR 6/8 (Light Red)

Katkı Maddesi: Yoğun miktarda kalker yer almaktadır.

Sembol ve Yeri: Sembol delta harfinin yanında yer almaktadır. Sembol olarak ise rozet kullanılmıştır.

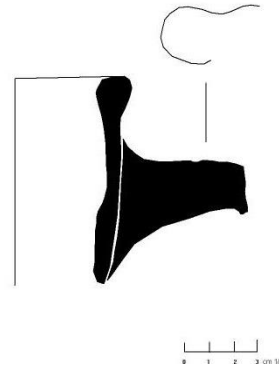
Yazıt: [.....]rozet ΔI

Tanım: Mühürün sol kısmı kırık olduğu için rozetten önce herhangi bir yazıt ya da başka bir sembol var mı bilinmemektedir. Tahrip olmuş kısmın yanında rozet yer almaktadır. ΔI harfleri korunmuştur.

Köken: Kos

Tarihleme: Kos mühürleri üzerinde ΔI (kısaltması ve yanında sembol bulunan çok mühür bilinmektedir. İ.Ö. 2.-1. yüzyıllara tarihlemek mümkündür.

Benzerleri: (Johnsson 2004: 151, fig.68).

Katalog No: 24

Buluntu Yeri: B Açması (Güney Sondajı)

Seviye: -64/-68 cm

Ölçüler: R: 16 cm h: 6 cm

Mühür Formu ve Ölçüsü: Dikdörtgen, 1.4xSağdan kırık

Hamur Rengi: 2,5 YR, 6/6 (Light Red)

Astar Rengi: 10 YR, 8/6 (Yellow) Dışta açık kahverengi astar yer almaktadır.

Katkı Maddesi: Orta miktarda mika ve kalker yer almaktadır.

Sembol ve Yeri: Yazıtın altında sembol görülmektedir. Lobut olabilir?

Yazıt: .ANYT.AΦ

??

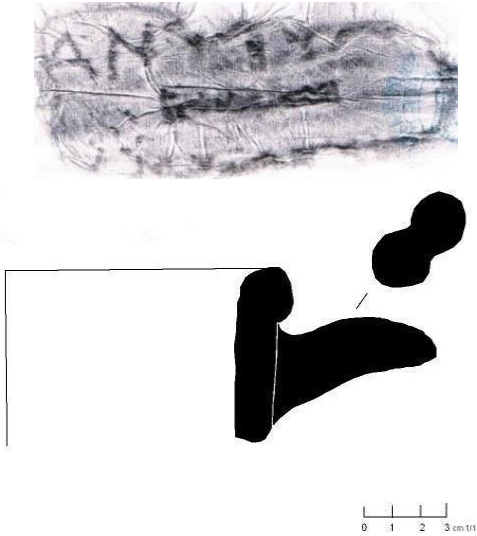
Sembol

Sembol: Lobut?

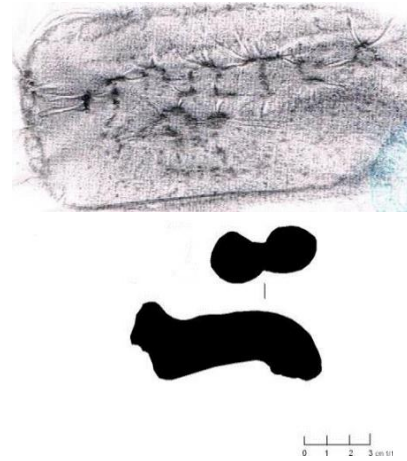
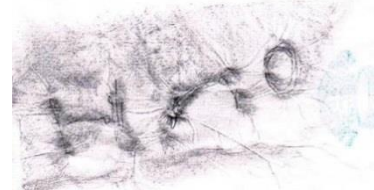
Tanım: Kup formu itibariyle ikiz bir kulp özelliği göstermektedir. Üzerinde korunmuş harfler yer almaktadır. Yazıtın altında ise lobut? yer almaktadır.

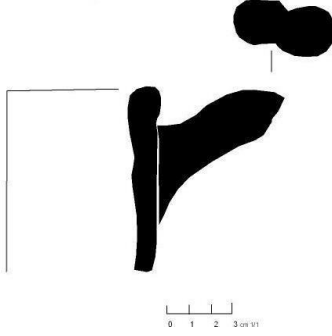
Köken: Kos

Katalog No: 25**Buluntu Yeri:** C1/B Açması**Seviye:** -145/-156 cm**Ölçüler:** h: 4,6 cm g: 8 cm**Mühür Formu ve Ölçüsü:** Dikdörtgen, 3.2x1.5 cm**Hamur Rengi:** 2,5 YR, 5/8 (Red)**Astar Rengi:** 7,5 YR, 7/4 (Pink) Dışta pem-bemsi bir astar yer almaktadır.**Katkı Maddesi:** Orta miktarda mika ve kalker yer almaktadır.**Sembol ve Yeri:** Yazıtın alt kısmında palmet ya da gül motifi görülmektedir.**Yazıt:** ΠΡΩΤΕΑ[Σ]

Sembol ?

Tanım: Yazıtın çok iyi korunmuş olduğu bu mühürde ΠΡΩΤΕΑ[Σ] yazısı yer almaktadır. Yazıtın alt kısmında ise rozet mevcuttur.**Köken:** Kos?**Katalog No: 26****Buluntu Yeri:** G Açması**Seviye:** Kanal içi dolgu**Ölçüler:** R: 14 cm h: 7,8 cm**Mühür Formu ve Ölçüsü:** Dikdörtgen, 3,5x1,5 cm**Hamur Rengi:** 2,5 YR, 6/6 (Light Red)**Astar Rengi:** 7,5 YR, 7/4 (Pink), Yüzeyde pem-bemsi bir astar görülmektedir.**Katkı Maddesi:** Az miktarda mika ve taşçık yer almaktadır.**Sembol ve Yeri:** -- **Yazıt:** HNO.....(retrograd)**Tanım:** Kos amphora mühürü. Yine mühürün sol ve sağ tarafları silik ve kırık. İsmi olasılıkla aşağıdaki gibi tamamlamak mümkün: ΘΥΗΝΟΥ İsmi nominativ hali ise ΘΥΗΝΟΣ (Thyenos). Benzer bir örnek Alexandria'da bulunmuştur.**Köken:** Kos amphora mühürü**Tarihleme:** İ.Ö. 2-1. yüzyıllara tarihlenmektedir.**Benzerleri :**(Şenol 2000: Kat. No. 34).

Katalog No: 27

Buluntu Yeri: A/2 Açması

Seviye: -90 cm

Ölçüler: R: 7,1 cm h: 4,9 cm

Mühür Formu ve Ölçüsü: Dikdörtgen, 3,4 x1,2 cm

Hamur Rengi: 7,5 YR, 6/4 (Light Brown)

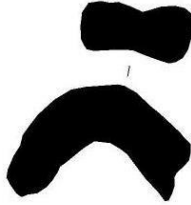
Astar Rengi: 7,5 YR, 6/4 (Light Brown)

Katkı Maddesi: Az miktarda mika yer almaktadır.

Yazıt:.... YTPOM

Tanım: İkiz kulp yapısına sahip bu örnekte kulpun bir kısmında yazıt yer almaktadır. Yazıt tam olarak anlaşılmamıştır. Form bakımından Kos amphorası olabilir.

Köken: Kos?

Katalog No: 28

Buluntu Yeri: C1 /C Açması

Seviye: -175/-195 Açması

Ölçüler: R: 11 cm h: 7,3 cm

Mühür Formu ve Ölçüsü: Dikdörtgen, 4,1x1,7 cm

Hamur Rengi: 7,5 YR, 6/4 (Light Brown)

Astar Rengi: 10 YR, 7/4 (Very pale brown)
Dışta açık kremrengi astar yer almaktadır.

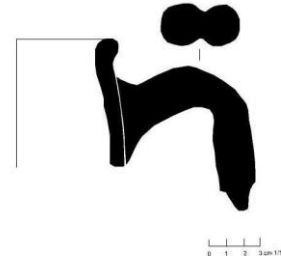
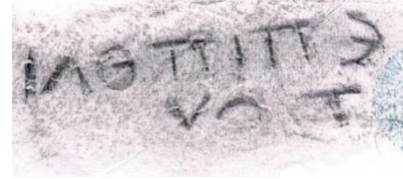
Katkı Maddesi: Az miktarda mika, orta miktarda kalker ve kum.

Yazıt: ΕΠΙΠΘΑΙ (retrograd)
TOY

Tanım: İkiz kulplara sahip bu örnekte iki satır yazıt yer almaktadır. İlk satırdaki yazıt retrograd ikinci satırda ise bazı harfler korunmuştur. Eponym Polthj.

Köken: Kos

Tarihleme: İ.Ö. 2-1 yüzyıllar arasına tarihlenmektedir.

Katalog No: 29

Buluntu Yeri: B Açması, Kuzey Sondajı

Seviye: Kesit

Ölçüler: h: 5 cm g: 7,2 cm

Mühür Formu ve Ölçüsü: Dikdörtgen, 1. mühür: 1 cm, 2. mühür: 0,8 cm (Ölçülebilen)

Hamur Rengi: 2,5 YR 6/6 (Light Red)

Astar Rengi: 7,5 YR 7/4 (Pink)

Katkı Maddesi: Az miktarda mika ve kalker.

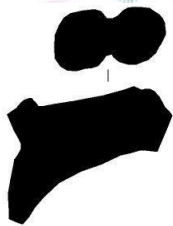
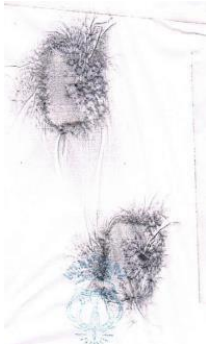
Yazıt: Tahrip olmuş.

Tanım: Mühür tahrip olmuş. İkiz kulplu kulp profili özelliğinden dolayı Kos amphoralarına ait olabilecek kulp parçası olabilir.

Köken: Kos

Tarihleme: İ.Ö. 1. yy. olabilir.

Benzerleri: (Alpözen 1975: 19, Şekil 3)

Katalog No: 30

Buluntu Yeri: A 3 d Açması

Seviye: Yüzey Buluntusu

Ölçüler: h: 2,1 cm g: 5,1 cm

Mühür Formu ve Ölçüsü: Dikdörtgen

Hamur Rengi: 2,5 YR, 6/8 (Light Red)

Astar Rengi: 7,5 YR, 7/6 (Reddish Yellow)

Dışta açık kremrengi astar yer almaktadır.

Katkı Maddesi: Az miktarda mika, kalker yer almaktadır.

Sembol ve Yeri: Dikdörtgen, 3x1 cm

Yazıt: ΘΕΥΔΩ...

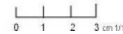
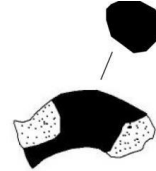
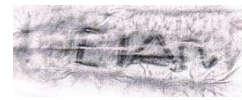
Tanım: İkiz kulp özelliğine sahiptir. İkiz kulp üzerinde bazı harfler korunmuştur. ΘΕΥΔΩ yönetici ya da üreticiye ait isim olabilir?

Köken: Kos

Tarihleme: Kos amphorasına ait olabilecek bu amphora mühürü Finkielsztejn (2004b, Tabl. 1) adlı kitabında Akko'dan benzer mühürleri incelemiştir. Ama bu mühürlerin tarihiyle ilgili

herhangi bir öneride bulunmamıştır. Grace'de aynı şekilde tarihi konusunda herhangi bir yaklaşımda bulunmamıştır.

Benzerleri: (Lawall 2007: 55 AH 68).

Katalog No: 31

Buluntu Yeri: A 3 Açması

Seviye: -180 cm

Ölçüler: h: 3,6 cm g: 3,7 cm

Mühür Formu ve Ölçüsü: Dikdörtgen, 1,3 x Sağdan Kırık

Hamur Rengi: 5 YR, 7/6 (Light Red)

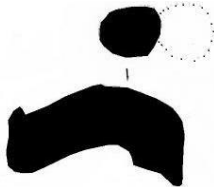
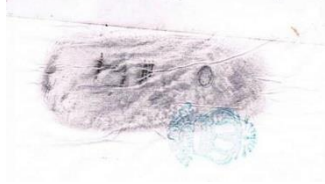
Astar Rengi: 7,5 YR, 8/4 (Pink). Dışta açık pembe bir astar yer almaktadır.

Katkı Maddesi: Yoğun miktarda mika, orta miktarda kalker ve kum yer almaktadır.

Yazıt: MIKO/Ω

Tanım: İkiz bir kulp özelliği göstermektedir. Bazı harfler korunmuştur. Tip açısından Kos amphorasına ait kulp parçası olabilir.

Köken: Tanımlanamıyor.

Katalog No: 32

Buluntu Yeri: G Açması

Seviye: 0/-46 cm

Ölçüler: h: 3,5 cm g: 8,6 cm

Mühür Formu ve Ölçüsü: Dikdörtgen, 1,1 x aşınmış.

Hamur Rengi: 2,5 YR, 6/8 (Light Red)

Astar Rengi: 5 YR, 6/6 (Reddish Yellow)

Katkı Maddesi: Az miktarda taşçık, Orta miktarda mika, kuvarz ve kalker yer almaktadır.

Yazıt: HPA[K]

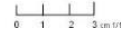
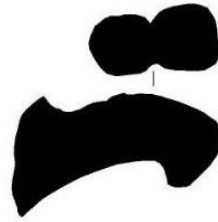
?

Tanım: Kulp formu itibariyle ikiz bir kulp özelliği göstermektedir. Kulbun üzerinde üç tane harf korunmuştur.

Köken: Kos

Tarihleme: Mühür üzerinde Ηρακλειδης veya Ηρακλιδης ismi yer alıyor olabilir. Kos yazıtları içerisinde Herakleitos adı oldukça yaygındır. Bu mühür örneği Benaki Koleksiyonunda da görülmektedir. İ.Ö. 2-1. yüzyıllara tarihlenmektedir.

Benzerleri: (Cankardeş Şenol 2000: 368, Kat. No. 169).

Katalog No: 33

Buluntu Yeri: F Açması **Seviye:** Yüzey Buluntusu **Ölçüler:** h: 4,1 cm g: 13,1 cm

Mühür Formu ve Ölçüsü: Dikdörtgen, 1,5 x Sağdan kırık ölçü alınamıyor.

Hamur Rengi: 2,5 YR, 6/6 (Light Red)

Astar Rengi: 2,5 YR, 6/6 (Light Red)

Katkı Maddesi: Az miktarda mika, kum ve kalker yer almaktadır.

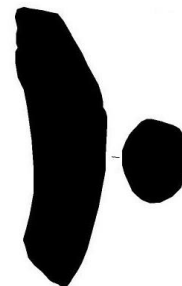
Yazıt: ΣΩΤ.....Retrograd

Tanım: Mühür Retrograd bir formda basılmıştır.

Köken: Nikandros Grubu?

Tanımlama: Σωτηρῆς adlı yönetici ismi yer almaktadır. İ.Ö. 2. yüzyılın ikinci çeyreği ve aynı yüzyılın 2. yarısına tarihlenmektedir (Cankardeş Şenol 2010: 128).

Benzerleri: (Cankardeş Şenol 2010: 128).

Katalog No: 34

Buluntu Yeri: C1B Açması **Seviye:** -91/-117
cm **Ölçüler:** h: 5 cm g: 7,9 cm

Mühür Formu ve Ölçüsü: Dikdörtgen, 3,4x0,8 cm **Hamur Rengi:** 10 YR, 7/4 (Very pale brown) **Astar Rengi:** 10 YR, 7/4 (Very pale brown)

Katkı Maddesi: Yoğun miktarda mika, orta miktarda kuvarz ve kum yer almaktadır.

Yazıt: ETOPIA Sembol olabilir?

καστορίδου

Tanım: Bu örnek en sık görülen buluntu gruplarından biridir. Benzer örnekler Benaki Koleksiyonunda Tell Fara'da görülmektedir. Ephesos'daki Tetragonos kazısında ve Delos'ta benzer örnekler ele geçmiştir.

Köken: Nikandros Grubu

Tarihleme: Geç 2.-1. yüzyıla tarihlenmektedir.

Benzerleri: (Lawall 2007: 22 AH 58 A).

0 1 2 3 cm 1/1

Katalog No: 35

Buluntu Yeri: C1 /C Açması **Seviye:** -96/-112
cm **Ölçüler:** h: 5,5 cm g: 8 cm

Mühür Formu ve Ölçüsü: Dikdörtgen, 4,4x1,3 cm

Hamur Rengi: 2,5 YR, 7/6 (Light Red)

Astar Rengi: 2,5 YR, 7/6 (Light Red)

Katkı Maddesi: Yoğun miktarda mika, orta miktarda kalker ve kum.

Yazıt: XM OC/NIONOC?

Tanım: İsim mühürleri Mark L. Lawall'ın "Hellenistic Amphora Handles" kitabında İ.Ö. 2. yüzyıl sonu -1. yüzyıl arasına tarihlenmektedir. Grace'in yayınları içerisinde yer almaktadır.

Köken: Nikandros Grubu

Tarihleme: İ.Ö. Erken 1. yüzyıla tarihlenmektedir.

Benzerleri: (Lawall 2007: 22 AH61).

0 1 2 3 cm 1/1

Katalog No: 36

Buluntu Yeri: C 2 Açması **Seviye:** -221/-273
cm **Ölçüler:** R: 13 h: 4,5 cm

Mühür Formu ve Ölçüsü: Dikdörtgen, 3,4 x1 cm

Hamur Rengi: 2,5 YR, 6/6 (Light Red)

Astar Rengi: 7,5 YR, 7/4 (Pink). Dışta açık pembe astar yüzeyi yer almaktadır.

Katkı Maddesi: Orta miktarda mika ve kalker yer almaktadır.

Sembol ve Yeri: Ortada yıldız? Sembolü yer almaktadır.

Yazıt: KATAOIY

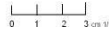
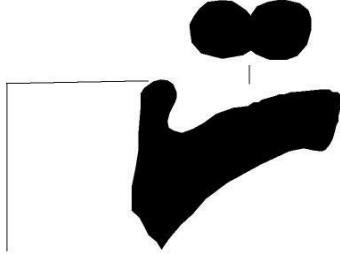
Tanım: Ağız profili yuvarlak ve kulp yapısı ise çift kulp özelliği göstermektedir. Kulbun üzerinde KATAOIY harfleri korunmuştur.

Köken: Nikandros Grubu

Tarihleme: Nikandros grubuna ait bir mühürdür. Mark L. Lawall tarafından isim bulunan mühürler olarak sınıflandırılmıştır. İ.Ö. 2. yüzyıl sonu - 1. yüzyıl tarihleri arasında görülmektedir. Grace'in kaynaklarında bu EKATAIOΣ şeklinde de görülmektedir. Hekataios grubuyla ilgili olduğu anlaşılmaktadır. Efes kazılarında çıkan örneklerle göre bu amphora mühürü Geç 2. yüzyıl -1. yüzyıllara tarihlenmektedir.

Benzerleri: (Börker-Burow 1998, Tafel 26, fig. 198; Lawall 2007: 51 AH 54; Cankardeş Şenol 2010: 132).

Katalog No: 37

Buluntu Yeri: C1/C Açması

Ölçüler: h: 2 cm g: 5,1 cm

Mühür Formu ve Ölçüsü: Dikdörtgen, ölçü alınamıyor.

Hamur Rengi: 5 YR 6/6 (Reddish Yellow)

Astar Rengi: 5 YR 6/6 (Reddish Yellow)

Katkı Maddesi: Orta miktarda mika, kalker, taşçık yer almaktadır.

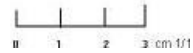
Yazıt: Θ ' ετουç

Tanım: İkiz kulp profilli amphora kulp parçası korunmuştur.

Köken: Chios?

Tarihleme: Khios kökenli amphora mühürü olabilir ama kesin değil, Christoph Börker-Johannes Burow'un kitabında bilinmeyen kökenli amphora mühürleri olarak sınıflandırılmıştır. İ.Ö. 1. yüzyıla tarihlenebilecek bir örnek olabilir.

Benzerleri: (Börker-Burow 1998: 68, Taf. 21 601).

Katalog No: 38

Buluntu Yeri: E Açması / A Sondajı

Seviye: -128/-141 cm

Ölçüler: h: 6,2 cm g: 8,3 cm

Mühür Formu ve Ölçüsü: Kare, Ölçü alınamıyor.

Hamur Rengi: 2,5 YR, 6/8 (Light Red)

Astar Rengi: 2,5 YR, 6/8 (Light Red)

Katkı Maddesi: Yoğun miktarda kalker, orta miktarda kum, Az miktarda mika yer almaktadır.

Yazıt: EP Eru

Tanım: Yuvarlak profil özelliklerine sahip kulp parçası.

Köken: Erythrai olabilir?

Tarihleme: Amphora kulpunun üzerinde EP harfleri korunmuştur. Büyük olasılıkla Y harfi silinmiş olabilir. EPY kısaltması bu kentin sikkelerinde de görülmektedir. İ.Ö. 5. yüzyılda basılmış olan Erythrai sikkelerinde, merkezde yer alan rozeti çevreleyen kare incusun köşelerinde EPY harfleri görülmektedir¹⁷.

Benzerleri: (Cankardeş Şenol 2006: 58).

¹⁷ Erythrai sikkeleri için bkz.

[http://www.coinarchives.com/a/lotviewer.php?LotID=743459&AucID=1381&Lot=884&Val=d59407f4b8ed75e c2710dbb9e577bd82 \(23.04.2015\).](http://www.coinarchives.com/a/lotviewer.php?LotID=743459&AucID=1381&Lot=884&Val=d59407f4b8ed75e c2710dbb9e577bd82 (23.04.2015).)

Katalog No: 39

Buluntu Yeri: E 4 Açması **Seviye:** -135/-145 cm **Ölçüler:** R: 8,6 cm h: 8,7 cm

Mühür Formu ve Ölçüsü: Yuvarlak, 1. yuvarlak mühür 3,1 cm, 2. yuvarlak mühür 2,1 cm

Hamur Rengi: 5 YR, 6/6 (Reddish Yellow)

Astar Rengi: 5 YR, 6/6 (Reddish Yellow)

Katkı Maddesi: Yoğun miktarda mika ve kal-ker yer almaktadır.

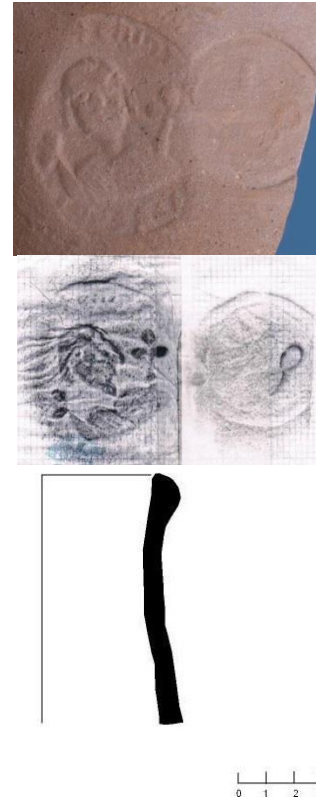
Sembol ve Yeri: Ortada elinde haç tutan adam yer almaktadır.

Yazıt: (Üst Kısım) ΕΠΙΠΤΥ
(Alt Kısım)..... Λ

Tanım: Amphoranın boyun kısmında iki adet amphora mühürü bulunmaktadır. Sol taraftaki mühürde haç ile betimlenen Bizans imparatoru yer almaktadır. Mühürü çevreleyen yazıt görülmektedir. Bazı harfler korunmuştur. Bu tip amphora mühürleri Atina Pnyka kazılarında ele geçmiştir.

Tarihleme: İ.S. 7. yüzyılın 1. yarısına tarihlenmektedir.

Benzerleri: (Grace 1949: Plate 20. 14; Diamanti 2010: 7, Fig: 3 E).

Katalog No: 40

Buluntu Yeri: Tavşan Adası

Seviye: Yüzey Buluntusu

Ölçüler: R: 6,4 cm, h: 7 cm

Mühür Formu ve Ölçüsü: Yuvarlak, 4 cm

Hamur Rengi: 5 YR, 5/8 (Yellowish Red)

Astar Rengi: 10 YR, 7/4 (Very Pale Brown)

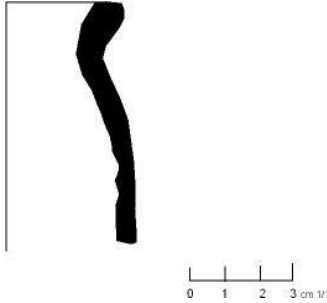
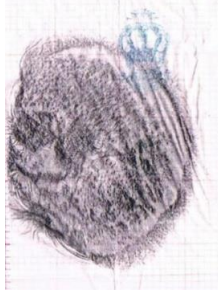
Katkı Maddesi: Yoğun miktarda mika yer almaktadır.

Yazıt: K

Tanım: Amphoranın boyun kısmında bir adet amphora mühürü yer almaktadır. Mühürde Bizans imparatoru görülmektedir. Haç ile betimlenmiştir. K harfi görülmektedir. Bu tip örneklerle Atina'da Pnyka'da rastlanılmıştır (Diamanti 2010: 7, fig. 3. E). Bu mühür örnekleri Myndos Asar adası kazı çalışmalarında ele geçmiş Bizans dönemine ait sikkelerle benzerlik göstermektedir.

Tarihleme: İ.S. 7. yüzyılın 1. yarısına tarihlenmektedir.

Benzerleri: (Diamanti 2010: 7, fig. 3.e).

Amphora Buluntulari Katalog

Güney Ege Amphoraları Nikandros Grubu

Katalog No: 41

Envanter No: MY12-2

Buluntu Yeri: E-2 Açması

Seviye: -84/-96 cm

Ölçüler: R: 16 cm h: 3,7 cm

Hamur Rengi: 2,5 YR, 5/6 (Red)

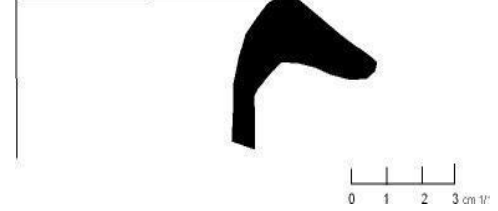
Yüzey Rengi: 2,5 YR, 5/6 (Red)

Hamur Katkı Maddesi: Orta miktarda mika, kuvarz ve kalker.

Tanımlama: Ağız profili aşağı sarkık üçgen şeklinde mantar ağız yapısına sahiptir.

Tarihleme: Üçgen kesitli ağız profilleri Knidos amphoralarında İ.Ö. 4. yüzyılın ortalarından itibaren kullanılmaya başlanmıştır. Bu tip amphoralar Lawall tarafından oluşturulan sınıflandırmada İ.Ö. 4. yüzyılın son çeyreğine tarihlenen 1. grupta yer almaktadır (Lawall 2002 a: 182, Fig: 8).

Benzerleri: (Berndt 2003: 222, Taf. 29, A 140).

Katalog No: 42

Envanter No: MY06-32

Buluntu Yeri: E Açması /A Sondajı

Seviye: -128/-141 cm

Ölçüler: R: 7 cm h: 4.3 cm

Hamur Rengi: 2,5 YR, 6/8 (Light Red)

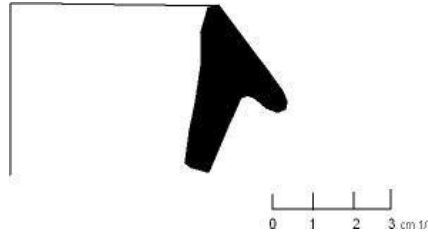
Yüzey Rengi: 2,5 YR, 6/8 (Light Red)

Hamur Katkı Maddesi: Orta miktarda kuvarz, mika ve kalker.

Tanımlama: Mantar ağızlı bir ağız formu göstermektedir. Ağız kısmı ikiye katlanmış şekilde ağız uç kısmında ise yuvarlak bir hal almıştır. Mantar ağızlı amphoralar birbiriyle benzer özellikler göstermektedir. Sadece ağız stillerinde farklılıklar oluşmuştur.

Tarihleme: Mark Lawall tarafından yapılan sınıflandırmaya göre Tip 7 içerisinde yer almaktadır. Olası üretim yeriyle ilgili ise Karadeniz öngörülmektedir. Cidar kısmı ise ince bir yapıdadır. İ.Ö. 300 yıllarına tarihlenmektedir.

Benzerleri: (Vorskov 2002: 288 Fig 4).

Katalog No: 43

Envanter No: MY06-1

Buluntu Yeri: B Açması

Seviye:- 69 cm

Ölçüler: h: 7 cm

Hamur Rengi: 2,5 YR 6/6 (Light Red)

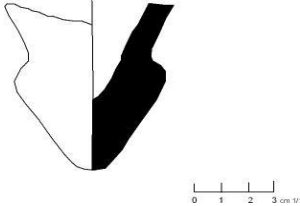
Yüzey Rengi: 2,5 YR 6/6 (Light Red)

Hamur Katkı Maddesi: Orta miktarda kuvarz, kalker ve kum yer almaktadır.

Tanımlama: Sadece kaide kısmı korunmuştur. Kaide yapısı topaç formda uç kısma doğru sivri bir profil özelliğine sahiptir. Nikandros grubu buluntularıyla karşılaştırılabilir.

Tarihleme: Efes'te ele geçen amphora kontekstine göre bu kaide İ.Ö. 250-240 yıllarına tarihlenmektedir.

Benzerleri: (Lawall 2002a: 180, Fig. 4).

Katalog No: 44

Envanter No: MY06-10

Buluntu Yeri: E Açması /A Sondajı

Seviye:- 89 /-115 cm

Ölçüler: R: 1,4 cm h: 9,5 cm

Hamur Rengi: 2,5 YR, 6/6 (Light Red)

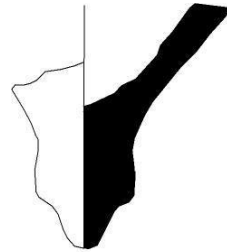
Yüzey Rengi: 2,5 YR, 6/6 (Light Red)

Hamur Katkı Maddesi: Orta miktarda mika, kuvarz, kum, kireç yer almaktadır.

Tanımlama: Uç kısmına doğru sivrilmiş kaide'ye sahiptir. Kaidenin uç kısmı ise emzik formundadır.

Tarihleme: İ.Ö. 2. yüzyılın 3. çeyreğinde görülmektedir. Bu amphora kaideleri Efes'teki örnekler ile karşılaştırılabilir.

Benzerleri: (Lawall 2002a: 178, Fig. 1).

0 1 2 3 cm

Katalog No: 45

Envanter No: MY06-21 **Buluntu Yeri:** A 1

Açması Seviye: -135/-137 cm **Ölçüler:** R: 1,2 cm h: 11 cm

Hamur Rengi: 5 YR, 7/6 (Light Red)

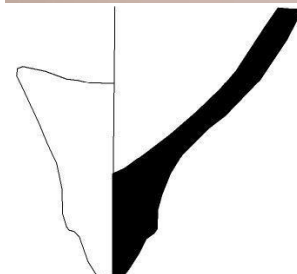
Yüzey Rengi: 5 YR, 7/6 (Light Red)

Hamur Katkı Maddesi: Yoğun miktarda kalker yer almaktadır.

Tanımlama: Uç kısmına doğru sivrilmiş kaide'ye sahiptir. Kaidenin uç kısmı ise emzik formundadır.

Tarihleme: Efes'te bulunan amphora örnekleriyle karşılaştırıldığında bu amphora kaidesi İ.Ö. 2. yüzyılın 3. çeyreğine tarihlenmektedir.

Benzerleri: (Lawall 2002a: 178, Fig. 1).

0 1 2 3 cm

Katalog No: 46

Envanter No: MY06-50

Buluntu Yeri: C1-B Açması

Seviye: -79/-91 cm

Ölçüler: R: 17,2 cm h: 13,4 cm

Hamur Rengi: 10 YR, 7/4 (Very Pale Brown)

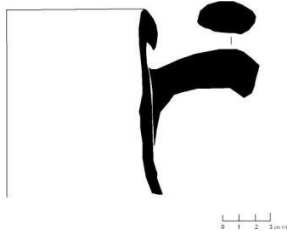
Yüzey Rengi: 10 YR, 7/4 (Very Pale Brown)

Hamur Katkı Maddesi: Az miktarda mika ve kalker yer almaktadır.

Tanımlama: Ağız tipleri bu grup amphoralarda dönemsel olarak değişiklik göstermektedir. Ağız yapısı yuvarlak ikiye katlanmış (mantar) bir formlu amphoralar yaygın bir şekilde görülmektedir. Şişkin boyun ve omuz kısmına doğru ise açılan bir yapıya sahiptir.

Tarihleme: İ.Ö. 1. yüzyılın ortasına tarihlenmektedir.

Benzerleri: (Lawall 2002a: 182, Fig. 8).

**Cup-Shaped Amphora /
Dressel 24 Amphorası**

Katalog No: 47

Envanter No: MY06-56 **Buluntu Yeri:** A1

Açması Seviye: -105/-125 cm

Ölçüler: R: 14,8 cm h: 11,4 cm

Hamur Rengi: 7,5 YR, 7/4 (Pink)

Yüzey Rengi: 10 YR, 7/3 (Very Pale Brown)

Hamur Katkı Maddesi: Az miktarda kalker ve mika.

Tip: Cup-Shaped Rim/Dressel 24

Tanımlama: Ağız kısmı kavisli bir şekilde kulp kısmına doğru eğim yapmaktadır. Kulp profili ise ince uzun ve yuvarlak bir formdadır.

Tarihleme: M. Lawall bu tip amphoraları şu şekilde tanımlamıştır. Karakteristik özellik ola-

rak eğimli ağız torba şeklinde formlandırılmış gövde, kulp profili ise oval bir özellik göstermektedir. Kaide kısmı ise kısa ve sivri bir profildedir (Bezecky 2013: 123, Plate: 10). H. Dressel'in sınıflandırılmasında bu form 24 olarak sınıflandırılmıştır. Bu tip amphoralar ise Efes'te yoğun olarak görülmektedir. Tarihleme açısından bu tip amphoraların İ.Ö. 3. yüzyıl ile İ.S. 23 yıllarına kadar üretimi devam etmiştir¹⁸.

Benzerleri: (Bezecky 2013: 123, Plate: 10)

**Güney Ege Kökenli Bant /
Mantar Ağızlı Amphoralar**

Katalog No: 48

Envanter No: MY10-8

Buluntu Yeri: A4 Açması

Seviye: -463/-495 cm

Ölçüler: R: 0,4 cm h: 7,1 cm

Hamur Rengi: 2,5 YR, 6/8 (Light Red)

Yüzey Rengi: 2,5 YR, 6/8 (Light Red)

Hamur Katkı Maddesi: Az miktarda mika yer almaktadır.

Tip: Güney Ege Tipi Bant Ağızlı Amphoralar

Tanımlama: Ucu aşağıya sarkık, ikiye katlanmış, bant formunda üçgen kesitli amphora ağız parçasından oluşmaktadır.

Tarihleme: Rhodos Peraiası'nda gerçekleştiri-

¹⁸ Dressel 24 amphorası için bkz. [http://archaeologydataservice.ac.uk/archives/view/amphora_ahrb_2005/detailscfm?id=88&CFID=4454&CFTOKEN=78C6681D-733B-4A72-948E3D3540EFE33\(04.05.2015\)](http://archaeologydataservice.ac.uk/archives/view/amphora_ahrb_2005/detailscfm?id=88&CFID=4454&CFTOKEN=78C6681D-733B-4A72-948E3D3540EFE33(04.05.2015))

len yüzey araştırmalarında ele geçen benzer tipte ağız kenarına sahip amphoraların kulplarında bulunan mühürler Hisarönü atölyelerinde çömlekçi Hieroteles'in üretimde bulunduğu ilk yıllara tarihlendirilmektedir. Dolayısıyla bu ağız kenarında İ.Ö. 3. yüzyılın ikinci çeyreğinin başına tarihlendirilmelidir.

Benzerleri: (Doğer-Cankardeş Şenol 1997: 45).

Knidos Amphoraları

Katalog No: 49

Envanter No: MY09-11

Buluntu Yeri: A3 Açması

Ölçüler: R: Dış: 3,6 cm İç: 1,9 cm h: 6,2 cm

Hamur Rengi: 5YR, 7/4 (Pink)

Yüzey Rengi: 5YR, 7/4 (Pink)

Hamur Katkı Maddesi: Az miktarda mika ve kalker yer almaktadır.

Tanımlama: Sadece dip kısmının korunduğu bu örnekte alt kısımdan yukarı doğru açılan bir form özelliği görülmektedir. Dip kısmında ise oyukluk mevcuttur.

Tarih: 4. yüzyılın ortasına tarihlenmektedir. Knidos amphoralarında bu dönemde yüksek kaide oyuk dip görülmektedir.

Kökeni: Knidos

Benzerleri: (Jefremov 1995: 352, fig: 6-12).

Katalog No: 50

Envanter No: MY06-13

Buluntu Yeri: A2 Açması

Seviye: -90 cm

Ölçüler: h: 9 cm R: 1,9 cm

Hamur Rengi: 5 YR, 7/6 (Reddish Yellow)

Yüzey Rengi: 5 YR, 7/6 (Reddish Yellow)

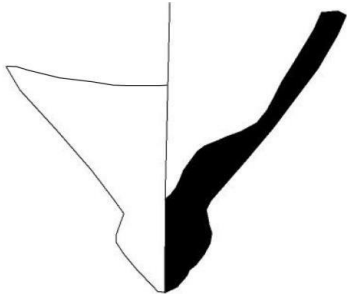
Hamur Katkı Maddesi: Yoğun miktarda mika yer almaktadır.

Tanımlama: İçi dolu topaç formu kaide yapısına sahiptir. Kaideden gövdeye doğru genişleyen bir yapı söz konusudur.

Tarihleme: Knidos amphoralarında topaç formu kaide yapıları İ.Ö. 4. yüzyılın sonundan 3. yüzyılın başlarında görülmektedir.

Benzerleri: (Cankardeş Şenol-Alkaç 2007: 260, Kat. No. 39).

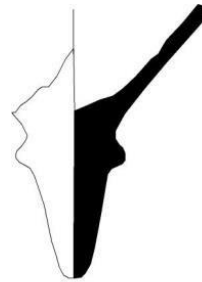

Katalog No: 51**Envanter No:** MY06-17**Buluntu Yeri:** B Açması Güney Sondajı**Seviye:** -105 /-138 cm**Ölçüler:** R: 1 cm h: 10,6 cm**Hamur Rengi:** 2,5 YR, 6/8 (Light Red) Hamur rengi kırmızımsı bir renktedir.**Hamur Katkı Maddesi:** Orta miktarda kalker yer almaktadır.**Tanımlama:** Sadece kaide kısmının korunduğu bu örnekte, kaide kısmı ise topaç formlu bir yapıya sahiptir.**Tarihleme:** Bu tip Knidos amphoralarının (içi dolu kaideler) İ.Ö. 4. yüzyılın son çeyreğinden İ.Ö. 3. yüzyılın başları arasında üretildiği ve özellikle Karadeniz'de bulunan merkezlere yoğun olarak ihraç edildiği bilinmektedir.**Benzerleri:** (Şenol-Aşkın 2007: 260, Kat. No. 39).

0 1 2 3 cm (1)

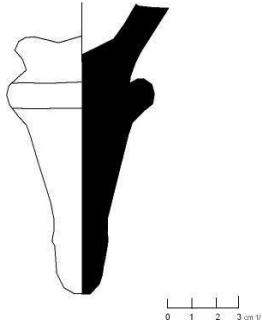
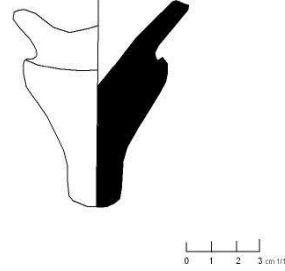
Katalog No: 52**Envanter No:** MY06-3**Buluntu Yeri:** B Açması Güney Sondajı**Seviye:** -129/-169 cm**Ölçüler:** R: 2,3 cm h: 14,2 cm**Hamur Rengi:** 5 YR, 6/6 (Reddish Yellow)**Yüzey Rengi:** 5 YR, 6/6 (Reddish Yellow)**Hamur Katkı Maddesi:** Az miktarda mika kalker ve kum yer almaktadır.**Tanımlama:** Sadece kaide kısmı korunmuş ve kaide profili ince uzundur. İçi dolu tutamak formunda, plastik halka eklentili sivri dipli ampho-

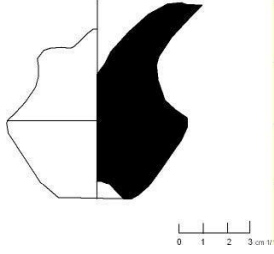
ra kaidesidir.

Tarihleme: Knidos amphoralarının kolayca tanınmasını sağlayan, çevresi bilezikli sivri bir dip özelliğine sahiptirler. Knidos amphoralarında dip kısımlarında kendine özgü yüzük şeklinde halkalar yer almaktadır. Bu özellik Knidos amphoraları için ayırıcı bir özellik olarak görülmektedir. İ.Ö. 2. yüzyılın başlarına tarihlenmektedir (Şenol 2003: 35).**Benzerleri:** (Whitbread 1995: 71, Plate 4.10-SS9367; Şenol 2003: 38, Fig. Env. No. 74-10-9; Doğer 2005: 94: Resim. 90 (Knidos amph. İ.Ö. 110 civarı), 95: R:91; Cankardeş Şenol 2006: 71, Fig. 73; Korkut-Grosche 2007: 149, Fig. 261).

0 1 2 3 cm (1)

Katalog No: 53**Envanter No:** MY06-18**Buluntu Yeri:** E Açması/C sondajı**Seviye:** -52/-109 cm**Ölçüler:** R: 2 cm h: 12,1 cm**Hamur Rengi:** 5YR, 6/6 (Reddish Yellow)**Yüzey Rengi:** 5YR, 6/6 (Reddish Yellow)**Hamur Katkı Maddesi:** Az miktarda kalker, kuvarz ve kum yer almaktadır.**Tanımlama:** Kaide kısmının içi dolu, plastik halka eklentili, uç kısma doğru sivrilmiş bir form özelliği göstermektedir.**Tarih:** İ.Ö. 2. yüzyılın başlarına tarihlenmektedir.**Benzerleri:** (Baylan 2008: 103, Kat. No. 55; Şenol 2009: 129, Müze. Env. No: 10).

Katalog No: 54**Envanter No:** MY06-11**Buluntu Yeri:** A3 Açması**Seviye:** -180/-197 cm**Ölçüler:** R: 2 cm h: 7,9 cm**Hamur Rengi:** 5 YR, 6/6 (Reddish Yellow)**Yüzey Rengi:** 5 YR, 6/6 (Reddish Yellow)**Hamur Katkı Maddesi:** Az miktarda mika ve kum yer almaktadır.**Tanımlama:** Sadece kaide kısmının korunduğu bu örnekte gövde kısmından kaide kısmına geçişte keskin bir dış bükü profil görülmektedir. Bu tip kaide yapıları örnekleri Knidos amphoralarında görülmektedir.**Tarih:** İ.Ö. 3. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenmektedir.**Benzerleri:** (Koehler-Wallace 1987, 51, Fig. 26; DüNDAR 2012: 51, Fig.14).**Rhodos Amphoraları****Katalog No: 55****Envanter No:** MY06-30**Buluntu Yeri:** Tapınak-2 Açması**Seviye:** Kesit Buluntusu**Ölçüler:** R: 3,2 cm İç: 1,4 cm h: 7,9 cm**Hamur Rengi:** 5YR, 6/6 (Reddish Yellow)**Yüzey Rengi:** 5YR, 6/6 (Reddish Yellow)**Hamur Katkı Maddesi:** Az miktarda mika ve kalker yer almaktadır.**Tanımlam:** Kaide bölümü korunan bu örnekte içi oyuk, dışta keskin profile sahip konik formdadır. Bu tip amphoralar Rhodos'ta kanonik kaide bulunmadan önce kullanılmıştır. Bu amphora form özellikleri dikkate alındığında, İ.Ö. 4. yüzyılın ortalarından İ.Ö. 3. yüzyılın başlarına kadar üretilen mantar formu ağız kenarına sahip tipin gövdesinin uzaması son döneme tarihlenmektedir. İçi dolu kaidelerin kökeni her zaman tam anlamıyla bilinmemektedir. Bu tipler Güney Ege geleneğinde üretilen mantar ağızlı amphoraların kaideleri olarak yorumlanmaktadır. Amphora ihracatının yoğunlaştığı İ.Ö. 4. yüzyılın son çeyreğinde bu tip kaideye sahip amphoraların Akdeniz'in güneyine, Levant Bölgesi'ne ve Karadeniz'de bulunan merkezlere yoğun olarak ihraç edildikleri izlenmektedir. Ayrıca benzer formu içi oyuk yüksek kaidelerin İ.Ö. 4. yüzyılın sonunda Khios, Samos, Knidos, Kos, Kıbrıs gibi üretici kentlerin amphoralarında kullanıldıkları bilinmektedir (Şenol 2009: 202, fig. 26).**Tarih:** İ.Ö. 4. yüzyılın sonu.**Benzerleri:** (Şenol 2009: 202, fig. 26).

Katalog No: 56

Envanter No: MY06-46

Buluntu Yeri: C2 /A Açması

Seviye: -148/-185 cm

Ölçüler: R: 10,2 cm h: 6,3 cm

Hamur Rengi: 7,5 YR, 7/6 (Reddish Yellow)

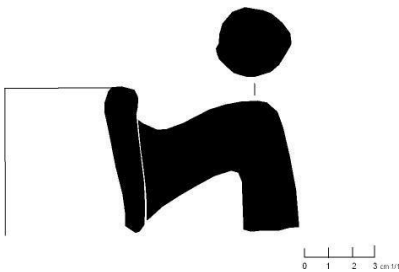
Yüzey Rengi: 7,5 YR, 7/6 (Reddish Yellow)

Hamur Katkı Maddesi: Orta miktarda mika ve kalker yer almaktadır.

Tanımlama: Ağız ve kulp kısmının bir bölümü korunmuştur. Ağız kısmı yuvarlak bir form özelliği göstermektedir. Kulp yapısı ise hafif yukarı doğru dirsek yapmaktadır.

Tarihleme: Rhodos erken dönemlerinde bu dirsek yapısı biraz gözükmektedir. Daha sonraki dönemlerde ise kulp formu daha çok sivrilir. Kaide yapıları ise dönemsel olarak çeşitlilik göstermektedir. Myndos'ta bulunan bu amphora parçası İ.Ö. 4. yüzyıla tarihlenmektedir.

Benzerleri: (Korkut-Grosche 2007: 149, fig. 262; Bezecky 2013: 35, fig. a).

Katalog No: 57

Envanter No: MY06-41

Buluntu Yeri: C1 /C Açması

Seviye: -155/-175 cm

Ölçüler: R: 3 cm h: 12 cm

Hamur Rengi: 2,5 YR, 7/6 (Light Red)

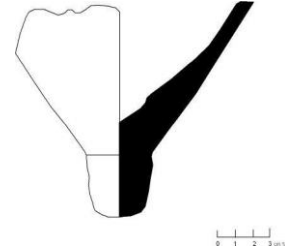
Yüzey Rengi: 2,5 YR, 7/6 (Light Red)

Hamur Katkı Maddesi: Az miktarda mika ve kum yer almaktadır.

Tanımlama: Kaide kısmı sivri, kanonik bir form özelliği göstermektedir. Kaidenin üzerinde ise gövdeyle kaidenin birleşme noktası çizgiyle belirtilmiştir.

Tarihleme: İ.Ö. 240'larda ortaya çıkan kanonik formu Rhodos amphoralarının kaideleri İ.Ö. 1. yüzyılın başlarına kadar incelererek kullanılmıştır. Bu formun İ.Ö. 3. yüzyılın sonları ile 2. yüzyılın başları arasında üretildiği düşünülmektedir (Grace 1961: 10).

Benzerleri: (Şenol-Aşkın 2007: 257).

Katalog No: 58

Envanter No: MY06-42

Buluntu Yeri: C1 /C Açması

Seviye: -155/-175 cm

Ölçüler: R: 4 cm h: 12,2 cm

Hamur Rengi: 2,5 YR, 6/8 (Light Red)

Yüzey Rengi: 2,5 YR, 6/8 (Light Red)

Hamur Katkı Maddesi: Az miktarda kalker yer almaktadır.

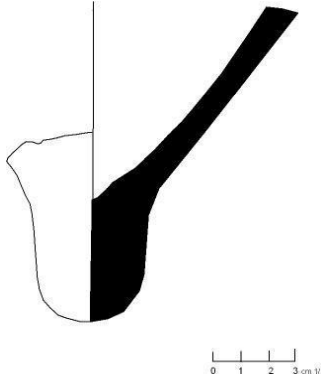
Tanımlama: Kaide parçasının korunduğu bu örnekte, kaide kısmı sivri gövde kısmına doğru açılan bir özellik göstermektedir.

Tip: Rhodos

Tarihleme: Myndos kazısında ele geçen bu örnek Starokorsunskaja Batı Nekropolis'inde 7. Mezar da bulunan örnek ile karşılaştırılabilir. Rhodos kaide tiplerinin özelliğini yansıtmaktadır.

dır. Bu amphora kaidesi Hellenistik dönem'e tarihlenmektedir.

Benzerleri: (Monachov 2005: 80).

Katalog No: 59

Envanter No: MY06-20

Buluntu Yeri: A 3 Açması

Seviye: -143 cm

Ölçüler: R: 6,7 cm h: 4,2 cm

Hamur Rengi: 5 YR, 6/6 (Light Red)

Yüzey Rengi: 7,5 YR, 7/4 (Pink)

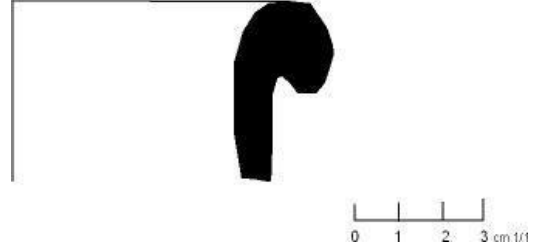
Hamur Katkı Maddesi: Yoğun miktarda mika, orta miktarda kalker ve kuvarz yer almaktadır.

Tanımlama: Sadece ağız parçasının korunduğu bu örnekte ağız kısmı yuvarlak ve çıkıntı yapmaktadır.

Köken: Rhodos

Tarihleme: Myndos'tan ele geçmiş bu amphora parçası, Elizavetouskoe yerleşiminde ele geçmiş Rhodos amphorası örnekleriyle karşılaştırılabilir. İ.Ö. 270/260 yıllarına tarihlenmektedir.

Benzerleri: (Monachov 2005: 74, Fig: 2,1).

Katalog No: 60

Envanter No: MY06-49

Buluntu Yeri: C 1 / B Açması

Seviye: -145/-156 cm

Ölçüler: R: 2,4 cm h: 8,9 cm

Hamur Rengi: 2,5 YR, 6/8 (Light Red)

Yüzey Rengi: 10 YR, 8/4 (Very Pale Brown)

Hamur Katkı Maddesi: Orta miktarda mika, kum ve kalker yer almaktadır.

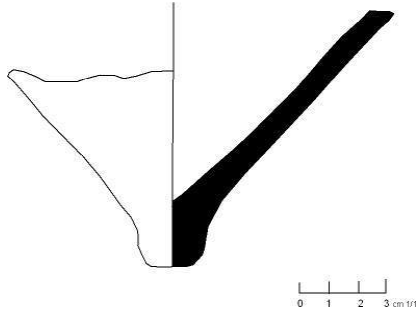
Tip: Rhodos

Tanımlama: Kaide kısmına ait parçanın korunduğu bu örnekte, dip formu sivri profil özelliği göstermektedir. Gövde bölümüne doğru ise genişlemektedir.

Tarihleme: Rhodos amphoralarında görülen bir formdur. Silindirik ve sivri yapısı tipik bir özelliktir. Rhodos kazılarında yoğun olarak bu tip amphoralar görülmektedir. Finkielsztejn'in kronolojisine göre ise İ.Ö. 260'a tarihlenmektedir.

Benzerleri: (Monachov 2005: 76).

Katalog No: 61

Envanter No: MY06-7

Buluntu Yeri: C 1 /C Açması

Seviye: Kesit

Ölçüler: R: 3 cm h: 7,7 cm

Hamur Rengi: 2,5 YR, 6/8 (Light Red) / 10 YR, 5/2 (Grayish Brown)

Yüzey Rengi: 2,5 YR, 8/4 (Pale Brown)

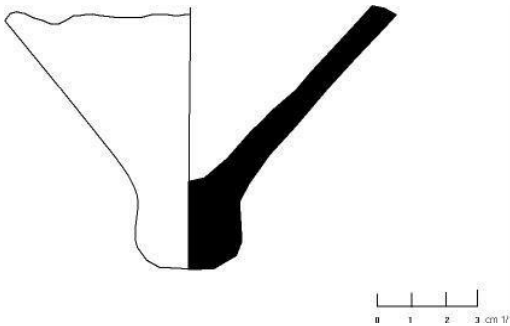
Hamur Katkı Maddesi: Orta miktarda kalker, kireç ve kum yer almaktadır.

Tip: Rhodos

Tanımlama: Kaide kısmı sivri bir şekilde profil özelliği göstermektedir. Gövde kısmına doğru açılan bir yapıdadır. Yüzeyde kremrengi astar mevcuttur.

Tarihleme: Rhodos'a özgü olan bu kaide İ.Ö. 2. yüzyıla tarihlenmektedir.

Benzerleri: (Alpözen 1975: 8, lev.2, şek.1-Lev.2; Şenol 2003: 21 Kat No: 12).

Katalog No: 62

Envanter No: MY06-4

Buluntu Yeri: B Açması güney sondajı

Seviye: -129/-169 cm

Ölçüler: R: 3,5 cm h: 9,8 cm

Hamur Rengi: 5 YR, 6/6 (Reddish Yellow)

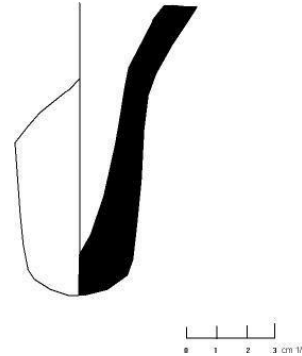
Yüzey Rengi: 5 YR, 6/6 (Reddish Yellow)

Hamur Katkı Maddesi: Az miktarda mika, yoğun miktarda ise kum yer almaktadır.

Tanımlama: Kaide kısmı ince uzun bir form göstermektedir. Gövde kısmından kaide kısmına doğru icelen bir form yapısı görülmektedir.

Tarihleme. Rhodos amphoraları erken dönemden geç döneme kadar değişim göstermektedir. Bu değişiklik gövdede yer alan silindirik yapının oluşması ve kulplardaki değişimden ayırt edebilmektedir. Kaide yapısına göre bu parça İ.Ö. 1. yüzyıla tarihlenmektedir.

Benzerleri: (Alpözen 1975: Lev: 2, Şek: 3).

Hieroteles Amphoraları

Katalog No: 63

Envanter No: MY06-29

Buluntu Yeri: Tavşan Adası

Seviye: Yüzey Buluntusu

Ölçüler: R: 4,6 cm h: 5,3 cm

Hamur Rengi: 5 YR, 6/6 (Reddish Yellow)

Yüzey Rengi: 10 YR, 7/4 (Very Pale Brown)

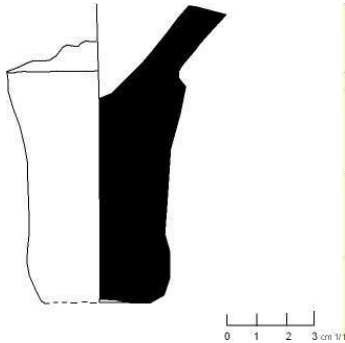
Hamur Katkı Maddesi: Yoğun miktarda kum ve kalker yer almaktadır.

Tip: Hieroteles

Tanımlama: Sadece kaide kısmının korunmuş olduğu bu örnekte yumuşak bir şekilde halka eklenmiştir. İçi dolu kaideden gövdeye geçişte girintiyle bu kısım ayrılmıştır.

Tarih: Hieroteles amphora dipleri birbirinden farklı görülmelerine karşın amphoraların hepsi ortak karaktere sahiptirler. Farklı yükseklikteki ve formdaki kaide üzerine keskin ya da yumuşak bir plastik halka yapılmıştır. Bu atölyenin İ.Ö. 265-240 yılları arasındaki karakteristiğidir. İ.Ö. 240 yıllarından sonra, plastik halka ortadan kalkar ve kaide tipik Rodos amphoralarının kaidesine dönüşür (Doğer-Şenol 1997: 195).

Benzerleri: (Tuna-Empereur 1989: 277-299).

Katalog No: 64

Envanter No: MY13-1

Buluntu Yeri: A3 Açması

Seviye: -180/-197 cm

Ölçüler: R: 3,4 cm h: 9,7 cm

Hamur Rengi: 2,5 YR, 5/6 (Red)

Yüzey Rengi: 2,5 YR, 5/6 (Red)

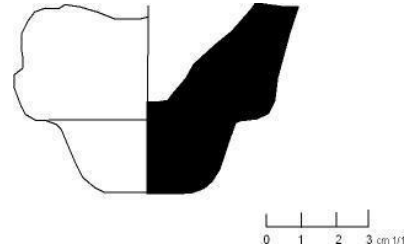
Hamur Katkı Maddesi: Orta miktarda mika ve kalker yer almaktadır.

Tip: Hieroteles

Tanımlama: Kaide kısmının korunmuş olduğu bu örnekte İçi dolu emzik formu bir dip yapısı mevcuttur. Silindirik form özelliği göstermektedir. Gövde kısmına doğru keskin bir girinti yapmıştır.

Tarih: İ.Ö. 240'dan sonraya tarihlenmektedir.

Benzerleri: (Tuna-Empereur 1989: 277-299).

Kos Amphoraları

Katalog No: 65

Envanter No: MY06-9

Buluntu Yeri: C2 /B Açması

Seviye: Yüzey Buluntusu

Ölçüler: R: Dış: 6,5 cm İç: 2,6 cm h: 3,6 cm

Hamur Rengi: 5 YR, 7/6 (Reddish Yellow)

Yüzey Rengi: 5 YR, 7/6 (Reddish Yellow)

Hamur Katkı Maddesi: Az miktarda mika yer almaktadır.

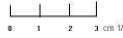
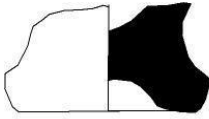
Tip: Kos

Tanımlama: Kaide kısmı korunmuştur. Profilden bakıldığında kaide dış bükey birprofil göstermektedir. Bu tip amphora kaideleri Kos amphoralarının erken dönemlerinde rastlanılmaktadır. Tam olarak görülen formlarda ise dışa doğru çekik üçgen profilli ağız kenarına, uzun ortada dışarı doğru bombe yapan boyuna, omuz kısmında genişleyip kaide kısmına doğru daralan gövde yapısı ve kaide özelliği olarak ise alt kısmında oyukluk bulunmaktadır (Şenol 2003: 41, no: 19).

Tarih: İ.Ö. 5. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenmektedir.

Benzerleri: (Şenol 2003: 41, no:19).

Katalog No: 66

Envanter No: MY06-65

Buluntu Yeri: A3 Açması

Seviye: Yüzey buluntusu

Ölçüler: R: 2 cm h: 6,8 cm

Hamur Rengi: 5 YR, 7/6 (Reddish Yellow)

Yüzey Rengi: 2,5 Y, 8/3 (Pale Brown). Dış kısımda açık kahverengi astar yer almaktadır.

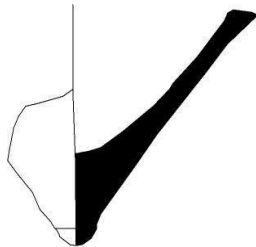
Hamur Katkı Maddesi: Orta miktarda şamot, kalker ve kuvarz yer almaktadır.

Tip: Kos

Tanımlama: Sadece kaide kısmı korunmuştur. Sivri kaide yapısı uç kısmı yuvarlak bir şekilde formlandırılmıştır. Gövde bölümüne geçişte ise genişleyen bir profil özelliği mevcuttur.

Tarihleme: Yapılan araştırmalar neticesinde Kos Adası'nın güneyinde bu amphoraların ürettiği atölyelerin yerleri belirlenmiştir. İ.Ö. 1. yüzyılın başlarına tarihlendirilmektedir.

Benzerleri: (Grace 1949: 186, Pl. 14,7; Bkz. Kat. No. 20; Şenol 2003: 43, Kat. No. 21).

Katalog No: 67

Envanter No: MY06-57

Buluntu Yeri: C1-B Açması

Seviye: Kesit Buluntusu

Ölçüler: R: 1,9 cm h: 10,4 cm

Hamur Rengi: 5 YR, 7/6 (Reddish Yellow)

Yüzey Rengi: 10 YR, 8/4 (Very Pale Brown)

Hamur Katkı Maddesi: Orta miktarda mika ve kalker yer almaktadır.

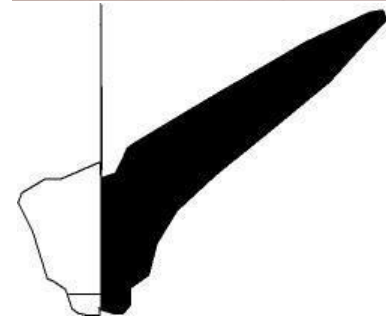
Tip: Kos

Tanımlama: Sadece kaide kısmı korunmuştur. Sivri kaide yapısının uç kısmı yuvarlak bir şekilde formlandırılmıştır. Gövde bölümüne geçişte ise genişleyen bir profil özelliği mevcuttur.

Tarih: Bu amphoranın tipolojik olarak İ.Ö. 1. yüzyılın başlarına tarihlendirilmektedir.

Kökeni: Yapılan yüzey araştırmaları sonucu Kos Adası'nın güneyinde bu amphoraların ürettiği atölyelerin yerleri belirlenmiştir.

Benzerleri: (Grace 1949: 186. pl. 14,7, Kat. No. 20; Alpözen 1975: 88, Env. No: 1897).

Solokha 1 Amphoraları

Katalog No: 68

Envanter No: MY06-61

Buluntu Yeri: E Açması

Ölçüler: R: Dış: 6,8 cm İç: 2 cm h: 12,3 cm

Hamur Rengi: 5 YR, 6/4 (Light reddish Brown)

Yüzey Rengi: 10 YR, 7/4 (Very pale Brown)

Hamur Katkı Maddesi: Az miktarda kalker yer almaktadır.

Tip: Solokha 1

Tanımlama: Kaide kısmı kozalak formundadır. Gövdeden kaideye geçişte keskin bir profil görülmektedir. Cidar kısmı kalındır. Kaidenin altında ise derin oyukluk yer almaktadır.

Tarih: İ.Ö. 4. yüzyılın son çeyreğine tarihlenmektedir.

Kökeni: Güney İonia

Benzerleri: (Okan 2013: 140, Fig. 12 A).

**Kuzey Ege Amphoraları
Thasos Amphorasi**

Katalog No: 69

Envanter No: MY06-34

Buluntu Yeri: A3 Açması

Seviye: -153/-180 cm

Ölçüler: R: Dış: 7,2 cm İç: 3,3 cm h: 8,5 cm

Hamur Rengi: 2,5 YR, 7/6 (Light Red)

Yüzey Rengi: 2,5 YR, 7/6 (Light Red)

Hamur Katkı Maddesi: Orta miktarda mika kum kuvarz yer almaktadır.

Tip: Thasos Amphorasi

Tanımlama: Kaide yapısı tokmak şeklinde dip kısmına doğru genişleyen bir yapı özelliği göstermektedir. Alt kısmında ise hafif bir boşluk yer almaktadır.

Tarihleme: Thasos amphoralarında İ.Ö. 4. yüzyılın başlarında kaidenin yükseldiği tokmak formu kaide yapısı görülmektedir. Bu amphora kaidesi İ.Ö. 390-380 yıllarına tarihlenmektedir.

Benzerleri: (Şenol 2009: 120).

Khios Amphoraları

Katalog No: 70

Envanter No: MY06-2

Buluntu Yeri: B Açması

Seviye: -69 cm

Ölçüler: R: dış: 4,8 cm iç: 2,4 cm

Hamur Rengi: 2,5 YR, 5/6 (red)

Yüzey Rengi: 2,5 YR, 5/6 (red)

Hamur Katkı Maddesi: Orta miktarda kuvarz, kalker ve mika yer almaktadır.

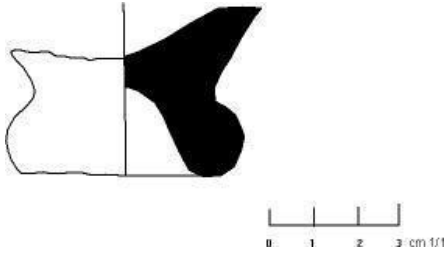
Tip: Khios

Tanımlama: Kaidenin alt kısmında yuvarlak oyuk mevcuttur. Kaide aşındığından dolayı tam olarak profili anlaşılamamaktadır. Bu yüzden kesin bir şey söylemek doğru olmayabilir. Ama kaide yapısı tip bakımından Khios amphora kaidelerine benzemektedir?

Tarihleme: İ.Ö. 5. yüzyılın 3. çeyreğine tarihlenmektedir.

Benzerleri: (Bulba 1994: Levha. 18,1).

Katalog No: 71

Envanter No: MY06-43

Buluntu Yeri: C1/C Açması

Seviye: -155/-175 cm

Ölçüler: R: Dış: 5,5 cm İç: 1,8 cm h: 8,3 cm

Hamur Rengi: 2,5 YR, 6/8 (Light Red)

Yüzey Rengi: 2,5 YR, 6/8 (Light Red)

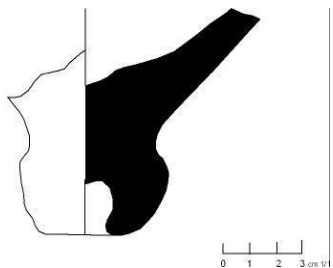
Hamur Katkı Maddesi: Az miktarda mika, kum ve kuvarz yer almaktadır.

Tip: Khios

Tanımlama: Kaide kısmı korunan bu örnekte yer yer aşınmalar mevcuttur. Tokmak şeklinde gövdeden kaideye geçişte dış bükey bir eğri yapmaktadır. Kaide kısmının altında ise derin oyukluk yer almaktadır.

Tarihleme: İ.Ö. 5. yüzyıl sonları?

Benzerleri: (Bulba 1994: Levha. 18,5).

Katalog No: 72

Envanter No: MY06-8

Buluntu Yeri: B Açması / Güney Sondajı

Seviye: -146/-186 cm

Ölçüler: R: 12 cm h: 11 cm

Hamur Rengi: 5 YR, 7/6 (Reddish Yellow)

Yüzey Rengi: 5 YR, 7/6 (Reddish Yellow)

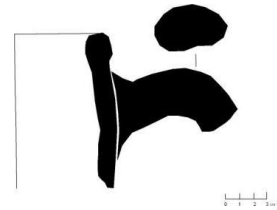
Hamur Katkı Maddesi: Orta miktarda kalker yer almaktadır.

Tip: Khios

Tanımlama: Ağız yuvarlak bir form özelliği göstermektedir. Kulp oval şekilde açılan yuvarlak profildedir.

Tarihleme: Grace'in kitabında bu tip amphoralar İ.Ö. 5. yüzyıla tarihlenmektedir.

Benzerleri: (Grace 1934: 311, Resim: 1).

Katalog No: 73

Envanter No: MY06-12

Buluntu Yeri: A3 Açması

Seviye: -53/-180 cm

Ölçüler: R: Dış: 3,1 cm İç: 1,1 cm h: 10,3 cm

Hamur Rengi: 2,5 YR, 6/6 (Light Red)

Yüzey Rengi: 2,5 YR, 6/6 (Light Red)

Hamur Katkı Maddesi: Az miktarda mika ve kalker yer almaktadır.

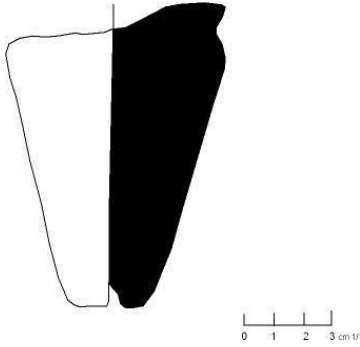
Tip: Khios

Tanımlama: Sadece kaide kısmının korunduğu bu örnekte dip kısmına doğru sivrilmiş bir yapı özelliği göstermektedir. Kaidenin alt kısmında biraz oyukluk görülmektedir.

Tarih: İ.Ö. 4. yüzyılın 3. çeyreğine tarihlenmektedir.

Benzerleri: (Lawall 2002b: 20).

Katalog No: 74

Envanter No: MY06-15

Buluntu Yeri: A1 Açması

Seviye: -135 /-137 cm

Ölçüler: R: 12 cm h: 7 cm

Hamur Rengi: 2,5 YR, 6/8 (Light Red)

Yüzey Rengi: 2,5 Y, 7/4 (Pale Brown)

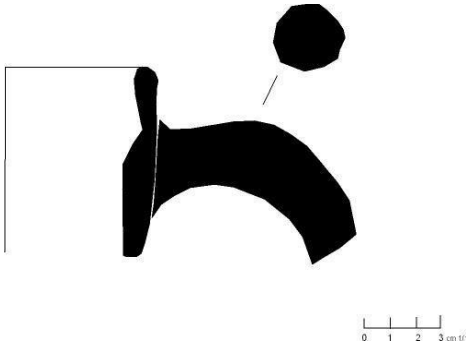
Hamur Katkı Maddesi: Yoğun miktarda mika yer almaktadır.

Tip: Khios

Tanımlama: Ağız kısmı yuvarlak boyun'a doğru silindirik bir formdadır. Kulp yapısı ise yuvarlak bir profildedir.

Tarihleme: Şişkin boyunlu Khios amphoralarının son döneminde, Ada'daki üreticilerin amphoraların formunda radikal bir değişikliğe gittiği görülmektedir. Benzer silindirik boyunlu Khios amphoraları İ.Ö. 5. yüzyılın son çeyreğine tarihlenmektedir (Lawall 2000a: 66, fig. 15).

Benzerleri: (Şenol -Aşkın 2007: 253, Kat. No: 23).

Katalog No: 75

Envanter No: MY06-44

Buluntu Yeri: A 1 Açması

Seviye: -125/-125 cm

Ölçüler: R: 14 cm h: 10,4 cm

Hamur Rengi: 5 YR, 6/6 (Reddish Yellow)

Yüzey Rengi: 5 YR, 6/6 (Reddish Yellow)

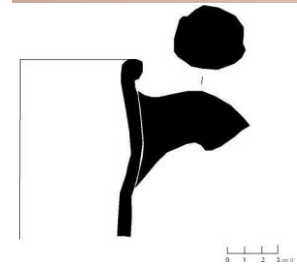
Hamur Katkı Maddesi: Yoğun miktarda mika, kalker ve kum yer almaktadır.

Tip: Khios

Tanımlama: Ağız, kırık kulp ve gövde parçalarından oluşmaktadır. Ağız kısmı yuvarlak formda içe doğru girinti yapmaktadır. Kulp yapısı oval profil özelliği göstermektedir.

Tarihleme: İ.Ö. 4. yüzyılın birinci yarısına tarihlendirilen bu amphoranın benzerleri Khios'ta İ.Ö. 5. yüzyılın sonundan İ.Ö. 3. yüzyılın ilk yarısına kadar üretilmiştir. Bu amphoraya benzer bir tasvir Khios sikkelerinde İ.Ö. 4. yüzyılın sonlarında kullanılmıştır.

Benzerleri: (Alpözen 1975: 54; Adramov 1993, tab. 29, 3.4).

**Doğu Akdeniz Amphoraları
- Kıbrıs Amphoraları**

Katalog No: 76

Envanter No: MY06-26

Buluntu Yeri: A3 Açması

Seviye: -180/-197 cm

Ölçüler: R: Dış: 3,2 cm İç: 7,5 cm h: 7,5 cm

Hamur Rengi: 5 YR, 5/6 (Yellowish Red)

Yüzey Rengi: 5 YR, 5/6 (Yellowish Red)

Hamur Katkı Maddesi: Az miktarda mika ve kum yer almaktadır.

Tip: Kıbrıs Amphoraları?

Tanımlama: İçi oyuk yüksek, girinti yapan bir kaide'ye sahiptir.

Tarihleme: Bu formun benzerlerine Paros'ta gerçekleştirilen yüzey araştırmalarında bulunan atölye atıklarında ele geçmiştir. İ.Ö. 4. yüzyılın ikinci yarısı - İ.Ö. 3. yüzyılın ilk çeyreğine tarihlenmektedir (Empereur-Picon 1986: 505, fig.10).

Benzerleri: (Şenol 2009: 193, fig. 17).

Katalog No: 77

Envanter No: MY06-33

Buluntu Yeri: A3 Açması

Seviye: -153/-180 cm

Ölçüler: R: Dış: 3,7 cm İç: 3,6 cm h: 9 cm

Hamur Rengi: 5 YR, 7/6 (Reddish Yellow)

Yüzey Rengi: 5 YR, 7/6 (Reddish Yellow)

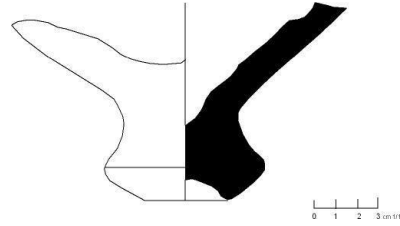
Hamur Katkı Maddesi: Az miktarda mika ve kalker yer almaktadır.

Tip: Kıbrıs Amphoraları?

Tanımlama: Kaide kısmının korunmuş olduğu bu örnekte dip kısmı konik bir formdadır. İçi oyuk ve yüksek bir kaide özelliği göstermektedir.

Tarih: Benzer formlu içi oyuk yüksek kaidelerin İ.Ö. 4. yüzyılın sonunda Khios, Samos, Knidos, Kos, Kıbrıs gibi üreticileri kentlerin amphoralarında kullandıkları bilinmektedir.

Benzerleri: (Johnston 1990: 40: fig. 2,8).

Trakya Bölgesi Amphoraları
Seuthopolitan Amphoraları

Katalog No: 78

Envanter No: MY10-5

Buluntu Yeri: C 1 Açması

Ölçüler: R: Dış: 6,2 cm İç: 2,3 cm h: 7,6 cm

Hamur Rengi: 2,5 YR, 6/6 (Light Red)

Yüzey Rengi: 2,5 YR, 6/6 (Light Red)

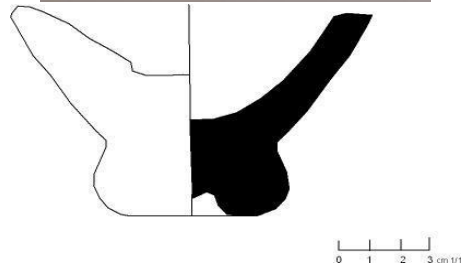
Hamur Katkı Maddesi: Az miktarda mika ve kalker yer almaktadır.

Tip: Seuthopolitan Amphorası

Tanımlama: Kaide kısmının korunmuş olduğu bu örnekte dip bölümünün iç kısmı düğme form özelliği göstermektedir. Kaideden gövdeye doğru ise iç bükey bir profil görülmektedir.

Tarihleme: Myndos'ta bulunan bu örnekler Seuthopolis örnekleriyle karşılaştırabiliriz. Bu amphora kaideleri İ.Ö. 310- 260 yıllarında görülmektedir. Amphora kaideleri Yunan Ticari amphoralarının kaideleriyle benzerlik göstermektedir.

Benzerleri: (Tzochev 2012: PL 1 10, 16).

Katalog No: 79

Envanter No: MY10-13

Ölçüler: R: Dış: 12 cm İç: 9,4 cm h: 12,2 cm

Hamur Rengi: 5 YR, 6/6 (Reddish Yellow)

Yüzey Rengi: 5 YR, 6/6 (Reddish Yellow)

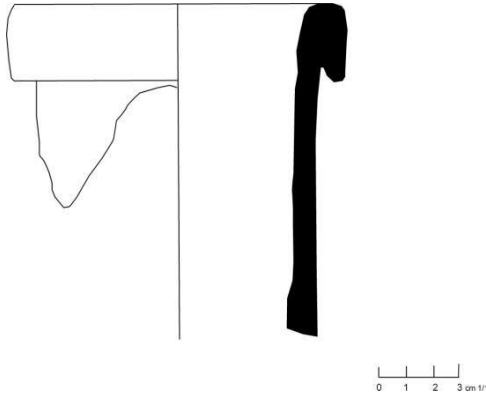
Hamur Katkı Maddesi: Az miktarda mika ve kum yer almaktadır.

Tip: Seuthopolitan Amphorası

Tanımlama: Korunmadurumu açısından ağız ve gövde bölümünün bir kısmı korunmuştur. Ağız yapısı yuvarlak ve ikiye katlanmış form özelliği göstermektedir. Boyun ise silindirik bir formdadır.

Tarihleme: Iskra Tarih Müzesi'nde yer alan Kazanlak mezarlığında bulunmuş Seuthopolitan amphorası İ.Ö. 270-260 yıllarına tarihlenmektedir (Tzochev 2012: 9).

Benzerleri: (Tzochev 2012: 20 Fig: 4).

Katalog No: 80

Envanter No: MY06-28

Buluntu Yeri: A3 Açması

Seviye: -180/-197 cm

Ölçüler: R: 12,6 cm h: 7,3 cm

Hamur Rengi: 5 YR, 7/6 (Reddish Yellow)

Yüzey Rengi: Dış yüzeyde siyah astar yer almaktadır.

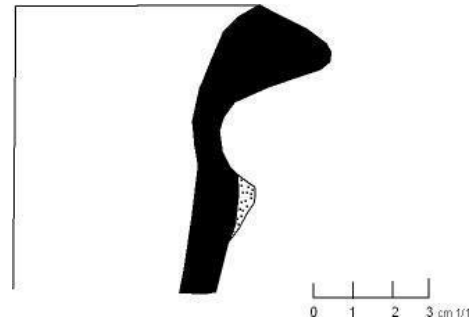
Hamur Katkı Maddesi: Az miktarda mika, orta miktarda kalker ve kuvarz yer almaktadır.

Tanımlama: Ağız kısmı üçgenimsi bir profil özelliği göstermektedir. Boyun kısmına doğru eğim yapmaktadır. Kulp korunmadığı için profil

özelliklerini anlayamıyoruz.

Tarihleme: Myndos'ta çıkan örnekleri Seuthopolis örnekleriyle karşılaştırabiliriz. Bu amphora buluntuları İ.Ö. 310- 260 yıllarında görülmektedir.

Benzerleri: (Tzochev 2012: PL 2. 4).

**Dressel'e Göre Sınıflandırılan
Amphoralar Dressel 1 C Amphorası**

Katalog No: 81

Envanter No: MY06-59

Buluntu Yeri: C1/B Açması

Seviye: Kesit buluntusu

Ölçüler: R: Dış: 14,7 cm İç: 11,8 cm h: 22 cm

Hamur Rengi: 2,5 YR, 6/8 (Light Red)

Yüzey Rengi: 2,5 Y, 8/3 (Pale Brown)

Hamur Katkı Maddesi: Yoğun miktarda kum ve kuvarz yer almaktadır.

Tip: Dressel 1 C

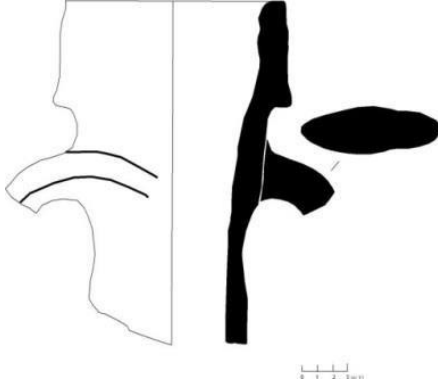
Tanımlama: Form açısından yüksek, ikiye katlanmış bir ağız yapısına sahiptir. Oval bir profilde olan kulp yapısı uzun silindirik boyun kısmına ilştirilmiştir.

Tarihleme: Diğer tam korunmuş buluntulara göre ise bu Dressel 1C amphoraları silindirik uzun bir gövde yapısına sahiptir. Kaide ince sivri bir yapıdadır. Özellikle bu tip amphoralar Efes'te görülmektedir (Bezecky 2013: Plate 19: fig. 223). Aynı zamanda Magdalensberg kazısında Dressel 1 C amphoraları rastlanılmaktadır. Bu tip amphoralar İ.Ö. 2. yüzyılın sonlarından İ.Ö. 1. yüzyı-

130 2006-2013 Myndos Kazılarında Bulunan Amphoralar ve Amphora Mühür Buluntuları

İn 2. çeyreğine kadar üretim göstermektedir. Bu örnek ise İ.Ö. 2. yüzyılın sonu /İ.Ö. 60 yüzyıllara tarihlendirilmektedir (Bezecky 1998,22).

Benzerleri: (Alpözen vd. 1995 44: fig. 34; Bezecky 1998: 229 fig: 6; Bezecky 2013: Plate 19, fig: 223).

Kos ya da Dressel 2 Amphoraları'na
Ait Parçalar?

Katalog No: 82

Envanter No: MYo6-6

Buluntu Yeri: A3 Açması

Seviye: -180 cm

Ölçüler: R: 12,8 cm h: 6,1 cm

Hamur Rengi: 2,5 YR, 5/6 (Red)

Yüzey Rengi: 10 YR, 8/3 (Very Pale Brown).
İçte ve dışta açık kahverengi astar yer almaktadır.

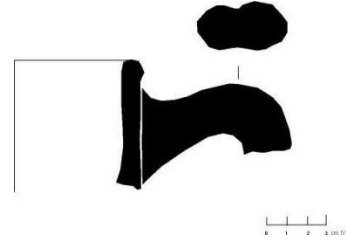
Hamur Katkı Maddesi: Az miktarda kalker ve kum yer almaktadır.

Tip: Kos amphorası?

Tanımlama: Ağız kısmı yuvarlak bir formda çizgiyle belirginleştirilmiştir. Kulp formu olarak ise tipik ikiz kulp özelliği karakteristik özellik olarak görülmektedir.

Tarih: İ.Ö. 3. yüzyılın sonu – 2. yüzyılın başına tarihlenmektedir. V. Georgopoulou'nun makalesine göre hamur renginden dolayı Kos amphorası atölye 2 olarak sınıflandırılmıştır.

Benzerleri: (Georgopoulou 2005: 196, fig. 6).

Katalog No: 83

Envanter No: MYo6-48

Buluntu Yeri: C1/B Açması

Ölçüler: g: 7,5 cm h: 8,8 cm

Hamur Rengi: 5 YR, 7/6 (Reddish Yellow)

Yüzey Rengi: 10 YR, 7/3 (Very Pale Brown).
Dışta ve içte açık kahverengi astar yer almaktadır.

Hamur Katkı Maddesi: Yoğun miktarda mika ve kalker yer almaktadır.

Tip: Kos Amphorası?

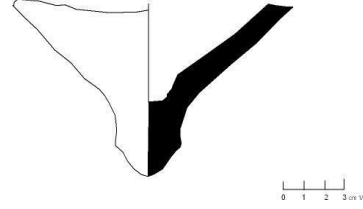
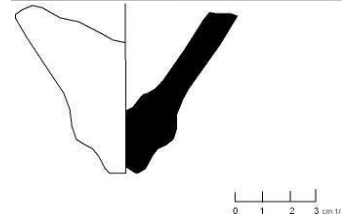
Tanımlama: Sadece kulp kısmının korunmuş olduğu bu örnekte Kos amphoralarında görülen ikiz kulp karakteristik özelliği görülmektedir. Kulp üzerinde mühür görülmemektedir.

Tarih: Bu tip örnekler Anadolu'da çoğu kentte, Doğu Akdeniz, Hindistan kıyılarında rastlanmıştır. Kulp profili açısından İ.Ö. 1. yüzyıla tarihlenmektedir.

Benzerleri: (Robinson 1959: Plate 3: Group F, F 93).

Dressel 2-4 Amphoraları

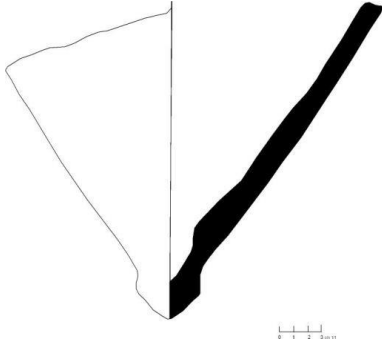
Katalog No: 84**Envanter No:** MY06-16**Buluntu Yeri:** C1/B Açması**Seviye:** Kesit**Ölçüler:** R: 1,9 cm h: 8 cm**Hamur Rengi:** 2,5 YR, 6/8 (Light Red)**Yüzey Rengi:** 2,5 Y, 7/4 (Light Reddish Brown)**Hamur Katkı Maddesi:** Orta miktarda kalker yer almaktadır.**Tip:** Dressel 4 amphorası**Tanımlama:** Kaide sivri emzik formunda bir profil özelliği göstermektedir. Gövdeye doğru genişleyen bir yapı söz konusudur.**Tarihleme:** Tell Istabah Scythopolis kazılarına göre bu tip amphoralar İ.Ö. 2. yüzyılın ortalarına tarihlenmektedir. Kaide yapısı Kos amphoraların da yaygın bir şekilde görülmektedir.**Benzerleri:** (Finkielsztejn 2004: 156, fig. 6).**Katalog No:** 85**Envanter No:** MY06-60**Buluntu Yeri:** Tapınak -1 açması**Seviye:** -70/-100 cm**Ölçüler:** R: 2 cm h: 6,4 cm**Hamur Rengi:** 2,5 YR, 6/6 (Light Red)**Yüzey Rengi:** 10 YR, 7/4 (Very Pale Brown)**Hamur Katkı Maddesi:** Orta miktarda mika, kalker ve kum.**Tip:** Dressel 4 Amphorası?**Tanımlama:** Kaide parçasının korunduğu bu örnekte, kaide kısmı sivri bir form özelliği göstermektedir. Gövde kısmına doğru açılmaktadır. Dip kısmının uç noktası ise emzik profilindedir.**Tarihleme:** Tel Istabah Scythopolis kazılarına göre bu tip amphoralar İ.Ö. 2. yüzyılın ortalarına tarihlenmektedir. Bu amphorada görülen bu kaide yapısı Kos amphoraların da yaygın bir şekilde görülmektedir.**Benzerleri:** (Finkielsztejn 2004: 156).**Katalog No:** 86**Envanter No:** MY06-64**Buluntu Yeri:** C1/B Açması**Seviye:** -145/-156 cm**Ölçüler:** R: 2,6 cm h: 2,2 cm**Hamur Rengi:** 2,5 YR, 6/6 (Light Red)**Yüzey Rengi:** 2,5 Y, 8/4 (Pale Brown)**Hamur Katkı Maddesi:** Orta miktarda mika ve kalker yer almaktadır.**Tip:** Dressel 4 Amphorası

132 2006-2013 Myndos Kazılarında Bulunan Amphoralar ve Amphora Mühür Buluntuları

Tanımlama: Kaide parçasının korunduğu bu örnekte, kaide kısmı sivri bir form özelliği göstermektedir. Gövde kısmına doğru açılmaktadır. Dip kısmının uç noktası ise emzik profilindedir. Cidar kalındır. Dış yüzeyde yer yer krem rengi astar görülmektedir.

Tarihleme: Tel Istabah Scythopolis kazılarına göre bu tip amphoralar İ.Ö. 2. yüzyılın ortalarına tarihlenmektedir. Bu amphorada görülen bu kaide yapısı Kos amphoraların da yaygın bir şekilde görülmektedir.

Benzerleri: (Finkielsztejn 2004: 156, fig. 6).

Katalog No: 87

Envanter No: MY11-2

Buluntu Yeri: A 4 M11 Mezar

Ölçüler: R: 1,8 cm h: 6,4 cm

Hamur Rengi: 2,5 YR, 6/8 (Light Red)

Yüzey Rengi: 10YR, 8/4 (Very Pale Brown)

Hamur Katkı Maddesi: Az miktarda mika ve kalker yer almaktadır.

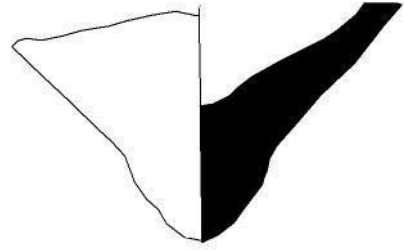
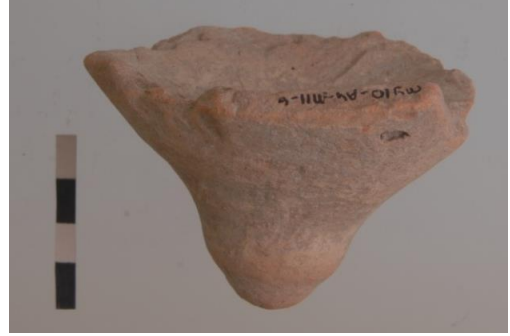
Tip: Dressel 2-4 Amphoraları

Tanımlama: Kaide parçasının korunmuş olduğu bu örnekte dip kısmı yuvarlak form özelliği göstermektedir.

Tarihleme: Tel Istabah Scythopolis kazılarına

göre bu tip amphoralar İ.Ö. 2. yüzyılın ortalarına tarihlenmektedir. Kaide yapısı Kos amphoraların da yaygın bir şekilde görülmektedir.

Benzerleri: (Finkielsztejn 2004: 156, fig.6).

0 1 2 3 cm 1/1

Katalog No: 88

Envanter No: MY06-45

Buluntu Yeri: A1 Açması

Seviye: -125 /-135 cm

Ölçüler: R: 1,7 cm h: 6,5 cm

Hamur Rengi: 7,5 YR, 7/6 (Reddish Yellow)

Yüzey Rengi: 5 Y, 8/4 (Pale Yellow)

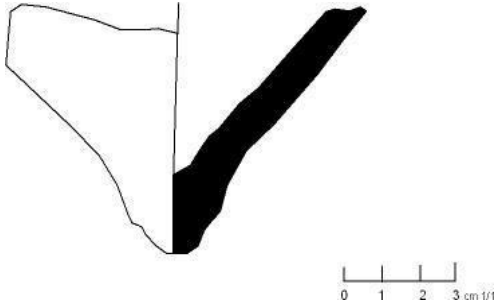
Hamur Katkı Maddesi: Orta miktarda mika kalker ve kum yer almaktadır.

Tanımlama: Kaide kısmının sivri bir yapıdadır. İç kısma doğru girintili bir formdadır. Gövde kısmına doğru ise genişleyen bir profil özelliği kazanmıştır.

Tip: Dressel 2-4 amphoraları

Tarihleme: İ.S. 1. yüzyıla ait amphora'ya ait kaide parçası olduğu düşünülmektedir. Dressel 2-4 olarak adlandırılan amphoralar, bilezik formu ağız kenarına, kısa bir boyna ve omuzdan boyun bölümüne geçişte iki ince yive sahiptir. Dik açılı ikiz kulpları omuz üzerinde gövdeyle birleşmektedir. Silindirik formu Dressel 2-4 amphoraları, Rhodos amphoralarında da görülen sivri dipe sahiptir. Myndos'ta ele geçmiş bu örneğe bağlı kalarak bu parçanın Dressel 2-4 amphorasına ait olabileceği düşünülmektedir.

Benzerleri: (Şenol 2003: 48).

Katalog No: 89

Envanter No: MY06-39

Buluntu Yeri: A1 Açması

Seviye: -134/-136 cm

Ölçüler: R: 10,8 cm h: 19 cm

Hamur Rengi: 2,5 YR, 6/8 (Light Red)

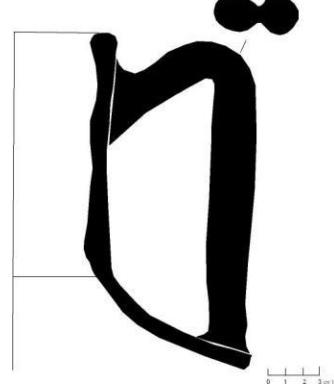
Yüzey Rengi: 2,5 YR, 6/8 (Light Red)

Hamur Katkı Maddesi: Orta miktarda kuvarz, kalker ve kum yer almaktadır.

Tanımlama: Ağız kısmı hafif yuvarlak boyun-dan kulp kısmına geçerken keskin ve sivri bir form özelliği göstermektedir. Tip özelliği olarak ise Kos amphoralarıyla benzerlik göstermektedir. Kulp formu bakımından ve tipik ikiz kulpla-ryla Kos amphoralarıyla benzer özellik göster-mektedir. Kos amphoralarıyla ayırt etmek zor olabilmektedir. Kulp yapısı keskin bir şekilde dirsek yapmıştır. Ayrıca boyun yapısından gövde kısmına geçerken belirgin bir çizgi yer almakta-dır.

Tarihleme: Bu amphoralar İ.Ö. 1. yüzyılın ikin-ci yarısında üretilmeye başlanmış İ.S. 3. yüzyıla kadar ise devamlılığını sürdürmüştür.

Benzerleri: (Bezecky 1998: 229, fig. 2-5; Be-zecky 2013: 130).

Katalog No 90: Kos / Dressel 2-4 amphorala-rına ait olabileceği düşünülen farklı hamur renk-lerinde amphora parçaları.

Lamboglia II Amphorası

Katalog No: 91

Envanter No: MY06-23

Buluntu Yeri: Tapınak Batı Cephesi

Seviye: Kesit

Ölçüler: R: 11,8 cm h: 12,7 cm

Hamur Rengi: 10 YR, 8/4 (Very Pale Brown)

Yüzey Rengi: 10 YR, 8/4 (Very Pale Brown)

Hamur Katkı Maddesi: Az miktarda şamot yer almaktadır.

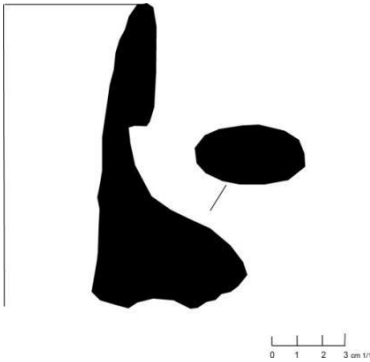
Tip: Lamboglia II Amphorası

Tanımlama: Bu amphora bant formunda dışa çekik, kalın ağız kenarına, kalın cidarlı silindirik ve yüksek boyuna, boynun üst bölümünden başlayarak omuzda gövdeyle birleşen oval profilde sağlam dikey kulplara sahiptir.

Tip: Lamboglia II Amphorası

Tarihleme: Ele geçirilen çok sayıda kontekst ve batıktan bu amphoraların İ.Ö. 2. yüzyılın sonu ile İ.Ö. 1. yüzyılın ilk yarısı arasında üretildikleri bilinmektedir. Kuzey İtalya'nın Adriatik kıyısında İ.Ö. 2. yüzyıl'da üretilen Lamboglia II amphoralarının erken örneklerinin oldukça kalın üçgen kesitli ağız kenarlarına, uzun ve kalın çeperli boyuna ve sivri bir kaideyle son bulan omuzda keskin bir profille belirginleştirilmiş gövdeye sahip oldukları görülmektedir. Ağız kenarları İ.Ö. 1. yüzyılda bant şekline dönüşen ve omuzda keskin açı oluşturan bu amphoraların gövde yapılarının DR 6 amphoralarında da görüldüğü üzere, daha ovoidal bir şekil aldıkları görülmektedir. Bu amphoralar zeytinyağı ve şarap ticaretinde kullanılmış oldukları öne sürülmektedir (Şenol 2000: 292).

Benzerleri: (Şenol 2000: 292, Kat. No. 12; Şenol 2003: 71).

Brindisian Amphoraları

Katalog No: 92

Envanter No: MY06-63

Buluntu Yeri: A1 Açması

Seviye: -149/-153 cm

Ölçüler: R: 16 cm h: 18,7 cm

Hamur Rengi: 5 YR 7/6 (Reddish Yellow)

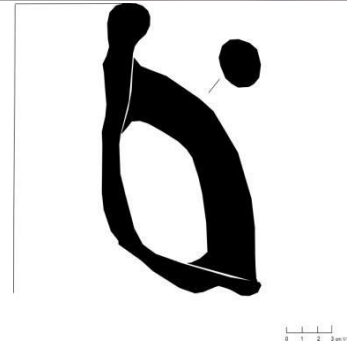
Yüzey Rengi: 2,5 Y, 8/3 (Pale Brown) Dış yüzeyde açık kahverengi astar görülmektedir.

Hamur Katkı Maddesi: Yoğun miktarda mika ve kalker yer almaktadır.

Tanımlama: Yuvarlak dışa doğru çekik ağız kenarı, geniş boyun yapısı, oval bir profile sahip kulp yapıları görülmektedir.

Tarih: Tamás Bezecky'in kitabında bu tip amphoralar Brindisian amphora tipi olarak sınıflandırılmıştır (Bezecky 2010: 352, fig. 1). Brindisian amphoralarında bazen latin ya da yunanca mühürlerde yer almaktadır. Myndos'ta ele geçen bu örnekte mühür görülmemektedir. Bu amphoralar İ.Ö. 2-1. yüzyıl arasında görülmektedir. İçerilerinde genellikle şarap taşınmaktadır ama zeytinyağı da taşındığı düşünülmür. Bu tip amphoralar İtalya yakınında Brindisi'de görülmektedir. Bu tip amphoralar Batı Akdeniz, Doğu Akdeniz, Anadolu ve Dalmaçya'ya yayılım göstermiştir (Bezecky 2010: 352).

Benzerleri: (Bezecky 1998: 231, fig. 1; Bezecky 2010: 352: fig. 1).

Tunus Kökenli Amphoralar Spatheia Amphoraları

Katalog No: 93

Envanter No: MY12-9

Buluntu Yeri: E 5 Açması

Seviye: -88/-98 cm

Ölçüler: R: 8 cm h: 45,3 cm

Hamur Rengi: 2,5, YR, 6/8 (Light Red)

Yüzey Rengi: 2,5 Y, 8/3 (Pale Brown)

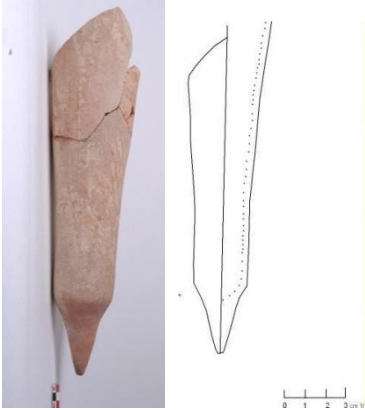
Hamur Katkı Maddesi: Orta miktarda mika ve kalker bulunmaktadır.

Tip: Spatheia Amphoraları

Tanımlama: Kaide sivri huni formundadır. Gövde ise uzun silindirik üst kısma doğru ise genişleyen bir özellik göstermektedir.

Tarihleme: Bonifay bu tip amphoraları 3 çeşite ayırmıştır. Myndos'ta ele geçmiş bu spatheia amphorası ise Spatheia 1 tipinin özelliklerini göstermektedir. Diğer spatheia amphoraları'na göre daha uzun bir formdadır. Bu amphora 5. yüzyılın ortası 4. yüzyılın sonlarına tarihlenmektedir (Bezecky 2013: 173, Tip:70).

Benzerleri: (Arthur 1989: 83, fig:3; Bonifay 2003: 124; fig.17; Şenol 2009: 173; Attema vd. 2010: 456 3a).

Katalog No: 94

Envanter No: MY06-52

Buluntu Yeri: H Açması

Seviye: 0/-42 cm

Ölçüler: R: Dış: 6,4 cm, İç: 4,2 cm h: 7,4 cm

Hamur Rengi: 5 Y, 8/4 (Pale Yellow)

Yüzey Rengi: Yüzeyde açık yeşilimsi astar görülmektedir.

Hamur Katkı Maddesi: Az miktarda mika, kalker ve kum yer almaktadır.

Tip: Spatheia Amphoraları

Tanımlama: Ağız kısmı ise üçgenimsi bir formdadır. Ağız kısmının bitiş noktasından ise küçük kulpları yer almaktadır. Sadece bir taraf-

taki kulbu korunmuştur.

Tarihleme: Bu formun Kartaca'da ele geçmiş bir örneği İ.S. 6. yüzyıla tarihlendirilmiştir. Benzer bir minyatür Spatheia amphorası Mısır'da Abou Mina yakınlarında bulunan Karm el-Shewelky'deki preslerde ele geçmiştir. Diğer bir benzer örnek ise Roma'da Cyrpta Balbi ve Marsilya'da kazılarında ele geçmiştir. Bu amphoralar İ.S. 7. yüzyılın ilk çeyreği-ortası'na tarihlenmektedir (Şenol 2009: 276). Bonifay tarafından ise B alt grubuyla teşhis edilen bu formun benzer örnekleri Roma, Murighiove Yassı ada Batığı'nda ele geçmiştir (Bonifay 2004: 127, fig. 1. 6).

Köken: Tunus

Benzerleri: (Bezecky 2005: 229, fig. 48-49).

Envanter No: 95

Envanter No: MY11-3-4

Buluntu Yeri: D1/A Açması

Seviye: -575/-646 cm **Ölçüler:** R: 5 cm h: 12,2 cm

Hamur Rengi: 10 YR, 6/3 (Pale Brown)

Yüzey Rengi: 10 YR, 6/3 (Pale Brown)

Hamur Katkı Maddesi: Orta miktarda ince mika yer almaktadır.

Tip: Spatheia Amphoraları

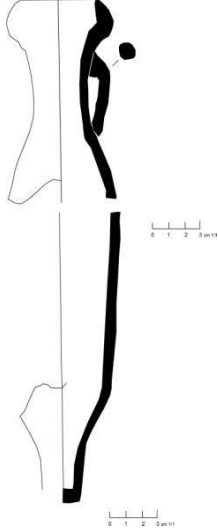
Tanımlama: Ağız profili üçgenimsi, ağız çapı küçük ve küçük kulplar yer almaktadır. Gövde silindirik bir özellik göstermektedir. Kaide sivri bir formdadır.

Tarihleme: Bonifay tarafından Spatenia 3

136 2006-2013 Myndos Kazılarında Bulunan Amphoralar ve Amphora Mühür Buluntuları

amphorası olarak sınıflandırılmıştır. Bu amphora Bonifay tarafından İ.S. 7-8. yüzyıllar arasına tarihlenmektedir.

Benzerleri: (Hayes 1992: 179, fig. 51.36; Bonifay 2004: 22; Portale 2014: 489, Fig. 16,2).

Katalog No: 96

Envanter No: MY11-11

Buluntu Yeri: Kule Arkası Açması 5

Ölçüler: R: Dış: 5,8 cm İç: 4,5 cm h: 9,3 cm

Hamur Rengi: 5YR, 5/2 (Reddish Gray)

Yüzey Rengi: 5YR, 5/2 (Reddish Gray)

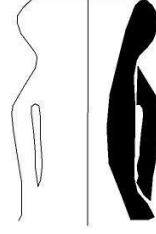
Hamur Katkı Maddesi: Bol miktarda taşçık, orta miktarda mika, kuvarz ve kalker yer almaktadır.

Tip: Spatheia Amphoraları

Tanımlama: Ağız kısmı üçgenimsi ikiye katlanmış mantar bir formdadır. Boyun yapısı ise silindiriktir. Ağız kısmının bitiş noktasında ise küçük kulplar yer almaktadır.

Tarihleme: Bonifay tarafından Spatenia 3 amphorası olarak sınıflandırılmıştır. Bu amphora Bonifay tarafından İ.S. 7-8 yüzyılları arasına tarihlenmektedir.

Benzerleri: (Portale 2014: 489, fig: 16,5).

0 1 2 3 cm/1"

Katalog No: 97

Envanter No: MY12-1

Buluntu Yeri: F5/A Açması

Seviye: -140/-150 cm

Ölçüler: R: 6,7 cm h: 12,6 cm

Hamur Rengi: 5 Y, 8/3 (Pale Yellow)

Yüzey Rengi: 5 Y, 8/3 (Pale Yellow)

Hamur Katkı Maddesi: Orta miktarda kalker yer almaktadır.

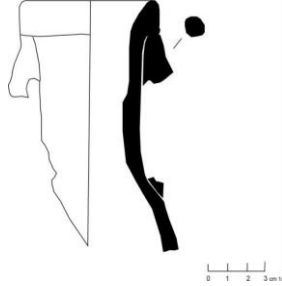
Tip: Spatheia Amphorası

Tanımlama: Ağız yapısı köşeli, mantar formu profil özelliği göstermektedir. Boyun kısmı ise küçük silindirik bir form özelliği göstermektedir. Kulplar korunmamıştır.

Tarih: Klasik Spatheia amphoraları İ.S. 4. yüzyılın sonundan İ.S. 6. yüzyılın başına kadar üretilmektedir.

Kökeni: Klasik Spatheia amphoralarının İtalya Yarımadası, Sicilya ve Fransa kıyılarında bulunan merkezlerde yoğun olarak ele geçmelerinin yanında Doğu Akdeniz'de, Kuzey Afrika'da düşük yoğunlukta ele geçmiştir (Bonifay 2004: 85, Env. No: 1,6).

Benzerleri: (Şenol-Kerem 2000: 85, Env. No. 3; Reynolds 2011:105, fig: 87).

Katalog No: 98

Envanter No: MY11-13

Buluntu Yeri: C1 Açması

Seviye: -274/-294 cm

Ölçüler: R: Dış: 6,2 cm İç: 3,9 cm h: 8,9 cm

Hamur Rengi: 10 YR, 7/4 (Very Pale Brown)

Yüzey Rengi: 10 YR, 7/4 (Very Pale Brown). Kabın dış kısmında açık sarı astar görülmektedir.

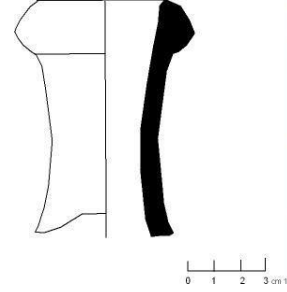
Hamur Katkı Maddesi: Az miktarda mika ve kalker yer almaktadır.

Tip: Spatheia Amphoraları

Tanımlama: Ağız oval bir yapı özelliği göstermektedir. Boyun kısmı ise dar ve silindirik bir formdadır. Gövde kısmına doğru genişleyen bir özellik göstermektedir.

Tarihleme: Bonifay'a göre bu tip amphoralar Spatheia 3 c grubu olarak sınıflandırılmıştır. Tarih olarak ise 7. yüzyıl sonu-6. yüzyıl olarak düşünülmektedir.

Benzerleri: (Bonifay 2004: 40, fig. 3; Reynolds 2011: 110, fig: 128).

Africana III B Amphorası

Katalog No: 99

Envanter No: MY11-16

Buluntu Yeri: C1 Açması

Seviye: -277/-356 cm

Ölçüler: R: 8,6 cm h: 4,7 cm

Hamur Rengi: 5Y, 8/2 (Pale Yellow)

Yüzey Rengi: 5Y, 8/2 (Pale Yellow)

Hamur Katkı Maddesi: Az miktarda mika yer almaktadır.

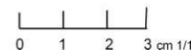
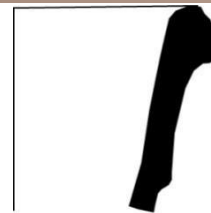
Tip: Africana IIIb Amphorası

Tanımlama: Ağız kısmı yuvarlak dışa doğru iç bükey formdadır. Boyun kısmı ise giderek daralmaktadır. Boyun kısmında girinti gözlemlenmektedir. Ağız kısmı konik bir profil özelliği göstermektedir. Bu tip amphoralar İnce uzun silindirik boyun yapısı, kısa yassı kulplar, silindirik gövde ve sivri kaide yapısına sahiptirler.

Tarih: İ.S. 300- 400

Kökeni: Tunus

Benzerleri: (Bonifay 2004: 46 fig: 5,6).

**KEAY'a Göre Sınıflandırılan
Amphoralar -
KEAY 50 Amphoraları**

Katalog No: 100

Envanter No: MY09-9

Buluntu Yeri: E 5 Açması

Seviye: -88/-98 cm

Ölçüler: R: 8 cm h: 45,3 cm

Hamur Rengi: 2,5 YR, 6/8 (Light Red)

Yüzey Rengi: Yüzeyde yer yer açık kahverengi astar görülmektedir.

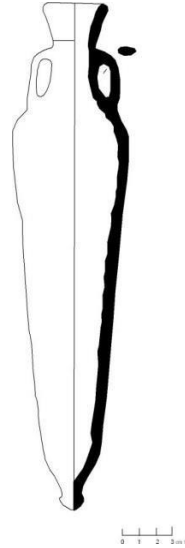
Hamur Katkı Maddesi: Orta miktarda mika ve kalker yer almaktadır.

Tip: Keay 50 Amphorası

Tanımlama: Tama yakın bir şekilde bulunmuş bu amphoranın gövde kısmında eksiklikler yer almaktadır. Ağız kısmı konik bir formdadır. Boyun kısmı çizgiyle ayrılmıştır. Kulplar oval bir şekildedir. Boyun kısmından omuz kısmına geçişte basık bir yapısı vardır. Kaide kısmına doğru inceler. Kaide kısmı ise sivri bir form özelliği göstermektedir.

Tarihleme: Simon Keay'ın kitabında Keay 50 olarak sınıflandırılan Bonifay tarafından da Tip 51 olarak değerlendirilen bir formun alt grubu olmalıdır. Bonifay bu amphoraları İ.S. 7. yüzyılın ortalarına tarihlemektedir (Bonifay 2004: 142, fig: 76,1).

Benzerleri: (Bonifay 2004: 142, fig: 76,1).

Katalog No: 101

Envanter No: MY09-29-II

Buluntu Yeri: A1 Açması

Seviye: -115 cm

Ölçüler: R: 9,4 cm h: 13,3 cm

Hamur Rengi: 10Y-56Y / 6/2 (Light grayish green)

Yüzey Rengi: 2,5Y, 8/2 (Pale Brown)

Hamur Katkı Maddesi: Az miktarda kalker, mika ve kuvarz yer almaktadır.

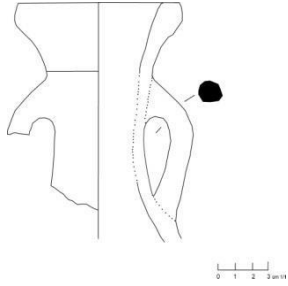
Tip: Keay 50 Amphorası

Tanımlama: Amphoranın ağız, boyun ve tek kulpu korunmuştur. Ağız kısmı konik bir formdadır. Boyun kısmına geçişte çizgi ile yivlendirilmiştir. Silindirik bir gövde yapısına sahiptir. Küçük yassı kulpları vardır.

Tarihleme: Bu amphora Keay'ın kitabında Keay 50 olarak sınıflandırılmıştır. Bonifay tarafından ise amphora Tip 51 olarak sınıflandırılmıştır. Bonifay bu amphoraları 7. yüzyılın ortalarına tarihlemektedir.

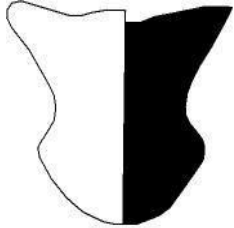
Benzerleri: (Bonifay 2004: 142, fig:76,2).

Keay LXI Amphoraları

Katalog No: 102**Envanter No:** MY13-3**Buluntu Yeri:** F5 A Açması**Seviye:** -196 cm**Ölçüler:** R: 4 cm h: 10,4 cm**Hamur Rengi:** 5 YR, 5/4 (Reddish Yellow)**Yüzey Rengi:** 5 YR, 5/4 (Reddish Yellow)**Hamur Katkı Maddesi:** Orta miktarda kuvarz ve mika yer almaktadır.**Tip:** Keay LXI**Tanımlama:** Sadece kaide kısmı korunmuştur. Kaide kısmı yuvarlak bir formdadır. Kaide bölümündeki yivle birlikte iç bükey bir eğri oluşturmuştur.**Tarih:** Keay tarafından LXI olarak sınıflandırılmış bu amphora. İ.S. 5. yüzyılın sonu ile ortası olan dönem'e tarihlenmektedir.**Kökeni:** Tunus**Benzerleri:** (Keay 1984: 308, fig. 8; Nacef 2010: 515,39; Reynolds 2011: 108, fig.100; Reynolds-Pavlidis 2014: 58, fig. 5.14; Peacock 1989: 206, fig. 7.1).**Katalog No:** 103**Envanter No:** MY09-8**Buluntu Yeri:** A5 Açması (Sarnıç 2)**Seviye:** -505/-520 cm**Ölçüler:** R: 3,1 cm h: 9 cm**Hamur Rengi:** 2,5 YR, 6/8 (Light Red)**Yüzey Rengi:** 2,5 YR, 6/8 (Light Red)**Hamur Katkı Maddesi:** Orta miktarda kireç taşı, kum. Az miktarda mika yer almaktadır.**Tip:** Keay LXI Amphoraları**Tanımlama:** Kaide kısmının korunduğu bu örnekte dip kısmına doğru iç bükey ve iç kısma doğru ise girinti yapmaktadır. Kaide kısmının içi dolu bir yapısı vardır. Bu kısım tek yivle ayrılmaktadır. Gövde kısmına doğru genişleyen bir form özelliği göstermektedir.**Tarih:** Keay tarafından LXI olarak sınıflandırılmış bu amphora. İ.S. 5. yüzyılın sonu ile ortası olan dönem'e tarihlenmektedir.**Kökeni:** Tunus**Benzerleri:** (Keay 1984: 308, fig.134: 8; Reynolds 2011: 108, fig. 98; Meriç 2002: Tafel: 49, K 597; Quercia vd. 2011: 84, fig. 70)**Katalog No:** 104**Envanter No:** MY06-24**Buluntu Yeri:** Tapınak Batı Cephesi**Seviye:** Kesit (Krepis)**Ölçüler:** R: 4,6 cm h: 5,5 cm**Hamur Rengi:** 2,5 YR, 6/6 (Light Red)**Yüzey Rengi:** 7,5 YR, 7/4 (Pink)**Hamur Katkı Maddesi:** Orta miktarda kalker ve kuvarz yer almaktadır.**Tip:** Keay LXI/Beltran 60 tipi.**Tanımlama:** Kaide bölümünün korunduğu bu örnekte kaide kısmı tokmak şeklindedir. Kaideden gövde bölümüne geçişte ise genişleyen bir form özelliği göstermektedir.**Tarih:** Beltran tarafından tanımlanan bu amphoralar. Batı akdeniz'de keşfedilmiştir. İ.S. 5. yüzyılın sonu ile ortasına tarihlenmektedir. Genellikle bu amphoralar 6. yüzyılda görülmektedir.**Kökeni:** Tunus**Benzerleri:** (Keay 1984: 389, Fig. 180:4).

Katalog No: 105

Envanter No: MY11-10

Buluntu Yeri: Kule Arkası 1

Ölçüler: R: 13,4 cm h: 8,6 cm

Hamur Rengi: 2,5 YR, 6/6 (Light red)

Yüzey Rengi: 5YR, 7/4 (Pink) Dış yüzeyde açık pembe renginde astar yer almaktadır.

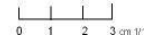
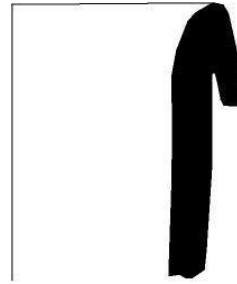
Hamur Katkı Maddesi: Az miktarda kum ve kalker yer almaktadır.

Tip: Keay LXI/61 A Amphorası?

Tanımlama: Ağız kısmı dışarı doğru ikiye katlanmış, hafif yukarı doğru yuvarlak yapar bir şekilde kıvrılmış bir özellik göstermektedir. Ayrıca dış yüzeyinde ise pembemsi bir astar yer almaktadır.

Tarihleme: Bonifay bu tip amphoraların Tunus kökenli olduğunu ve İ.S. 7. yüzyılın ikinci yarısına tarihlemektedir.

Benzerleri: (Quercia vd. 2011: 82, fig. 6).

Katalog No: 106

Envanter No: MY09-3

Buluntu Yeri: A3 Açması

Seviye: -170/-200 cm

Ölçüler: R: 14,6 cm İç: 10 cm h: 8,4 cm

Hamur Rengi: 2,5 YR, 5/6 (Red)

Yüzey Rengi: 2,5, Y, 8/3 (Pale Brown). Dış yüzeyde açık kahverengi astar görülmektedir.

Hamur Katkı Maddesi: Az miktarda mika ve kum yer almaktadır.

Tip: Keay LXI/Beltran 60 tipi

Tanımlama: Ağız kısmı yuvarlak dışa doğru çekik ve ikiye katlanmış bir özellik göstermektedir.

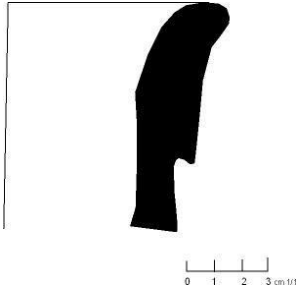
Tarih: Beltran tarafından tanımlanan bu amphoralar. Batı Akdeniz'de keşfedilmiştir.

Katalan malzemeleri bu tip amphoraların ağız tiplerinin 4 anabölüme ve iki tip kaide çeşitiyle sınıflandırılmasını sağlamıştır. Bu ağız E tipi olarak sınıflandırılmıştır. Genellikle bu tiplerde dış yüzeyde açık kahverengi astar görülmektedir. Bu tip amphoralar Palaeochristian Mezarlığı Tarragona İspanya'da görülmektedir. İ.S. 5. yüzyılın sonu ile ortası genellikle bu amphoralar 6. yüzyıla tarihlenmektedir. Vilauba, The torre de Audiencia, Place del Rei ve Placa Pallol Tarragonada da bu tip amphoralara rastlanılmıştır. Amphoraların içerisinde büyük ihtimalle yağ taşınmaktadır.

Kökeni: Tunus

Benzerleri: (Keay 1984: 306; fig. 132.2.2.4).

Katalog No: 107

Envanter No: MY12-5

Buluntu Yeri: F5 A Açması

Seviye: -156/-180 cm

Ölçüler: R: 14,4 cm h: 6,2 cm

Hamur Rengi: 5Y,7/4 (Pale Yellow)

Yüzey Rengi: 10 YR, 8/4 (Very Pale Yellow)

Hamur Katkı Maddesi: Orta miktarda taşçık ve kuvarz yer almaktadır.

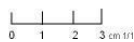
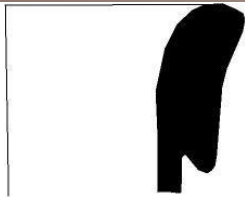
Tip: Keay LXI/Beltran 60 tipi

Tanımlama: Ağız kısmı yuvarlatılmış dışa doğru çekik bir yapıdadır. Ağız yapısı ikiye katlanmış bir özellik göstermektedir. Dış yüzeyde ise açık kahverengi astar mevcuttur.

Tarih: Beltran tarafından tanımlanan bu amphoralar. Batı Akdeniz'de keşfedilmiştir. Katalan malzemeleri bu tip amphoraların ağız tiplerinin 4 ana bölüme ayrılması ve iki tip dip çeşitiyle sınıflandırılmasını sağlamıştır. Bu ağız A tipi olarak sınıflandırılmıştır. Bu amphoraların içerisinde büyük ihtimalle yağ taşınmaktadır. Keay LXI amphoraları İ.S. 5. yüzyılın ortası- sonu olan döneme tarihlenmektedir.

Kökeni: Köken Tunus

Benzerleri: (Keay 1984: 306, Fig. 132,2).

Katalog No: 108

Envanter No: MY06-54

Buluntu Yeri: C1/B Açması

Seviye: -79/-91 cm

Ölçüler: R: 13,4 cm h: 10 cm

Hamur Rengi: 5 YR, 7/6 (Reddish Yellow)

Yüzey Rengi: 5 YR, 7/6 (Reddish Yellow)

Hamur Katkı Maddesi: Az miktarda mika ve kalker yer almaktadır.

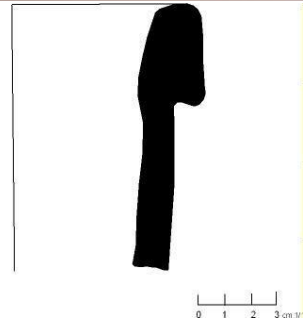
Tip: Keay LXI/Beltran 60 tipi

Tanımlama: Ağız yapısı yuvarlak ikiye katlanmış form özelliği göstermektedir.

Tarih: Beltran tarafından tanımlanan bu amphoralar. Batı Akdeniz'de keşfedilmiştir. Katalan malzemeleri bu tip amphoraların ağız tiplerinin 4 ana bölüme ayrılması ve iki tip kaide çeşitiyle sınıflandırılmasını imkân sağlamıştır. Bu ağız B tipi olarak sınıflandırılmıştır. Genellikle bu tiplerde dış yüzey de açık kahverengi astar görülmektedir. Bu tip amphoralar Palaeochristian Mezarlığı Tarragona İspanya'da görülmektedir. İ.S. 5. yüzyılın sonu ile ortasına tarihlenmektedir. Genellikle bu amphoralar 6. yüzyılda görülmektedir. Vilauba, The torre de Audiencia, Place del Rei ve Placa Pallol Tarragona da görülür. Bu amphoraların içerisinde büyük ihtimalle yağ taşınmaktadır.

Kökeni: Tunus

Benzerleri: (Keay 1984: 307, Fig. 133: 1).

Keay III Amphoraları

Katalog No: 109

Envanter No: MY06-58

Buluntu Yeri: C1/B Açması

Seviye: Kesit b

Ölçüler: R: 3,8 cm h: 5,5

Hamur Rengi: 5 YR, 7/6 (Reddish Yellow)

Yüzey Rengi: 5 YR, 7/6 (Reddish Yellow)

Hamur Katkı Maddesi: Yoğun miktarda mika, orta miktarda kalker ve kum yer almaktadır.

Tanımlama: Sadece kaide parçasının korunduğu bu örnekte, sivri yuvarlak hatlara sahip kaide yapısı mevcuttur. Gövde kısmına doğru ise genişleyen bir yapı özelliği göstermektedir.

Tip: Keay III

Tarihleme: Bu tip amphoralar Keay'ın sınıflandırmasında III. tip olarak geçmektedir. Köken olarak ise bu tip amphoraların Tunus ve çevresinde üretildiği bilinmektedir.

Benzerleri: (Keay 1984: 107, Fig. 41,8).

Keay XXXIV/Beltran 62
Amphoraları

Katalog No: 110

Envanter No: MY10-7

Buluntu Yeri: A 4 Güney Doğu Açması

Seviye: -434/-470 cm

Ölçüler: R: 14 cm h: 6 cm

Hamur Rengi: 10 YR, 4/2 (Dark Grayish Brown)

Yüzey Rengi: 10YR, 8/1 (White)

Hamur Katkı Maddesi: Az miktarda mika yer almaktadır.

Tanımlama: Ağız parçasının bir kısmının ko-

runduğu bu örnekte ağız kısmı ikiye katlanmış profil özelliği göstermektedir (Mantar ağızlı ağız parçası).

Tip: Keay XXXIV/Beltran 62.

Tarihleme: Myndos kazılarında bulunan bu amphora ağız parçası'nın köken olarak Tunus olduğu bilinmektedir. Almagro'ya göre İ.S. 4. yüzyıla Beltran'a göre ise 4. yüzyılın 2. yarısına tarihlenmektedir.

Benzerleri: (Keay 1984: 236, Fig. 98,1).

Keay 35 Amphorası

Katalog No: 111

Envanter No: MY06-37

Buluntu Yeri: A3 Açması

Seviye: -153/-180 cm

Ölçüler: R: 11,6 cm h: 3,1 cm

Hamur Rengi: 10 YR, 7/4 (Very pale brown)

Yüzey Rengi: 10 YR, 7/4 (Very pale brown)

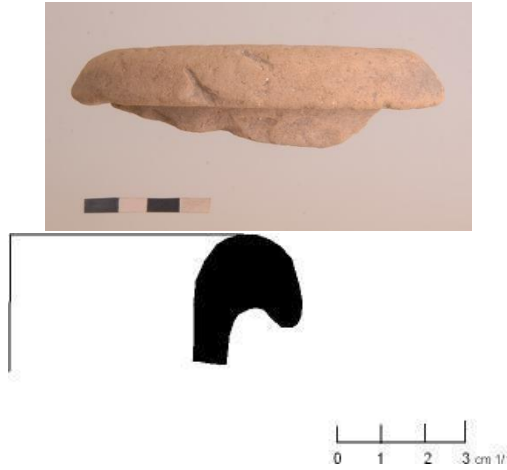
Hamur Katkı Maddesi: Yoğun miktarda mika, orta miktarda kalker yer almaktadır.

Tanımlama: Ağız yapısının korunmuş olduğu bu örnekte ağız profili yuvarlak aşağıya doğru eğimli bir şekilde inmektedir.

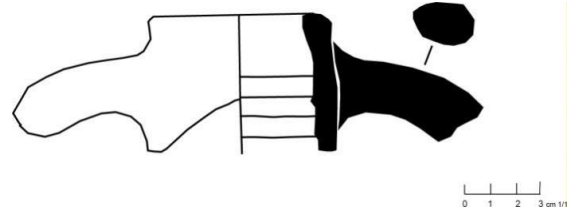
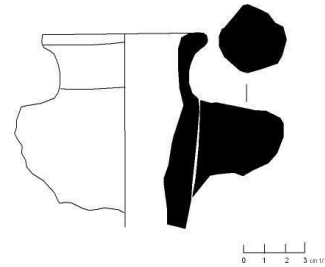
Tip: Keay 35 Amphorası

Tarihleme: Myndos'ta bulunan bu amphora ağız Keay 35 amphorası olarak bilinen Tunus üretimi amphora ağız parçasıyla karşılaştırılabilir. Bu tip amphoralar İ.S. 5-7. yüzyıllara tarihlenmektedir.

Benzerleri: (Quercia vd. 2011: 80, Kat. No. 66).

Late Roman 1 Amphoraları

Katalog No: 112**Envanter No:** MY09-I-7**Buluntu Yeri:** A 3 B Açması**Seviye:** -215 cm**Ölçüler:** R: 7, 8 cm h: 6 cm**Hamur Rengi:** 2,5 YR, 6/8 (Light Red)**Yüzey Rengi:** 2,5 YR, 6/8 (Light Red)**Hamur Katkı Maddesi:** Yoğun miktarda mika ve az miktarda kuvarz yer almaktadır.**Tanımlama:** Kırık kulp boyun ağız bölgesinin bir kısmının korunduğu bu örnekte, ağız profili yuvarlak bir form özelliği göstermektedir. Boyun profili silindirik bir yapıdadır. Kulp formu ise yuvarlak aşağıya doğru eğimli bir yapı özelliği göstermektedir.**Tip:** Keay LIIC/Britis Bii/Late Roman amphorae 1/Kuzmanov XIII/Beltran 82/Yassı ada I**Tarihleme:** Katalan verilerine göre bu tip amphoraların kökeni tam olarak anlaşılamamıştır. Amphoraların dağılımı ise Lesbos, Kıbrıs, Euboea ya da Kuzey Suriye çevresindedir. Genellikle bu tip amphoraların içerisinde yağ gibi sıvı maddeler taşınmaktadır. İ.S. 4-6. yüzyıllara tarihlenmektedir.**Benzerleri:** (Keay 1984: 277, fig. 120,2).**Katalog No:** 113**Envanter No:** MY12-4**Buluntu Yeri:** F5 A Açması**Seviye:** -140/-156 cm**Ölçüler:** R: Dış: 7,6 cm İç: 5 cm h: 9,4 cm**Hamur Rengi:** 5 YR, 6/6 (Reddish Yellow)**Yüzey Rengi:** 5 YR, 6/6 (Reddish Yellow)**Hamur Katkı Maddesi:** Yoğun miktarda mika, taşçık ve kalker yer almaktadır.**Tip:** Late Roman 1 Amphorası**Tanımlama:** Ağız kısmı yuvarlak ve dışa çekik ağız kenarına sahiptir. Kulp yapısı ise yuvarlak bir profildedir.**Tarih:** İ.S. 4. yüzyıl-İ.S. 7. yüzyıllar arasına tarihlendirilmiştir.**Benzerleri:** (Corremans vd. 2010: 290, figs. 7-9; Dünder 2012: 46, fig. 5; Demestica 2013: 176, fig. b-c; Reynolds 2014 vd. 459: fig. 6,2).

LR 2 Amphoraları

Katalog No: 114**Envanter No:** MY10-17**Buluntu Yeri:** A4-GB-1**Ölçüler:** R: 9,2 cm h: 18,1 cm**Hamur Rengi:** 2,5 YR, 5/8 (Red)

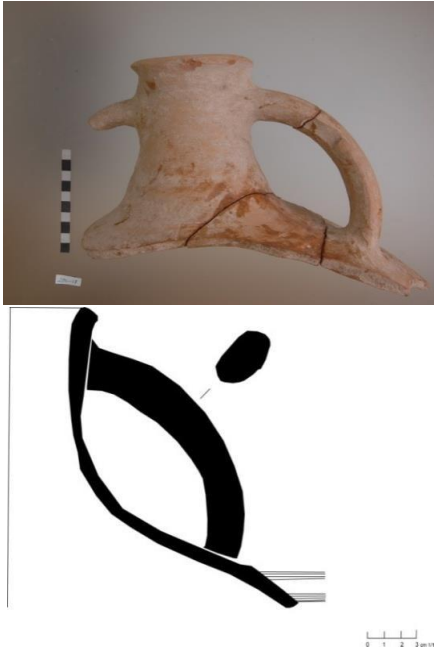
Hamur Katkı Maddesi: Orta miktarda mika, kuvarz ve taşçık.

Tanımlama: Ağız kısmı yuvarlak bir formdadır. Boyun ise silindirik bir yapıdadır. Boyundan omuz kısmına doğru ise geniş bir gövde ve kulp-larise büyük ve yuvarlak bir profil özelliği göstermektedir (Kabın dış yüzeyinde kalker tabakası mevcuttur).

Tip: Late Roman 2 Amphorası

Tarihleme: Late Roman 2 amphoraları Antik çağda önemli bir ölçüde dağılım göstermektedir. Bu amphoraların içerisinde büyük ihtimalle şarap taşınmaktadır. Late Roman 2 amphoraları İ.S. Erken 7. yüzyıl ve 4. yüzyıllar arasına tarihlenmektedir.

Benzerleri: (Sibella 2002: 12, fig. 15).

Katalog No: 115

Envanter No: MY09-9aII

Ölçüler: R: Yaklaşık: 4 cm h: 34,3 cm

Hamur Rengi: 7,5 YR, 7/6 (Reddish Yellow)

Yüzey Rengi: 7,5 YR, 7/6 (Reddish Yellow)

Hamur Katkı Maddesi: Orta miktarda kalker yer almaktadır.

Tip: LR 2 Amphorası

Tanımlama: Korunma durumu açısından boyun, kulp ve gövdenin bir kısmı korunabilmiştir. Gövde formu küresel ve basık bir formdadır. Gövde kısmında ise yatay halde şerit yivler yer almaktadır.

Tarih: İ.S. 4. yüzyıl sonu-İ.S. 5. yüzyılına tarihlendirilmektedir. Genel olarak İ.S. 4. yüzyıl sonu-7. yüzyılda üretildikleri kabul edilen LR 2

amphoralarının Tomis'de bulunan örnekleri İ.S. 4. yüzyıl-6. yüzyıla tarihlendirilmiştir.

Benzerleri: (Şenol 2003: 97).

Katalog No: 116

Envanter No: MY09-II 2

Buluntu Yeri: A4 M2 Mezar

Seviye: -490 cm

Ölçüler: R: 6,8 cm h: 17 cm

Hamur Rengi: 7,5 YR, 5/4 (Brown)

Yüzey Rengi: 7,5 YR, 5/4 (Brown)

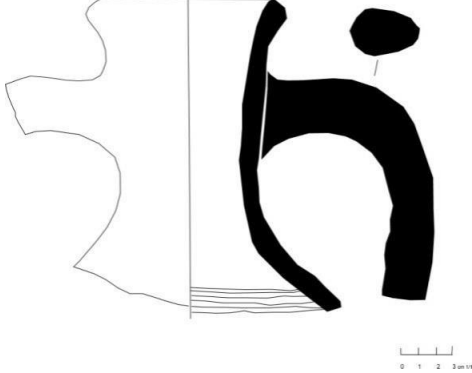
Hamur Katkı Maddesi: Orta miktarda mika ve kuvarz yer almaktadır.

Tip: LR2 Amphorası

Tanımlama: Kulpların bir bölümü, gövde ve omuz bölümünün bir kısmı korunmuştur. Oval formu, uzun bir gövde yapısına sahiptir. Ağız yapısı üçgen bir formdadır. Bant halindeki çizgiler yer yer görülmektedir.

Tarih: Tanais'te yapılan kazılarda bu amphoraların benzerleri İ.S. 4. yüzyılın sonu- 5. yüzyılın başına tarihlendirilmektedir. İskenderiye'de benzer formu bir amphora İ.S. 6. yüzyıla tarihlendirilmektedir.

Benzerleri: (Şenol 2003: 97).

Katalog No: 117

Envanter No: MY10-10

Buluntu Yeri: A4 Güney Temizlik Alanı

Seviye: Yüze Buluntusu

Ölçüler: R: Dış: 8 cm İç: 5,8 cm h: 13,7 cm

Hamur Rengi: 5 YR, 6/6 (Reddish Yellow)

Yüzey Rengi: 5 YR, 6/6 (Reddish Yellow)

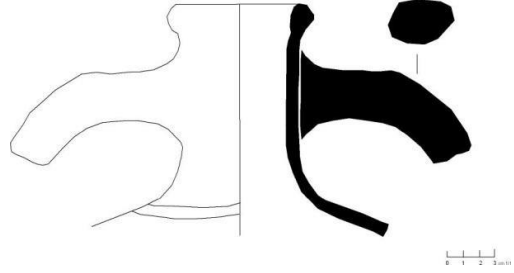
Hamur Katkı Maddesi: Az miktarda kalker ve yoğun miktarda mika yer almaktadır.

Tip: LR2 Amphorası

Tanımlama: Kulpların bir bölümü, gövde ve omuz bölümünün bir kısmı korunmuştur. Oval formu, uzun bir gövde yapısına sahiptir. Ağız yapısı üçgen bir yapıya sahiptir. Bant halindeki çizgiler yer yer görülmektedir.

Tarih: İ.S. 4. yüzyıl sonu-İ.S. 5. yüzyıla tarihlendirilmektedir.

Benzerleri: (Mango 2009: 42: fig. 4,2).

Katalog No: 118

Envanter No: MY09II-8

Buluntu Yeri: M1

Seviye: -177 cm

Ölçüler: R: 9 cm h: 7 cm

Hamur Rengi: 5 YR, 5/8 (Red) /Çekirdek Rengi: 5YR, 4/1 (Dark Gray)

Yüzey Rengi:-

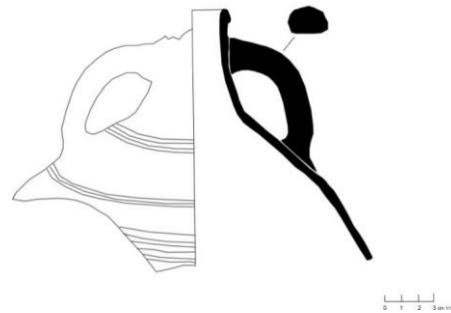
Hamur Katkı Maddesi: Az miktarda mika ve kaler yer almaktadır.

Tip: Late Roman 13

Tanımlama: Ağız kısmı yuvarlatılmış, kulplar yukarı doğru, gövde kısmı ise oval bir haldedir. Gövde üzerinde yatay çizgiler mevcuttur.

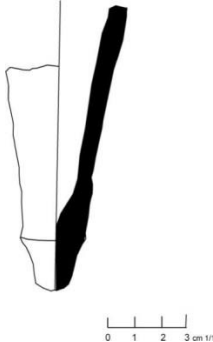
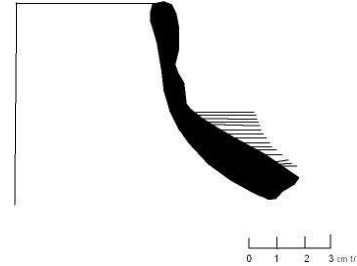
Tarih: İ.S. 4. yüzyıl sonu-İ.S. 5. yüzyıla tarihlendirilmektedir.

Benzerleri: (Alpözen vd. 1995: 115).

Lra 5 Grubu Amphoraları

Late Roman 3 Amphorası

Katalog No: 119**Envanter No:** MY06-5**Buluntu Yeri:** G Açması/B Bölümü**Seviye:** -165/-181 cm**Ölçüler:** R: 1,5 cm h: 12,3 cm**Hamur Rengi:** 2,5 YR, 6/8 (Light Red)**Yüzey Rengi:** 2,5 YR, 6/8 (Light Red)**Hamur Katkı Maddesi:** Yoğun miktarda mika ve orta miktarda kelker ve kuvarz görülmektedir.**Tanımlama:** Kaide yapısı ince ve uzun bir formdadır. Dip kısmı ise uçlara doğru daha sivri bir yapıdadır. Üst yüzeyde yatay bazı çizgiler yer almaktadır.**Tarihleme:** Geç Roma Dönemi'ne ait en bilinen küçük formu amphoralardan biridir. LR3 formu tek kulplu amphoraların gelişmiş formu olarak bilinmektedir. Tek kulplu ve iki kulplu versiyonlu bu kaplar Geç Roma/Bizans Dönemi'nde görülmektedir. Form olarak ise hafifçe ikiye katlanmış, üçgenimsi ve düz uzun boyun yapısı, geniş gövde yapısı üzerinde şeritler yer almaktadır. Yuvarlak kulplar ise boyun kısmına ilâştirilmiştir. Bu amphora tip özellikleri bakımından 1. yüzyılın ortası 4. yüzyılın sonlarına tarihlenmektedir.**Benzerleri:** (Bezecky 2013: Plate 34, fig. 386).**Katalog No:** 120**Envanter No:** MY10-16**Buluntu Yeri:** A4 Güney doğu açması**Ölçüler:** R: 11,4 cm h: 7,2 cm**Hamur Rengi:** 10 YR 4/1 (Dark Gray) 2,5 YR, 5/6 (Yellowish Brown)**Yüzey Rengi:** 10 YR, 4/1 (Dark Gray). Dış yüzeyde gri astar görülmektedir.**Hamur Katkı Maddesi:** Yoğun miktarda mika, kuvarz, kalker ve taşçık yer almaktadır.**Tanımlama:** Ağız kısmı yuvarlak bir yapıdadır. Omuz kısmına doğru ise açılan bir yapı özelliği göstermektedir. Dış yüzeyde çark izleri mevcuttur.**Tarihleme:** Reynold'un kitabında Beirut'da görülen bu örnekler İ.Ö. 6. yüzyıla tarihlenmektedir. LR a 5 olarak sınıflandırılan bu amphoraların Gazan ya da Güney Filistin kökenine ait olabileceği düşünülmektedir.**Benzerleri:** (Reynolds 2010: 110, fig. 7w).

Samos Sarnıç Tipi Amphoraları

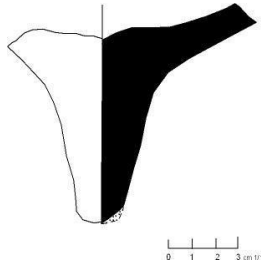
Katalog No: 121**Envanter No:** MY10-12**Buluntu Yeri:** A3 Kule Altı Açması**Seviye:** -100**Ölçüler:** R: 2,1 cm h: 9,6 cm**Hamur Rengi:** 2,5 YR, 5/8 (Red)**Yüzey Rengi:** 2,5 YR, 5/8 (Red)**Hamur Katkı Maddesi:** Orta miktarda mika yer almaktadır.

Tip: Samos Sarnıç Tipi

Tanımlama: Sadece kaide kısmının korunmuş olduğu bu örnekte ince uzun bir kaide yapısı görülmektedir. Gövde kısmına doğru açılan bir yapı özelliği görülür.

Tarih: Bu amphora kaidesi Samos sarnıç tipine ait bir örnektir. Bu tipler kıyı bölgelerinde yoğun bir şekilde görülmekteydi (Kuzey Adriyatik ve iç kısımlarda (Slovenia, İtalya aynı zamanda Campania İtalya). Köken olarak ise bu amphoraların çoğunluğu Samos'ta bulunmuştur. Bu amphoralar sadece bu bölgeyle sınırlı kalmamış aynı zamanda Doğu Akdeniz, Anadolu'nun batısı, Meander Vadisi, Halikarnassos'da üretimin yapıldığı kent olarak düşünülmektedir. Büyük ihtimalle bu amphoraların içerisinde şarap taşınmaktadır. Bu amphoralar Türkiye, İtalya, Doğu Alpler, Scythia –Black Sea, Argos ve Gorgia'ya dağılım göstermiştir (Bezecky 2013: 157). Samos Sarnıç Tipi Amphoralar İ.S. 6. yüzyılın ikinci çeyreği ve 7. yüzyılın başı arasına tarihlenmektedir (Arthur 1990: 280, fig. 4).

Benzerleri: (Modrijan 2010: 691, fig: 3: 12).

Katalog No: 122

Envanter No: MY09-II28

Buluntu Yeri: A1/B Açması

Seviye: -192 cm

Ölçüler: R: 10,4 cm h: 14 cm

Hamur Rengi: 5 YR, 6/6 (Reddish Yellow)

Yüzey Rengi: 5 YR, 6/6 (Reddish Yellow)

Hamur Katkı Maddesi: Yoğun miktarda kireç taşı yer almaktadır.

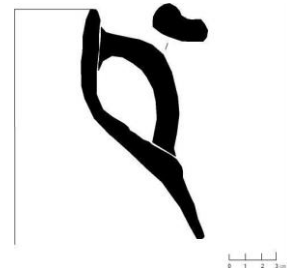
Tip: Samos Sarnıç Tipi

Tanımlama: Yuvarlak dışa çıkık ağız, boyun kısmına eklenmiş yuvarlak kulp ve gövde oval bir profil özelliği göstermektedir. Gövde üzerin-

de ise yatay şeritler halinde yivler yer almaktadır.

Tarih: İ.S. 6. yüzyılın ikinci çeyreği ve 7. yüzyılın başına tarihlenmektedir.

Benzerleri: (Bezecky 2013: 157).

Katalog No: 123

Envanter No: MY11-17

Buluntu Yeri: A1 Açması

Seviye: -530/-580 cm

Ölçüler: R: Dış: 8 cm İç: 6 cm h:10 cm

Hamur Rengi: 2,5 YR, 5/4 (Reddish Brown) / 10 YR, 4/1 (Dark Gray)

Yüzey Rengi: Gley 1,5 /5 G-/1 (Greenish gray)
Dış yüzeyde yeşilimsi astar yer almaktadır.

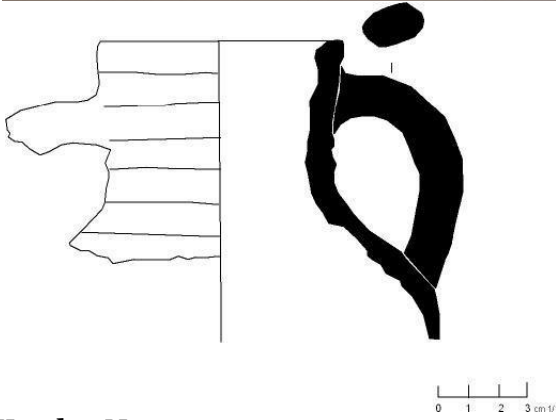
Hamur Katkı Maddesi: Az miktarda mika, kalker ve kuvarz yer almaktadır.

Tanımlama: Ağız yuvarlak profil yapısına sahiptir. Küçük kulpları vardır. Kulp profili ise yuvarlak bir form özelliği göstermektedir. Dış yüzeyde ise yeşil renkte bir astar yer almaktadır.

Tip: Keay Tip LXVII (Samos Sarnıç Tipi Amphoralar)

Tarihleme: Benzer örnekler Kartaca'daki İngiliz kazılarında ele geçmiştir. Bu amphoralar İ.S. 5. yüzyılın son çeyreği ve İ.S. 6. yüzyıllar arasına, Constanta'daki seramikler İ.S. 4. yüzyıla, Beltran tarafından Sucidava'daki örnekler ise İ.S. 4. yüzyıla tarihlenmektedir (Keay 1984: 359).

Benzerleri: (Keay 1984: 356, fig.166. 13).

Katalog No: 124

Envanter No: MY09II-3

Buluntu Yeri: A4 M2

Seviye: -490 cm

Ölçüler: R: 3 cm h: 9,7 cm

Hamur Rengi: 2,5 Y, 4/1 (Dark Gray)

Yüzey Rengi: 2,5 Y, 4/1 (Dark Gray)

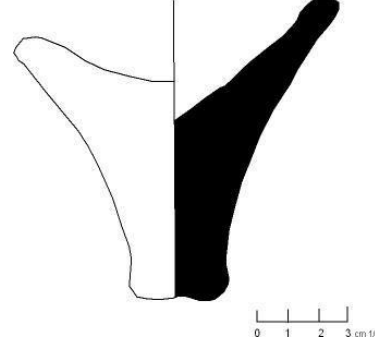
Hamur Katkı Maddesi: Yoğun miktarda mika, kalker ve kuvarz yer almaktadır.

Tip: Samos Sarnıç Tipi

Tanımlama: Sadece kaide kısmının korunduğu bu örnekte kaide kısmı sivri bir form özelliği göstermektedir.

Tarih: Samos Sarnıç tipine ait olabilecek bu amphora kaidesi İ.S 5-6. yüzyıllara tarihlenmektedir. Benzer örnekler Ainaı kazılarında ele geçmiştir.

Benzerleri: (Mimaroglu 2011: 69, Şekil 2).

Katalog No: 125

Envanter No: MY09II-6

Buluntu Yeri: A4-M12 Açması

Ölçüler: R: 3 cm h: 12 cm

Hamur Rengi: 5 YR, 4/6 (Yellowish Red)

Yüzey Rengi: 5 YR, 4/6 (Yellowish Red)

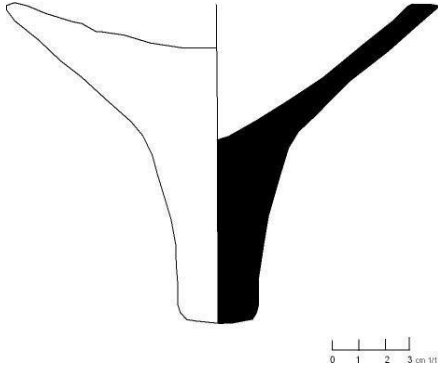
Hamur Katkı Maddesi: Orta miktarda kalker ve mika yer almaktadır.

Tanımlama: Sadece kaide kısmının korunduğu bu örnekte kaide kısmı sivri bir form özelliği göstermektedir.

Tarih: Bu kaide örneği Geç dönem kaide örnekleriyle karşılaştırılabilir. Milet kazısından çıkan amphora kaide örneklerine benzemektedir. İ.S. 5. yüzyılın ortası-4. yüzyılın 3. çeyreğine tarihlenmektedir.

Benzerleri: (Lüdorf 2005: Tafel 15 A 68).

Katalog No: 126

Envanter No: MY09II-4

Buluntu Yeri: A4 Kule Altı M3

Seviye:

Ölçüler: R: Dış: 10,6 cm İç: 8,4 h: 14,3 cm

Hamur Rengi: 5YR, 5/6 (Yellowish Red)

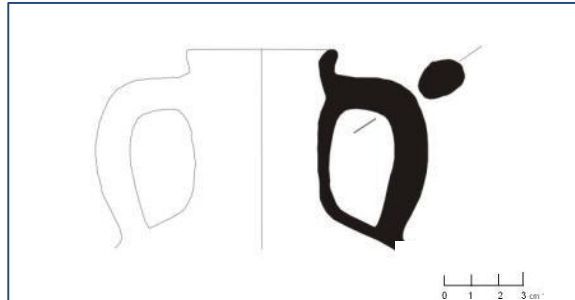
Yüzey Rengi: 5YR, 5/6 (Yellowish Red)

Hamur Katkı Maddesi: Orta miktarda mika, kuvarz ve kalker yer almaktadır.

Tanımlama: Ağız kısmı yuvarlak ve yassı bir form özelliği göstermektedir. Boyun kısmı silindirik bir yapıdadır. Ağız kısmının altından kulp yuvarlak bir şekilde omuza iliştilmiştir.

Tarih: Bu tip amphoralar geç Batı Anadolu amphoraları olarak adlandırılmaktadır. İ.S. 7-4 yüzyıllara tarihlenmektedir.

Benzerleri: (Lüdorf 2005: Tafel 14 A 41).

Katalog No: 127

Envanter No: MY09II-9

Buluntu Yeri: A1 C Açması

Seviye: -275/-313 cm

Ölçüler: R: 2,3 cm h: 10,1 cm

Hamur Rengi: 10 R, 5/8 (Red)

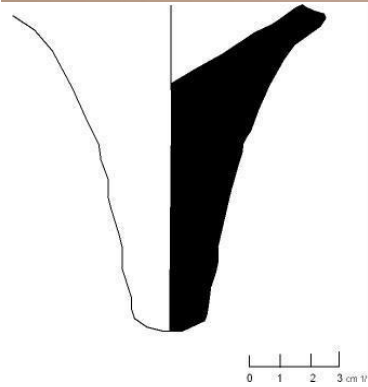
Yüzey Rengi: 10 R, 5/8 (Red)

Hamur Katkı Maddesi: Az miktarda mika, orta miktarda kum ve kuvarz yer almaktadır.

Tanımlama: Sadece kaide kısmının korunduğu bu örnekte kaide kısmı sivri bir form özelliği göstermektedir.

Tarih: Batı Anadolu'da yapılan çalışmalarda ele geçen amphora buluntuları neticesinde bu tip amphoralar İ.S. 5. yüzyılın ortası-İ.S. 3. yüzyılın 4. çeyreği yıllarına tarihlenmektedir.

Benzerleri: (Lüdorf 2005: Tafel 15 A 68).

Katalog No: 128

Envanter No: MY09II-12

Buluntu Yeri: A1-C (Batı)

Seviye: -275 /-313 cm

Ölçüler: R: 3,4 cm h: 9,3 cm

Hamur Rengi: 2,5 YR, 5/6 (Red)

Yüzey Rengi: 2,5 YR, 5/6 (Red)

Hamur Katkı Maddesi: Az miktarda mika, kalker ve taşçık yer almaktadır.

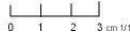
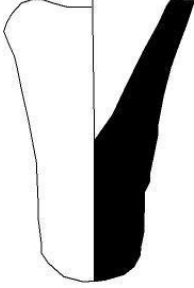
Tanımlama: Sadece kaide kısmının korunduğu

150 2006-2013 Myndos Kazılarında Bulunan Amphoralar ve Amphora Mühür Buluntuları

bu örnekte kaide kısmı sivri bir yapı özelliği göstermektedir

Tarih: Bu tip konik havuç formlu amphora kaideleri Geç Roma Dönemi'ne tarihlenmektedir (İ.S. 1-3 yüzyıllar arasına tarihlenir). Batı Anadolu'da yoğun bir şekilde görülmektedir.

Benzerleri: (Lüdorf 2005: Tafel 19 A 159).

Katalog No: 129

Envanter No: MY09II -13

Buluntu Yeri: A1-C (Batı)

Seviye: -275/-313 cm

Ölçüler: R: 2,8 cm h: 6,3 cm

Hamur Rengi: 2,5 YR, 5/6 (Red)

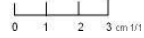
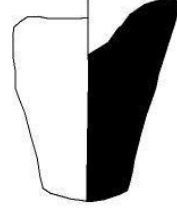
Yüzey Rengi: 2,5 YR, 5/6 (Red)

Hamur Katkı Maddesi: Yoğun miktarda kalker, kuvarz ve mika yer almaktadır.

Tanımlama: Kaide içi dolu bir form özelliği göstermektedir.

Tarih: Konik formlu bu amphora kaidesi İ.S. 5-3. yüzyıllar arasına tarihlenmektedir.

Benzerleri: (Lüdorf 2005: Tafel 14 A 52).

Katalog No: 130

Envanter No: MY09II-15

Buluntu Yeri: A4 M1 Açması

Seviye: -240/-250 cm

Ölçüler: R: Dış: 2,3 cm İç: 1,6 cm h: 9,6 cm

Hamur Rengi: 5 YR, 7/6 (Reddish Yellow)

Yüzey Rengi: 5 YR, 7/6 (Reddish Yellow)

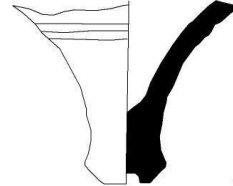
Hamur Katkı Maddesi: Orta miktarda mika ve kuvarz yer almaktadır.

Tip: Geç Roma Amphorası

Tanımlama: Sadece kaide kısmının korunduğu bu örnekte kaidenin uç kısmı içe doğru girinti yapmaktadır. Gövde kısmına doğru ise yatay yivler yer almaktadır.

Tarih: Kaide form özelliği bakımından Geç Roma Amphoraları Batı Akdeniz'de ele geçmiş örneklerle karşılaştırılabilir.

Benzerleri: (Şahin vd. 2011: 215).

Katalog No: 131

Envanter No: MY09II -16

Buluntu Yeri: A4 M1 Açması

Seviye: -240/-250 cm

Ölçüler: R: 3,5 cm h: 6,7 cm

Hamur Rengi: 5YR, 7/6 (Reddish Yellow)

Yüzey Rengi: 5YR, 7/6 (Reddish Yellow)

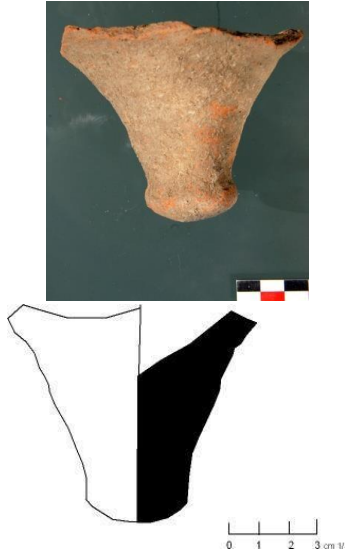
Hamur Katkı Maddesi: Orta miktarda mika ve kalker yer almaktadır.

Tip: Geç Roma Amphorası

Tanımlama: Sadece kaide kısmının korunduğu bu örnekte kaide kısmı sivri bir form özelliği göstermektedir.

Tarih: Konik formlu bu amphora kaidesi erken 7- 4 yüzyıllar arasına tarihlenmektedir.

Benzerleri: (Lüdorf 2005: Tafel 18 A 156).

Agora M 273 Amphoraları

Katalog No: 132

Envanter No: MY11-19

Buluntu Yeri: D1 Açması

Seviye: -639 cm

Ölçüler: R: Dış: 11, 2 cm h: 15 cm

Hamur Rengi: 5 YR, 6/4 (Light Reddish Brown)

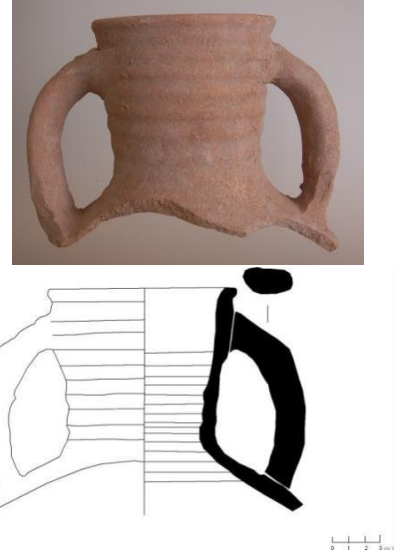
Yüzey Rengi: 5 YR, 6/4 (Light Reddish Brown)

Hamur Katkı Maddesi: Orta miktarda mika ve kuvarz yer almaktadır.

Tanımlama: Ağız yapısı dışı doğru açılan bir form özelliği göstermektedir. Boyun kısmı silindirik bir yapıdadır. Boyun üzerinde yatay yivler mevcuttur. Amphoranın iç kısmında ise çark izleri yer almaktadır. Kulplar yuvarlak profil bir şekilde iki yanda görülmektedir. Amphoranın alt kısmı korunamamıştır.

Tarihleme: Bu tip örnekler Beirut'da yapılan çalışmalar sırasında ele geçmiştir. Anadolu'da Ege bölgesi'ne ait olduğu düşünülen amphora örneklerindendir. İ.S. 5-6. yüzyılları arasında görülmektedir. Tip açısından ise Agora M 273 tipi olarak sınıflandırılmıştır (Reynolds 2010: 109, fig. 6.i).

Benzerleri: (Reynolds 2010: 109, fig. 6.i).

Katalog No: 133

Envanter No: MY11-6

Buluntu Yeri: D1 B Açması

Seviye: -300/-329 cm

Ölçüler: R: 1,9 cm h: 8,6 cm

Hamur Rengi: 7,5 YR, 7/3 (Pink)

Yüzey Rengi: 7,5 YR, 7/3 (Pink)

Hamur Katkı Maddesi: Orta miktarda kuvarz ve mika.

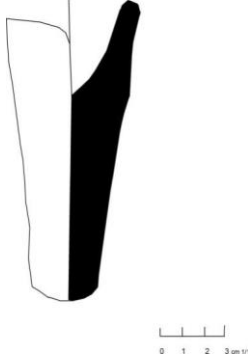
Tip: Erken Bizans Amphorası

Tanımlama: Kaide kısmının korunmuş olduğu bu örnekte kaide sivri uzun bir form özelliği göstermektedir.

Tarihleme: Bu tip amphoralar Küçük Asya'nın batısındaki şehirlerde Erken Bizans Dönemi'ne tarihlenmektedir.

Benzerleri: (Lüdorf 2005: Tafel 19 A 171).

Katalog No: 134

Envanter No: MY10-6

Buluntu Yeri: A4 Güney Doğu

Seviye: -434/-470 cm

Ölçüler: R: 1 cm h: 6,9 cm

Hamur Rengi: 10 YR, 6/2 (Light Brown)

Yüzey Rengi: 5 YR, 7/6 (Reddish Yellow)

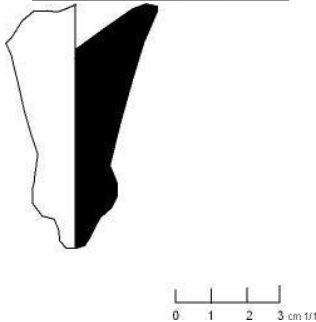
Hamur Katkı Maddesi: Orta miktarda mika ve kuvarz yer almaktadır.

Tip: Erken Bizans Amphorası

Tanımlama: Sivri emzik formlu kaide yapısına sahiptir. Konik bir formda yukarı doğru genişleyen form özelliği göstermektedir.

Tarih: Bu tip amphoralar Erken Bizans Dönemi'nde yaygın olarak görülmektedir. Benzer örnekler ise Bencik yerleşiminde ortaya çıkmıştır.

Benzerleri: (Cowin 1986: 74, Pl.20, 111.32).

Katalog No: 135

Envanter No: MY12-6

Buluntu Yeri: D2 B Açması

Seviye: -83/-97 cm

Ölçüler: R: 9,7 cm h: 14,2 cm

Hamur Rengi: 2,5 YR, 5/8 (Red)

Yüzey Rengi: 5 YR, 5/3 (Reddish Brown)

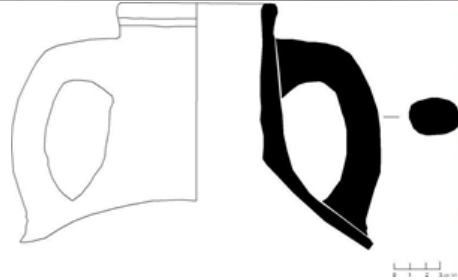
Hamur Katkı Maddesi: Yoğun miktarda mika, kuvarz ve taşçık yer almaktadır.

Tanımlama: Köşeli hatlara sahip ve üzerinde iki sıra çizgi bant yer almaktadır. Omuz bölgesine doğru yayvan bir şekilde açılmaktadır. Kulp yapısı ise yuvarlak bir profil özelliği göstermektedir.

Tip: Erken Bizans Amphorası

Tarihleme: Bu tip amphoralar Erken Bizans döneminde yaygın olarak görülmektedir. Benzer örnekler ise Bencik yerleşiminde ortaya çıkmıştır.

Benzerleri: (Cowin 1986: 72, Pl.20, 111. 28).

Katalog No: 136

Envanter No: MY06-31

Buluntu Yeri: Tapınak-2

Seviye: Kesit Buluntusu

Ölçüler: R: 3 cm h: 7,6 cm

Hamur Rengi: 2,5 YR, 6/6 (Light Red)

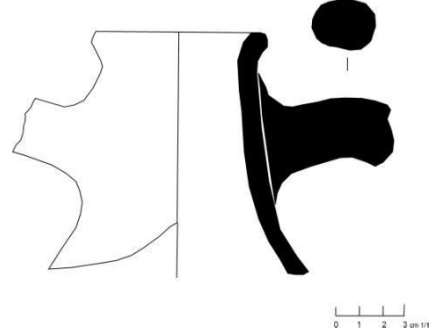
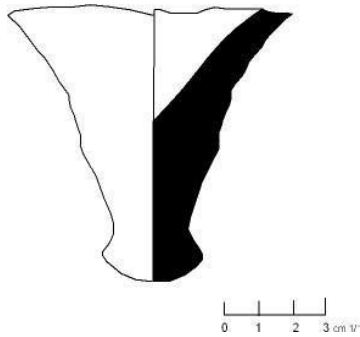
Yüzey Rengi: 2,5 YR, 6/6 (Light Red)

Hamur Katkı Maddesi: Az miktarda kuvarz ve kalker yer almaktadır.

Tanımlama: Sadece kaide kısmının korunduğu bu örnekte kaide yapısı ince uzun bir form özelliği göstermektedir. Yüzeyde büküm yapan hatlar yer almaktadır.

Tarih: Saraçhane kazılarında bu kaide tipi İ.S. 7 yüzyıla tarihlenmiştir.

Benzerleri: (Hayes 1992: 179, fig. 51.37).

**Kökeni Belirlenemeyen Amphora
Buluntuları**

Katalog No: 137

Envanter No: MY06-38

Buluntu Yeri: Liman Açması

Seviye: -140 / -188 cm

Ölçüler: R: 7,2 cm h: 10,3 cm

Hamur Rengi: 5 YR, 7/6 (Reddish Yellow)

Yüzey Rengi: 5 YR, 7/6 (Reddish Yellow)

Hamur Katkı Maddesi: Az miktarda kalker ve kum yer almaktadır.

Tanımlama: Ağız kısmı yuvarlak dışa çıkık profil özelliği göstermektedir. Kulplara doğru yuvarlak yapıdadır. Boyun kısmı silindirik gövde bölgesine doğru açılan bir form özelliği göstermektedir.

Tip: Early Medieval Amphora (Erken Orta Çağ Amphorası)

Tarihleme: Naples'te yapılan kazı çalışmalarından bu amphoraların Erken Ortaçağ'a tarihlenebileceği düşünülmektedir.

Benzerleri: (Arthur 1993: 236, fig. 3.13).

Katalog No: 138

Envanter No: MY09-10

Buluntu Yeri: A1-B Açması

Seviye: -192 cm

Ölçüler: R: 1,2 cm h: 5,4 cm

Hamur Rengi: 5 YR, 6/6 (Reddish Yellow)

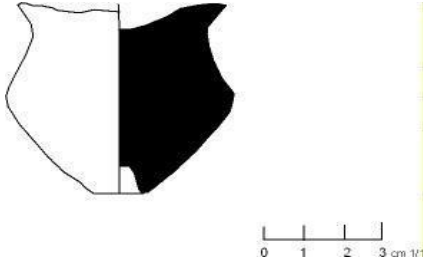
Yüzey Rengi: 5 YR, 6/6 (Reddish Yellow)

Hamur Katkı Maddesi: Az miktarda mika ve kalker yer almaktadır.

Tanımlama: Sadece kaide kısmının korunduğu bu örnekte alt kısımdan yukarı doğru açılan bir form özelliği görülmektedir. Dip kısmında ise oyukluk mevcuttur.

154 2006-2013 Myndos Kazılarında Bulunan Amphoralar ve Amphora Mühür Buluntuları

Katalog No:139

Envanter No: MY09-5

Buluntu Yeri: A3 Açması

Seviye: -170/-200 cm

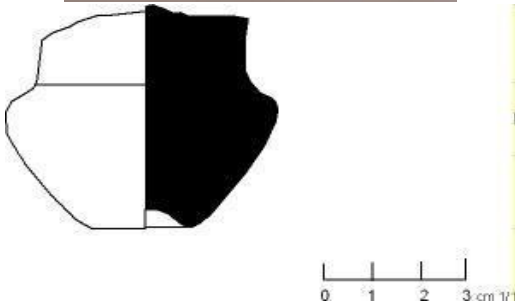
Ölçüler: R: Dış: 2 cm İç: 1,4 cm h: 5,1 cm

Hamur Rengi: 5 YR, 6/6 (Reddish Yellow), 10YR, 7/4 (Very Pale Yellow)

Yüzey Rengi: 10 YR, 8/4 (Very Pale Brown)

Hamur Katkı Maddesi: Orta miktarda mika ve kalker yer almaktadır.

Tanımlama: Kaide kısmının korunmuş olduğu bu örnekte içi dolu yüksek bir kaide formuna sahiptir. Amphora kaidesinin hangi kente ait olabileceği tam olarak tespit edilmemiştir.

Katalog No: 140

Envanter No: MY06-53

Buluntu Yeri: G Açması /B Bölümü

Seviye: 0/-38 cm

Ölçüler: R: Dış: 8,5 cm İç: 7 cm h: 17,2 cm

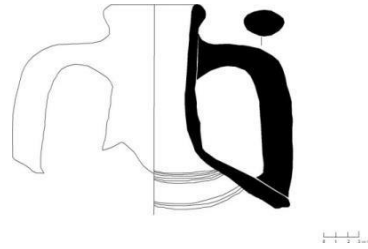
Hamur Rengi: 5 YR, 6/6 (Reddish Yellow)

Yüzey Rengi: 5 YR, 6/6 (Reddish Yellow)

Hamur Katkı Maddesi: Yoğun miktarda mika ve kalker yer almaktadır.

Tanımlama: Ağız yapısı yuvarlak bir formda-

dır. Kulp oval bir profile sahiptir. Omuz kısmında ise şerit halinde iki parçadan oluşan yivler mevcuttur.

Katalog No: 141

Envanter No: MY09-13

Buluntu Yeri: A1-d Açması

Seviye: 0/-12 cm

Ölçüler: R: 10,8 cm h: 7,6 cm

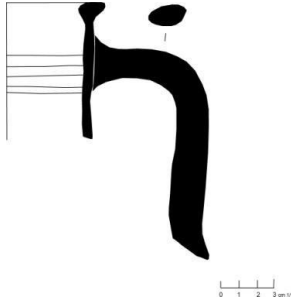
Hamur Rengi: 10 YR, 5/2 (Grayish Brown)

Yüzey Rengi: 10 YR, 7/4 (Very Pale Brown)
Dış yüzeyde açık kahverengi astar yer almaktadır.

Hamur Katkı Maddesi: Orta miktarda kalker, az miktarda mika yer almaktadır.

Tanımlama: Ağız kısmı yuvarlak ve yassı bir form özelliği göstermektedir. Cidar kalınlığı incedir. Kulp profili ise oval ve yuvarlak bir formdadır.

Katalog No: 142

Envanter No: MY09II-1

Buluntu Yeri: A4 M1 Açması

Seviye: Yüzey Buluntusu

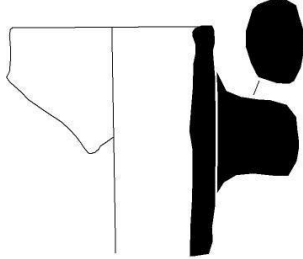
Ölçüler: R: Dış: 8,5 cm İç: 6,7 cm h: 9,5 cm

Hamur Rengi: 10 YR, 7/3 (Very Pale Brown)

Yüzey Rengi: 10 YR, 7/3 (Very Pale Brown)

Hamur Katkı Maddesi: Orta miktarda mika, kalker ve taşçık yer almaktadır.

Tanımlama: Ağız kısmı yuvarlak bir profil özelliği göstermektedir, boyun kısmı ise silindirik bir formdadır.

Katalog No: 143

Envanter No: MY09II -27

Buluntu Yeri: A2-a Açması

Seviye: -225 cm

Ölçüler: R: Dış: 5,5 cm İç: 4 cm h: 7,7 cm

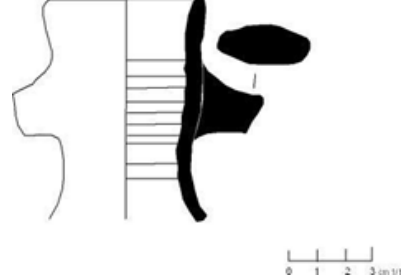
Hamur Rengi: 10 YR, 7/4 (Very Pale Brown)

Yüzey Rengi: 10 YR, 7/4 (Very Pale Brown)

Hamur Katkı Maddesi: Az miktarda kum ve şamot yer almaktadır.

Tanımlama: Küçük bir hacime sahip olduğu düşünülmektedir. Ağız kısmı yassı ince bir formdadır. Kulplar ise ince büyük ihtimalle ise küçük bir profildedir. Boyun yapısı silindirik bir yapıdadır. Kabın iç kısmında ise çizgisel yivler

mevcuttur.

Katalog No: 144

Envanter No: MY10-4

Buluntu Yeri: A4 /Güney Temizlik Çalışmaları

Seviye: Yüzey Buluntusu

Ölçüler: R: 4 cm h: 9,4 cm

Hamur Rengi: 2,5 YR, 5/8 (Red)

Yüzey Rengi: 2,5 YR, 5/8 (Red)

Hamur Katkı Maddesi: Orta miktarda mika, kalker ve kuvarz yer almaktadır.

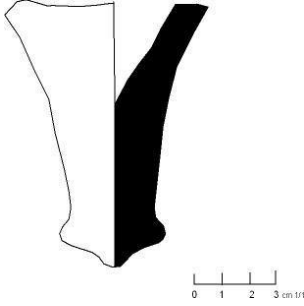
Tanımlama: Sadece kaide kısmının korunduğu bu örnekte kaide yapısı ince uzun ve kaidenin uç kısmı plastik eklentili bir form özelliği göstermektedir.

Tarih: Bu kitapta da tanımlanmayan parçalar olarak sınıflandırılmıştır.

Benzerleri: (Miró 1988: 87, Fig. 22,6).

156 2006-2013 Myndos Kazılarında Bulunan Amphoralar ve Amphora Mühür Buluntuları

Katalog No: 145

Envanter No: MY10-9

Buluntu Yeri: A3 Kule Altı Açması

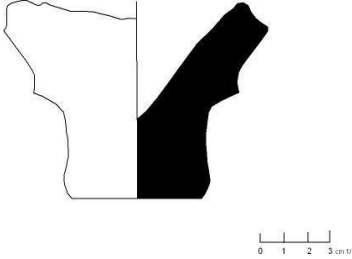
Ölçüler: R: 5,4 cm h: 8,2 cm

Hamur Rengi: 2,5 YR, 6/8 (Light Red)

Yüzey Rengi: 2,5 YR, 6/8 (Light Red)

Hamur Katkı Maddesi: Az miktarda kalker yer almaktadır.

Tanımlama: Kaide form özelliği açısından içi dolu ve yukarı doğru girinti yapmaktadır. Kaide zemine düz bir şekilde oturmaktadır.

Katalog No: 146

Envanter No: MY10-18

Buluntu Yeri: A2 Açması

Seviye: Yangın Tabakası

Ölçüler: R: 8,6 cm h: 13,5 cm

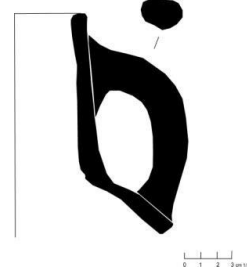
Hamur Rengi: 2,5 YR, 5/6 (Red)

Yüzey Rengi: 2,5 YR, 5/6 (Red)

Hamur Katkı Maddesi: Orta miktarda kuvarz ve mika, fazla miktarda kalker yer almaktadır.

Tanımlama: Yuvarlak bir ağız kısmına sahiptir. Kulp aşağı doğru inmektedir. Profil özelliği

ise ovaldir. Kabın üzerinde yer yer yanık izleri görülmektedir.

Katalog No: 147

Envanter No: MY06-40

Buluntu Yeri: C1/C –C2/A Açması

Seviye: Kesit

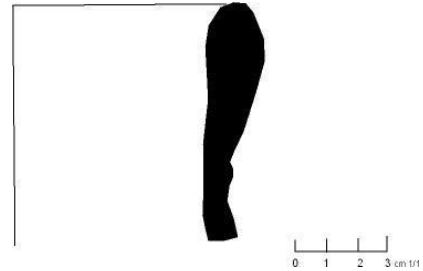
Ölçüler: R: 15 cm h: 7,6 cm

Hamur Rengi: 5 YR, 6/6 (Reddish Yellow)

Yüzey Rengi: 5 YR, 6/6 (Reddish Yellow)

Hamur Katkı Maddesi: Az miktarda mika ve kum yer almaktadır.

Tanımlama: Sadece ağız parçası korunmuştur. Yuvarlak ağız yapısı gövde kısmına doğru incelmekte ve çizgili bir yiv şeklinde ayrılmıştır.

Katalog No: 148

Envanter No: MY09-I-6

Buluntu Yeri: A1-C /Batı Köşesi

Seviye: -250 cm

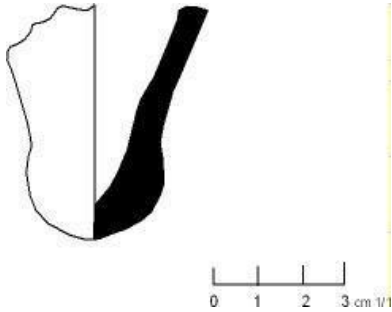
Ölçüler: R: 3 cm h: 5,7 cm

Hamur Rengi: 2,5 YR, 5/8 (Red)

Yüzey Rengi: 10 YR, 6/1 (Gray)

Hamur Katkı Maddesi: Az miktarda mika ve kum yer almaktadır.

Tanımlama: Kaide parçasının korunduğu bu örnekte, dip kısmının ucu yuvarlak formdadır. Üst kısma doğru açılan bir yapı özelliği göstermektedir.

Katalog No: 149

Envanter No: MY11-18

Buluntu Yeri: D1/A Açması

Seviye: -575/-646 cm

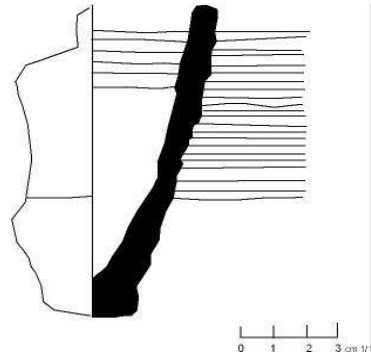
Ölçüler: R: 3 cm, h: 10,6 cm

Hamur Rengi: 5 YR, 6/6 (Reddish Yellow)

Yüzey Rengi: 5 YR, 6/6 (Reddish Yellow)

Hamur Katkı Maddesi: Az miktarda mika, kum ve kuvarz yer almaktadır.

Tanımlama: Kaide bölümünün korunduğu bu örnekte dip kısmı keskin bir şekilde zemine oturmaktadır. Kaide üzerinde sıra halinde yiv çizgiler yer almaktadır.

Katalog No: 150

Envanter No: MY06-22

Buluntu Yeri: Tapınak Batı Cephesi

Seviye: Kesit (Krepis)

Ölçüler: R: 15,4 cm h: 6,7 cm

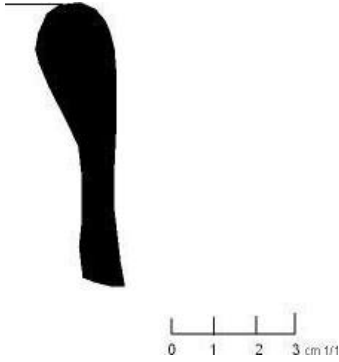
Hamur Rengi: 10 YR, 6/2 (Light Brownish Gray), 2,5 YR, 5/6 (Red)

Yüzey Rengi: 2,5 YR, 5/6 (Red)

Hamur Katkı Maddesi: Az miktarda mika yer almaktadır.

Tanımlama: Ağız parçası korunan amphora ağız parçası; yuvarlak ağız profiline sahiptir. Boyun kısmına doğru incelen cidar kalınlığı görülmektedir.

Katalog No: 151

Envanter No: MY09-I-12

Buluntu Yeri: A3-a Açması

Ölçüler: R: 7,4 cm, h: 6,2 cm

Hamur Rengi: 2,5 YR, 6/8 (Light Red)

Yüzey Rengi: 2,5 YR, 6/8 (Light Red)

Hamur Katkı Maddesi: Az miktarda kireç taşı ve mika yer almaktadır.

Tanımlama: Ağız kısmı yuvarlak bir form özelliği göstermektedir. Ağız bölümünden boyun kısmına geçişte ise iç bükey bir eğri gözlenmektedir. Kulp profil ise yuvarlak bir profile eğimli bir şekilde aşağıya doğru inmektedir. İç yüzeyde ise çark izleri mevcuttur.

Tarihleme: Katalan verilerine göre bu tip amphoraların kökeni tam olarak anlaşılamamıştır. Bu amphoraların dağılımı ise Lesbos, Kıbrıs, Euboea ya da Kuzey Suriye çevresinde dağılım göstermektedir. Genellikle bu tip amphoraların içerisinde yağ gibi sıvı maddeler taşınmaktadır. İ.S. 4-6. yüzyıllar arasına tarihlenmektedir.

Benzerleri: (Keay 1984: 275, fig. 118,9).

Katalog No: 152

Envanter No: MY09-I-12

Buluntu Yeri: A3-a Açması

Ölçüler: R: 9 cm, h: 13, 4 cm

Hamur Rengi: 5 YR 4/3 (Reddish Brown)

Hamur Katkı Maddesi: Orta miktarda mika yer almaktadır.

Tanımlama: Ağız yapısı dışa çekik yukarı doğru açılmaktadır. Boyundan omuz'a doğru ise açılan bir form özelliği göstermektedir. Kulp yapısı yuvarlak ve kulp profili ise ovaldir.

Tarihleme: Köken olarak Samos ve Güney Ege kıyılarında üretilmiş olabilir. Bu amphora grubu İ.S. 4.-6. yüzyıllar arasına tarihlendiği düşünülmektedir.

Katalog No: 153

Envanter No: MY09-I-12

Buluntu Yeri: A3-a Açması

Ölçüler: R: 10, 2 cm, h: 15, 8 cm.

Hamur Rengi: 2, 5 YR, 5/8 (Red)

Hamur Katkı Maddesi: Orta miktarda mika yer almaktadır.

Tanımlama: Ağız yapısı yuvarlak, boyundan omuz bölümüne geçişte ise açılan bir form özelliği göstermektedir. Kulp yapısı ise yuvarlak ve oval bir profildedir.

Tarihleme: Köken olarak Samos ve Güney Ege kıyılarında üretilmiş olabilir. Bu amphora grubu İ.S. 4.-6. yüzyıllar arasına tarihlendiği düşünülmektedir.

Katalog No: 154

Envanter No: MY10-11

Buluntu Yeri: A 4 M 10 (Doğu Teras)

Seviye: -297/-326 cm

Ölçüler: R: 10 cm, 2, h: 6 cm

Hamur Rengi: 5 YR, 7/6 (Reddish Yellow)

Yüzey Rengi: 10 YR, 2/3 (Very Pale Yellow)

Dış yüzeyde açık kahverengi astar yer almaktadır.

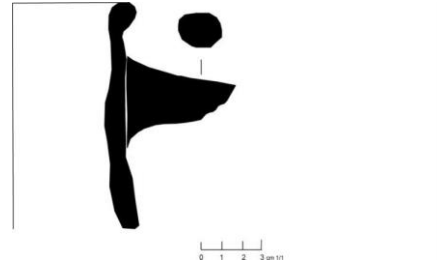
Hamur Katkı Maddesi: Az miktarda mika ve kalker yer almaktadır.

Tip: Samos Amphorası?

Tanımlama: Ağız bölümü yuvarlak ve dış bükey form özelliği göstermektedir. Boyun kısmına doğru ise daralan bir yapı söz konusudur. Kulp profili yuvarlak bir profil özelliği göstermektedir.

Tarihleme: Zeest tarafından Samos-Thasos olarak sınıflandırılan grup arasında bir geçiş formu olduğu düşünülen bu amphoraların tam örneklerinin İ.Ö. 6. yüzyılın sonlarında üretildiği düşünülmektedir.

Benzerleri: (Şenol-Aşkın 2007: 261, Kat. No. 41).

Katalog No: 155

Envanter No: MY09-I-4

Buluntu Yeri: A2 Kule Altı Açması

Seviye: Yüzey Buluntusu

Ölçüler: R: 1 cm h: 8,9 cm

Hamur Rengi: 5 YR, 5/1 (Gray)

Yüzey Rengi: Yüzeyde yer yer yanık izleri görülmektedir.

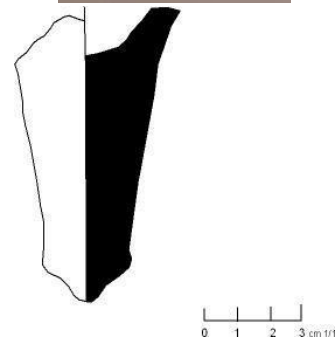
Hamur Katkı Maddesi: Orta miktarda mika ve kuvarz, kum yer almaktadır.

Tip: Samos amphorası?

Tanımlama: Kaide kısmının korunduğu bu örnekte sivri bir dip göze çarpmaktadır. Uç kısmı sivridir. Üst bölüme doğru ise açılan üçgenimsi uzun (havuç formuna benzer) bir yapı özelliği göstermektedir.

Tarihleme: Bu tip kaideler Beirut'ta ele geçen kaide örnekleriyle karşılaştırıldığında amphora kaideleri İ.S. 6. yüzyıla tarihlenmektedir.

Benzerleri: (Reynolds-Pavlidis 2014: 464, fig. 11).

Amphora Tıpaları

Katalog No: 156

Envanter No: MY09-X

Buluntu Yeri: A4/M4

Seviye: -234/-244 cm

Ölçüler: g: 7,5 cm

Hamur Rengi: 5YR, 6/8 (Reddish Yellow)

Yüzey Rengi: 5YR, 6/8 (Reddish Yellow)

Hamur Katkı Maddesi: Orta miktarda mika ve kalker yer almaktadır.

Tanımlama: Amphora tıpası, üzerinde yatay çizgiler yer almaktadır. Yer yer aşınmalar görülmektedir.

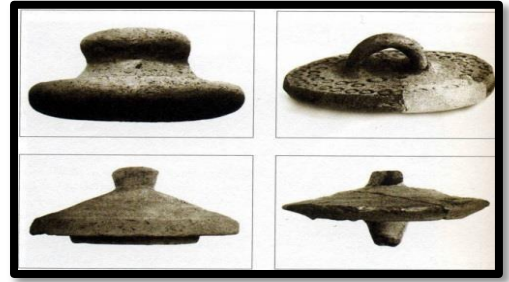
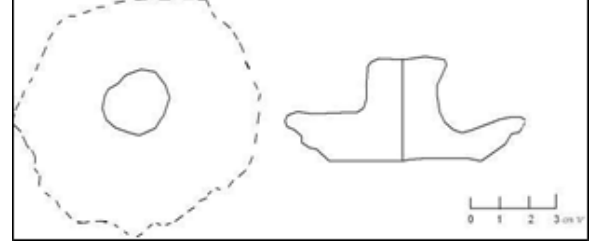
Tarihleme: Bu buluntunun benzerlerine Yassı Ada Bizans Batığı'nda rastlanılmıştır. Zaten tip özelliği olarak ta geç dönem amphoralarında genel olarak görülen çizgiler mevcuttur.

Benzerleri: (Bass-Doorninck 1971: Plate 2: fig. 12; Doğer 2005: 45, 40).

geçmiştir (Williams 1977: 184, fig. 3.26).

Benzerleri: (Williams 1977: 184, fig. 3.26; Wolff 2000: 455, fig: 5A-5B).

Atina ve Korint Agora Kazısı'nda bulunan tutamaklı amphora tıpaları İ.Ö. Erken ikinci yüzyıla tarihlenmektedir.

Katalog No: 157

Envanter No: MY06-8

Buluntu Yeri: F5 /A Açması

Seviye: -45/-63 cm

Ölçüler: R: 5 cm h: 3,4 cm

Hamur Rengi: 2,5 YR, 5/6 (Red)

Yüzey Rengi: 2,5 YR, 5/6 (Red)

Hamur Katkı Maddesi: Yoğun miktarda kalker, mika ve kuvarz yer almaktadır.

Tanımlama: Tutamaklı Amphora tıpası.

Tarihleme: Pişmiş topraktan yapılan bu örnek Atina ve Korint kazılarında bazı amphora kaideleriyle benzerlik göstermektedir. Bu amphora tıpası saucer-shape tip olarak. Bu tip Akdeniz bölgelerinde genelde görülmektedir. Anemurium'da yoğun olarak bu tip amphoralar ele

Resim 158: Asar Adası amphora tıpaları genel fotoğraf.

MYNDOS ASAR/TAVŞAN ADASI GEÇ ANTİK DÖNEM KANDİLLERİ

Sinan MİMAROĞLU*

ÖZ

Karia kentlerinden birisi olan Myndos, günümüzde Muğla İli, Bodrum İlçesi, Gümüşlük Beldesi sınırları içerisinde yer almaktadır. Antik Kentin hemen karşısında bulunan Asar/Tavşan Adası, kentin limanını korumak için oldukça önemli bir noktada yer almaktadır. Adada yapılan çalışmalar sonucunda ortaya çıkarılan yapı katmanları, en erken Hellenistik dönemden itibaren başlar. Geç Antik Dönemde tepe üzerinde kurulan İ.S. 5. yüzyıla tarihlenen kilise etrafında adanın topoğrafyasına uygun olarak yerleşimler yapılmıştır. Bu mekanların erken tabakaları tahrip ederek belli bir yerleşim dokusu içinde planlandıkları tespit edilmiştir. Ortaya çıkarılan bu mekanların sivil amaçlı değil, doğrudan kilise ile ilişkili yapılar olduğu düşünülmektedir ve adadaki mimari buluntuların büyük bir manastır kompleksi olduğu fikrini kuvvetlendirmektedir. En son tabakayı ise, Geç Bizans Dönemine tarihlendirilen sur duvarları temsil etmektedir.

Bu makalede, Myndos kentinde 2009-2013 yılları arasında antik kentin limanını koruyan Asar/Tavşan Adası üzerinde sürdürülen kazı çalışmaları sırasında bulunmuş pişmiş toprak kandiller ele alınmıştır. Bu kandillerin sayısal olarak büyük çoğunluğunu Küçük Asya Tipi (Ephesos) kandiller oluşturmaktadır. İki örnekle temsil edilen Afrika Kırmızı Astarlı Kandilleri Myndos Asar/Tavşan Adası'nın ticari faaliyetlerini göstermesi açısından önemlidir. Yapılan analoji çalışması sonucunda Myndos Asar/Tavşan Adası kazılarında ele geçen kandilleri İ.S. 6. yüzyılın başı- 7. yüzyılın başı arasına tarihlendirilmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Myndos, Asar/ Tavşan Adası, Geç Antik Dönem Kandil, Seramik.

Myndos Asar Island Late Antique Lamps

ABSTRACT

Myndos ancient city which was one of the ancient Caria cities in the ancient geography, is today located in Gümüşlük town of Bodrum district in Muğla province in southern Turkey.

Locating right across Myndos ancient city Asar/Tavşan Island has a crucial place to protect the harbor of the city. Structural layers came to light as a result of the excavation digs belong to early Hellenistic period in Asar Island. Some settlement relevant to the topography of the island had been located around the church that built on the hill in the late antiquity and dates back to A.D. 5th. It is determined

* Mustafa Kemal Üniversitesi Sanat Tarihi Bölümü Antakya/ Hatay smimaroglu@mku.edu.tr

Bu makale Mustafa Kemal Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından desteklenen (11384) numaralı ve "Myndos Kazısı Geç Antik Dönem Seramiklerinin İncelenmesi" isimli proje ile hazırlanmıştır. 2009 yılı ve 2014 yılları arasında Uludağ Üniversitesi Arkeoloji Bölümü'nden Prof. Dr. Mustafa Şahin'in başkanlığında Asar/Tavşan Adası üzerinde bilimsel kazılar yapılmıştır. Bu kazılarda ele geçen Geç Antik Dönem Seramiklerini çalışmam için izin veren Sayın Prof. Dr. Mustafa Şahin'e ve çalışmam sırasında bana her türlü desteği veren kazı ekibine teşekkür ederim.

that new settling had been planned in a new placement settlement pattern on the old layers. It is considered that these unearthed placements settlement was were not for civil uses but directly related to the church and it is a monastery complex. historical findings empower the idea of the monastery complex. The last layer is composed of the fortification walls that date back to Late Byzantine period. Terra-cotta lamps dealt in this essay were found during the excavation carried out between 2009 and 2013 in Myndos city on Asar/Tavşan Island that protects the ancient city harbor. The most of lamps are Asia Minor type (Ephesos). There are only two African Red Slip type lamps. Terra cotta lamps indicate the presence of a trade in the Myndos/Asar Island. It is suggested that the lamps were in use between A.D. 6-7. th century depending on their analogy.

Keywords: Myndos, Asar/Tavşan Island Late antiquity Lamps, ceramic.

Antik Karia bölgesinin önemli kıyı kentlerinden biri olan Myndos; Bodrum Yarımadası'nın batısında olup, Gümüşlük beldesi sınırlarında yer almaktadır. Kentin güneyinde yer alan limanı güneydoğusunda Kocadağ, güneybatısında ise Asar Adası ile çevrelenmiştir. Söz konusu ada, yerel halk tarafından "Tavşan Adası" olarak adlandırılmaktadır. Kentin doğusunda Kocadağ ile batısında bulunan Asar/Tavşan Adasının arasında yer alan korunaklı limanı günümüze değin kullanılmıştır (Resim 1).

Kent hakkında antik¹ ve modern seyahatlerin verdikleri bilgiler dışında ilk bilimsel çalışma 1980 yılında INA (Institute of Nautical Archaeology) tarafından Myndos'ta ve çevresinde gerçekleştirilen sualtı araştırmasıdır. Bu araştırmalar sırasında İ.S. 4. yüzyıla tarihlendirilen Yassıada Batığı'nda bulunan amphoralara benzer tipte amphoralar tespit edilmiştir (Jay 1981: 277-286). Myndos Kenti ve çevresinde 2004 ve 2006 yılları arasında Prof. Dr. Mustafa Şahin başkanlığında su altı çalışmaları, yüzey araştırmaları ve belgeleme çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmalar sonrasında Myndos Antik kentinin üç limana sahip olabileceği düşünülmüştür (Şahin 2005: 171-184; Şahin 2007: 293-307; Şahin 2010: 227-

236). Daha sonraki yıllarda devam eden su altı çalışmalarında kentin Doğu ve Batı olmak üzere iki limanı olduğu tespit edilmiştir (Şahin 2009: 506, Şahin-Ciner 2014: 76-84) (Resim 2). Doğu limanda kentin çevresinde Klasik Dönemde inşa edilen sur duvarları uzatılarak Asar/Tavşan Adası ile anakarayı hem birbirine bağlamış hem de anakara ile Asar/Tavşan Adası arasında kalan açıklığı kapatılarak limanın daha da korunaklı hale gelmesini sağlamıştır. Bunun sonucunda limana giriş bir tek Asar/Tavşan Adası ile Kocadağ arasında kalan kısımdan sağlanmıştır². Doğu limanının, Antik Dönemde Askeri limanlar olarak bilinen bir yapıda olduğu belirlenmiştir. Bu limanlar "kapalı" veya "kapatılabilen" liman olarak da isimlendirilmektedir (Dumankaya 2015: 16).

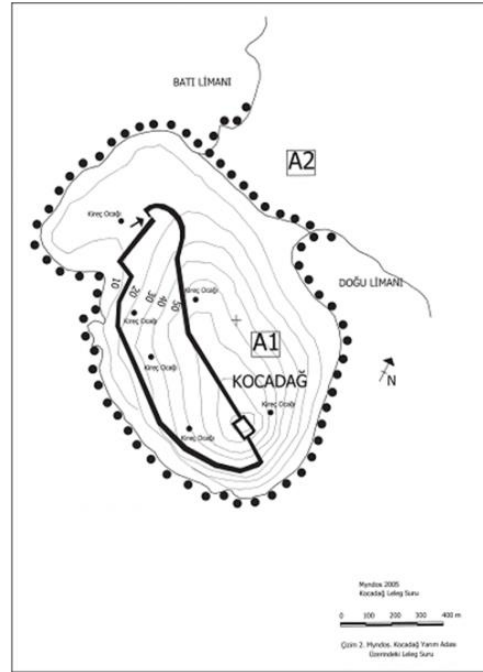
¹ Kentle ilgili ilk bilgiler İ.Ö. 5. yüzyılda yaşamış olan Herodotos tarafından verilmiştir. Herodotos 266; Strabon ise Karia bölgesindeki sekiz kentin Lelegler tarafından iskân edildiği ve daha da genişleyerek Myndos ve Bargylia kadar bütün toprakları ele geçirdiklerinden bahseder. Strabon 2000: 143; Yaşlı Plinius, yazdığı eserde Myndos'tan konum olarak bahsederken etrafında bulunan yerleşimlerden söz etmektedir. Pliny the Elder, The Natural History: Book V, Chap. 29.

² Kentin liman yapılarıyla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Gündüz 2008; Gündüz – Dumankaya 2015; 22-41; Dumankaya 2013; 270-277; 2015; 47; 2015; 12-45.

Resim 1. Myndos Asar/Tavşan Adası. (Myndos Kazı Arşivi)

Bu makalede, Myndos kentinde 2009-2013 yılları arasında antik kentin limanını koruyan Asar/Tavşan Adası üzerinde sürdürülen kazı çalışmaları sırasında bulunmuş pişmiş toprak kandiller ele alınacaktır. Çalışmayla, kazılarda ele geçen kandillerin ilk kez yapılan tipolojik değerlendirilmesi ile analogi çalışması yapılmış ve tarihleme önerileri getirilmiştir. Elde edilen veriler yardımıyla Geç Antik Dönemde liman özelliğini koruduğu görülen Myndos Antik Kenti'nin ticari faaliyetleri de makale içinde tartışılacaktır. Değerlendirilen kandillerin ada üzerinde ortaya çıkarılan mekanlarda bulundukları alanların belirlenerek, ada üzerinde yer alan Erken Hristiyanlık Dönemi yerleşim şeması ve de tabakalamasının belirlenmesi makale içinde irdelenen diğer bir konudur. Bu kapsamda Asar/Tavşan Adası Geç Antik Dönem yerleşim modelini anlatan bir bölüme de yer verilmiştir.

Resim 2. Myndos Limanları.
(Şahin 2009: 506, Abb.3.)

Asar/Tavşan Adası Geç Antik Dönem Yerleşimi

Kentteki 2008 yılında yaptırılan zemin etütleri esnasında Asar/Tavşan Adası'nda, anıtsal bir yapının varlığı tespit edilmiş (Şahin 2010: 228) ve 2009 yılında ilk bilimsel kazı çalışmalarına başlanmıştır (Şahin 2011: 154-175). Tepenin güney ve güney-batı yamaçları yerleşime uygun olmayan bir topoğrafyaya sahiptir. Bu nedenle yapılaşmanın yoğun olarak adanın kuzey bölümünde tepe yamacı üzerinde olduğu yapılan kazı çalışmaları sonrasında ortaya çıkarılmıştır (Resim 3). 2009 yılından itibaren Asar/Tavşan Adası'nda yapılan kazılarda adanın en üst noktasında İ.S. 5. yüzyılın ortalarına tarihlenen bir bazilika ortaya çıkartılmıştır. Bazilikanın İ.S. 5. yüzyılda inşa edilmesinden sonra, çok uzun bir süre kullanılmadan 7. yüzyılın ilk yarısında herhangi bir nedenle yıkılmış ve bir daha onarılarak kullanılmadığı düşünülmektedir³.

Sürdürülen kazı çalışmalarının devamında kilisenin etrafında adanın topoğrafyasına bağlı olarak yapılan mekânlar, sarnıçlar ve mezar yapıları ortaya çıkarılmıştır. Bazilika, tepenin topoğrafyasına uygun şekilde inşa edilmiştir. Aslında bu lokasyon anıtsal bir bazilika inşası için yeterli alana sahip değildir. Fakat yapı ustaları bu sorunu, doğu-kuzey ve güney yönlerdeki keskin eğimli araziye çeşitli kemer ve tonozlar üzerine yerleştirilmiş işlevsel mekanlar oluşturarak çözmüşlerdir.

Resim 3. Asar/Tavşan Adasının Planı.
(Myndos Kazı Arşivi)

İlerleyen kazı sezonlarında ele geçen veriler, kilisenin alt teraslarında açığa çıkarılan mekanların da sivil amaçlı değil, doğrudan kilise ile ilişkili yapılar olduğunu göstermiştir (Şahin-Tok 2012: 11).

Kilise çevresinde çalışmalar genişledikçe, adadaki yerleşimin; Hristiyanlık döneminin ilk yıllarından itibaren önemli bir dinsel merkez olduğu görülmüştür. Kazılarda ele geçen litürjik eserlerin nitelikleri adada bir manastır yaşamının süre geldiğini desteklemektedir⁴. Myndos Antik kenti, Hristiyanlık döneminde Amyndos adı altında, Karia Eparchiası'na bağlı bir piskoposluk merkezine dönüşmüştür. Karia Eparchias'na bağlı olması nedeniyle kent hakkındaki bilgileri İ.S. 375'teki konsül listelerinin yer aldığı Hierokles'te bulmaktayız (Hierokles 687: 11).

³ Kule arkasında yer alan 8 numaralı sondaj buluntularına göre, bazilika 7. yüzyılın ilk yarısında tahribata uğramıştır. Bazilikaya ait olduğunu düşünülen başlıklar zeminin tesviyesinde kullanıldığı tespit edilmiş, bu nedenle bu tarihten sonra bazilikanın tekrar inşa edilmediği ve adanın iskâna açıldığı düşünülmektedir. Bu saptamaya göre, ada üzerindeki sivil yerleşim en erken İ.S. 7. yüzyılın ikinci yarısında başlamış olmalıdır (Şahin 2013: 26).

⁴ 2013 kazı sezonundaki çalışmalar sırasında ele geçen kutsal ekmek mührü kalıbı ve hacı pulları için bkz. Şahin-Tok: 2012.

Ada üzerinde 2009-2012 yıllarında yapılan kazılar sonucunda İ.S. 5-6. yüzyıl arasına tarihlenen her biri tek ya da iki odadan oluşan dokuz ev ortaya çıkartılmıştır. Bu yapıların duvarlarında moloz taş, yer yer de devşirme blok taş kullanılmıştır. Bağlayıcı malzeme olarak da harç yerine çamurun kullanıldığı görülmektedir. Evlerin hemen dışında, her bir ev için en az bir sarnıç olmak üzere toplamda 16 sarnıç ortaya çıkmıştır (Şahin 2011: 865-872; Şahin v.d. 2011: 156-157, Gürdal 2012: 3, Dumankaya 2013:274). Bununla birlikte tepe noktasının alt kısımlarında bulunan yapı adalarında kesin bir tabakalanmaya rastlanmamaktadır. 2010 yılında gerçekleştirilen Kule Arkası sondajları bu bilgiyi desteklemektedir (Şahin 2012: 343). Değişik seviyelerde ele geçirilen buluntular arasında İ.Ö. 4. yüzyıldan başlayıp Geç Antik Döneme tarihlenen günlük kullanıma ait kaba seramik parçaları veya İ.Ö. 2. yüzyıla tarihlenen Teselya sikkesinden İ.S. 7. yüzyıla tarihlenen Bizans sikkesine kadar değişik dönemlere işaret eden küçük eserler ele geçmiştir. Ancak bu eserler kronolojik olarak eskiye inen katmanlarda değil, karışık bir şekilde bulunmuşlardır (Şahin 2014: 402). Seramik gruplarının karışık olarak ele geçmesi sadece kule arkası açmalarında görülmez. Tüm Asar/Tavşan Adası üzerinde yer alan Geç Antik Dönem konutları içinde geçerlidir. Bunun nedeni tepenin coğrafyasına bağlı olarak mekanların içini akan toprakların doldurması gösterilebilir. Yapı adalarını oluşturan sarnıçlar dışındaki mekan duvarları genellikle çamur harç ile yapılmıştır. Olasılıkla çamur harcın içine karışan veya yağmur akıntısıyla sürüklenen Hellenistik ve Roma Dönemleri'ne ait seramikler yapıların yıkılmaları sürecinde tabaklanmayı olumsuz etkilemiştir. Bu durumdan ada kıyısında yapılmış konutların en az düzeyde etkilenmiş oldukları yapılan çalışmalar sonrasında tespit edilmiştir.

Bununla birlikte son dönemlerde kazısı yapılan bazı mekanlarda ele geçen buluntular kullanılan yapıların işlevleri bittikten sonra özellikle tahrip edilerek terk edildiklerini göstermektedir (Şahin 2015: 28).

Geç Antik Dönem Kandilleri

Makale konusunu oluşturan pişmiş toprak kandillerin kullanım amaçlarına baktığımızda üç grup ortaya çıkar. Bunlardan birincisi evlerin ve ortak kullanılan binaların aydınlatılması amacıyla, ikincisi mezarlar da gömü hediyesi olarak sunulması, üçüncüsü de kutsal törenlerde kullanıma amaçlarıdır.

Adada yapılan kazılar sırasında çeşitli tabakalarda ele geçen pişmiş toprak kandillerin bir kısmı yukarıda da değinildiği üzere mezar hediyeleri olarak karşımıza çıkmaktadır⁵. Bazilikanın kriptası olarak kullanılan mezarlarda yer alan kafatası olmayan iskeletler ve bununla bağlantılı kazılarda ele geçen hacı pulları bu mezarların martyr edilen azizlere ait olduklarını düşündürmektedir (Şahin-Tok 2012: 16). Bunların dışında değerlendirilen kandiller günlük yaşamın bir göstergesi olarak kazısı yapılan mekanlar içlerinde, dışlarında karışık seramik grupları ile ele geçmişlerdir. Bunun yanı sıra değerlendirilen pişmiş toprak kandiller form, bezeme ve ikonografik açıdan dönemlerinde yaygın olarak görülen tiplerden oluşmaktadır.

Ele alınan pişmiş toprak kandillerin hepsinin kalıp yapımı olduğu tespit edilmiştir. Asar/Tavşan Adası üzerinde yapılan kazılar sırasında kandil üretiminde kullanılan kalıplar şu ana kadar ele geçmemiştir. Bu nedenle değerlendirilen pişmiş toprak kandillerin yerel üretim olup olamayacağı ileride yapılacak olan kil analizlerine bağlı olacaktır.

Değerlendirilen kandiller arasında iki grup tespit edilmiştir. Bunlardan ilki özellikle Geç Antik Dönem içinde oldukça sık görülen Küçük Asya Tipi olarak literatüre geçmiş Ephesos tipi kandillerdir. Az sayıdaki diğer kandil grubunu Kuzey Afrika Kırmızı Astarlı

⁵ Adada bulunan bazilikanın kriptasında yer alan mezar yapıları ve mezar buluntularının içinde yer alan ve bu çalışma içinde değerlendirilmeyen pişmiş toprak kandiller Mustafa Ufuk Gürdal tarafından yüksek lisans tezi olarak çalışılmıştır. Bkz. Gürdal 2012.

kandilleri oluşturmaktadır. Bunların yanında bir adet olasılıkla yerel üretim olan bir kandilde kataloga alınmıştır.

Küçük Asya Tipi Kandiller (Ephesos Tipi)

Asar/Tavşan Adası'nda gerçekleştirilen bilimsel kazılar sonucunda ele geçen kandiller arasında en yoğun grubu Küçük Asya Tipi Kandiller (Ephesos Tipi) oluşturmaktadırlar. Bu kandiller ilk kez Miltner tarafında Ephesos kazıları sırasında Yedi Uyurlar Mağarası'ndaki çalışmalarda tespit edilmiş ve sınıflandırması sonucunda literatüre girmiştir. Miltner bu yayınında Küçük Asya Tipi olarak adlandırdığı kandilleri 12 tip altında grupladığı formlarda değerlendirmiştir (Miltner 1937: 112-172). Bir diğer araştırmacı olan Broneer tarafından yapılan tipoloji çalışmalarında tip XXIX altında yer alan 3. ve 4. grup bu tip kandilleri kapsamaktadır. Bu tip kandillerde form olarak iki ana grup belirlenmiştir. Bunlardan ilki kandil burnuna dek kanalı bulunanlar diğeri ise kanalın buruna kadar devam etmediği örneklerden oluşmaktadır (Broneer 1930: 114-116). Hayes tarafından Saraçhane Kazıları sonucunda ele geçen bu tipe ait kandiller Tip 1-3 adı altında "Asia Minor" tipi olarak incelenmiştir. İ.S. 5. ve 6. yüzyıllara tarihlenen bu tip kandillerin üretim yerlerinin Ege Bölgesi olması gerektiğini belirtmiştir (Hayes 1992: 80). Bailey'in yayınında ise Ephesos ve Güney İonia grubu altında yer alan kandiller konumuz kapsamında incelenen kandiller ile benzerlikler göstermektedir (Bailey 1975: 366-372).

Asar/Tavşan Adası buluntusu bu tip kandiller genel olarak gövdenin birleşim yerinden dikey uzanan ve geniş omuza bağlanan küçük boyutlu kulplara sahiptirler. Diskus kısmının burun kısmıyla birleşmesi sonucu üçgen formldurlar. İç bükey diskus bir ya da çift halka ile çevrelenmiştir. Bezeleme repertuarı olarak yaygın olarak bitkisel bezemelerin yanı sıra geometrik ve çizgisel motifler görülmektedir. Kandillerin dibinde Küçük Asya-Efes atölyelerinin özelliği olan tek merkezli iç içe yerleştirilmiş birkaç daire

içi boş olarak bulunmaktadır (Kat No: 1-5). Kandiller genellikle mika katkılı, iyi süzülmemiş kiremit renkli hamura sahiptir. Hepsi astarlıdır. Astar renkleri şeffaf açık turuncu, kırmızımsı turuncu, bej ve devetüyü rengi tonlarında çeşitlilik göstermektedir. Genellikle hamur renklerine en yakın tonlardaki astar rengi kullanılmıştır. Hemen hemen tümü tutamak gibi görünen, küçük, basit, alçak, deliksiz, yivli veya yivsiz kulpudur. Bazı kulpların arka kısmının tabana doğru stilize yaprak motifi, kazıma yarım daireler ile bezendiği görülür. Nadiren kulp arkalarında kaburgaya rastlanır. Diskuslar sade bırakılmış veya küçük ya da büyük rozetler, bitkisel (Kat. No: 4,5) ve geometrik motifler (Kat. No:7, 8, 9, 10) ile bezenmişlerdir.

Kat. No 1-3 arasında yer alan diskusunda dil deseni bulunan kandiller dönemin en yaygın bezeme repertuarını oluşturmaktadır. Hamur rengine bakıldığında Menderes Nehri çevresinde yer alan yerleşimlerde görülen kırmızı tonlarında kil yapısı görülmektedir. Perlzweig'in 1961 yılı Atina Agorası yayınında üç örnekle temsil edilen diskus çevresinde dil desenleri bulunan kandillerin benzerleri şeklinde olup İ.S. 7. yüzyıla tarihlenmiştir (Perlzweig 1961: Plate 46, 29, 27, 28, 29). Ephesos yayınlarında ise benzer bezemeye ve forma sahip kandiller Tip III- I grubu altında değerlendirilmiştir. Diskusunda dil motifi bulunan bu tip kandiller İ.S. 6. yüzyılın ikinci yarısı- 7. yüzyılın ilk yarısı arasına tarihlendirilmesi yapılmıştır (Ladstätter 2008: 117-119). Miltner'in *Das Cömeterium der Sieben Schläfer* yayınında Tip X form II altında incelenen benzer bezemeye sahip kandiller İ.S. 5. yüzyıla tarihlendirilmiştir (Miltner 1937: 105).

Kat. No 4 ve 5 numaralı kandillerin diskusu etrafında saç örgüsü veya sarmaşık motifi olarak tanımlanan bir bezeme bulunur. Form açısından kat. no. 1, 2 ve 3 numaralı kandilleri benzeyen bu grup kandiller Ephesos'da Tip IV altında III. grupta incelenen kandillerdir. Tip III-I'in varyasyonu olarak yine İ.S. 6. yüzyılın ikinci yarısı- 7. yüzyılın ilk yarısı arasına tarihlendirilmesi

yapılmıştır (Miltner 1937: 119). Kat. No: 6 numaralı kandilin diskusunun etrafında her iki tarafta tutamaktan başlayarak ağız kısmına kadar uzanan stilize bitkisel bezemeler yer almaktadır. Bailey'in yayınında Ephesos üretimleri içinde verilen benzer bezeme ve forma sahip kandil İ.S. 550-650 tarihleri arasına verilmiştir. Katsioti, *Aspects of the economic and commercial activity of Rhodes during late antiquity: The case of lamps* isimli makalesinde benzer forma ve bezemeye sahip kandilleri "Samian" tipi olarak irdelemiş ve İ.S. 6. yüzyılın ortasına tarihlerken Küçük Asya Tipi Kandiller ile aynı atölyeye sahip olduklarını önermiştir (Katsioti 2008: 197).

Kat. No: 7, 8 ve 9 numaralı kandillerin diskuslarının etrafında tek merkezli küçük dairelerden ve aralarında birer yatay çizgiden oluşan süsleme bulunmaktadır. Ephesos örneklerinde yaprak biçimli kulplu kandillerde görülen bu bezeme stili Myndos Asar/Tavşan Adası örneklerinde küçük boyutlu kuplu kandillerde yer almaktadır. Ladstätter'in Tip III altında III grupta yer verdiği örnekler form ve bezeme açısından değerlendirilen kandiller ile benzeştirler. Gasner'in *Das Südtor der Tetragonos Agora Keramik und Kleinfunde* yayınında Küçük Asya ve Bizans Kandilleri başlığı altında değerlendirilen kandiller arasında bu gruba ait örnekler de bulunmaktadır. Geometrik desenli dairelerden oluşan bu grup kandiller İ.S. 6. yüzyıl içinde tarihlendirilir (Gasner 1997: 202-203, Taf.66.91).

Kat. No: 10 da yer alan diskus etrafında kıvrım dallardan oluşan bezemeye sahip kandilin benzeri Ephesos Kazısında ele geçmiştir. Bu tip kandiller Tip III altında II. grupta sınıflandırılmaları yapılmıştır.

Myndos Asar/Tavşan Adası'nda az sayıda ele geçen yaprak biçimli kulba sahip kandilleri (Kat.No: 11,12) Broneer tip XXIX-3. grup içinde değerlendirmiştir (Broneer 1930: 114). Bu grup kandiller diğer örneklerle göre daha basık ve yayvan gövdelidir, burun uzunluğu çok fazla değildir, diskusları genellikle sade ve bir doldurma deliğine sahiptir. Omuz bezemeleri, çeşitli geometrik

desenler, dil desenleri, asma dalı, üzüm salkımı, daireler ve yatay çizgilerden oluşan paneller veya Asar/Tavşan Adası örneklerine benzer şekilde ınsal çizgiler içerir. Ephesos Kazısında ele geçen bu gruba ait kandiller Tip II nin altında III. grupta değerlendirilmiştir⁶. Samos Kazısında ele geçen benzer bezeme ve formu kandiller için İ.S. 7. yüzyılın başı tarih olarak önerilir (Papadimitriou: 596. (BCH 110). Yassı Ada 4. yüzyıl batısından ele geçmiş olan bu tipe ait kandiller için 7. yüzyıla ait Bizans Batısından sürüklediği düşünülmüş ve tarihleme olarak 7. yüzyıl önerilmiştir (Van Doornick 1971: 36-37).

Kat. No: 13 de yer alan kandil, küçük tutamaklı kulba, oval formu gövdeye ve oldukça sade yapısıyla diğer örneklerden ayrılmaktadır. Form olarak Küçük Asya Tipi Kandillere benzeyen örnek hamur yapısı ve bezemesiz oluşuyla yerel üretim örneği olabilecek bir kandildir. Konteks içinde değerlendirildiğinde Myndos Asar/Tavşan Adası buluntusu bu örneği İ.S. 6. yüzyıla tarihlemek mümkündür.

Batı Anadolu dışında birçok bölgede taklitleri yapılan bu gruba ait kandiller özellikle İ.S. 5. ve 7. yüzyıllar arasında ticarete bağlı olarak oldukça geniş bir coğrafyaya yayılmışlardır.

Kuzey Afrika Kırmızı Astarlı Kandiller

Myndos Asar/Tavşan Adasında yapılan çalışmalarda az sayıda Afrika kırmızı astarlı kandilleri ele geçmiştir. Bu kandillerin tipolojisiyle ilgili olarak en erken yayınlardan biri olan O. Broneer'in çalışmasında bu tip kandilleri Hristiyan Kandilleri adı altında Tip XXXI olarak incelemiştir (Broneer 1930:118-119).

Hayes, Afrika üretimi kandilleri Kırmızı Astarlı Seramikler (Red Slip Ware) grubu içinde Hayes I ve Hayes II olarak temel iki genel sınıfa ayırmıştır (Hayes 1972:

⁶ Ladstätter 2008: 117-119. Miltner'in 1937 yayınında da bu kandiller Tip V altında değerlendirilmiştir.

310-314). Bailey'in katalogunda ise Kuzey Afrika üretimi kandiller Hayes Tip I/II olarak ele alınmış ve İ.S. 5. ve 6. yüzyıllara tarihlendirmiştir (Bailey 1988: 192-196).

Hayes'in sınıflandırmasında Tip I olarak isimlendirilen kandiller, oval formlu geniş bir diskusa ve diskusla burnu birleştiren kanala sahiptirler. Genellikle kulp altında dekoratif bir çizgi bulunur. Diskus üzerinde kabartma bezeme, omuzda ise basit kabartma veya baskı tekniğiyle yapılmış bezemeler görülür. Tip II grubu altında incelenen kandillerin diskusları yuvarlak olup bir kanalla uzun burna bağlı oldukları görülmektedir. Gövdenin altında düz kulp ve alçak formlu halka kaide bulunur. Kulp çizgi ile halka kaideye bağlanır.

Hayes I tipindeki kandiller oval formlu Roma Dönemi kandil geleneğinin devamı niteliğindiyken, Hayes II tipi, klasik anlamda kırmızı astarlı kandillerin ana grubudur. Broneer XXXI olarak da bilinen bu gruba ait kandiller genellikle çift doldurma deliğine sahiptirler. Tip II A, Afrika kırmızı astarlı kandillerin temel büyük kategorisidir ve dairesel hazneli, diskus bölümü çok az iç bükey olup geniş ve düzdür. Kulpun içi dolu, üçgen ve band kısmına eğri yapıştırılmıştır, alt kısmı çoğunlukla bezemesiz, düzdür (Hayes 1972: 310-314).

Genel olarak Afrika üretimi olan kandiller üzerinde Hristiyanlıkla ve Eski ve Yeni Ahitle ilgili betimlemelere sıklıkla rastlanmaktadır. Özellikle haç motifleri, hayvan figürleri ve palmye motifi sevilerek kullanılan bezeme unsurları olmuştur. Omuz bezemeleri, tüm örneklerde, geniş, düz bir bordür içine yerleştirilen çeşitli geometrik ve bitkisel desenler ile baskı tekniği kullanılarak uygulanmıştır. Afrika üretimi kandil grubunun dikkat çeken bir diğer özelliği ise çoğunlukla kullanılan kırmızı veya kırmızımsı tonlardaki hamurları ve aynı tonlardaki astarlarıdır.

Kat. No: 14 de yer alan kandilin diskus kısmında bir balık motifi ve tutamağın sol tarafından ağız kısmına doğru bordür şeklinde yerleştirilmiş sırasıyla daire, dört yapraklı rozet, kalp ve üç tane art arda yerleşti-

rilmiş dairelerin içinde çok yapraklı rozet motifleri bulunmaktadır. Tutamağın sağ tarafından yine ağız kısmına doğru oluşturulan bordür ise sırasıyla kalp, art arda daire içine yerleştirilmiş çok yapraklı rozet, dört yapraklı rozet ve son olarak dairesel bir bezeme ile dekore edilmiştir. Balık motifi⁷ Hristiyanlıkta sembolik olarak İsa'nın bedenini temsil etmektedir ve yaygın olarak kullanılan bir motiftir⁸. Hayes'in sınıflandırmasında Tip II A (Broneer Tip XXXI) grubuna giren kandilin turuncu (açık sarımtırak kırmızı) renginde ve ince dokulu bir hamuru vardır. Astarı hamur rengine yakındır. Bezemeler bant üzerinde ince işlenmiş, düzenli ve sık aralıklarla tekrarlanmıştır.

Kat. No: 15 de yer alan kandilin yarısı noksanıdır. Diskus üzerinde haç motifi bu motifin etrafını çevreleyen kalp motifleri bulunmaktadır. Kaide kısmı korunamamış olan kandil parçası bezeme, hamur ve astar açısından Afrika Kırmızı Astarlı kandiller içinde Hayes Tip II A grubu içinde yer almaktadır. Foça Kırmızı Astarlı ve Afrika Kırmızı Astarlı Seramikleri içinde yaygın olarak kullanılan haç motifleri sadece kandiller üzerinde değil tabaklar üzerinde de oldukça yaygın olarak kullanılan bir bezeme unsuru olmuştur.

⁷ Yunanca Ichthus veya Ichthys kelimesi balık anlamına gelir, "İsa Mesih, Tanrı'nın seçilmiş Oğlu" manasına gelen Yunanca "Iesous Christos Theou Uios Soter" cümlesindeki kelimelerin baş harflerinden meydana gelmektedir. İsa devamlı olarak suyun derinliklerinden insanoğluna kurtuluşu getiren bir balık gibi tasvir edilmiştir. Ayrıca İsa, göstermiş olduğu mucize ile birkaç balığı çoğaltmak suretiyle, kendisini dinlemeye gelen oldukça kalabalık bir halkın karnını doyurmuştur. Balık ayrıca Evharistiya ayinin de esasıdır. Evharistiya ayininde ekmek gibi balık da İsa'nın bedenini sembolize etmektedir (Atasagun 2000: 188) Balık aynı zamanda İsa'yı tasvir etmek için kullanılan sembollerden birisidir (The Oxford Dictionary of Byzantium 1991: vol. 2, 788).

⁸ Balık motifinin diskus üzerinde kullanıldığı ve çift doldurma deliğine sahip bir kandil Chersonesos kazılarında ele geçmiştir. İ.S. 5 yüzyıla tarihlenen kandil form açısından farklı olsa da bezeme repertuarı açısından Kat. No. 14 e benzemektedir. Chrzanovski-Zhuravlev 1998: 162, N.101.

Myndos Asar/Tavşan Adası'nda ele geçen Afrika Kırmızı Astarlı Kandilleri, kazı çalışmaları sırasında ele geçen sikkeler ve de Afrika Kırmızı Astarlı diğer seramik gruplarına bakılarak İ.S. 6. yüzyılın başı-7. yüzyılın başına tarihlendirilmiştir.

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Myndos Asar/Tavşan Adası kazıları sırasında ele geçen kandillerin sayısal olarak büyük çoğunluğunu Küçük Asya Tipi (Ephe-sos) kandiller oluşturmaktadır. Tipolojik olarak çeşitlilik gösteren pişmiş toprak kandillerin hamur özellikleri bakımından hepsinin ithal mallar olduğu düşünülmektedir⁹. Üretim yerleri henüz tam olarak saptanamasa da hamur yapısı ve rengi nedeniyle Menderes Nehri etrafında yer alan merkezlerde üretildiği düşünülmektedir. Bunun yanı sıra birçok merkezde taklitleri yapılan dönemin yaygın kullanım görmüş kandilleridir. Hamur renkleri ve kil yapıları açısından sınıflandırılan kandillerin ileride yapılacak kil analizleri sonucu üretim atölyelerini tespit etmek mümkün olacaktır.

İki örnekle temsil edilen Afrika Kırmızı Astarlı Kandilleri Myndos Asar/Tavşan Adası'nın ticari faaliyetlerini göstermesi açısından önemlidir. Bezeme repertuarları bakımından döneminin özelliklerini taşıyan bu iki kandil, kazı çalışmaları sırasında ele geçen diğer Afrika Kırmızı Astarlı Seramikleri ile çağdaş dönemde kullanılmışlardır.

Geç Antik Dönemde ticaret rotaları üzerinde bulunan kent hakkında kazı çalışmaları henüz yapılmadığından çok fazla bilgiye sahip değiliz. Ancak Asar/Tavşan Adası üzerinde yapılan kazı çalışmalarında ele geçen ithal seramik grupları Ege, Afrika ve Doğu Akdeniz Coğrafyası ile bağlantıları göstermesi açısından önemlidir.

İ.S. 7-9. yüzyıllar arasında gerçekleşen Arap istilaları özellikle Akdeniz'e kıyısı olan kentlerde nüfusun önemli oranda azalması-

na ve deniz ticaretini önemli oranda yavaşlattığı bilinmektedir (Vasiliev 1943: 246-247; Foss 2002:129; Ostrogorsky 1991: 86). Bununla birlikte İ.S. 542 yılında ortaya çıkan ve İ.S.8. yüzyıla kadar aralıklarla devam eden veba salgınının yayılmasındaki en büyük faktör ticaret olmuştur. Salgın en fazla İ.S. 536 ve izleyen yıllarda bir dizi kuraklığın güçsüzleştirdiği kentleri vurmuş, Mısır'dan, batıya tüm Akdeniz'de etkili olmuştur. Salgının izlediği güzergâh ise mallarla beraber dolaştığı ticaret yollarıdır. Hastalığın görüldüğü yerlerde nüfusun 3/1 oranında azalmalar olduğu düşünülmektedir (Morrison 2014: 217). Asar/Tavşan Adası üzerinde gerçekleştirilen kazılar sırasında "Karanlık Dönem" olarak adlandırılan bu döneme ait buluntular günümüze kadar ele geçmemiştir. Bu nedenle Asar/Tavşan Adası üzerindeki yerleşimin Geç Antik Dönemde kesintiye uğradığı düşünülmektedir.

Orta Bizans Dönemi'nde Asar/Tavşan Adası üzerinde yapılaşma faaliyetlerine ve buluntularına ait veri bulunmamaktadır. Son Bizans Dönemi'nde ise Ada üzerinde zayıf bir sur duvarının yapıldığı ve oldukça silik bir yerleşimin olduğu tespit edilmiştir.

Ada üzerinde yer alan ve kilisenin kriptası olarak değerlendirilen mezarlarda ele geçen sikkeler I. Iustinian, İ.S. 527-565 (12. Yılı İ.S 538/539), I. Iustin, İ.S. 518-527, I. Anastasius, İ.S. 498-518, Heraclius 639/640 tarihlerini vermiştir. Mezarlarda bulunan makale konusuna benzer kandiller yapılan yüksek lisans tez çalışmasında bu sikkeler yardımıyla tarihlendirilmiştir. Bunun yanı sıra yapılan analoji çalışmasıyla da bu makalede incelenen Myndos Asar/Tavşan Adası kazısında ele geçen kandiller İ.S. 6. yüzyıl başı-7. yüzyılın ilk yarısı arasına tarihlendirilmiştir.

⁹ Hamur ve astar renklerini belirlemede, Munsell Soil Color Chart 2000 renk kataloğu kullanılmıştır.

KAYNAKÇA

- Alper 2015 E.Güngör Alper, "The Late Roman Lamps from Altınpark the Agora of Smyrna Excavations" Prof. Dr. Ömer Özyiğit'e Armağan, Ed. Okan, Emre - Cenker Atila, İstanbul, 191-204.
- Atasağun 2000 G.Atasağun, "Hristiyanlığın Tanıtımı, Yorumu ve Kurumsallaşmasında Sembollerin Yeri", Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sayı: 10, (2000), 181-199.
- Bass 1982 The Pottery. In: Bass G.F. and Van Doorninck F.H., Jr. (editors). *Yassi Ada I. A Seventh-Century Byzantine Shipwreck*. 155-188.
- Bailey 1975 D.M., Bailey A Catalogue of the Lamps in the British Museum, Londra.
- Bailey 1988 D. M. Bailey, Catalogue of the Lamps in the British Museum III: Roman Provincial Lamps, Londra.
- Broneer 1930 O. Broneer, "Terracotta Lamps", Corinth JV, Part II, Cambridge.
- Caminnececi 2015 V.Caminnececi, "Sulle sponde del Mediterraneo. Il porto di Agrigentum in età tardo antica e bizantina" Isole e terraferma nel primo cristianesimo Identità locale ed interscambi culturali, religiosi e produttivi Atti XI Congresso Nazionale di Archeologia Cristiana, 23-27 settembre 2014, Cagliari, 481-490.
- Chrzanowski-Zhuravlev 1998 L.Chrzanowski-D. V. Zhuravlev, Lamps from Chersonesos in the State Historical Museum, Moscow "L'Erma" di Bretschneider, Roma.
- Dumankaya 2013 O. Dumankaya, "Myndos Antik Kenti'nde Su Temini" 3. Bursa Su Kongresi ve Sergisi, 22-24 Mart 2013, Bursa, 270-277.
- Dumankaya 2015 O. Dumankaya, "Myndos Doğu Liman Mendireği" *TİNA*, Sayı 3.
- Dumankaya 2015 O. Dumankaya, "Salih Adası (Karyanda Antik Kenti ?) Liman Araştırması", Uluslararası 2. Turgut Reis Türk Denizcilik Tarihi Sempozyumu, 1-4 Kasım 2013 (Muğla), Cilt 1, 41-69.
- Foss 2002 C. Foss, "Pilgrimage in Medieval Asia Minor", *DOP* 56:129-151.
- Gassner 1997 V. Gassner, *Das Südtor der Tetrakonos-Agora. Keramik und Kleinfunde*, FiE, 13 1/1, Wien.
- Gürdal 2012 M.Gürdal, "Myndos Asar/Tavşan Adası Mezarları", (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Bursa.
- Gündüz 2008 S. Gündüz, *Antik Limanlar Işığında Myndos Limanı ve Liman Yapıları*, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa.
- Gündüz - Dumankaya 2015 S. Gündüz, O. Dumankaya, "Liman Kentlerinde Sualtı Araştırmalarının Önemi: Asar Adası Örneği", Uluslararası 2.Turgut Reis Türk Denizcilik Tarihi Sempozyumu, 1-4 Kasım 2013 (Muğla), Cilt 1, 22-41.
- Hayes 1972 John W. Hayes, *Late Roman Pottery*, London.
- Hayes 1980 John W. Hayes, *Ancient Lamps in the Royal Ontario Museum, I: Greek and Roman Clay Lamps A Catalogue*, Toronto.
- Hayes 1992 John W. Hayes, *Excavations at Sarachane in Istanbul, Volume 2: The Pottery* Princeton.
- Herodotos 2004 Herodot Tarihi, çev. Müntekim Ökmen, İstanbul,
- Jay 1981 Jay P., "INA's 1980 Turkish Underwater Survey", *IJNA* 10.4, 277-286.
- Katsioti 2008 A. Katsioti, "Aspects of the economic and commercial activity of Rhodes during late antiquity: The case of lamps" *Sailing in the Aegean. Readings on the economy and trade routes*,

- Μελετήματα 53, Athens, 189-208.
- Ladstätter 2008 S. Ladstätter, "Römische, spätantike und byzantinische Keramik," in: Steskal M. & M. La Torre, Das Vedio gymnasium in Ephesos, Ephesos 14, 1, Wien, 97-189.
- Miltner 1937 F. Miltner, Das Cömeterium der Sieben Schläfer, *FiE* 4, 2.
- Morrison 2014 C. Morrison, Bizans Doğusu'nda Nüfus, İktisat ve Toplum" *Bizans Dünyası, Doğu Roma İmparatorluğu 330-641*, Ed. Cécile Morrison, çev. Ash Bilge, İstanbul.
- ODB 1991 The Oxford Dictionary of Byzantium, 1991, cilt II, "Fish", 788.
- Ostrogorsky 1991 G. Ostrogorsky, Bizans Devleti Tarihi, Çev. Fikret Işıltan, Ankara.
- Papadimitriou 1986 N. Paulou-Papadimitriou "Lampes paléochrétiennes de Samos", *BCH* 110, 583-610.
- Perlzweig 1961 J. Perlzweig, Lamps of the Roman Period, First to Seventh Century after Christ, Agora VII, Princeton.
- Piri Reis 1988 Piri Reis, Kitab-ı Bahriye, Cilt 2, İstanbul.
- Pliny the Elder 1991: The Natural History, çev. John F. Healy Book V, Chap. 29
- Strabon 2000 Geographika, Antik Anadolu Coğrafyası, çev. A. Pekman, İstanbul.
- Şahin 2005 M. Şahin, "Myndos 2004 yılı Yüzey Araştırması", *AST*, Sayı 23.1, Ankara, 171-184.
- Şahin 2007 M. Şahin, "Myndos 2005 yılı Yüzey Araştırması", *AST*, Sayı 24, Cilt 1, Ankara, 293-306.
- Şahin 2009 M. Şahin, "Alt-Myndos: Einige Betrachtungen zu Lokalisation und Stadtmauern" Die Karer und die Anderen Internationales Kolloquium an der Freien Universität Berlin 13. bis 15. Oktober 2005, 503-516.
- Şahin 2010 M. Şahin, "Myndos 2008: Tavşan Adası Jeofizik Çalışmaları", 25. Arkeometri Sonuçları Toplantısı, 25-29 Mayıs 2009, Ankara, 227-236.
- Şahin v.d. 2011 M. Şahin, D. Şahin, O. Duman-kaya, A. Altın, U. Gürdal, M. Yılmaz, H. S. Başkaya. M. S Dirim, İ. H. Mert, S. Gündüz, "2009 Yılı Myndos Kazısı" 32. KST, 154-175.
- Şahin 2012 M. Şahin, "Myndos Kazısı-2010", 33. KST, 1 Cilt, 23-28 Mayıs 2011, Ankara, 339-363.
- Şahin-Tok 2012 D. Şahin-E.Tok, "Myndos Asar / Tavşan Adası Ekmek Mühür Kalıbı ve Hacı Pulları" TÜBA-KED 10, 9-20.
- Şahin 2013 M. Şahin, 2013. "Myndos Kazısı 2011", 34. KST, 3. Cilt, 28 Mayıs-1 Haziran 2012, Ankara, 25-44.
- Şahin 2014 M. Şahin, "Myndos Kazısı 2012", 35. KST, 2. Cilt, 27-31 Mayıs 2013, Ankara, 400-417.
- Şahin 2014 M. Şahin - C. Ciner "Myndos İç Liman Sualtı Araştırmaları 2014", *TINA Denizcilik Arkeoloji Dergisi* 2, 76-84.
- Şahin 2015 M. Şahin, "Myndos Kazısı 2013", 36. KST, 3. Cilt, 02-06 Haziran 2014, Ankara, 19-44.
- Van Doornick 1971 J. R. H Van-Doorninck - G.F. Bass, "A Fourth Century Shipwreck At Yassı Ada", *AJA*, Vol.75, No.1, New Jersey 1971.
- Vasiliev 1943 A. A. Vasiliev, Bizans İmparatorluğu Tarihi, c.I, çev. Arif Müfid Mansel, Ankara.
- <http://corinth.ascsa.net/id/corinth/object/1%203003?q=Terracotta%20Lamps%20bronner%20XXIX&t=object&v=list&sort=&s=3>

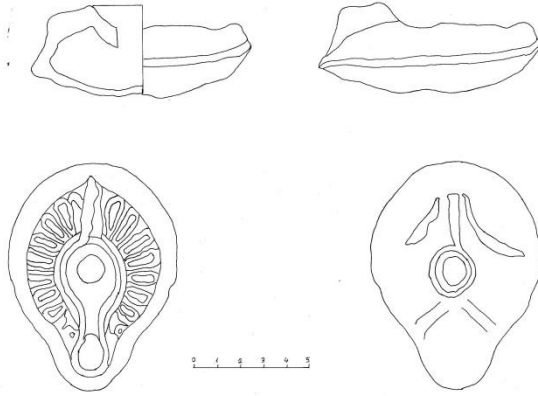
KATALOG

Kat.No: 1

Kazı Envanter No: 2009/17 **Ölçüleri:**

Uzunluk: 9,8 cm. **Genişlik:** 7,4 cm. **Yükseklik:** 3 cm. **Kazıda Bulunduğu Yer ve Tabakası:** Asar/Tavşan Adası, A1-c, -250 cm **Hamur Rengi:** 2,5 YR 5/8 **Tanımı :** Ü.Y.: Kandilin yan yüzeyleri dil motifleri ile çevrelenmiştir. A.Y.: Diskusun kandil altındaki izinde bulunan yuvarlak etrafında ağız yönünde V biçiminde çift çizgilerle yapılmış motifler bulunmaktadır.

Benzer Örnekler: Menzel 1969, kat.644, abb.81/1, Perlzweig 1961: Plate 46, 2927. **Tarih:** İ.S. 6. yüzyılın ikinci yarısı- 7. yüzyılın ilk yarısı.

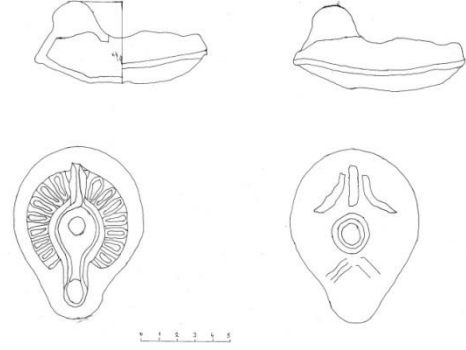
Kat.No: 2

Kazı Envanter No: 2009/19 **Ölçüleri:**

Uzunluk: 9,8 cm. **Genişlik:** 7,4 cm. **Yükseklik:** 3 cm. **Kazıda Bulunduğu Yer ve Tabakası:** Asar/Tavşan Adası, A1-d, yüzey buluntusu. **Hamur Rengi:** 2,5 YR 5/8 **Tanımı:** Ü.Y.: Diskusun etrafında her iki tarafta tutamaktan başlayarak ağız kısmına kadar uzanan dil motifi sırası yer almaktadır. A.Y.: Diskusun kandil altındaki izinde bulunan yuvarlak etrafında ağız yönünde V biçiminde çift çizgilerle yapılmış motifler bulunmaktadır.

Benzer Örnekler: Menzel 1969, kat.644, abb.81/1, Perlzweig 1961: Plate 46, 2927

Tarih: İ.S. 6. yüzyılın ikinci yarısı- 7. yüzyılın ilk yarısı.

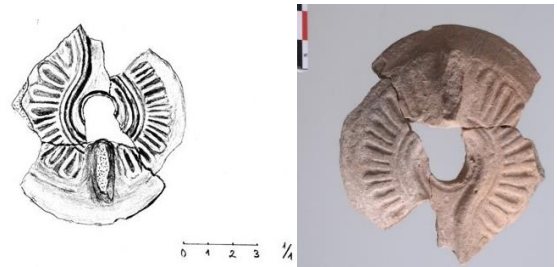

Kat.No: 3

Kazı Envanter No: 2012-E2 **Ölçüleri:**

Uzunluk: 8 cm. **Genişlik:** 7 cm. **Yükseklik:** - **Kazıda Bulunduğu Yer ve Tabakası:** Asar/Tavşan Adası, E 2 Açması, -27/-97 **Hamur Rengi:** 5 YR 7/6 **Tanımı:** Ü.Y.: Diskusun etrafında her iki tarafta tutamaktan başlayarak ağız kısmına kadar uzanan dil motifi sırası yer almaktadır. A.Y.: Kandilin alt bölümü noksandır.

Benzer Örnekler: Perlzweig 1961: Plate 46, 2927. **Tarih:** İ.S. 6. yüzyılın ikinci yarısı- 7. yüzyılın ilk yarısı.

Kat.No:4

Kazı Envanter No: 2013/46 **Ölçüleri:**

Uzunluk: 9,4 cm. **Genişlik:** 6,2 cm. **Yükseklik:** 4 cm.

Kazıda Bulunduğu Yer ve Tabakası: Asar/Tavşan Adası, H2, -247/-267 **Hamur Rengi:** 7,5 YR 6/4 **Tanımı:** Ü.Y.: Diskusun etrafında her iki tarafta tutamaktan başlayarak ağız kısmına kadar uzanan sarmaşık motifi yer

almaktadır. A.Y.: Diskusun kandil altındaki izinde bulunan yuvarlak etrafında ağız yönünde V biçiminde çift çizgilerle yapılmış motifler bulunmaktadır.

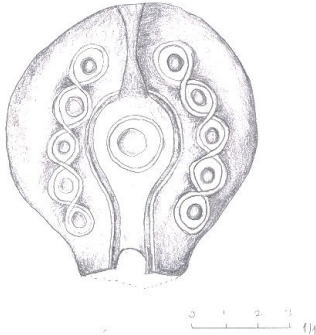
Benzer Örnekler: Ladstätter 2008, Taf.335, k 336, Miltner 1937: Taf. X, 1885 **Tarih:** İ.S. 6. yüzyılın ikinci yarısı- 7. yüzyılın ilk yarısı

Kat.No:5

Kazı Envanter No: MY 10 KN 35 **Ölçüleri:** Uzunluk: 8,1 cm. Genişlik: 7,4 cm. Yükseklik: 3,7 cm. **Kazıda Bulunduğu Yer ve Tabakası:** Asar/Tavşan Adası, A4 su kanalı **Hamur Rengi:** 7,5 YR 6/4 **Tanımı:** Ü.Y.: Diskusun etrafında her iki tarafta tutamaktan başlayarak ağız kısmına kadar uzanan sarmaşık motifleri bulunmakta A.Y.: Diskusun kandil altındaki izinde bulunan yuvarlak etrafında ağız yönünde V biçiminde çift çizgilerle yapılmış motifler bulunmaktadır.

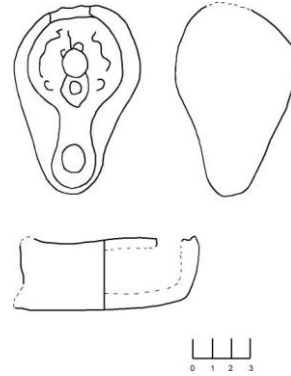
Benzer Örnekler: Ladstätter 2008, k 336, Miltner 1937: Taf. X, 1885. **Tarih:** İ.S. 6. yüzyılın ikinci yarısı- 7. yüzyılın ilk yarısı.

Kat.No: 6

Kazı Envanter No: 2013/19, **Ölçüleri:** Uzunluk: 9,8 cm. Genişlik: 7,4 cm. Yükseklik: 3,8 cm. **Kazıda Bulunduğu Yer ve Tabakası:** Asar/Tavşan Adası, F 5 Açması(-120 m). **Hamur Rengi:** 10 YR 7/6 **Tanımı:** Ü.Y.: Diskusun etrafında her iki tarafta tutamaktan başlayarak ağız kısmına kadar uzanan stilize bitkisel bezemeler yer almaktadır. Kulbu noksandır. A.Y.: Diskusun kandil altında herhangi bir bezeme ve damga izi bulunmamaktadır.

Benzer Örnekler: Bailey 1988: 390, Q 3183 **Tarih:** İ.S. 550-650.

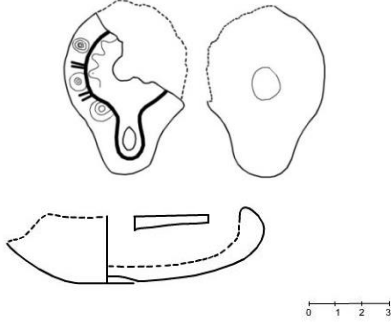

Kat.No: 7

Kazı Envanter No: 2009/19, **Ölçüleri:** Uzunluk: 9,2 cm. Genişlik: 7,2 cm. Yükseklik: 2,5 cm. **Kazıda Bulunduğu Yer ve Tabakası:** Asar/Tavşan Adası, H2, -177/-194 cm. **Hamur Rengi:** 10 YR 5/6 **Tanımı:** Ü.Y.: Diskusun

etrafında tek merkezli küçük dairelerden ve aralarında birer yatay çizgiden oluşan süsleme bulunmaktadır. Kulbu noksanıdır A.Y.: Diskusun kandel altında herhangi bir bezeme ve damga izi bulunmamaktadır.

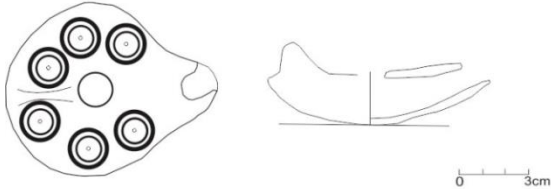
Benzer Örnekler: Gasner 1997: Taf.66, 836. **Tarih:** İ.S. 500-600.

Kat.No: 8

Kazı Envanter No: 2010 **Ölçüleri:** Uzunluk: 9,4 cm. Genişlik: 7,4 cm. Yükseklik: 2,3 cm. **Kazıda Bulunduğu Yer ve Tabakası:** Asar/Tavşan Adası, C1 açması **Hamur Rengi:** 2,5 YR 5/8 **Tanımı:** Ü.Y.: Diskusun etrafında tek merkezli küçük dairelerden ve aralarında birer yatay çizgiden oluşan süsleme bulunmaktadır. Deliksiz küçük boyutlu kulba sahiptir. A.Y.: Herhangi bir bezeme unsuru bulunmamaktadır.

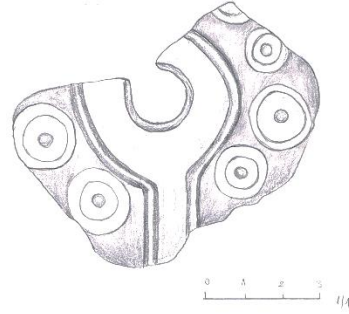
Benzer Örnekler: Bailey 1988: Q 2999; Ladstätter 2008: K313-314, Alper 2015: 204, Kat. No: 27-28 **Tarih:** İ.S. 6. yüzyıl.

Kat.No: 9

Kazı Envanter No: - **Ölçüleri:** - Genişlik:- Yükseklik: - **Kazıda Bulunduğu Yer ve Tabakası:** Asar/Tavşan Adası, B1-d, -327/-334 m. **Hamur Rengi:** 7,5 YR 8/6 **Tanımı:** Ü.Y.: Diskusun etrafında tek merkezli küçük dairelerden ve aralarında birer yatay çizgiden oluşan süsleme bulunmaktadır. Kandelin büyük kısmı noksanıdır. A.Y.: Kandelin alt kısmı noksanıdır.

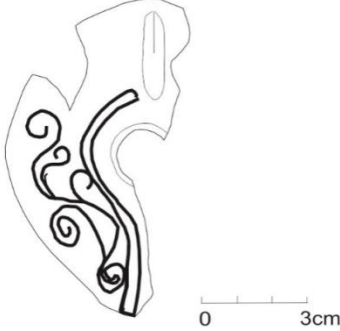
Benzer Örnekler: Bailey 1988: Q 2999; Ladstätter 2008: K 313-314; Gassner 1997: Taf. 66, 839, Alper 2015: 204, Kat. No: 27-28. **Tarih:** İ.S. 6. yüzyıl.

Kat.No: 10

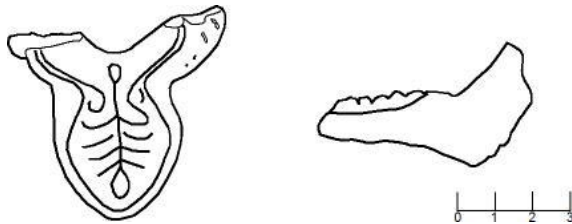
Kazı Envanter No: - Ölçüleri: - Genişlik: 7,4 cm **Yükseklik: - Kazıda Bulunduğu Yer ve Tabakası:** Asar/Tavşan Adası, D2. **Hamur Rengi:** 7,5 YR /6 **Tanımı:** Ü.Y.: Diskusun etrafında burna kadar uzanan sarmaşık motifi bulunmakta. Kandilin büyük kısmı noksandır. A.Y.:

Benzer Örnekler: Ladstätter 2008: Taf.334, K 324. **Tarih:** İ.S.6 yüzyıl.

Kat.No: 11

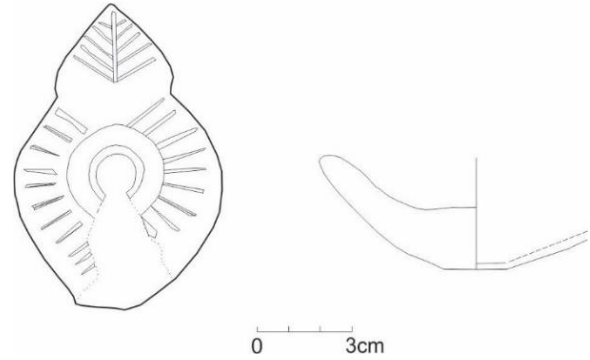
Kazı Envanter No: - Ölçüleri: Uzunluk: 5,5 cm. **Genişlik:** 5,6 cm **Yükseklik: - Kazıda Bulunduğu Yer ve Tabakası:** Asar/Tavşan Adası, E-5 Açması, 0, -58 cm **Hamur Rengi:** 2,5 YR 6/8 **Tanımı:** Ü.Y. Kandilin yaprak biçimli kulbu diskus etrafında dolaşan bir kanalla birleşmekte. Kandilin büyük bir kısmı noksandır.

Benzer Örnekler: Miltner 1937: Taf.V., 969 **Tarih:** İ.S. 6.-7. yüzyıl.

Kat.No: 12

Kazı Envanter No: - Ölçüleri: Uzunluk: 8.6 cm. **Genişlik:** 6.2 cm- **Yükseklik:** 4.1 cm **Kazıda Bulunduğu Yer ve Tabakası:** Asar/Tavşan Adası, A-4, **Hamur Rengi:** 7,5 YR 5/8 **Tanımı:** Ü.Y.: Diskusu sade tek doldurma delikli, etrafında her iki tarafta yaprak biçimli kulptan başlayarak ağız kısmına kadar uzanan dil motifi sırası yer almaktadır. A.Y.: Dip sadedir.

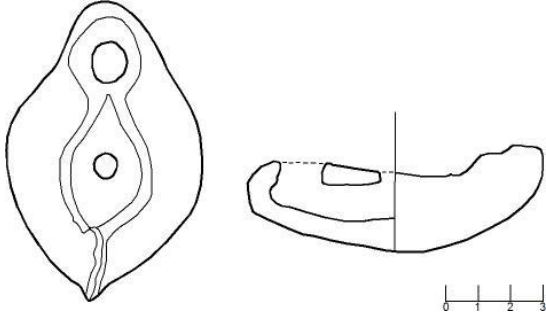
Benzer Örnekler: Ladstätter 2008, k 308; Bailey 1988, pl.1 13-Q3197-Q3200, Miltner 1937: Taf. V, 957 **Tarih:** İ.S. 6.-7. yüzyıl.

Kat.No: 13

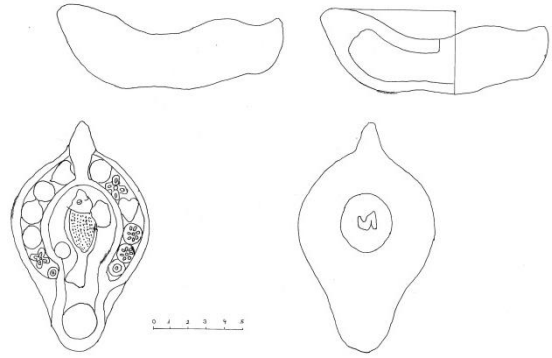
Kazı Envanter No: - Ölçüleri: Uzunluk: 6.8 cm **Genişlik:** 4.8 cm. **Yükseklik:** 3,7 cm **Kazıda Bulunduğu Yer ve Tabakası:** Asar/Tavşan Adası, B1-d, -327/-334 m. **Hamur Rengi:** 7,5 YR 5/6 **Tanımı: Ü.Y.:** Diskus üzerinde herhangi bir bezeme herhangi bir bezeme görülmemektedir.

Benzer Örnekler: Hayes 1992: Pl. 18, no:10 **Tarih:** İ.S. 6. yüzyıl.

Kat.No: 14

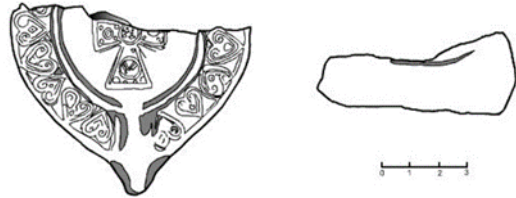
Kazı Envanter No: 2009/18, Ölçüleri: Uzunluk: 12,6 cm, Genişlik: 7,7 cm, Yükseklik: 3,7 cm. **Kazıda Bulunduğu Yer ve Tabakası:** A 5, Yüzey buluntusu **Hamur Rengi:** 5 YR 6/8 **Tanımı: Ü.Y.:** Çift doldurma delikli kandilin diskus kısmında bir balık motifi ve tutamağın sol tarafından ağız kısmına doğru bordür şeklinde yerleştirilmiş sırasıyla daire, dört yapraklı rozet, kalp ve üç tane ard arda yerleştirilmiş dairelerin içinde çok yapraklı rozet motifleri bulunmaktadır. Tutamağın sağ tarafından yine ağız kısmına doğru oluşturulan bordür ise sırasıyla kalp, ard arda daire içine yerleştirilmiş çok yapraklı rozet, dört yapraklı rozet ve son olarak dairesel bir bezemede ile dekore edilmiştir. A.Y.: Kandilin arka yüzünde küçük bir motif bulunur.

Benzer Örnekler: Hayes 1980: Plate 36, 292. **Tarih:** İ.S. 6. yüzyılın birinci yarısı.

Kat. No:15

Kazı Envanter no: Ölçüleri: Uzunluğu: 9,85 cm **Genişliği:** 5,8 cm **Yüksekliği:** 4,2 cm **Kazıda Bulunduğu Yer ve Tabakası:** D2-C, -441 cm **Hamur Rengi:** 5 YR 5/6 **Tanımı:** Deve tüyü hamurlu astarsız, kullanılmış. Diskus içinde yer alan Malta haç motifinin etrafında kalp motifleri işlenmiş, olasılıkla çift doldurma delikli.

Benzer Örnekler: Papadimitriou 1986: Plate 10, 342; Caminacci 2015: 488, fig.12 **Tarih:** İ.S. 6. -7. yüzyıl başı.

MYNDOS ASAR ADASI CAM BULUNTULARI I 2009-2013

Aynur ÖZET *

ÖZ

2009-2013 yılları arasında Myndos Antik Kenti Asar Adası'nda Bursa Uludağ Üniversitesi adına Prof. Dr. Mustafa Şahin başkanlığında sürdürülen arkeolojik kazılarda ele geçen cam buluntular bu yayınlı değerlendirilmiştir. İlk yıllarda kilise ve mezarlarda yapılan kazılarda bulunan cam malzeme, kilisede kullanılan eşyalar ve gömü armağanları şeklinde sınıflanabilir. Daha sonraki yıllarda ana kardan getirilen toprak dolgu içinden de bazı cam malzemeler elde edilmiştir. 5. yüzyılda yapılan kilisenin 7. yüzyılda depremle yıkılmasından sonra da adadaki iskan devam etmiş ve ev, atölye gibi yapılar da kullanılmış olan cam malzemeler kırık olarak ele geçmiştir.

Myndos Asar Adası kazılarında elde edilen cam buluntuların büyük bir kısmının Myndos'taki cam atölyelerinde yerel olarak imal edildiği, ancak küçük bir kısmının ithal malzeme olduğu düşünülmektedir.

Asar Adası cam buluntuları açık mavi, koyu mavi, açık yeşil, koyu yeşil, camgöbeği, sarı, renksiz, turkuvaş gibi renklerde ve bunların çeşitli tonlarında yapılmıştır. Yapılan kazılarda birçok cam cüruf, fritler, külçe ve atık malzemeler de bulunmuştur. Asar Adası Kazıları'nda ele geçen cam buluntular sofraya eşyaları, kandiller, pencere camları, kadeh kaideleri, ağırlık ya da mühür, oyun taşları, boncuk ve küçük objeler şeklinde sınıflandırılabilir. Bu buluntuların çok az bir kısmının Helenistik ve Roma Çağı'na ait olduğu söylenebilir. Büyük bir kısmı Erken Bizans Çağı'na az bir kısmı da Geç Bizans Çağı'na ait olmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Myndos, Asar Adası, Cam.

Myndos Asar Island Glass Findings I 2009-2013

ABSTRACT

Glass findings found in the Asar Island of Myndos ancient city during the archeological excavations maintained under the chairmanship of Prof. Dr. Mustafa Şahin on behalf of Bursa Uludag University Between 2009-2013 are studied in this publication. In the first years, glass findings found in the excavations on graveyards and churches can be classified as materials used in churches and buried treasures. In following years, some glass materials were found inside the embankment handed from mainland. The housing in the island continued after the collapse of the church made in 5th century in 7th century and glass materials used in the structures such as houses and workshops were found broken.

Big part of the glass findings found in the Myndos Asar Island excavations is thought to be made locally in the workshops in Myndos, but a little part of them are thought to be import products.

Asar Island glass findings are made in colors as light blue, dark blue, light green, dark green, glass-green, colorless, turquoise and their various shades. Lots of glass clinkers, frits, chunks and waste materials are also found in the excavations. Glass findings found in the Asar Island excavations can be classified as table wares, candles, window glasses, glass bases, weight or seals, mans, glass beads and some little objects. We can say that a little part of these findings are belong to Hellenistic and Roman period. Big part of it must belong to early byzantine period and some parts of it must belong to late byzantine period.

Keywords: Myndos, Asar Island, Glass.

* Emekli Arkeolog, Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi. E-mail: aynurozet@gmail.com

1. Cam Eserlerin Tarihteki Gelişimi ve Özellikleri

İlk cam yapıtların ortaya çıkması çeşitli kazılarda ele geçmiş M.Ö. 3-2. binlere tarihlenen boncuk üretimlere dayanmaktadır. İlk yapıtlar pişmiş toprak üzerine cam glazür kaplanarak oluşturulmaktaydı. Cam kapların en erken örnekleri ise M.Ö. 2. bin ortalarından itibaren görülmeye başlanmıştır.

Cam üretimi, doğada bulunan silisyum dioksit (kum), kalsiyum karbonat (kireç taşı) ve sodyum karbonat (soda) karışımına potasyum, magnezyum, kalsiyum v.b. bazı kimyasal maddelerin belli oranda katılması ve ısıtılarak elde edilen hamura cam ustasının kullandığı aletlerle şekil verilmesi sonucunda yapılmıyordu. Kimi zaman cam doğal renginde bırakılmakta kimi zamanda metalik oksitler katılarak farklı renkler elde edilmekteydi. Kobalt mavi, antimon sarı, bakır oksit yeşil mavi, magnezyum mor eflatun, krom sarı yeşil, demir yeşil mavi sarı, çinko fosfat ile kalay opak beyaz renkleri elde etmek için kullanılıyordu. Cam hamuruna katılan malzemelerin oranı camda farklı özellikler oluşturuyordu. Cam hamuru ısıtıldıkça akıcı hale gelen ve soğudukça katılaştıran inorganik bir malzeme olduğu için çabuk şekil verilmesi ve yavaş soğutulması gereken bir oluşumdur.

En eski cam kap yapıtların Mezopotamya ve Mısır'da yapılan kazılarda bulunduğu bilinmektedir. Mezopotamya'da Ur, Uruk ve Nuzi gibi yerleşme yerlerinde bulunmuş olan kap parçalarının yanı sıra Tell Açıana (Alalah) kazılarında bulunmuş bir vazo parçası M.Ö.2. bin ortalarına tarihlenen bugüne kadar bulunmuş olan en eski örnek olarak nitelendirilmiştir. Hitit Büyük Krallığı'na komşu olan Hurri-Mitanni bölgesinde en erken cam kapların üretildiği ve Hititlerin de bu bölgede etkin oldukları bilinmektedir. Boğazköy Kazıları'nda ele geçmiş olan halen Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nde bulunan dikdörtgen bir boncuk M.Ö. 1700'e tarihlenmiştir.

Bu çağda cam üretiminde önde gelen ülkelerden biri de Mısır'dır. Mısırlılar Yeni Krallıklar Dönemi'nde, M.Ö.2. binin ikinci yarısında cam üretiminde ileri gitmiş ve firavunlar için saray malzemesi, mezarlar için çeşitli görkemli cam yapıtlar imal etmişlerdir. Özellikle Tell el Amarna Kazıları'nda bulunmuş olan cam yapıtlar kentte cam üretiminin düzeyi hakkında fikir vermektedir.

Erken Dönem cam kap yapımında kullanılan teknikler zor bir üretim aşaması gerektirmekteydi. En eski teknik kum veya kilden bir iç kalıp üzerine eritilmiş cam akıtılması ya da iç kalıba bağlı çubuğun yuvarlanarak ısıtılmış cam parçacıklarının kalıba yapışması sonucunda elde ediliyor, daha sonra biraz soğuyan kap üzerine çeşitli renkte cam lifler sarılarak bezeniyordu. Erken dönemde karşımıza çıkan farklı bir teknik de mozaik cam yapımlardır. Bunlar kap biçimli ya da levha, bezeme ve figürin biçimli yapımlardır. Doğu Akdeniz menşeli kalıba döküm kadın biçimli pendantlar ve Astarte figürinleri ayrı bir grup olarak karşımıza çıkmaktadır.

Doğu Akdeniz'deki Ugarit limanından yola çıkmış ve Antalya, Kaş yakınlarında Uluburun açıklarında batmış olan bir gemi bugüne kadar bulunmuş olan kazısı yapılmış en eski ticaret gemisi olarak ünlenmiştir. Bu gemide yapılan ve uzun yıllar süren kazılar sonucunda bulunmuş olan malzemeler arasında cam külçeler ve cam boncuklar da yer almaktadır. Bunlar M.Ö. 14.yüzyılda Akdeniz'de cam ticaretinin var olduğunu göstermesi açısından önem taşımaktadır. Halen Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi'nde sergilenmekte olan Uluburun camları üzerinde yapılan analiz sonuçları Mısır'daki ve Miken ülkesinde ele geçen cam malzemelerin hammaddeleriyle aynı özellikleri taşıdığını göstermiştir.

Bodrum yakınlarında Ortakent Müsgebi'de yapılmış olan Miken Nekropolü kazılarında bulunmuş olan cam boncukların Yunanistan ve Rodos'ta bulunmuş olan yapıtlara benzediği ve uçları saç buklesini andıran yuvarlak kıvrımlı olduğu için diyadem parçası olabileceği ileri sürülmüştür.

M.Ö. 1.bin başlarındaki karanlık çağ sonunda Anadolu'da kurulan Frig Krallığı Mezopotamya ile iyi ilişkiler geliştirmiştir. Geleneklerine uygun olarak tümüslere gömü yapan Frigler bir çocuk mezarı olan P tümülüslüne Sargon'un sarayından ithal edilen kalıpta yapılmış kesme bezemeli bir kase (Phiale) koymuşlardır. Bu kase Pers Dönemi'nde de bir çok örneği olan ve renksiz geçirgen cam hamurundan yapılmış, Persepolis saraylarında kurulan atelyelerde imal edilmiş yapıtların bir ön örneği gibidir. Bu dönemde dinos formlu masif kesme kapların büyük uğraşlar sonucunda yapıldığı ele geçen az örnekten bilinmektedir. Cam yapımı konusunda kazılarda ele geçen bazı tabletler bilgiler vermektedir. Ninive'deki Assurbanipal Kütüphanesi'nde bulunmuş Akkadça tabletler cam yapımı ve yapım reçetelerinden söz etmektedir. Boğazköy'de bulunmuş Akkadça ve Hititçe tabletlerde de cam yapımından söz edilmektedir.

M.Ö.1.bin ortaları, Arkaik ve Klasik Çağlar ile daha sonra Helenistik Çağ'da da yapımına devam edilen keramik kapların formları taklit edilerek oluşturulan küçük amphoriskos, alabastron, oinochoe gibi vazolar hep iç kalıp tekniğinde yapılmış ve renkli cam liflerle bezenmiş Fenike şişeleri olarak adlandırılmıştır. Ülkemizde birçok müzede örnekleri bulunan ve kazılarda ya mezar buluntusu olarak tam kap şeklinde ya da kırık parça olarak ele geçmiş oldukça çok sayıdaki buluntu bu gruba girmektedir. Bu kaplar genellikle Suriye kıyılarında ve Mısır'dan ithal edilmişlerdir. Bazı benzer yapımların Rodos'ta yapıldığı da bilinmektedir. Bu dönemde cam kaplar çok değerliydi. Yunanlı komedi yazarı Aristophanes "Acherneis 74" adlı eserinde altın kaplardan sonra en pahalı yapıtların cam kaplar olduğunu söylemektedir.

Antik yazarlardan Plinius'un aktardığı bir öyküde ise camın ilk bulunuşu hakkında bilgi vermektedir. Bu öyküye göre Fenikeli denizciler Belus nehri kıyısında Ptolemais Kenti yakınında kıyıya çıkmışlar ve güherçile yüklü gemilerinden aldıkları güherçile ile ateş yakarak yemek pişirmek istemişler,

ancak yerdeki kum ile karışan soda ve kireç cam hamurunun oluşmasına neden olduğundan söz edilmektedir. Bu anlatım bir efsane olmasına karşın bazı gerçeklerin de bu öyküye temel oluşturduğu sanılmaktadır. Yine Plinius Alabanda'da çıkan kırmızı bir taşın eritilerek cam gibi işlendiğini belirtmektedir (Gençler 2000: 209-289; Plin.nat. XXXVI,62).

Helenistik Çağ'da geleneksel yöntemlerle cam yapımına devam edilmesine karşın cam yapımı gelişme göstermiştir. Özellikle Mısır'da İskenderiye'de cam yapımı bir endüstri olarak hızla büyümüştür. Bu kentte yaşamış ünlü komedi yazarı Paphos, Sophatros adlı eserinde halkın her çeşit seramiğin cam taklidini nasıl yapabildiğini anlatır. Millefiori (Bin çiçek) denilen mozaik cam tekniği bu çağda İskenderiye'de ortaya çıkmış, Sciathi Nekropolü buluntuları bunu göstermektedir. Bu yapımlar daha sonra batıya ve İtalya'ya taşınmıştır.

M.Ö. 1. yüzyılda cam yapımında büyük aşama yaşanmış ve cam üfleme çubuğu keşfedilmiştir. İçi boş madeni bir cam çubuğun ucuna alınan cam topağının üflenmesi sonucu cam kaplar çabuk ve kolay bir yöntemle üretilmiş ve imalat doğudan batıya yayılmış tüm Akdeniz çevresi, İtalya ve Avrupa'ya geçmiştir. Bu kolay yapım camlarının yanı sıra Erken Roma Çağı'nda Cameo camlar, mozaik cam tekniği ve kesme teknikleri kullanılarak çok zor ve özenli imalatlar da yapılmıştır. Doğaldır ki hem krallar ve prensler hem de zenginler için bu özel yapımlara gereksinim duyuluyordu. Antik çağda koku kapları, sürahi ve bardaklar ile kâseler gömü armağanı olarak kullanılıyordu. Özellikle koku şişeleri Unguantariumlar ve merhem şişeleri balsamariumlar mezarlara güzel koku için ve anı eşyası olarak bırakılıyordu. Bunun yanı sıra kremasyon kapları cam urnalar da kullanılıyordu. Ayrıca çok sayıda günlük kullanım malzemesi, sofraya eşyası, çeşitli kaplar, süs eşyaları, boncuk, yüzük kaşı, küpe ve bilezikler, cam mozaik tesseraları ve pencere camları gibi geniş bir talebe cevap verebilecek üretim Roma Çağı'nda da gerçekleştirilmiştir. İtalya'da

Roma'da ve Campania Bölgesi'nde birçok atelye bu çağda özgün üretim yapmıştır. Tüm bu malzemeler çeşitli yöntemlerle bezenmekteydi. Kimi zaman kalıba üfleme ya da kesme bezeme yapılmakta, kaplar üzerine lif sarma, çökertme, çimdikleme, değişik renkli benek yapıştırma gibi çeşitli süsleme teknikleri uygulanmaktaydı. Diatretarius denilen cam kesicilerinin özel yapımlar imal ettikleri ve bunların daha çok batıda özellikle Ren Bölgesi'nde ve Köln'de çalıştıkları çeşitli atelye imalatından bilinmektedir. Belçika'daki bir cam imalathanesinde çeşitli şişe formları için hazırlanmış kil kalıplar ele geçmiştir. Bu çağda kullanılan aletler demirden içi boş üfleme çubuğu, potadan cam alma çubuğu, pontil (noble), makas, maşa, kanca, sıcak cam için tutucu şeklinde sayılabilir. Noble cam ustasının kabı işlerken camı tabanından tutturarak biçim vermesine yarayan uzun metal çubuktur.

Anadolu'da en erken cam üretiminin Roma Çağı'nda olduğu düşünülmektedir. Bu konuda M.Ö. 301 yılı Diokletian fiyat listesi içeren ve Aphrodisias'ta bulunmuş olan yazılı kaynaklar, doğudaki cam merkezlerini ve cam fiyatlarını belirtmesi açısından önem taşımaktadır. Bu liste Anadolu'ya ham cam ithal edildiği gibi bunların üretiminin Anadolu'da da yapıldığını göstermektedir.

Sardes Kazıları'nda bulunmuş olan pota ve cürufalar, cam parçaları ve mamul camlara ait kırık parçalar bu kentte cam imalatı yapıldığının bir göstergesi sayılmaktadır.

Yine Batı Anadolu'da Metropolis'te (Torbalı) yapılan kazılarda tiyatro caveası üzerine sonradan yerleştirilmiş bir cam fırınına ait olduğu sanılan bir duvar çevresinden 4-5. yüzyıla tarihlenmiş çok sayıda cam buluntu ve cürufalar ele geçirilmiştir. Geç Roma Çağı'na ait diğer üretim yerleri arasında, İstanbul Sarayhanesi, Adana Anavarza, Niğde1 Porsuk Höyük ve Anemurium'da bulunmuş olan fırın ve cam kalıntıları örnek gösterilebilir.

Anadolu'daki cam üretiminin daha çok Geç Roma-Erken Bizans Çağı'nda yapıldığı sanılmaktadır. Kazılarda bu çağlara ait

ucuz üretim yerlerine ulaşılmış ve bu yerlerden çok miktarda kalıntı ele geçmiştir. Günlük kullanım kapları ve eşyalarının hemen yerleşim yerinin yakınında yapılması arkeologlara bu tip buluntuların incelenmesi olanağını sağlamıştır. O çağda üretim yeri olmayan yerleşmeler için gezgin cam ustalarının varlığı da düşünülebilir. Olasılıkla bir merkezden çevreye de dağıtım yapılmaktaydı. Roma Çağı ile Bizans Çağı cam malzemeleri arasında tipolojik açıdan bazı farklılıklar vardır. Roma Çağı'nın zengin gömü armağanlarının yerini Bizans Çağı'nda kilise eşyası, pencere camları, vitraylar, cam mozaikler özellikle de cam kandiller almıştır. Bu malzemeyi en iyi tanıtan Marmaris Serçe Batığı cam koleksiyonu olmuştur. Bilindiği gibi 11.yüzyılda batmış olan bu geminin buluntularının ana maddesi camdır. Bir döneme ait çok geniş bir grubu içerdiği için büyük öneme sahip olan koleksiyon, sofralar malzemesi, külçeler, hurda malzeme ve tam ya da kırık camlardan yapıtlardan oluşmaktadır. Kesme bezemeli, kalıba baskı ya da serbest üfleme olarak yapılmış camların bazı örnekleri özel yapımdır. Örneğin bir büyük askılı kandil, aslan desenli bardak ve şişe gibi.

Myndos (Gümüşlük) 2006-2009 ve 2010 kazı buluntuları toplu olarak ele alındığında; 2006 yılında kazılar Myndos Antik Kenti'nin çeşitli alanlarında sondaj çalışmaları şeklinde yürütülmüş ve bir kısmı Roma Çağı'na ait, bir kısmı Bizans Dönemi'ne tarihlenen buluntu grubu olarak incelenmiştir. 2009 ve 2013 buluntu grupları ise sadece Asar Adası Kazıları'nda bulunmuş cam örneklerini içermektedir. Bunlar daha çok Bizans Çağı'na tarihlenen buluntu grubuna girmekte kandil, şişe parçası ve kadeh kaideleri gibi farklı tipolojik eserleri içermektedir. Bütün bu buluntuların çok kırık parçalar halinde olmasına karşın incelenerek tarihlenmesine çalışılmıştır.

Sonuç olarak bu yapımların Myndos (Gümüşlük) çevresindeki bir cam atölyesinde ya da gezici ustalar tarafından yerel olarak imal edildiği sanılmaktadır. Gelecek yıllarda Myndos Antik Kenti'nde ana yerle-

şim biriminde çeşitli alanlarda yapılacak olan kazılar, hem kentin planı ve önemli yapılarının ortaya çıkmasına hem de bu yapılarda bulunacak cam yapıtların tabaka kazılarına bağlı olarak tam tarihlenmesini sağlayacaktır. Bu çalışmalar kentte bir cam atölyesi ve fırını olup olmadığını ve yerel üretim izlerini ortaya çıkarabileceği gibi cam kapların formu ve niteliklerini de gözler önüne serecektir. Nekropol alanında yapılacak kazılar tam cam kapların elde edilmesini olası kılabilir ve bunların birlikte bulunduğu malzemelerle tam olarak tarihlenmesini ve gömü adetlerinin anlaşılmasını sağlayacaktır.

Bu önemli antik yerleşmede bilimsel kazıları gerçekleştiren Uludağ Üniversitesi Arkeoloji Bölümü Başkanı Prof. Dr. Mustafa Şahin ele geçen önemli buluntuların yanı sıra camların da incelenerek yayımlama iznini tarafıma tevdi etmiş ve aynı zamanda cam buluntuların ayrıntılı fotoğraflarını da çekmiştir. Kendisine çok teşekkür ediyorum. Ayrıca Doç. Dr. Derya Şahin'e, Araştırma Görevlisi Hazal Çitakoğlu ve Gonca Gülsefa'ya, Mustafa Uğur Ekmekçi'ye, kitabın düzenlemesinde emekleri olan Faruk Yolsal ve Murat Akın'a, camların çizimini yapan Arkeoloji Öğrencisi Ebru Şenay, Kübra Er, E. Gökçe Durmuş ve diğer kazı heyeti üyelerine, metindeki düzeltmeleri yapan ve her konuda yardımcı olan Arkeolog M. Aykut Özet'e teşekkürü bir borç bilirim.

Pompei Fresk, Stenico 1963: Fig. 128

2. 2009 Myndos Asar Adası Kazısı Cam Buluntuları

Bodrum Yarımadasının en batı ucunda Gümüşlük Beldesi'nde bulunan Myndos Antik Kenti'nde 2009 yılında yapılan kazı çalışmaları sadece Asar Adası'nda yürütülmüş, bu çalışmalar sırasında bazı cam yapıtlara ait parçalar ele geçmiştir. Asar Adası Kazıları sırasında adanın en yüksek seviyesinde bir kilisenin bulunduğu saptanmıştır. Bu kilise iki yan ve geniş bir orta nef olmak üzere üç nefli apsisli bir Bazilika şeklinde inşa edilmiştir. Kilisenin kuzey nefi altındaki cryptada bazı mezarlar olduğu ve kilise ileri gelenlerinin bu mezarlara gömüldüğü yapılan kazılar sonucunda anlaşılmış ve mezarlara gömü armağanı olarak bırakılan buluntular arasında camların da yer aldığı görülmüştür. Myndos Kazıları'nda elde edilen cam buluntuların bir kısmının da kilise eşyası olarak kullanıldığı ve deprem sırasında molozla karışık olarak cryptaya düştüğü sanılmaktadır. Bunlar arasında kiliseye ait kırık pencere camları ile kadeh ve kandil kalıntıları da bulunmaktadır.

Bugüne kadar Roma öncesi ve Roma Çağı camları ile ilgili birçok araştırma yapılmış olmasına karşın erken Bizans Çağı camları ile ilgili araştırma ve çalışmalar çok azdır. Bu cam malzemeler kazılarda çoğunluk küçük parçalar halinde bulunmakta, çoğu zaman önemsenmemekte ve çoğunlukla yayın çalışması içeriğinde yer almamaktadır. Buna karşın Sardes, İasos, Anemurium, Hierapolis, Sagalassos, Myra gibi kentlerde yapılan bilimsel kazılarda bulunmuş olan cam malzemeler üzerinde çalışılmış ve çok yararlı yayın çalışmaları yapılmıştır.

Myndos Asar Adası kazı çalışmalarında açılan 1 numaralı mezarda bulunmuş olan bir şişeye ait boyun parçası mezara ölü armağanı olarak bırakılmış bir Unguentarium-koku şişesi parçasıdır (Katalog 1/2009). Bu şişenin boyun kısmındaki lif bezeme şişe boynuna yapışık şekilde yer almakta, ancak bu liflerden birisi birkaç lif birbirine dolanmış şekilde serbest olarak sarılmış bulunmaktadır.

Kıbrıs'ta bir piskoposluk merkezi olan Kourion Bazilikası'nda yapılan kazıda bulunmuş olan bir şişeye ait boyun parçası Myndos örneğinde olduğu gibi lif bezemeli-dir. Aynı şekilde mavi yeşil doğal cam hamurlu imal edilmiş, lifler ise turkuvaz renkli cam hamurundan yapılmıştır. Birlikte bulunduğu malzemelerle tam tarihi verilemeyen bu şişe boynu için diğer buluntulara başvurmak gerekmektedir. Yine Kıbrıs'ta bulunmuş bugün Kıbrıs Müzesi'nde korunan, iç tarafında boru biçimli lifler olan başka bir şişe, küresel gövdesi ile dikkat çekmekte ve Myndos yapıtının da küresel gövdeli olabileceğini düşündürmektedir. Suriye Filistin'de bulunmuş benzer yapıtlar 6. yüzyıla tarihlenmiştir. Kıbrıs'ta aynı kazıda bulunmuş olan lifli küresel gövdeli bir şişe birlikte bulunduğu bir sikke ile 666-668 yıllarına tarihlenmiştir.

Sardes'de lif dekorlu kaplar grubunda yer alan konik ve silindirik boyunlu spiral lifli camlar Erken Bizans Çağı'na 5-7. yüzyıla tarihlenmiştir. Yine Sardes'te bulunmuş olan kalın lifli ve spiral liflerin boyun etrafında serbest bir şekilde yer aldığı başka bir yapıt ise Doğu Akdeniz Bölgesi'nde bulunmuş olan bazı yapıtlar gibi daha geç bir tarihe 11-12.yüzyıla verilmiştir.

Limyra Kazıları'nda bulunmuş lif bezeme cam kaplar bunların Geç Roma Çağı'ndan itibaren daha yaygın olarak kullanıldığını göstermektedir.

Bugün Metropolitan Museum'daki boynuları lif bezemeli ve küresel gövdeli, sağlam, görkemli cam şişelerin geç antik çağa ait olduğu, Doğu Akdeniz'de Suriye bölgesi imalatı olarak 8.yüzyılda yapılmış önemli yapımlar arasında bulunduğu bilinmektedir. 1975 yılında Kudüs'te bulunmuş Custodia Vakfı camları arasındaki boynu lif bezemeli küresel gövdeli bir şişe de 6-7.yüzyıla tarihlenmiştir.

Myndos Asar Adası'nda Mezar 1'de ele geçmiş bu şişe boynu İstanbul Yenikapı'da 2005-2008 yıllarında yapılmış olan Marmaray Kurtarma Kazıları'nda bulunmuş bir şişe boynu ile benzerlik taşımaktadır. Lokal yapımı olduğu belirtilen şişe boynu ince lif

bezeme ile sarılı olup, Myndos örneğinde olduğu gibi boynun alt kısmında daha kalın lif bezeme bulunmaktadır. Marmaray buluntusu da diğer cam örneklerle birlikte Erken Bizans Çağı'na 4-7. yüzyıla tarihlenmiştir.

Myndos Kazısı'nda 1 numaralı mezar-da bulunmuş olan açık mavi yeşil (aquamarin) doğal renkli bir şişeye ait boyun parçası ile ilgili olarak, gövdesi bulunamadığı için kesin bir şey söylemek olanağı bulunmamaktadır. Ancak küresel gövdeli olduğunu düşündüğümüz yapıtın Erken Bizans Çağı'nda çevre atölyelerin birinde yapıldığı, 6-7. yüzyılda Asar Adası'ndaki kilise çevresine gömülmek isteyen bir kişinin mezarına anı eşyası olarak bırakıldığı sanılmaktadır. Bu yapımların daha çok Geç Roma Çağı'nda, imal edildiği Doğu Akdeniz Bölgesi'nden ithal edildiği, bir kısmının da ucuz maliyet nedeniyle yerel atölyelerde taklit edildiği söylenebilir. Bu şişe de Bodrum Yarımadası'ndaki yerel bir atelyede yapılmış olmalıdır. Geç Roma Çağı'ndan Bizans ve İslam Dönemi'ne kadar uzanan evrede cam şişe imalatına devam edilmiştir. Myndos örneğine benzer şişelerin yapımına ise bugünkü bilgilerimize göre 8. yüzyıldan sonra son verildiği sanılmaktadır.

2.1. Şarap Kadehleri

2009 Myndos Asar Adası Kazısı'nda bazı kadeh dipleri ele geçmiştir. Bunların salt kaide kısımları bulunabilmiştir. Sadece kadehlerin en sağlam yeri olan kaideleri günümüze kalabilmiştir. Ancak bu kaideler arasında da bazı farklar olduğu saptanmıştır. Kaidelerin yapımında iki farklı yöntem uygulanmıştır. Bunlardan biri içe doğru katlanan tipler ki kolay yapım nedeniyle bunlara daha çok rastlanılmaktadır. Diğeri ise eklemeli yapımlardır. Birçok yerde kilselerde ve çevrelerinde yapılan kazılarda kadehlerin çokça bulunduğu bilinmektedir. Ayrıca Asar Adası'nda bulunan kilisenin taban mozaiğinde de kutsal bir şarap kadehi betimlemesi bulunmaktadır. Buluntulardan bir kısmının gömü armağanı olarak mezarlara bırakılmış olması da olasıdır. Bunların bir kısmının kandil olarak kullanıldığı da

düşünülmektedir. Asar Adası'nda A1c plan karesinde ele geçen 2009/2A, B ve C katalog numaralı 3 adet kaide ile A4 kule altı Mezar 4'te bulunmuş olan 2009/11 ve 2009/14a-b, 2009/15a, 2009/16a katalog numaralı kaideler bu grubu oluşturmaktadır. Bunlardan 2009/2c kaidesi özellikle parlak yeşil rengi ile göze çarpmaktadır. Dış yüzeyi bozulmuş ve oldukça irrize olmuş olan yapının kaide ayak kısmında oval bir boğum yapılmıştır. Ancak bu boğum simetrik değildir ve alet yardımıyla yapılmış olmalıdır. Çift çeperli ve tabanı içe doğru olan katlamalı ve dipte noble izi de bulunan bu kaidenin bir benzeri Sardes'te bulunmuştur. Küresel boğumlu bu kadeh kaidesi Sardes'te Bizans tabakasında bulunmuş ve 6-7. yüzyıla tarihlenmiştir.

Myndos Kazısı'nda bulunmuş 2009/2b kaidesi de bir önceki yapıyla aynı renk ve biçimde imal edilmiş, aynı özellikleri taşıyan tam küresel ayaklı, konkav dipli, dipte noble izi bulunan bir kadeh kaidesidir. Bu kaide de bir önceki yapıt gibi Erken Bizans Çağı'na ait olmalıdır. Myndos örnekleriyle aynı form ve teknik özellikte yapılmış olan bir örnek İasos Kazıları'nda Akropolis'teki Bazilika'da 1960 yılında bulunmuş ve şarap kadehi kaidesi olarak yayınlanmıştır. Hierapolis Kazıları'nda İonik başlıklı evde benzer bir kadeh kaidesi bulunmuş ve bu evdeki diğer buluntular gibi 5-7. yüzyıla tarihlenmiştir. Sagalassos'ta 1990 yılı kazılarında ele geçen cam buluntular arasında bizim yapıta benzer bir kaide de bulunmaktadır. Yine aynı dönemlere 5-6. yüzyıla Erken Bizans Çağı'na ait bir buluntu olduğu yapılan yayından anlaşılmıştır.

Hatay Müzesi'nde bulunan bir grup kadeh 5-7. yüzyılda sık görülen formlarda yapılmış kilise, sinagog ve dükkanlarda bulunmuş örneklerle aittir. Anamur'da Nekropolis Kilisesi buluntuları arasında lamba fitili tutacaklarının da bulunmuş olması bunların lamba olarak da kullanılmış olabileceğinin ileri sürülmesine neden olmuştur. Ancak Myndos'ta bulunmuş olan malzemelerin küçüklüğü bunların kadeh olarak kullanılmış olmasının daha doğru olduğu fikrini vermektedir.

2009/16a kadeh kaidesi ise hemen kaide üzerinde yer alan küresel ayak kısmı ile 2009/2b-c envanter numaralı yapılara benzerdir.

Diğer kadeh dipleri 2009/2a ve 2009/11 2009/14a-b ve 2009/15a, katalog numaralı olanlar ise ayak kısımları boğumlu olmayıp biraz konkav bir şekilde düz olarak kaide ile birleşmektedir. İlk örnek daha ince yapımlı ayaklı, zarif görünümlü, diğeri ise daha kalınca ayaklı sağlam duruşludur. Bu farklı yapımlı kaidelerin ayak kısımları konkav biçimli olarak çift çeperli tabana oturmaktadır. Sardes örneklerinde olduğu gibi Myndos buluntuları da Erken Bizans Çağı'na tarihlenmiştir. Kıbrıs'ta Kourion Bazilikası'nda ele geçen çan biçimli gövdesi olan şarap kadehinin kaidesi yine ince konkav kenarlı ve tabanı çift çeperlidir. 7. yüzyıla ait olduğu söylenen bu yapıtların Kıbrıs'ta Salamis, Aiyos Philon, Soloi ve Saranda Kolones gibi yerleşme yerlerinde benzerleri bulunmuştur. Bunların Erken Bizans Çağı'nda Kıbrıs'ta yapıldığı düşünülmektedir. Aynı yerde bulunmuş kaide çeperi tüp şekilli olan başka bir örnekle birlikte bulunan bir sikke Justinian II'ye aittir. (685-695) Benzerlerinin İstanbul Saint Polueuktos (Saraçhane) ve Alahan Manastırı'nda da bulunduğu bilinen bu kadeh dipleri pek çok örneği olan yapımlar arasında sayılabilir. Isings'e göre (Form 111) kaideli kadehler Geç Roma Çağı'nda Akdeniz Bölgesi'nde çok görülen tipik yapımlardandır. Gerasa'da da (Ürdün) örneklerine rastlanılan bu yapımlar 4. yüzyıldan başlamak üzere 8. yüzyıla kadar imal edilmişlerdir.

2.2. Kandiller

2009 Myndos kazısında elde edilen kandiller iki gruba ayrılmaktadır. Bir grup Polykandelon denilen madeni çember biçimli bir diskin yuvarlak boşluklarına camdan kadeh şekilli kandillerin oturtulduğu saphı kandil olarak da adlandırılan yapımlar, diğer grup ise kenarlarındaki kulp biçimli halkalara zincirler geçirilerek asılan askılı kandil çeşitleridir. Saphı kandillerin konik bardak biçimli olanları ve hazne kısmı genişleyen huni biçimli yapımları vardı. Koni

formlu bardakların bir kısmı mavi cam hamuru ile bezenmiş ve bunların bir kısmı sofraya eşyası bir kısmı da kandil olarak kullanılmıştır.

2.3. Saplı Kandiller

Bu gruba giren kandillerin Asar Adası'nda sadece dip kısımları bulunabilmektedir. Bu kandiller genel olarak konik gövdeli dibe doğru daralan bardak şekilli ya da geniş hazneli dip kısımları saplı yapımlar şeklindedir. Saplı kandil olarak adlandırılan bu yapımların içi boş kimi zamanda kaidesi dolu olan çeşitleri vardır. 2009/3, 2009/13 (4 numaralı mezar üstü dolgudan) ve 2009/16b ile 2009/17 ve 2009/ 20a-b katalog numaralı bu yapımlardan ilki içi boş bir saplı kandil olup sarımsı yeşil-açık mavi renkli, silindirik biçimlidir. İç kısımda dipte ikinci çeperin oldukça kalın bir hacim yaptığı görülmektedir. Dip bastırılmıştır. Bu kandil dibi huni biçimlidir. Gövde uzun bir dip ile sona ermektedir. Genel olarak bu tip birinci grup yapımlar, Doğu Akdeniz Bölgesi'nde 4. yüzyıldan itibaren görülmeye başlanmış ama daha çok 5-6. yüzyılda kullanılmış kandillere ait dip kısımlarıdır. Bazı yapımlarda dip kısmında noble izi görülmektedir. Bunlar yapay aydınlatmalarda kullanılan kilise eşyalarındandır. Bizans Çağı'nda ve İslam Dönemi'nde çok popüler olan bu kaplar Yakın Doğu'da hâlâ kullanılmaktadır. Bu kandil diplerinin benzerleri Limyra Kazısı'nda da bulunmuştur. Sardes'te ise bazı polykandelon yapıtlar ve kandil dipleri ele geçmiştir. Kazılar sırasında bulunmuş olan 6 delikli ve 3 zincirli bir polykandelon 6. yüzyıl sonu 7. yüzyılbaşına tarihlenmiştir. Bunların üzeri yazıtlı ve Hristiyan sembollü olanları da vardır. Gümüş bir yapıt üzerinde de II. Justinos'un damgası bulunmuştur (565-578). Sardes'te yapılan kazılarda bulunan 3 adet kandil parçası yayınlanmıştır. Yukarı doğru genişleyen kase ve kadeh biçimli bu lamba diplerinden biri de Sardes'teki Sinagog çevresinde ele geçen sikkeler göz önünde tutularak Constantine 1 ve Heraclius dönemine 4-7. yüzyıllar arasına tarihlenmiş olmakla beraber, bazı cam kan-

dillerin genelde 5. ve 6. yüzyıla ait olduğu kabul edilmektedir.

Crowfoot ve Harden 1931 yılında yayınladıkları "Early Byzantine and Later glass Lamps" adlı makalelerinde bu saplı kandillere değinmişler ve bunları gruplamışlardır. Myndos Asar Adası Kazıları'nda bulunmuş bazı saplı kandil dipleri de Ürdün'de bulunmuş söz konusu yapıtlara benzemektedir. Tip B2 olarak sınıflandırılan bu grup 4-7. yüzyıla Erken Bizans Dönemi'ne tarihlenmiştir.

İasos'da da Agora Bazilikası'nda bulunmuş saplı kandillere ait dip örnekleri vardır. Tipik lamba dipleri olan bu buluntular da Myndos örneklerine benzemektedir. Genelde Polykandelon'lar içine oturtulan bu cam kandillerin yükseklikleri 8-10 cm, ağız çapı ise 7 cm kadar olmakta ve dibe doğru daralarak ince bir ucla sona ermektedir. Bu tipe diken uçlu kandiller de denilmektedir. Paulius Silentarius'un 563'te yazdığı bir kitapta bunların kilise ve sinagogların tören eşyaları arasında sayıldığını öğreniyoruz. Demre-Myra Aziz Nikolaos Kilisesi Kazısı'nda bulunmuş kandil dipleri de genellikle Erken Bizans Çağı tabakalarında kandil çukurları, şişeler ve pencere camlarıyla birlikte bulunmuştur. Antalya'da Kumluca'da bir mağarada ele geçen ve Sion Manastırı'na ait olduğu anlaşılan 6. yüzyılda yapılmış olan tunç polykandelon bugün Antalya Müzesi'nde zincirleri, diski ve bütün aksamıyla sergilenmekte olup, sağlam bir örnek olarak kandillerin nasıl kullanıldığına ilişkin tam bir fikir vermektedir. Isings'in Form 106d olarak adlandırdığı yapıt ve Mısır'da Karanis Kazıları'nda bulunmuş konik lambalar da bu kandil örnekleri arasında sayılabilir. Bu konik kandillerin Asar Adası'nda ne yazık ki sadece dip kısımları bulunabilmektedir. 2009/16b kandil dibi ise A1 açmasında bulunmuştur. Yeşilimsi mavi renkli ve çift çeperli olup dibinde bir kırık bulunmaktadır. 2009/17 envanter numaralı kandil dibi ise diğerlerinden farklı olarak içi dolgu kaideli bir yapımdır. Bu yapımda üfleme sırasında kaide dibi aletle tutularak dip kısmına ayrıca şekil verilmiştir. Bu dibin bir tarafı bugün

kırıktır. Benzer bir yapıma Demre Myra Aziz Nikolaos Kilisesi'nde ve İstanbul Sarayhan- ne'de yapılan kazılarda da rastlanılmıştır. Ayrıca Elaiussa Sebaste'de de benzer örnek- lerin olduğu yayınlanmamış bir doktora tezinden öğrenilmiştir. Bu tiplerin genelde daha nadir olduğu sanılmaktadır. Sardes Kazıları'nda da bir örneği bulunan bu tiplerin boncuk dipli kandiller olarak tanımlan- dığı kimi zamanda bu boncukların bir kaç adet olduğu görülmektedir. Benzer yapıtlara Ürdün Gerasa Kazıları'nda rastlanılmıştır. Asar Adası 2009 kazılarında Kule Altı Mezar 7 de bulunmuş olan 2009/20a ve b numara- lı iki yapıt aynı renk ve özelliktedir. Ağız kenarı profilli ve ağız altında kesme izi bu- lunan olasılıkla bir kandilin üst kısmına ait bir parça ve uzun bir dip parçası da mezar buluntusu olması bakımından da önem ta- şımaktadır.

2006-2008 yıllarında Hadrianoupo- lis'de (Paphlagonia) yapılan kazılarda ele geçen birçok cam malzeme arasında Myn- dos örneklerine benzer saplı kandil dibi de bulunmaktadır.

Bugüne kadar yapılan çalışmalarda bulunmuş olan saplı kandil örneklerine Anadolu dışında da rastlanılmaktadır. Mısır (Karanis) Kıbrıs, Filistin (Nessana), Sama- ria-Sebaste'de yapılmış olan kazılarda da benzer örnekler bulunmuştur. Kırım'da Chersonnesos kazılarında da benzer yapıtlar ele geçmiştir. C. Isings'in 106d olarak nu- maraladığı bu kandil tiplerine kimi zaman batıda da rastlanılmaktadır. Bu yapıtlar 5-6. yüzyıla tarihlenmiştir.

2.4. Kulplu Kandiller

İkinci grupta bulunan kulplu kandiller ise kulplarından zincirler geçirilerek asılan bağımsız yapıtlar şeklinde imal edilmiştir. Bunlar genel olarak ağızdan kulplu veya gövdeden kulplu yapımlar şeklindedir. Dip- leri konveks veya konkav şekilli yapılmıştır. Aydınlatma, kandilin ağız kenarına oturan ve kabın içine sarkan metal fitil taşıyıcılarla yapılyordu. 2009 Myndos Kazıları'nda bu gruba giren bazı askılı kandil, parçaları ele geçmiştir. 2009/5 (Mezar 2 üstünden) ve 2009/8-2009/9 ve 2009/10, 2009/19 kata-

log numaralı kandil parçaları ise Mezar 4 üzerinde bulunmuşlardır. 2009/21 ise Me- zar 2'nin kazılması sırasında ele geçmiştir.

2 numaralı mezar üzerinde bulunmuş olan 2009/5 katalog numaralı buluntu, yeşi- limsi mavi doğal renkli cam hamurlu bir kandile ait parçalardan oluşmaktadır. Bu eser, kulplu bir ağız kenarı parçası ile aynı kandilin diğer kulpu ile gövde parçalarından ibarettir. Bu kandilin ağız kenarı çekilerek katlanmış ancak iki çeper arasında boşluk bırakılmıştır. Ağız altında düz bir boyun vardır ve bunun da altından profilli gövde başlar. Kulplu gövde üst kısmına damlatılarak çekilmiş ve ağız kenarına yapıştırılmıştır. Myndos'ta ele geçen kase biçimli bu kandi- lin 2 kulplu olduğu ve kulplarına geçirilen ince zincirlerle bir yere asılarak kullanılmak üzere yapıldığı ancak mezara gömü armağa- nı olarak bırakıldığı için asılmasına gerek duyulmadığı düşünülmektedir. Genelde 2 veya 3 kulplu olan bu kandil tipleri C. Isings'in Form 134 olarak numaralandırdığı kandil tipine uymaktadır. Isings'e göre 4. yüzyıldan itibaren görülmeye başlanan bu kandiller küçük kulplarıyla göze çarpar. Ör- neğin Gerasa kandillerinin 8. yüzyıla kadar kullanıldığı bilinmektedir. Çünkü bu tarih- ten sonra Gerasa tahrip edilmiştir. Dolayı- sıyla Asar Adası'nda bulunan kandillerin de 8. yüzyıldan önceye ait olması gerekmektedir. İtalya'da Sirakuza'da bir mezarda bu- lunmuş olan bu tip bir kandil 4-5. yüzyıla tarihlenmiştir.

Crowfoot ve Harden'in birlikte hazırladıkları ve 1931 yılında yayınlanmış olan makalede Mısır, Ürdün ve Filistin'de bu- lunmuş kulplu askılı kandilleri tanıtmışlar- dır. Bunlar arasında Myndos Asar Adası'nda bulunmuş olan yapıtlara benzer iki örnek bulunmaktadır. Bu yapımlar gövde çeperi dik ve eğimli konveks-konkav çeperli olarak ikiye ayrılmaktadır. Birinci C1 ve ikinci grupsa C2 olarak sınıflandırılmıştır. 4-7.yüzyıllar arasına tarihlenen her iki örnekte Ürdün'de Jerash'da bulunmuştur.

Kıbrıs'ta Kourion Bazilikası'nda ya- pılmış olan kazılarda bulunmuş olan kase tipi kandillere örnek olarak bir dik çeperli,

bir de eğimli gövdeli iki yapıt vardır. Bunlardan birincisi gövde çeperi bakımından Myndos örneğine benzemekle beraber kulp-larının kalın oluşuyla ondan ayrılır. İkinci örnek çan biçimi gövdeli olup kulp açısın-dan Myndos örneğinin benzeridir. Her iki yapıtta birlikte bulundukları sikkelere göre 6-7. yüzyıla tarihlenmişlerdir.

Sardes'te bulunmuş olan bir kulplu kandil parçası 6. yüzyıl sonu, 7. yüzyıl başla-rına aittir. Aynı ağız kenar yapısına sahip başka bir kap da yine 7. yüzyıl yapımıdır. Limyra kazılarında ele geçmiş olan bazı kulp örnekleri de kulplu kandillerin Limyra'da da 6.yüzyılda kullanıldığını göstermektedir.

Kulplu, katlanmış geniş ağız kenarlı benzer bir kandil parçası İstanbul Yenika-pı'da Marmaray kurtarma kazılarında ele geçmiştir. Bu Yenikapı'da bulunmuş kulplu kandil parçası Myndos 2009/5-2009-10-2009-21 envanter numaralı kandiller gibi ağız kenarı kalın katlanmış bir yapımdır. Bu kandil 4-7. yüzyıl arasına tarihlenmiştir. Bergama kazılarında Musalla mezarlıkta yapılan çalışmalarda ele geçmiş bir kulplu kandil ağız kenarı benzer diğer örnekler gibi ısıtılarak dışa çevrilmiş yapımlıdır. Bu kan-dilde bütün Akdeniz çevresinde rastlanan yapıtlar gibi 4-7. yüzyıla tarihlenmiştir.

İassos da Erken Hristiyanlık Bazilikası Kazıları'nda bazı kandil örnekleri ele geç-miştir. Bunlar arasında 3 kulplu askılı bir kandil parçası İstanbul Saraçhane Kazıla-rı'nda bulunmuş olan yapıta ve Myndos ör-neğine benzemektedir. Kudüs'te yapılan kazılarda bulunmuş olan kulplu kandil ör-nekleri de kase biçimli ve 3 kulpludur.

2009 Myndos Kazısı'nda ele geçmiş olan kase biçimli diğer 4 kandil de çeşitli parçalar halinde 4 numaralı mezar üzerinde bulunmuştur. Bunlardan 2009/8 numaralı olanının, açık mavimsi yeşil doğal renkli geçirgen cam hamurlu kulplu ağız kenar parçası ile çanak biçimli gövdesinin içe çö-kük-konveks dip kısmı bulunmuştur. Kulp üstü yivli biçimli olup, çanak biçimli gövde-nin üst kısmına damlatılarak çekilmiş ve katlanılarak dışa dönük ağız kenarına yapış-tırılmıştır. Kandilin ağız kenarı dışa çekik

basit yapımlıdır. Boyun içe kıvrık konveks şekillidir. Olasılıkla bu yapıta ait olduğunu düşündüğümüz dip parçası da bulunduğu için burada küresel gövdeli bir kandil söz konusu olmalıdır.

Yine aynı mezarda bulunmuş bir kan-dile ait olduğunu düşündüğümüz tek kulplu ağız kenar parçası vardır (2009/9). Parlak koyu yeşil renkli cam hamurlu olan bu yapıt çok hasarlı ve 3 parça olarak ele geçmiştir. Özellikle gövde üzerindeki yatay kabartma yiv ile diğerlerinden farklı bir görünümde-dir. İnce kulplu yapıtın ağız kenarı kırık ol-duğu için kulpun nereye bittiği bilinme-mektedir. Dışa çekik ağız kenarlı ve kısa silindirik boyunludur. Gövde üzerinde bazı baskı bezeme izleri vardır. Myndos'ta yine aynı mezarda bulunmuş olan 2009/10 nu-maralı kulplu kandil parçaları ise zarif kulp-ları ve boyunsuz yapımla göze çarpar. Açık mavi renkli doğal cam hamurlu bu yapım katlanmış içi boş ağız kenarlıdır. Bu kandil Shavel Zion (İsrail) kazılarında bulunmuş kandil örnekleriyle aynı özelliklere sahiptir. 2009/19 katalog numaralı buluntu kandil ağız, ağız kenarı ve bir kulptan ibarettir. Ağız dışa dönük yapılmış gövde ise küresel-dir. Yine bir mezar buluntusu olan 2009/21 askılı kandil parçası 4 numaralı mezar bu-luntusu olup dışa dönük geniş ağız kenarı ve ince zarif kulpları ile dikkat çekmektedir.

Sardes Kazıları'nda bulunmuş benzer yapımlar, birlikte bulundukları sikkelerle İmparator Arcadius ve Honorius'tan başla-mak üzere İmparator Phokas'a kadar süren bir döneme 5-7. yüzyıla tarihlenmiştir.

Yine Kulealtı Mezar 4'de bulunmuş olan iki kap dibi 2009/12a ve b envanter numaralı yapıtlardır. Bunlar konkav dip-le-riyle yukarda tanımladığımız kandillere ait ya da kırılmış olan başka kandillerin dip kısımlarıdır.

Anemurium Kazıları'nda Nekropolis Kilise'si ve etrafında yapılan kazılarda bu-lunmuş olan cam malzeme yayınlanmış olup bunlar çoğunlukla kadeh ve kandillerden oluşmaktadır. Kilise'nin yapım tarihi 4. yy olup, bu kilise 7.yüzyıldaki Arap akınlarına kadar kullanılmıştır. Anemurium Kazıları

Erken Bizans Çağı'nda kentte bir cam endüstrisi olduğunu göstermiş ve burada cam fırınları olduğu da anlaşılmıştır. Yine Mut yakınlarındaki Alahan Kazıları'nda bulunmuş olan cam malzeme de Erken Bizans Dönemi'ne tarihlenmektedir. Doğaldır ki bu kandiller ya Myndos çevresindeki bir atelyede imal edilmiş ya da gezginci ustalar tarafından yine Myndos'ta yapılmış olmalıdır.

2.5. Şişeler

2009 Myndos Kazısı'nda tek bir şişe (vazo) kırık parçalar halinde bulunmuştur. 2009/4 katalog numaralı bu cam kap kalıba üfleme olarak yapılmıştır. Yeşil renkli cam hamurundan yapılmış çok ince çeperli cam şişenin ağız kenarı kesildikten sonra içe ve dışa kıvrılmıştır. Ağız altından kırık olan şişe ile birlikte ele geçen parçalar bu yapının armudi formda olduğunu göstermektedir. Bazı düz parçaların yanı sıra kaburgalı parçalar da gövdeye aittir. Kase tabanı içe doğru biraz çökük olup hemen üzerinde kaburga yivleri başlamaktadır. Bu yivler iç tarafta yer almaktadır. Erken Roma Çağı'ndan itibaren bu bezeme türü özellikle kaselerde beğeni ile kullanılmıştır. Önce kalıba baskı tekniğiyle kalın yivli kaplar yapılmış daha sonra kalıba üfleme daha zarif dilimli yapıtlar üretilmiştir. Kimi zaman da bu bezeme türü daha geç bir dönemde sadece kaselerde değil sürahi ve şişeler gibi farklı tipolojik örneklerle de uygulanmıştır. Berlin'deki Doğu Akdeniz yapımı denilen bir yonca ağızlı sürahi 3-4. yüzyıla ait olup gövdesinde Myndos örneğinde olduğu gibi hafif dikey yivler bulunmaktadır. Yine Berlin'deki başka bir benzer yapıt kase ya da kandil olarak nitelendirilmiştir. Bu kase de çeperindeki dilimler Myndos örneğine benzer. Buluntu yeri bilinmeyen Berlin'deki bu kase 6-7.yüzyıla aittir. Sardes'te bulunmuş kalıba üfleme dilimli kase, kase tipi kandillerin Bizans Çağı'ndan İslam Dönemi'ne kadar yapıldığını göstermiştir. Ancak İslam camlarının farklı özellikte olduğu bilinmektedir. 2009 Myndos Kazısı'nda çok kırık parçalar halinde bulunmuş olan ve bir kısmı birleştirilmeye çalışılan bu ince çeperli şişe halen Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi'nde sergi-

lenen ve 1969 yılında Yassıada Geç Roma Batığı Kazısı'nda bulunmuş olan bir şişe ile benzerlik göstermektedir. Daha kalın çeperli olan Yassıada'da ele geçmiş sarı renkli bu şişe Myndos örneği ile aynı form ve yapım tekniklidir. 4.yüzyıla tarihlenmiş olan bu kalıba üfleme armudi formu şişe sadece boynuna sarılı bir lif bezemesi ile bizim örneğimizden ayrılmaktadır.

2009 Myndos Kazıları'nda bir de şişe boynu ele geçmiştir. 2009/6a katalog numaralı bu boyun parçası dolgu toprak içinde bulunmuştur. Bir önceki yapıtla aynı yapım teknikli, kalıba üfleme olarak yapılmış bu şişe boynu iki parça olup parçalar birleşebilmektedir. Hemen boyun altından keskin bir profille gövde ve ince yivler başlar. Asar Adası'nda bulunmuş olan diğer yapıtlarla aynı döneme ait olan bu şişe boynu da Erken Bizans Çağı'na aittir. Yine, Berlin'de bulunan bir şişe ile benzer özelliklere sahiptir. Bu tip de Sardes buluntularına göre Erken Bizans Çağı dilimli şişeler grubuna girmektedir. Myndos Kazısı'nda bulunmuş olan bu boyun parçası, Yassıada'da yapılan sualtı kazılarında Bizans Batığı'nda bulunmuş olan (kazi No: W 3 321) bir şişe boynu ile benzerlik taşır. Bizans İmparatoru Heraklius Dönemi'ne 7. yüzyıla tarihlenen Doğu Roma-Bizans Batığı buluntusu olan bu şişenin Myndos örneği ile aynı yapım teknikli olduğu yine dönemin özelliği olarak çok ince çeperli yapıldığı anlaşılmaktadır. 2009/18 katalog numaralı bir boyun parçası da A4 kule altında ele geçmiştir. İnce çeperli olan bu boyun parçasının alt kısmı bombelidir.

Aynı yıl kazılarında C2a açmasında renksiz cam hamurlu bir şişe boyun parçası ele geçmiştir. 2009/22 numara ile kayda geçen şişenin ağız altında kalın bir yiv ve üzerinde çok ince çizgiler bulunmaktadır. Huni biçimli boyun yapısı olan şişenin Sardes Kazıları'nda ele geçmiş benzeri Geç Roma Çağı'na tarihlenmiştir.

Asar Adası Kazıları'nda bulunmuş bir şişe dip parçasına 2009/6b katalog numarası verilmiştir. Kalın cam hamurlu açık yeşil renkli bu dip parçası sekizgen bir şişeye ait

dip parçası görünümündedir. Çapı 7.40 cm. olan şişenin taban kısmı içe çöktür. Benzer bir şişe örneği İasos Kazıları'nda Artemis Tapınağı Stoa'sı'nda 1982 yılında bulunmuştur. Bizans Dönemi yapımı olarak nitelendirilen şişenin Asar Adası yapıtıyla benzerlik taşıdığını düşünülmektedir.

2009 Asar Adası Kazıları'nda bulunmuş olan çok küçük kırık bir parça A1c'de ele geçmiştir. 2009/15b katalog numaralı sarı saydam cam hamurlu bu küçük kırık parça kalıba üfleme olarak yapılmış bezemeli bir örnektir. İç yüzeyde kabartma motif bulunan bu obje ile ilgili fazla bir şey söyleyemeyiz ancak motifler bitkisel bezeme gibi görülmektedir. Limyra 2002-2004 yılı kazılarında bulunmuş küçük bir prizma biçimli şişeye ait taban parçasında ki Eski Yunanca..YMY(A) harflerinden oluşan bir monogram belki de Myndos yapıtının da böyle bir taban parçası olabileceğini akla getirmekte ancak parça çok küçük olduğu için bir sonuca varılamamaktadır.

2.6. Pencere Camları

Myndos 2009 Asar Adası Kazıları'nda olasılıkla kiliseye ait bazı kırık pencere camı parçaları ele geçmiştir. 2009/7 katalog numaralı bu kırık camlar mavi, yeşil, sarı renklerde olup çeşitli biçimlerde kırılmış 0,8 cm. kalınlığında çeşitli parçalardan oluşmaktadır.

Roma Çağı'nda bazı yapılarda pencere camı kullanıldığı bilinmektedir. Roma koloni şehri Augusta Rauricorum'da yerel cam atölyelerinde pencere camı imal edildiği hatta atölye pencerelerinin dahi cam kaplandığı bilinmektedir. Efes Kazıları'nda bulunan bazı camların pencerelere ait olması gerekmektedir. Sardes kazılarında da çok sayıda pencere camı bulunmuştur. Bunların bir kısmı Sinagog alanındaki Bizans dükkanlarına ait camlardır. Bu mekanlardan bazılarının atölye olarak kullanıldığı bulunan çok miktardaki camdan anlaşılmaktadır. Aynı atölye yapımı veya fabrikasyon olarak imal edilen bu camlar Arkadius, Honorius ve Heraklius (610-616) sikkeleri ile birlikte bulunarak 5-7. yüzyıla tarihlenmişlerdir.

Antik çağda pencere camları ya dökme düz camlar olarak ya da bir silindire üflenerek yapılmakta, kesilerek açılmakta ve düz bir yüzeye yayılmaktaydı. Bunlar soğuduktan sonra cam levha olarak kullanılmaktadır. Kimi zaman da kesilip küçük parçalara bölünmekteydiler. Bunlar daha sonra perdahlanarak parlatılmışlardır. Bir diğer yöntem de göbekli camlar olarak nitelendirilen pencere camlarıdır. Bazı camlardaki eğrilik kemerli pencerelere işaret etmektedir. Bu camlar pencerelere 0,3 cm kalınlığındaki kurşun, mermer ya da ahşap levhalarla oturtuluyordu. Önce bu çerçeveler pencere kenarına takılmakta, daha sonra camlar bu çerçeve içine itilerek geçirilmekteydi. Prof. Semavi Eyice, makalesinde 1950 yılında Side'den yeşil renkli kilise camları topladığını söylemekte, Side'nin 9.yüzyıldan sonra terk edildiğini ve bu nedenle Side camlarının biraz daha erken bir tarihe ait olması gerektiğini belirtmektedir.

İstanbul Sirkeci Marmaray Kurtarma Kazıları'nda bulunmuş olan Geç Roma-Erken Bizans Çağı'na ait pencere camları Myndos Kazıları'nda bulunmuş olan dökme cam örneklerle benzetilmektedir. Bunlar arasında yer alan yivli bir örnekte olasılıkla Myndos'ta bulunmuş yivli parça gibi silindir üfleme tekniğinde yapılmış olabilir. Myndos Kazısı'nda bulunmuş bu kırık pencere camlarına ait parçalar doğaldır ki kilisenin kullanım dönemine ait olmalıdır. Ancak bu camların kolay tahrip edilip değiştirildiği de göz önünde tutulmalıdır. Biz genel olarak diğer buluntularla birlikte bu camların da Erken Bizans Çağı'na ait olduğunu düşünüyoruz. Kırık parçalardan birinde bulunan kabartma yivler değişik bir örnek olarak göze çarpmaktadır. Ele geçen eğimli kenarlı bir parçanın da köşeli bir çerçeveye oturtulma köşesi olduğu düşünülmektedir.

Asar Adası Kazıları'nda bir de cam sence ele geçmiştir. 2009/72 katalog numaralı olan bu cam sencenin ön yüzünde etrafı çerçeveli bir büst bulunur. Paşabahçe Koleksiyonu cam senceleri ön yüzde Eparkhos büstü içermektedir. Mezar 5 de bulunmuş olan bu sencenin arka yüzü bozuk olduğu

için anlaşılamamaktadır. Büyük bir olasılıkla arka yüzde bir monogram vardı. Belki de haç biçimli bir monogram söz konusudur. Bu sencelerin değerli altın malzemeyi tartmakta kullanıldığı bilinmektedir. Kalıba baskı yöntemiyle yapıldıkları için kenarlarında yuvarlak bir çerçeve bulunur. Bu sencerler Bizans Çağı'nda çok kullanılmış ve İslam Dönemi'nde de yapımına devam edilmiştir.

Serçe Batığı cam senceleri Fatimi halifelerine ait olup 11. yüzyıla aittir. Ancak Asar Adası'nda mezar 5 de bulunmuş olan bu sancenin diğer buluntular da göz önün de tutularak 6-7. yüzyıla ait olduğu düşünülmektedir. Limyra Kazıları'nda bulunmuş cam sencerler de 6-7. yüzyıla tarihlenmiştir. Bunların üzerinde okunamayan monogramlar bulunmaktadır.

Geç Roma Çağı'na 301 yılına tarihlenen Aphrodisias ve Aezani'de bulunan, üzerinde Diokletian'ın belirlediği fiyat tarifesi olan yazıttan o çağda Anadolu'ya ham cam ithal edildiğini öğreniyoruz. Dolayısıyla Geç Roma Çağı'nda ve Erken Bizans Dönemi'nde Anadolu'da yerel cam imalatı yapıldığı anlaşılmaktadır. Yukarıda tanımlarını vermeye çalıştığımız camların yerel imalat olduğu düşünülmektedir.

2009 yılında Myndos Asar Adası'nda yapılan arkeolojik kazılarda bulunan cam malzeme bu yerleşmenin kutsallığını kanıtlamakta olup Erken Hristiyanlık Çağı'nda Bodrum Yarımadası'nın önemli merkezlerinden biri olduğunu göstermiştir. Cam buluntuların incelenmesi ve tarihleme çalışmalarının sonucunda, yerleşmede ortaya çıkan malzemenin yarımada da bulunan cam atölyelerinde imal edilmiş olabileceği ve tarihlerinin de 5-7. yüzyıla verilebileceği kanısına varılmıştır. İleriki yıllarda yapılacak çalışmalar sonucunda elde edilecek cam buluntular bizlere daha kesin bir tarihleme olanağı sağlayacaktır.

2010 Yılı Myndos Asar Adası Cam Buluntuları

Bodrum Yarımadası'nın önemli yerleşim yerlerinden olan Myndos Antik Kenti'nde 2010 yılında kazı çalışmaları sadece Asar Adası'nda yürütülmüştür. 2010 yılı kazılarında özellikle tapınakla ilişkili sunak yapısının bir bölümünün bulunmuş olması bu adanın sadece Bizans Çağı'nda değil daha önceki dönemlerde de kutsal sayıldığını göstermektedir.

Ada üzerinde 2010 yılı kazı çalışmalarında açılan çukurlardan elde edilen cam örnekleri genelde kırık ve küçük parçalar halinde olduğu için yapıtların tümü hakkında fikir edinmek zordur. Ancak karışık toprak içinden gelseler bile bu örnekler kentin geçmiş tarihi ile ilgili ipuçları vermektedir. Çünkü bu malzemeler o kentte farklı dönemlerde kullanılmış ve çeşitli amaçlara hizmet etmiş kapların parçalarıdır ve kentin geçmişteki yaşantısından izler taşımaktadır. Bir diğer deyişle kentin geçmişinin belgeleridir.

2.7. Küçük Kırık Parçalar Halinde Ele Geçmiş Buluntular

2010 yılında C1 açmasında (tandır altı) bulunmuş olan küçük kırık bir parça 2010/36 numara ile kazı envanterine geçmiştir. Bu çok küçük parçanın 2010 yılında bulunmuş diğer yapıtlar arasında en erken örnek olduğu düşünülmektedir. Opak mavi cam hamurlu gövde üzerinde sarı cam lifler ile zikzak bezemenin yapıldığı izlenen bir şişeye ait parça, kum-maça (kum-kalıp) tekniğinde imal edilmiş kaplar grubuna girmektedir.

Benzer bir örnek Myndos Antik Kenti 2006 kazılarında K açmasında bulunmuş olup 2006/21 kazı envanter numarası verilmiştir. Ancak bu örnekte bezeme zikzak olmayıp dalgalı çizgiler şeklinde yapılmıştır. Bu yapıt üzerinde görüldüğü gibi 2010 yılında bulunan parçada da bezemeli alanlar arasında aşınmalar görülmektedir. Kap yüzeyinde zikzak bezeme arasındaki alanlarda kullanılan malzemenin eridiği ve cam ha-

murunda bozulma sonucu delikler oluştuğu gözlenmiştir.

Asar Adası C1 sondajında 2010 yılında -424/-474 cm derinlikte ele geçmiş olan bu parça da 2006 yılında bulunmuş olan gibi bir koku kabına ait olmalıdır. Genel olarak Fenike şişeleri olarak adlandırılan çoğu Doğu Akdeniz yapımı olan ancak farklı yerlerde örneğin Ege Adaları'nda ve Rodos'ta da imal edilen benzer kaplar bulunmaktadır. Helenistik Çağ'da, daha önceki çağlara ait yapıtlardan etkilenererek seramik kapların camdan küçük taklitlerinin yapımına devam edilmiştir. Bu küçük parçanın da Helenistik Çağ'da yapılmış bir koku kabı, olasılıkla bir alabastron şişesinin kırık bir parçası olduğu düşünülmektedir. Bu yapıtlar genelde mezarlara gömü armağanı olarak bırakılıyordu. Ancak bunlar günlük kullanım kabı olarak zenginler için de imal edilmiş olabilirler. Benzer örnekler arasında, bugün Louvre Müzesi'nde bulunan Myrina kökenli bir alabastron da yine Helenistik Çağ'a tarihlenmiştir. Delos Adası'nda bulunmuş olan bir başka alabastronun ise daha erken bir tarihe Arkaik Çağ'a ait olduğu yapılan yayından anlaşılmaktadır. Bu şişe Myndos örneğinin erken bir tipi olmalıdır. Bu yapıtlar Helenistik Çağ'da oldukça çok imal edilmişler ve o günün dünyasında geniş bir alana tüm Akdeniz çevresine yayılmışlardır. Berlin Müzesi'ndeki bir örnek, Kocabaş Koleksiyonu'ndaki bir diğer yapıt ve benzerleri bu tip örneklerin o çağda sevilerek kullanıldığını göstermektedir. Ancak imalatın çok zor ve pahalı olması nedeniyle bu kapların yapımına Helenistik Çağ bitiminde son verilmiştir. Halen Mersin Müzesi'nde bulunan bir oinochoe yine iç kalıp tekniğinde yapılmış mavi, sarı-beyaz renkli cam iplikleriyle dekore edilmiştir. Bu oinochoenin büyük bir olasılıkla Soli'de bir mezarda bulunmuş olduğu "Kilikia'da Cam" adlı makaleden anlaşılmıştır. Mersin Müzesi'ndeki bu buluntu M.Ö. 3.yüzyıl sonlarına tarihlenmiştir.

2010 yılı kazılarında ele geçmiş bir başka küçük buluntu da Asar Adası A4 açmasında 10 numaralı mezarda ortaya çıkmıştır. Bir bezeme objesi olduğu sanılan bu

kırık parça 2010/33 numara ile kaydedilmiştir. Yapıtın ağız kenar bölümüne ait olan bu parça düz olarak dışa katlanmıştır. Burada yatay iki sıra yiv izlenmektedir. Açık yeşilimsi mavi renkli cam hamuru üzerine kabartma diyagonal hatlar göze çarpar. Gövde üzerinde birbirine bitişik iki kalın dikey yiv bulunmaktadır. Sütun biçimli bu birbirine bitişik yiv üzerinde ince iplik bezeme sarmal olarak yerleştirilmiş gibi gözükmektedir. Ancak çok bozulmuş ve deforme olmuş olması nedeniyle tam olarak bir fikre varmak olanaksızdır. Bu örnek çok irrize olmuş ve kimi yerlerinde dış yüzde dökülmeler olmuştur. Parçanın benzerini bulmak çok zordur. Üzerindeki dalgalı hatlar belki kalıp üzerine cam hamurunun dökülmesi sonucunda ortaya çıkmışsa da zaman içinde ısıya maruz kalarak bozulmuş olabilir. Çok küçük bir parça olması nedeniyle formu ile ilgili bir şey söylenmesi olanaksız gibi gözükmektedir.

2010 kazı çalışmalarında ele geçen çok küçük bir diğer cam parça 2010/24a numarası ile kayda geçmiştir. Bu buluntu A4 mezar 11'in kuzey tarafında, mezar 1 ve 2'nin ise doğu tarafında ele geçmiştir. Bir kap parçası olduğunu düşündüğümüz bu sarı renkli cam hamurundan yapılmış yapıtın yüzeyi bozulmuş ve oksidasyon nedeniyle renk değişimlerine uğramıştır. Kalıp yapımlı bu örneğin bir benzeri Sardes Kazıları'nda bulunmuştur. Myndos örneğinde dış yüzde kabartma çizgilerle yaprak biçimi bezeme yapılmıştır Aralarda kalın yiv hatlar biraz eğimli çizgiler şeklinde yer almaktadır. Böyle yaprak bezemeli bazı önemli eserler de bilinmektedir. Kalın çeperli kalıp içine üflenmiş bu tip kap yapımlarda dış yüzlerin kimi zaman kabartma lif bezemesi ile bezendiği görülmektedir.

2010/24b numarası verilen sarı renkli bir kaba ait ufak bir parça bir önceki kırık parça ile aynı yerde A4 sondajında Mezar 11'de bulunmuştur. Bu kırık parça üzerinde mavi cam hamurlu benek bezeme olduğu görülmektedir. Geç Roma Çağı'nda 4-5. yüzyılda kap bezemelerinde kullanıldığını bildiğimiz mavi benek bezeme, üflemeden

sonra henüz kap yüzeyi sıcakken yapıştırma yöntemiyle yapılmaktaydı. Benzerlerine Berlin Müzesi'nde rastladığımız bu yapımlar daha çok doğuda yapılmış ve Doğu Akdeniz imalatı olarak yayınlara geçmiştir. Halen British Museum'da bulunan Cesnola Koleksiyonu'ndan Kıbrıs'ta ele geçmiş yeşilimsi renksiz cam bir kase üzerinde de kesme çizgiler arasında koyu mavi benek bezeme yapılmıştır. Burada üç büyük damla arasında üçgen şekilde dizilmiş altı küçük benek bulunmaktadır. Bu yapıt 4.yüzyıla tarihlenmiştir. Afyon'da Dinar ilçesinde bulunmuş yeşil saydam cam hamurlu bir vazo üzerinde de koyu mavi benek bezeme bulunmaktadır. Bu vazoda yine 4.yüzyıla tarihlenmiştir. C.Lightfoot Geç Roma Çağı'nda çok yaygın bir alanda bu bezemenin kullanıldığını, Suriye ve Mısır'da ise daha çok kandil bardak ve kaselerde kullanıldığını belirtmektedir. Kırım'da Erken Bizans tabakalarında yapılan kazılarda zeytin yeşili cam kap üzerine mavi benek bezeme yapılmış örnekler vardır ve bunlar 5.yüzyıla tarihlenmiştir.

Çok küçük kırık parçalara bir örnek de 2010/31 envanter numaralı buluntudur. Renksiz yakın çok açık mavi renkli bu parça B2 sondajında bulunmuştur. İki tarafı kırık bir parça olduğu için kabın formu hakkında bir şey söylenemez. Ancak üzerinde kalınca bir lif sarılı olduğu görülmektedir. Lif bezemeli yapımlar Roma Çağı'nda ve Bizans Dönemi'nde beğeni ile uygulanmıştır. Bunların birçok örnekleri bulunmaktadır. Aynı renk lif sarılı yapımlar olduğu gibi farklı renkte olanlar da vardır. Myndos örneğinde aynı renk lif bezeme sarılı olduğu görülmektedir. Oldukça kalın olan bu lif bezeme kabın etrafını çevrelemektedir. Bu yapıtın bir kasenin ağız alt kısmı olduğu sanılmaktadır. Benzer bir yapıt Limyra Kazısı'nda bulunmuştur. Limyra buluntusu 3-4.yüzyıla tarihlenmiştir. Bu şekilde ağız altında lif sarılı bazı yapımlar tek kulplu sürahi şeklinde de olabilmektedir. Bu yöntem kabın ağız kısmını sağlamlaştırmak amacıyla yapılmış olabilir. Berlin'deki yapımda da iki kulp hem life hem de ağız kenarına oturtulmuştur. Isings'in Form 121a kulplu sürahisinde de tek kulp lif üzerine oturmaktadır.

Bu yapıtta 4.yüzyıla tarihlenmiştir. Myndos örneğine benzer bir yapım da Sardes de bulunmuştur. Ağız altında kalınca bir lif sarılı kadeh ya da kandil olduğu düşünülen bu yapımin Geç Roma Çağı'na 4-5.yüzyıla ait olduğu ileri sürülmüştür.

2010 yılı kazılarında bulunmuş küçük parça halindeki yapımlara devam edecek olursak benzer özellikleri taşıyan bir kaba ait 3 parça ele geçmiştir. Bunlar aynı kabın parçaları olmalıdır. Bu parçalar 2010/14a-b-c olarak numaralandırılmıştır. Her üç parça da A4 açmasında ele geçmiş sarı geçirgen cam hamurlu yapımlardır ve kırık tırlar. Bu parçalar üzerinde kalın lif bezeme bulunur. Kabın iç yüzü düz olup bu kalın kaburgalar sadece kabın dış yüzünde yer almaktadır. Bu yapım serbest üfleme tekniği kullanılarak yapılmış kaburga bezemeli bir kase veya sürahi olmalıdır. Benzer bir yapım Limyra Kazısı'nda bulunmuştur. Limyra'da bulunmuş parça renksiz geçirgen cam hamurlu olup dikey dilimlidir. Bu buluntu Roma Çağı'na 2-3.yüzyıla tarihlenmiştir. Ancak serbest üfleme yöntemiyle yapılmış kabın dış yüzü cam iplikleriyle dekore edilmiş bazı daha geç döneme ait şişe-sürahi örnekleri de bulunmaktadır. Halen Hatay Müzesi'nde bulunan bir sürahi kabın dış yüzüne cam lifleri sarılarak ağ biçimli bir motif oluşturulmuştur. Hatay Müzesi'ndeki bu sürahi 4.yüzyıla tarihlenmiştir. Benzer yapımların Sardes Kazıları'nda da ortaya çıktığı bilinmektedir. Sardes'te, birlikte bulunduğu Constantius sikkesi ile tarihlenen bu yapım 4.yüzyıla aittir. Dış yüzü cam lifleri ile dekore edilmiş buluntulara Bergama Kazıları'nda da rastlanılmaktadır. Bergama'da Musalla Mezarlığı'nda bulunmuş olan bir kap dibi üzerinde böyle lif bezeme vardır ve Geç Roma Çağı'na 4-5. yüzyıla tarihlenmiştir. Benzer yapımların Dura Europos ve Mısır'da Karanis'te de olduğu bilinmektedir. Karanis'te bulunmuş bir şişe üzerindeki kalın diyagonal lif bezemesi ile Myndos örneği benzerlik göstermektedir. Bu yapım da Geç Roma Çağı'na 4-5.yüzyıla tarihlenmiştir.

B1 güneydoğu açmasında bulunmuş bir başka parça 2010/9 numaraya kayde-

dilmiştir. Yeşilimsi koyu sarı cam hamurlu bu parçanın ait olduğu kap biçimi ile ilgili bir şey söylemek zordur. Genel olarak henüz sıcakken kıvrılmış cam rulosu üzerine sarılmış yılan teli ipliklerle kıvrılmış gibi görülmektedir. Daha sonra bu rulo kap yüzeyine yapıştırılmış olmalıdır. Ancak altta da aynı şekilde diyagonal kıvrımlı bir kısmın devam ettiği gözlenmektedir. Üst kenarın olasılıkla kap ağız kenarı olduğu sanılmaktadır. Kaburgalı kaseler grubuna benzemekle beraber kabın kenar uç kısımları kırıldığı için güvenli bir açıklama yapmak zordur. Ayrıca tam benzeri bulunamadığı için kabın şekli hakkında da bir şey söylemek zordur. Bu buluntunun da diğer buluntu örnekleri gibi Geç Roma Çağı'na tarihlenmesi uygun olur kanısındayız.

2010 yılı kazılarında bulunmuş olan sonuncu kırık parça A3 kule altı sondajında bulunmuş 2010/15 numaraya kaydedilmiştir. Bir önceki yapıma benzer yeşil sarı geçirgen cam hamurlu rulo biçimli obje üzerinde bir ek parça bulunmaktadır. İçi hafif eğimli bir yüzeye oturtulmuştur. Bu obje küçük kırık bir parça olduğu için formu hakkında bir şey söylenemez. 2010/9 numaralı parçayla ile yakın özelliklere sahiptir ve aynı döneme ait olduğu düşünülmektedir.

2010 yılı kazılarında A2 açmasından gelen 2010/35 numaralı mat geçirgen olmayan koyu renk cam hamurlu objenin bir kulp parçası olduğu sanılmaktadır. Koyu siyah mavi (lacivert) opak cam hamurlu, içinde beyaz çizgiler olan yassı bastırılmış yapımlı bir buluntudur. Bir kaba bağlandığı yerden kırıldığı düşünülmektedir. 2010/4 numaralı malzeme koyu yeşil renkli em cürufuna ait bir parça olmalıdır. Bu kalın cam kütlesi kenarı kalıptan çıkmış görünümüne sahip bir parçadır. 2010/34 numaralı malzeme ise yine bir cam cürufuna ait olmalıdır. Koyu renk cam hamurlu bu atık malzeme o çağda adada imalat yapıldığını göstermek için yeterli kanıt sayılmaz bu fikre varabilmek için daha çok malzeme bulunması gerekmektedir.

2010 yılında 3 adet cam boncuk-yüzük kaşı buluntu ele geçmiştir. Bunlardan A4

açması Mezar 11'de bulunmuş olan 2010/2 kazı numaralı boncuk çok açık renksiz ya da yakın mavi renklidir. 2010/3numara ile kaydedilmiş olan benzer yapımla ise B2 açmasında bulunmuş koyu yeşil-mavi renkli opak bir yapıttır. 3. buluntu ise 2010/20 numara ile kaydedilmiş ve C1 açmasında ele geçmiştir. Açık yeşil mavi renkli bu buluntu hamurunda hava kabarcıkları olan bir boncuk şeklindedir. Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi'nde Kızılağaç Kayırlı çevresinden gelme büyük bir olasılıkla kaçak mezar kazısında ele geçmiş buluntu grubu, Myndos'ta bulunmuş bu yapıtlarla aynı özelliklere sahiptir. Bu yapıtların boncuk ya da yüzük kaşı malzemesi olduğu sanılmaktadır. Myndos'ta ele geçen ve Roma Çağı'na tarihlenen bu buluntuların benzerinin İasos Kazıları'nda da ortaya çıktığı bilinmektedir.

2.8. Kadeh-Kandil Kaideleri

2010 yılında Myndos'ta Asar Adası'nda yapılmış olan kazılarda açılan çukurlarda bazı kadeh-kandil kaideleri bulunmuştur. Çeşitli renklerde imal edilmiş olan bu kaideler iki ana gruba ayrılmaktadır.

Hemen kaide üzerinde küresel bir bölümü olanlar ve düz çıkan ayak kısmı kesintisiz kadeh gövdesi ile birleşen yapımlar şeklinde olmak üzere iki ayrı forma sahiptirler. Küresel olan yapımlar da yine ikiye ayrılmaktadır. Birincisi tam küresel olanlar, ikincisi ise daha oval şekilli olanlardır. Doğaldır ki bu kadeh-kandillerin ancak sağlam olan kaide kısımları günümüze gelebilmiştir. Bu yapımlar hem masa üstü aydınlatma için kullanılmış olabilirler hem de şarap kadehi işlevi görmüş olmaları olasıdır. Odukça çok miktarda olmaları da çeşitli amaçlar için kullanıldıklarını göstermektedir.

2010 yılı kazısında ele geçen küresel kaideler beş adettir. Bunların üç tanesi tam küresel forma sahiptir. Diğer ikisi ise oval biçimlidir. 2010/10; 2010/11 (mavi renkli) ve 2010/17 numaralı tam küresel kaidelerden 2010/10 kayıt numaralı kaidenin yarısı ve kenar kısmı kırıktır. Sarımsı yeşil renkli bu kaidenin küresel kısmı biraz basık şekilde yapılmıştır. Z. Çakmakçı'nın Geç antik

Çağ örnekleri üzerinde yaptığı tipolojiye göre tip A1a grubu örneğine benzemektedir. İçi boş ayaklı ve kaide üstünde küresel kısım bulunan bu yapılara birçok yerde rastlamak olasıdır. İstanbul Saraçhane Kazısı'nda, Anemurium, Hierapolis, Ephesos gibi kazıların yanı sıra Smyrna Agora Kazısı'nda da bulunduğu yine Çakmakçı'nın yaptığı çalışmadan anlaşılmaktadır. Myndos buluntusunun da aynı şekilde içi boş gövde yapımlı olduğu gözlenmiştir. 2010/ 11 numaralı olan yapım ise parlak mavi renklidir ve kırık olmayan, cam hamurunda bol miktarda hava kabarcıkları bulunan bir kaidedir. Bir önceki yapımla benzer özelliklere sahiptir. Asar Adası A4 temizlik çalışması sırasında bulunmuş olan 2010/17 kayıt numaralı kaide ise parlak sarı renkli olup, birtarafı kırıktır. Ayrıca kadeh kısmından bir parça da kırık olarak ele geçmiştir. Bu kaidenin taban kenarı halka şekilli katlamalı olup içi boş yuvarlak boru şekilli, taban içte konik biçimlidir. Küresel gövde üzerinde hazne kısmının eğimi başlamaktadır. Bu yapımların benzerleri arasında Sardes Kazıları'nda ele geçmiş küresel boğumlu kadeh kaideleri Bizans tabakalarında bulunmuş ve 5-7.yüzyıla tarihlenmiştir. Benzer yapımların da İasos Kazıları'nda bulunduğu bilinmektedir. Şarap kadehi-kandil olarak nitelendirilen bu benzer buluntu İasos Akropolis Bazilikası'nda ele geçmiştir. Küresel boğumlu olan bu yapıt yine Bizans Çağı'na tarihlenmiştir. Hierapolis Kazısı'ndan da benzer bir kadeh kaidesi bulunmuştur. Ancak bu örneğin masif yapımlı olduğu, Myndos yapıtında ise boşluk bulunduğu anlaşılmıştır. Hierapolis örneği İonik Başlıklı evde bulunmuş ve 6-7.yüzyıla tarihlenmiştir. Benzer bir kadeh kaidesi Kırım'da Chersonesos'ta ele geçmiştir. Erken Bizans camları grubunda yer almakta olan bu küresel boğumlu iki kaideden birinin boğumu içinde de bir boşluk olduğu gözlenmektedir.

2010 yılı kazılarında C1 açmasında bulunmuş olan diğer iki tam küresel olamayan boğumlu kadeh kaidesi 2010/6 bve 2010/18 numaralara kaydedilmiştir. Her ikisi de parlak camgöbeği renkli cam hamurundan içi boş gövdeli olarak aynı atölyede imal edil-

miş olmalıdır. 2010/6b kadeh kaidesi tamdır ve üstte hazne kısmından da bir parça mevcuttur. Hazne kısmı altındaki yoğun cam hamurundan oluşan bombeli kısım da görülmektedir. Oldukça kalın çeperli ve hava kabarcıklı cam hamurlu bu yapımda taban kenarı içe kıvrılmış ve arada boş yuvarlak alan bırakılmıştır. Üst boğumun ovalimsi biçimde olduğu görülmektedir. Taban yine içte konik şekillidir. Diğer 2010/18 numaralı olan kaide de aynı renk ve özellikleri taşımakta olup yarısı kırık bir kaide olarak ele geçmiştir. Bu yapıtların benzer örneklerini yine Sardes'te bulmaktayız. Sardes Kazıları'nda Bizans Dönemi'ne ait 6-7. yüzyıl tabakalarında benzer yapımlar ele geçmiştir. İasos Kazıları'nda ise Akropolis'teki Bazilika da bulunmuş benzer oval boğumlu bir yapım vardır ve Bizans Çağı'na tarihlenmiştir. Benzer yapımların Anemurium Kazıları'nda da bulunduğu yayınlanmış örneklerden bilinmektedir. Limyra 2007-2009 Kazıları'nda bulunmuş olan bir kadeh kaidesi biraz oval yapısıyla Myndos örneğini anımsatır.

İkinci grubu oluşturan düz ayaklı kaidelere gelecek olursak 2010 yılında Myndos Asar Adası Kazıları'nda bulunmuş 10 adet kaide düz ayaklı yapımlar şeklindedir. Bunların bir kısmı uzunca düz ayaklı olup kadehin hazne kısmı başlangıç yerinden kırılmıştır. Hemen kaide üstünden kırılmış örnekler de vardır. Bir tanesi ise kısa ayaklıdır (2010/19a). Bir başka yapımla ise çanak biçimli açılan hazne kısmından da bir parça kalmış şekilde ele geçmiştir (2010/5).

Bu grupta yer alan eserler, birbirine yakın özellikler gösterirler. Diğer kadeh kaideleri gibi hepsi serbest üfleme tekniğinde yapılmış, kimi zamanda bir nobleye tutturularak biçim verilmiştir. 2010/1 numaralı A4 açmasında bulunmuş olan kaide açık yeşil renklidir. Hamurunda çok miktarda hava kabarcıkları bulunmakta ve dış yüzde bozulmalar görülmektedir. Yüksek dik ayak hafif bir eğime sahiptir. Dipte noble izi bulunur. Kırık hazne kısmının altında beyaz renkte yoğun cam hamuru bombe şekillidir. Bu kaide gövdesi belli bir yüksekliğe kadar

İçerisi dolu tüp biçimli üst kısmı ise hafif eğimlidir ve boş gövdelidir. Bu görünümü ile en azından bir bölümü içi boş gövdeli yapımlar grubuna girmektedir. Taban kenarında ise yuvarlak katlanmış ve arada boşluk vardır. Kadeh başlama yerinden kırılmıştır. Bu tip yapımlar Z. Çakmakçı'nın sınıflamasına göre tip A1b grubuna girebilir. Alahan, Anamurium ve Saraçhane'deki kazılarda da benzer kadeh kaideleri ele geçmiştir. Asar Adası buluntuları arasında bu birinci örneğe yakın özelliklere sahip olan bir başka kaide ise B1 açmasında bulunmuş ve 2010/19 b kayıt numarası verilmiştir. Bu yapıt açık yeşil renkli ve hamuru hava kabarcıklıdır. Kaide yine dik ayaklı olup hazne başlangıç yerinden kırılmıştır. İçi boş tüp biçimli gövde yapısına sahip olan ve taban kenarı kıvrık olan bu kaide Z. Çakmakçı'nın yaptığı sınıflamaya göre yine tip A1b grubu örneğine benzemektedir. İçi boş tüp gövdeli yapımların Saraçhane'de, Hierapolis'te, Demre ve Anemurium da bulunduğu bilinmektedir. Bütün bu buluntular 5-7.yüzyıla tarihlenmiştir. 19/a ise A3 kule altı sondajında bulunmuş olup parlak açık yeşil cam hamurlu kısa düz ayaklı ve katlamalı tabanlıdır. Gövde kısmı kısa ancak masif içi dolu yapımlıdır. Çakmakçı'nın tipolojisine göre B1a grubuna girmektedir. Taban kenarında diğer örneklerde olduğu gibi içi boş halka bulunur. Isings'in Form 111 örneği bizim yapıtımızla eş özellikler göstermektedir. Benzer bir yapıt Limyra Kazısı'nda bulunmuştur. Hatay Müzesi'nde de benzer yapımlar olduğu bilinmektedir. Sardes Kazıları'nda bulunmuş Myndos örneğine benzeyen bir kadeh kaidesi de 5-7.yüzyıla tarihlenmiştir.

2010 kazısı C1 sondajında ele geçen 2010/13b numaralı örneğin kaide ayak kısmı dik olarak çıkmakta ve oldukça kalın çeperli olduğu gözlenmektedir. Bu yapıt içi boş gövdeli yapımlar grubuna girer. Çakmakçı'nın yaptığı tipolojiye göre Tip A1b gurubuna girmektedir. Kaide biraz oval görünümlüdür. Taban yine içe kıvrılmış ve arada boşluk bırakılmıştır. Düz ayaklı içi dolu masif gövdeli bir diğer yapıt ise 2010/12 kayıt numaralı olup A4 sondajında bulunmuştur. Mavi yeşil cam hamurlu olup

düz ayak kısmının içi dolu yapımlıdır. Gövde kısmı masif yapımlar Çakmakçı tipolojisinde B1c gurubuna girmektedir. Benzerleri Hierapolis'te, İstanbul Saraçhane Kazıları'nda bulunmuştur. Üstü kırık olan bu kaidenin bir tarafındaki bozulma imalat hatasından kaynaklanmış olmalıdır. 2010/6 kayıt numaralı kaide ise C1 açmasında bulunmuş olup açık yeşil renkli cam hamurludur. Düz ayak başlangıç yerinden kırılmıştır. Masif gövdeli yapımlar grubuna girmektedir. Hafif konveks eğimli taban kıvrık yapılmış ve kenarında diğer yapımlarda olduğu gibi yuvarlak boş alan kalmıştır. Benzer bir yapıt Sagalassos 1990 Kazıları'nda da bulunmuştur. 2010/16 kayıt numaralı kaide A3 kule altında bulunmuş sarı renkli cam hamurlu bir yapımdır. Çift çeperli kaide konik diplidir. Düz ayak başlangıç yerinden kırılmıştır. Ancak içi boş gövdeli yapımlar sınıfına girdiği söylenebilir. Hamurunda hava kabarcıkları vardır. Yine Sagalassos'ta bulunan yapıtlara benzemektedir. Asar Adası Kazıları'nda sadece kaide alt kısmı bulunmuş olan 2010/27c ise A3 kule altı buluntusudur. Mavi yeşil cam hamurlu bu kaide kırık olduğu için ikiye katlanmış olduğu tam olarak görülmektedir. Bu kaide hemen taban üstünden kırık ve yarımdır. 2010/5 kayıt numaralı olan yapıt ise diğerlerinden farklıdır. Açık yeşil geçirgen cam hamurlu olup A4 mezar 10'da bulunmuş olan yapıt tabanı kesildikten sonra katlanmamış içe kıvrık ancak düz bırakılmış bir yapımdır. Hazne kısmının ise oldukça geniş açılımlı olduğu görülmektedir. Kenarı kırık olan kaidenin hamurunda hava kabarcıkları bulunur. Sardes Kazıları'nda bulunmuş bir yapıtla benzerlik göstermektedir. Kısa ayaklı konkav yapımlı olup bulunduğu tabakaya göre Erken Bizans Dönemi'ne tarihlenmiştir. Bir başkabenzet yapıtın da Bergama Kazısı'nda bulunduğu ve 5-7.yüzyıla tarihlendiği bilinmektedir. Düz ayaklı kaidelerin sonuncusu ise 2010/21 numaralıdır ve A4 su kanalında ele geçmiş parlak mavi renkli ince çeperlidir. Taban kısmı kırıktır. Hazneye ait bir kısım kırık olarak mevcuttur.

Aynı yıl A4 sondajında bulunmuş olan bir ayaklı kadeh 2010/21 kayıt numaralıdır.

Bu parlak mavi renkli ince çeperli kadeh parçasının, ayak kısmı, kaidenin bir kısmı ve hazne kısmından kırık bir bölümü mevcuttur. Kırık olan kaide kısmında damga bezeme benzeri bir süsleme bulunur. İnce boyun üzerinde dışa açılan çanak kısmı bulunmaktadır. Benzer bir yapım Bergama kazılarında bulunmuştur. Bunların içki kadehi olarak Erken Bizans Çağı'nda sevilerek kullanıldığı ve 5-7. yüzyıllar arasına ait olabileceği düşünülmektedir. Yine A4 sondajında bulunmuş 2010/28b kayıt numaralı kaide parçası mavi renkli üzerinde eğimli çizgiler olan düz ayaklı bir buluntudur. Bu çok küçük parçada ayak tam olarak eksene oturmamaktadır.

Görüldüğü gibi kazılarda kadeh-kandillerin sadece en sağlam yerleri olan kaide kısımları ele geçmiştir. Kadeh-kandil olarak kullanılmış oldukları düşünülen bu yapımlar küresel ve daha oval boğumlu yapımlar şeklinde ve düz ayaklı olmak üzere iki gruptur. Düz çıkan ayaklı kaideler içi boş veya içi dolu masif gövde yapımlarına sahip, taban içe kıvrık yapımlı ve arada boşluk bırakılmış şekillidirler Bu buluntular çoğunluk açık yeşil mavi, cam göbeği ve az olarak da sarı renklidir. Çeşitli fabrika yapımlı olabilirler. Tüm başka ören yerlerindeki buluntular da göz önünde tutularak Erken Bizans Çağı'na 6-7. yüzyıla tarihlenmiştir. Tüm bu yapımların hamurlarındaki özellikler de göz önünde tutularak yerel imalat olması gerektiği görüşündeyiz. Bu pahalı olmayan yapımların ihraç edilmesine gerek bulunmamaktadır. Bu nedenle ustalar tarafından yapılmış olabilecekleri gibi Myndos'ta kurulu bazı atölyelerde de imal edilmiş olabilirler Ancak kazılar ilerleyip bu atölye kalıntılarına ulaşmadan imalat yeri hakkında herhangi bir şey söylemeye olanak yoktur.

2.9. Şişe, Kase ve Bardaklara ait Buluntular

Bu grupta ele aldığımız kırık camların bir kısmı kase, bardak ve şişe gibi sofraya eşyası kalıntıları olmalıdır. Bunlardan kase-ler konik ve yarım küre gövdeli olarak sınıflanmaktadır. Yarım küre gövdeli kaselerin iç

kısımlarında iki ya da üç sıra ince çark kesme izleri bulunur. Kabartma yiv sarılı örneklerin de yer aldığı bu grupta özellikle ağız kenarı dışa çekik mavi renkli bir kase farklı formuyla göze çarpar (26c). Şişe ve bardaklara ait yapıtların da yer aldığı bu gruba giren eserlerin özellikleri aşağıda anlatılmaya çalışılmıştır.

2010 yılında C1 açmasında bulunmuş 2010/30 kayıt numaralı serbest üfleme yöntemiyle yapılmış şişeye ait boyun parçası, mavi geçirgen cam hamurludur. Silindir biçimli ve alt kısmı kırık olan şişe boyun parçası alta doğru hafif daralır biçimlidir. Bu şekliyle Geç Roma Çağı'nda beğeni ile kullanılan Gutturiumları anımsatmasına rağmen şişenin diğer kısımları olmadığı için herhangi bir yorum yapmak zordur. Bu tip silindirik boyunlu şişelerde kimi zamanda ince yatay kesme çizgi bezeme yapılmıştır. Bergama Kazıları'nda bulunmuş olan bir şişe boynu bu tip yapımlara bir örnektir. Paphlagonia'daki Hadrianapolis'te yapılan bir villa kazısında 6. yüzyıla tarihlenen bir şişe boynu ele geçmiştir. Ancak bu şişe boynu biraz konik şekilde hafif eğimlidir. Limyra'da bulunmuş olan bir boyun parçası da Geç Roma Çağı'na 4.yüzyıla tarihlenmiştir.

2010 yılında C1 sondajının güneybatısında iki kaseye ait parça ele geçmiştir. Bunlardan 2010/7a numaralı bardak veya kase-nin ağız kenar parçası koyusarı cam hamurlu olup üzeri kabartma yivlerle bezenmiştir. Bu tip süslemeler genel literatürde bal peteği desenli kaseler grubunda kullanılan bir bezeme türüdür. Ağız altındaki kabartma yivler eğimli çizgiler halinde sıralanmakta kimi zamanda bir haç motifi bunlara eklenmektedir. Kalıba üfleme tekniğiyle yapılmış bu imalat Doğu Akdeniz olasılıkla Suriye kökenli olmalıdır. Ancak bu kabartma dekorlu kap parçalarına Batı Akdeniz'de hatta Doğu Karadeniz'de de rastlanılmıştır. Bunlar Erken Hristiyanlık Dönemi'ne daha çok 4-5. yüzyıla tarihlenmektedir.

2010/7b kayıt numaralı kase ağız kenar parçası yine bir önceki gibi C1 sondajının güneybatısında ele geçmiştir. Açık mavi cam hamurlu, yarım küre gövdeli bu kase

ağız parçasının kenar kısmı geniş bir şerit oluşturacak bir biçimde içe katlanmış olup altında ince yiv kesme izleri bulunmaktadır. Çark kesme bezeme olarak yapılmış ince yiv sıraları Geç Roma Çağı'nda bardak ve kase-lerde çoklukla uygulanmıştır. Aleksandria Troas'ta bulunmuş bazı örnekler üzerinde böyle çark kesme izleri bulunmaktadır. Eski yıllarda Myndos'ta bulunmuş ve British Museum'a götürülmüş bir konik kase üzerinde de benzer kesme izleri olduğu bilinmektedir. Sırbistan'da Gradina'da 1984 yılında yapılan kazılarda bulunmuş olan bir çok cam malzeme arasında böyle kesme izleri olan kase-bardaklar ele geçmiş ve bunlar Erken Bizans Çağı'na tarihlenmiştir.

B2 sondajında bulunmuş ve 2010/29 katalog numarası verilmiş olan bir kaseye ait ağız kenar parçası çok açık, renksiz yakın yeşil rengi ve ince çeperi ile dikkat çekmektedir. Düz basit ağız kenarlı bir kaseye ait kırıkiki parça birbirlerini tamamlamaktadır. Ağız altında çok ince enine çark kesme izleri bulunur. Sagalassos'da ortaya çıkarılmış bir kase ya da kavanoz parçasında da böyle ince yivler bulunmaktadır. Bu yapıt da Geç Roma Çağı'na 4-5.yüzyıla verilmiştir. Benzer yapımların Roma Çağı'nda yapıldığı bir çok kase ve bardaklar üzerindeki kesme yiv izlerinden bilinmektedir. Ancak bunlar daha çok kabın iç yüzeyine yapılmış ince çark kesme izler şeklindedir. Bu gelenek Bizans Çağı'nda da devam etmiştir. Sardes'te bulunmuş bir bardak üzerinde yatay kesme izleri Myndos buluntusuna benzetilmektedir.

2010 yılında A4 sondajı Mezar 11'de bulunmuş mavi cam hamurlu ince çeperli bir kase-kandilin, ağız kenarı dışa ve içe katlanmış ve arada halka şekilli boş alan bırakılmıştır. 2010/25 kayıt numaralı bu yapıt bir kandil ağız kenarı parçası olabilir. Sagalassos'ta bulunmuş bir kaseye ait benzer buluntu 4-5.yüzyıla verilmiştir.

2010/22 kayıt numaralı bir düz kaseye ait buluntu yine açık mavi yeşil cam hamurlu, ince çeperli ve düz basit ağız kenarlıdır. A3 sondajında kulealtı buluntusu olarak ele geçmiştir. Üzerinde ince çizgiler vardır. Sar-

des'te bulunmuş olan bir benzeri Bizans kandili olarak tanımlanmıştır.

Myndos 2010 kazılarında B1 sondajında bulunmuş mat mavi renkli sığ kase ağız kenar parçası 2010/26c kayıt numarası almıştır. Özellikle yatay dışa uzantılı basit ağız kenarı ile dikkat çekmektedir. Rengi ve mat oluşu ile de diğer örneklerden ayrılan bu parçanın bir benzeri Sardes Kazısı'nda ele geçmiştir. Benzer formda göbekli pence-re camları da vardır.

2010/8 katalog numaralı sürahi ya da bardak ağız kenarına ait bir parça A4 sondajında Mezar 10'da bulunmuştur. Bu parça düz basit ağız kenarlı, renksiz yakın çok açık mavi cam hamurludur. Üzerinde 6 sıra paralel kabartma yiv bulunmaktadır. Altta diğerlerinden daha kalın koyu mavi şerit bezeme sarı olduğu görülmektedir. Bu yatay bantlarla bezenmiş ağız kenar parçası Erken Bizans Çağı'na 6-7.yüzyıla ait olmalıdır. Sırbistan'da Gradina'da yatay bantlı Myndos örneğine benzer kandil veya bardak kenarları bulunmuştur.

B1 sondajında bulunmuş iki adet ağız kenar parçası kandil olarak kullanılan Erken Bizans yapımlarına örnek olabilir. Bunlardan birincisi 2010/26a kayıt numaralı sarı cam hamurlu bir ağız kenar parçasıdır. Bir bardağa ait olduğu düşünülen bu yapıtın geniş katlanmış ağız kenarı ve dışa döndürülmüş, arada içi boş yuvarlak bir alan bırakılmış bir yapımı vardır. Düz gövde konik biçimli ve aşağı doğru daralır huni şeklindedir. Benzer bir yapım Sagalassos 1990 yılı Kazıları'nda bulunmuştur. Özellikle sarı yeşil rengi ile bizim örneğimizle benzerlik gösteren yapım 4.yüzyıla tarihlenmiştir. Limyra Kazıları'nda da benzer bir bezemesiz düz yapım ele geçmiş ve aynı tarihe tarihlenmiştir. 2010/26b ise çok açık yeşil renkli cam hamurundan yapılmış bir şişenin ağız kenar parçası olmalıdır. Bu şişe katlanmış kalın ağız kenarlı ve ağız altında kabartma yiv bezemelidir. Özellikle huni biçimli yapısı ile Roma Çağı'nda şişe ağızlarına uygulanmış, Erken Bizans Çağı'nda ise kandillere örnek olmuştur Kırım'da Chersonesos'da ele geç-

miş benzer bir yapım 6.yüzyıla tarihlenmiştir.

2.10. Kaide ve Kandil Dip Parçaları

2010/13a katalog numaralı parlak sarı renkli kaide parçası C1 açmasında ele geçmiştir. Kaide üzerinde gövdeye ait küçük bir kısım kalmıştır. Taban kısmı da kırılmıştır. Parlak sarı renkli bu kaide masif yuvarlak kaideler grubuna girmektedir. Sardes'te, Sagalassos'da ve Hierapolis'te yapılan kazılarda böyle birtabak ya da bir çanağa ait kaidenin benzerleri bulunmuştur. Erken Bizans Çağı'na tarihlenen yapıtların bir başka benzeri de İstanbul Saraçhane Kazıları'nda ele geçmiştir. Anadolu dışında ki benzer yapımlara bakacak olursak Kırım'da bulunmuş olan bir yapıtın da aynı özelliklere sahip olduğunu söylemek mümkündür.

Açık mavi yeşil cam hamurlu bir askılı kandile ait kulp A3 sondajında kulealtında bulunmuştur. Bu kulp 2010/27b numara ile kaydedilmiştir. Kulbun gövdeye ve ağza bitişme yeri mevcuttur. Bu kulp benzerleri Hierapolis, Sagalassos ve Limyra Kazıları'nda da bulunmuştur. Kulplu kandiller 2 veya 3 kulplu yapılmakta ve kulplara geçen zincir yardımıyla asılmaktaydılar. Bunlar Bizans Çağı'nda kilise, sinagog gibi kutsal mekanların kimi zamanda sivil yapıların aydınlatılmasında kullanılıyordu.

Bir Polykandelon'a ait saplı kandil dip kısmı A4 sondajında ele geçmiştir. 2010/28a kayıt numaralı açık yeşil renkli bu dip parçası içi boş yapımlı ve dibi bastırılmış biçimlidir. Bu tip kandiller Erken Bizans Çağı'nda silindir veya kase şekilli olarak 8.yüzyıla kadar bütün Akdeniz çevresinde yapılmışlardır. Ancak bazı değişikliklerle daha sonraki dönemlerde de yapımlarına devam edildiği ve bu tip kandillerin çok kullanıldığı bilinmektedir. Gerasa ve Samaria'da yapılan kazılarda bulunan örnekler bunu doğrulamaktadır. Benzer saplı kandil diplerinin Sardes'te, Limyra'da, İassos'ta da ele geçtiği bilinmektedir.

2010/27a bir dip parçasıdır. Açık yeşil geçirgen cam hamurlu bu yapıt A3 kulealtı

sondajında bulunmuştur. Konik dip yapımlı bu parçalara birçok yerde rastlamak olasıdır. Sardes'te Geç Roma Erken Bizans tabakalarında benzer konik tabanlı bir dip parçası bulunmuştur. Sagalassos'ta da tabanın noble izi bulunan vurma tabanlı benzer bir yapım ortaya çıkartılmıştır. Chersonnesos'ta ortaya çıkartılmış bir yuvarlak şekilli taban parçası Myndos örneğine benzemektedir.

Aynı yıl B1 sondajının güneydoğusunda bir şişeye ait 2010/32 numara ile kaydedilen taban parçası daha bulunmuştur. Yeşil cam hamurlu bu kase-şişe dibinin tabanı hafif konik biçimlidir. Kalın çeperli kase dibinin kenarları kırılmıştır. Benzer bir kaide Limyra Kazısı'nda ele geçmiştir. Hafif konkav tabanlı bu yapım 4-5.yüzyıla tarihlenmiştir. Sardes Kazıları'nda bulunmuş kalın çeperli şişe dipleri de Myndos örneğine benzemektedir. Sardes buluntusu da Geç Roma Erken Bizans Çağı'na tarihlenmiştir. İstanbul Sirkeci Marmaray Kazıları'nda ele geçmiş kase dipleri arasında Myndos örneğine çok benzeyen kalın çeperli bir kase dip parçası bulunmaktadır. Bu buluntular da Erken Bizans Çağı'na tarihlenmiştir.

Yukarıda sınıflamaya ve tarihlendirmeye çalıştığımız 2010 yılı Myndos Asar Adası Kazıları'nda bulunmuş 36 adet cam yapıtın özellikleri göz önünde tutularak tanıtılmaya çalışılmıştır. Doğaldır ki bir kısmı küçük parça halinde olan buluntular hakkında yorum yapmak gerçekten güçtür. Ancak yapım teknikleri, renkleri ve hamurundaki özellikler göz önünde tutularak tanıtım yapılmaya çalışılmıştır. Kase-şişe, kandil ve kadeh kaideleri gibi yapıtlar ise son yıllarda yapılan çalışmalar sonucu daha kolay tanımlanabilmiştir. Bunlar hakkında özellikle yurdumuzdaki kazı çalışmalarında ele geçenler göz önünde tutularak sonuca varılmaya çalışılmıştır. Myndos Asar Adası buluntularında açık mavi yeşil, yeşil mavi ve sarı gibi renklerin kullanıldığı görülmüş ve cam kap yapımının yerel olarak yapıldığı sonucuna varılmıştır.

3. 2011-2012 Yılı Myndos Kazısı Cam Buluntuları

Uludağ Üniversitesi ve Kültür ve Turizm Bakanlığı adına Prof. Dr. Mustafa Şahin Başkanlığı'nda Bakanlar Kurulu kararıyla sürdürülen Muğla ili, Bodrum ilçesi Gümüşlük Beldesi, Myndos Antik Kenti'ndeki arkeolojik kazı çalışmalarında 2011-2012 yıllarında bulunmuş olan cam yapıtlara ilişkin örnekler topluca gözden geçirildikten sonra kayda geçmeye değer görülenlerin katalog çalışmaları yapılmıştır.

Bu buluntular genel olarak Erken Bizans Çağı'nda birçok antik kentte ele geçmiş cam örnekleri ile benzer formda yapılmış yapıtlara çok benzemektedir. Buluntuları genel olarak sınıflamak gerekirse kandil dipleri, kadeh kaideleri, çeşitli kaplara ait parçalar ve pencere camları ile yüzük kaşı ya da oyun taşı şeklinde buluntular olarak tasnif etmek olasıdır.

Bunlar arasında bir cam sence (ağırlık)-mühür oldukça bozuk yüzeyli olarak ele geçmiştir. Bu buluntuların yanı sıra bir grup hurda ve atık malzeme, fritler, külçe parçaları ve cürufur da bulunmuştur.

Asar Adası'nda kiliseye çıkan yol kenarında merkezi bir konumda C2 açmasında bulunmuş olan şekilsiz imal edilmiş hatalı buluntular ilginç bir grup oluşturmaktadır. Kazılar sırasında bulunmuş olan ve numaralandırılmayan çok küçük parçalar ya da fritler (camın eritilmeden önceki hamuru) şekilsiz atık parçalar arasında yer almaktadır. Fritler genelde cam atölyelerinde imalat sırasında kırılmış camlardır. Kimi zaman da bu parçalar daha sonra yeniden şekillendirilmişlerdir. 2011 yılı kazılarında fritlerin yanı sıra cam külçeler de bulunmuştur. 2011/7 numarası verilmiş olan külçe şekilsiz olup her tarafından kırılmış, kalın bir parça şeklindedir. Bu buluntu mamul bir maddeye ait olmayacak kadar kalındır. Ancak bu malzemenin de daha sonra eritilerek bir başka mamul madde yapımında kullanılmak istenmesi olasıdır.

3.1. Atık Parçalar-Fritler-Külçeler

2011 yılında C2 açmasında genişletilmiş alanda ele geçmiş 2011/9a; 2011/10a; 2011/10b; 2011/10c ve 2011/10d olarak numaralanmış atık parçalar üretim esnasında hatalı yapım nedeniyle biçimleri bozulmuş örnekler şeklindedir. Cam üreticisinin yeteri kadar çabuk çalışmadığı durumlarda soğuyan parçalar istenen şekle dönüşmemektedir. Bu grupta yer alan 2011/9a numarası verilmiş açık yeşil saydam cam hamurlu buluntu açık ağızlı bir kap biçiminde imal edilmek istenmiştir. Kalın çeperli yapının önce düz sonra konik olan tabanının bir kısmı ele geçmiştir. Bu kabın dışa dönük kısmı ya kulp yapılmaya çalışılmış ya da dışa kıvrılarak katlanmak istenmiş ama sonuç başarılı olamamıştır. Her taraftan kırılmış olan bu cam kap parçası atık malzeme olarak, işlenmeden yarım bırakılmıştır.

Aynı alanda bulunmuş olan 2011/10a numaralı buluntu ise yaklaşık 19 cm çapında parlak yeşil renkli cam hamurundan kalın çeperli büyük bir kap olarak tasarlanmış ama sonuç yine başarılı olmamıştır. Arada boşluk bulunan ikiye katlanmış kabın ağız kısmında bir taraf bozuk kıvrımlar içermektedir. Yine aynı alanda bulunmuş olan 2011/10c numaralı buluntu ise parlak yeşil renkli cam hamurundan bir tarafı aşağı sarkmış silindirik biçimli atık bir parçadır. Üzerine opak beyaz ince lif karışık şekiller halinde sarılmıştır. Cam imalatçısının cam lifleri yanlışlıkla cam hamuruna akıttığı ve kabartma liflerin böylece oluştuğu görülmektedir. Bu buluntu iki parça olup yapıştırılmıştır. Aynı şekilde yine atık malzeme olan 2011/10b ve 2011/10d numaralı buluntuların da biçim verilirken bozulan ya da mamul maddenin istenmeyen kısımlarından kesilerek atılan parçalar olduğu açıktır. 2011/7 numaralı buluntu yukarıda değinildiği gibi bir cam külçe-ingot parçasıdır. Yine C2 açmasında ele geçmiştir. Bu cam külçesi sarı yeşil lacivert renkleri içinde barındırmakta, özellikle Serçe Batığı cam külçelerini akla getirmektedir. Marmaris Serçe batığının da gösterdiği gibi Bizans Çağı'nda her zaman cam külçeler gemilerle taşınmakta ve

gemilerin uğradığı limanlardaki cam atölyelerinde tekrar eritilerek mamul madde yapılmaktaydı. Bu daha büyük bir külçeden ayrılmış parçanın da yeniden yapım için taşındığı ve imalat amaçlı kullanıldığı açıktır. Kule Arkası açma 6'da ele geçen 2011/27 numaralı buluntu yine bir külçeden kopmuş bir parça olmalıdır. Yeşil renk ağırlıklı bu külçe içinde farklı renk tonları da bulunmaktadır. 2011 yılında Myndos Asar Adası kazı çalışmalarında aynı alanda ele geçen bu atık parçalar burada cam üretimi yapıldığını göstermektedir. Belki Asar Adası'nda Erken Bizans Çağı'nda bir cam atölyesi vardı. O çağda özellikle büyük kilisenin cam malzeme gereksinimini karşılamak üzere kandiller, pencere camları, kadehler ve sofralar malzemesi imal edilmiş olması çok güçlü bir olasılıktır. Bu nedenle ya Asar Adası üzerinde ya da ana karada kalıcı bir atölye kurulmuş olabilir. Ancak bunu kesin olarak söyleyebilmek için Myndos Antik Kenti'nde ileride yapılacak kazılarda bir imalat fırının bulunması gerekmektedir. Diğer taraftan Roma Çağı'nda ve sonraki yıllarda birçok alanda gezici cam ustalarının üretim yaptığı bilinmektedir. Asar Adası'nda da böyle geçici ustalar da çalışmış olabilir, Fritler genelde cam atölyelerinde kırılmış camlardır. Kimi zaman bu parçaların uygun olanları daha sonra tekrar şekillendirilirdi. Özgü Çömezoglu "Ortaçağ Cam Üretiminde Myra'nın Yeri" adlı makalesinde Myra'da bulunmuş yuvarlak kabarcıklar içeren cam köpüklerinden söz etmektedir. Alishar Höyük Kazılarında, C. Aleksander'in belirttiği gibi cam yapımını gösteren üretim artıkları bulunmuştur. Alishar Höyük'te bulunmuş olan birçok mamul maddenin yanı sıra atık camlar, cam topaklar ve erimiş camın üzerinden alınmış köpük parçasının buradaki yerel işçiliğe işaret ettiği belirtilmiştir. Myndos Asar Adası'nda benzer bazı buluntulara rastlanılmıştır. Ancak bunların böyle cam köpükleri olup olmadığı yapılacak analizler sonucunda anlaşılacaktır. Yukarda tanımlamaya çalışılan C2 açmasında ele geçmiş atık malzeme ve fritlerin yanı sıra bu açmada 3 adet Bizans sikkeleri bulunmuştur. Bu bronz sikkelerden birinde ön yüzde Cons-

tantin IV(668-685) ile Constans II ve arada haç bulunmaktadır (M.Ö. 641-668). Bozuk yüzeyli olan diğer iki sikke de Bizans çağına ait ve olasılıkla yakın tarihli olmalıdır. İstanbul Marmaray Yenikapı-Metro 2005-2008 yılı kazılarında ve Sirkeci Marmaray Kurtarma Kazıları'nda ele geçmiş bir çok atık parça, frit ve külçe örnekleri bulunmaktadır. Ergün Laflı Paphlagonia Hadrianopolis kazısında birçok cüruf örneğinin ele geçtiğini belirtmekte ve üretim hataları ile beraber ikincil üretimin Hadrianopolis'te yapıldığını belirtmektedir. Ç.Gençler Hierapolis buluntuları makalesinde Tritonlu Nymphaion Kazıları'nda cam cüruflarının bulunmuş olmasını cam üretiminin belirtisi olarak kabul etmiştir. Anamur Kazıları'nda bulunmuş olan cam örnekleri M.Stern'in de belirttiği gibi kentte cam üretimi yapıldığını göstermektedir. Ayrıca ortaya çıkarılmış olan iki cam fırını ve cam atıkları da bu savı desteklemektedir. Niğde Porsuk Höyük'te yapılan arkeolojik kazılarda da cam buluntuları ele geçmiştir.

2012 yılı kazılarında ele geçen 2012/31 numara verilmiş olan cam buluntu kalın çeperli sarı renkli hamurlu kenarı kıvrık bir atık parçadır. 2012/11 parlak siyah renkli silindirik parça ise bir cüruf örneğidir. 2012/16a ve 16b de yine aynı renk cüruflardır. 2012/25 numaralı koyu renk toprakla karışık atık malzemenin içinde cam kalıntıları izlenmektedir. Bu buluntu da cam köpüğü olabilir. 2012/34a-b yine cüruf örnekleri olup 2 amorf parça halinde ele geçmiştir. 2012/35b parlak siyah renkli külçe şeklinde obsidyene benzer bir buluntudur. Parlak siyah renkli bu homojen ve hava kabarcığı olmayan buluntu Kapadokya bölgesinde, Niğde-Tyana ören yerinde bulunmuş siyah renkli buluntu ile benzerlik göstermektedir. Kimyasal analizi yapılmış olan malzemenin Tyana'daki Baptisteryum ve Portikoda bulunan mozaiklerde kullanılmak üzere Göllüdağ'dan temin edildiği, C.L. Serra-A. Silvestri-G. Molin'in arkeometrik çalışmalar sonucunda yapılan yayından anlaşılmıştır. Natron camı olarak belirtilen Göllüdağ buluntusunun analizi yapılmış ve soda külü (sodyum karbonat) olarak adlandırılan

bu maddenin cam yapımında önemli bir element olduğu ve Trona madeninden elde edildiği anlaşılmıştır. Bu madenin Eski Mısırda mumya yapımında kullanıldığı bilinmektedir. Ülkemizde Beypazarı İlçesi'nde Amerika'daki **Wyoming** eyaletinden sonra ikinci büyük rezerv Trona madeni bulunmaktadır. Obsidyene benzer bu siyah natron camı buluntusu Myndos ve çevresinde birçok örneği olan mozaiklerin yapımında kullanılmak üzere yöreye getirilmiş olmalıdır. Bu buluntular ve benzer örneklerin çoğalması Myndos Ören Yeri'nde cam imalatının yapıldığı tezini güçlendirmektedir.

3.2. Pencere Camları

2011 yılı Myndos Kazıları'nda birçok kırık pencere camı ele geçmiştir. Bunların Bizans Çağı'nın çeşitli dönemlerine tarihlenmesi olasıdır. Düz olarak imal edilmeleri nedeniyle çabuk tahrip olmaları pencere camlarının sürekli olarak yenilenmelerine neden olmuştur. Pencere camları adadaki büyük kiliseye ait olmalıdır. Bizans İmparatorluğunun başkenti Constantinopolis'e bağlı olan Myndos kilisesi Karia Bölgesi'ndeki önemli bir hristiyanlık merkeziydi.

2011/20d ile numaralanmış sarı cam hamurlu bir pencere camı parçası saydam ve ince çeperli yapımı olup üzerinde iç içe geçmiş konsantrik halkalar bulunmaktadır. Bu konsantrik halkaların ön yüzde yiv şekilli arka yüzde ise düz olduğu görülmektedir. Bu görünümü ile İstanbul Sirkeci'de bulunmuş ve Serra Kanyak tarafından yayınlanmış göbekli camları anımsatmaktadır. Bu pencere camlarının farklı yapım teknikleri olduğu bilinmektedir. Adı geçen makalede tanımlandığı gibi dökme ve silindir camlar daha kalındırlar ve tam saydam değildirler. Göbekli camlar ise farklı teknikle yapılmış ve daha ince ve saydam görünümlüdür. Bunların yapım teknikleri bir çubuğun ucuna alınan cam hamuru üflenerek balon şekli verilmekte sonra ahşap kalıpta biçimlendirilerek bir nobleye tutturulmakta, daha sonra metal çubuğa bağlı olan kısım kesilerek ahşap spatulayla düzeltilerek çevrilmekte ve açık bir biçim verilmekteydi. Bu camların

ortası yuvarlak biçimli omphaloslu olduğu için göbekli cam olarak adlandırılıyorlardı.

Kazılar sırasında dökme ve silindir cam örnekleri de kırık parçalar halinde bulunmuştur. İstanbul Saraçhane Kazıları'nda bazı benzer pencere camı örnekleri ele geçmiştir. Ayrıca son yıllarda sürdürülen Yenikapı-Marmaray ve Sirkeci kazılarında ve Sardes'te, Anamur'da ve Bergama'da yapılan kazılarda Erken Bizans Çağı'na verilen pencere camlarına ait pek çok örnek bulunmuştur.

2012 yılı kazılarında da yukarıda değinildiği gibi bazı pencere camlarına ait buluntular ele geçmiştir. Bunlardan 2012/30 numara verilmiş olan bezemesiz düz pencere camı parçalarından 4 tanesi birbirleriyle uyum sağlamaktadır. Aynı alanda bulunmuş olan bazı parçaların da yine bu gruba ait olması olasılığı vardır. Birleşen 3 tane parçanın üst kenar çizgisi bellidir. Kenar kısımları daha kalın olan bu yeşil renkli yarı saydam camlar silindir ya da dökme cam olarak imal edilmiş olmalıdır. Benzerlerini İstanbul-Sirkeci, Bergama ve Sardes Kazıları'nda bulduğumuz pencere camı örnekleri arasında yer alırlar. Aynı yıl kazılarında Asar Adası'nda ele geçen 2012/22 (açık yeşil); 2012/23a (sarı renkli), 2012/29a (sarı) ve 2012/29-b (yeşil) numaralı pencere cam parçaları yiv bezemeleriyle dikkat çekmektedir. Benzerlerinin Sırbistan'daki Jelicha dağında yer alan bir kutsal merkez olan Gradina'daki kilise ve yapılarda sürdürülen kazılarda bulunduğu, Krizanac'ın "Glass from Early Byzantine Gradina on Mount Jelica (Serbia)" adlı yayınından anlaşılmıştır. Gradina camlarının çoğunun yeşil renkte, bazılarının da kahverengi olduğu ve kimisinin düz kimisinin de yivli bezemeli olduğu belirtilmiştir. Gradina'ya yakın çevrede Gamzigrad Romiliana'daki bazilikada yapılan kazılarda bulunmuş olan cam parçalarının önce düz daha sonra ikinci kullanımda aletle kesilerek rötuşlandığı da belirtilmiştir.

Asar Adası buluntuları arasında F4 sondajında bulunmuş olan 2012/22 numaralı parça üzerindeki dal ve yaprak deseni

kesme yiv bezeme olarak yapılmıştır. Parça üzerinde görülen dikey motifin sıralı olarak devam ettiği sanılmaktadır. Ancak kırık parçadan tam bir motif çıkarmak zordur. Diğer küçük parçalarda da kesme motifi bulunmaktadır. Sırbistan buluntularında olduğu gibi Myndos buluntularının da Erken Bizans Çağı'na ait olması gerekir.

3.3. Sence-Oyuntaşı-Boncuk

2011 yılında kule arkası 3 nolu sondajda ele geçmiş bir cam ağırlık-mühür, yüzeyi bozuk olmakla beraber genel bir fikir vermektedir. Bilindiği gibi sencerler altın sikke ve değerli malzemelerin tartı işleminde kullanılmaktaydı. Kalıba baskı yöntemiyle yapılmış bu sancenin arka yüzü düzdür. Ön yüzünde ortada bir büst kabartma olarak yer alır. Büstün etrafında içine bazı harfler yerleştirilmiş yuvarlak kavislerden oluşmuş bir çerçeve bulunmaktadır. 2-3 harfin ancak görülebildiği bu çerçeve ortadaki kutsal kişinin etrafında yer almaktadır. Paphlagonia Hadrianoupolis'te 2006-2008 kazılarında Hamam A'da bulunmuş olan bir cam sence ortadaki büst ve etrafındaki yuvarlak dalgali çerçeve ile Myndos sencesine benzemektedir. Üzerinde "Theodorou" yazısı bulunan Hadrianoupolis sencesi diğer cam buluntularla birlikte Erken Bizans Çağı 5-8.yüzyıl arasına tarihlenmiştir. Myndos sencesi üzerindeki yazı okunamadığı için tam olarak tanımlanamamakla beraber genel görünüm olarak Erken Bizans Çağı'na ait olabileceği düşünülmektedir. Türkiye Şişe ve Cam Fabrikaları A.Ş. Koleksiyonu'nda bulunan bir cam sancenin ortasındaki Eparkhos büstü Myndos örneğine benzemekte ancak çevresindeki yazı ile bizim örneğimizden ayrılmaktadır.

Genelde çoğu kazılarda Roma İmparatorluk Çağı'na ve daha sonraki dönemlere ait birçok oyun taşı ya da yüzük kaşı olarak kullanılmak üzere imal edilmiş cam objeler bulunmuştur. Bunlar bazı kazılarda mezar buluntusu olarak ele geçmiştir. Myndos Kazısı'nda bulunmuş oyun taşı ya da yüzük kaşı olarak imal edilmiş 2011/11 numaralı buluntu yeşil renkli cam hamurundandır.

Üstü bombeli alt kısmı düz olan bu buluntunun dış yüzeyi zaman içinde çok bozulmuş irrize olmuştur. Sardes'te bulunmuş ve yüzük taşı olarak tanıtılmış düz bezemesiz kaşın İ.S. 400 tarihinden sonra yapıldığı ileri sürülmüştür. Alexandreia Troas'da bulunmuş ve oyun taşı olarak nitelendirilmiş yapının ise karışık konteksten gelmesi nedeniyle Roma ya da Erken Bizans tanımı yapılamamıştır.

2011/23 numaralı boncuk mavi cam hamurlu olup içi uzunluğuna delinmiştir. Bu da bir elbiseye tutturulan aplik süsü de olabileceğini göstermektedir. 2012 yılı buluntuları arasında 2012/32 numaralı yeşil renkli oyun taşı-boncuk bir tarafı kırık üstü bombeli yapımlıdır. 2012/33 ise parlak sarı renkli biçim olarak aynı yapımlıdır. Bodrum Müzesinde Kızılağaç yöresinden müzeye getirilmiş 68 adet benzer buluntu halen cam salonunda sergilenmektedir.

3.4. Sofra Eşyaları ve Kandiller

2011 yılı kazılarında kadeh (yemişlik) ya da kandil olduğu sanılan bir örnek bulunmuştur. Bu yapıta 2011/30a numarası verilmiştir. Kadeh-kandil parçası farklı bir örnek olarak göze çarpmaktadır. Açık yeşil-sarımsı cam hamurlu dip kısmı koyu mavi renkli bu buluntu kule arkası 2 açmasında bulunmuştur. Benzer bir buluntu Efes Yamaçevler II'de ele geçmiştir. Efes buluntusu alt kısmı spiral kıvrımlı farklı biçimlidir. Myndos Asar Adası'nda bulunmuş olan yapının alt kısmı kırık olduğu için tam bir karşılaştırma yapmak olanağı yoktur. Efes Yamaçevler kandili 6.yüzyıl sonu 7.yüzyıl başına verilmiştir. Bu kandiller dışa açılımlı çeperli ve dip uzantıları olan yapımlar şeklindedir. Myndos örneği hamuru hava kabarcıklı ayrıca dış yüzeyde bozulmalar olan bir yapımdır.

Açık yeşil renkli bir vazo-kadeh ayağı 2011 yılında Asar Adası'ndaki kule arkasında bulunmuştur. 2011/14a numarası verilmiş olan bu yapıım kaide içinin masif dolgu olmasıyla göze çarpar. İnce çeperli bu kaide Erken Bizans Çağı'na tarihlenmektedir. Bu

kırık kaidenin Kaunos ve Hierapolis'te benzerleri bulunmaktadır.

Aynı yıl bulunmuş bir kulp Asar Adası'ndaki kule arkasında açılan 5. açmada ele geçmiştir ve 2011/20b numarası verilmiştir. Bu kulpların askılı kandillere ait olduğu bulunmuş olan birçok örnekten bilinmektedir. Limyra'da, Sardes'te ve Hierapolis'te benzer kulplar bulunmuştur. Ayrıca yurt dışında özellikle Karadeniz kıyılarında yapılan kazılarda benzer kulp örnekleri ele geçmiştir. Asar Adası'nda önceki yıllarda yapılan kazılarda benzer kulp örnekleri bulunmuştur. 2012 yılında ele geçen diğer kulp örnekleri de 2012/6 ve 2012/38a numarası verilen ve yeşil renkli kandillere ait olduğunu düşündüğümüz yapımlardır. 2012/38a'nın kaba yapışma yerinden bir parçası da bulunmaktadır. Bu kandil kulplarına benzer Karadeniz Bölgesi'nde Abhazy'a da Gyenos'taki kilisede 38 tane kandil kulbu bulunmuş ve bunlar 6-7.yüzyıla tarihlenmiştir. İsrail Migdal Ashqelon mezar buluntuları ve Kudüs (Binyanei Ha'uma) ile Ras Abu Ma'aruf Kazıları'nda da benzer kulplar ele geçmiştir. 2012/2 numaralı farklı bir kulp ise daha büyük yapımlı bir kaba ait olmalıdır. Bu kulp açık mavi mat cam hamurludur ve bir sürahi kulpu formuna sahiptir. Gövdeye birleşme yeri bulunan kıvrık kulbun Roma ve Bizans Çağı'nda çok kullanılan sofraya eşyalarından bir sürahiye ait olduğu düşünülmektedir.

2011 yılında şişe ağız kenar parçası ya da kase olduğu düşünülen bir buluntu Asar Adası'ndaki kule arkasında 3 numaralı sondajda ele geçmiştir. 2011/14c numarası verilmiş olan huni biçimi ağızlı çok açık yeşil renkli bu yapım ince çeperli ve yuvarlatılmış basit ağız kenarlıdır. Limyra'da bulunmuş olan benzer bir yapım geniş şişe ağız olarak tanımlanmıştır. Bu imalat Roma Çağı'nda, 2.yüzyıldan başlayarak Bizans Dönemi ortalarına kadar kullanılmış şişe formları arasında yer almaktadır. Aynı tipin Sagalassos'taki benzerleri ise 4-5.yüzyıla aittir.

Kaunos'ta bulunmuş ve Erken Bizans Dönemi'ne tarihlenmiş huni ağızlı yapımlarda kimi zaman ağız altında lif bant sarılı

olduğu belirtilmiştir. Myndos buluntusunun hamurunda ince çizgiler bulunmaktadır. Daha küçük bir şişeye ait 2011/17c numaralı yine huni ağızlı mavi cam hamurlu yapıt aynı formda imal edilmiştir.

2011/22-b ise küçük renksiz yakın çok açık mavi renkli bir kase ağız kenar parçası olup yuvarlatılmış ağızlı, ağız altı düz şerit biçimli yapılmıştır, Gövdesi dibe doğru biraz daralır form göstermektedir. Altta iki sıra sarı boya ile bezeme yapılmıştır. Bu kase parçasının benzerlerine Sardes, Hierapolis gibi cam buluntu yayınları yapılmış kazı alanlarında rastlamak olasıdır. Ayrıca Sırbistan Gradina'da ve Kırım Chersonesos'da da benzerlerini bulmak mümkündür. Bu şekil kase-şişe ağızlarının Geç Roma Çağı'nda yapıldığı bilinmektedir. Ancak yukarıda saydığımız buluntular gibi Myndos örneğinin de Erken Bizans Dönemi'ne 5-7.yüzyıla ait olduğu düşünülmektedir.

2011/13a numaralı yeşil cam hamurlu ince çeperli kase-bardak dışa çekik ağız kenarı ile göze çarpmaktadır. C.İsings'in sınıflandırmasına göre 106c formuna benzer bir biçime sahiptir. Bu yayında batıdaki örneklerle dayanılarak böyle bezemesiz bardakların 4-5.yüzyıla ait olduğu belirtilmiştir. Kırım Chersonesos Kazıları'nda bulunmuş benzer forma sahip bardaklar Erken Bizans Çağı'na tarihlenmiştir. Aleksandreia Troas'ta ele geçmiş Geç İmparatorluk Çağı'na ait olduğu belirtilen bezemesiz bardaklar arasında bu örneğe benzer bir yapım da bulunmaktadır. 2011 yılı D1-b açmasında bulunmuş olan 2011/21 numaralı yeşil cam hamurlu bardak ya da şişe ağız kenarı iki parça olarak bulunmuş ve yapıştırılmıştır. Ağız kenarı geniş katlamalı olan yapım dışa ve içe katlanmış ve arada bir boşluk bırakılmıştır. Gövdesine ait bir parçanın da altı kırık olarak var olduğu görülmektedir. Bu yapım parlak yeşil rengi ile göze çarpmaktadır. Hierapolis'te, Hadrianoupolis'te ve İstanbul Saraçhane Kazıları'nda benzerleri bulunan yapım ağız kenarının tam form vermesi açısından önemlidir.

Asar Adası'nda 2011 yılında D1-a açmasında bir şişe boynu bulunmuştur.

2011/22a numarası verilmiş olan bu buluntu mavi cam hamurlu olup düz basit yuvarlatılmış ağız kenarlıdır. Ağız kenarından gövde başlangıç yerine kadar ele geçen şişe boynu, Sardes, Limyra, Kaunos ve Paphlagonia Hadrianoupolis'te bulunmuş şişe boyunları ile benzerlik taşımaktadır. Bu yapımlar her ne kadar Geç Roma Çağı'nda çok kullanılmış şişe boyunları ile aynı olmakla beraber yukarıda belirtilen kazı alanlarında ele geçmiş buluntular ile karşılaştırılarak aynı döneme yani 5-8. yüzyıl arasına tarihlenmiştir. Yukarıda tanımlamaya çalışılan sofraya eşyaları görüldüğü gibi günlük kullanım kapları olup çokça üretilen ucuz eşyalar arasında yer almaktadır. Bu nedenle bunların ithal edilmeyip yerel olarak imal edildikleri düşünülmektedir.

2012 yılında kase, şişe, bardak, kavanoz gibi sofraya eşyalarına ait ağız kenar parçaları da ele geçmiştir. Bunlar arasında 2012/13b numarası verilen yapımlar huni biçimli bir şişe ağız kenar parçası olup ağız kenarı dışa ve içe katlanmış ağız altında yuvarlak halka şekilli kıvrım oluşmuştur. Hierapolis ve Sagalassos'ta benzerleri olan yapımlar 5-7.yüzyıl arasında yapılmış olmalıdır. Küçük bir bardak-kase ağız kenar parçasına 2012/19b numarası verilmiştir. Bu küçük sarı renkli kase ağız kenar parçasının dışa çekik yapımlı olduğu görülmektedir. 2012/5 numaralı kase ağız kenar parçası ise çok açık yeşil renkli çok ince çeperli boyun kısmı konveks ve benzerlerini Efes, Hierapolis ve Kırım'da bulunan yapımlar arasında yer almaktadır. 2012/7a numarası verilen derin bir kaba ait ağız kenar parçası kenarındaki dikey kesme izi ile göze çarpar. Bu tip yapımlar daha çok kandil olarak kullanılan bardak şekilli örnekler arasında sayılabilir. 2012/7b numaralı buluntu ise fincan formundadır. Açık yeşil geçirgen cam hamurlu gövde üzerinde koyu yeşil kabartma lif bantı sarılı bir yapımdır. Geç Roma Erken Bizans Çağı'nda benzerleri Sardes, Bergama gibi kazı alanlarında bulunmuş olan lif bezemeli yapımlara bir örnektir. İsrail'de Migdal Ashqelon mezar kazısında da lif bant sarılı cam kap parçaları bulunmuştur. 2012/9 ise mavi cam hamurlu basit ağız

kenarlı bir bardak-kase ağız kenar parçası olup paralel kesme izleri olan bir yapımdır. 2012/14 numaralı yine mavi cam hamurlu yapımlar ise yine kase ağız kenar parçası olup kesme bezemelidir. 2012/4 numaralı yapımlar ise kalın çeperli, içte 3 sıra çark kesme bezeme bulunan ancak yarım kalmış bir atık parça olmalıdır. 2012/27 ve 2012/28 açık mavimsi kase ağız kenar parçaları olup aynı forma sahiptirler. 2012 yılında bulunmuş 2012/3 numarası verilmiş parlak mavi opak cam hamurlu bir kaba ait kulplu buluntunun benzeri bulunamamıştır. Nedeni kulpun kap gövdesine yapışık olmasıdır. Kandillerde genellikle kulplar içinden askı zinciri geçmesi için açık yapıldır. Ancak burada farklı bir durum söz konusudur. Bu kap parçasının üzerindeki çıkıntının kulp olmayıp literatürde siğil olarak geçen kap gövdesinde çıkıntılı bezemeler şeklinde süslemeler olan yapımlar arasında olabileceği düşünülmektedir. Asar Adası'nda açılan bir sarnıç dibinde glazürlü Bizans seramikleri ile birlikte bulunan bu yapıt ilginç bir örnek oluşturmaktadır.

2012 yılında bir şişeye ait boyun parçası bulunmuştur. 2012/37 numaralı bu şişe boyun parçası gövde başlangıç yerinden kırılmıştır. Şişe kalıpta yapılmış gövde başlangıç yerinde dilimli kısımların da görüldüğü bir yapımdır. Bu şişenin benzeri Yassıada Bizans Batığı'nda bulunmaktadır. Ancak Myndos örneği Yassıada buluntusuna göre daha kalın çeperli bir yapımdır. Yassıada Bizans Batığı'nda bulunmuş olan bu şişe diğer buluntularla beraber 7.yüzyıla Heraklius Dönemi'ne tarihlenmiştir.

2012 yılında ele geçen bir buluntuya 2012/38b numarası verilmiştir. Bu sarı renkli kase ağız kenar parçası üzerinde katlanmış aplike bir parça daha bulunmaktadır. İsrail'deki Kudüs Binyanei Ha'uma Kazıları'nda Roma tabakasında bulunmuş ve 2. yüzyıla tarihlenmiş bir kase ağız kenarı ile benzerlik göstermektedir.

3.5. Koku Şişesi

2012 yılında D2c açmasında bir Unguentarium dip parçası ele geçmiştir. 2012/13a numarası verilmiş olan bu açık

yeşil mavi doğal cam renkli koku şişesinin üst kısmından kırıktır. Şişe tabanı biraz dışa çıkık iç taban ise konkav biçimlidir. İsing's'in Form 82b olarak belirlediği tipe benzemektedir. Bu tipin Roma Çağı'nda 2.yüzyıldan itibaren yapıldığı anlaşılmaktadır. Mezara gömü armağanı olarak konulmuş bu koku şişelerinin az da olsa Bizans Çağı'nda da yapımına devam edildiği bulunan örneklerden bilinmektedir. Hierapolis, Limyra, Sardes gibi ülkemizdeki ören yerlerinde bulunmuş benzerleri 4. yüzyıla tarihlenmiştir. Ayrıca Kırım'da ve Doğu Karadeniz Bölgesi'nde yapılan kazılarda da Erken Bizans Dönemi'ne tarihlenen benzer yapımlar bulunmuştur.

3.6. Kaideler

2011 yılında C2 açmasında bulunmuş olan 2011/19 numara verilmiş olan yoğun cam hamurlu kalın çeperli bir buluntu özellikle koyu sarımsı zeytin yeşili rengi ile göze çarpmaktadır. Bu kalın cam hamurlu kalıpta yapılmış kırık parçanın bir kaideye ait olabileceği düşünülmektedir. Yapıtın günümüze kırık olarak gelmesi kesin bir şey söylemeyi zorlaştırmaktadır. Kaide kenarından dışa doğru iki sıra kıvrım olan bu yapıtın bir benzeri de aynı yıl kazı toprağı içinde ele geçmiştir. 2011/9b numarası verilmiş aynı renk ve yoğunlukta olan bu yapım da kalın hacimli cam hamurlu olup olasılıkla kalıpta biçimlendirilmiştir. Yapıt dışta dört sıra konkav profil yapar şekilde düzenlenmiştir. Her iki buluntunun da parça olması tanımlamayı güçleştirmektedir. İleriki yıllarda kazılar devam ettikçe başka buluntular bu örneklerin tam olarak nitelendirilmesine yol açabilecektir.

Saklama kabı olarak kullanılan bir şişeye ait dip parçası ise 2011 yılında D1-b açmasında ele geçmiştir. Bu 2011/18a numarası verilmiş olan sarı cam hamurlu kalın çeperli şişe dibi önceki yıllarda bulunmuş olan iki yapıtla benzerlik göstermektedir. Bu kabın bir benzeri de İasos Kazıları'nda bulunmuştur. Myndos Asar Adası'nda bulunmuş bu sekizgen şişe tabanının halen sadece yarısı kalmıştır. Bu yapıtın iç yüzeyi konik biçimlidir. Kalın cam hamurlu ve kalıpta

yapılmış bu kırık şişe malzeme depolamak için yapılmış şişeler arasında yer almaktadır. Roma Çağı'ndan itibaren kalıpta yapılmış bu şişelerin birçok benzeri bulunmaktadır. Erken Hristiyanlık Çağı'nda da çeşitli gereksinimler için yapımlarına bir süre devam edilmiştir. Bu yapıtlardan 2006 yılında Myndos Kazıları'nda ilk bulunmuş olan şişe dibinin taban kısmında iki kabartma harf bulunmaktadır. Diğer buluntu ise yazısız olarak yine kırık parça şeklinde ele geçmiştir. Bu üç buluntu sekizgen şişelerin Myndos Antik Kenti'nde yerel bir atelyede yapılmış olmasını göstermesi açısından önemlidir.

2011 yılında D1a sondaj çalışması sırasında bulunmuş olan yeşil cam hamurlu şişe alt kısmına 2011/24 numara verilmiştir. Yoğun cam hamurlu tabanı konkav bu şişekandil dip parçası Sagalassos'ta 1990 yılında bulunmuş olan bir şişe dip parçasına benzemektedir. Bu konuda bir çalışması bulunan C. Lightfoot'a göre Geç Roma Çağı'na 4-5.yüzyıla tarihlenmiştir. Bu dip parçasının Limyra'da da bir benzeri bulunmaktadır. Sardes buluntuları arasında da Erken Bizans Dönemi'ne ait olduğu belirtilen konkav kaide örnekleri vardır. Myndos Asar Adası buluntusu bu dip parçasının kap gövdesine ait bir kısmı da günümüze kalmıştır.

2012 yılında yeşil renkli 2012/8 numarası verilmiş bir askılı kandil dip parçası bulunmuştur. Benzerlerine Sagalassos'da, Limyra'da ve Kırım'da rastladığımız bu kandil diplerinin erken Bizans Çağı'na ait olduğu düşünülmektedir. Aynı şekilde bir başka kandil dip parçasına 2012/41c numarası verilmiştir. Askılı bir kandile ait olan bu dip kısmı açık sarı renklidir.

3.7. Kandil Uçları

Myndos Asar Adası Bizans Çağı kilisesi ve çevresindeki yapılarda birçok cam kandil kullanıldığı ele geçen kandil diplerinden anlaşılmaktadır. Bizans Dönemi'ne ait kandiller değişik formlarda yapılyordu. Bunların Mısır Karanis'te bulunmuş olanları konik biçimli olup kimi zamanda mavi benek süslemelidir. Bu kandillerin farklı bir tipi de Ürdün Gerasa örneklerinde olduğu gibi üst kısmı geniş çanak şekilli, kimi za-

man da bardak formudur. Genel olarak kandiller kilise ve sinagoglarda polykandelonlara oturtulmak üzere yapılmışlardır. Bu nedenle çok sayıda imal edilmişlerdir. Bunların sarkık uçlarının içi boş ya da nadiren dolgu şekillidir. Contardi'nin İasos 2009 (res.5) yılı makalesinde belirttiği gibi zincirle asılı polykandelon boşluklarına oturtulan sivri uçlu kandiller 6-8.yüzyıla tarihlenmiştir.

2011 yılında Asar Adası'nda yapılan kazılarda bulunmuş olan kandillere ait dip kısımlarına 2011/4, 2011/6, 2011/14b, 2011/16, 2011/29, 2011/20b, 2011/20c numaraları verilmiştir. Bu saplı kandil dipleri bastırılmış düztabanlı gövdeleri silindirik içleri boş yapımlar şeklindedir. 2011/16 numaralı kandil dibi sarımsı yeşil renkli, dip yoğun cam hamurlu yukarı doğru incelikte yapılmıştır. Dış yüzde çatlaklar vardır. Bu yapımlar Isings'in Form 106d örneğine yakın olmakla beraber orada daha sivri bir uç söz konusudur. Myndos yapımları ise Crawford-Harden'in makalesinde yer verdiği düz tabanlı silindir gövdeli yapımlara uymaktadır. Bu kandillerin gövde biçimleri sivri uçlu konik yapımlar şeklinde değil üstü bardak şekilli yapımlar olmalıdır. Konik biçimli kandillerin bazılarında mavi benek bezeme beğeni ile kullanılmıştır. Mısır'da Karanis'te bulunmuş olan konik kandiller koyu yeşil renk üzerine mavi damlacıklarla bezenmiştir. Doğu Akdeniz'deki üretim yerlerinde Ürdün ve İsrail'de de Migdal Ashqelon ve Ras Abu Ma'aruf ve Khirbet Tabaliya'da benzer yapımlar bulunmuştur. Özellikle Ürdün Gerasa buluntularının üst kısımlarının bardak şekilli olduğu bilinmektedir. Bu kandil diplerinin çok miktarda bulunması çabuk kırılıp atılmaları nedeniyle yenilerinin yapılmasına gereksinim duyulmasındandır. Ancak uç kısımları sağlam kalabilen bu yapımların ucuz maliyet nedeniyle yerel olarak Myndos'ta imal edilmiş olmaları gerekmektedir. Bu kandiller çoğunluk poplykandelon içlerine oturtulmakta, kimisi de bardak şeklinde yapıp masa üzerinde kullanılmaktaydı. Erken Bizans Çağı'na ait birçok örneği bulunan kandillerin Limyra'da, Kaunos'ta, Bergama'da benzerle-

ri vardır. Bergama Kazıları'nda daha çok akropoliste bulunmuş Myndos örneğine benzeyen içi boş kandil çubukları vardır. Bunlar 4-7. yüzyıla tarihlenmiştir. Genelde 2011 yılında bulunmuş olan bu kandil dipleri düztabanlı ve silindirik gövdeli olarak biçimlendirilmiştir. Ancak bunların içinde iki tanesi farklı yapımlıdır. Bunlardan 2011/31 numara verilmiş olan yapımlar alt kısmındaki ufak kaide ile diğerlerinden ayrılmaktadır. Alt kısmından kırık olan bu kaideli yapımlar Crowfoot-Harden'in makalesinde söz ettiği saplı kandil uçlarındandır. Benzer bir kandil ucu İsrail Khirbet Tabaliya'da bulunmuştur. Mısır'da Karanis'te bulunan yapımlar konik şekillidir ve Erken Bizans Çağı'na aittir. Kaunos buluntuları arasında benzer bir kandil dibi ele geçmiştir. Diğer buluntu ise 2011/5 numarası verilmiş içi dolgu bir kandil çubuğudur. Bu içi dolgu kandil çubuklarının daha nadir olduğu buluntu azlığından bilinmektedir.

2012 yılında Asar Adası'nda bir damla şekilli kandil dibi bulunmuştur. Siyah renkli masif dolgu opak camdan yapılma bu dip parçası İznik Tiyatro Kazıları'nda bulunmuş kandil dip örneklerine benzemektedir. Sap ucunda damla şekilli bu yapımlar Erken Bizans Çağı'na tarihlenmektedir. Daha önceki yıllarda Asar Adası Kazıları'nda ele geçmiş kandil uçlarına benzer bir buluntu da 2012 yılında bulunmuştur. 2012/26 numaralı bu buluntu içi boş kandil diplerine bir örnektir. Dış yüzünde bozulmalar olan buluntu açık yeşil renklidir.

3.8. Kadeh Kaideleri

Kilise, sinagog gibi kutsal yapılarda ya da evlerde şarap kadehi belki de kandil olarak kullanılmış yapımların günümüze ancak kaideleri gelebilmiştir. Bunların çabuk kırılan üst kısımları yok olmuş ancak sağlam olan kaide kısımları ele geçmiştir. 2011 yılında Asar Adası kazılarında farklı renklerde ve biçimde yapılmış kadeh kaideleri bulunmuştur. Açık mavi, parlak yeşil renklerde bu kaideler arasında bir de sarı renkli kaide bulunmaktadır. Bunlar üflendikten sonra kesilerek ikiye katlanmakta kimi zamanda bir nobleye tutturularak üst kısımlarına bi-

çim verilmekteydi. Bir de ekleme kadeh kaideleri vardır. Bu buluntulara ait çizimlerde görüldüğü gibi katlama sırasında oluşan yuvarlak boşluk taban etrafını dolaşmaktadır. Bu kadehlerin kaideleri Masif gövdeli ve içi oyuk yapımlar olmak üzere iki ana gruba ayrılmaktadır. Ayrıca kadehlerin düz gövdeli ve küresel formlara sahip oldukları görülmektedir. Renkler genelde yeşil mavi ve parlak yeşil tonlarında cam hamurunun kullanılmasıyla elde edilmiştir. C.Isings'in Form 111 olarak sınıfladığı ayaklı kadehler 4.yüzyıldan itibaren Akdeniz çevresinde görülür. Mısır Karanis, Ürdün Gerasa, Kıbrıs yapımlarının yanı sıra batıda da Roma'da, Sirakuza'da bazı katakomplarda bulunmuşlardır. 6-7. yüzyıl da yoğun olarak imal edilmiş bu kadehlerin yapımına daha sonra da devam edilmiştir. Myndos Asar Adası Kazıları'nda bulunmuş olan kaideler Z. Çakmakçı'nın kadeh kaideleri için yaptığı sınıflamaya göre tanıtılmaktadır.

2011 yılında bulunmuş ve 2011/2A numarası verilmiş olan açık mavi renkli kadeh kaidesi içi boş ve düz gövdeli olması nedeniyle tip A1b grubuna girmektedir. Aynı yıl bulunmuş olan yeşil renkli 2011/15 ve mavi renkli 2011/17b ve 2011/18bkadeh kaideleri de aynı gruba giren içi boş düz gövdeli yapımlar şeklindedir. Benzer örneklerine Hierapolis'te, Anamurium'da, Sardes'te, İstanbul Saraçhane Kazıları'nda da rastlanıldığı bilinmektedir. Bu yapımlar 5-7.yüzyıla tarihlendirilmiştir. Farklı özellikte içi dolgu düz gövdeli yapımlara ise 2011/2b ve 2011/22c numarası verilmiştir. Z. Çakmakçı'nın sınıflamasına göre B2a grubuna giren bu kaideler de açık yeşil doğal renkli camdan yapılmıştır. Her iki yapımda da dipte noble izi göze çarpar. Anadolu'da İasos'da, Hierapolis'te ve Demre'de ve Kaunos'ta benzerleri bulunan bu tip yapımlara Slovenia'da Tonovcov-Grad'da yapılan kazılarda ve ayrıca Sırbistan'da Gradina'da da rastlanılmıştır. 2011/25 numara verilmiş olan yeşil renkli kadeh kaidesi ikiye katlanmış konik tabanlı yapımlıdır. Dipte noble izi bulunur, üstte küresel boğumludur. İçi masif dolgu yapımlı ve küresel olması nedeniyle, Çakmakçı'nın sınıflamasına göre B1d ti-

pine girmektedir. Amorium'da ve Kadıkalesi'nde benzerleri olduğu bu yayında belirtilmiştir. 2011/17a numarası verilmiş olan kadeh kaidesi ise sarı rengi ile diğerlerinden ayrılmaktadır. Gövde içi boş ve küresel yapımlı olup bu farklı formdaki kaide Z.Çakmakçı'nın sınıflamasına göre A1a tipine girmektedir. Açık yeşil renkli 2011/3 ve 2011/ 28 numaralı kaideler de aynı tip de yapılmışlardır. Pek çok benzeri olan bu kaide örneklerine Hierapolis, Sardes, Amorium, Anemurium ve İzmir Agorası'nda rastlamak olasıdır. Genel olarak bu buluntular yine Erken Bizans Çağı'na 5-7. yüzyıla tarihlenmiştir.

2012 yılında Myndos Adası Kazıları'nda bulunmuş kadeh kaidelerine ait parçalar çok fazla değildir. Bunlardan 2012/21 numaralı kaide mavi renkli içi masif dolgu ve dipte noble izi olan bir yapımlı şeklindedir. Gövdesi düz olan kaidenin, asimetrik tabanı ikiye katlanmış ve arada içi boş halka şekilli bir alan kalmıştır. Kadeh kaidesi form özellikleri dikkate alınarak Z. Çakmakçı'nın tipolojisine göre B1c örneğine benzemektedir. Hierapolis'te bulunmuş olan benzer yapımlar 8-12.yüzyıl arasına tarihlenmiştir. Aynı yıl Asar Adası E2 sondajında kırık bir kadeh kaidesi bulunmuştur. 2012/27b numarası verilmiş olan kaidenin kesilerek katlanmış olduğu taban çeperindeki boş alandan belli olmaktadır. Dipte noble izi olan kaidenin gövde kısmı içi boş yapımlıdır. Z. Çakmakçı'nın tipolojisine göre A1b grubuna girmekte ancak burada üst açılım da görülebilmektedir. Benzer yapımların Hierapolis, Ephesos ve Sagalassos Kazıları'nda ele geçtiği yapılan yayınlardan bilinmektedir. Bu yapıt Erken Bizans Çağı'na 5-7.yüzyıla ait olmalıdır. Aynı yıl yarısı kırık bir kaide daha bulunmuş ve 2012/19a numarası verilmiştir. Yeşil cam hamurlu bu kaide yine tabanda noble izi olan küresel ve masif gövdeli yapımlıdır. Yine Hierapolis ve Sagalassos örneklerinin yanı sıra benzer bir yapımlı da İasos Kazıları'nda bulunmuştur. 2012 de bulunmuş 2012/17b numarası verilen örnek sadece taban kısmı bulunan gövdesi kırılmış bir kaidedir. Sarı cam hamurlu bu kaide konik tabanlı katlamalı ve geniş yuvarlak

halkalı bir yapımdır. Sonuncu buluntu ise 2012/39 numaralı bir kaidedir. Bu yapıt açık mavi renkli dipte noble izi olan konkav tabanlı gövde başlangıç yerinden kırık bir yapımdır. 2012/12 numaralı yapım ise mavi renkli taban kenarları kırık gövde kısmı içi boş olarak yapılmış kırık bir parçadır.

3.9. Kırık Parçalar

2011 yılında kazılarda bazı cam parçaları da ele geçmiştir. Üzeri yiv bezemeli bu örnekler küçük parça halinde oldukları için kabın formunu anlama olanağı yoktur. Ancak bezeme açısından bir fikir verebilir. Bunlardan 2011/26 numaralı buluntu kabartma paralel yivlerle süslü bir kaba ait olmalıdır. Roma İmparatorluk Çağı başlangıcından itibaren çok kullanılmış kalıba dö-küm ve üfleme kaplarda yiv bezeme beğeni ile kullanılmıştır. Bu erken dönem phialele-rin yapımına 1.yüzyıl sonlarında ara verilmiş ancak daha geç dönemlerde ön kalıp ve ka-lıba üfleme olarak yiv bezemeli ancak farklı formlarda yapımların imalatına devam edilmiştir. Myndos'ta bulunmuş olan parça çok küçük olduğu için lif bezemenin yatay ya da dikey mi olduğu anlaşılamamaktadır. Sardes'te lif dekorlu bir şişeye ait boyun parçası Erken Bizans Dönemi'ne verilmiştir. Benzer bir yapım Limyra'da ele geçmiştir. Bergama'da bulunmuş yatay lif bezemeli bir kabın daha çok kutsal alanlarda bulunduğu belirtilmiştir.

2011/13b numaralı küçük parça çok açık yeşil renklidir ve üzerinde koyu yeşil renkli lif bezeme paralel çizgiler şeklinde düzenlenmiştir. Ne tür bir kaba ait olduğunu bilmediğimiz ancak bir şişe parçası oldu-ğu düşünülen bu örneğin Sardes Kazısı'nda bir benzeri bulunmuştur. Sardes'te bulunmuş olan ve bir küçük şişeye ait olduğu be-lirtilen bu kalıba üfleme ve lif dekorlu boyun parçasının yanında İmparator Maurice (582-602) ve II. Constans (641-668) dö-nemlerine ait sikkeler bulunmuştur. 2011 yılında kule arkasında bulunmuş olan ve 2011/8 numarası verilmiş olan, küçük bir parça açık mavi ince çeperli bir kaba ait ol-malıdır. Üzerinde fasat kesme oval şekilli bezeme bulunmaktadır. Sardes Kazıları'nda

bulunan kesme bezemeli örneklerle benze-mektedir. Mısır'da Karanis Kazıları'nda benzer kesme örnekli kaseler ele geçmiştir.

2011/12 numaralı buluntu iki parça olarak ele geçmiş ve yapıştırılmıştır. Çok ince çeperli bu kase-bardak parçası yine kalıba üfleme olarak yapılmış yiv bezemeli-dir. Dikey yivler paralel hatlar halinde kabın etrafında yer almıştır. Halen Berlin Müze-si'ndeki benzer bir bardak 6-7.yüzyıla tarih-lendirilmiştir.

2012 yılında Asar Adası D2d açmasın-da bulunmuş küçük bir parça kum kalıp tekniğinde yapılmış bir koku şişesine ait olmalıdır. 2012/1 numarası verilmiş bu bu-luntu olasılıkla kaburgalı alabastronlar gru-bunda değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu yapıt genellikle gömü armağanı olarak kul-lanılan kaplara ait bir parça olmalıdır. Bu yapımlar önceleri Doğu Akdeniz'de Fenike atölyelerinde imal edilerek ihraç edilmişler-dir. Daha sonra Yunan Adaları'nda Rodos, Kıbrıs'ta ve Karadeniz'de benzerleri yapılmıştır. Myndos örneğine benzer Sardes Ka-zıları'nda ele geçmiş küçük bir örnek vardır. Myrina'da bulunmuş olan halen İstanbul Arkeoloji ve Louvre Müzeleri'nde korunan alabastronlar ve Bodrum Müzesi ile Berlin Müzesi'ndeki yapıtlar da benzer özellikler göstermektedir. Bu buluntular Helenistik Çağ'a tarihlenmiştir. Ancak Myndos'ta bu-lunan bu koku kabının tam formunu belir-lemek, çok küçük parça olması nedeniyle zordur. Aynı yıl Myndos Asar Adası Kazıla-rı'nda bulunmuş başka bir küçük buluntuya 2012/10 numara verilmiştir. Bu buluntu opak mavi cam hamurlu fon üzerine sarı lif bant sarılı bir kaptan kırılmış küçük bir par-çadır. Benzer bezemelerin bazı erken dönem boncuklar üzerinde de olduğu bilinmekte-dir. Labraunda Ören Yeri'nde yapılan kazı-larda kilise buluntuları arasında sarı dalgalı bantlı bir kaba belki de bir bardağa ait kü-çük bir buluntu Myndos örneğine benzer. Benzerinin Atina Agorası'nda da olduğu belirtilen bu buluntu 4-5.yüzyıla tarihlen-miştir (Athenian Agora XXXIV, p.160, pl.30, no 335).

2012 yılında E4 açmasında bulunmuş ve 2012/15 numarası verilmiş küçük bir parça mozaik cam görünümlüdür. Yeşil, sarı, kırmızı opak renklerde ki bu yapıt şerit bezemeli mozaik cam örneklerini anımsatmaktadır. Erken Roma İmparatorluk Çağ'ında Millefiori(bin çiçek) denilen kalıpta yapılmış mozaik cam örnekleri bulunmaktadır. Bunların Bizans Çağ'ında da yapımlarının sürdürüldüğü bulunan az örnekten anlaşılmaktadır. Benzerini Sardes'te bulduğumuz bu yapım yine Erken Bizans Çağ'ına ait olmalıdır.

2012 yılında bulunmuş ve yukarda da değinilen 2012/3 numarası verilmiş olan parlak mavi renkli kulplu yapım ise farklı bir forma sahiptir. Genelde kulpların askı amaçlı açık yapıldığı düşünülecek olursa bu örnek nadir yapımlar arasında sayılabilir. Bu buluntu Asar Adası'ndaki bir sarnıç dibinde sırlı Bizans seramikleri arasında ele geçmiştir. Bu kabın üst kısmı kırık olduğu için olasılıkla kulpun kaba yapışma yeri olan alt kısmı elimize geçmiştir. Belki de üst kısımda açık bir kulp şekli vardı. Bu küçük kabın diğer parçaları bulunmadan formu hakkında tam bir şey söylemek zordur.

2012 yılında beyaza yakın açık mavi cam hamurlu 2012/41a numaralı küçük bir parça dilimli ya da kaburgalı kaselere benzemektedir. Sadece diyagonal 3 dilim kalmış olan bu yapım iç kısmı düz dışta kaburgalar olan bir ince çeperli kaba ait olmalıdır. 2012/20, 2012/23b ve 2012/24 numaralı küçük kırık buluntular ise lif bezemeli kap örnekleri arasında yer alırlar. Bu bezeme türü Roma Çağ'ından başlamak üzere Bizans Çağ'ında da kullanılan bir süsleme şeklidir. Özellikle Bizans Çağ'ında ince çeperli kaplara uygulanan şişe boynu ya da gövde üzerinde ince lif sarılarak yapılan bir bezeme tarzıdır. 2012/36 ise yine bir kaba ait belki bir sürahinin gövde kısmından bir parça olabilir. Gövde üzerinde kabartma yiv şekilli bir parça bulunmaktadır. 2012/17a numaralı buluntu ise çubuk şekilli yeşil renkli kenarları düz ve iki taraftan kırık düz bir malzemedir. Bu parça daha çok bezeme amaçlı yapılmış örneklerle benzemektedir.

Yukarda tanıtılmaya çalışılan 2011-2012 Myndos Asar Adası buluntularının bir kısmı, görüldüğü gibi Geç Roma Çağ'ında da yapılmış bazı örneklerin devamı şeklindedir. Geç Roma Çağ'ında Anadolu'da üretim yapıldığı yazılı kaynaklardan da bilinmektedir. İmparator Diokletianus'a ait fiyat tarifelelerinde Anadolu'ya Mısır İskenderiye ve Doğa Akdeniz Judea'dan ham cam ithal edildiği Aizanoi ve Aphrodisias'ta bulunmuş olan kitabelerden bilinmektedir. Ayrıca Anadolu yapımlı olarak belirlenmiş bazı cam kap tipleri de bulunmaktadır. Örneğin Dinar'da bulunmuş olan cam kase Anadolu yapımlı olarak tanımlanmıştır. (Harden 1988: 203, fig. 112) Korykos'ta Erken Hristiyanlık Dönemi'ne tarihlenen bazı mezar stellerinin, cam ustalarına ait olduğu ve Kalykadnos Seleukeia'sında ki bir yazıtta cam üfleyici anlamına "hyeliarios" kelimesinin geçmesi Anadoludaki yaygın cam imalatını destekleyen bulgular arasında yer alır (Marek 2010: 505).

Roma Çağ'ında tipolojik olarak bir çeşitlilik söz konusudur. Roma Çağ'ının farklı tiplerinin Erken Bizans Çağ'ında azaldığı ve hep benzer tiplerin uygulandığı görülmektedir. Doğaldır ki gömü armağanı hristiyanlık çağında ortadan kalkmış bu nedenle en güzel eserlerini gömü için yaptıran kişilerin istekleri doğrultusunda sürdürülen bu üretim sona ermiştir. Ayrıca Bizans Çağ'ında Roma İmparatorluk Çağ'ına göre savaşlar ve kıtlık gibi çeşitli nedenlerle halkın fakirleştiği görülmektedir. Bu dönemde daha çok önemli sayılan kilise eşyaları, kandil, kadeh, pencere camı, vitray, mozaik gibi malzemeler üretilmiştir. Asar Adası 2011 buluntuları da bunu doğrulamaktadır. Ayrıca adada bulunmuş olan cam külçe ve atık malzeme ve kırık buluntuların ucuz üretim olması hiç kuşkusuz yerel imalat yapıldığını göstermektedir. Ancak yukarda da değinildiği gibi bu üretimin gezici ustalar ya da kalıcı atölyeler eliyle mi yapıldığı ileriki kazı çalışmalarından elde edilecek buluntulardan anlaşılabacaktır.

Sonuç olarak 2011 ve 2012 buluntuları da önceki yıllarda bulunmuş olan camlar

gibi çoğunluk Bizans Çağı'na ait üretim malzemelerinden olan kandil, kadeh, kase, bardak gibi sofraya eşyaları ya da dini yapılara ait pencere camı, kandil veya kadehler şeklinde bir koleksiyon olarak tanımlanabilir. Ancak Myndos Asar Adası'nda ortaya çıkan atık malzeme, külçe ve cürufaların çokluğu bu antik kentte yerel imalathanelerin bulunduğunu işaret etmektedir.

4. 2013 Yılı Asar Adası Cam Buluntuları

2013 yılında Asar Adası'nda yapılan kazılarda ele geçen cam buluntular, pencere camları, kadeh kaideleri, saplı kandil uçları, atık malzeme ve bazı kap parçaları ile bir tezgah ağırlığı şeklinde sıralanabilir. Bu buluntular küçük, kırık ve kimi zamanda bozulmuş örnekler şeklindedir. Bu nedenle tanımlamalarda güçlükler yaşanmaktadır.

2013 yılında ele geçen bir mühür-ağırlık (sence) önemli bir buluntu olarak göze çarpar. 2013/23 numarası verilmiş olan bu buluntu parlak mat mavi renklidir. 1.8cm çapında ve 0.2 cm kalınlığında ve 0.68 gr ağırlığındaki bu mühür-sence Asar Adası'nda H2 açmasında ele geçmiştir. Kalıba baskı olarak imal edilmiş yuvarlak ve arka yüzü düzdür. Ön yüzde kenarlar yuvarlak, yüksek ve içe kıvrık görünümündedir. Ağırlığın ortasında kabartma bir haç bulunur. Olasılıkla haçın kollarında harfler bulunuyordu ama bozulmalar nedeniyle bunları belirlemek oldukça zordur. Bu mühür-sencenin cam hamurunda hava kabarcıkları ve yer yer bozulmalar görülür. Ön yüzünde haç sembolü olan bu yapıtın benzerlerini Sardes Kazıları'nda buluyoruz. Sardes'te ele geçmiş ve ağırlık-mühür olarak tanımlanan haçlı ve haçın kollarında NPEA harfleri bulunan bir yapıt Bizans camları ve tesseralar içeren bir tabakada bulunmuş ve 6.yüzyıla tarihlenmiştir. Diğer Sardes örneklerinde de sencenin ortasında bir haç ve haçın kol uçlarında harfler bulunmaktadır. Sardes buluntuları Justin I (518-527) ve Justinian (527-565) Dönemi'ne tarihlenmiştir.

Benzer mühür-ağırlık yapıtlara Limyra Kazıları'nda da rastlanılmıştır. Myndos

buluntusu ile aynı renkte parlak mavi renkli olan bu ağırlıklar, üzeri monogramlı olarak tanımlanmış ve 6-7.yüzyıla tarihlenmiştir.

Asar Adası 2013 Kazıları'nda bulunmuş olan yukarıda tanımlanan eser terazi ağırlığı (sence) ya da tüccarların işareti olan mühür olabilir. Bunların amulet veya kaplara iliştirilen bezeme örnekleri de olabileceği ileri sürülmüştür. Bu buluntulara Erken Bizans Dönemi'nde Mısır, Suriye, Girit, Kıbrıs ve Anadolu'da rastlamak olasıdır.

Sonuç olarak Myndos Asar Adası'nda daha önce bulunan iki tezgah ağırlığına ek olarak 2013 yılında bulunan mühür-sence yapıtlar Erken Bizans Çağı'nda kentin önemli bir ticaret merkezi olduğu görüşünü güçlendiren veriler olarak kabul edilmelidir.

Anadolu'da Erken Bizans Çağı Kazıları'nda cam kandillere çok rastlanılmaktadır. Bunların kökeni Geç Roma Çağı'na dayanmakla birlikte Hristiyanlık Dönemi'nde daha çok kullanıldıkları, kilise ve sinagog kazılarında bulunan örneklerden anlaşılmaktadır. Bu devirde dini yaşamda ve günlük hayatta suni aydınlatma olarak bu eşyalara büyük gereksinim duyulmuştur. Doğaldır ki cam ustalarının çeşitli formlarda askılı ya da polykandelon içine oturtulan veya masa üstüne yerleştirilen kandilleri isteğe bağlı olarak imal etmeleri gerekmiştir. Bunlar Anadolu'da, Mısır ve yakın doğuda olduğu gibi Karadeniz kıyılarında ve batıda da üretilmişlerdir.

2013 yılı Myndos Asar Adası Kazıları'nda iki adet saplı kandil ucu ele geçmiştir. Polykandelon içine yerleştirilmek üzere yapılmış saplı kandil uçları açık mavi renkli ince çeperli yapımlar şeklindedir. Bunlardan 2013/24 numaralı olan saplı kandil ucu 6.8 cm yüksekliğinde bir tarafı kırık ve yapılandırılmıştır. Adanın F5a sondaj çukurunda -165/-196 cm derinliğinde ele geçmiştir. İnce çeperli bu yapıtın dibi düz olup yukarı doğru açılımlı olmasından olasılıkla üst kısmının konik biçimli olduğu düşünülmektedir. Diğer buluntu 2013/29a numaralı olup yüksekliği 4.9 cm'dir. Bu saplı kandil ucunun dip kısmından da bir parça kırık, ortası deliktir.

2013 yılı Asar Adası Kazıları'nda ele geçmiş bu kandil uçlarını Limyra 2002-2004 kazılarında bulunmuş örneklerle karşılaştırabiliriz. Limyra buluntuları 5-7.yüzyıl arasına tarihlenmiştir. 2007-2009 yılı kazılarında bulunmuş olan yapıtlar da yine Erken Bizans Çağı'na tarihlenmiştir. Karia bölgesi İasos Kazıları'nda Akropolis bazilikasında da benzer bir kandil ucu ele geçmiştir. Sardes Kazıları'nda bulunmuş benzer yapımlar ise 6.yüzyıla tarihlenmiştir. Bergama Akropolis'te bulunmuş bir yapım ise 4-7. yüzyıllar arasına tarihlenmiştir. İstanbul Saraçhane Kazıları'nda ele geçen benzer bir yapım da Bizans Çağı'na tarihlenmiştir.

Anadolu dışında da kandil uçları çeşitli kazılarda bulunmuştur. İsrail'de Migdal Ashqelon Mezar Kazıları'nda ele geçen bir saplı kandil ucunun içi oyuk ancak dibi yoğun cam hamurlu olup, üst kısmı çan biçimli açılımlıdır. Bu buluntunun Geç Bizans Çağı'na ait olduğu Katsnelson'un makalesinde belirtilmiştir. Yine İsrail'de Ras Abu Ma'aruf da ve Kudüs'te bulunmuş benzer yapımlar Bizans Çağı'na tarihlenmiştir. Karadeniz Kırım Chersonesos'ta ele geçen kandil uçları ise yine erken Bizans Çağı'na verilmiştir.

Myndos Asar Adası Kazıları'nda bulunmuş saplı kandil uçlarının yukarda tanımlanan buluntulara da dayanılarak Erken Bizans Çağı'nda ve yerel imalat olarak günlük kullanım amaçlı birçok yapım arasında yer aldığı ileri sürülebilir.

2013 yılında kırık kadeh diplerine ait bazı buluntular da ele geçmiştir. Kadeh kaideleri kadehlerin en sağlam kalabilen yerleri olduğu için kazılarda çok sayıda ele geçmektedir. Bunların şarap kadehleri ya da masa üstüne yerleştirilmek üzere yapılmış kandil kaideleri oldukları ileri sürülmüştür. Anamurim Kazıları'nda kadeh kaideleri kandil tutacakları ile birlikte bulunduğu için böyle bir kanıya varılmıştır. Ancak bu buluntuların sayıca fazla olması nedeniyle her iki amaçlı olarak kullanıldığı varsayılmaktadır.

2013 yılında F5a açmasında ele geçen böyle bir kadeh kaidesine 2013/2 numarası verilmiştir. 4.6 cm çapındaki bu buluntu

özellikle zeytin yeşili rengi ile göze çarpmaktadır. Ancak kırık olan ve kaidenin sadece yarısı kalmış olan bu buluntu yapım aşamasında üflenerek bir tarafı içe doğru katlanmış ve kaide tabanının iki katlı olması sağlanmıştır. Ayak kısmının yapının çiziminde de görüldüğü gibi içi boş olup, masif dolgu değildir.

Aynı yıl yüzeye yakın bir alanda yine aynı açmada bulunmuş kırık bir kaide parçasına 2013/3a numarası verilmiştir. Taban kısmı da kırık olan bu parçanın ayak kısmı boğumlu ve içi boş görünümündedir. Açık mavi renkli bu buluntunun üst kısmı da kırık ve hava kabarcıklıdır. Yine F5a çukurunda bulunmuş ve 2013/25 numara verilmiş olan mavi renkli, bir kaide küresel ayaklıdır. Kaide tabanı ikiye katlanmış ve ayak kısmı masif dolgu olarak yapılmıştır.

Düz ayaklı kaide parçaları ise genellikle yarısı kırık şekilde ele geçmiştir. Bunlardan 2013/20a kaide parçası yarısı kırık bir buluntu olarak F5a sondajı koridorlu alanda ele geçmiştir. Mavi renkli cam hamurundan içe kıvrık yapımlı ve ayak kısmı içi boş şekillidir. Aynı yıl yine F5a sondajında bulunmuş ve 2013/6a numarası verilmiş mat mavi renkli bir kaide, bozuk bir yapım olarak göze çarpar. Bu kaide yapımda hatalı olabileceği gibi yangın geçirmiş de olabilir. Gene tabanı içe katlanmış ve arada yuvarlak boş alan kalmıştır. Ayak kısmı ise masif dolgu yapımlıdır. 2013/6b buluntusu olasılıkla aynı renk ve özelliklere sahip olduğu için bu kaidenin kadeh kısmına ait olabilecek bir ağız kenar parçasıdır. Aynı yıl ele geçen diğer buluntulardan 2013/20a numara verilmiş olanı, mavi renkli ayak kısmı içi boş ve ortası delik görünümündedir. 2013/21 de mavi renkli ve kenar kıvrımı kalın küçük bir parçadır. 2013/19 ise açık yeşil renkli ve kırık küçük bir parça şeklindedir.

Yukarda sözü edilen bu kadeh-kandil kaideleri benzerlerini çeşitli kazılarda bulduğumuz örneklerle karşılaştırılarak Erken Bizans Çağı'na tarihlenen yerel yapımlar olarak nitelendirilebilir. Örneğin Sardes Kazıları'nda, Limyra ve Hierapolis'te benzerlerini bulduğumuz 5-7. yüzyıllar arasına

tarihlenmiş yapımlar Myndos yapımlarının benzerleridir. Bu konuda çalışmalar yapan Z.Çakmakçı bu kaidelerin tipolojik tanımını yapmıştır (Çakmakçı 2009: 49-66). Bu makalede Anemurium, Amorium, Ephesus, Hierapolis, İznik, Kadıkalesi, Saraçhane ve İzmir Agorası buluntularının yanısıra ülke dışı buluntulara da yer verilmiştir. Adı geçen çalışmada yer alan buluntuların çoğunluğu Geç Roma'dan başlamak üzere Erken Bizans Dönemi'ne tarihlendiği, bir kaç örneğin ise geç Bizans Çağı'na ait olduğu belirtilmiştir.

2013 yılı kazılarında bazı sofr a eşyalarına ait olduğu düşünölen parçalar bulunmuştur. Bunlar arasında kase ağız kenarları, kap dipleri, şişe boyunları, kulp parçaları sayılabilir. Şişe ya da sürahi parçaları mutfak buluntuları arasında özel bir yere sahiptir. Roma Çağı'nda sofr a eşyası olarak birçok gereksinimi karşılayan bu yapıtlar hristiyanlık çağında da yapımına devam edilen günlük kullanım kapları arasında yer almaktadır.

2013 yılı kazılarında iki adet şişe boynu ele geçmiştir. Bunlardan 2013/17 numara verilmiş olan açık mavi renkli ince çeperli şişe boynu Asar Adası F5a açmasında bir yapıya ait oda içinde ve pithos çevresinde -181/-187 cm derinlikte ele geçmiştir. Ağız çeperi kırık olan şişenin konik boynu ve gövde başlangıç yerine ait bir kısmı mevcuttur. Bu şişelerin gövdelerinin kürese, oval ya da kare olduğu ele geçen örneklerden bilinmektedir. Bu şişe boynu gövdesi olmadığı için formunu bilemediğimiz büyükçe bir şişeye ait olmalıdır. Bunlar sofr a eşyası olabileceği gibi ilaç ya da başka sıvıları depolamak için kullanılıyordu. 2013 yılında H2 açmasında bir şişe boynu daha ele geçmiştir. 2013/26a numarası verilmiş bu çok açık mavi renkli ince çeperli şişe boynunun da üst ve alt kısmı kırıktır. Boyun düz paralel şekilde uzanmakta sadece gövde ile birleşme yerinden bir parça bulunmaktadır. Bu küçük şişenin hamurunda hava kabarcıkları vardır ve irrize olmuştur.

Benzer şişe boyunları Sardes Kazılarında Bizans dükkânlarının bulunduğu

aland a ele geçmiştir. Küresel, oval ve kare gövdeli bu şişelerin çeşitli boyutta yapıldıkları bilinmektedir. Erken Bizans Çağı'na tarihlenen şişeler kentin ticari yaşamı ile ilgili olmalıdır. C. Isings'in Form 104 olarak belirlediği şişelerde de benzer boyunlar vardır. Bu da şişelerin Roma Çağı'ndan başlayarak Erken Bizans Çağı'nda da imal edildiğini göstermektedir. Limyra 2007-2009 kazılarında bulunmuş şişe boyunları da Erken Bizans Çağı'na tarihlenmiştir.

Kırım'da Chersonessos Kazılarında bulunmuş şişe boyunlarında aynı çağa 5-7.yüzyıl arasına ait olmalıdır. İsrail'de Migdal Ashqelon mezar buluntuları arasında da benzer şişe boyunları ele geçmiş ve aynı tarihlere verilmiştir.

Myndos Asar Adası'nda ele geçen bu şişe boyunları, kentin Erken Bizans Çağı'nın günlük ve ticari hayatını gösteren buluntular arasında yer almaktadır.

Genel olarak kase-kandil buluntuları günlük hayatta çok kullanılan malzemeler arasına yer aldığı için bu yapıtların kırık parçalarına kazılarda çok miktarda rastlanmaktadır. Bunlar arasında Asar Adası H2 açmasında bulunmuş mavi renkli bir ağız parçasına 2013/10 numara verilmiştir. Bu 10 cm çapındaki bir kaseye ait ağız kenarı, dışa çekik, içe ve dışa katlanmış ve arada belirgin bir boş alan kalmıştır. Ağız altında iki sıra yiv bezeme bulunur. Bu yivler ya bir alet yardımıyla cam hamuru henüz sıcakken kıvrılarak ya da kabın etrafına lif sarılarak yapılıyordu. Bu kasenin Roma Çağı'ndan başlamak üzere Bizans Çağı'nda da imalatına devam edilen yapımlar arasında yer aldığı düşünülmektedir. Berlin Antikenmuseum'da serbest üfleme tekniğiyle yapılmış ağız altında iki sıra lif bezeme bulunan bir kase Roma Çağı'na 1-2.yüzyıl arasına tarihlenmiştir. Geç Roma ve Bizans Çağı'nda da bu yapımların imalatına devam edilmiştir. İsrail'de Ras Abu Ma'aruf kazılarında bulunmuş yivli kase yapıtlar Bizans Çağı'na tarihlenmiştir.

Asar Adası 2013 yılı kazılarında H2 açmasında bulunmuş olan bir 2013/14 numaralı 5 cm çapındaki bu şişe ağız parçası

içe ve dışa kıvrılmış kalın ağız kenarlı yapımıdır. Huni biçimli boyun aşağı doğru daralmaktadır. Çok açık sarı renkli olan şişenin ağız çeperine mavi renkli cam lif sarı-lararak bezeme yapılmıştır. Altta kabartma yiv bezemeler yine şişe ile aynı renkte yapılmıştır.

Benzer bir yapım Sırbistan'da Gradi-na'da ele geçmiştir. Bardak ya da kandil olarak tanımlanan bu yapımların aplike lif bezeme ile süslendiği belirtilmiş ve Erken Bizans Dönemi'ne tarihlenmiştir. Kırım Chersonnessos'da yapılan kazılarda bulunmuş benzer şişe ağız parçaları da yine Erken Bizans Çağı'na tarihlenmiştir.

2013 yılında Asar Adasında F5-A aç-masında küçük bir Unguentarium ağız parçası da ele geçmiş ve 2013/6c numaraya kaydedilmiştir. Açık mavi renkli ince çeperli bu küçük şişe ağız kenarı içe ve dışa kıvrılmış bir koku şişesi parçası olmalıdır. Bu yapıt Isings'in Form 82 B2 olarak belirlediği şamdan biçimli Unguentariumların minyatür örneklerine ait olduğu düşünülmektedir. Bu minyatür unguentarium yapıtlara Hierapolis nekropol alanında yapılan kazılarda rastlanılmış ve Roma Çağı'na 2-3.yüzyıl a tarihlenmişlerdir. Asar Adası 2013 kazılarında aynı açma ve seviyede bulunmuş ve yukarda tanımlanmış olan bu 2013/6 a-b-c kaide ağız kenarı ve şişe ağız örnekleri Myndos Kenti ya da Asar Adası kutsal alanı ya da nekropol alanı içinde yer alan buluntular arasında da yer almaktadır.

2013 yılında yukarda değinildiği gibi bazı kandil-kase örnekleri ele geçmiştir. Bunlar arasında 2013/18a ağız kenar parçası ile 2013/18b dip parçası aynı yapıma ait olabilir. H2 açmasında ve aynı seviye buluntusu olan bu yapımlardan 10 cm çapındaki kase ağız kenarının, içe ve dışa katlanmış gövde başlangıcından bir parçası da ele geçmiştir. Bu kaseaçık mavi renkli camdan yapılmıştır. Dip parçası ise aynı renk ve özellikleri göstermekte ve vurma tabanlıdır. Sardes'te, Limyra'da ve Sırbistan'da Gradi-na'da bulunmuş Erken Bizans Çağı'na tarihlenen yapımlar arasında benzerleri vardır. 2013 yılında F5a açmasında bulunmuş ve

2013/5a ve 2013/5b numarası verilmiş bir kase-kandil ağız kenar ile kaide parçası daha vardır. Aynı seviyede bulunmuş bu iki parça farklı yapımlara aittir. 2013/5a numaralı dip parçası sarı renkli kalın çeperli konik dipli bir kaidedir. Abhazya Sebastopolis'te okto-gonal bir kilisede bulunmuş benzer formda bir kaide 6-7.yüzyıla tarihlenmiştir. 2013/5b ise açık mavi renkli ağız kenarı içe ve dışa kıvrılmış bir kase-kandil parçası olmalıdır. Bu yapım, içinde hava kabarcıkları olan irri-ze olmuş bir buluntu olarak ele geçmiştir.

2013 yılında H2 açmasında bulunmuş bir kase ağız parçasına 2013/27 numara verilmiştir. Açık yeşil renkli bu parçanın da ağız altında konveks girinti seçilebilmektedir. Efes Yamaç Evler II Kazıları'nda benzer kase örnekleri ele geçmiş ve 4-5.yüzyıla tarihlenmiştir. Aynı şekilde Hierapolis Kazıları'nda da benzer örnekler bulunmuştur. F5a açmasında 2013/20b numarası verilmiş açık mavi renkli bir kase ağız parçası daha ele geçmiştir. Bu yapımın içe ve dışa katlanmış ağız ve gövdeden de bir parçası bulunmak-tadır.

2013 yılında H2 açmasında bulunan 2013/9 numaralı içi boş kulpun bir tarafı kırık diğer tarafında kaba bitişme yeri mevcuttur. Benzer kulp örnekleri birçok kazıda ele geçmiştir. Hierapolis Kazıları'nda İonik ev ve agorada bulunmuş kulp örnekleri İstanbul Sarayhane, Amorium ve Labraunda buluntuları gibi Geç Bizans Çağı'na 11-12.yüzyıla tarihlenmiştir. Buna karşın Limyra'da bulunmuş kulp örnekleri ise bulunduğ tabakaya bağlı olarak 5-7.yüzyıl arasına verilmiştir. Myndos Asar Ada'da ele geçmiş olan bu mavi renkli kulp, bir şişe ya da sürahiden kopmuş bir parça olmalıdır.

2013 yılında kazılarda ele geçmiş çeşitli kap parçaları arasında farklı bazı yapımlar da bulunmaktadır. F5a açmasında ele geçen ve 2013/22 numara verilmiş olan sarı cam hamurlu bir kaide parçası 22,4 cm çapında büyük bir kabın dip kısmına ait olmalıdır. İçi masif dolgu yuvarlak kaide kabın tabanını oluşturmaktadır. Sardes Kazıları'nda böyle düz tabanlı kap dipleri bulunmuş ve Erken Bizans Dönemi'ne tarih-

lenmiştir. Hierapolis Kazıları'nda ele geçmiş bir halka tabanlı tabak daha erken bir döneme aittir. İsrail'de Miqdal Ashqelon'da bulunmuş bir kaide de benzer bir yapıdır.

Farklı bir yapım da 2013/28 numara verilmiş olan çok açık yeşilimsi sarı renkli bir kase kenarıdır. Bu kasenin dışa çekilerek katlanmış ve ağzı altına kalın bir halka applike edilmiştir. Bu applike parçanın kenarında bir de delik bulunmaktadır. Benzer bir yapım Alexandreia Troas Kazıları'nda bulunmuş veya kalın ve dışa çekik kenarlı olarak tanımlanmıştır. Bu yapım da erken Bizans Çağı'na tarihlenmiştir. Amerika Birleşik Devletleri'nde özel bir şirket koleksiyonunda yer alan bir kase Asar Adası buluntusunun tam görüntüsünü vermektedir. Asar Adası buluntusuyla aynı renkteki bu kase 3-4. yüzyıla tarihlenmiştir. Asar Adası buluntusunun da böyle bir kaideli derin kase olduğu ve Geç Roma-Erken Bizans Çağı'na ait olduğu düşünülmektedir.

2013/30 numara verilmiş olan boncuk iki farklı renkte camın kullanıldığı bir süs eşyası olmalıdır. Bir tarafı lacivert diğer tarafı sarı renkli bu süs eşyası içinde çok hava kabarcıkları olan farklı iki renk camdan üretilmiştir.

2013 yılı Asar Adası Kazıları'nda bazı pencere camı örnekleri de ele geçmiştir. Bunlardan 2013/1 numara verilmiş olan mavi cam hamurlu F5a açmasında ele geçmiş pencere camı etrafı kırık oldukça kalın çeperli, hamurunda bol hava kabarcıkları bulunan yarı saydam levha biçimli pencere cam örneklerinden olmalıdır. Benzer örnekleri S.Kanyak'ın İstanbul Sirkeci Marmaray Kurtarma Kazıları'nda ele geçen parçalar arasında buluyoruz. Sardes, Bergama ve Efes Kazıları'nda özel ve dini yapılara ait çeşitli pencere cam parçaları ele geçmiştir. Yine F5a açmasında bulunmuş ve 2013/3b numarası verilmiş bir düz bir pencere camı, bu kez sarı rengi ile göze çarpar içinde hava kabarcıkları olan bu pencere camı örneği de kırık olarak ele geçmiştir. F5a açmasında kanal içinde bulunmuş ve 2013/16 numara verilmiş olan başka bir pencere camına ait buluntu, üzerindeki kesme bezeme ile göze

çarpar. Sırbistan'da Gradina'daki kiliselerde yapılmış olan kazılarda böyle kesme bezemeli pencere camlarına ait kırık parçalara rastlanılmış ve bunlar Erken Bizans Çağı'na tarihlenmiştir. Yine aynı açmada ele geçmiş ve 2013/15b numarası verilmiş başka bir pencere camı parçasında da kesme çizgi bezeme bulunmaktadır. Aynı açmada bulunmuş 2013/ 15a açık mavi renkli pencere camı parçası ise bol miktarda hava kabarcıklı özensiz bir yapım görünümündedir. Yukarıda sözü edilen bu pencere camları yerel imalat olarak Myndos da yapılmış olmalıdır.

2013 yılı kazılarında bazı kabartma dilimli kalıpta biçim verilmiş çok ince çeperli kap parçaları bulunmuştur. Bunlardan H2 açmasında bulunmuş 2013/8a numarası verilmiş yapım açık mavi renkli bir dip ve gövde parçasından oluşmaktadır. Bu buluntu düz dip ve gövdede 8 dilimden ibarettir.

F5a açmasında bulunmuş ve 2013/12a numarası verilmiş benzer kırık bir parça daha vardır. Yine aynı açmada 2013/13 numara verilmiş yeşil cam hamurlu bir parça daha bulunmuştur. Bu buluntular bozuk görümlü atık parçalar arasında yer almaktadır. Aynı şekilde H2 açmasında bulunmuş 2013/8b de yine mavi cam hamurlu kenarları kıvrık atık bir parçadır. Atık parçalar arasında belirgin bir şekle sahip olmayan açık mavi renkli bir parça H2 açmasında ele geçmiştir. 2013/11 numara verilmiş olan bu parça ikiye katlanmış henüz sıcakken kıvrımlar ve katlamalar oluşmuş bir yapıya sahiptir. Bu buluntular Myndos'ta cam yapıldığını ve cam atölyeleri olduğunu gösteren örnekler olarak açıklanabilir. Aynı şekilde F5a açmasında bulunmuş ve 2013/12b numarası verilmiş, yeşil renkli içi oyuk biçimli bir kalıntı da imalat sırasında bozulmuş ancak ilerde tekrar kullanılmak üzere bir kenara konulmuş örnekler arasında sayılmalıdır. Bu buluntuların yanı sıra H2 açmasında bulunmuş ve 2013/26b numarası verilmiş yeşil mavi renkli boyun parçası da ön ve arka yüzü birbirine yapışmış kıvrılmış görünümüyle imalat sırasında bozulmuş ya da yangın geçirmiş atık parçalar arasında yer almaktadır. 2013/29b numarası

verilmiş olan sarı cam hamurlu çizgili bir yapım da yine atık bir parça olmalıdır. Hierapolis Kazıları'nda da kentte üretim yapıldığını gösteren atıklar bulunmuştur. Myra Kazıları'nda ele geçmiş üretim artığı buluntular ve fritler o kentte cam imalatı yapıldığını göstermektedir. Bunların çoğunun Erken Bizans, az bir kısmının ise Geç Bizans Çağı'na ait olduğu Özgü Çömezoğlu'nun yaptığı yayından anlaşılmıştır.

2013 yılı camları açık yeşil, .açık mavi, zeytin yeşili, sarı ve renksiz camlar kullanılarak imal edilmiş yapımlar şeklindedir. Bir kısmı bozuk ve atık malzeme diğerleri kırılmış ve toprağa karışmış buluntular şeklinde ele geçmiştir. Bu yapımların bazıları hava kabarcıklı özensiz yapılmış örnekler şeklindedir.

2013 yılında Myndos Asar Adası'nda yapılmış olan kazılar sonucunda ele geçmiş cam buluntular topluca gözden geçirilecek olursa bunların ucuz günlük kullanım eşyalarına ait yapımlar olduğu sonucuna varılır. Dolayısıyla bu yapımların Myndos Kenti'ndeki atelyelerde yerel olarak üretildiği varsayılmaktadır. Asar Adası'nda da cam imal edilmiş olmalıdır. Ancak bu imalat kalıcı bir fırında mı yapılyordu yoksa gezginci ustalar mı çalışıyordu bu gelecekteki araştırmalar sonucu anlaşılabacaktır.

SONUÇ

2009-2013 yılları arasında Myndos Antik Kenti Asar Adası'nda Bursa Uludağ Üniversitesi adına Prof. Dr. Mustafa Şahin başkanlığında sürdürülen arkeolojik kazılarda ele geçen cam buluntular bu yayımla değerlendirilmeye çalışılmıştır. Asar Adası'nda yapılan kazılarda adanın en yüksek yerinde bir orta çağ kalesi altında 3 nefli bir Bizans kilisesi, bazı mezarlar ile Helenistik Çağ'a ait kutsal bir yapı ve çeşitli mekanlar ile sarnıçlar ortaya çıkartılmıştır. Tüm bu yapılar bir savunma duvarı ile korunmaya alınmış ve yine sur duvarı ile ana kente bağlanmıştır.

İlk yıllarda kilise ve mezarlarda yapılan kazılarda bulunan cam malzeme, kilise-de kullanılan eşyalar ve gömü armağanları

şeklinde sınıflanabilir. Daha sonraki yıllarda ana karadan getirilen toprak dolgu içinden de bazı cam malzemeler elde edilmiştir. 5. yüzyılda yapılan kilisenin 7. yüzyılda depremle yıkılmasından sonra da adadaki iskan devam etmiş ve ev, atölye gibi yapılarda kullanılmış olan cam malzemeler kırık olarak ele geçmiştir. Asırlar boyunca depremler, yangınlar ve savaşlar geçirmiş olan Myndos Kenti ve Asar Adası bu felaketler sonucunda çok tahrip olmuş kültür varlıkları da bu olaylardan zarar görmüştür. Bu nedenle cam malzemeler kırık parçalar halinde ele geçmiş, kimi zaman da bazı buluntuların tanımlamalarında zorluklar yaşanmıştır.

Asar Adası cam buluntuları açık mavi, koyu mavi, açık yeşil, koyu yeşil, camgöbeği, sarı, renksiz, turkuvaz gibi renklerde ve bunların çeşitli tonlarında yapılmıştır. Yapılan kazılarda birçok cam cüruf, fritler, külçe ve atık malzemeler de bulunmuştur. Bu buluntular adada imalat yapıldığını göstermektedir. Ancak henüz bir cam fırını bulunamadığı için adada gezginci ustaların çalıştığı ve ana atölyelerin kentin çeşitli yerlerinde olduğu düşünülmektedir. Özellikle kentin nekropol alanında yapılacak çalışmalar erken dönemlere ait birçok yapının ele geçmesini sağlayacaktır. Ayrıca yapılarda Roma Çağı'na tarihlenen camların da bol miktarda ele geçeceği düşünülmektedir. Bu kente ait mozaik buluntularda da cam kullanılmış olmalıdır. Myndos Antik Kenti'nde ileride yapılacak çalışmalar bu konuda birçok verinin elde edilmesine olanak sağlayacaktır.

Asar Adası Kazıları'nda ele geçen cam buluntular sofras eşyaları, kandiller, pencere camları, kadeh kaideleri, ağırlık ya da mühür, oyun taşları, boncuk ve küçük objeler şeklinde sınıflandırılabilir. Bu buluntuların çok az bir kısmının Helenistik ve Roma Çağı'na ait olduğu söylenebilir. Büyük bir kısmı Erken Bizans Çağı'na az bir kısmı da Geç Bizans Çağı'na ait olmalıdır.

KAYNAKÇA VE KISALTMALAR

Kaynakçada, American Journal of Archaeology, Alman Arkeoloji Enstitüsü ve Der kleine Pauly tarafından önerilen kısaltmalar kullanılmıştır.

Acara-Olcay 1998 M. Acara-Y. Olcay, "Bizans Döneminde Aydınlatma Düzeni ve Demre Aziz Nikolaos Kilisesinde Kullanılan Aydınlatma Gereçleri", Adalya II, 252-256.

Akat-Fıratlı 1984 Y. Akat-N. Fıratlı, Hüseyin Kocabaş Koleksiyonu Cam Eserler Kataloğu, Catalogue of Glass in the Hüseyin Kocabaş Collection (İstanbul).

Aleksander-Osten 1930 C. Aleksander-H. von der Osten, Alishar Hüyük (Chicago).

Atik 1990 Ş. Atik, "İç Kalıp Tekniği ile Yapılmış Anadolu kaynaklı Cam Kaplar", I. Uluslararası Anadolu Cam sanatı Sempozyumu 26-27 Nisan 1988 (İstanbul), 16-29.

Atik 2009 Ş. Atik, "Late Roman/Early Byzantine Glass from the Marmaray Rescue Excavations at Yenikapı in İstanbul", E. Laflı (ed.), Late Antique/Early Byzantine Glass in the Eastern Mediterranean (İzmir), 1-16.

Baldoni-Berti 1998 D. Baldoni-F. Berti, "Il Vetro Di Iasos (Caria) Nel Quadro Delle Produzioni Nel Mediterraneo Orientale", Il Vetro Dall'Antichità All'età contemporanea: Aspetti Tecnologici, Funzionali e Commerciali (Milano), 73-85.

Barag 1967 D. Barag, "Excavations at Shavei Zion, The Early Christian Church" M.W. Prausnitz (ed.), The Glass (Roma), 65-70.

Bass-Doorninck 1971 G. F. Bass-F. H. van Doorninck Jr., "A Fourth Century Shipwreck at Yassıada", AJA 75, 27-37.

Bass 1984a G. F. Bass, "The Nature of the Serçe Limanı Glass", JGS 26, 64-69.

Bass 1984b G. F. Bass, "The Million Piece Puzzle", Archeology 37, 42-47.

Bass 1996 G. F. Bass, Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi'ndeki Batıklar (Ankara).

Bass vd. 2009 G. F. Bass-S. Matthews-J. R. Steffy-F. H. van Doorninck Jr., "Serçe Limanı: An Eleventh century Shipwreck I; The Ship and Its Anchorage, Crew and Passengers, Winona Lake/In 2004".

Baybo 2005 S. Baybo, "Glasfunde aus der 'Weststadt' in Limyra aus der Kampagnen 2002-2004", Adalya VIII, 211-240.

Baybo 2009 S. Baybo, "Late Antique/Early Byzantine Glass Vessels from Trench Q18 at Limyra; Excavation Seasons 2007-2009", E. Laflı (ed.), Late Antique/Early Byzantine Glass in the Eastern Mediterranean (İzmir), 189-198.

Blid 2009 J. Blid, "Late Antique Glass in Sacred Context: A hagiasma at Carian Labraunda" E. Laflı (ed.), Late Antique/Early Byzantine Glass in the Eastern Mediterranean (İzmir), 133-150.

Canav 1985 Ü. Canav, Türkiye Şişe ve Cam Fabrikaları A.Ş. Cam Eserler Koleksiyonu, (İstanbul).

Canav Özgümüş 2000 Ü. Canav Özgümüş, Anadolu Camcılığı, (İstanbul).

Canav Özgümüş 2009 Ü. Canav Özgümüş, "Late Roman/Early Byzantine Glass from the Marmaray Rescue Excavations at Sirkeci, İstanbul", E. Laflı (ed.), Late Antique/Early Byzantine Glass in the Eastern Mediterranean (İzmir), 17-24.

Contardi 2009a S. Contardi, "La Suppellettile da Illuminazione: Sostegnipensili in Bronzo da Iasos", Bollettino Dell'Associazione Iasos Di Caria 15 (Bologna), 31-34.

Contardi 2009b S. Contardi, "Late Antique Glass from Iasos(Caria)", E. Laflı (ed.), Late Antique/Early Byzantine Glass in the Eastern Mediterranean (İzmir), 123-132.

Crawford-Harden 1931 G. M. Crawford-D. B. Harden, "Early Byzantine and

- Later Glass Lamps" JEA 17, 196-208.
- Czurda 1989 R. B. Czurda, "Zu den Römischen Glasern aus den Hanghäusern von Ephesos", *Kölner Jahrbuch für Vor- und Frühgeschichte* 22, 129-140.
- Czurda Ruth 2007 B. Czurda Ruth, "Hanghaus I in Ephesos. Die Gläser", *FiE VIII/7* (Wien).
- Çakmakçı 2009 Z. Çakmakçı, "A Typological approach to the Glass Goblet Production from Late antiquity to the Middle Ages in the Light of Recent Finds", E. Laflı (ed.), *Late Antique/Early Byzantine Glass in the Eastern Mediterranean* (İzmir), 49-66.
- Çelik 2009 İ. U. Çelik, "Glass from the 2006 Excavation Season in the Theatre at Nicaea", E. Laflı (ed.), *Late Antique/Early Byzantine Glass in the Eastern Mediterranean* (İzmir), 151-160.
- Çömezoglu 2008 Ö. Çömezoglu, "Myra's Place Medieval Glass Production", "Ortaçağ Cam Üretiminde Myra'nın Yeri", *Adalya XI*, 287-295.
- Engle 1987 A. Engle, *Light. Lamps and Windows in Antiquity* (Jerusalem).
- Erten Yağcı 1990 E. Erten Yağcı, "Hatay Müzesindeki Bir Grup Cam Eser", *I. Uluslararası Anadolu Cam Sanatı Sempozyumu* 26-27 Nisan 1988 (İstanbul), 30-36.
- Erten Yağcı 1998 E. Erten Yağcı, "İ.Ö. İkinci Binde Anadolu'da Cam" *OLBA I*, 29-44.
- Erten Yağcı 1999 E. Erten Yağcı, "Kilikia'da Cam", *OLBA II*, 169-183.
- Erten Yağcı 2001 E. Erten Yağcı, "Türkiye Dışındaki Müzelerde Bulunan Anadolu Kaynaklı Roma Cam Eserleri Işığında Anadolu'da Cam", *Türk Arkeoloji ve Etnografya Dergisi* 2, 73-82.
- Erten Yağcı 2002 E. Erten Yağcı, "Silifke Müzesi Koleksiyonundan Cam Kase", *OLBA V*, 97-104.
- Eyice 1990 S. Eyice, "Bizans'ta ve Osmanlı Devri Türk Sanatında Aydınlatmada Cam", *I. Uluslararası Anadolu Cam Sanatı Sempozyumu* (İstanbul), 51-57.
- Fossing 1940 P. Fossing, *Glass Vessels Before Glass Blowing* (Copenhagen).
- Fünfschilling 2009 S. Fünfschilling, "Glass from the Canadian Excavations at Carthage", E. Laflı (ed.), *Late Antique/Early Byzantine Glass in the Eastern Mediterranean* (İzmir), 383-390.
- Gençler 2000a Ç. Gençler, "Hierapolis Camları-I Vetri Di Hierapolis", F. D'andria-F. Silvestrelli (eds.) *Lycos Vadisi Türk Arkeoloji Araştırmaları-Ricerche Archeologiche Turche Nella Valle Del Lykos* (Lecce), 209-289.
- Gençler 2000b Ç. Gençler, *Elaiussa Sebaste Antik Yerleşimi Cam Buluntuları* (Yayınlanmamış Doktora tezi). (Ankara).
- Gençler-Güray 2010 Ç. Gençler-Ç. Güray, "Kau-nos'un Erken Bizans Dönemi Cam Buluntuları", *Anadolu/Anatolia* 36, 215-226.
- Golofast 2009 L. Golofast, "Early Byzantine Glass from the Tauric Chersonnesos (Crimea)", E. Laflı (ed.), *Late Antique/Early Byzantine Glass in the Eastern Mediterranean* (İzmir), 301-336.
- Gorin Rosen 1999 M. Gorin Rosen, "Glass Vessels from Ras Abu Maaruf" (*Pisgat Zeev East A*), *Atigot* 38, 205-214.
- Gorin Rosen 2000 M. Gorin Rosen, "The Glass Vessels from Khirbet Tabaliya" (*Givat Hamatos*), *Atigot* 40, 81-95.
- Gorin Rosen 2005 M. Gorin Rosen, "Excavations on the Site of the Jerusalem International Convention Center (Binyanei Ha'uma)", *JRA Supplement* 60, 195-210.
- Gough 1985 M. Gough, *Alahan; An Early Christian Monastery in Southern Turkey* (Toronto).
- Grose 1989 D. F. Grose, *Early Ancient Glass* (New York).

- Güneş 2009 F. Güneş, "Late Antique Glass from the Museum of Kahramanmaraş", E. Laflı (ed.), Late Antique Early Byzantine Glass in the Eastern Mediterranean (İzmir), 245-252.
- Gürler 2000 B. Gürler, Tire Müzesi Cam Eserleri, Kültür Bakanlığı Anıtlar Müzeler Genel Müdürlüğü (Ankara).
- Gürler-Atila 2009 B. Gürler-C. Atila, Bergama Müzesi Cam Eserleri, Bergama Kültür Sanat Vakfı (İzmir).
- Haevernick vd. 1955 T. E. Haevernick-P. Hahn Weinheimer, "Untersuchungen Römischen Fenstergläser", Saalburg Jahrbuch 14, 65-73.
- Harden 1936 D. B. Harden, "Roman Glass from Karanis, found by the University of Michigan Archaeological Expedition in Egypt 1924-29", Univ. of Michigan Studies, Humanistic Series 41, Ann Arbor (Michigan).
- Harden 1968 D. B. Harden, "The Canosa Group of Hellenistic Glasses in the British Museum", JGS 10, 21-47.
- Harden 1988 D. B. Harden, Glas der Caesarn (Milano).
- Harrison-Christie 1993 R. M. Harrison-N. Christie, "Excavations at Amorium 1992, Interim Report", AnatSt 43, 147-162.
- Hayes 1992 J. W. Hayes, Excavations at Saraçhane in İstanbul, Volume 2: The Pottery (Princeton).
- Hellstrom 1965 P. Hellstrom, Labraunda, Swedish Excavations and Researches 2, 1. Pottery of Classical Date and Later Date, Terracotta and Glass (Lund).
- Hoeven 1961 M. Van der Hoeven, Verres Romains (1 er 111 me siècle) des Musees Curtius et du Vere a Liege (Liege).
- Isings 1957 C. Isings, Roman Glass, (Groningen/ Djakarta).
- Jenkins 1986 M. Jenkins, Islamic Glass: A Brief History, the Metropolitan Museum of Art Bulletin 44 (Fall).
- Kanyak 2009 S. Kanyak, "Late Roman/Early Byzantine Window Glass from the Marmaray Rescue Excavations at Sirkeci, İstanbul", E. Laflı (ed.), Late Antique/Early Byzantine Glass in the Eastern Mediterranean (İzmir), 25-47.
- Katsnelson 1999 N. Katsnelson, "Glass Vessels from the Painted Tomb at Migdal Ashqelon", Atigot 37, 67-82.
- Khruskova 2009 L. Khruskova, "Late Antique Glass from the Eastern Black Sea; Christian Context, Late Antique/Early Byzantine Glass in the Eastern Mediterranean (İzmir), 337-353.
- Krizanac 2009 M. Krizanac, "Glass from Early Byzantine Gradina on Mount Jelica (Serbia)", E. Laflı (ed.), Late Antique/Early Byzantine Glass in the Eastern Mediterranean (İzmir), 265-284.
- Kunish 1967 N. Kunish, "Neuerworbene Antike Glaser der Antikabteilung der Staatlichen Museen Berlin", AA 2, 179-196.
- Laflı 2009 E. Laflı, "Glass from Hadrianoupolis (Paphlagonia)", E. Laflı (ed.), Late Antique/Early Byzantine Glass in the Eastern Mediterranean (İzmir), 161-169.
- Lightfoot 1989 C. S. Lightfoot, Afyon Müzesindeki Cam eserler kataloğu/A Catalogue of Glass Vessels in Afyon Museum, British Archaeological Reports, International Series 530/British Institute of Archaeology at Ankara, Monograph No: 10 (Oxford).
- Lightfoot 1990 C. S. Lightfoot, "Some types of Roman cut-glass vessels found in Turkey", I. Uluslararası Anadolu Cam Sanatı Sempozyumu 26-27 Nisan 1988 (İstanbul), 7-15.
- Lightfoot-Aslan 1992 C. S. Lightfoot-M. Aslan, Ancient Glass of AsiaMinor: The Yüksel Erimtan Collection, Anadolu Antik Camları Yüksel Erimtan Koleksiyonu (Ankara).

- Lightfoot 1993a C. S. Lightfoot, "A catalogue of the Glass Finds: Sagalassos 1990", M. Waelkens (ed.), Sagalassos I. First General Report on the Survey (1986-1989) and Excavations (1990-1991) (Leuven), 173-195.
- Lightfoot 1993b C. S. Lightfoot, "Recent finds of Roman Glass from the Tigris in Southeast Turkey", *Annales du 12 e Congres de L'Association Internationale pour l'Histoire du Verre*, Wien 1991 (Amsterdam), 89-98.
- Lightfoot 1993c C. S. Lightfoot, "Some Examples of Ancient Cast and Ribbed Bowls in Turkey", *JGS* 35, 22-38.
- Lightfoot 2001 C. S. Lightfoot, "Ancient Glass in the Metropolitan Museum of Art, Two Recent Acquisitions", *Annales du 15 e Congres* (New York), 18-21.
- Marek 2010 C. Marek, *Geschichte Kleinasiens in der Antike*, (München).
- Marinescu-Cox 1999 C. A. Marinescu-S. E. Cox, *Solid Liquid*, (New York).
- Milavec 2009 T. Milavec, "5 th-6 th Century Glass from the Hilltop Settlement of Tonovcov Grad (Slovenia)", E. Laflı (ed.), *Late Antique/Early Byzantine Glass in the Eastern Mediterranean (İzmir)*, 285-300.
- Nenna 1993 M. D. Nenna, "La Verrerie D'Epoque Helenistique A Delos", *JGS* 35, 11-21.
- Nikita 2009 K. Nikita, "Late Roman/Early Byzantine Window Glass from Sector I in Eleutherna (Crete)", E. Laflı (ed.), *Late Antique/Early Byzantine Glass in the Eastern Mediterranean (İzmir)*, 259.
- Olçay 1997 B. Y. Olçay, *Antalya'nın Demre (Kale) ilçesindeki Aziz Nikolaos Kilisesi Kazısı 1989-95 Yılları Cam Buluntuları*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Ankara).
- Olçay 1998 B. Y. Olçay, "Tarsus Cumhuriyet Alanı Kazısı Cam Buluntuları", *Adalya II*, 169-177.
- Olçay 2001 B. Y. Olçay, "Ancient Glass vessels in Eskişehir Museum", *Anatolian Studies* 51, 147-157.
- Oppenheim 1970 A. L. Oppenheim, "The Cuneiform Texts", *Glass and Glassmaking in Ancient Mesopotamia*, 1970, 2-102, 230-231.
- Oppenheim 1973 A. L. Oppenheim, "A note on Research in Mesopotamian Glass" *JGS* 15, 9-11.
- Ötügen 2005 Y. Ş. Ötügen, "2002 Demre-Myra Aziz Nikolaos Kilisesi Kazısı ve Duvar Resimlerini Koruma Onarım Ve Belgeleme Çalışmaları", *Adalya VIII*, 263-265.
- Özet 1987 A. Özet, "Anadolu Medeniyetleri Müzesindeki Cam Örnekleri ile Antik Çağda Cam Yapımı", *Belleten* 51/200, 587-609.
- Özet 1993 A. Özet, "An Amphoriskos in the Bodrum Museum of Underwater Archaeology", *JGS* 35, 142-145.
- Özet 1998 A. Özet, *Dipten Gelen Parlıt, Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi Cam Eserleri* (Ankara).
- Peleg-Reich 1992 M. Peleg-R. Reich, "Excavations of A Segment of the Byzantine City Wall of Caesarea Maritima", *Atiqot* 21, 137-170.
- Platz Horster 1976 G. Platz Horster, *Antike Glaser: Ausstellung im Antikenmuseum Berlin* (Berlin).
- Russell 1972 J. Russell, "Anamur 1971", *AnatSt* 22, 32-35.
- Saldern 1980 A. von Saldern, "Ancient and Byzantine Glass from Sardis", *Archeological Exploration of Sardis Monographs 6* (Cambridge/MA).
- Schatzschöck 2009 M. Schatzschöck, "Glass from Terrace House 2 at Ephesus", E. Laflı (ed.), *Late Antique/Early Byzantine Glass in the Eastern Mediterranean (İzmir)*, 115-122.
- Schauenburg 1973 B. F. Schauenburg, "Die Glass funde aus Pitane (Çandarlı)", *Anadolu* 17, 141-175.
- Schuler 1959a F. Schuler, "Ancient Glassmaking Techniques: The Molding Process", *Archeology* 12, 47-52.

- Schuler 1959b F. Schuler, "Ancient Glassmaking Techniques: Blowing Process", *Archeology* 12, 116-122.
- Schuler 1962 F. Schuler, "Ancient Glassmaking Techniques: The Egyptian Core Vessel Process", *Archaeology* 15, 12-15.
- Schwarzer 2009a H.Schwarzer, "Spatantike und Byzantinische Glasfunde aus Aleksandreia Troas", E. Laflı (ed.), *Late Antique/Early Byzantine Glass in the Eastern Mediterranean (İzmir)*, 67-84.
- Schwarzer 2009b H. Schwarzer, "Spatantike, Byzantinische und Islamische Glasfunde aus Pergamon", E. Laflı (ed.), *Late Antique/Early Byzantine Glass in the Eastern Mediterranean (İzmir)*, 85-109.
- Serra-Silvestri-Molin 2009 C. L. Serra-A. Silvestri-G. Molin, "Appendix: Archaeometric Characterization", E. Laflı (ed.), *Late Antique/Early Byzantine Glass in the Eastern Mediterranean (İzmir)*, 175-183.
- Shalikadze-Kakhitze 2009 T. Shalikadze-E. Kakhitze, "Early Byzantine Glass Vessels from the Southwestern Littoral of Georgia", E. Laflı (ed.), *Late Antique/Early Byzantine Glass in the Eastern Mediterranean (İzmir)*, 369-377.
- Stenico 1963 A. Stenico, *Roman and Etruscan Painting (Michigan)*.
- Stern 1977 M. Stern, *Ancient Glass At the Fondation Custodia (Collection FritsLugt) (Paris)*.
- Stern 1984 M. Stern, "Antikes Glas in der Süd Türkei", *Glastechnische Berichte* 57, 132-139.
- Stern 1985 M. Stern, *Ancient and Medieval Glass from the Necropolis Church at Anemurium, Annalesdu 9 e Congres International d'etude Historique du Vere, Nancy (France) 22-28 mai 1983 (Liege)*, 35-64.
- Stern 1989 M. Stern, "Adana Bölge Müzesi'nde Sergilenmekte Olan Cam Eserler", "The Glass Vessels Exhibited in the Bölge Museum Adana", *Belleten* 53, 595-605.
- Stern 1998 M. Stern, *Una Manifattura Veterrariadi V. Sec. a Roma (Firenze)*.
- Stern 2002 M. Stern, *Roman Byzantine and Early Medieval Glass, Ernesto Wolf Collection (Ostfildern)*.
- Şahin 2008 M. Şahin, "2006 Yılı Kazısı", 29. KST, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü (Ankara), 21-39.
- Şahin vd.2011 M. Şahin, D. Şahin, O. Duman-kaya, A. A. Altın, U. Gürdal, M. Yılmaz, H. Başkaya, M. S. Dirim, İ. H. Mert, S. Gündüz, , "2009 Yılı Myndos Kazısı", KST, Sayı 32.1, 154-175.
- Şahin 2012 M. Şahin, "Myndos Kazısı 2010", 33. KST, Kültür ve Turizm Bakanlığı, (Ankara), 339-365.
- Tek 1994 A. T. Tek, *Arykanda'da Bulunan Antik Cam Örnekleri*, (A. Ü. D. T. C. F. Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı'na Sunulmuş Yayınlanmamış Lisans Tezi) (Ankara).
- Tek 2007 A. T. Tek, "Arykanda'da Bulunan Antik Cam Eserlere Genel Bir Bakış", Ç. G. Güray (ed.) *Uluslararası Katılımlı Seramik, Cam, Emaye Sır ve Boya Semineri (SERES) 26-28 Kasım 2007 (Eskişehir)*, 153-168.
- Vessberg 1952 O. Vessberg, "Roman Glass in Cyprus", *Opus arch.* 7, 109-165.
- Williams 1985 C. Williams, "The Pottery and Glass at Alahan", M. Gough (ed.), *Alahan: An Early Christian Monastery in Southern Turkey (Toronto)*.
- Young 1993 H. S. Young, "A Preview of Seventh Century Glass from the Kourion Basilicas Cyprus", *JGS* 35, 39-47.
- I.Uluslararası Anadolu Cam Sanatı Sempozyumu 26-27 Nisan 1988-Ist International Anatolian Glass Symposium April, 26 th-27 th 1988, (İstanbul 1990)

KATALOG

Katalog-2009

2009/1

Envanter No : 2009/1

Eserin Adı : Unguentarium boyun parçası

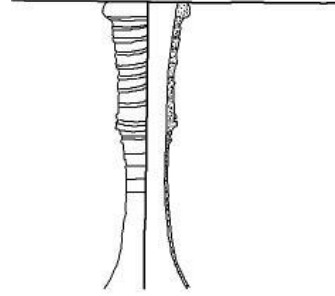
Buluntu Yeri : Mezar 1

Ölçüleri : Yükseklik: 7.02 cm, Ağız çapı: 2.10 cm.

Tanımı: Açık mavi yeşil cam hamurlu, serbest üfleme tekniğinde yapılmış, ince çeperli, ağız kenarı içe kıvrık ve etrafı turkuaz renkli bantla çevrili, ağız kenarından başlamak üzere 8 sıra tek lif, boyun ortasında ise birbirine geçmiş birkaç sıra lif sarılı, ayrıca altta tekrar devam eden tek sıra lif sırası bulunur. Boyun altında kalın bir lif serbest bir şekilde gövdeden ayrı olup hareket eder şekildedir. Şişenin gövde başlangıç yerinden kırıldığı görülmekte ancak gövdenin benzerleri gibi küresel biçimli olduğu düşünülmektedir. 1 Numaralı mezarda bulunmuş olan bu koku şişesi- Unguentarium çok irrize olmuştur.

Karşılaştırma: Stern 1977: 139 kat. 43 Pl. 9; Saldern 1980: 82-83 fig. 612, 102 fig. 790 (kalın serbest lifli yapıt geç bir tarihe aittir); Jenkins 1986: 14 vd.; Young 1993: 39-47 fig. 7; Özet 1998: 143 kat. 97; Baybo 2005: 211-239 kat. 62-63 Taf. 5; Atik 2009: 1-16 fig. 40-41; Schwarzer 2009b: 85 vd. Abb I AKR.

Tarih: 6-7. yüzyıl

0 1 2 3 1/1

2009/2

Envanter No : 2009/2

Eserin Adı : Kadeh kaidesi

Buluntu Yeri : A1c

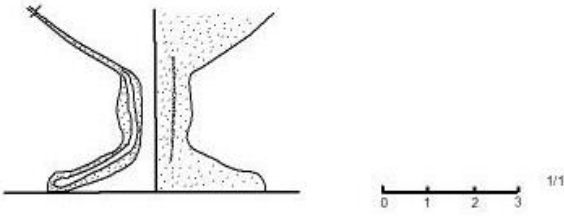
Ölçüleri : Çap: 4.75 cm, Yükseklik: 3.75 cm.

Tanımı : Koyu yeşil geçirgen cam hamurlu, serbest üfleme tekniğinde yapılmış hazne kısmına ait küçük bir parça kalmış kadehin ayak kısmında oval bir boğum bulunmaktadır. Kaide gövdesi içi boş yapımlı, katlamalı, arası boş çift çeperli yapımlıdır. Taban içte konik biçimlidir. Dipte noble izi var. İrrize olmuş.

Karşılaştırma: Saldern 1980: 53 fig. 351; Stern 1983: 44; Erten Yağcı 1990: 30 vd. R. 36 (Hatay Müzesi'nde bulunan kadehler Geç Antik Çağ'a 5-7. yüzyıla tarihlenmiştir.); Baldoni-Berti 1998: 73-86 fig. 11-12; Contardi 2009a: 31-34 fig. 3-4.

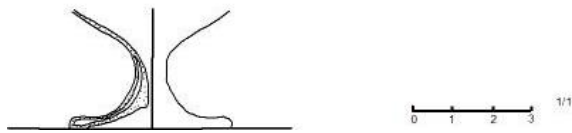
Tarih: 6-7. yüzyıl

2009/2a**Envanter No** : 2009/2a**Eserin Adı** : Kadeh kaidesi**Buluntu Yeri** : A1c**Ölçüleri** : Çap: 4 cm, Yükseklik: 3.04 cm.

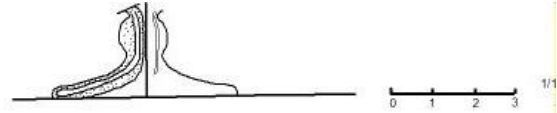
Tanımı: Açık yeşil geçirgen cam hamurlu, serbest üfleme, kadehin başlangıç kısmı kırık, gövde düzayak kısmına oturur, ayak ortası içe çökük, kaide eğimli kenarlı yuvarlak tabanlı olup çift çeperli, katlamalıdır. Gövde içi boş, taban konkav, dipte noble izi var. İrrize olmuş.

Karşılaştırma: Isings 1957: 139; Saldern 1980: 53 fig. 336, 61 fig. 382; Williams 1985: 53-20 fig.10; Young 1993: 39-47 fig. 1; Atik 2009: 1-16 fig. 5.

Tarihi: 6-7. yüzyıl**2009/2b****Envanter No** : 2009/2b**Eserin Adı** : Kadeh Kaidesi**Buluntu Yeri** : A1c**Ölçüleri** : Çap: 4.30 cm, Yükseklik: 2 cm.

Tanımı : Koyu yeşil kadeh kaidesi, serbest üfleme, gövde kısmı kırık kaideye bağlanan ayak kısmı küresel boğumlu, içe katlamalı ve arası boş yapımıdır. Kaide tabanı eğimli çeperli ve yuvarlak diplidir. Kaidenin bir tarafı kırık, dipte noble izi var.

Karşılaştırma: Lightfoot 1993a: 173-193 fig. 122/28; Gençler 2000a: 209-298 fig.3/52.

Tarihi: 6-7. yüzyıl**2009/3****Envanter No** : 2009/3**Eserin Adı** : Saplı Kandil ucu**Buluntu Yeri** :

Ölçüleri : Çap: 2 cm, Üst çap: 2.4 cm, **Yükseklik** : 5.90 cm.

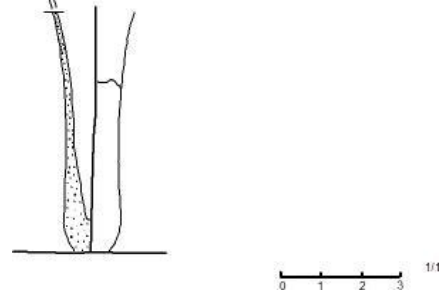
Tanımı : Sarımsı yeşil-mavi saydam cam hamurlu, serbest üfleme dip parçası, dip üste doğru genişliyor. İçi boş, silindirik dipte ikinci bir yoğun cam hamurlu çeper mevcut, kenarı yuvarlatılmış düz taban, kabın üstü kırık, irrize olmuş.

Solid Liquid'den karşılaştırma örneği

Karşılaştırma: Crowfoot-Harden 1931: 196-207 Pl. XXIX/25-26, tip B2; Harden 1936: 155 fig. 440/449; Saldern 1980: 49-52 fig. 274-280; Eyice 1990: 51-57; Baybo 2005: 211-239 fig. 53-55; Ötüken 2005: 263-285 res. 12; Golofast 2008: 301-335 fig. 12/9-14; Canav Özgümüş 2009: 17-24 fig. 9; Contardi 2009a: 31-34 fig. 5; Contardi 2009b: 123-132 fig.3; Laflı 2009: 161-170 fig. 6.

Tarihi: 5-7. yüzyıl

2009/4

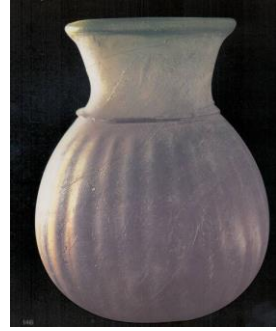
Envanter No : 2009/4

Eserin Adı : Bardak-sürahi kırık, bazı parçaları birleştirilmiştir.

Buluntu Yeri : A1d

Ölçüleri : Çap: 8 cm, Yükseklik: 8 cm, **Alt bölüm yükseklik:** 2.70 cm, Çap: 5.76 cm.

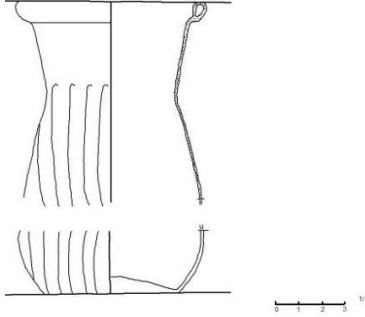
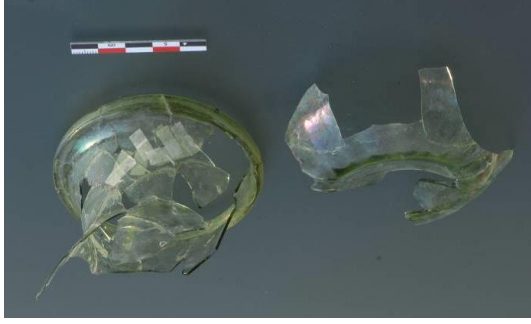
Tanımı : Yeşil geçirgen cam hamurlu, kalıba üfleme, halka şeklinde yuvarlak ağız kenarlı, ağız kenarı içe ve dışa katlanmış arada boşluk bırakılmıştır. Ağız çeperi tam olup bazı çatlaklar var. Kabın ağız altında gövdeye ait az bir kısmı mevcut, diğer kısımlar kırık parçalar halinde, kabın biçimi silindirik gövdeli, hamurunda hava kabarcıkları yok, Gövdeye ve dip kısmına ait parçalar yine ince çeperli, Düz hafif çökük taban üzerinde içte kabartma yivler var. Bu yivler kabın gövdesini oluşturmaktadır.

Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi'nden karşılaştırma örneği

Karşılaştırma : Platz Horster 1976: 52 fig. 89 (yonca ağızlı sürahi), 54 fig. 94 (Kase); Saldern 1980: 86; Özet 1998: 146 fig. 100a (Yasıada Geç Roma Batığı).

Tarihi : 6- 7. yüzyıl

2009/5

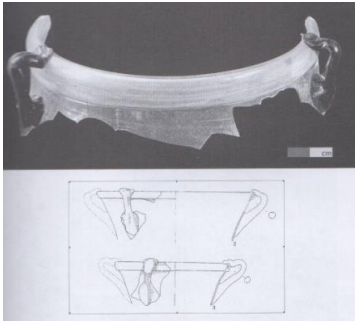
Envanter No : 2009/5

Eserin Adı : Kulplu Askılı Kandil parçası

Buluntu Yeri : A4-M2 (mezar 2'de bulunmuş)

Ölçüleri : Ağız çapı: Kalan kısma göre 9 cm, Kulp yüksekliği: 2.2 cm.

Tanımı : Açık yeşil mavi cam hamurlu, serbest üfleme, ağız kenarının bir kısmı ve bir kulp yerinde, diğer kulp da kopmuş olarak bulunmuştur. Ağız kenarı içe kıvrılmış ve dışa katlanmış, ortası boş çift çeperli, üstü ve altı dışa çekik ortası girintilidir. Kulp gövde üst kısmına birleştirilmiş ve çekerek ağız kenarına oturtulmuştur. Kap gövdesi dik çeperlidir. Diğer kulp ve gövdeye ait kırık birer parça daha bulunmuştur.

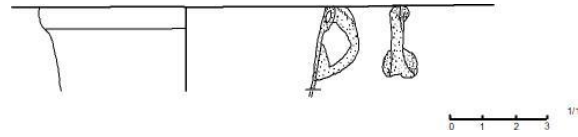

İstanbul Marmaray Kazısı'ndan
karşılaştırma örneği

Karşılaştırma : Crowfoot-Harden 1931: 196-207 Pl. XXX-40; Isings 1957: form 134; Saldern 1980: 47 fig. 240, 81 fig. 595; Young 1993: 39-47 fig. 5-6; Baybo 2005: 211-239 fig. 68-69, fig. 25; Gorin Rosen 2005: 195-210 fig. 2/32-33;

Atik 2009: 1-16 fig. 65 a-c; Baybo 2009: 189-198 fig. 14; Contardi 2009b: 123-132 fig. 4; Schwarzer 2009a: 85-109 Taf. 2/25 MM;

Tarihi : 6-7. yüzyıl

2009/6a

Envanter No : 2009/6a

Eserin Adı : Şişe boyun parçası

Buluntu Yeri : A1d

Ölçüleri : Çap: 2.2 cm, Yükseklik: 5 cm

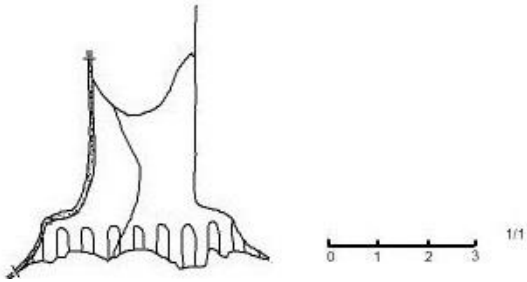
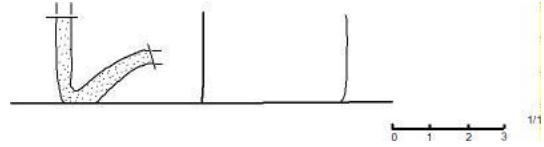
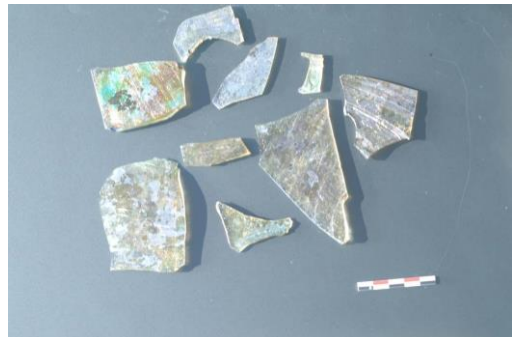
Tanımı: Açık mavi cam hamurlu kalıba üfleme, çok ince çeperli, iki parça halinde birleşebiliyor. Boyun silindirik biçimli, üst kısmı kırık, gövde başlangıç kısmı profilili, gövde üst kısmında dikey kaburga izleri var. Alt kısım kırık. Cam hamurunda hava kabarcıkları mevcuttur. İrrize olmuş.

Bodrum Müzesi Yassıada Batığı'ndan
karşılaştırma örneği

Karşılaştırma : Platz Horster 1976: 95 fig. 193; Saldern 1980: 87 fig. 643; Özet 1998: 147 fig. 100b

Tarihi: Erken Bizans Çağı

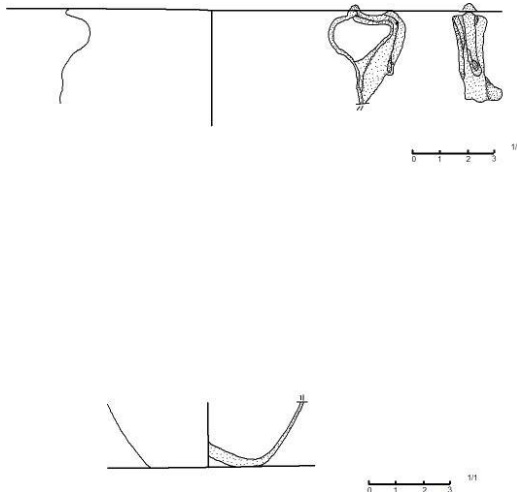
2009/6b**Envanter No** : 2009/6b**Eserin Adı** : Kap dibi**Buluntu Yeri** : A1d**Ölçüleri** : Çap: 7.40 cm, Yükseklik: 2.22 cm.**Tanımı**: Açık yeşil sarı renkli kalıba baskı poligonal (sekizgen olabilir) biçimli. Kalın çeperli büyükçe bir kaba ait dip parçası, taban konik biçimli içe bastırılmış şekilde yapılmıştır. Vurma dipli, Gövdenin bir kısmı mevcut, dik çeperlidir.**Karşılaştırma**: Baldoni-Berti 1998: 73-85, fig.14.**Tarihi**: Erken Bizans Çağı**2009/7****Envanter No** : 2009/7**Eserin Adı** : Pencere cam parçaları**Buluntu Yeri** :**Ölçüleri** : Kalınlık: 0.4-0.8 cm.**Tanımı**: Mavi yeşil sarı renkli kırık parçalar halinde ele geçmiş pencere camı, kalıpta yapılmış, döküm olan parçaların cam hamurunda hava kabarcıkları buluyor. Kırık parçalar çeşitli şekillerde kırılmış olup asıllarının kare şekilli olduğu ve belki kurşun, mermer ve ahşap bir çerçeve içine oturtulduğu sanılmaktadır. Bir parça üzerinde kabartma yivler bulunmaktadır. Bunlar Asar Adası'ndaki kilisenin camlarına ait kırık parçaları olmalıdır.**Karşılaştırma** : Saldern 1980: 91 fig. 680-699; Czurda Ruth 1989: 129-140; Eyice 1990: 51-57; Kanyak 2009: 25-47 fig.4.**Tarihi**: Bizans Çağı

2009/8a-8b**Envanter No** : 2009/8a-8b**Eserin Adı** : Kulplu Kandil Parçaları**Buluntu Yeri** : A4 kule altı M4 (4 numaralı mezardan)**Ölçüleri** : Kulp yüksekliği: 3.90 cm, Çap: 5.20 cm.

Tanımı: Açık mavi yeşil geçirgen cam hamurlu, serbest üfleme, ağız kenarı dışa çekik, kulp kap gövdesine damlatılıp çekilerek ağız altına yapıştırılmış, kulp üstü yivli ve ucu katlanarak kıvrılmıştır. Gövde önce konveks sonra konkav biçimlidir. Bir dip parçası olasılıkla benzer bir kandil dibine ait, bu taban konik biçimli içe girmekte, kazıda başka bir kandile ait dip parçası daha ele geçmiştir.

Karşılaştırma: Crowfoot-Harden 1931: 196-207 Pl. XXX-41 tip C2.

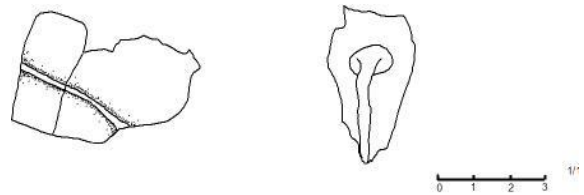
Tarihi: Erken Bizans 4-7. yüzyıl

2009/9**Envanter No:** 2009/9**Eserin Adı** : Kandil parçası**Buluntu Yeri** : A4 kule altı M 4**Ölçüleri** : Kalan uzunluğu: 5.33 cm,**Yükseklik** : 3.93, Kulp yüksekliği: 3.90 cm.

Tanımı: Parlak koyu yeşil cam hamurlu, üç parça halinde ele geçmiş, gövdeye ait iki parça birleştirilmiştir. Küresel gövdeli olduğu sanılan kandilin gövde üzerinde yatay kabartma bir bant bulunur. Diğer parça üzerinde kulpun gövde ile birleşme ve ağız kenarına uzanan kısmı bulunmakta, ancak ağız profili olmadığı için kulpun ağız kenarına mı ya da gövde üst kısmına mı bittiği bilinmemektedir. Ayrıca gövde üzerinde yuvarlak baskı motif izleri vardır.

Karşılaştırma: Baldoni-Berti 1998: 73 No. 16 fig. 10 (baskı bezemesiz); Khruskova 2009: 337-353 fig. 23/39-40.

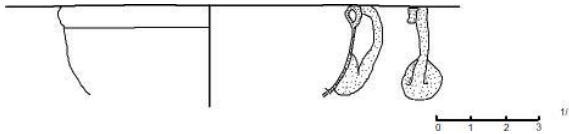
Tarihi: Erken Bizans

2009/10**Envanter No** : 2009/10**Eserin Adı** : Kulplu Kandil Parçaları**Buluntu Yeri** : A4 kule altı M4**Ölçüleri** : Çap: 9 cm, Kalınlık: 0.9 cm, Ağız kenar yüksekliği: 1.1 cm, Kulp çeperi: 0.7 cm.

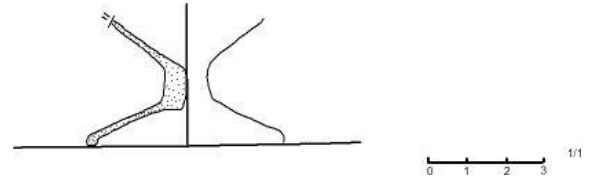
Tanımı: Kulplu ağız parçası ve kulpun gövdeye birleştiği parça, açık yeşil mavi cam hamurlu (aquamarin) serbest üfleme, kabın kalın ağız kenarı içe ve dışa katlanmış, ince kulp gövde üst kısmına yuvarlak şekilde akıtılarak çekilmiş ve ağız üst kısmına bitleştirilmiştir. Ağız kenarı tamamlanmıştır. 2. kulpun birleşme yeri mevcuttur. Üç kulplu bir kandile ait ağız kenar bölümüdür. İnce kulp ve kalın ağız kenarı kontrast bir etki yaratır.

Karşılaştırma: Barag 1967: 65-70 fig. 21-22; Saldern 1980: 47 Pl. 11 fig. 240-249 (kase tipi lambalar grubuna girmekte tip 2, 6-7. yüzyıl).

Tarihi: Erken Bizans**2009/11****Envanter No** : 2009/11**Eserin Adı** : Kadeh Kaidesi**Buluntu Yeri** : A4 kule altı M4**Ölçüleri** : Çap: 4.85 cm, Bugünkü yüksekliği: 3.20 cm.

Tanımı: Koyu yeşil cam hamurlu, konik dipli kısa silindirik ayaklı, kadehin dip kısmına ait bir parça var. Üst kısmı kırık, kaide katlamasız tek kat cam hamurlu, ayak başlangıcı kapalı yapımlıdır.

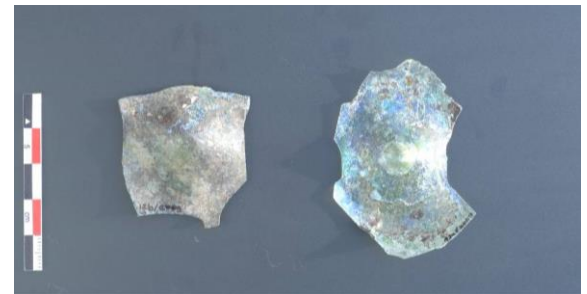
Karşılaştırma: Saldern 1980: 60 fig. 375.

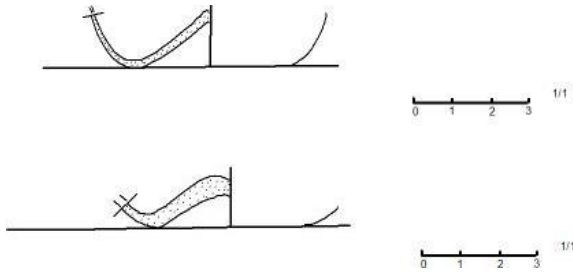
Tarihi: Erken Bizans**2009/12a-12b****Envanter No** : 2009/12a-12b**Eserin Adı** : Dip Parçaları**Buluntu Yeri** : A4 kule altı Mezar 4**Ölçüleri** : 12a; Çap: 4.20 cm, Yükseklik: 1.04 cm, 12b; Çap: 4.10 cm, Yükseklik: 0.40 cm.

Tanımı: a- Açık yeşil cam hamurlu, çökük dipli, konik biçimli, nodül izi var.

b- Koyu yeşil saydam cam hamurlu, çökük dipli.

Karşılaştırma: Lightfoot 1993a: 173-193; Baybo 2009: 189-198 fig. 8; 124/69 Golofast 2009: 301-335 fig. 14/4.

Tarihi: Erken Bizans

2009/13**Envanter No** : 2009/13**Eserin adı** : Saplı Kandil dibi**Buluntu Yeri** : A4 kule altı Mezar 4**Ölçüleri** : Çap: 2.3 cm.

Tanımı : Açık yeşil mavi cam hamurlu, serbest üfleme kandil dibi, gövde dibi silindirik olarak iner ve yuvarlatılmış bir şekilde sonuçlanır. Dip çift çeperlidir.

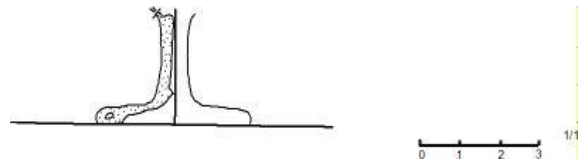
Karşılaştırma: Crowfoot-Harden 1931: 196-207 Pl. XXIX/25-26 tip B2; Baybo 2005: 211-239 fig. 55-20; Baldoni-Berti 1998: 73-81 fig. 8; Saldern 1980: 49 tip 3 fig. 275; Ötüken 2005: 263-285 res. 12; Canav Özgümüş 2009: 17-24 fig. 9.

Tarihi: Erken Bizans**2009/14a****Envanter No** : 2009/14a**Eserin Adı** : Kadeh kaidesi**Buluntu Yeri** : A1b

Ölçüleri : Kaide Çapı: 3.70 cm, Yükseklik: 2.96 cm.

Tanımı: Açık yeşil mavi geçirgen cam hamurlu, serbest üfleme, kadeh haznesinin dip kısmından küçük bir parça kalmış, silindirik biçimli ayaklı, konik kaideli, konkav tabanlı dipte noble izi var. Kaide kenarları katlanmış kenar çizgisi var. İrri-ze olmuş, cam hamurunda hava kabarcıkları var.

Karşılaştırma: Saldern 1980: 53 vd. Pl. 24 fig. 307; Gençler 2000: 209-289 fig. 5/70.

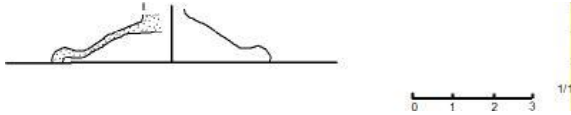
Tarihi: Erken Bizans**2009/14b****Envanter No** : 2009/14b**Eserin Adı** : Kaide Parçası**Buluntu Yeri** : A1b

Ölçüleri : Çap: 5.90 cm, Yükseklik: 1.37 cm.

Tanımı: Açık yeşil geçirgen cam hamurlu, hamurunda hava kabarcıkları var. Kırık kaide parçasıdır. Dip içe çökük, noble izi var. Kaide kenarı içe kıvrılmış, ayak başlangıcından kırık.

Karşılaştırma: Gençler 2000: 209-289 fig. 5/71.

Tarihi: Erken Bizans

2009/15a

Envanter No : 2009/15a

Eserin Adı : Kadeh Kaidesi

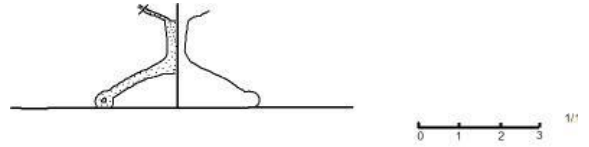
Buluntu Yeri : A1c

Ölçüleri : Çap: 4.3 cm, Yükseklik: 2.7 cm.

Tanımı: Yeşil mavi açık renkli geçirgen cam hamurlu, serbest üfleme, düz ayaklı masif gövde- li konik kaidenin kenarı içe kıvrıktır. Arada boş- luk vardır. Dipte noble izi görülüyor. Ayak kısa ve silindirik biçimlidir. Kadeh gövde başlangı- cından kırılmıştır.

Karşılaştırma: Gençler 2000: 209-289 fig. 5/70.

Tarihi: Erken Bizans

2009/15b

Envanter No : 2009/15b

Eserin Adı : Şişe tabanı?

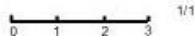
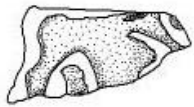
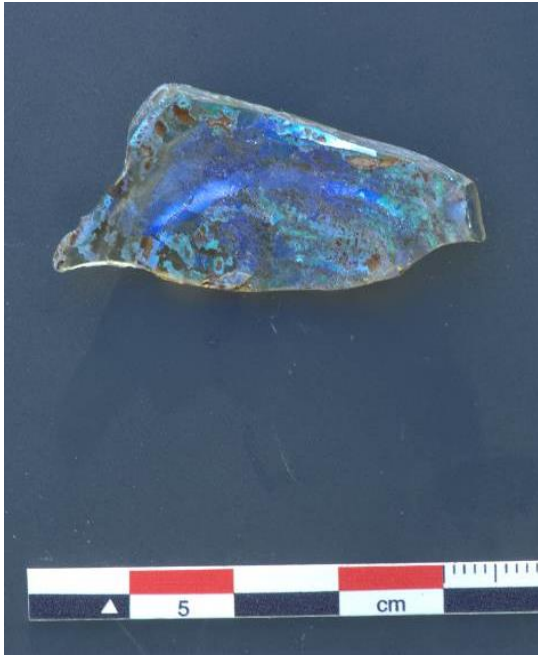
Buluntu Yeri : A1c

Ölçüleri : Uzunluk: 4 cm, Genişlik: 2.3 cm.

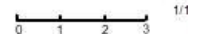
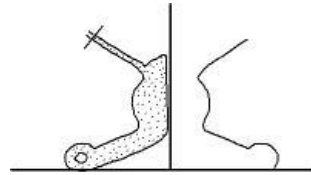
Tanımı: Sarı geçirgen cam hamurlu, kalıba üfleme prizma biçimli bir şişe tabanına ait olabi- lir, bir yüzde kabartma motifler var. Bitkisel bezeme ya da harf olabilir.

Karşılaştırma: Baybo 2005: 211-239 fig.13.

Tarihi: Erken Bizans

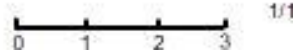
2009/16a**Envanter No** : 2009/16a**Eserin Adı** : Kadeh kaidesi**Buluntu Yeri** : A1**Ölçüleri** : Yükseklik: 3.6 cm.

Tanımı: Mavi yeşil (cam göbeği) geçirgen cam hamurlu, serbest üfleme, bir tarafı kırık bir kaidede, taban kenarı katlanmış, dipte noble izi var. Kaide içi masif gövdeli taban katlamalı içinde boş alan bulunuyor. Kaidenin hemen üzerinde oval biçimli bombe var. Üstte kadeh başlama yeri bulunuyor.

Karşılaştırma: Saldern 1980: 57 fig. 343.**Tarihi:** Erken Bizans**2009/16b****Envanter No** : 2009/16b**Eserin Adı** : Saplı Kandil dibi**Buluntu Yeri** : A1**Ölçüleri** : Yükseklik: 2.4 cm, Çap: 1.5 cm.

Tanımı: Yeşil mavi geçirgen cam hamurlu, serbest üfleme, silindirik gövde dibe yakın yerden kırılmış, içte çift çeper, dipte de bir kırık var.

Karşılaştırma: 2009/3 gibi.**Tarihi:** Erken Bizans

2009/17

Envanter No : 2009/17

Eserin Adı : Kaideli kandil dibi

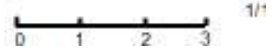
Buluntu Yeri : C1

Ölçüleri : Yükseklik: 6.1 cm, Çap: 1.7 cm

Tanımı: Yeşil cam hamurlu, serbest üfleme, tüp biçimli, üst kısmı kırılmış alt kısmı olan bir kandil parçası, alt kısmı diğer yapılardan farklı aletle tutulmuş bir tarafı kırık içi dolgu tabanlı dibi düz kaidelidir.

Karşılaştırma: Crawford-Harden 1931: 196-208 Pl. XXIX fig. 21; Olcay 2001: 80-82 fig. 1; Baldoni-Berti 1998: 73-86 Nr. 12 fig. 9; Golofast 2009: 301-335 fig. 12/15;

Tarihi: Erken Bizans

2009/18

Envanter No : 2009/18

Eserin Adı : Şişe boyun parçası

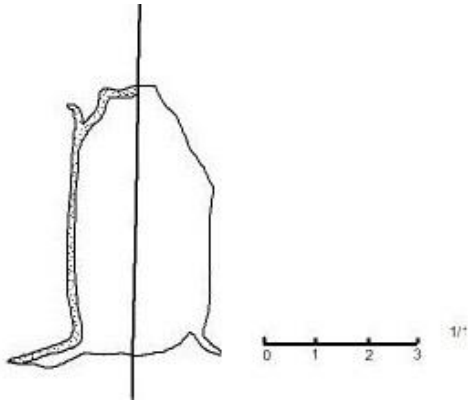
Buluntu Yeri : A4 kule altı

Ölçüleri : Çap: 3.2 cm, Ölçülebilen yüksekliği: 5.2 cm, Kalınlık: 0.5 cm

Tanımı: Açık mavi yeşil cam hamurlu, serbest üfleme, ince çeperli, hamurunda hava kabarcıkları var. Boyun alt kısmı bombeli, gövde başlangıç yerinden kıraktır.

Karşılaştırma: Saldern 1980: 72 Pl. 26 fig. 508.

Tarihi: Erken Bizans

2009/19

Envanter No : 2009/19

Eserin Adı : Kulplu kandil parçası

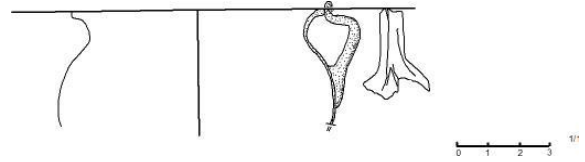
Buluntu Yeri : A4 kule altı M4

Ölçüleri : Yükseklik: 3.80 cm, Çap: 8 cm

Tanımı: Açık yeşil geçirgen hamurlu, serbest üfleme, ağız kenarı ve kulptan ibaret parça, kulp gövde üst kısmına katlanarak çekilmiş, kıvrımlı, ağız dışa dönük, gövde çeperi önce konveks sonra konkav.

Karşılaştırma: Crowfoot-Harden 1931: Pl. XXX-41; Isings 1957: 162 form 134; Contardi 2009: 123-132 fig. 4.

Tarihi: Erken Bizans 4-7. yüzyıl

2009/20a

Envanter No : 2009/20a

Eserin Adı : Ağız kenarı parçası

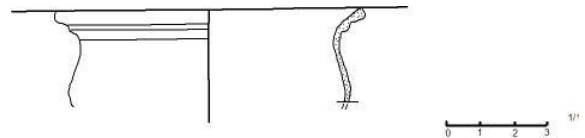
Buluntu Yeri : Kule Altı Mezar 7

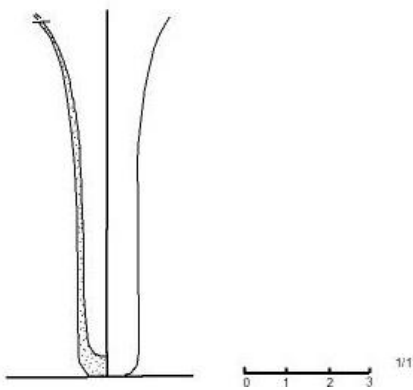
Ölçüleri : Yükseklik: 2.96 cm, Çap: 9 cm.

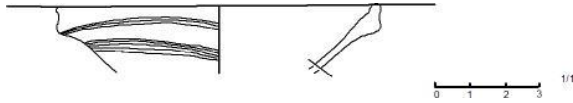
Tanımı: Açık yeşil geçirgen cam hamurlu, ince çeperli, yuvarlak dışa çekik, dışa ve içe katlanmış ağız kenarlı, ağız altı profilidir. Alta şerit biçimli kesme var. Gövde küresel görünümündedir.

Karşılaştırma: Crowfoot-Harden 1931: 196-207 Pl. XXIX/17 tip B; Saldern 1980: 13.

Tarihi: Erken Bizans

2009/20b**Envanter No** : 2009/20b**Eserin Adı** : Saplı kandil dibi**Buluntu Yeri** : Kule Altı Mezar 7**Ölçüleri** : Yükseklik: 8.04 cm, Çap: 0.70 cm.**Tanımı**: Yeşil geçirgen cam hamurlu, ince çeperli, içi boş, dip yoğun cam hamurlu, tabanı düz ve yuvarlatılmış dipli, üste doğru biraz genişlemekte, üst kıraktır.**Karşılaştırma**: Crowfoot-Harden 1931: 196-207 Pl. XXIX/25-26 tip B2.**Tarihi**: Erken Bizans 4-7. yüzyıl**2009/21****Envanter No** : 2009/21**Eserin Adı** : Kulplu Kandil parçası**Buluntu Yeri** : A4-M2**Ölçüleri** : Bugünkü yükseklik: 1.62 cm, Çap: 9.05 cm**Tanımı**: Açık yeşil geçirgen cam hamurlu, ağız kenar içe ve dışa katlanmış, arada boşluk var. İnce küçük kulp kopmuş, kulp ağız kenarına oturur şekilde yapılmış, kandil ağız kenarı iki parça olarak bulunmuştur. Gövde çeperi dik.**Karşılaştırma**: Crowfoot-Harden 1931: 196-207 Pl. XXX-40 tip C1; Baybo 2009: 189-198 fig. 14.**Tarihi**: Erken Bizans**2009/22****Envanter No** : 2009/22**Eserin Adı** : Kase ağız kenarı**Buluntu Yeri** : C2a**Ölçüleri** : Yükseklik: 1.80 cm, Çap: 9.20 cm.**Tanımı**: Renksiz geçirgen cam hamurlu, açık ağızlı küçük bir kaseye ait kırık parça, hamuru, çok hava kabarcıklı, kaliteli olmayan cam hamurundan yapılmış, düz ağız kenarlı ağız altında kalın yiv var. Onunda altında ince çizgiler camın hamurundan oluşmuş çizgiler şeklindedir.**Karşılaştırma**: Saldern 1980: 23 Pl. 22 fig. 140.**Tarihi**: Geç Roma

2009/72

Envanter No : 2009/72

Eserin Adı : Ağırlık (Sence)-mühür

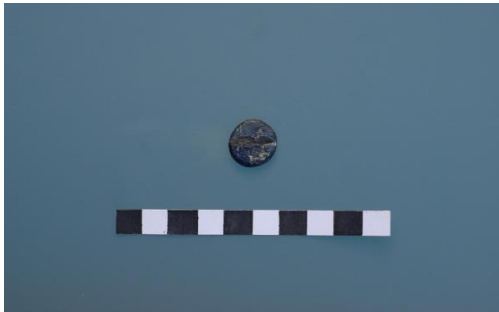
Buluntu Yeri : A4 kule altı M5

Ölçüleri : Çap: 1.75 cm, Kalınlık: 0.4 cm

Tanımı: Mavi cam hamurlu, kalıba baskıdır. Ön yüz çerçeve içinde büst, arka yüz bozuk.

Karşılaştırma: Canav 1985: 91 fig. 148-153; Lafli 2009: 161-170 fig. 7.

Tarihi: Bizans

Katalog-2010

2010/1

Envanter No : 2010/1

Eserin Adı : Kadeh kaidesi

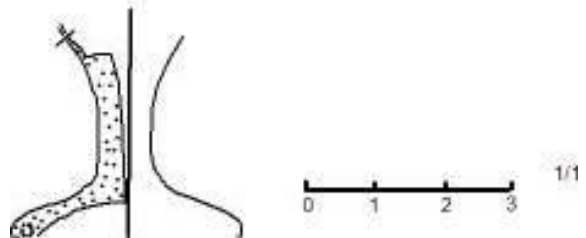
Buluntu Yeri : A4 Güneydoğu

Ölçüleri : Yükseklik: 2.7 cm, Çap: 3.1 cm

Tanımı: Serbest üfleme, açık yeşil cam hamurlu, kaide içe katlanmış konkav dipli, dipte nodül izi var, kaide kenarı halka biçimli, ayak düz, kaide ayağı üst kısmından kırık, içinde bombe biçimli yoğunlaşmış cam mevcut, hamuru hava kabarcıklıdır.

Karşılaştırma: Harden 1936: 171-173 fig. 479-482; Isings 1957: 139 form 111; Gough 1985: P. 10/20; Stern 1985: 46/F3; Hayes 1992: 407/F 151/40; Baldoni-Berti 1998: 73-85 Nr. 13 fig. 13; Gençler 2000a: 209-289 fig. 5 68-70; Çakmakçı 2009: 49-66 (tip A1b);

Tarihi: Erken Bizans

2010/2

Envanter No : 2010/2

Eserin Adı : Boncuk-yüzük kaşı

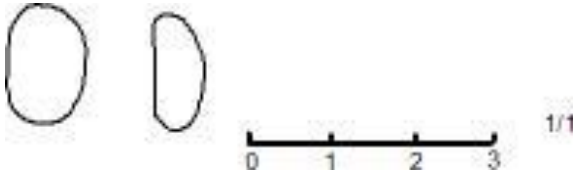
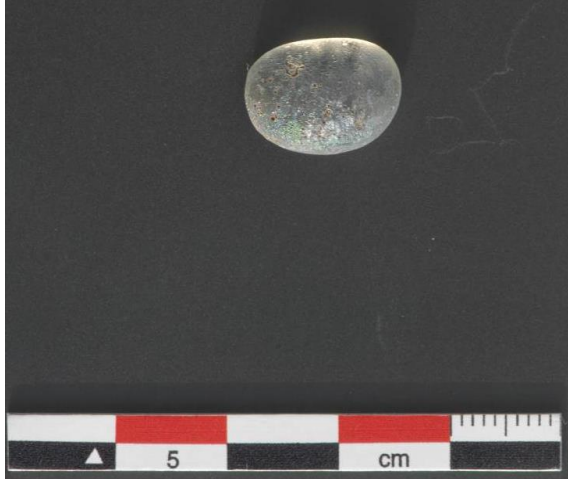
Buluntu Yeri : A4 M1 kuzey/M1-M2doğu

Ölçüleri : Çap: 1-1.5cm, Yükseklik: 0.6 cm.

Tanımı: Renksiz yakın çok açık mavi cam hamurlu kalıpta yapılmış üstü bombeli altı düz, oval biçimlidir.

Karşılaştırma: Baldoni-Berti 1998: Tav. VI fig. 4; Özet 1998: 92 fig. 53.

Tarihi: Geç Roma Erken Bizans.

2010/3

Envanter No : 2010/3

Eserin Adı : Boncuk-Yüzük kaşı

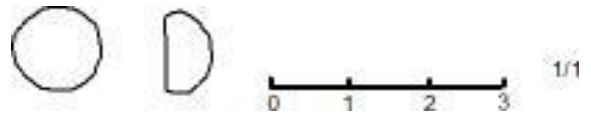
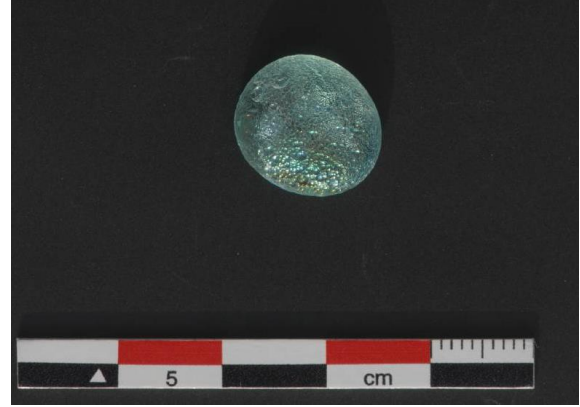
Buluntu Yeri : B2

Ölçüleri : Çap: 1.1 cm, Yükseklik: 0.6 cm

Tanımı: Mavimsi koyu yeşil opak cam hamurlu alt yüzeyi düz üstü bombeli kalıpta yapılmış.

Karşılaştırma: Baldoni-Berti 1998: Tav. VI fig. 4; Özet 1998: 92 fig. 53.

Tarihi: Geç Roma-Erken Bizans.

2010/4

Envanter No : 2010/4

Eserin Adı : Cüruf

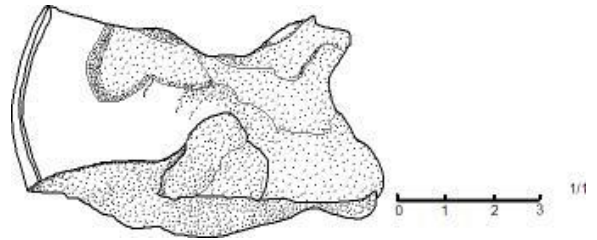
Buluntu Yeri : A2 Sarnıç içi

Ölçüleri : Uzunluk: 7.8 cm, Yükseklik: 2 cm.

Tanımı: Koyu yeşil renkli cüruf, kenar kısmı yuvarlak düz kalıp döküm görünümlü, parçanın üst yüzü parlak yeşil alt yüzü mat bir atık parçadır. Biçim olarak amorf bir şekli vardır.

Karşılaştırma: Atik 2009: 1-16fig. 77-78/79-84; Canav Özgümmüş 2009: 17-24 fig. 24-25.

Tarihi: Bizans

2010/5

Envanter No : 2010/5

Eserin Adı : Kadeh kaidesi

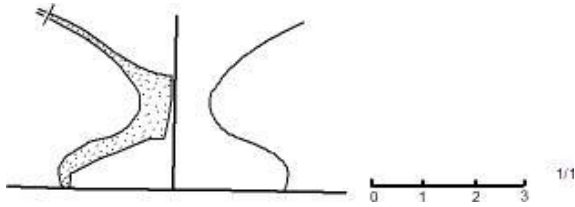
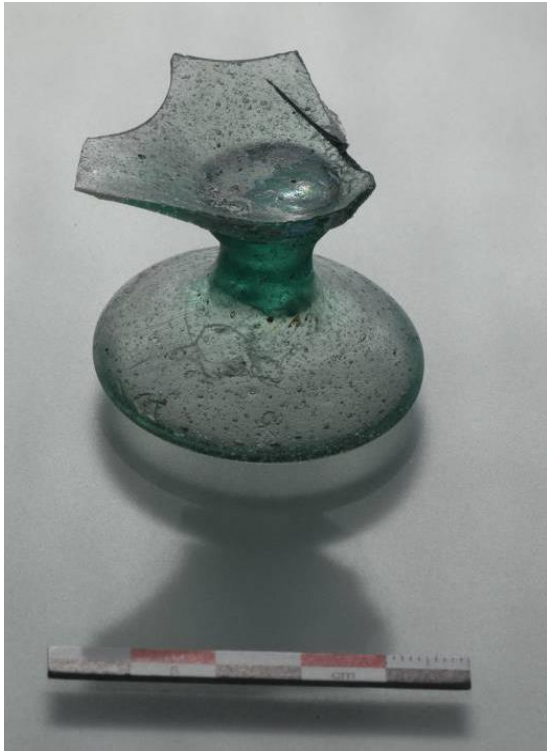
Buluntu Yeri : A4-M10

Ölçüleri : Yükseklik: 3.40 cm, Kaide çapı: 4.27 cm

Tanımı: Açık yeşil geçirgen cam hamurlu, Kaide taban kenarı kesilerek döndürülmüş ancak katlanmamıştır. Dipte noble izi var. Ayak düz bombesiz Kadeh başlangıç yerinden kırılmıştır. Hamurunda hava kabarcıkları bulunuyor.

Karşılaştırma: Saldern 1980: 60 fig. 37; Schwarzer 2009b: 85-109 Taf.2 fig. 33.

Tarihi: Bizans

2010/6a

Envanter No : 2010/6a

Eserin Adı : Kadeh Kaidesi

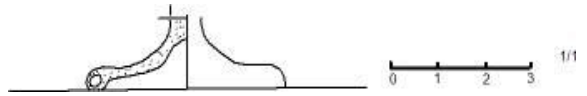
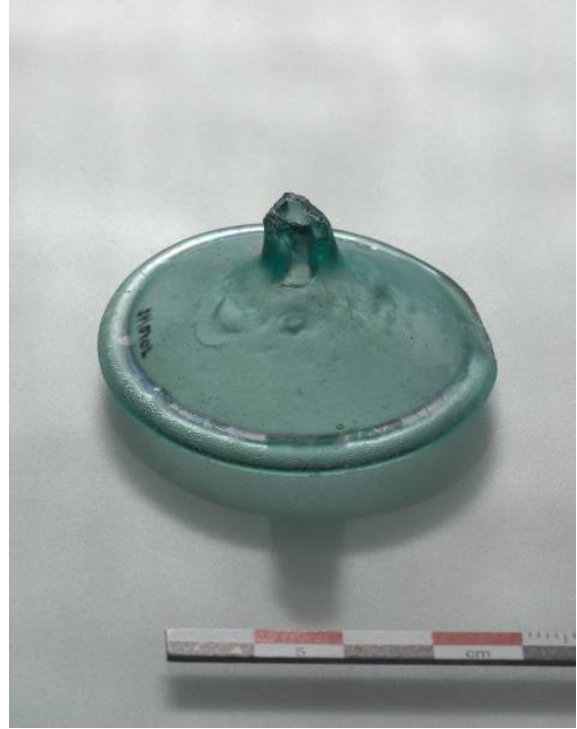
Buluntu Yeri : C1 güneybatı

Ölçüleri : Çap: 4.04 cm, Yükseklik:1.56 cm.

Tanımı: Açık yeşil geçirgen cam hamurlu kaidenin taban kısmı katlanmış, halka biçimli olarak kıvrılmış, taban içe dönük, kadeh kaidesi ayak kısmından kırılmıştır.

Karşılaştırma: Lightfoot 1993a: 173-193 fig. 122/23-27; Gençler 2000a: 209-289 fig. 5/71; Baybo 2009: 189-198 fig. 20.

Tarihi: Erken Bizans

2010/6b

Envanter No : 2010/6b

Eserin Adı : Kadeh Kaidesi

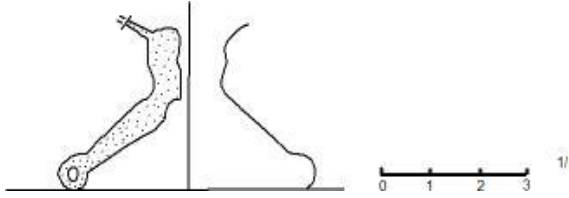
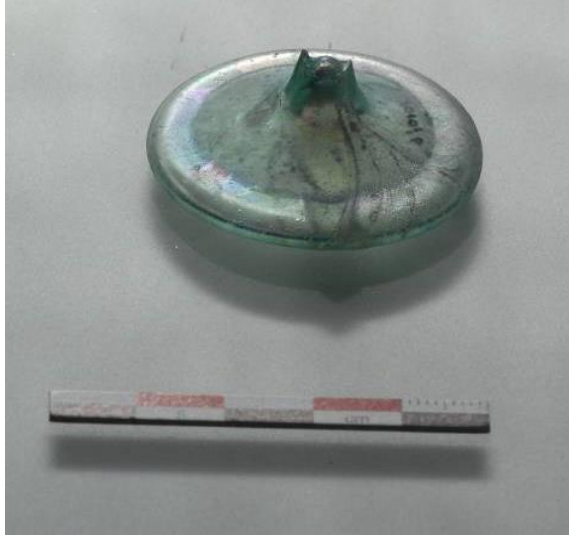
Buluntu Yeri : C1

Ölçüleri : Çap: 4.87 cm, Yükseklik: 3.20 cm.

Tanımı: Yeşil mavi-camgöbeği renkli, konik formulu, katlanmış taban kenarı halka şekillidir. Kaide üzerine küresel biçim verilmiş hazne kısmından kırık içte cam hamuru beyaz renk alır şekillidir.

Karşılaştırma: Saldern 1980: 58 Pl. 24 fig.351; Baldoni-Berti 1998: 73-85 Nr.15 fig. 12.

Tarihi: Erken Bizans

2010/7a

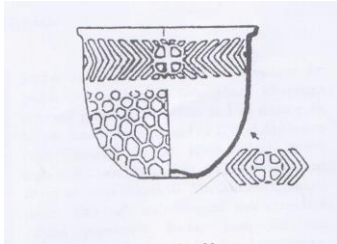
Envanter No : 2010/7a

Eserin Adı : Bardak-kavanoz

Buluntu Yeri : C1 güneybatı

Ölçüleri : Yükseklik: 3.56 cm, Çap: 7.20 cm.

Tanımı: Koyu sarı geçirgen cam hamurlu, ağız kenarı dışa çekik, katlanmış diyagonal kabartma yivli, halen 5 adet kabartma yiv mevcut, kalıpta yapılmış, hamurunda hava kabarcıkları var.

Doğu Karadeniz Tsibilium'dan karşılaştırma örneği

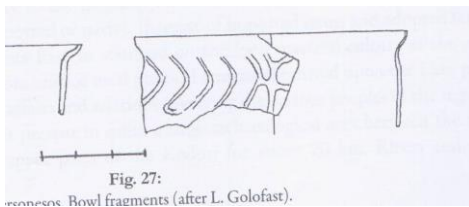

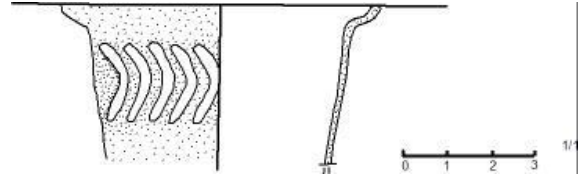
Fig. 27:

Bowl fragments (after L. Golofast).

Chersonesos Kırım'dan karşılaştırma örneği

Karşılaştırma: Sorolino 1973: 183-184 fig. 2 10-13; Golofast 2009: 301-335 fig. 1/24; Khruskova 2009: 337-353 fig. 26

Tarihi: Erken Bizans

2010/7b

Envanter No : 2010/7b

Eserin Adı : Konik kase ağız kenarı

Buluntu Yeri : C1 güneybatı

Ölçüleri : Çap: 8.5 cm

Tanımı: Açık mavi cam hamurlu kase parçası, ağız kenarı düz kesilmiş, ağızaltında ince yiv çizgileri çarkta kesilerek yapılmış birkaç kırık parça yapıştırılmıştır.

Karşılaştırma: Lightfoot 1993c: 22-37 fig. 9 (Myndos buluntusu); Krizanac 2009: 265-284 fig. 7; Schwarzer 2009a: 67-84 Taf.2 fig. 24.

Tarihi: Geç Roma-Erken Bizans.

2010/8

Envanter No : 2010/8

Eserin Adı : Bardak veya kandil ağız kenar parçası

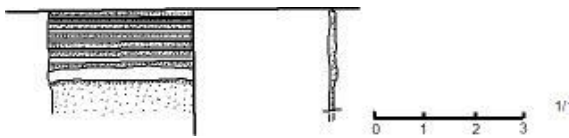
Buluntu Yeri : A4-Mezar 10

Ölçüleri : Çap: 5.60 cm, Yükseklik: 2.03 cm

Tanımı: Renksiz cam hamurlu, silindirik biçimli, düz basit ağız kenarlı, üzerinde 6 sıra açık mavi yılan teli lif bezeme sarılı altta daha koyu mavi renkli kalınca lif bezeme sarılmıştır.

Karşılaştırma: Krizanac 2009: 281-284 fig. 7.

Tarihi: Erken Bizans

2010/9

Envanter No : 2010/9

Eserin Adı : Bir kaba ait ağız kenar parçası (?)

Buluntu Yeri : B1 güneydoğu

Ölçüleri : Uzunluk: 4.5 cm, Korunan yükseklik: 2.1cm

Tanımı: Yeşilimsi koyu sarı renkli, cam hamurlu rulo biçimli, üzerinde lif sarılı, altta gövde kısmı aynı şekilde devam ediyor, ağız kenar kısmı kırık gibi görünmektedir. Kaburgalı, kap yüzeyi sıcakken yapıştırılmış, boru şeklindedir.

Karşılaştırma:

Tarihi: Geç Roma.

2010/10

Envanter No : 2010/10

Eserin Adı : Kadeh veya kandil kaidesi

Buluntu Yeri : A3 kule altı

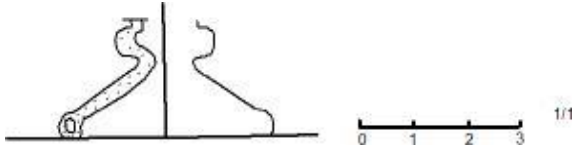
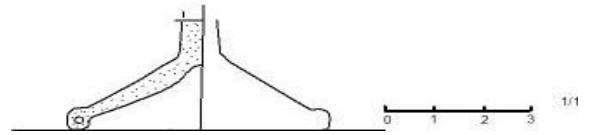
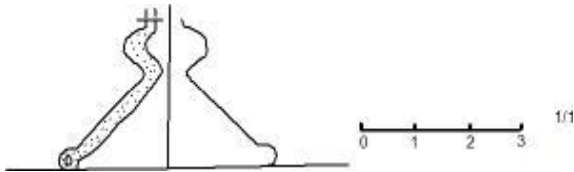
Ölçüleri : Çap: 3.70 cm, Yükseklik: 2.15 cm

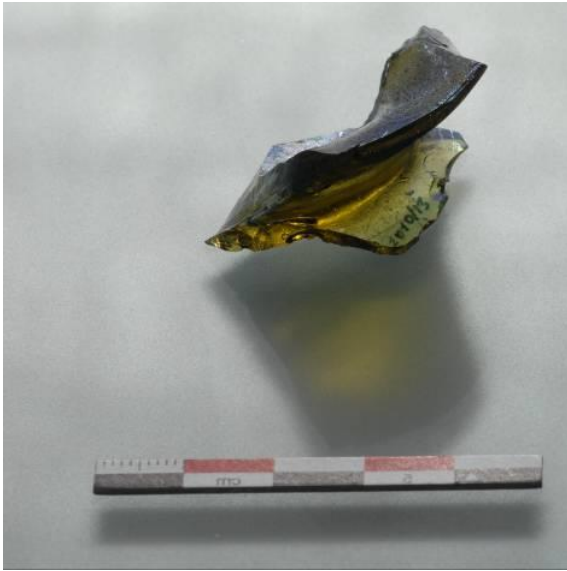
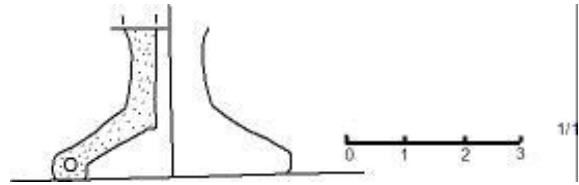
Tanımı: Sarı yeşil geçirgen cam hamurlu, küçük kırık bir kaide, içi boş gövdeli kıvrık tabanlı, kaide tabanı kenarında halka şekilli boş alan var. Konkav kaidenin hemen üzerinde bombe başlar, üstü kırık.

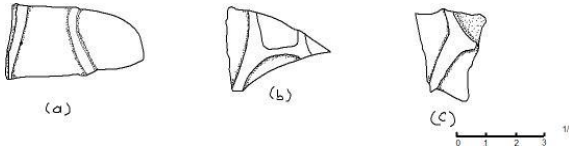
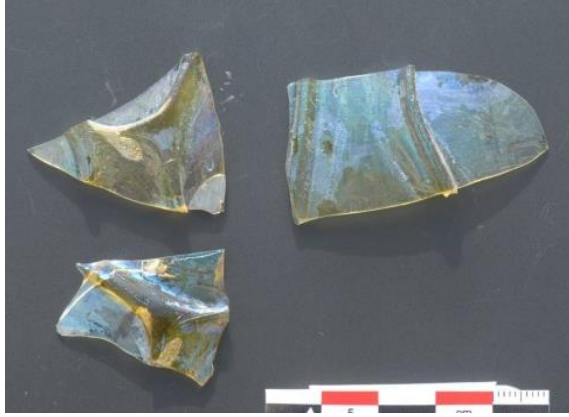
Karşılaştırma: Saldern 1980: 58 fig. 343; Baldoni-Berti 1998: 73-85 Nr. 14 fig. 11; Baybo 2000: 209-289 fig. 3/52; Çakmakçı 2009: 49-66 tip A1a; Golofast 2009: 301-335 fig. 16 /8.

Tarihi: Erken Bizans 5-7. yüzyıl

2010/11**Envanter No** : 2010/11**Eserin Adı** : Kadeh veya kandil kaidesi**Buluntu Yeri** : A3 kule altı**Ölçüleri** : Çap: 3.00 cm, Yükseklik: 2.72 cm**Tanımı**: Koyu mavi cam hamurlu, içi boş gövdeli, içe kıvrılmış tabanlı kenarı boş. Halka şekil konik taban üzeri bombeli, üstü kırık**Karşılaştırma**: Çakmakçı 2009: 49-66 tip A1a**Tarihi**: Erken Bizans**2010/13a****Envanter No** : 2010/13a**Eserin Adı** : Masif yuvarlak kaideli kap parçası**Buluntu Yeri** : C1 kuzey batı**Ölçüleri** : Çap: 3.70 cm, Yükseklik: 1.9 cm**Tanımı**: Parlak sarı yeşil renkli cam hamurlu, masif yuvarlak kaide. Kaide ve gövdeden bir parça mevcuttur. Diğer taraflar kırık, düz ağız kenarlıdır.**Karşılaştırma**: Saldern 1980: fig. 467-470; Hayes 1992: 406 fig. 8-30; Lightfoot 1993a: 173-193 fig. 121/10; Gençler 2000a: 209-289 fig. 4/66; Golofast 2009: 301-335 fig. 14/20.**Tarihi**: Erken Bizans**2010/12****Envanter No** : 2010/12**Eserin Adı** : Kadeh veya kandil kaidesi**Buluntu Yeri** : A3 kule altı**Ölçüleri** : Çap: 2.51 cm, Yükseklik: 2.31 cm**Tanımı**: Yeşil mavi cam hamurlu, gövde masif içi dolu taban içe katlanmış konik biçimli kaide üstü düz çıkıyor, üstü kırık, kaide bir tarafı biraz bozuk.**Karşılaştırma**: Gençler 2000a: 209-289 F6 83-88; Çakmakçı 2009: 49-66 Taf. 6.**Tarihi**: Erken Bizans

2010/13b-c**Envanter No** : 2010/13b**Eserin Adı** : Kadeh veya kandil kaidesi**Buluntu Yeri** : C1 kuzeybatı.**Ölçüleri** : Çap: 3.80 cm, Yükseklik: 2.55 cm**Tanımı**: İçi boş gövdeli kaide taban kısmı kırılmış ve arada halka şekilli boş alan bırakılmıştır. Taban tam yuvarlak değil biraz ovalimsi, gövde düz çıkar. Dipte noble izi var.**Karşılaştırma**: Çakmakçı 2009: 49-66 tip A1b**Tarihi**: Erken Bizans**2010/14a-b-c****Envanter No** : 2010/14a-b-c**Eserin Adı** : Kabartma yivli parçalar (3 adet)**Buluntu Yeri** : A4**Ölçüleri** : Yaklaşık yükseklik: 2.4 cm, Genişlik: 4.6 cm**Tanımı**: Sarı geçirgen cam hamurlu oval ve üçgen biçimli kırılmış ancak aynı kaba ait parçalar. Kabın iç yüzü düz dış yüzünde kabartma dilimler vardır. İki parçada dilimler birleşir şekilde yapılmıştır.**Karşılaştırma**: Harden 1936: 208 fig. 593; Ertan Yağcı 1990: 30-35 fig. 35; Golofast 2000: 301-335 fig. 1/25-29; Baybo 2005: 211-254 No. 60; Schwarzer 2009b: 85-109 fig. 10 mm-51.**Tarihi**: Erken Bizans

2010/15

Envanter No : 2010/15

Eserin Adı : Kırık kap parçası

Buluntu Yeri : A3 kulealtı

Ölçüleri : Yükseklik: 2 cm, Uzunluk: 3.2 cm

Tanımı: Sarı yeşil cam hamurlu kırık parça altta kalın bir yiv var, dip konkav, içte içi boş halka biçimli bir kısım var.

Karşılaştırma:**Tarihi:** Erken Bizans

2010/16

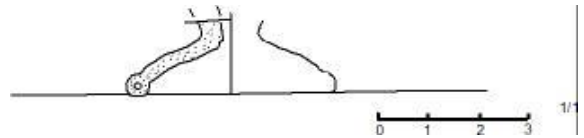
Envanter No : 2010/16

Eserin Adı : Kadeh-kandil kaidesi

Buluntu Yeri : A3 kulealtı

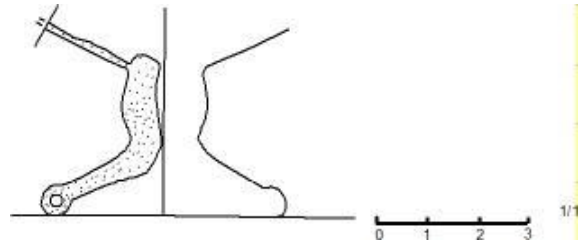
Ölçüleri : Çap: 4.05 cm, Yükseklik: 1.5 cm

Tanımı: Sarı cam hamurlu, içi boş gövdeli, içe kıvrık tabanlı arada boş halka şekilli alan bulunmakta konik dipli, gövde başlangıç yerinden kırık, hamurunda hava kabarcıkları var.

Karşılaştırma:**Tarihi:** Erken Bizans

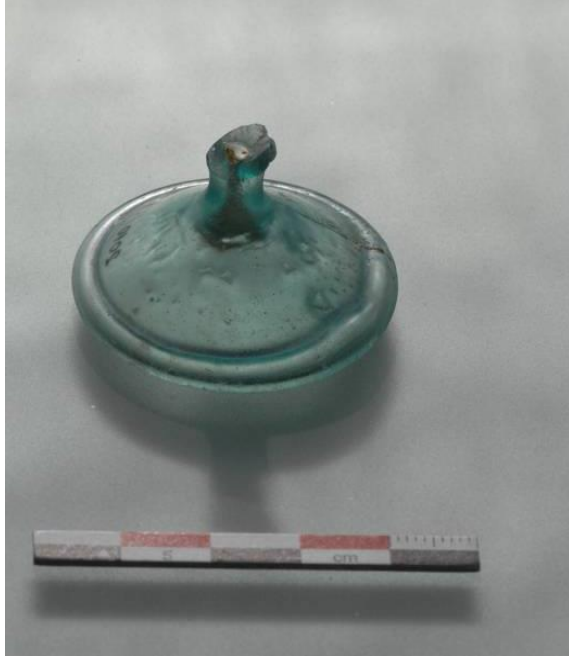
2010/17**Envanter No** : 2010/17**Eserin Adı** : Kadeh-kandil kaidesi**Buluntu Yeri** : A4 güney**Ölçüleri** : Çap: 4.00 cm, Yükseklik: 2.55 cm.**Tanımı**: Parlak sarı renkli cam hamurlu kaidenin bir tarafı kırıktır. İçi boş gövdeli taban katlamalı üst kısmı küresel, kadeh başlangıç yerinden kırıktır.**Karşılaştırma**: Gençler 2000a: 261-289 fig. 3/52; Contardi 2009b: 123-132 fig. 6; Golofast 2009: 301-336 fig.16/5.**Tarihi**: Erken Bizans**2010/18****Envanter No** : 2010/18**Eserin Adı** : Kadeh-kandil kaidesi**Buluntu Yeri** : C1**Ölçüleri** : Çap: 4.54 cm, Yükseklik: 3.36 cm**Tanımı**: Mavi cam hamurlu Yarısı kırılmış bir kadeh kaidesidir. Gövde içi boş, taban katlanmış arada boru şekilli yuvarlak bir alan bırakılmıştır.

Koni biçimli taban üzerinde biraz oval küre biçimli bölümün üstünde kadeh başlama yerinden bir kısım mevcuttur.

Karşılaştırma: 2010/6 numaralı yapımla aynı özellikleri taşır.**Tarihi**: Erken Bizans**2010/19a****Envanter No** : 2010/19a**Eserin Adı** : Kadeh-kandil kaidesi**Buluntu Yeri** : A3 kulealtı**Ölçüleri** : Çap: 3.90 cm, Yükseklik: 2.40 cm**Tanımı**: Parlak açık yeşil cam hamurlu, içi dolu masif gövdeli, taban içe katlamalı konik taban üzerinde kısa ayaklı, üstü kırık, hamurunda hava kabarcıkları var, dipte noble izi var.**Karşılaştırma**: Saldern 1980: 57Pl.12/323; Erten Yağcı 1990: 108 Nr.36; Hayes 1992: 404 fig. 152 Nr. 47, 70-71; Baybo 2005: 211-239 fig.

49 Taf. 4; Shalikadze-Kakhitze 2009: 369-377 fig. 3.

Tarihi: Erken Bizans

2010/19b

Envanter No : 2010/19b

Eserin Adı : Kadeh-kandil kaidesi

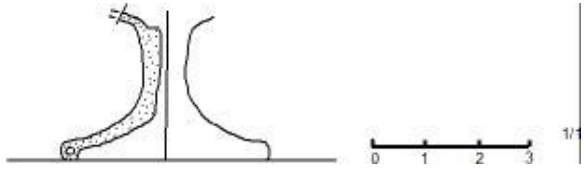
Buluntu Yeri : B1 Doğu kesiti

Ölçüleri : Çap: 3.77 cm, Yükseklik: 2.77 cm

Tanımı: Yeşil cam hamurlu içi boş gövdeli katlanmış tabanlı düz ayaklı gövdeden kırıktır.

Karşılaştırma: Lightfoot 1993a: 173-193 fig. 122/25; Gençler 2000a: 209-289 fig. 5/68.

Tarihi: Erken Bizans

2010/20

Envanter No : 2010/20

Eserin Adı : Boncuk-yüzük kaşı

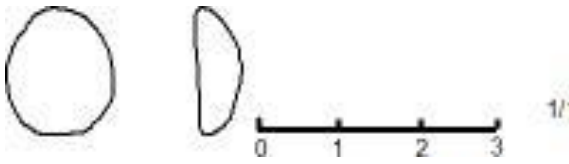
Buluntu Yeri : C1

Ölçüleri : Çap: 1.4 cm, Yükseklik: 0.5cm.

Tanımı: Mavi cam hamurlu, alt yüzü düz üst yüzü bombeli, hamurunda hava kabarcıkları var, irrize olmuş.

Karşılaştırma: Baldoni-Berti 1998: Tav. VI-4; Özet 1998: 92 fig. 53

Tarihi: Roma

2010/21

Envanter No : 2010/21

Eserin Adı : Kırık kadeh parçası

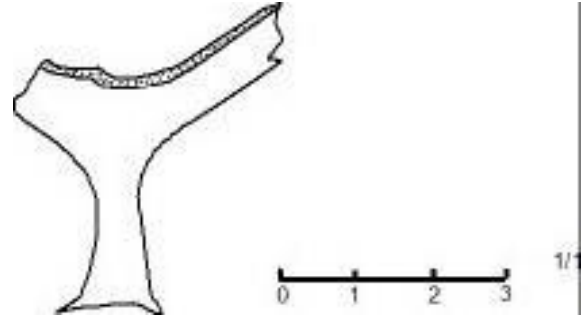
Buluntu Yeri : A4 su kanalı

Ölçüleri : Yükseklik: 3.9 cm, Genişlik: 3.5 cm.

Tanımı: Parlak mavi renkli ince çeperli kadehin ve kaidenin bir kısmı, hazneye ait bir kısım kırık olarak mevcuttur. Kaide kırılmış.

Karşılaştırma: Schwarzer 2009b: 85-109, Taf. 2 fig. 33-37.

Tarihi: Erken Bizans

2010/22

Envanter No : 2010/22

Eserin Adı : Küçük kase ağız kenar parçası

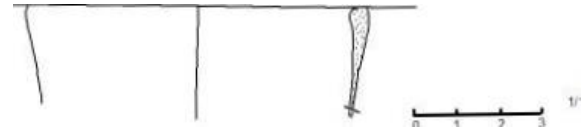
Buluntu Yeri : A3 Kulealtı

Ölçüleri : Çap: 7.80 cm, Yükseklik: 2.20 cm

Tanımı: Açık mavi yeşil cam hamurlu düz ağız kenarlı ince çeperli, ince çizgiler var.

Karşılaştırma: Saldern 1980: 79 Pl. 27 fig. 575

Tarihi: Erken Bizans

2010/23

Envanter No : 2010/23

Eserin Adı : Kase ağız kenar parçası

Buluntu Yeri : B1

Ölçüleri : Uzunluk: 3.5 cm, Yükseklik: 2 cm.

Tanımı: Zeytin yeşili cam hamurlu, dışa çekik ağız kenarlı küçük bir kaseye ait parçadır.

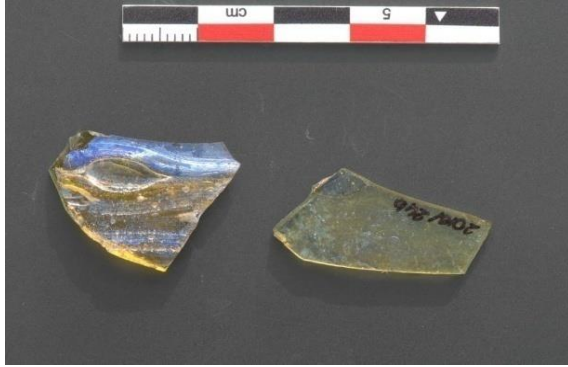
Karşılaştırma:

Tarihi: Erken Bizans

2010/24a**Envanter No** : 2010/24a**Eserin Adı** : Kap parçası**Buluntu Yeri** : A4 Mezar 11 kuzey Mezar 1-2 doğu**Ölçüleri** : Uzunluk: 2.6 cm, Yükseklik: 1.8 cm

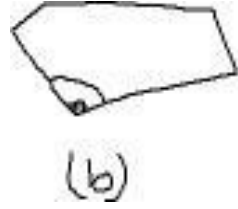
Tanımı: Sarı renkli cam hamurlu bir kaba ait kırık parça iç yüzeyi düz dış yüzde lif dekorlu kabartma yaprak bezemesi var. Kalıpta yapılmış kabartma yiv bezemeli.

Karşılaştırma:**Tarihi:** Roma**2010/24b****Envanter No** : 2010/24b**Eserin Adı** : Kap parçası**Buluntu Yeri** : A4 Mezar 11 kuzey Mezar 1-2 doğu**Ölçüleri** : Uzunluk: 2.8 cm, Yükseklik: 1.3 cm.

Tanımı: Sarı renkli cam hamurlu, kırık bir kaba ait parça, üzerinde mavi renkli benek bezeme var.

Karşılaştırma: Platz Horster 1976: 89-90-91 fig. 178-182; Harden 1988: 113 fig. 46; Lightfoot

1989: 89-100 Nr. 52-53 fig 5/1-2; Canav Özgü-müş 2009: 17-24 fig. 10; Golofast 2009: 301-335 fig. 1/9-18; Güneş 2009: 245-252 fig. 5a-b.

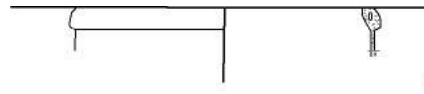
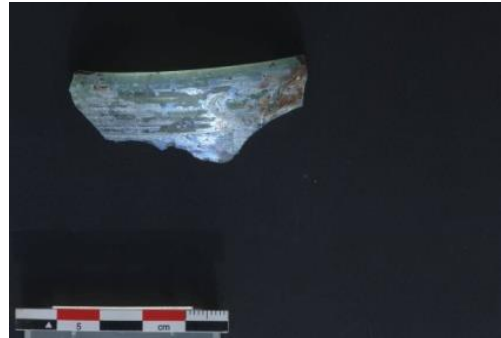
Tarihi: Geç Roma

1/1

2010/25**Envanter No** : 2010/25**Eserin Adı** : Kase ağız parçası**Buluntu Yeri** : A4 Mezar 11**Ölçüleri** : Çap: 7.80 cm, Yükseklik: 1.20 cm

Tanımı: Mavi cam hamurlu ince çeperli, ağız kenarı dışa katlanmış arada halka şekilli boş alan var ağız kenarı dışta kap gövdesi ile bitişir.

Karşılaştırma: Lightfoot 1993a: 173-193 fig. 121/17.

Tarihi: Erken Bizans

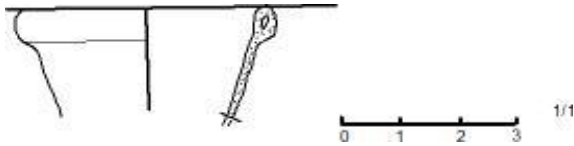
1/1

2010/26a**Envanter No** : 2010/26a**Eserin Adı** : Konik bardak**Buluntu Yeri** : B1**Ölçüleri** : Çap: 4.20, Yükseklik: 2.00 cm.

Tanımı: Yeşil sarımsı cam hamurlu şişe ağız parçası ağız içe ve dışa katlanmış arada boru şekilli boş alan var, boyna ait bir parça kalmıştır.

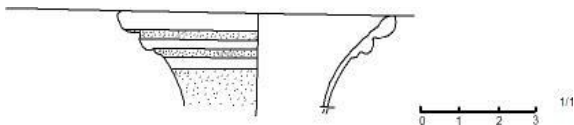
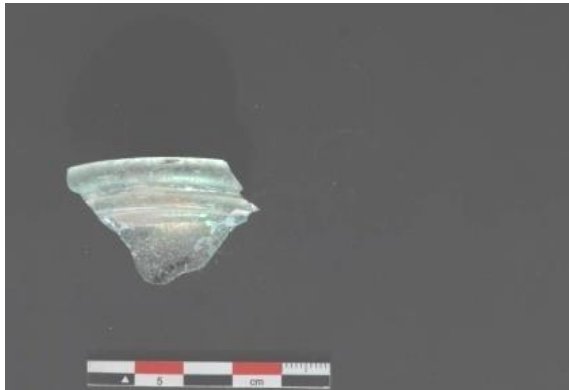
Karşılaştırma: Lightfoot 1993a: 173-193 fig. 124/64; Baybo 2009: 189-198 fig. 10.

Tarihi: Erken Bizans

2010/26b**Envanter No** : 2010/26b**Eserin Adı** : Kase ağız kenar parçası**Buluntu Yeri** : B1**Ölçüleri** : Çap: 7.00 cm, Yükseklik: 2.23 cm

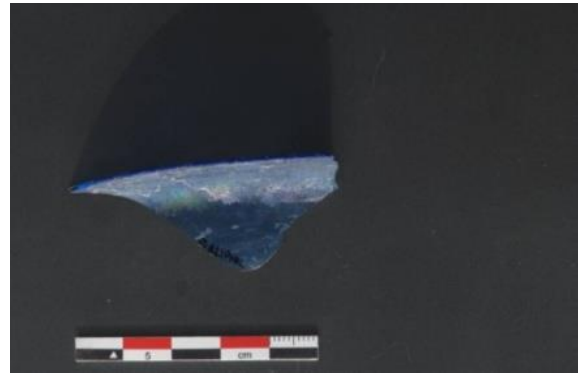
Tanımı: Çok açık yeşil cam hamurlu, huni biçimli ağız kenarı dışa ve içe kıvrılmış, ağız altında kabartma iki sıra yiv bezeme sarılıdır. Cam hamuru hava kabarcıklıdır.

Karşılaştırma: Golofast 2009: 301-335 fig. 6-5.

Tarihi: Erken Bizans**2010/26c****Envanter No** : 2010/26c**Eserin Adı** : Sığ bir kaseye ait ağız kenar parçası (Göbekli pencere camı?)**Buluntu Yeri** : B1**Ölçüleri** : Çap: 7.00 cm, Yükseklik: 2.23 cm.

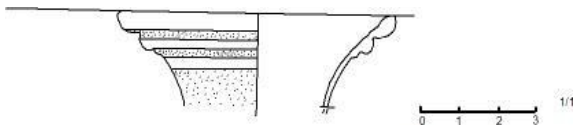
Tanımı: Mavi mat cam hamurlu, ağız kenarı dışa çekik, yatay uzantılı, düz basit ağızlı, gövde küresel.

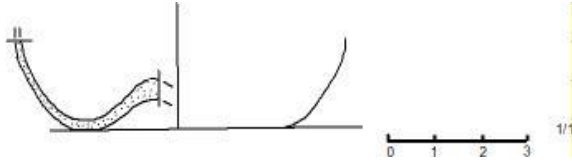
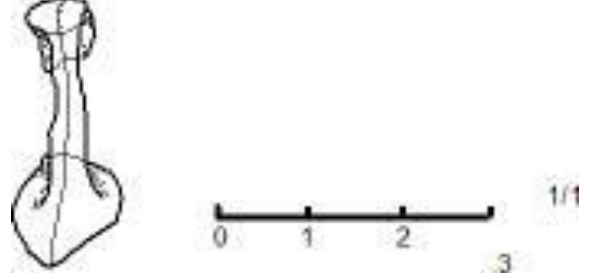
Karşılaştırma: Saldern 1980: Pl. 24 fig. 394 (5-6. yüzyıl)

Tarihi: Erken Bizans**2010/27a****Envanter No** : 2010/27a**Eserin Adı** : Kandil (şişe) dip kısmı**Buluntu Yeri** : A3 kulealtı**Ölçüleri** : Çap: 4.20 cm, Yükseklik: 1.72 cm

Tanımı: Açık yeşil geçirgen cam hamurlu kulp-lu kandil dip kısmıdır. Dip konkav.

Karşılaştırma: Saldern 1980: 75-76 fig. 540; Lightfoot 1993a: 173-193 fig. 124/80; Baybo 2009: 189-198 fig. 8; Golofast 2009: 301-335 fig. 14/4.

Tarihi: Erken Bizans

2010/27b**Envanter No** : 2010/27b**Eserin Adı** : Kandil kulbu**Buluntu Yeri** : A3 kulealtı**Ölçüleri** : Yükseklik: 2.9 cm, Çap: 0.4 cm.**Tanımı**: Askılı bir kandile ait kulp, kulak biçimli kulpun gövdeye ve ağız kenarına bitiştiği yer mevcut.**Karşılaştırma**: Lightfoot 1993a: 173-193 fig. 122-31 (5. yüzyıl); Gençler 2000a: 209-289 fig. 7/95-98; Baybo 2005: 211-239 fig. 68-69.**Tarihi**: Erken Bizans (5-7.yüzyıl)**2010/27c****Envanter No** : 2010/27c**Eserin Adı** : Kadeh-kandil kaidesi**Buluntu Yeri** : A3 kulealtı**Ölçüleri** : Çap: 2.50 cm, Yükseklik: 1.17 cm.**Tanımı**: Mavi yeşil cam hamurlu yarısı kırık bir kaidedir. Taban içe katlamalı kenarı içi boş halka biçimlidir.**Karşılaştırma**:**Tarihi**: Erken Bizans

2010/28a

Envanter No : 2010/28a

Eserin Adı : Saplı Kandil dibi

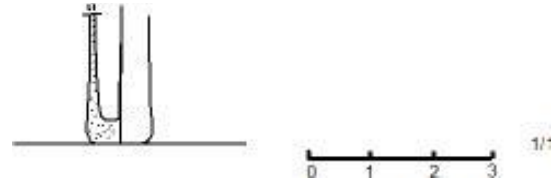
Buluntu Yeri : A4

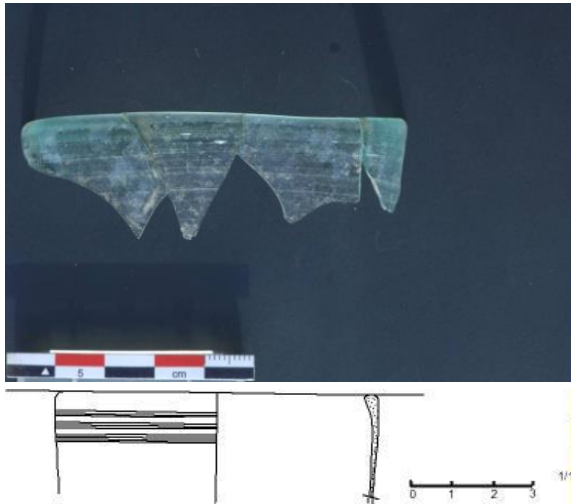
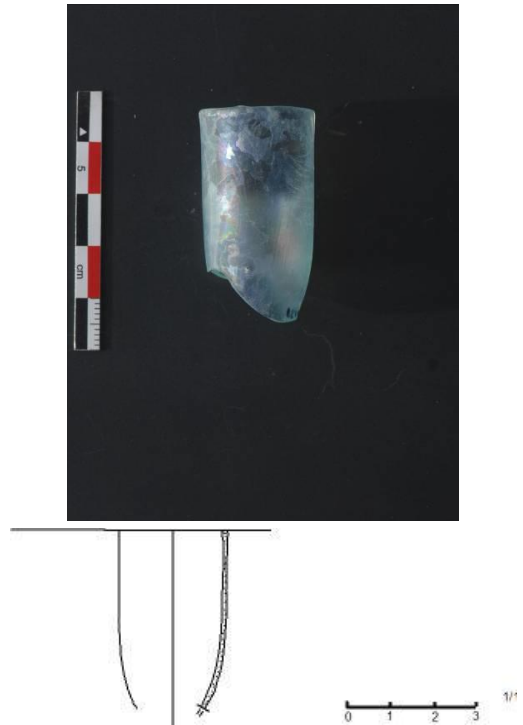
Ölçüleri : Çap: 0.84 cm, Yükseklik: 2.10 cm

Tanımı: Açık yeşil renkli cam hamurlu küçük bir kandil dibi, dip düz bastırılmış, içi boş.

Karşılaştırma: Baur 1938: 524 fig. 18-374 (Gerasa); Saldern 1980: 49 fig. 280; Baybo 2009: 189-198 fig. 15-17; Golofast 2009: 301-335 fig. 12/9-10.

Tarihi: Erken Bizans

2010/28b**Envanter No** : 2010/28b**Eserin Adı** : Küçük kadeh ayağı**Buluntu Yeri** : A4**Ölçüleri** : Çap: 0.84 cm, Yükseklik: 1.74 cm**Tanımı**: Küçük bir kadeh ayağı, Mavi renkli düz bir ayak, irize olmuş.**Karşılaştırma**: Schwarzer 2009b: 85-109 Taf. 2 fig. 33-37.**Tarihi**: Erken Bizans**2010/29****Envanter No** : 2010/29**Eserin Adı** : Kase ağız kenar parçası**Buluntu Yeri** : B2**Ölçüleri** : Çap: 7.60 cm, Yükseklik: 2.47 cm**Tanımı**: Açık renk renksiz yakın yeşil. Düz ağız kenarlı, içe katlanmış ağız altında ince çizgilerle kesme yatay bezeme yapılmış iki parça kırık yapıştırıldı.**Karşılaştırma**: Saldern 1980: 13 Pl. 20/51 (2-3. yüzyıl); Lightfoot 1993a: 173-124 fig. 124/68; Erten Yağcı 2002: 97-104 Lev. 40 (Silifke Müzesi'nde Helenistik dönem kasesi).**Tarihi**: Erken Bizans**2010/30****Envanter No** : 2010/30**Eserin Adı** : Şişe boyun parçası**Buluntu Yeri** : C1**Ölçüleri** : Çap: 2.40 cm, Yükseklik: 4.13 cm.**Tanımı**: Mavi cam hamurlu, üstü ve altı kırık boyun parçası, silindir biçimli alt kısım biraz boğumludur.**Karşılaştırma**: Baybo 2009: 189-198 fig. 4; Laflı 2009: 161-169, fig. 2; Schwarzer 2009b: 85-109, Taf. 1/4 Akr.**Tarihi**: Erken Bizans**2010/31****Envanter No** : 2010/31**Eserin Adı** : Kap parçası**Buluntu Yeri** : B2**Ölçüleri** : Uzunluk: 3.8cm, Yükseklik: 1.1 cm.**Tanımı**: Renksiz yakın açık mavi cam hamurlu, ağız altında yassı lif sarılı, bir şişe kase ağız alt kısmı olabilir**Karşılaştırma**: Isings 1957: 152 form 121a; Platz Horster 1976: 59 fig. 109; Saldern 1980: 85 fig. 633; Baybo 2005: 211-254 Kat. No. 5; Con-tardi 2009: 123-132 fig. 21.**Tarihi**: Geç Roma-Erken Bizans

2010/32

Envanter No : 2010/32

Eserin Adı : Kase dip parçası

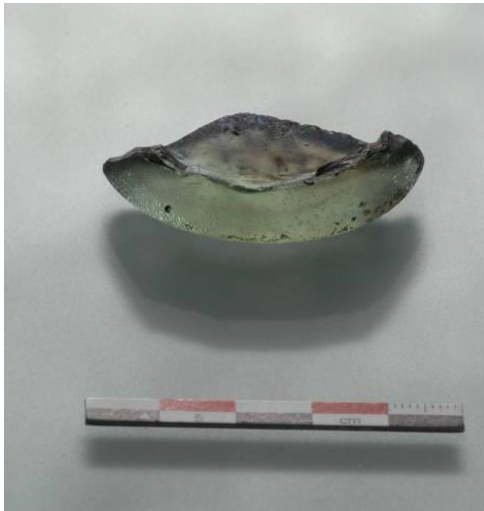
Buluntu Yeri : B1 güneydoğu

Ölçüleri : Çap: 4.80 cm, Yükseklik: 1.20 cm

Tanımı: Yeşil cam hamurlu kalın çeperli dip parçası, dip konik biçimli kenarlar kırık, içe doğru eğimlidir. Kase dip parçası olabilir.

Karşılaştırma: Saldern 1980: 75-76 fig. 544; Lightfoot 1993a: 173-193 124/80; Baybo 2009: 189-198, fig. 8; Canav Özgümiş 2009: 17-24, fig. 15; Golofast 2009: 301-335 fig. 14/4.

Tarihi: Erken Bizans

2010/33

Envanter No : 2010/33

Eserin Adı : Kabartma yivli dekoratif obje

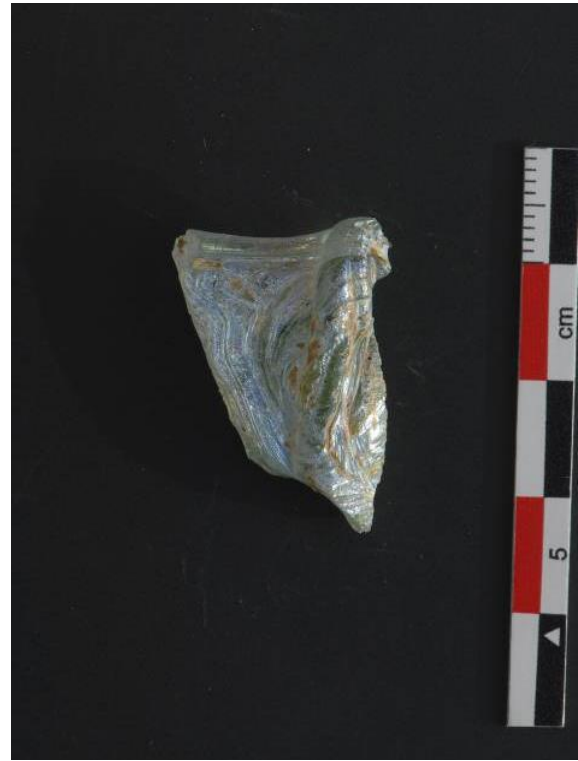
Buluntu Yeri : A4 mezar 10

Ölçüleri : Yükseklik: 2.5 cm, Genişlik: 2 cm.

Tanımı: Üst kenarı yivli kıvrılmış, altta kabartma yiv bezeme var, gövde üzerinde diyagonal çizgiler bulunur, irrize olmuş kalıba üfleme olarak yapılmış olmalıdır.

Karşılaştırma:

Tarihi: Bizans Geç Antik?

2010/34

Envanter No : 2010/34

Eserin Adı : Cüruf

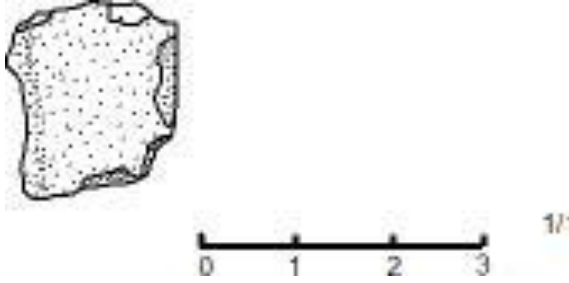
Buluntu Yeri : C1

Ölçüleri :

Tanımı: Koyu renk cam hamurlu cüruf-atık malzemedir.

Karşılaştırma:

Tarihi: Bizans

2010/35

Envanter No : 2010/35

Eserin Adı : Bir kaba ait kulp?

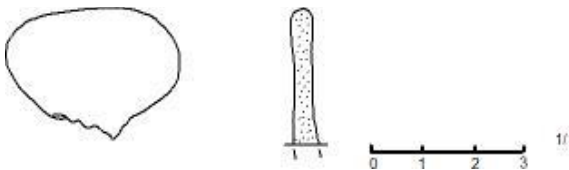
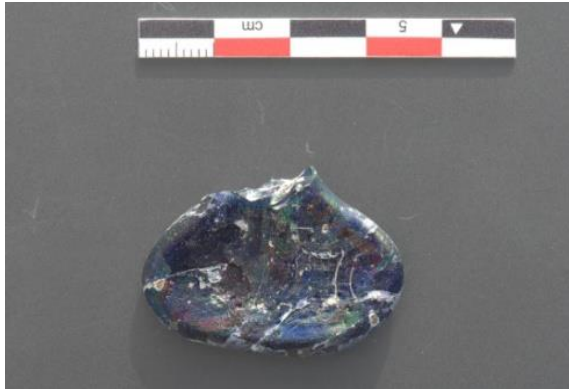
Buluntu Yeri : A2

Ölçüleri : Uzunluk: 3.4 cm, Yükseklik: 2.2 cm.

Tanımı: Mat lacivert cam hamurlu yassı bastırılmış yapımlı bir kulp olmalı içinde beyaz çizgiler var. İrrize olmuş.

Karşılaştırma:

Tarihi: Bizans

2010/36

Envanter No : 2010/36

Eserin Adı : Koku şişesi parçası

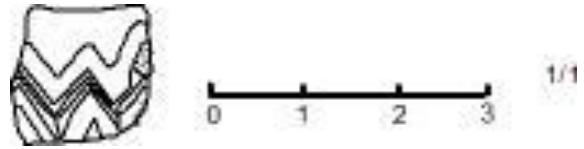
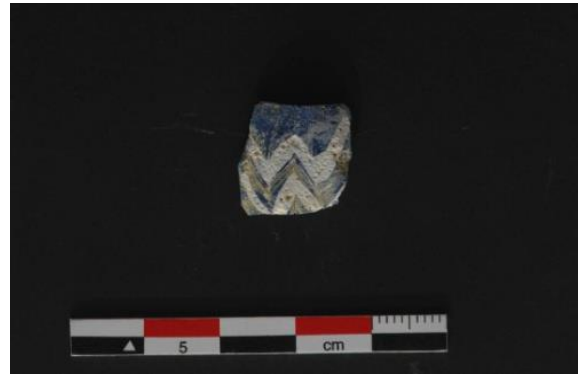
Buluntu Yeri : C1 tandıraltı

Ölçüleri : Uzunluk: 1.44 cm, Genişlik: 1.50 cm

Tanımı: Mat mavi cam hamurlu, mat opak sarı beyaz zikzak bezemeli, ara zikzaklar dökülmüş kum maça (İç kalıp tekniğinde yapılmış koku şişesi parçası).

Karşılaştırma: Fossing 1940: 127 fig. 105; Platz Horster 1976: 14 fig. 12; Akat-Fıratlı 1984: 21, fig. 23b; Nenna 1993: 11-21 fig. 1a; Erten Yağcı 1999: lev. 31, fig. 6.

Tarihi: Helenistik

Katalog-2011

2011/1

Envanter No : 2011/1

Eserin adı : Tezgah ağırlığı(Sence)-Mühür

Buluntu yeri : Kule arkası 3

Ölçüleri : Ağırlık: 1.82 gr, Çap: 1.8 cm.

Tanımı: Mavi cam hamurlu, kalıba baskı olarak yapılmış, ön yüzde ortada büst, etrafında harfler var. Harflerin hepsi okunamamakta, I O (Yunanca teta) H., kabartma büst etrafında yarım dairelerden oluşan kabartma bir çerçeve var. Harfler bu yuvarlak alan içine yerleştirilmiş, kabarık yuvarlak saçlı figür ayrı bir çerçeve içine alınmış gibi gözükmekte.

Karşılaştırma: Canav 1985: 91 fig.150 (burada çerçeve yok ve iki kelime yazılı); Laflı 2009: 161-170 fig. 7 (benzer).

Tarihi:

2011/2a

Envanter No : 2011/2a

Eserin adı : Kadeh kaidesi

Buluntu Yeri : C2

Ölçüleri : Yükseklik: 2.9 cm, Çap:4.1 cm.

Tanımı: Açık yeşil geçirgen cam hamurlu, konik taban, kenarı içe katlanmış arada boş alan var. Gövde iç kısmı masif, düz ayaklı hazne başlangıç yerinden kırılmış, kaide taban kenarının içi boş, kadeh kaidesinin cam hamuru hava kabarcıklıdır.

Karşılaştırma: Isings 1957: 139 form 111; Gençler 2000a: 209-260 fig. 83-88; Çakmakçı 2009: 49-66 lev.6 tip A1b; Gençler-Güray 2010: 215-226 çizim 4/4.

Tarihi:

2011/2b

Envanter No : 2011/2b

Eserin Adı : Kadeh Kaidesi

Buluntu yeri : C2

Ölçüleri : Yükseklik: 2.1 cm, Çap: 4 cm.

Tanımı: Açık yeşil geçirgen cam hamurlu, basık konik tabanlı, kaide kesilerek ikiye katlanmış arada boş alan var. Gövde masif, içi dolgu, kısa düz ayaklı, dipte noble izi var. Üstte hazne kısmından kırıktır.

Karşılaştırma: Isings 1957: 139 form 111; Olcay 1997: 241-243 lev.89-91; Gençler 2000a:

209-260fig. 83-88; Contardi 2009b: 123-132 fig.7; Çakmakçı 2009: 49-66 lev. 8 tip B2a; Kri-
zanac 2009: 265-284 fig. 8/4; Milavec 2009:
285-300 pl.1/32.

Tarihi:

2011/3

Envanter No : 2011/3

Eserin Adı : Kadeh kaidesi

Buluntu yeri : Kule Arkası 6

Ölçüleri : Yükseklik: 2.7 cm, Çap: 5.3 cm.

Tanımı: Açık yeşil geçirgen hamurlu, konik tabanlı, gövde küresel, içi boş, üstü kırık, dipte noble izi yok, taban kenarı içe kıvrılmış, arada boşluk var, kenar içi boş halka şekilli.

Karşılaştırma: Katsnelson 1999: 67-82 fig. 2/14; Gençler 2000a: 209-260 fig.3/52; Çakmakçı 2009: 49-66 lev.1 tip A1a.

Tarihi:

2011/4

Envanter No : 2011/4

Eserin adı : Saplı kandil dibi

Buluntu yeri : Kule Arkası 6

Ölçüleri : Yükseklik: 4.2 cm, Çap: 1 cm.

Tanımı: Mavi yeşil cam hamurlu, dibi düz, içi boş, dip bastırılmış üst kısmı kırık, bu kandil ucu silindirik gövdeli üste doğru az dışa açılım var.

Karşılaştırma: Aleksander 1937: fig. 265/4; Saldern 1980: 38-53 Lev. 23 fig. 274-280; Peleg-Reich 1992: 137-170 fig. 20/2-6; Baldoni-Berti 1998: 73-85 kat. 11 fig. 8; Baybo 2005: 211-239 fig.53-55; Gorin Rosen 2005: 195-210 fig.2/37; Canav Özgümüş 2009: 17-24 fig.9; Contardi 2009a: 31-34 fig. 5; Contardi 2009b: 123-132 fig.3; Schwarzer 2009b: 85-109 fig. 29 AKR.

Tarihi:

2011/5

Envanter No : 2011/5

Eserin Adı : Saplı kandil dibi

Buluntu Yeri : C2

Ölçüleri : Yükseklik: 5.6 cm, Çap: 1.6 cm.

Tanımı : Yeşil cam hamurlu, gövde düz aşağı doğru bombeli, dip düz, gövde içi dolu, masif yapımlı, kandil dibi aşağı doğru sarkarak uzamış ve dip bastırılmış görünümlüdür. Gövde aşağı doğru şişkinleşir ve dibe doğru daralır şeklindedir.

Karşılaştırma: Schwarzer 2009b: 85-109.

Tarihi :

2011/6

Envanter No : 2011/6

Eserin Adı : Saplı kandil dibi

Buluntu Yeri : C2

Ölçüleri : Yükseklik: 4.5 cm, Çap: 1 cm.

Tanımı: Renksiz sarımsı gibi cam hamurlu, ince çeperli, içi boş, hamurunda hava kabarcıkları var. Dip düz bastırılmış, gövde silindirik biçimli, üstten kırık.

Karşılaştırma: Crowfoot-Harden 1931: 196-208 lev. XXIX-24-25; Baldoni-Berti 1998: 73-85 kat. 11 fig. 8; Baybo 2005: 211-239 fig.53-55; Baybo 2009: 189-198 fig.17; Canav Özgümüş 2009: 17-24 fig.9; Schwarzer 2009b: 85-109 fig.29 AKR; Gençler-Güray 2010: 215-226 Çizim 4/16.

Tarihi:

2011/7

Envanter No : 2011/7

Eserin Adı : Cam külçe-ingot

Buluntu yeri : C2

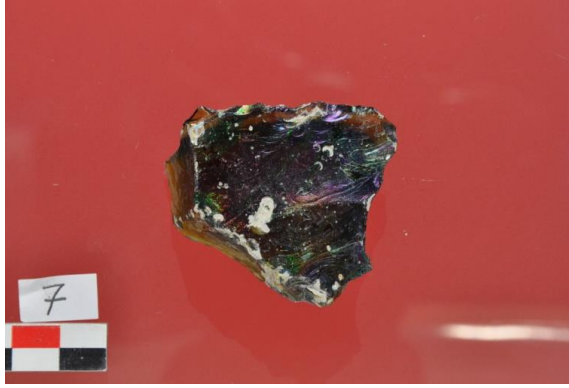
Ölçüleri : Uzunluk: 4.3 cm, Kalınlık: 2 cm

Tanımı: Mavi cam göbeği, yeşil sarı renklerde külçe parçası, katılaşmış cam hamuru külçesin-

den kopmuş bir parça, bir yüzünde iç içe çizgiler var.

Karşılaştırma: Bass 1996: 37-53; Atik 2009: 1-16 fig. 79-84; Canav Özgümmüş 2009: 17-24 fig. 25.

Tarihi:

2011/8

Envanter No : 2011/8

Eserin Adı : Kase parçası

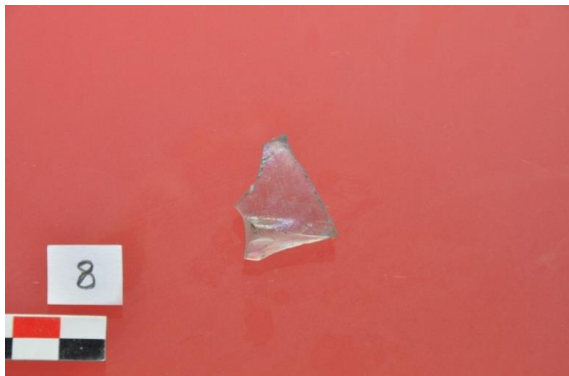
Buluntu yeri : Kule arkası 1

Ölçüleri : Yükseklik: 1.8 cm, Genişlik: 2.7 cm.

Tanımı: Açık mavi cam hamurlu, serbest üfleme, fasat kesme, üzerinde ince kabartma yiv bezeme var.

Karşılaştırma: Harden 1936: 86 fig.189; Platz Horster 1976: 82 fig.164; Saldern 1980: 15fig. 67; Katsnelson 1999: 67-82 fig.4/13.

Tarihi :

2011/9a

Envanter No : 2011/9a

Eserin Adı : Bozulmuş kap parçası amorf parça

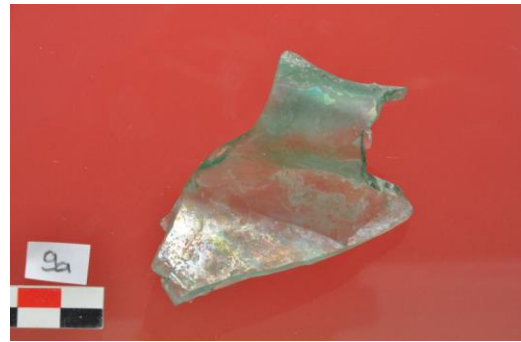
Buluntu yeri : Dolgu toprak

Ölçüleri : Yükseklik: 2.5 cm, Genişlik: 16.4 cm.

Tanımı : Açık yeşil geçirgen cam hamurlu, imalat hatalı atık parça (yanmış?) kenarı düz ortaya doğru konik tabanlı, kenarı dışa kıvrımlı kulp biçimli, kulp katlanmış bir tarafın kenarı kırık, hamurunda hava kabarcıkları var.

Karşılaştırma: Gençler 2000a: 209-260 fig. 8/1-2; Çömezoglu 2008: 287-295 fig.4-5.

Tarihi:

2011/9b

Envanter No : 2011/9b

Eserin Adı : Kaide parçası?

Buluntu yeri : Dolgu toprak

Ölçüleri : Yükseklik: 2 cm, Genişlik:11.2 cm.

Tanımı : Koyu sarı renkli, yoğun cam hamurlu, kalın çeperli, kaide kenar parçası, alt kısmı kırık, kalıpta yapılmış, hem içte hem dışta kalın yivli aralarda ince çizgiler var. Cam hamuru irrize olmuş.

Karşılaştırma :

Tarihi :

2011/10a

Envanter No : 2011/10a

Eserin Adı : Bozulmuş kap parçası amorf parça

Buluntu yeri : C2 genişletilmiş alan

Ölçüleri : Yükseklik: 5.8 cm, Genişlik: 19 cm.

Tanımı : Yeşil mavi geçirgen cam hamurlu ağız kenar parçası, geniş olarak dışa katlanmış içi boş, kenar diyagonal kıvrımlı, bir kenar içe katlanmış, dikey olarak üç kıvrım var. Atık parçanın hamurunda hava kabarcıkları var, sikkelerle birlikte bulunmuştur.

Karşılaştırma : Gençler 2000a: 209-289 fig. 8/1-2; Çömezoğlu 2008: 287-295 fig.4-5.

Tarihi:

2011/10b

Envanter No : 2011/10b

Eserin Adı : Atık parça

Buluntu yeri : C2 genişletilmiş alan

Ölçüleri : Uzunluk:6.7cm,Yükseklik: 2 cm

Tanımı : Yeşil mavi cam hamurlu, ağız kenar parçası, ikiye katlanmış, bozulmuş atık parça, ucu kıvrık ve kırık.

Karşılaştırma: Gençler 2000a: 209-289 fig. 8/1-2; Çömezoğlu 2008: 287-295 fig. 4-5.

Tarihi:

2011/10c

Envanter No : 2011/10c

Eserin Adı : 2 adet parça (yapıştırıldı)

Buluntu yeri : C2 genişletilmiş alan

Ölçüleri : Uzunluk: 8.2 cm, Yükseklik: 3 cm.

Tanımı : Açık yeşil geçirgen cam hamurlu, bir tarafı aşağı eğilmiş silindirik biçimli katlamalı atık parça, üzerinde farklı renkte ince cam ipliğinden lif sarılı, lifler opak beyaz, akıtma şeklinde karışık sarılmış, arka yüzde kırık yüzeyler var.

Karşılaştırma: Gençler 2000a: 209-289 fig. 8/1-2; Çömezoğlu 2008: 287-295 fig.4-5.

Tarihi:

2011/ 10d

Envanter No : 2011/10d

Eserin Adı : Obje

Buluntu yeri : C2 genişletilmiş alan

Ölçüleri : Uzunluk: 4.2 cm, Yükseklik: 2.2 cm

Tanımı: Yeşil renkte Cam kütlesi ikiye katlanmış kulp parçası? İrrize olmuş.

Karşılaştırma: Gençler 2000a: 209-289fig.8; Çömezoğlu 2008: 287-295 fig. 3-4; Atik 2009: 1-16 fig. 7.

Tarihi:

2011/11**Envanter No** : 2011/11**Eserin Adı** : Oyun taşı-boncuk-kaş**Buluntu yeri** : C2**Ölçüleri** : Çap: 1 cm.**Tanımı** : Yeşil renkli çok irrize olmuş, alt yüzeyi düz üst yüzeyi bombeli bir kaş, olasılıkla yanık.**Karşılaştırma** : Saldern 1980: 104-105 lev. 19fig. 817; Schwarzer 2009a: 67-84fig.81.**Tarihi** :**2011/12****Envanter No** : 2011/12**Eserin Adı** : Kap parçası**Buluntu yeri** : Kule arkası 6**Ölçüleri** : Yükseklik: 2.2 cm, Genişlik: 3 cm.**Tanımı** : Çok açık yeşil, çok ince çeperli bir kaba ait parçadır. 2 parça halinde bulunmuş ve yapıştırılmıştır. Kalıba üfleme, dikey kabartma yiv bezemelidir.**Karşılaştırma**: Platz Horster 1976: 54 fig.94; Katsnelson 1999: 67-82 fig4/13-14; Baybo2005: 211-239 lev. 5/60.**Tarihi**:**2011/ 13a****Envanter No** : 2011/13a**Eserin Adı** : Kase ağız kenar parçası**Buluntu yeri** : C1 açması moloz yığını altı güney**Ölçüleri** : Yükseklik: 2.8 cm, Kalınlık: 0.02 cm.**Tanımı** : Yeşil cam hamurlu, dışa çekik basit ağız kenarlı, ince çeperli bardak ağız kenarı, hamuru hava kabarcıklı.**Karşılaştırma** : Isings 1957: 129 fig. 106c; Saldern 1980: lev.22 fig. 201; Golofast 2009: 301-336 fig. 1/5; Milavec 2009: 285-300 lev.3 fig. 8; Schatzschock 2009: 115-122 fig.3; Schwarzer 2009a: 67-84 fig. 29; Gençler-Güray 2010: 215-226 çizim 1/6 (ince çizgili).**Tarihi** :**2011/13b****Envanter No** : 2011/13b**Eserin Adı** : Küçük kap parçası**Buluntu Yeri** : C3**Ölçüleri** : Yükseklik: 2.4 cm, Genişlik: 1.1 cm**Tanımı** : Çok açık yeşil renkli cam hamuru üzerine koyu yeşil lif bezeme yapılmış çok ince çeperli lif paralel çizgiler şeklinde, çok küçük parça olduğu için profil vermiyor.**Karşılaştırma**: Saldern 1980: 87 fig.650; Baybo 2005: 211-239 lev.5 fig. 59; Krizanac 2009: 265-284 fig.7.**Tarihi**:

2011/14a**Envanter No** : 2011/14a**Eserin Adı** : Kadeh ayağı**Buluntu Yeri** : Kule arkası 3**Ölçüleri** : Yükseklik: 3.3 cm, Çap: 0.7 cm.**Tanımı** : Açık yeşil ince çeperli, dip düz, kapalı, hamuru hava kabarcıklı üst hazne kısmından kırık içi dolgu kadeh ayağı.**Karşılaştırma:** Gençler 2000a: 209-289 fig. 6/83-85; Gençler-Güray 2010: 215-226 Çizim 4/6.**Tarihi:****2011/14b****Envanter No** : 2011/14b**Eserin Adı** : Kandil dibi**Buluntu Yeri** : Kule Arkası 3**Ölçüleri** : Yükseklik:2.2 cm, Çap:1.6 cm.**Tanımı** : Açık yeşil ince çeperli, dip düz, silindirik gövdeli, hamuru hava kabarcıklı**Karşılaştırma:** Baldoni-Berti 1998: 73-85 kat. 11fig.8; Baybo 2005: 211-239 fig. 53-55; Baybo 2009:189-198 fig. 17; Canav Özgümüş 2009: 17-24 fig.9; Contardi 2009a: 31-34 fig.6; Schwarzer 2009b: 85-109 fig.29 AKR.**Tarihi:****2011/ 14c****Envanter No** : 2011/14c**Eserin Adı** : Kase ağız kenar parçası**Buluntu yeri** : Kule Arkası 3**Ölçüleri** : Yükseklik: 3.7 cm, Genişlik: 7.4 cm**Tanımı** : Çok açık yeşil renkli, ince çeperli, basit ağız kenarlı, renksiz yakın açık tonda, aşağı doğru daralan konik gövdeli cam hamuru içinde ince çizgiler var.**Karşılaştırma:** Saldern 1980: 79 vd. lev.27fig. 576; Peleg-Reich 1992: 137-170 fig. 18/17; Lightfoot 1993a: 173-192 fig. 12, 119-120; Gençler 2000a: 209-289 fig. 74; Baybo 2005: 211-239 lev.1 fig. 9; Baybo 2009: 189-198 fig. 19; Gençler-Güray 2010: 215-226 çizim 2/2 (halkalı).**Tarihi:****2011/15****Envanter No** : 2011/15**Eserin Adı** : Kadeh-kandil ayağı**Buluntu Yeri** : C2**Ölçüleri** : Yükseklik: 2 cm, Çap: 4 cm.**Tanımı** : Yeşil renkli cam hamurlu, kadeh kenarı katlanmış, içi boş oyuk konik tabanlı içi dolgu değil düz ayak.

Karşılaştırma: Gençler 2000a: 209-289 F5/69-70; Çakmakçı 2009: 49-66 lev. 2 tip A1b; Gençler-Güray 2010: 215-226 Çizim 4/5.

Tarihi:

2011/16

Envanter No : 2011/16

Eserin Adı : Saplı kandil dibi

Buluntu yeri : Dolgu toprak

Ölçüleri : Yükseklik: 3.8 cm, Çap: 1.2 cm.

Tanımı : Yeşil renkli geçirgen cam hamurlu içi boş kandil ucu, dip düz, ince çeperli, dip yoğun cam hamurlu, dibe doğru daralır uçlu, hamurunda hava kabarcıkları var. Dipte iki yerde çatlak izleri oluşmuş.

Karşılaştırma: Crowfoot-Harden 1931: 196-207 lev. XXIX fig. 25; Saldern 1980: 38-53 lev. 23 fig. 280; Peleg-Reich 1992: 137-170 fig.20/7; Baldoni-Berti 1998: 73-85 kat.11 fig. 8; Gorin Rosen 1999: 205-214 fig. 2/29; Katsnelson 1999: 67-82fig. 5/5; Gorin Rosen 2000: 165-66,81-94 fig. 35; Baybo 2005: 211-239 fig. 53-55; Gorin Rosen 2005: 195-210 fig.2/36-37; Baybo 2009: 189-198 fig. 16; Canav Özgümüş 2009: 17-24fig.9, fig. 27; Contardi 2009b: 123-132 fig. 3; Schwarzer 2009b: 85-109 fig.29 AKR; Gençler-Güray 2010: 215-226 çizim4/16.

Tarihi:

2011/17a

Envanter No : 2011/17a

Eserin Adı : Kadeh kaidesi

Buluntu yeri : Kule arkası 5 (genişletilmiş alan)

Ölçüleri : Yükseklik: 2.8 cm, Çap: 4.5 cm

Tanımı : Sarı cam hamurlu, kaide gövdesi masif değil içi boş, küresel, bombe biçimli kenar halkası yuvarlak içi boş, konik tabanlı, içte noble izi var. Üst kadeh başlangıç yerinden kıraktır.

Karşılaştırma: Saldern 1980: 53 fig. 343; Katsnelson 1999: 67-82 fig. 2/14; Gençler 2000: fig. 3/52; Çakmakçı 2009: 49-66 lev.1 tip A1a; Gençler-Güray 2010: 215-226 çizim 4/1.

Tarihi:

2011/17b

Envanter No : 2011/17b

Eserin Adı : Kadeh kaidesi

Buluntu yeri : Kule arkası 5

Ölçüleri : Yükseklik: 1.2 cm, Çap:4 cm.

Tanımı : Mavi cam hamurlu kaide kenarı içe kıvrık arası boş, gövde masif değil içi boş, noble izi yok ortası delik içi boş, gövde başlangıç yerinden kırık, cam hamurunda hava kabarcıkları yok, irrize olmamış.

Karşılaştırma: Gençler 2000: fig. 5/69-70; Çakmakçı 2009: 49-66 lev. 2 tip A1b; Gençler-Güray 2010: 215-226 Çizim 4/5.

Tarihi:

2011/ 17c

Envanter No :: 2011/17c

Eserin Adı : Bardak-Kase ağız kenarı

Buluntu yeri : Kule arkası 5 (genişletilmiş alan)

Ölçüleri : Yükseklik:2.1 cm, Çap: 5.2 cm.

Tanımı : Mavi cam hamurlu, ağız kenarı katlanmış arada boşluk var. Huni biçimli küçük bardak-kase ağız parçası.

Karşılaştırma: Gençler 2000a: 209-289 fig.76; Baybo 2005: 211-239 lev. 1 fig.9.

Tarihi:

2011/18a

Envanter No : 2011/18a

Eserin Adı : Şişe dibi

Buluntu yeri : D1b

Ölçüleri : Yükseklik: 3.2 cm, Genişlik: Yaklaşık 5.5 cm

Tanımı : Sarı cam hamurlu, kalın çepirli, kalıba üfleme, sekizgen bir şişe dibi, halen dört panel kalmış, dip içe girik konik şekillidir.

Karşılaştırma: Baldoni-Berti 1998: 73-85 kat. 17 fig.14.

Tarihi:

2011/ 18b

Envanter No : 2011/18b

Eserin Adı : Kadeh kaidesi

Buluntu yeri : D1b

Ölçüleri : Yükseklik: 3 cm, Çap: 3.8 cm.

Tanımı : Yarı kırık kadeh kaidesi, mavi cam hamurlu, Kadeh dip kısmı kesilerek katlanmış kenarı içi boş halka şekilli, gövde masif değil içi boş noble izi yok, hazne başlangıç yerinden kırılmış.

Karşılaştırma: Saldern 1980: 53 vd. fig.351; Baldoni-Berti 1998: 73-85 fig. 13; Gençler 2000a: 209-289 fig. 5/69-70; Çakmakçı 2009: 49-66 lev.2 tip A1b; Gençler-Güray 2010: 215-226 çizim 4/2.

Tarihi:

2011/ 19

Envanter No : 2011/19

Eserin Adı : katlamalı parça dip ya da ağız kenarı?

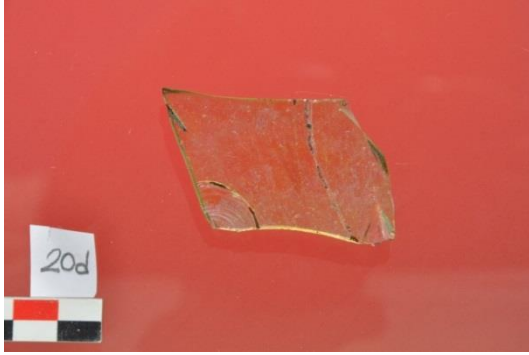
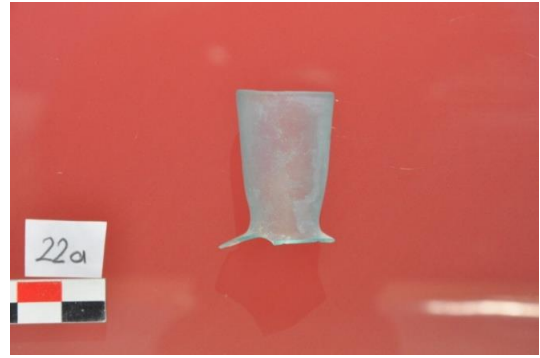
Buluntu yeri : C2

Ölçüleri : Yükseklik: 1.5 cm, Çap: 6.8 cm.

Tanımı : Koyu sarı yeşilimsi (zeytin yeşili), kalıpta yapılmış, kenarı hem içte hem de dışta kalın çift boğumlu, yuvarlak katlanmış kenarlı.

Karşılaştırma:

Tarihi:**2011/20a****Envanter No** : 2011/20a**Eserin Adı** : Saplı kandil dibi**Buluntu yeri** : Kule arkası 5**Ölçüleri** : Yükseklik: 4.1 cm, Korunan Çap: 1.1 cm.**Tanımı** : Açık yeşil saydam, ince çeperli gövde içi boş, silindir biçimli, dip düz bastırılmış, irrize olmuş**Karşılaştırma:** Baldoni 1998: 73-85 kat. 11fig. 8; Baybo 2005: 211-239 fig. 53-55; Canav Özgü-müş 2009: 17-24fig. 9; Khruskova 2009: 337-353 fig. 24/51-54; Lafli 2009: 161-169 fig. 6; Schwarzer 2009b: 85-109 fig. 29 AKR.**Tarihi :****2011/20b****Envanter No** : 2011/20b**Eserin Adı** : Kandil kulpu**Buluntu yeri** : Kule arkası 5**Ölçüleri** : Yükseklik: 3.3 cm**Tanımı** : Açık mavi cam hamurlu, yuvarlak gövdeye birleşme yeri ve ince sapın ağız kenarına tutturma yeri mevcut.**Karşılaştırma:** Saldern 1980: 49 fig. 249; Gorin Rosen 2000: 165-166, 81-94 fig.28; Baybo 2005: 211-239 fig.68-69 lev.5/24-25; Khruskova 2009: 337-353 fig.24; Gençler-Güray 2010: 215-226 çizim 4/13.**Tarihi:****2011/ 20c****Envanter No** : 2011/20c**Eserin Adı** : Saplı kandil dibi**Buluntu yeri** : Kule arkası 5**Ölçüleri** : Yükseklik: 2.8 cm, Çap: 0.9 cm**Tanımı** : Yeşil mavi cam hamurlu içi boş ince çeperli dip bastırılmış düz, gövde silindir biçimli, çok irrize olmuş.**Karşılaştırma:** Baldoni-Berti 1998: kat.11 fig. 8; Baybo 2005: 211-239 fig. 53-55; Canav Özgü-müş 2009: 17-24 fig.9; Khruskova 2009: 337-353 fig. 24, 51-54; Schwarzer 2009b: 85-109 fig. 29 AKR; Gençler-Güray 2010: 215-226 çizim 4/16.**Tarihi:**

2011/20d**Envanter No** : 2011/20d**Eserin Adı** : Pencere camı parçası**Buluntu yeri** : Kule arkası açma 5**Ölçüleri** : Yükseklik: 3.3 cm, Genişlik: 4.4 cm.**Tanımı** : Sarı saydam cam hamurlu, kenarda iç içe geçmiş konsantrik yiv şekilli hal-kalar, arka yüz düz.**Karşılaştırma**: Saldern 1980: 91 fig.680-699; Kanyak 2009: 25-47 fig.5, fig.17(?); Schwarzer 2009a: 67-84 fig.88; Schwarzer 2009b: 85-109fig.93 (kalıpta yapılmış).**Tarihi**:**2011/21****Envanter No** : 2011/21**Eserin Adı** : Şişe-Bardak ağız parçası**Buluntu yeri** : D1b**Ölçüleri** : Yükseklik: 2.6 cm, Çap: 6.2 cm.**Tanımı** : Mavi cam hamurlu, ağız kenarı dışa ve içe katlanmış, ortada yuvarlak boşluk var, ağız altında gövde dik iner, alt kısmı kırık.**Karşılaştırma**: Hayes 1992: 403 no 26 fig. 150; Peleg-Reich 1992: 137-17 fig.18/13; Gorin Rosen 1999: 205-214 fig. 1/11; Gençler 2000a: 209-289 fig. 7/91; Laflı 2009: 161-169 fig.3.**Tarihi**:**2011/ 22a****Envanter No** : 2011/22a**Eserin Adı** : Şişe boyun parçası**Buluntu yeri** : D1a**Ölçüleri** : Yükseklik: 3 cm, Çap:2.2 cm**Tanımı** : Mavi cam hamurlu düz basit ağız kenarlı dışa az açılımlı şişe boyun parçası, gövde başlangıç yerinden kırık.**Karşılaştırma**: Barag 1967: 65-70; Saldern 1980: 69 vd. lev.14 fig. 488; Katsnelson 1999: 67-82 fig. 3/11; Laflı 2009: 161-169 fig. 2; Baybo 2009: 189-198 fig.4; Gençler-Güray 2010: 215-226 çizim 3/3.**Tarihi**:**2011/ 22 b****Envanter No** : 2011/22b**Eserin Adı** : Kase parçası**Buluntu yeri** : D1a**Ölçüleri** : Yükseklik: 3.5 cm, Çap: 8.5 cm.**Tanımı** : Mavimsi cam hamurlu, basit ağız kenarlı, ağız kenarı dışa katlanmış, ağız altında düz şerit altta iki sıra sarı boya izi kalıntısı var.**Karşılaştırma**: Saldern 1980: 79 vd. lev. 27 fig. 584; Peleg-Reich 1992: 137-170 fig.18/3; Gençler 2000a: 209-289 fig.77 fig.92; Golofast 2009: 301-335 fig.4/6; Krizanac 2009: 265-284 fig.5/1.**Tarihi**:**2011/22c**

Envanter No : 2011/22c

Eserin Adı : Kadeh kaidesi

Buluntu yeri : D1a

Ölçüleri : Yükseklik: 1.4 cm, Çap: 4.4 cm.

Tanımı : Açık yeşil mavi cam hamurlu, kaide kenarı içe kıvrık arada yuvarlak boşluk var, gövde masif başlangıç yerinden kırık, dipte noble izi temizlenmiş.

Karşılaştırma: Çakmakçı 2009: 49-66 lev. 8 tip B2a; Gençler-Güray 2010: 215-226 çizim 4/4.

Tarihi:

2011/ 23

Envanter No: 2011/23

Eserin Adı : Cam boncuk elbise aplik parçası

Buluntu yeri: Kule arkası 5

Ölçüleri : Çap: 0.6 cm, Yükseklik: 0.6 cm.

Tanımı : Opak mavi cam hamurlu, boncuk iç kısmı uzunluğuna delik, ovalimsi içindeki boşluk beyaz renkli.

Karşılaştırma: Saldern 1980: 107-109 lev.19 fig.870.

Tarihi:

2011/24

Envanter No : 2011/24

Eserin Adı : Kandil-şişe dibi

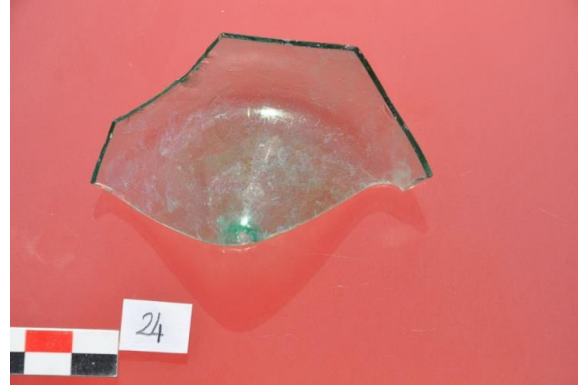
Buluntu yeri : D1a sondaj çalışması

Ölçüleri : Yükseklik: 1.8 cm, Çap: 6.4 cm.

Tanımı : Yeşil cam hamurlu, kalın dip çeperli, dip içe doğru konkav, kabın kenarları yukarı dönük üstü kırık, dip yarısı da kırıktır.

Karşılaştırma: Lightfoot 1993a: 173-195 fig. 124/80; Krizanac 2009: 265-284, fig.12/6; Gençler-Güray 2010: 215-226, çizim 4/10.

Tarihi:

2011/25

Envanter No : 2011/25

Eserin Adı : Kadeh kaidesi

Buluntu yeri : D1a

Ölçüleri : Yükseklik: 3 cm, Çap: 4 cm.

Tanımı : Açık yeşil geçirgen cam hamurlu, kaide tabanı kesilip ikiye katlanmış, taban kenarı yuvarlak iç kısmında halka boşluk var. Gövde masif dolgu, dışta yuvarlak bombe var, üzerinde dikey alet izi, taban konkav, dipte noble izi kadeh başlangıç yerinden kırılmış.

Karşılaştırma: Contardi 2009a: 31-34 fig.4; Çakmakçı 2009: 49-66 lev. 7 tip B1d.

Tarihi:

2011/26

Envanter No : 2011/26

Eserin Adı : Şişe-bardak ağız parçası

Buluntu yeri : D1a

Ölçüleri : Yükseklik: 3.5 cm, Çap: 6 cm.

Tanımı : Mavi yeşil renkli saydam cam hamurlu, basit ağız kenarlı, ağız altında kabartma yiv sıraları, içi düz, kalıba üfleme yapılmış.

Karşılaştırma: Platz Horster 1976: 51 fig. 86; Stern 1977: lev.7 fig. 33; Peleg-Reich 1992: 137-170fig. 18/14; Lightfoot 1993a: 173-195 fig. 122/32; Gorin Rosen 1995: 195-210fig. 2/23; Katsnelson 1999: 67-82 fig. 4/9; Gorin Rosen 2000: 165-66, 81-94 fig.19; Krizanac 2009: 265-284 fig. 34.

Tarihi:

2011/27

Envanter No : 2011/27

Eserin Adı : Cam külçe parçası-ingot

Buluntu yeri : Kule arkası 6

Ölçüleri : Yükseklik: 2.8 cm

Tanımı: Yeşil cam hamurlu bir ingottan kopmuş parça, irrize olmuş

Karşılaştırma: Çömezoglu 2008: 287-295 fig.3; Atik 2009: 1-16 fig. 79-84; Canav Özgümüş 2009: 17 fig. 23-25.

Tarihi:

2011/ 28

Envanter No : 2011/28

Eserin Adı : Kadeh kaidesi

Buluntu yeri : C2

Ölçüleri : Yükseklik: 3.2 cm, Çap: 4.2 cm.

Tanımı : Açık yeşil renkli kaide tabanı kesilip kıvrılmış, dipte noble izi gövde içi boş dışta oval boğum var, dip konik, kadeh kısmından kırık.

Karşılaştırma: Isings 1957: 141 form 112; Bal-doni-Berti 1998: 73-85 fig.12; Gençler 2000a: 209-289 fig. 3/52; Baybo 2009: 189-197 fig. 20; Çakmakçı 2009: 49-66 lev. 1 tip A1a.

Tarihi:

2011/29

Envanter No : 2011/29

Eserin Adı : Saplı kandil dibi

Buluntu yeri : Kule arkası 8

Ölçüleri : Yükseklik: 2.9 cm, Çap: 0.7 cm.

Tanımı : Yeşil cam hamurlu saydam dip düz bastırılmış, kandil içi boş dip kısmı yoğun cam hamurlu, silindirik gövdeli, irrize olmuş.

Karşılaştırma: Peleg-Reich 1992: 137-170 fig. 20/5; Katsnelson 1999: 67-82 fig. 5/5; Baybo 2005: 211-239 fig.53-55 lev. 4/19-20; Gorin Rosen 2005: 195-210 fig. 2/37; Baybo 2009: 189-198 fig.16; Canav Özgümüş 2009: 17-24 fig. 9; Contardi 2009b: 123-132 fig. 3; Khruskova 2009: 337-353 fig. 24/51-54; Schwarzer 2009b: 85-109 fig. 29 AKR.

Tarihi:

2011/ 30

Envanter No : 2011/30

Eserin Adı : Kadeh-kandil parçası?

Buluntu yeri : Kule arkası 2

Ölçüleri : Yükseklik: 2.7 cm, Çap: 5.5 cm

Tanımı : Sarı renkli içinde mavi noktalar var kaide koyu mavi renkli cam hamurlu, hamurunda hava kabarcıkları var. İrrize olmuş

Karşılaştırma: Saldern 1980: 79 fig. 374; Schatzschock 2009: 115-122 fig.5 (dip kısmı farklı)

Tarihi:

2011/ 31

Envanter No : 2011/ 31

Eserin Adı : Kandil dibi

Buluntu yeri : Kule arkası 6

Ölçüleri : Yükseklik: 3.3 cm, Genişlik: 1.5 cm.

Tanımı : Mavi cam hamurlu, ince çeperli içi boş alt kısmında kaidesi var, altı kırık üzeri irrize olmuş.

Karşılaştırma: Crowfoot-Harden 1931: 196-208 lev. XXVIII, 3; Harden 1936: 155-166 fig. 464; Peleg-Reich 1992: 137-170 fig.20/9; Baldoni-Berti 1998: 73-81fig. 9; Gorin Rosen 2000: 165-166, 81-94 fig. 36; Golofast 2009: 301-335 fig. 12/15; Gençler-Güray 2010: 215-226 çizim 4/15.

Tarihi:

2011/32

Envanter No : 2011/32

Eserin Adı : Düz tabanlı şişe dip parçası

Buluntu yeri : Yüzey

Ölçüleri : Yükseklik:1.1 cm, Çap: 4.4 cm.

Tanımı: Mavi cam hamurlu kap dip parçası, taban düz, kenarı yuvarlak dıştan konveks, tabanda içi boş halka, kap ince çeperli, gövde başlangıcından kırık.

Karşılaştırma: Saldern 1980: 66 lev.24 fig. 445; Katsnelson 1999: 67-82 fig.2/1; Baybo 2005: 211-239 lev. 1 fig. 18.

Tarihi:

2011/33

Envanter No : 2011/33

Eserin Adı : Kase-şişe Kaide parçası ya da atık parça

Buluntu yeri : D1a

Ölçüleri : Yükseklik: 1.3 cm, Çap: 4.6 cm.

Tanımı : Yeşil cam hamurlu küçük kase-şişe parçası, taban içe katlanmış arada yuvarlak halka şekilli boşluk var, taban biraz konik

Karşılaştırma: Saldern 1980: 63 vd. lev.24 fig. 401; Baybo 2005: 211-239 lev.1 fig. 17.

Tarihi:

Katalog-2012

2012/1

Envanter No : 2012/1

Eserin Adı : Alabastron parçası

Buluntu yeri : D2d

Ölçüleri : Yükseklik: 1.1 cm, Genişlik: 2 cm.

Tanımı : Kum-kalıp (kum maça) tekniğinde yapılmış bir koku kabı parçası, mat mavi cam hamurlu, üzerine açık mavi sarı lif bant sarılı, zikzak desenli, yüzey kabartma sıralı, lifler opak camdan yapılmış.

Karşılaştırma: Harden 1936: 273 fig. 814; Fossing 1940: 103 fig. 76-77; Platz Horster 1976: fig. 7, fig. 12; Saldern 1980: 5-6 Pl.1 fig. 1-2; Akat-Fıratlı: 1984: 16 fig. 5; Atik 1990: 16-29 fig. 13; Özet 1998: 39 fig.7; Baybo 2005: 211-239 fig. 2.

Tarihi: Klasik Dönem.

2012/2

Envanter No : 2012/2

Eserin Adı : Kulp

Buluntu yeri : E4

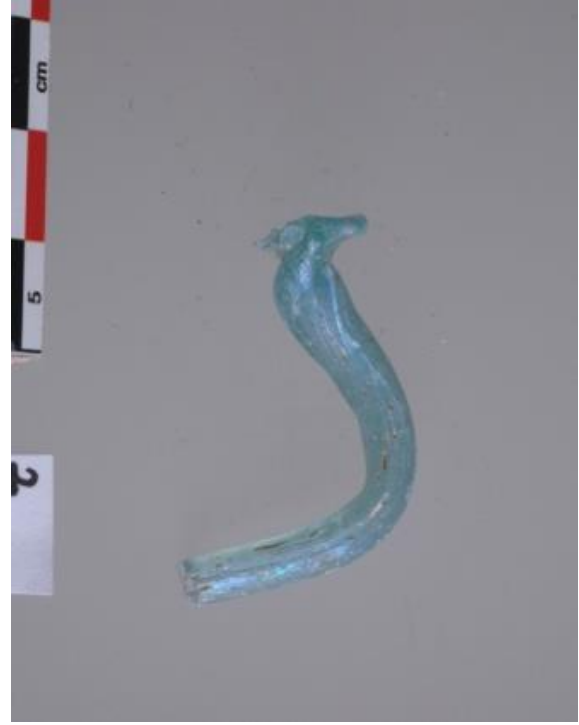
Ölçüleri : Yükseklik: 3 cm, Çap: 1 cm.

Tanımı : Açık mavi geçirgen cam hamurlu, gövdeyle birleşme yeri var, 90 derece

dönüş yaparak dikey iner, ucu kırık, gövde birleşme yeri içte biraz bombelidir.

Karşılaştırma: Saldern 1980: 38 fig. 266; Katsnelson 1999: 67-82 fig. 3/7; Schwarzer 2009b: 85-109 fig. 7 (bir oinochoe'ye ait kulp).

Tarihi:

2012/3

Envanter No : 2012/3

Eserin Adı : Kulplu kap parçası

Buluntu yeri : D2a, sarnıç dibinden

Ölçüleri : Yükseklik:3.3 cm, Çap: 3.6 cm.

Tanımı : Parlak mavi cam hamurlu, ağız kenarı kırık ağız altında küçük dolgu kulp kap gövdesine yapışık, aşağı doğru biraz daralan gövdeli, sarnıç dibinde bir tarafı sarı diğer tarafı yeşil glazürlü kap parçası ile birlikte bulunmuştur.

Karşılaştırma: Gorin Rosen 2000: 81-95 fig. 12.

Tarihi:

2012/4

Envanter No : 2012/4

Eserin Adı : Atık Parça

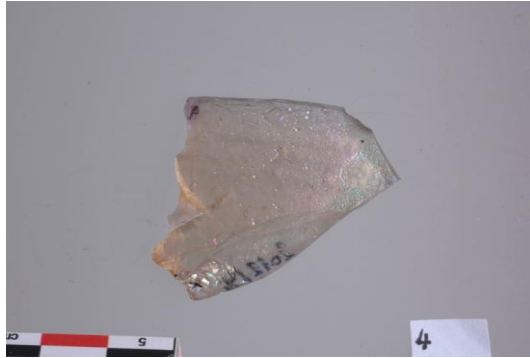
Buluntu yeri : D2a

Ölçüleri : Yükseklik: 3cm, Ağız çapı: 24 cm.

Tanımı : Renksiz yakın sarımsı saydam cam hamurlu, içe katlanmış ağız kenarlı, içte 3 sıra çark kesme izi var, hamurunda hava kabarcıkları mevcut.

Karşılaştırma: Canav Özgümüş 2009: 17-24 fig. 2.

Tarihi:

2012/5

Envanter No : 2012/5

Eserin Adı : Kase bardak parçası

Buluntu yeri : D2a

Ölçüleri : Yükseklik: 2.6 cm, Çap: 11.4 cm.

Tanımı : Açık yeşil geçirgen ince çeperli ağız kenar parçası, ağız altında içe doğru daralır ve tekrar genişler, küresel gövde başlar.

Karşılaştırma: Gençler 2000a: 209-260 fig. 5/79; Olcay 2001: 147-157 fig. 1c; Blid 2009: 133-150 fig. 10/11; Golofast 2009: 301-335 fig. 1/8; Fünfschilling 2009: 383-390 fig. 5/5-6; Schatzschock 2009: 115-122 fig. 3.

Tarihi:

2012/6

Envanter No : 2012/6

Eserin Adı : Kulp

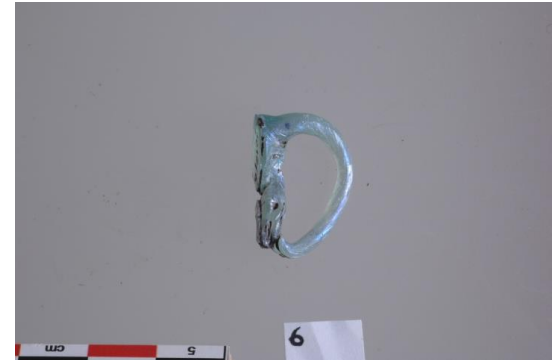
Buluntu yeri : D2a

Ölçüleri : Yükseklik: 2.1 cm.

Tanımı : Açık yeşil cam hamurlu, kaba oval birleşme yerli, kulp aşağı doğru daralır şekillidir.

Karşılaştırma: Gençler 2000a: 209-289 fig. 7; Baybo 2005: 211-239 lev. 5/68-69; Gorin Rosen 2005: 195-210 fig. 2/33; Contardi 2009a: 31-34 fig. 2.

Tarihi:

2012/7a

Envanter No : 2012/7a

Eserin Adı : Kase ağız kenar parçası

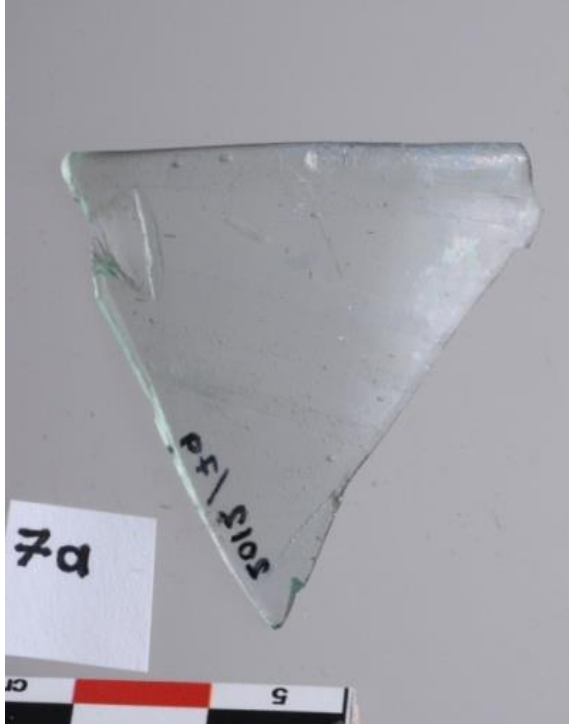
Buluntu yeri : D2c

Ölçüleri : Yükseklik: 3.5 cm, Çap: 6 cm.

Tanımı : Açık yeşil mavi cam hamurlu, basit içe katlanmış ağız kenarlı, bir tarafta dikey kesme izi var. Cam hamurunda kendiliğinden oluşmuş çizgiler mevcut.

Karşılaştırma: Crowfoot-Harden 1931: 196-208 Pl. XXIX, 36; Saldern 1980: 62 fig. 395; Lightfoot 1993a: 173-193 fig. 124/72; Blid 2009: 133-150 fig. 10/13.

Tarihi:

2012/7b

Envanter No : 2012/7b

Eserin Adı : Fincan ağız parçası

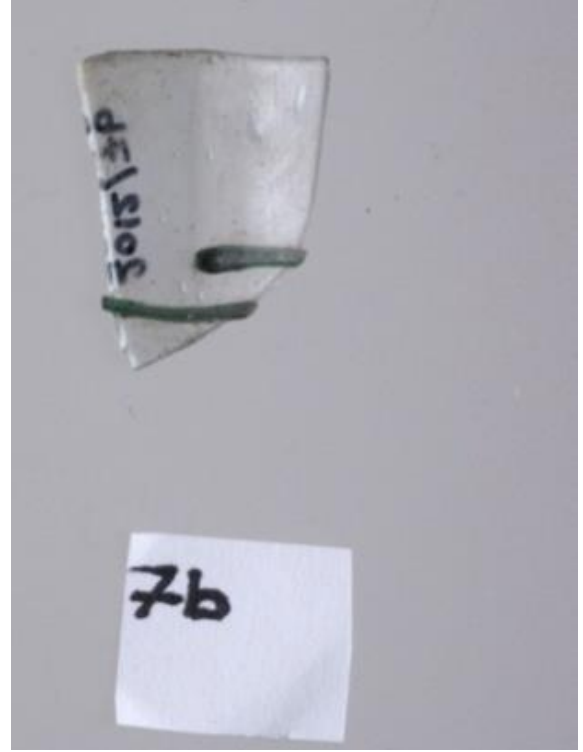
Buluntu yeri : D2c

Ölçüleri : Yükseklik: 1.8 cm, Çap: 2 cm.

Tanımı : Açık yeşil geçirgen cam hamurlu basit ağız kenarlı, gövde üzerinde iki sıra koyu yeşil opak lif bant kabartma olarak sarılı, gövde dibe doğru daralır biçimli.

Karşılaştırma: Saldern 1980: 82; Katsnelson 1999: 67-82 fig. 4/1; Gençler 2000a: 209-289 fig. 7/93; Schwarzer 2009a: 85-109 Taf. 3 fig. 40.

Tarihi:

2012/8

Envanter No : 2012/8

Eserin Adı : Dip parçası-kandil kaidesi

Buluntu yeri : Asar Adası yüzey buluntusu

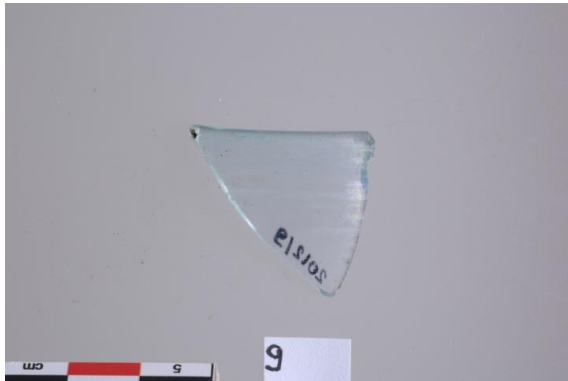
Ölçüleri : Yükseklik: 1 cm.

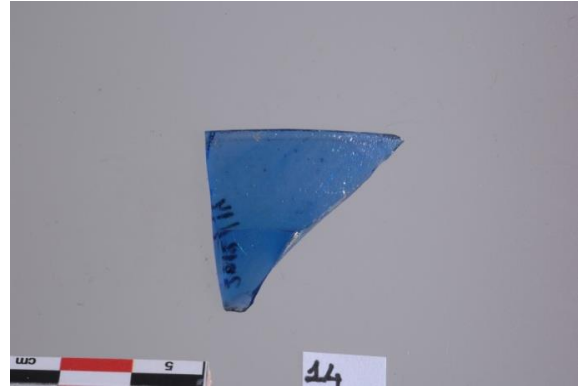
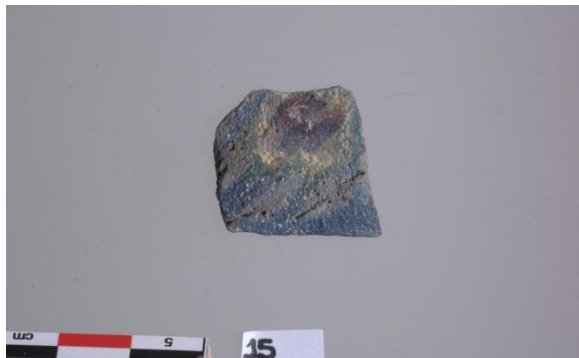
Tanımı : Yeşil geçirgen cam hamurlu, kaide içi konkav, hamurunda hava kabarcıkları var, pencere camı parçaları ile birlikte bulunmuş.

Karşılaştırma: Lightfoot 1993a: 173-193 fig. 124/80; Golofast 2009: 301-335 fig. 14/3; Fünfschilling 2009: 383-390 fig. 3/5; Krizanac 2009: 265-284 fig. 12/3.

Tarihi:

2012/9**Envanter No** : 2012/9**Eserin Adı** : Bardak-kase ağız kenar parçası**Buluntu yeri** : D2a**Ölçüleri** : Yükseklik: 2.3 cm, Çap: 11.4 cm.**Tanımı** : Mavi cam hamurlu, katlanmış arada boşluk olan ağız kenarlı, ince kesme yiv bezeme yapılmış.**Karşılaştırma**: Isings 1957: 44 fig. 29; Saldern 1980: 13 fig. 51; Fünfschilling 2009: 383-390 fig. 3/1-3.**Tarihi**:**2012/10****Envanter No** : 2012/10**Eserin Adı** : Kap parçası**Buluntu yeri** : D2b**Ölçüleri** : Yükseklik: 1.8 cm.**Tanımı** : Opak mavi cam hamurlu opak sarı lif bezemeli yapımlı, kum kalıp tekniğinde yapılmış kırık boncuk.**Karşılaştırma**: Blid 2009: 133-150 fig. 19/18.**Tarihi** :**2012/11****Envanter No** : 2012/11**Eserin Adı** : Cam cüruf**Buluntu yeri** : F4**Ölçüleri** : Yükseklik: 1.3 cm, Çap: 1.5 cm.**Tanımı**: Parlak siyah üstü ve altı kırık, silindirik biçimli cüruf parçası.**Karşılaştırma**: Çömezoğlu 2008: 292-295 fig. 2.**Tarihi**:**2012/12****Envanter No** : 2012/12**Eserin Adı** : Kaide**Buluntu yeri** : E4**Ölçüleri** : Yükseklik: 2.7 cm, Çap: 0.05 cm.**Tanımı** : Mavi geçirgen cam hamurlu kadeh kaidesi kenarları kırık içi boş hazne başlangıç yerinden kırık.**Karşılaştırma** :**Tarihi** :

2012/13a**Envanter No** : 2012/13a**Eserin Adı** : Unguentarium dip parçası**Buluntu yeri** : D2c**Ölçüleri** : Yükseklik: 3.6 cm, Çap: 2 cm.**Tanımı** : Açık yeşil mavi cam hamurlu şişe dip parçası, konkav vurma taban, içte konik, düz dipli.**Karşılaştırma** : Harden 1936: 278 fig. 840; Isings 1957: 97 form 82 fig. 82 B2; Saldern 1980: 78 fig. 564; Lightfoot 1993a: 173-193 fig. 124/54; Gençler 2000a: 209-289 fig. 2/31; Golofast 2009: 301-335 fig. 5/19-21; Khruskova 2009: 337-353 fig. 13/1-5.**Tarihi** :**2012/13b****Envanter No** : 2012/13b**Eserin Adı** : Sürahi-şişe ağız parçası**Buluntu yeri** : D2c**Ölçüleri** : Yükseklik: 1.8 cm, Çap: 6 cm.**Tanımı** : Yeşil geçirgen hamurlu ağız kenarı parçası, ağız kenarı dışa ve içe katlanmış arada boş alan, içte katlama yeri mevcut.**Karşılaştırma**: Lightfoot 1993a: 173-193 fig. 64; Katsnelson 1999: fig. 3/1; Gençler 2000a: 209-260 fig. 5/74.**Tarihi**:**2012/14****Envanter No** : 2012/14**Eserin Adı** : Kase ağız kenar-Pencere camı**Buluntu yeri** : D2b**Ölçüleri** : Yükseklik: 2.5 cm, Çap: 16 cm.**Tanımı** : Parlak mavi cam hamurlu, kenarı içe katlanmış, altında ince yiv var, alt kısmı dışa çıkıntı yapar şekilde kesilmiş, hamurunda hava kabarcıkları var.**Karşılaştırma**: Saldern 1980: 10 lev. 20 fig. 22.**Tarihi**:**2012/15****Envanter No** : 2012/15**Eserin Adı** : Mozaik cam-Millefiori**Buluntu yeri** : E4**Ölçüleri** : Yükseklik: 2.7 cm.**Tanımı** : Mozaik cam yapımı yeşil sarı karışık renkli, kırmızı opak şerit bezeme var, yanık olabilir.**Karşılaştırma**: Saldern 1980: 88 Pl. 16/663-Pl. 28/666.**Tarihi**:

2012/16a

Envanter No : 2012/16a

Eserin Adı : Cüruf

Buluntu yeri : D2c

Ölçüleri : Yükseklik: 1.5 cm, Çap: 1.5 cm.

Tanımı: Siyah renkli şekilsiz atık malzeme.

Karşılaştırma:

Tarihi:

2012/16b

Envanter No : 2012/16b

Eserin Adı : Cüruf

Buluntu yeri : D2c

Ölçüleri : Yükseklik: 5 cm, Genişlik: 4.5 cm.

Tanımı : Siyah renkli şekilsiz cüruf, donuk cam hamuru amorf katlamalı biçim almış.

Karşılaştırma :

Tarihi :

2012/17a

Envanter No : 2012/17a

Eserin Adı : Çubuk parçası-dekoratif obje

Buluntu yeri : D2c

Ölçüleri : Yükseklik: 6.7 cm.

Tanımı : Açık yeşil geçirgen cam hamurlu, kenarı düz, üst ve alttan kırık, dışı çizgili yivli.

Karşılaştırma: Saldern 1980: 98 fig. 751.

Tarihi:

2012/17b

Envanter No : 2012/17b

Eserin Adı : Kadeh Kaidesi

Buluntu yeri : D2c

Ölçüleri : Yükseklik: 1.6 cm, Çap: 5.2 cm.

Tanımı: Sarı cam hamurlu kırık kaide parçası, taban kesilerek ikiye katlanmış, arada yuvarlak boşluk var, taban konik.

Karşılaştırma: Isings 1957: form 111; Gençler 2000a: 209-260 fig. 5/69.

2012/18a

Envanter No : 2012/18a

Eserin Adı : Kap parçası

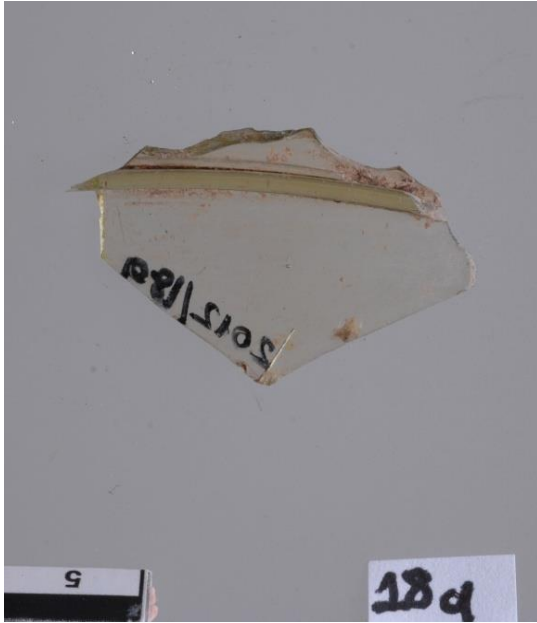
Buluntu yeri : D2b

Ölçüleri : Çap: 1.8 cm.

Tanımı : Açık sarı renkli kap parçası üzerinde yiv bant sarılarak bezeme yapılmış.

Karşılaştırma: Saldern 1980: 85 fig. 633.

Tarihi:

2012/18 b

Envanter No : 2012/18b

Eserin Adı : Damla biçimli dip parçası

Buluntu yeri : D2b

Ölçüleri : Yük: 1.4 cm.

Tanımı: Opak siyah renkli içi masif dolgu, damla biçimli sarkık dip parçası.

Karşılaştırma: Harden 1936: 164 fig. 466; Saldern 1980: 94 fig. 733; Çelik 2009: 151-160 fig. 11a-c fig. 13; Golofast 2009: 301-335 fig. 10.

Tarihi:

2012/19a

Envanter No : 2012/19a

Eserin Adı : Kadeh kaidesi

Buluntu yeri : D2b

Ölçüleri : Yükseklik: 2.4 cm, Çap: 5 cm.

Tanımı : Geçirgen yeşil cam hamurlu, kırık konik kaide kesilerek katlanmış arada boş alan var, gövde masif dolgu, dışta küresel, noble izi var.

Karşılaştırma: Saldern 1980: 53 Pl. 24; fig.351; Lightfoot 1993a: 173-193 fig. 122/28; Baldoni-Berti 1998: 73-85 fig. 12; Gençler 2000a: 209-289 fig. 3/52; Contardi 2009a 31-34 fig.4; Contardi 2009b: 124-132 fig. 5-6; Çakmakçı 2009: 49-66 Table 7.

Tarihi:

2012/19b

Envanter No : 2012/19b

Eserin Adı : Bardak ağız kenar parçası

Buluntu yeri : D2b

Ölçüleri : Yükseklik: 1.7 cm, Çap: 9 cm.

Tanımı: Sarı geçirgen cam hamurlu dışa çekik profilli basit ağız kenarlı, kalınçeperli, hamurunda hava kabarcıkları var.

Karşılaştırma: Isings 1957: 129 fig. 106c; Peleg-Reich 1992: 137-170 fig. 18/18; Lightfoot 1993a: 173-193 fig. 124/76; Gençler 2000a: 209-289 fig. 5/76; Olcay 2001: 147-157 fig. 1b.

Tarihi:

2012/ 19c

Envanter No : 2012/ 19c

Eserin Adı : Kase-bardak ağız parçası

Buluntu yeri : D2b

Ölçüleri : Yükseklik: 1.1 cm, Çap: 7.4 cm.

Tanımı : Yeşil renkli kenarı içe katlanmış arada boşluk var. Altından kırılmış altta kabartma yiv var.

Karşılaştırma: Lightfoot 1993a: 173-192 fig. 121/7.

Tarihi:

2012/20

Envanter No : 2012/20

Eserin Adı : Kap parçası

Buluntu yeri : E4

Ölçüleri : Yükseklik: 2.7 cm.

Tanımı: Açık mavi cam hamurlu üzerine lif bezeme sarılı.

Karşılaştırma: Saldern 1980: 82 fig. 622; Katsnelson 1999: 67-82 fig. 4/3; Atik 2009: 1-16 fig. 43; Schwarzer 2009b: 85-109 fig. 1, fig. 40-42.

Tarihi:

2012/ 21

Envanter No : 2012/ 21

Eserin Adı : Kadeh kaidesi

Buluntu yeri : D1 temizlik çalışması

Ölçüleri : Yükseklik: 2.4 cm, Çap: 4.7 cm.

Tanımı : Yeşil geçirgen cam hamurlu, kaide kesilip katlanmış, yuvarlak halka boşluk var dipte noble izi taban konik, gövde masif dolgu, üstü kırık.

Karşılaştırma: Saldern 1980: 55 fig. 307; Gençler 2000a: 209-289 fig. 83-88; Çakmakçı 2009: 49-66 Table 6.

Tarihi:

2012/22

Envanter No : 2012/22

Eserin Adı : Pencere camı parçası

Buluntu yeri : F4

Ölçüleri : Yükseklik: 5.8 cm.

Tanımı : Çok açık yeşil geçirgen cam hamurlu, üzerinde sarı yaprak ve dal deseni var, bu desen dikey olarak yan yana sıralanmış desen biraz kabarık arka yüz düz.

Karşılaştırma: Krizanac 2009: 265-284 fig. 14/4.

Tarihi :

2012/23a

Envanter No : 2012/23a

Eserin Adı : Pencere camı parçası

Buluntu yeri : D2 açması dolgu toprak temizliği

Ölçüleri : Yükseklik: 3.5 cm.

Tanımı: Sarı renkli pencere cam parçası üzerinde dikey kesme izleri.

Karşılaştırma: Krizanac 2009: 265-284 fig. 14/4.

Tarihi:

2012/23b

Envanter No : 2012/23b

Eserin Adı : Kap parçası

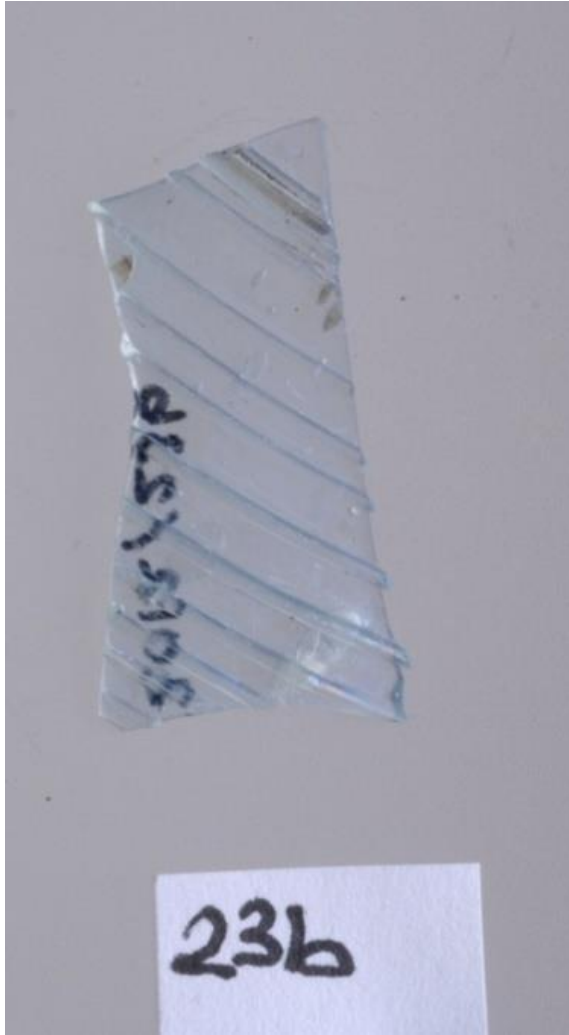
Buluntu yeri : D2

Ölçüleri : Yükseklik: 2.8 cm.

Tanımı: Mavi çok ince cam hamurlu üzerinde paralel lif bant sarılı.

Karşılaştırma: Harden 1936: 171 fig. 484; Baybo 2000: 211-239 lev. 5/62.

Tarihi:

2012/24

Envanter No : 2012/24

Eserin Adı : Bardak ağız parçası

Buluntu yeri : E2

Ölçüleri : Yükseklik: 1.6 cm, Çap: 7.4 cm.

Tanımı : Açık mavi ince cam hamurlu üzerinde daha koyu mavi lif bantlar yatay şerit şeklinde sarılmış, yuvarlak basit ağız kenarlı, şeritlerden biri daha kalın liflidir.

Karşılaştırma: Harden 1936: 171 fig. 484; Saldern 1980: 82 fig. 631, fig. 622; Gorin Rosen 1999: 23-24; Krizanac 2009: 265-284 fig.7.

Tarihi :

2012/25

Envanter No : 2012/25

Eserin Adı : Cüruf

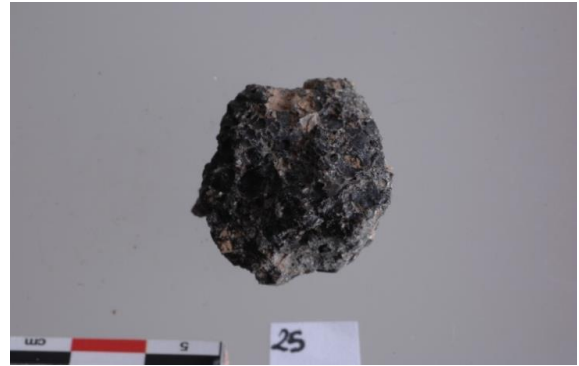
Buluntu yeri : D2b

Ölçüleri : Çap: 3 cm.

Tanımı : Siyah renkli toprakla karışık atık malzeme cam kalıntısı yer yer izlenmekte.

Karşılaştırma:

Tarihi:

2012/26

Envanter No : 2012/26

Eserin Adı : Kandil ucu

Buluntu yeri : E2

Ölçüleri : Yükseklik: 2.2 cm, Çap: 1.2 cm.

Tanımı : Açık yeşil cam hamurlu saplı kandil dibi içi boş, dış yüzünde bozulma var irrize olmuş.

Karşılaştırma: Baybo 2009: 189-198 fig. 15; Canav Özgümüş 2009: 17-2, fig. 9, fig. 27; Schwarzer 2009b: 85-109 fig. 28 SG.

Tarihi :

2012/27a

Envanter No : 2012/27a

Eserin Adı : Bardak-Kase ağız kenar parçası

Buluntu yeri : E2

Ölçüleri : Yükseklik: 1.6 cm, Çap: 7 cm.

Tanımı : Açık mavi cam hamurlu, ağız kenarı katlanmış, arada boş alan var, konik biçimli, ince çeperlidir.

Karşılaştırma: Lightfoot 1993a: 173-193 fig. 124/72; Fünfschilling 2009: 383-390 fig. 3/3.

Tarihi:

2012/27b

Envanter No : 2012/27b

Eserin Adı : Kadeh kaidesi

Buluntu yeri : E2

Ölçüleri : Yükseklik: 2.8 cm, Çap: 3.4 cm.

Tanımı : Yeşil geçirgen cam hamurlu, tabanda noble izi var, gövde içi boş dıştan düz çıkar, açılımlı ve üstü kırık.

Karşılaştırma: Isings 1957: 139 form 111; Çakmakçı 1980: 49-66 Table 2; Lightfoot 1993a: 175 fig. 122/25-26; Gençler 2000a: 209-289 fig. 5/68-70; Czurda Ruth 2007: 302-303 T. 18-19.

Tarihi:

2012/28

Envanter No : 2012/28

Eserin Adı : Kase ağız kenar parçası

Buluntu yeri : E2 KB

Ölçüleri : Yükseklik: 1.8 cm, Çap: 10 cm.

Tanımı : Renksiz yakın çok açık mavimsi cam hamurlu, ağız kenarı yuvarlatılmış, dışta cam hamurunda oluşmuş diyagonal çizgiler var. Çok ince çeperli konik kase.

Karşılaştırma: Lightfoot 1993a: 173 fig. 121/4; Gençler 2000a: 209-289 fig. 75; Krizanac 2009: 265-284 fig. 3.

Tarihi:

2012/29a

Envanter No : 2012/29a

Eserin Adı : Pencere camı parça

Buluntu yeri : E2 KB

Ölçüleri : Yükseklik: 1.7 cm.

Tanımı: Açık sarı cam hamurlu üzerinde çizgi bezemeli kırık parça.

Karşılaştırma: Kanyak 2009: 25-47 fig. 8; Krizanac 2009: 265-284 fig. 14.

Tarihi:

2012/29b

Envanter No : 2012/29b

Eserin Adı : Pencere camı parça

Buluntu yeri : E2 KB

Ölçüleri : Yükseklik: 2cm.

Tanımı : Yeşil renkli cam hamurlu arka yüzü düz ön yüzünde kabartma yivler var. Kalıpta yapılmış.

Karşılaştırma : Krizanac 2009: 265-284 fig. 14/c-d.

Tarihi:

2012/ 30

Envanter No : 2012/30

Eserin Adı : Pencere camı parçaları

Buluntu yeri : F4

Ölçüleri : Yükseklik: 10.3 cm.

Tanımı : Yeşil renkli yarı saydam kalın çeperli, döküm ya da silindir tekniğinde yapılmış kenar kısımları daha kalın, içinde hava kabarcıkları olan pencere cam parçaları 4 parça birleşiyor ayrıca üç parça daha var.

Karşılaştırma: Kanyak 2009: 25-47 fig. 4; Krizanac 2009: 265-284 fig. 14/2-3; Lafli 2009: 161-170 fig. 4; Nikita 2009: 259.

Tarihi:

2012/31

Envanter No : 2012/31

Eserin Adı : Atık parça

Buluntu yeri : F4

Ölçüleri : Yükseklik: 3.6 cm.

Tanımı : Sarı cam hamurlu, kalın çeperli, kenarı kıvrık, yapım sırasında hatalı çalışılmış atık parça.

Karşılaştırma: Canav Özgümüş 2009: 17-24 fig. 22; Gorin Rosen 2005: 195-210 fig. 3/44.

Tarihi:

2012/32

Envanter No : 2012/32

Eserin Adı : Oyun taşı – yüzük kaşı

Buluntu yeri : F4

Ölçüleri : Yükseklik: 1.5 cm, Çap: 1.4 cm.

Tanımı : Yeşil renkli üstü bombeli arka yüzü düz bir tarafı kırık oval bir objedir.

Karşılaştırma: Saldern 1980: 104 fig. 817; Özet 1998: 92 fig. 53; Schwarzer 2009a: 67-80 fig. 81.

Tarihi:

2012/33

Envanter No : 2012/33

Eserin Adı : Oyun taşı-Yüzük kaşı

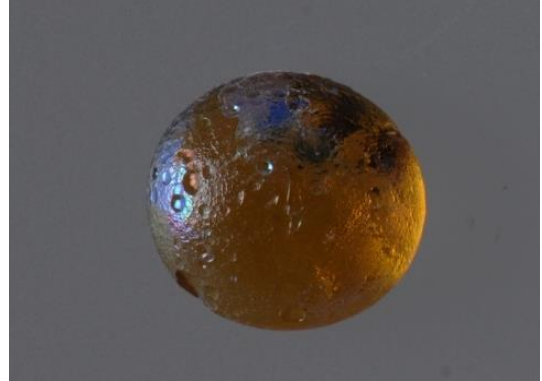
Buluntu yeri : Asar Adası yüzey toprağı

Ölçüleri : Yükseklik: 1.5 cm.

Tanımı: Parlak sarı renkli saydam yuvarlak altı düz üstü bombeli bir kaştır.

Karşılaştırma: Saldern 1980: Pl. 19 fig. 817; Özet 1998: 92 fig.53.

Tarihi:

2012/34

Envanter No : 2012/34

Eserin Adı : Cüruf

Buluntu yeri : D2

Ölçüleri : Yükseklik: 3 cm.

Tanımı: Siyahımsı koyu renk amorf parça.

Karşılaştırma:

Tarihi:

2012/35a

Envanter No : 2012/35a

Eserin Adı : Cüruf

Buluntu yeri : F4

Ölçüleri : Yükseklik: 3 cm.

Tanımı: Parlak siyah renkli külçe şeklinde cüruf parçası.

Karşılaştırma:

Tarihi :

2012/35b

Envanter No : 2012/35b

Eserin Adı : Ham cam

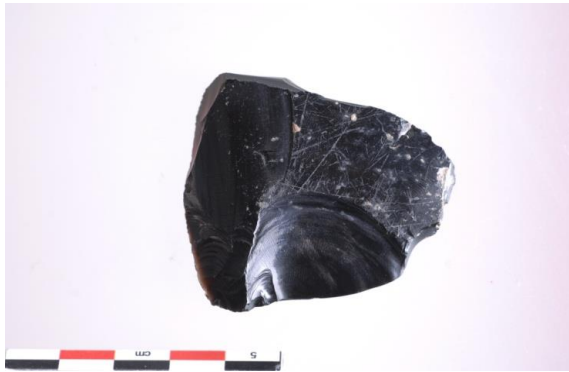
Buluntu yeri : F4

Ölçüleri : Yükseklik: 3.8 cm, Genişlik: 4.9 cm.

Tanımı: Amorf, parlak siyah renkli külçe şeklinde obsidyene benzer parça.

Karşılaştırma: Serra-Silvestri-Molin 2009: 175-183 fig. 10 (siyah homojen Tyana buluntusu)

Tarihi:

2012/36

Envanter No : 2012/36

Eserin Adı : Kap Parçası

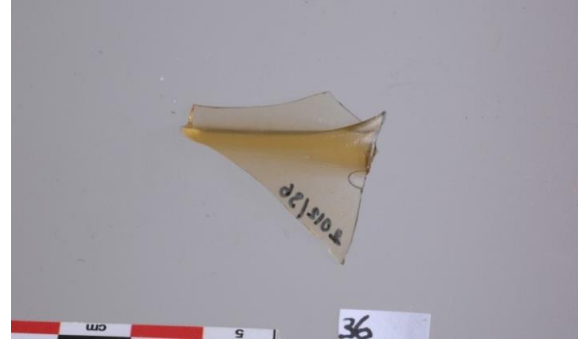
Buluntu yeri : Asar Adası yüzey buluntusu

Ölçüleri : Yükseklik: 2.5 cm.

Tanımı : Sarı renkli saydam cam hamurlu dilimli kap parçası, arka yüzü düz ön yüzde kabartma yiv var.

Karşılaştırma :

Tarihi :

2012/37

Envanter No : 2012/37

Eserin Adı : Şişe boynu

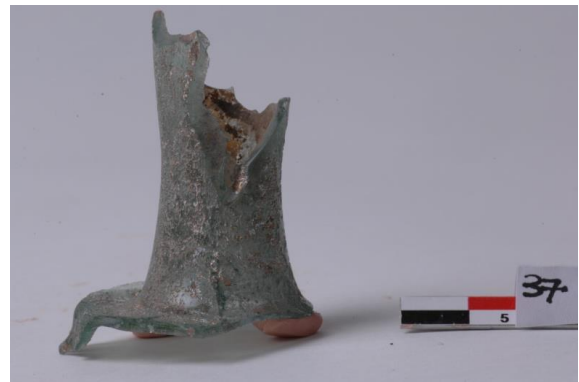
Buluntu yeri : Asar Adası yüzey buluntusu

Ölçüleri : Yükseklik: 5.2 cm.

Tanımı : Yeşil saydam cam hamurlu, boyun üst kısmı kırık, omuz belirgin profil yapar, gövde başlangıç yeri dilimli, altı kırık.

Karşılaştırma: Bass-Doorninck 1971: 293 fig. 12-22.23; Özet 1998: 147 fig. 100b Bodrum Yassıada Bizans Batığı buluntusuna benzemektedir.

Tarihi:

2012/38a

Envanter No : 2012/38a

Eserin Adı : Kulp

Buluntu yeri : E2

Ölçüleri : Yükseklik: 2.3 cm.

Tanımı: Yeşil renkli saydam, oval, kaba yapışma yeri var, ağız altı askılı kandil kulpu.

Karşılaştırma: Gençler 2000a: 209-289 fig. 7/95-98.

Tarihi:

2012/ 38b

Envanter No : 2012/38b

Eserin Adı : Ağız kenar parçası

Buluntu yeri : E2

Ölçüleri : Uzunluk: 5 cm.

Tanımı : Sarı saydam cam hamurlu ağız kenar parçası, içe katlanmış arada boşluk var, altta ince çeperli kap yüzeyi başlar, kırık ağız kenarı üzerinde bir ekleme parçası bulunur.

Karşılaştırma: Gorin Rosen 2005: 195-210 fig. 1/10.

Tarihi:

2012/39

Envanter No : 2012/39

Eserin Adı : Kadeh kaidesi

Buluntu yeri : F5

Ölçüleri : Yükseklik: 1 cm, Çap: 4 cm.

Tanımı : Açık mavi geçirgen cam hamurlu dipte noble izi var taban konkav, kaide kenarı kesilerek ikiye katlanmış arada boşluk var, gövde başlangıç yerinden kırık.

Karşılaştırma: Atik 2009: 1-16 R. 53-59.

Tarihi:

2012/40

Envanter No : 2012/40

Eserin Adı : Oyun taşı-yüzük kaşı

Buluntu yeri : F5

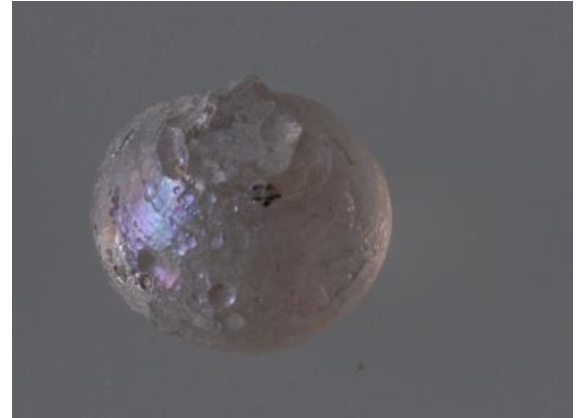
Derinliği : -0/-52 cm.

Ölçüleri : Çap: 0,07 cm.

Tanımı : Açık pembe renkli yarı saydam üzeri bombe altı düz, irrize olmuş bir kaş-oyun taşı.

Karşılaştırma: Saldern 1980: 104 Lev. 19 fig. 817.

Tarihi:

2012/ 41a

Envanter No : 2012/41a

Eserin Adı : Dilimli kase parçası

Buluntu yeri : E5

Ölçüleri : Yükseklik: 2.7 cm.

Tanımı : Renksiz açık mavimsi kase parçası kalıpta yapılmış iç yüzü düz dışta kabartma yivler var diyagonal 3 adet yiv kalmış, ufak bir delik var.

Karşılaştırma: Isings 1957: 18/3; Saldern 1980: 11 lev. 2 34, 43.

Tarihi:

2012/41b

Envanter No : 2012/41b

Eserin Adı : Pencere camı

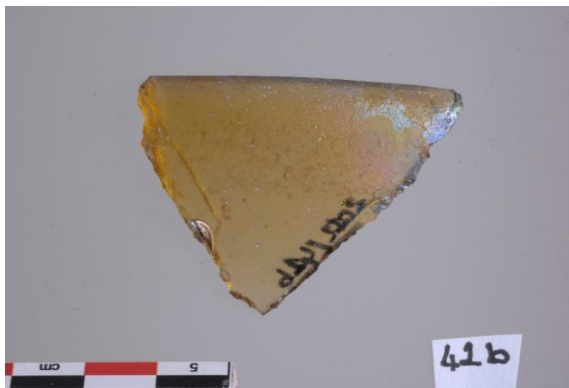
Buluntu yeri : E5

Ölçüleri : Yükseklik: 3cm.

Tanımı : Sarı geçirgen cam hamurlu, düz basit ağız kenarlı kesilip yapıştırılmış, içte 2 sıra çark kesme izi (?), kenarda kesme var.

Karşılaştırma: Kanyak 2009: 25-47.

Tarihi:

2012/41c

Envanter No : 2012/41c

Eserin Adı : Askılı kandil dip parçası

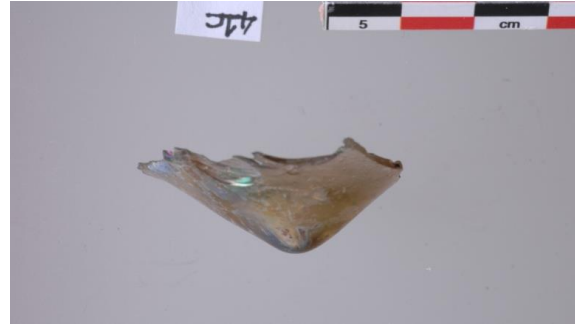
Buluntu yeri : E5

Ölçüleri : Yükseklik: 1.2 cm.

Tanımı : Açık sarı saydam cam hamurlu, kandilin konik dip kısmı kenarları kırık.

Karşılaştırma: Baybo 2009: 189-198 fig. 8; Golofast 2009: 301-335 fig. 14/4; Krizanac 2009: 265-284 fig. 12/6.

Tarihi:

Katalog-2013

2013/1

Envanter No : 2013/1

Eserin Adı : Pencere cam parçası

Buluntu yeri : F5A

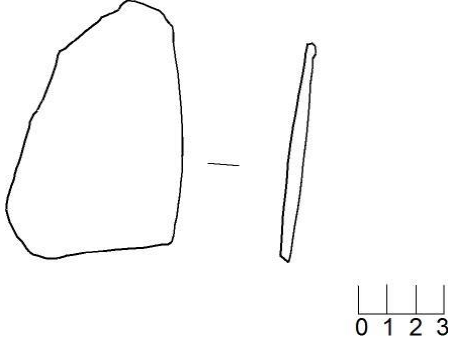
Ölçüleri : Yükseklik: 8.6 cm, Kalınlık: 0.03 cm

Tanımı : Yeşil-mavi (camgöbeği) 4 taraftan kırılmış kalın çeperli, hamurunda hava kabarcıkları var, irrize olmuş.

Karşılaştırma: Kanyak 2009: 25-47 fig. 31; Krizanac 2009: 265-284 fig. 14.

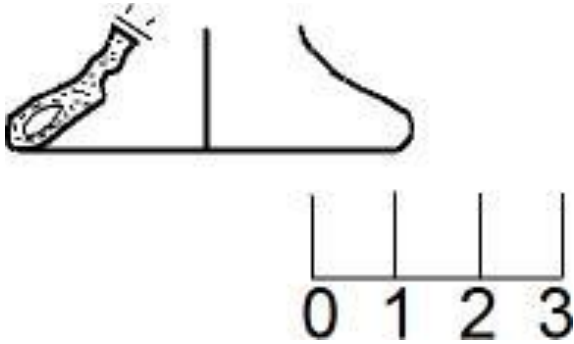
Tarihi:

2013/2**Envanter No** : 2013/2**Eserin Adı** : Kadeh kaide parçası**Buluntu yeri** : F5a**Ölçüleri** : Yükseklik: 1.4 cm, Çap: 4.6 cm

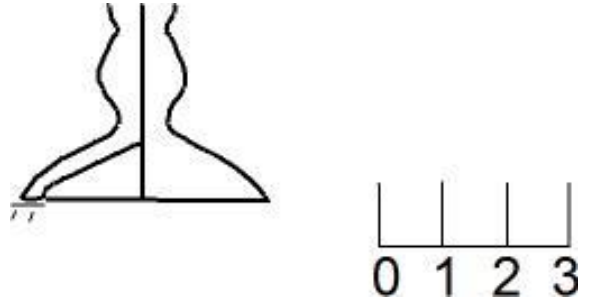
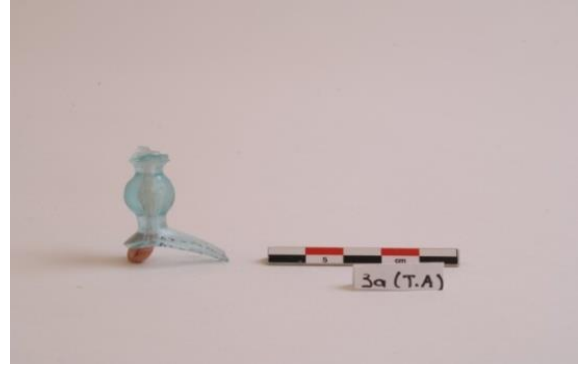
Tanımı : Zeytuni yeşil kaide parçası, kaide tabanı içe katlanmış, cam hamuru akarak katlama yeri oluşturmuş, küçük kırık bir parçadır.

Karşılaştırma : Katsnelson 1998: 67-82 R. 2/12; Gençler 2000a: 209-289 R. 5/68.

Tarihi:**2013/3a****Envanter No** : 2013/3a**Eserin Adı** : Kadeh Kaidesi**Buluntu yeri** : F5a**Ölçüleri** : Yükseklik: 3 cm

Tanımı : Mavi camgöbeği renkli, kırık kaideli küresel ayaklı, üstte cam hamuru bombeli, ayak masif dolgu değil.

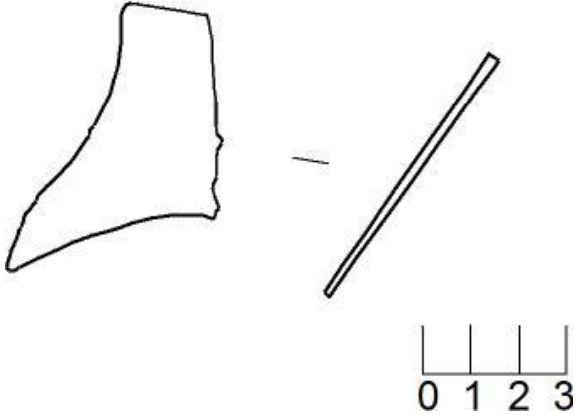
Karşılaştırma: Katsnelson 1999: 67-82 R. 2/14; Çakmakçı 2009: 49-66 tip A1a.

Tarihi:**2013/3b****Envanter No** : 2013/3b**Eserin Adı** : Pencere cam parçası**Buluntu yeri** : F5a**Ölçüleri** : Yükseklik: 5.9 cm.

Tanımı : Açık sarı renkli dört taraftan kırık, içinde hava kabarcıkları var, bazı kırık pencere cam parçaları ile birlikte bulunmuş bazı kesme izleri var.

Karşılaştırma: Kanyak 2009: 25-47 R. 4; Kri-zanac 2009: 265-284 R. 14/1-2; Schwarzer 2009b: 85-109 R. 93.

Tarihi:

2013/4

Envanter No : 2013/4

Eserin Adı : Kaide parçası

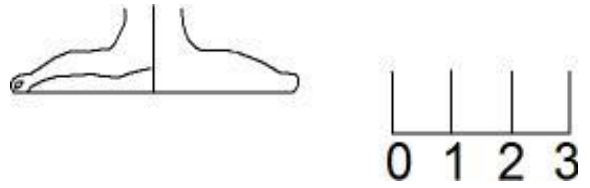
Buluntu yeri : F5a

Ölçüleri : Yükseklik: 1.1 cm, Çap: 4 cm.

Tanımı : Camgöbeği renkli, kaide tabanı içe kıvrılmış, ayak başlangıcı ucu kırık içi boş.

Karşılaştırma: Contardi 2009b: 123-132 fig. 7; Krizanac 2009: 265-284 R. 8/4.

Tarihi:

2013/5a

Envanter No : 2013/5a

Eserin Adı : Kandil dip parçası

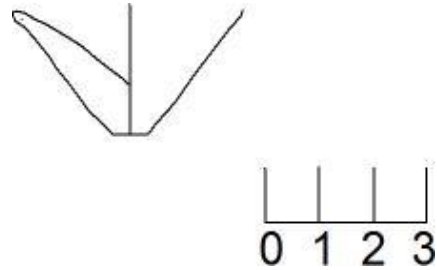
Buluntu yeri : F5a

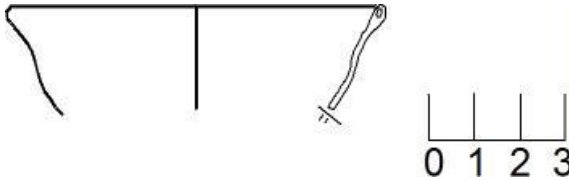
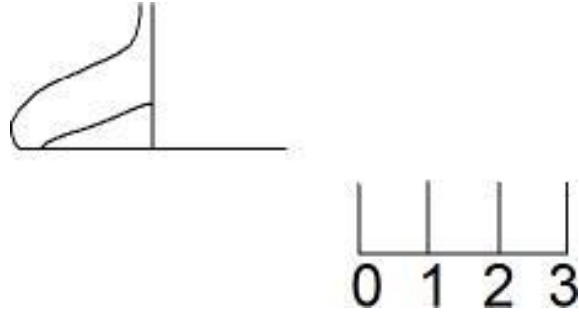
Ölçüleri : Yükseklik: 2.3 cm, Çap: 0.3cm

Tanımı : Sarı geçirgen cam hamurlu, kalın çeperli, sivri dipli, hamuruna hava kabarcıkları var.

Karşılaştırma: Khruskova 2009: 337-353 R. 23/31.

Tarihi:

2013/5b**Envanter No** : 2013/5b**Eserin Adı** : Kandil ağız kenar parçası**Buluntu yeri** : F5a**Ölçüleri** : Yükseklik: 2.2 cm, Çap: 8.2 cm.**Tanımı** : Mavi cam hamurlu ince çeperli, ağız kenarı içe katlanmış, çan biçimi gövdeli.**Karşılaştırma:** Gençler 2000a: 209-289 R. 5/76; Golofast 2009: 301-335 R. 3/8.**Tarihi:****2013/6a****Envanter No** : 2013/6a**Eserin Adı** : Kadeh kaidesi**Buluntu yeri** : F5a**Ölçüleri** : Yükseklik: 1.8 cm, Çap: 4 cm.**Tanımı** : Yeşil cam hamurlu, yapım hatalı ya da yangın sonucu eğrilip bükülmüş, kaide kenarı içe katlanmış, ayak masif dolgu, gövde sap kısmından kırık, irrize olmuş.**Karşılaştırma:** Gençler 2000a: 209-289 R. 5/70; Milavec 2009: 285-300 lev. 1/23-24.**Tarihi:****2013/6b****Envanter No** : 2013/6b**Eserin Adı** : Bozuk imalat**Buluntu yeri** : F5a**Ölçüleri** : Yükseklik: 1.7 cm, Genişlik: 3 cm**Tanımı** : Mavi yeşil cam hamurlu, ince çeperli, ağız kenar parçası içe kıvrık kenarlı.**Karşılaştırma:** Gençler 2000a: 209-289 R.8; Çömezoglu 2008: 287-295 R. 4-5.**Tarihi:****2013/6c**

Envanter No : 2013/6c

Eserin Adı : Şişe ağız kenarı

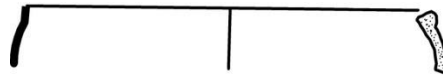
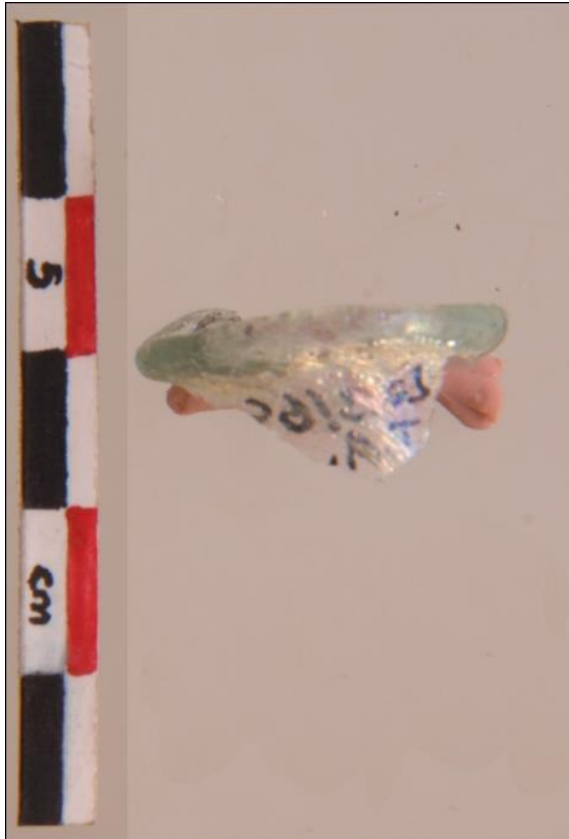
Buluntu yeri : F5a

Ölçüleri : Yükseklik: 1 cm, Çap: 2.4 cm

Tanımı: Açık mavi yeşil ince çeperli, şişe ağız kenar parçası, içe kıvrık ağızlı.

Karşılaştırma: Saldern 1980: 78 R. 560-569; Lightfoot 1993a: 173-195 R. 123/58; Katsnelson 1998: 67-82 R. 3/1-2; Gençler 2000a: 209-289 R. 2/29.

Tarihi:

0 1 2 3

2013/8a

Envanter No : 2013/8a

Eserin Adı : Kase dip parçası

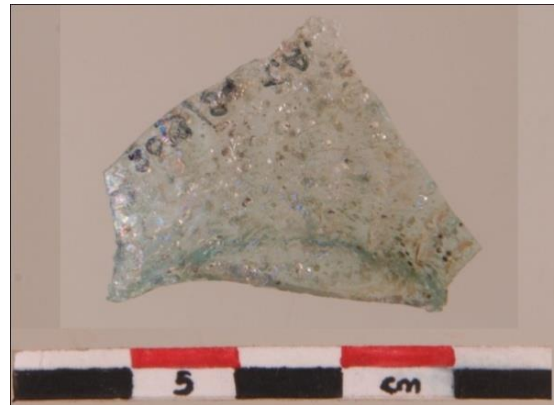
Buluntu yeri : H2

Ölçüleri : Yükseklik: 2.6 cm, Genişlik: 3.6 cm.

Tanımı: Açık mavi cam hamurlu, ince çeperli, kalıba üfleme dilimli, düz dipli.

Karşılaştırma: Katsnelson 1998: 67-82 R. 4/13-14; Gorin Rosen 1999: 205-214 R. 1/1.

Tarihi:

0 1 2 3

2013/7

Envanter No : 2013/7

Eserin Adı : Kase ağız kenar parçası.

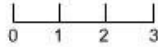
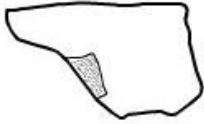
Buluntu yeri : F5a

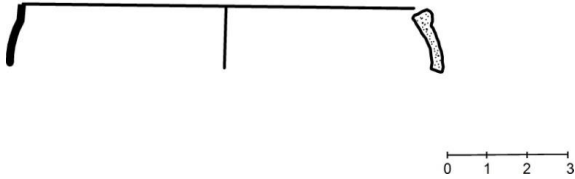
Ölçüleri : Yükseklik: 1.2 cm, Çap: 5 cm

Tanımı : Sarı yeşil renkli cam hamurundan, ağız kenarı içe kıvrık, konik biçimli ağız kenar parçası.

Karşılaştırma: Isings 1957: 161 form 133; Gençler 2000a: 261-289 R. 3/54.

Tarihi:

2013/8b**Envanter No** : 2013/8b**Eserin Adı** : Atık parça**Buluntu yeri** : H2**Ölçüleri** : Yükseklik: 2.5 cm, Genişlik: 3.9 cm**Tanımı**: Mavi cam hamurlu kenarları kıvrık üretim fazlası parçadır.**Karşılaştırma**: Gençler 2000a: 209-289 R. 8.**Tarihi**:**2013/9****Envanter No** : 2013/9**Eserin Adı** : Kulp parçası**Buluntu yeri** : H2**Ölçüleri** : Yükseklik: 5 cm, Genişlik: 1.2 cm**Tanımı** : Mavi renkli cam hamuru kulpun kaba bitişen kısmı ve gövdesi var üstü kırık, içi boş, dip kısmı kapalı.**Karşılaştırma**: Hayes 1992: 404-408, 65-56; Gençler 2000a: 209-289 R. 7/95-98; Baybo 2005: 211-239 lev. 5 R. 68-69; Golofast 2009: 301-335 R. 12/3; Khruskova 2009: 337-353 R. 24.**Tarihi**:**2013/10****Envanter No** : 2013/10**Eserin Adı** : Kadeh ağız kenar parçası**Buluntu yeri** : H2**Ölçüleri** : Yükseklik: 1.5 cm, Çap: 10 cm**Tanımı** : Mavi renkli cam hamurlu, ağız kenar parçası dışa katlanmış, üstte dışa doğru profil yapar, kalın ağız kenar çeperli, ağız altında iki sıra kabartma yiv bezeme var.**Karşılaştırma**: Platz Horster 1976: 81 R. 160; Katsnelson 1998: R. 2/9-10; Gorin Rosen 1999: 205-214 R. 2/23-24.**Tarihi**:

2013/11

Envanter No : 2013/11

Eserin Adı : Atık parça

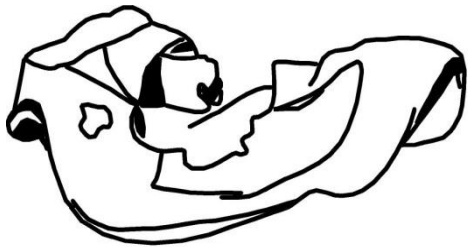
Buluntu yeri : H2

Ölçüleri : Yükseklik: 3.6 cm, Genişlik: 7.2 cm.

Tanımı: Açık mavi renkli cam hamurlu, üst üste katlanmış atık parça.

Karşılaştırma: Gençler 2000a: 209-289 R. 8; Çömezoğlu 2008: 287-295.

Tarihi:

2013/12a

Envanter No : 2013/12a

Eserin Adı : Kase gövde parçası

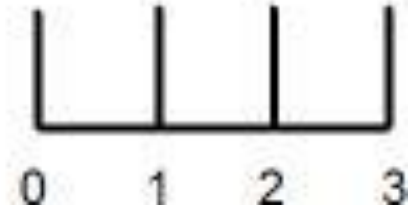
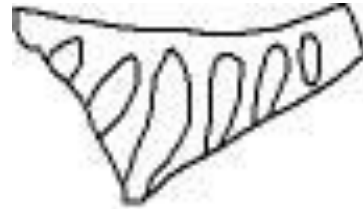
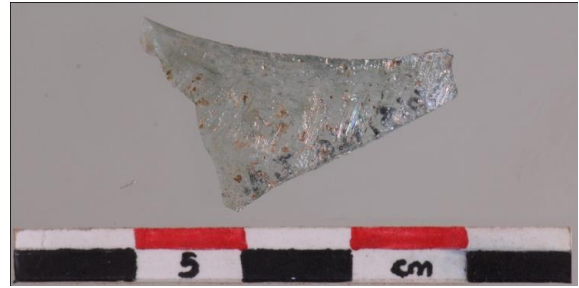
Buluntu yeri : F5a

Ölçüleri : Yükseklik: 1.4 cm, Genişlik: 2.8 cm

Tanımı : Mavi yeşil renkli, ince çeperli, kalıba üfleme dilimli kase parçası irrize olmuş.

Karşılaştırma: Katsnelson 1998: 67-82 R. 4/13-14.

Tarihi:

2013/12b

Envanter No : 2013/12b

Eserin Adı : Atık parça

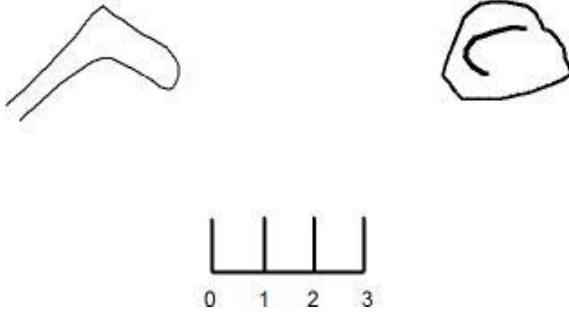
Buluntu yeri : F5a

Ölçüleri : Yükseklik: 3.5 cm, Genişlik: 1.8 cm.

Tanımı: Yeşil renkli cam hamurlu içi oyuk atık parçadır.

Karşılaştırma: Çömezoğlu 2008: 287-295 R. 3-5.

Tarihi:

2013/13

Envanter No : 2013/13

Eserin Adı : Dilimli kap parçası

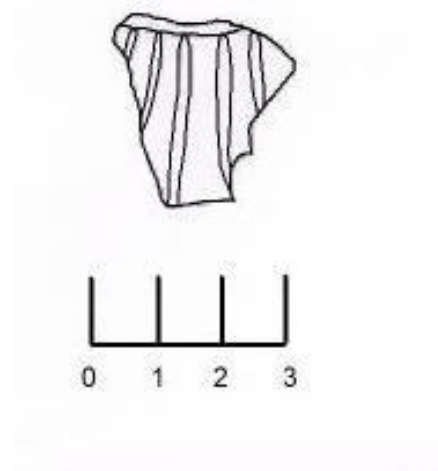
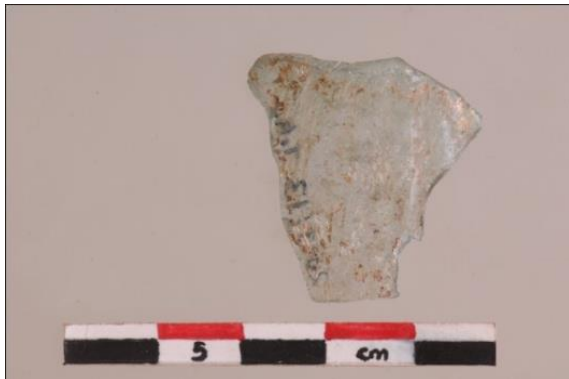
Buluntu yeri : F5a kanal

Ölçüleri : Yükseklik: 2.9 cm, Genişlik: 2.8 cm

Tanımı : Yeşil renkli cam hamurlu, dikey kabartma yivli kalıba üfleme kase parçası.

Karşılaştırma: Katsnelson 1998: 67-82 R. 4/13-14.

Tarihi:

2013/14

Envanter No : 2013/14

Eserin Adı : Şişe ağız parçası

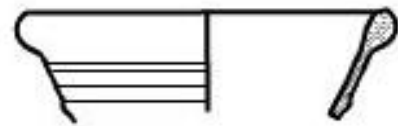
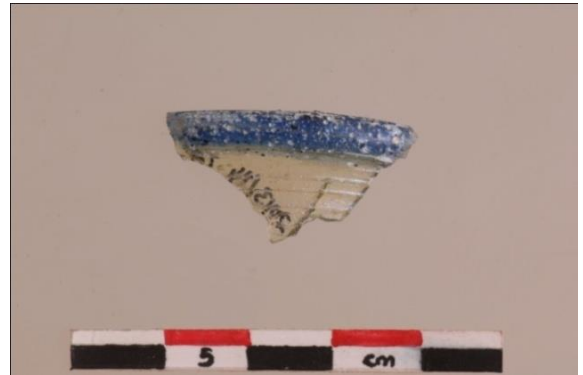
Buluntu yeri : H2

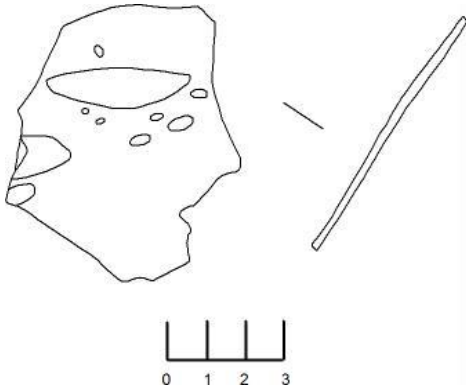
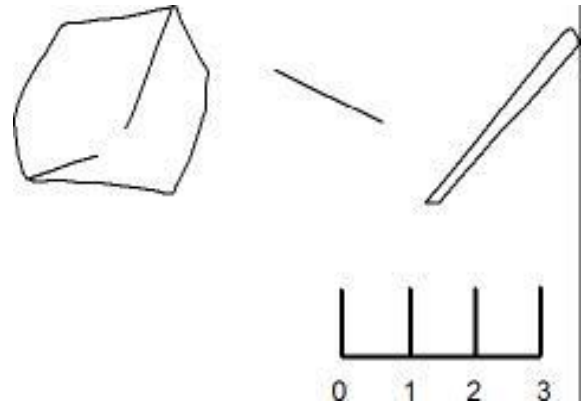
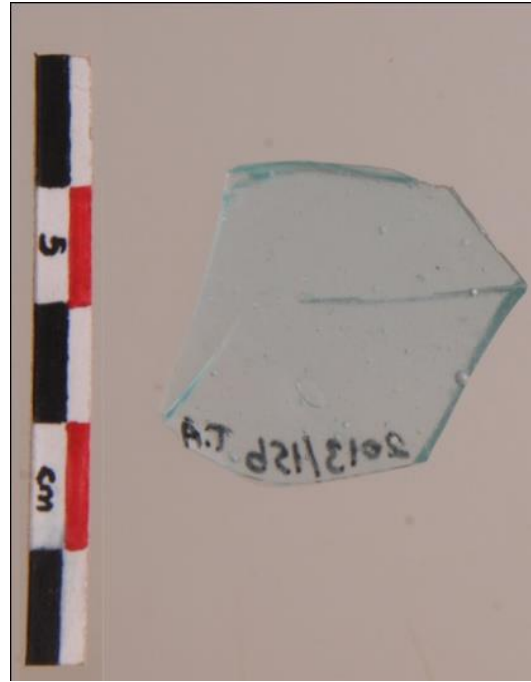
Ölçüleri : Yükseklik: 1.4 cm, Çap: 5 cm

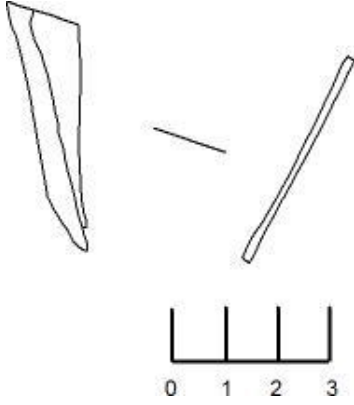
Tanımı : Sarı cam hamurlu ağız kenar parçası, konik biçimli dış yüzde kabartma yatay yivli, kalın ağız kenarı dışa kıvrılmış, mavi renkli lif bant sarılı.

Karşılaştırma: Golofast 2009: 301-335 R. 6/5; Krizanac 2009: 265-284 R. 7/1-4.

Tarihi:

2013/15a**Envanter No** : 2013/15a**Eserin Adı** : Pencere cam parçası**Buluntu yeri** : F5a**Ölçüleri** : Yükseklik: 7.1 cm**Tanımı** : Açık mavi cam hamurlu, çok miktarda hava kabarcıklı, kırık pencere camıdır.**Karşılaştırma**: Khruskova 2009: 337-353 R. 23/11-24; Krizanac 2009: 265-284 R. 14/1.**Tarihi**:**2013/15b****Envanter No** : 2013/15b**Eserin Adı** : Pencere cam parçası**Buluntu yeri** : F5a**Ölçüleri** : Yükseklik: 2.6 cm.**Tanımı**: Açık mavi cam hamurlu kırık parça üzerinde kesme izi var.**Karşılaştırma**: Krizanac 2009: 265-284 R. 14/a-d.**Tarihi**:**2013/16****Envanter No** : 2013/16**Eserin Adı** : Pencere camı parçası**Buluntu yeri** : F5a, koridorlu alan kanal içi**Ölçüleri** : Yükseklik: 4.1 cm.**Tanımı**: Mavi cam hamurlu, kırık parça üzerinde kesme izi bezeme var.**Karşılaştırma**: Krizanac 2009: 265-284 R. 14/a-d.**Tarihi**:

2013/17

Envanter No : 2013/17

Eserin Adı : Şişe boyun parçası

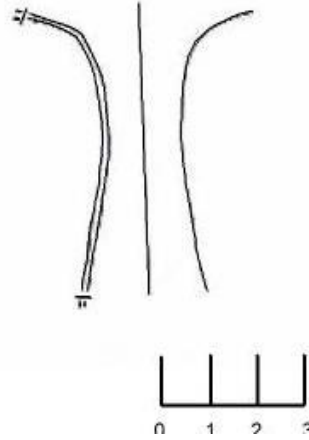
Buluntu yeri : F5a Pithos çevresinden, oda içinde bulunmuş

Ölçüleri : Yükseklik: 6.3 cm

Tanımı : Açık mavi renkli ince çeperli, alttan üstten kırık, biraz konik biçimli, hamurunda hava kabarcıkları var.

Karşılaştırma: Isings 1957: 124 form 104b; Saldern 1980: 71 R. 488/496 R. 6; Katsnelson 1998: 67-82 R. 3/9; Baybo 2009: 189-198; Golo-fast 2009: 301-335 R. 5/1-13; Khruskova 2009: 337-353 R. 23/5.

Tarihi:

2013/18a

Envanter No : 2013/18a

Eserin Adı : Kandil-kase ağız kenar parçası

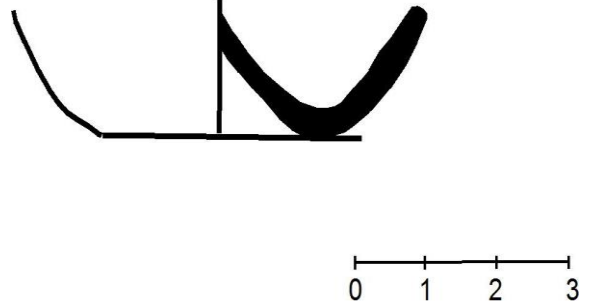
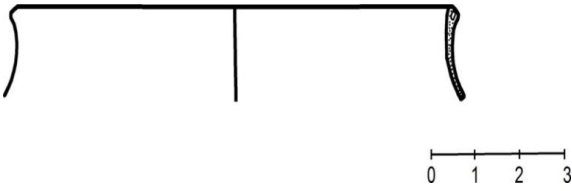
Buluntu yeri : H2

Ölçüleri : Yükseklik: 1.5cm, Çap: 10 cm

Tanımı : Yeşil mavi cam hamurlu, ince çeperli ağız kenarı dışa kıvrılmış, hamurunda hava kabarcıkları var, irrize olmuş.

Karşılaştırma: Schatzschock 2009: 115-122 R. 3.

Tarihi:

2013/19

Envanter No : 2013/19

Eserin Adı : Kadeh kaide parçası

Buluntu yeri : H2

Ölçüleri : Yükseklik: 2.6 cm

Tanımı: Sarı yeşil cam hamurlu, içi boş ayaklı, ayakucu kırık, kenarlar kırık.

Karşılaştırma: Gençler 2000a: 209-289 R. 85

Tarihi:

2013/18b

Envanter No : 2013/18b

Eserin Adı : Kandil dip parçası

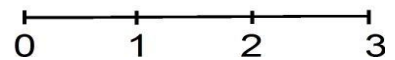
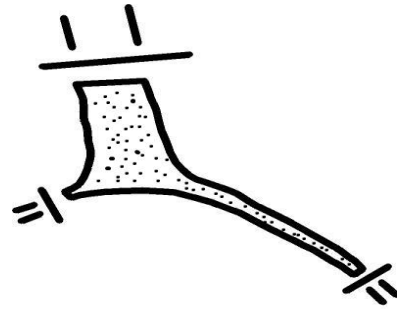
Buluntu yeri : H2

Ölçüleri : Yükseklik: 1 cm, Çap: 4 cm

Tanımı: Yeşil mavi cam hamurlu, kırık, dip konkavdır.

Karşılaştırma: Saldern 1980: 75 Pl. 27 R. 544; Baybo 2005: 211-239 lev. 2 R. 28; Krizanac 2009: 265-284 49 R. 12/3.

Tarihi:

2013/20a

Envanter No : 2013/20a

Eserin Adı : Kadeh-kandil kaide parçası

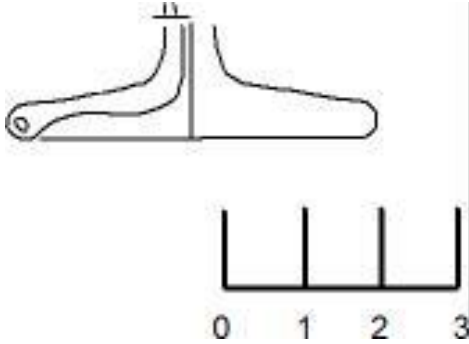
Buluntu yeri : F5a kanal içi

Ölçüleri : Yükseklik: 1.5 cm, Çap: 4.6 cm

Tanımı : Mavi yeşil cam hamurlu, kırık kaide taban ikiye katlanmış, ayak içi boş gövde başlangıç yerinden kırılmış.

Karşılaştırma: Gençler 2000a: 209-289 R. 69

Tarihi:

2013/20b

Envanter No : 2013/20b

Eserin Adı : Kandil-kase ağız kenar parçası

Buluntu yeri : F5a

Ölçüleri : Yükseklik: 0.8 cm, Çap: 7.6 cm

Tanımı : Açık mavi renkli, ince çeperli, ağız kenarı dışa katlanmış arada boş alan var, gövdeden bir parça kalmış.

Karşılaştırma: Krizanac 2009: 265-284 fig. 5/3-4; Milavec 2009: 285-300 lev. 3/1-3.

Tarihi:

2013/21

Envanter No : 2013/21

Eserin Adı : Kadeh-kandil kaidesi

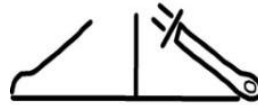
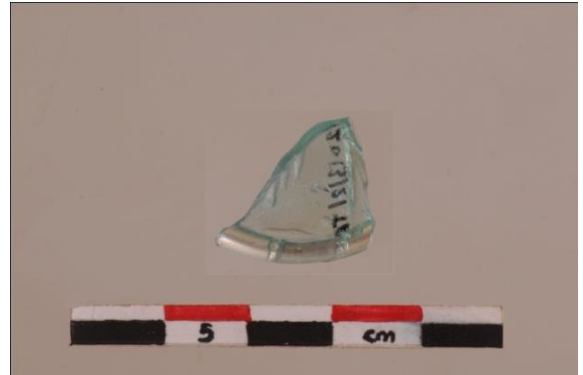
Buluntu yeri : F5a

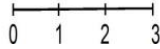
Ölçüleri : Yükseklik: 1 cm, Çap: 4 cm

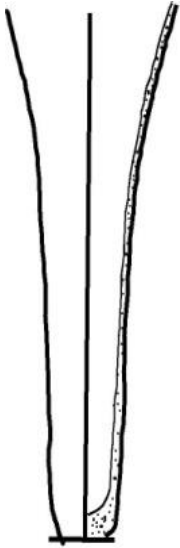
Tanımı: Mavi cam hamurlu, kaide kenarı içe katlanmış, kırık kaide.

Karşılaştırma: Gençler 2000a: 209-289 R. 69

Tarihi:

2013/22**Envanter No** : 2013/22**Eserin Adı** : Kaide parçası**Buluntu yeri** : F5a**Ölçüleri** : Yükseklik: 1.1 cm, Çap: 22.4 cm**Tanımı** : Sarı cam hamurlu dip parçası, içi dolgu düz dipli üstü kırık, taban üstü profil yapar, gövde başlangıç yeri.**Karşılaştırma**: Saldern 1980: 66 R. 447; Katsnelson 1998: 67-82 R. 2/1; Gençler 2000a: 209-289 R. 2/42.**Tarihi**:**2013/23****Envanter No** : 2013/23**Eserin Adı** : Mühür-Ağırlık(Sence)**Buluntu yeri** : H2 sondaj**Ölçüleri** : Çap: 1.8 cm, Kalınlık: 0.2 cm, Ağırlık: 0.68 gr.**Tanımı** : Mavi cam hamurlu kalıba baskı kenarları yuvarlak halka şekilli, ön yüzde monogram var. Haç işareti, haçın kollarına bağlı harfler.**Karşılaştırma**: Saldern 1980: 89-90 lev. R. 28/667-669; Baybo 2005: 211-239 lev. 5/73-76 R. 29-31.**Tarihi**:**2013/24****Envanter No** : 2013/24**Eserin Adı** : Saplı kandil dibi**Buluntu yeri** : F5a**Ölçüleri** : Yükseklik: 6.8cm, Çap: 1 cm.**Tanımı** : Mavi yeşil renkli cam hamurundan yapılmış, dibi kırık, iki parça yapıştırıldı, dip düz, gövde yukarı doğru açılmış, irrize olmuş.**Karşılaştırma**: Saldern 1980: 38-53 lev. 23 R. 274-280; Hayes 1992: 400; Katsnelson 1998: 67-82 R. 5/5; Baybo 2005: 211-239 53 lev. 4 R. 19; Gorin Rosen 2005: 195-210 R. 27/36-37; Baybo 2009: 189-198 R. 15-16; Contardi 2009b: 123-132 R. 3; Golofast 2009: 301-335 R. 12/9-13; Schwarzer 2009b: 85-109 lev. 2/29.**Tarihi**:

2013/25

Envanter No : 2013/25

Eserin Adı : Kadeh-kandil kaidesi

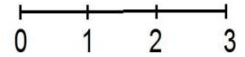
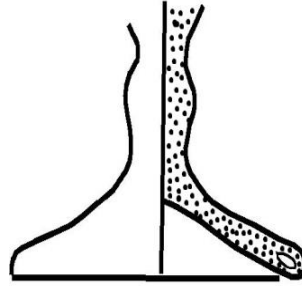
Buluntu yeri : F5a

Ölçüleri : Yükseklik: 3 cm, Çap: 4.5 cm

Tanımı : Mavi yeşil renkli cam hamurlu, kaide tabanı içe katlanmış ayak bombeli içi masif dolgu.

Karşılaştırma: Gençler 2000a: 209-289 R. 3/52.

Tarihi:

2013/26a

Envanter No : 2013/26a

Eserin Adı : Şişe boynu

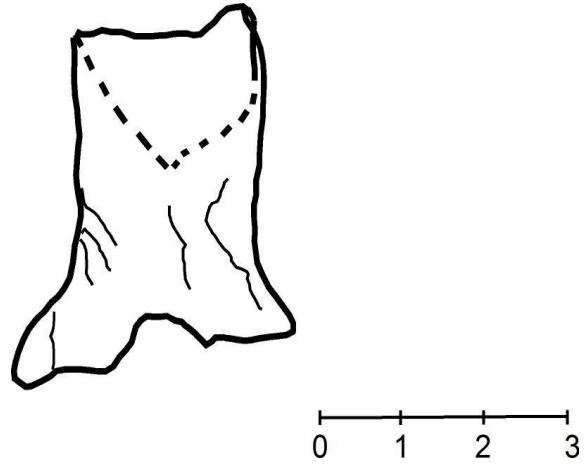
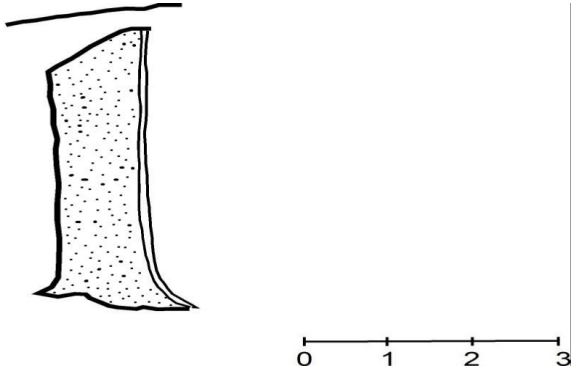
Buluntu yeri : H2

Ölçüleri : Yükseklik: 5 cm.

Tanımı : Çok açık mavi renkli, ince çeperli, boru şekilli üstten ve alttan kırılmış, boyun parçası.

Karşılaştırma: Saldern 1980: 69 R. 479; Golofast 2009: 301-335 R. 5/1-13-18.

Tarihi:

2013/26b

Envanter No : 2013/26b

Eserin Adı : Boyun parçası-atık parça

Buluntu yeri : H2

Ölçüleri : Yükseklik: 3.9 cm, Genişlik: 2 cm.

Tanımı : Mavi yeşil renkli cam hamurlu, imalat hatalı yangın geçirmiş (?), atık malzeme ön ve arka yüz birbirine yapışmış.

Karşılaştırma: Çömezoglu 2008: 287-295 R. 4

Tarihi:

2013/27

Envanter No : 2013/27

Eserin Adı : Kandil kase ağız kenar parçası

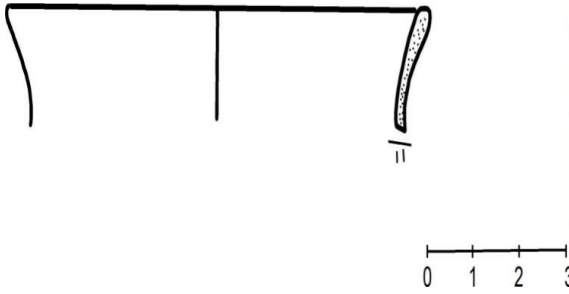
Buluntu yeri : H2

Ölçüleri : Yükseklik: 1.5 cm, Çap: 9 cm

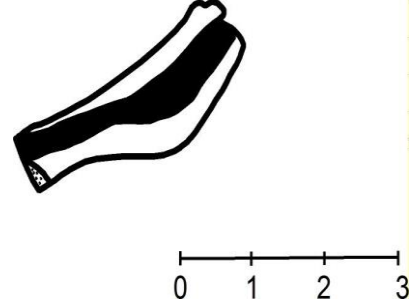
Tanımı : Açık yeşil renkli cam hamurlu, ağız kenar parçası, ağız kenarı içe kıvrılmış.

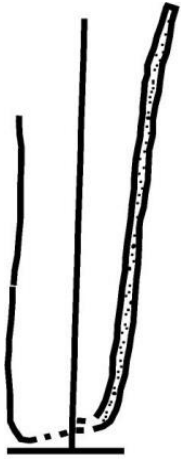
Karşılaştırma: Gençler 2000a: 209-289 R. 7/91; Schatzschock 2009: 115-122 R. 3.

Tarihi:

2013/28**Envanter No** : 2013/28**Eserin Adı** : Kase parçası**Buluntu yeri** : F5a**Ölçüleri** : Yükseklik: 1.7 cm, Gen: 3.3 cm**Tanımı** : Sarı yeşil cam hamurlu, bir yaka üzerinde dışarıya doğru kenar çıkıntısı ve baskı izi var. İkiye katlanmış.

SOLID LIQUID'ten karşılaştırma örneği

Karşılaştırma: Solid Liquid Fortuna Fine Arts 1999: 108 R. 196; Schwarzer 2009a: 67-80 fig. 20.**Tarihi:****2013/29a****Envanter No** : 2013/29a**Eserin Adı** : Saplı kandil dip parçası**Buluntu yeri** : F5a**Ölçüleri** : Yükseklik: 4.9 cm, Çap: 1.2 cm.**Tanımı** : Açık mavi cam hamurlu, içi boş kandil ucu, dip kırık ortası delik, irrize olmuş.**Karşılaştırma:** Gorin Rosen 1999: 205-214 R. 2/29; Baybo 2005: 211-239 R. 53-55.**Tarihi:**

0 1 2 3

2013/29b

Envanter No : 2013/29b

Eserin Adı : Atık parça

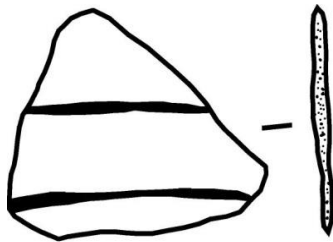
Buluntu yeri : F5a

Ölçüleri : Yükseklik: 3.3 cm, Genişlik: 3.9 cm

Tanımı: Sarı cam hamurlu, gövde parçası olabilir, kalıba üfleme dikey yivli.

Karşılaştırma:

Tarihi:

0 1 2 3

2013/30

Envanter No : 2013/30

Eserin Adı : Boncuk Yüzük kaşı?

Buluntu Yeri : F5a

Ölçüleri : Yükseklik: 1.8 cm, Genişlik: 1 cm, Ağırlık: 0.98 gr

Tanımı : Bir tarafı lacivert diğer tarafı sarı renkli cam hamurlu, sarı renk üzerine lacivert cam kaplanmış gibi, iki farklı renkli cam bir araya getirilerek boncuk imal edilmiş.

Karşılaştırma:

Tarihi:

MYNDOS UNGUENTARIA

*Derya ŞAHİN**

ÖZ

Çalışmanın konusunu, Muğla İli, Bodrum İlçesi, Gümüşlük Beldesi'nde yer alan Myndos antik kentinde 2006 kazı sezonunda Filibit Mevkiinde yapılan kazılar esnasında bulunan 20 adet unguentaria oluşturmaktadır. Söz konusu eserler yoğunlukla henüz hangi tanrıya adanmış olduğu anlaşılamayan tapınağı çeviren temenos duvarının önünde bulunmuştur. Unguentariumların genellikle defin hediyesi olarak mezarlarda ya da koku veya krem kabı olarak konutlarda bulundukları bilinmektedir, Myndos örnekleri ise bir kutsal alanla ilişkili olması bakımından farklılık göstermektedir. Unguentarium örneklerinden bir tanesi Geç Antik Döneme tarihlenirken, diğerlerinin tamamı Hellenistik Döneme aittir.

Anahtar Sözcükler: Karia, Myndos, Unguentarium, Hellenistik Dönem.

ABSTRACT

A subject of the article is about twenty unguentaria, which were founded in Myndos Ancient city, located Gümüşlük Village in Bodrum town of Muğla, in excavation season 2006. The objects were unearthed in front of the circled temenos wall of a temple, undefined which god dedicated. Unguentaria usually found in graves as a buried gift or as a perfume and cream container in houses. But Myndos' examples are very different because of associating with a sacred area. One example of unguentaria dated to the Late Antique Period, all of the others belong to the Hellenistic Period.

Keywords: Caria, Myndos, Unguentaria, Hellenistic Period.

* Uludağ Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, 16059 Görükle – Bursa. Çalışmanın yapılmasına müsaade eden ve teşvik eden Myndos kazısı başkanı Prof. Dr. Mustafa Şahin'e teşekkür ederim. Ayrıca seramiklerin çizimlerine yardımcı olan Hazal Çıtakoğlu ve Gonca Gülsefa'ya teşekkür ederim.

GİRİŞ

Antik Dönemde Karia Bölgesinde bulunan ve bölgenin başşehri Halikarnassos ile komşu olan Myndos antik kenti Bodrum'un batı kıyısında ve Bodrum'a 22 kilometre uzaklıktadır. Kentin bilimsel arkeolojik kazıları ilk defa 2005 yılında Prof. Dr. Mustafa Şahin tarafından başlatılmış, ülkenin genç kazılarında birisidir. 2005 ve 2006 yılı kazı sezonunda kentin limanı yakınlarında değişik noktalarda kentin planını çıkartmak üzere aynı anda birkaç noktada sondaj şeklinde başlatılan kazı çalışmaları¹, 2007-2008 alanın özel arazi olmaları nedeniyle kazı çalışmaları devam ettirilememiştir. Kazı çalışmalarına 2009 yılından itibaren "Asar Adası" olarak isimlendirilen adada sınırlı bir alanda devam edilmiştir (Şahin vd. 2011: 154-175; Şahin vd. 2011: 339-363). Dolayısıyla 2006 yılında kazısına başlanan alanlarda istikrarlı ve planlı bir şekilde kazı çalışmalarına devam etmek mümkün olmamıştır. Bu nedenle bir bölümü açığa çıkartılan tapınak kalıntısının hangi tanrıya adandığı henüz anlaşılamamıştır (Şahin 2007: 22-25).

Bilindiği üzere kazı çalışmaları sonucunda ortaya çıkan mimari kalıntılar ve arkeolojik buluntuların bilimsel yayınlarını hazırlamak için sabırlı bir şekilde kazı sonucunu beklemek gerekmektedir. Ancak kimi zaman bu bekleyişler gidişatı ve sonu kestirilemeyen bir duruma dönüşebilir. Bu çalışmada Myndos unguentariumlarının sayı olarak yirmi ile sınırlı kalmasının nedeni böyle bir ön görülemeyen kesinti ile kazı çalışmalarının aynı alanda devam ettirilememesinden kaynaklanmaktadır. Sınırlı sayıdaki örnekler bile, kutsal alanın önemini ve bir gün bu alandaki kazıların mutlaka tamamlanması gerektiğini çok açık bir şekilde ortaya koymaktadır.

Myndos antik kentinin agorası olarak düşünülen alanda 2006 yılında yapılan kazılarda, traşlanıp, bir podyum şeklinde yük-

seltelen ana kaya ve bunun güneyinde ve doğusunda bu yapıya paralel uzanan temenos duvarları bulunmuştur. Podyum şeklindeki yükseltinin üzerinde yer yer Geç Antik çağa ait duvarlar ve kuzey doğu tarafta, doğu batı yönünde uzanan bir mozaik taban açığa çıkartılmıştır (Şahin 2007: 22-25). Üçü yerel taştan olmak üzere dört parça sütün tamburu ve bir mermer postamentin bu podyumlu yapının ilk evresine ait kalıntıları arasında olduğu tahmin edilmektedir². Özellikle podyum nedeniyle, bu yapı kalıntısı bir tapınak olarak düşünülmüş, ancak hangi tanrıya adanmış olduğu henüz anlaşılamamıştır. Podyum kalıntısının güney ve doğu tarafında ortaya çıkartılan dış yüzeyleri bosajlı duvar kalıntılarının bu alanı çeviren bir çeşit temenos duvarı olduğu düşünülmektedir (Şahin 2007: 22). Konumuzu oluşturan unguentariumın tamamı bu duvarının iç kısmında, diğer bir ifade ile podyumlu yapı tarafında yapılan kazı çalışmaları sırasında bulunmuştur. Bu çalışmada ele alınan Myndos örneklerinden hiç birisi mezar veya konut buluntusu değildir.

Unguentaria daha çok balsam ya da parfüm gibi çeşitli özel karışımların konulduğu günlük kullanım kapları olduğu düşünülmektedir. C. Şimşek ve B. Duman'ın, yaptıkları analizlerde bitkisel içerikli sıvılara rastlanması bu düşüncenin doğruluğunu ortaya koymuştur (Şimşek-Duman 2007: 296). Bununla birlikte bu kapların çoğunlukla mezar kazılarında bulundukları da bilinmektedir (Anderson-Stojanović 1987: 105-122). Hayes ise bu kapların aynı zamanda kutsal su taşımada da kullanıldığını düşünmektedir (Hayes 1971: 244). Buna karşın çalışmaya konu olan Myndos örneklerinin tamamı, farklı olarak kutsal bir alandan gelmektedir.

Bu çalışmada, Myndos unguentariumlarının bulundukları yer de göz önünde bulundurularak, bu kapların işlevleri bir defa daha gözden geçirilecek, ayrıca tarihleri bilinen benzer örneklerle karşılaştırılarak tarihlenmeye çalışılacaktır.

¹ Kazı çalışmaları için ayrıca bkz. Şahin 2007: 21-38.

² Detaylı bilgi için bkz. Şahin 2007: 22.

Günümüzde “unguentarium” olarak isimlendirilen bu kap formunun asıl kullandıkları çağlardaki isminin ne olduğunu bilmiyoruz. Bu saklama kapları görüntüleri itibari ile İ.Ö. 4. yüzyılda lekythos olarak isimlendirilen kap formlarına benzerdir. Unguentarium formlarının tipolojisi bugüne kadar yapılan çalışmalar sayesinde çok iyi belirlenmiş ve bu sayede kronolojik sıralanmaları konusunda kabul edilebilir bir birlik sağlamıştır. En sık karşılaşılan formlar ise Fusi ve Bulbous formu olarak tanımlanmıştır (Anderson-Stojanović 1987: 106-112). Fusi, ip eğirmek için kullanılan iğlere benzer olduğu için dilimizde “iğ” form olarak isimlendirilmiştir. Bu formdaki unguentariumlar İ.Ö. 4. yüzyıldan itibaren görülmeye başlarlar ve bu erken tiplerde geniş ve sıg bir kaide üzerinde özellikle şişkin karın formları ile dikkat çekerler. İğ formu unguentariumlar takip eden yüzyıllarda da tiplerini korudukları için çok çeşitli profiller ile görülebilmektedirler (Anderson-Stojanović 1987: 106). Fusi formundaki unguentariumların İ.Ö. 3. yüzyıl sonlarına doğru karınlarındaki şişkinlikleri azalır ve tipik iğ formlarına kavuşurlar. Bu durum cam örneklerde daha iyi takip edilebilmektedir³. İ.Ö. 3. yüzyılın sonlarına doğru oluşan bu form İ.Ö. 1. yüzyıl ortalarına kadar varlığını devam ettirerek en uzun süre kullanılan unguentaria formu olmuştur. İ.Ö. 1. yüzyılın ortalarından sonra ise “bulbous” olarak isimlendirilen “torba formu” ortaya çıkar (Thompson 1934; Anderson-Stojanović 1987; Rotroff 2006). İ.S. 6. yüzyıldan itibaren ise “Geç Antik çağ unguentaria” ismi verilen tip üretilmeye başlanır. Bu son tip, genellikle kaidesizdir ve ince gövdeli bir yapıya sahiptir⁴.

DEĞERLENDİRME

Konu üzerine yapılan çalışmalara bakıldığında unguentariumların yoğunlukla mezar kazılarında bulunduğu görülür. Ölü kültü ile olan ilişkisini mezar stelleri üzerinde yer alan betimlerle de desteklemek olasıdır (Pfuhl-Möbius 1977). Mezar stelleri üzerinde genellikle raflarda, mezar sahibinin yanında ya da başka bir kişinin elinde yer almaktadır. Mezar buluntusu olarak ele geçen unguentariumların fonksiyon açısından günlük hayatta kullanılanlardan farklı değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu ayrımı üretim kalitesinde de gözlemlemek mümkündür: Gömülerde kullanılanlar genellikle düşük kalitede üretilmişken, günlük hayatta kullanılan unguentariumların kaliteleri daha iyidir⁵ (Anderson-Stojanović 1987: 117).

Myndos örneklerinde unguentariumların bulunuş yerleri özellikle dikkat çekicidir. K1 ve K7 de yer alan yüzey buluntuları dışında diğer unguentariumlar tapınak olarak değerlendirilen yapı kalıntısının etrafındaki temenos duvarının yakınında açılan yanyana açmalardan ve yüzeyden -150 -175 cm arasındaki bir mesafede bulunmuştur. Myndos buluntuları unguentariumların mezar ya da domestik alanların yanı sıra kutsal alanlarda adak amacıyla kullanılmış olduklarına da işaret etmektedir⁶. Bu varsayımımızı Lagina Hekate Tapınağında bulunan unguentariumlar da desteklemektedir (Tırpan-Söğüt 1999: 301, Resim 10). Lagina unguentariumları tapınağın naosunda yapılan temizlik çalışmaları esnasında bulunmuştur. Unguentariumların formları ve birlikte bulunan sikkeler İ.Ö. 4. yüzyılın sonlarına işaret etmektedir. Laodikeia’da Tapınak A ismi verilen yapıda sürdürülen kazılarda da çok sayıda unguentarium bulunduğu bildirilmektedir (Şimşek-Duman 2007: 286). Geç Antik Çağa tarihlenen Laodikeia örnekleri bu kapların, İ.Ö. geç 4. yüzyıldan

³ Detaylı bilgi için bkz. Goldstein 1979:176-177; Anderson-Stojanović 1987: 111.

⁴ Anadolu’da birçok antik yerleşimde “Geç Antik Çağ Unguentariumları” tespit edilmiştir. Örnekler için bkz. Hayes 1971: 243-248; Özüdoğru-Dündar 2007: 145-177; Şimşek-Duman 2007: 285-308.

⁵ Bu çalışmada yazar ayrıca Stobi mezarlarında bulunan 35 unguentaria üzerinde kapasitelerini ölçmek için yapmış olduğu pirinç-su deneyinden de detaylı bir şekilde bahsederek, hacimlerine göre bir tablo oluşturmuştur.

⁶ Unguentariumların fonksiyonu hakkında detaylı bilgi bkz. Anderson-Stojanović 1987: 114-116.

Geç Antik Çağa kadar adak eşyası olarak kullanıldığına işaret etmektedir.

Myndos unguentariumlarına ait en erken tarihli örnek karın bölgesinde yer alan kuşaklar ve geniş karınlı formu nedeni ile İ.Ö. 3. yüzyıla tarihlediğimiz K1 numaralı örnektir (Thompson 1934: 472). K2-K11 arası unguentariumlar, yüksek boyun ve yumurta formu gövdeleri nedeniyle İ.Ö. 2. yüzyılın ikinci çeyreğinden olmalıdır⁷. K12-K16 arası katalog numaralı örneklerimiz ise karın kısmında bulunan yumurta formunun kısmen daha yumuşak bir hal alması nedeniyle olasılıkla İ.Ö. 2. yüzyıl ortalarında bir tarihte üretilmiş olmalıdırlar. K17, K18 ve K19 numaralı olanlar ise ince gövdeleri, dışarıya dönük dudakları, silindirik kaideleri ve yüzük ayakları nedeniyle İ.Ö. 2. yüzyılın ikinci yarısını temsil etmelidirler⁸. Katalogda yer alan en geç tarihli örnek K 20 dir. Sivri dipli unguentariumlar kümesinde yer alan bu örneği, Side kazılarında bulunan benzerlerine göre Geç Antik çağa tarihlen-dirmek doğru olacaktır (Özhanlı-Fırat 2011: 7-30). Boyun kısmında hafifçe çıkıntı yapan boğumlu hat, yüzeyde görülen yer yer kabın hamur renginin biraz koyu tonu ile boyanan alanlar benzer özellikler arasında sayılabilir. Ayrıca, dış yüzeyleri pürüzsüz ve oldukça kaliteli bir hamura sahiptirler⁹. Side örnek-leri İ.S. geç 6. yüzyıl - erken 7. yüzyıla tarih-lenmektedirler (Özhanlı-Fırat 2011: 10). Bu tarihi Laodikeia örnekleri de desteklemek-tedir (Şimşek-Duman 2007: 285-308).

Sonuç olarak Myndos unguentarium-ları ile bu kapların mezar hediyesi ve günlük kullanımlarının yanı sıra kutsal alanlarda adak eşyaları olarak da kullanılmış oldu-ğunu söylemek mümkündür. İ.Ö. geç 3. yüz-yıldan başlayıp, Geç Antik çağa kadar de-ğişik evrelerden unguentariumların bulunmuş olması, bu formun adak eşyası olarak kesin-tisiz bir şekilde uzun bir süre kullanılmış olduğunu ve buluntu alanının da kutsallık

özellikliğini aynı süre boyunca koruduğunu düşündürmektedir.

KAYNAKÇA

- Anderson-Stojanović 1987 V. R. Anderson-Stojanović, "The Chronology and Function of Ceramic Unguentaria", *AJA*, 91.1, 105-122.
- Dündar 2008 E. Dündar, *Patara Unguentariumları*, Patara IV.1, İstanbul.
- Hayes 1971 J. W. Hayes, "A New Type of Early Christian Ampulla", *BSA*, 66, 243-248.
- Klein 1997 N. L. Klein, "Excavation of the Greek Temples at Mycenae by the British School at Athens", *BSA*, 92, 247-322.
- Körsulu 2011 H. Körsulu, "Nagidos Unguentariumları", *TübaAr*, 14, 69-86.
- Özhanlı-Fırat 2011 M. Özhanlı - M. Fırat, "Side Unguentariumları Işığında Dinin Kapların Kullanım Alanları Üzerine Etkileri", *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyal Bilimler Dergisi* 23, 7-30.
- Özüdoğru-Dündar 2007 Ş. Özüdoğru - E. Dündar, "Kibyra Geç Roma-Erken Doğu Roma Dönemi Mühürlü Unguentariumları", *OLBA*, XV, 145-177.
- Pfuhl-Möbius 1977 E. Pfuhl - H. Möbius, *Die östgriechischen Grabreliefs*, Mainz am Rhein.
- Rotroff 2006 S. I. Rotroff, *The Athenian Agora 33, Hellenistic Pottery: The Plain Wares*, Princeton.
- Şahin 2007 M. Şahin, "2006 Yılı Myndos Kazısı", 29. KST, 21-38.
- Şahin vd. 2011 M. Şahin, D. Şahin, O. Duman-kaya, A. A. Altın, U. Gürdal, M. Yılmaz, H. Başkaya, M. S. Dirim, İ. H. Mert, S. Gündüz, , "2009 Yılı Myndos Kazısı", *KST*, Sayı 32.1, 154-175.
- Saraçoğlu 2011 A. Saraçoğlu, "Hellenistic and Roman Unguentaria from the Necropolis of Tralleis", *Anadolu/ Anatolia*, 37, 1-42.
- Şimşek-Duman 2007 C. Şimşek - B. Duman, "Laodikeia'da Bulunan Geç Antik Çağ Unguentariumları", *Adalya*, X, 285-308.
- Thompson 1934 H. A. Thompson, "Two centuries of Hellenistic Pottery", *Hesperia*, 3, 311-476.

⁷ Karşılaştırma için bkz. Körsulu 2011: 80, Resim 20-20a.

⁸ Karşılaştırma için bkz. Dündar 2008: 111, kat.no. U78.

⁹ Karşılaştırma için bkz. Şimşek-Duman 2007: 291, 307, res.20; Özhanlı-Fırat 2011: 26-27.

Tırpan - Söğüt 2001 A. A. Tırpan - B. Söğüt, "Lagina Hekate Temenosu 1999 yılı çalışmaları", 22. KST, 299-324.

KATALOG¹⁰

1. Kazı Envanter No: MY06C1C-U14

Buluntu Yılı ve Yeri: 2006-C1C açması, -139-147 cm.

Hamur Özelliği: Yoğun miktarda kalker ve mikali.

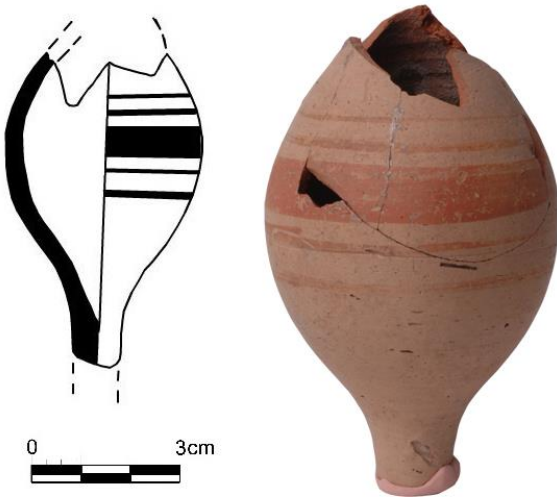
Renk: Munsell 2,5 YR 5/8 red

Ölçüler: Y: 9,5 cm
GG: 6,1 cm

Korunma Durumu: Boyun ve kaide tamamen eksik.

Form ve Genel Tanım: Fusiform, gövde yumurta formu, karın bölgesinde beş sıra kırmızı kuşak bulunmaktadır. Bu kuşaklardan ortada yer alanı 6 mm, diğerleri ise 3 mm dir.

Tarih: İ.Ö. 3. yüzyıl¹¹.

2. Kazı Envanter No: MY06C1B-U4

Buluntu Yılı ve Yeri: 2006 – C1B açması, yüzey buluntusu

Hamur Özelliği: Orta miktarda mika ve kalker.

Renk: Munsell 2,5 YR 5/8 red

Ölçüler: Y: 20 cm

BY: 6 cm

GG: 6 cm

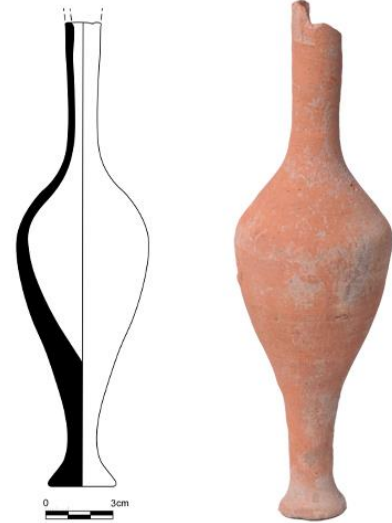
KY: 4.2 cm

KÇ: 2,6 cm

Korunma Durumu: Boyunun bir bölümü, dudak kısmının tamamı eksik.

Form ve Genel Tanım: Fusiform, boyun yüksekliği kaide yüksekliğinden fazladır. Gövde yumurta formudur.

Tarih: İ.Ö. 2. yüzyıl ikinci çeyreği.

3. Kazı Envanter No: MY06C1C-U15

Buluntu Yılı ve Yeri: 2006-C1-C açması, -155-175 cm.

Hamur Özelliği: Orta miktarda kalker.

Renk: Munsell 5 YR 6/6 reddish yellow

Ölçüler: Y: (korunan) 13,6 cm

BY: (korunan) 4,6 cm

GG: 5,4 cm

KY: (korunan) 2,6 cm

Korunma Durumu: Boyun ve kaidenin bir bölümü eksik.

Form ve Genel Tanım: Fusiform, boyun yüksekliği kaide yüksekliğinden fazla (?), gövde yumurta formu.

Tarih: İ.Ö. 2. yüzyılın ikinci çeyreği.

¹⁰ Kullanılan kısaltmaların açıklamaları: Y: Yükseklik, BY: Boyun yüksekliği, AÇ: Ağız çapı GG: Gövde genişliği, KY: Kaide yüksekliği, KÇ: Kaide çapı.

¹¹ Bu tip formların tarihlenmesi için bkz. Thompson 1934: 472.

4. Kazı Envanter No: MY06A2-U9
Buluntu Yılı ve Yeri: 2006-A2 açması, -67 cm.

Hamur Özelliği: Az miktarda mika.

Renk: Munsell 10 YR 6/3 pale brown

Ölçüler: Y: 11,6 cm

GG: 5,1 cm

KY: 3,2 cm

KÇ: 1,8 cm

Korunma Durumu: Boyun bölümünün büyük bir kısmı eksik, gövde yumurta formu.

Form ve Genel Tanım: Fusiform,

Tarih: İ.Ö. 2. yüzyıl ikinci çeyreği.

5. Kazı Envanter No: MY06C1B-U3

Buluntu Yılı ve Yeri: 2006-C1 B açması, kesit buluntusu.

Hamur Özelliği: Az miktarda mika ve kalker.

Renk: Munsell 7,5 YR 7/6 reddish yellow

Ölçüler: Y: 15,5 cm

BY: 6,2 cm

AÇ: 3,2 cm

GG: 5,7 cm

Korunma Durumu: Boyun kısmı kırık, ancak birleştirilmiş, , uzun tüp boyun ve dudaklar aşağı dönmüş formda, boyun yüksekliği kaide yüksekliğinden fazla (?), gövde yumurta formu ve kaide eksik.

Form ve Genel Tanım: Fusiform,

Tarih: İ.Ö. 2. yüzyıl ikinci çeyreği.

6. Kazı Envanter No: MY06C1C-U19

Buluntu Yılı ve Yeri: 2006-C1C açması, -155-175 cm.

Hamur Özelliği: Yoğun miktarda kalker, orta miktarda mika.

Renk: Munsell 2,5 YR 6/8 light red

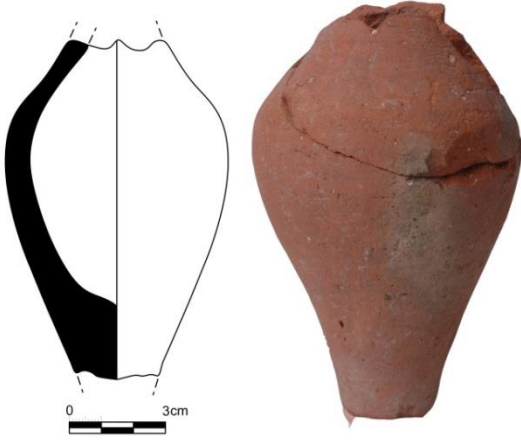
Ölçüler: Korunan Y: 10,1 cm

GG: 6,9 cm

Korunma Durumu: Boyun ve kaide eksik, gövdede birleştirilmiş kırıklar mevcut.

Form ve Genel Tanım: Fusiform, yumurta formu gövde.

Tarih: İ.Ö. 2. yüzyılın ikinci çeyreği.

7. Kazı Envanter No: MY06C1C-U7

Buluntu Yılı ve Yeri: 2006-C1C açması, -155-175 cm.

Hamur Özelliği: Az miktarda kuvarz.

Renk: Munsell 7,5 YR 6/6 reddish yellow

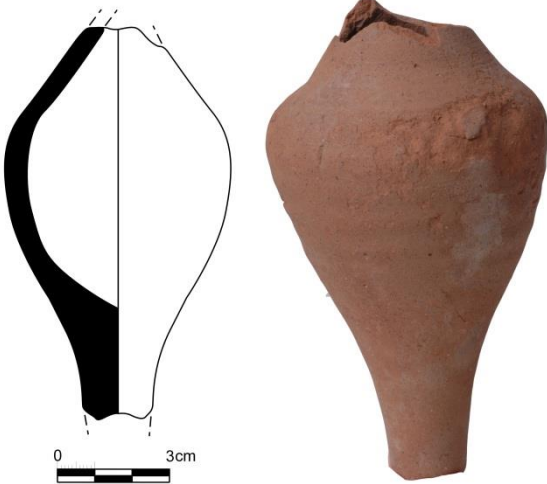
Ölçüler: Y: 10,7 cm

GG: 6,1 cm

Korunma Durumu: Boyun ve kaide tamamen eksik, gövde yumurta formu.

Form ve Genel Tanım: Fusiform, gövde yumurta şeklinde.

Tarih: İ.Ö. 2. yüzyılın ikinci çeyreği.

8. Kazı Envanter No: MY06C1B-U18

Buluntu Yılı ve Yeri: 2006- C1B açması, -117-145 cm.

Hamur Özelliği: Orta miktarda kalker ve mika.

Renk: Munsell 5 YR 6/6 reddish yellow

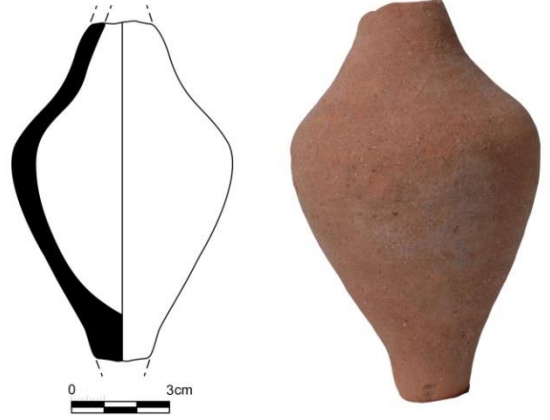
Ölçüler: Korunan Y: 10,4 cm

GG: 6,5 cm

Korunma Durumu: Boyun ve kaide tamamen eksik.

Form ve Genel Tanım: Fusiform.

Tarih: İ.Ö. 2. yüzyılın ikinci çeyreği.

9. Kazı Envanter No: MY06C1CU12

Buluntu Yılı ve Yeri: 2006 - C1C açması, -139 cm.

Hamur Özelliği: Orta miktarda kalker.

Renk: Munsell 5YR 5/8 yellowish red

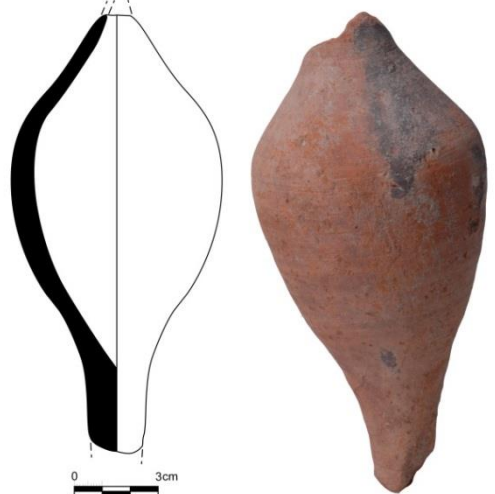
Ölçüler: Korunan Y: 15,5 cm

GG: 7,4 cm

Korunma Durumu: Boyun ve kaide tamamen eksik.

Form ve Genel Tanım: Fusiform, gövde yumurta şeklinde.

Tarih: İ.Ö. 2. yüzyılın ikinci çeyreği.

10. Kazı Envanter No: MY06C1C-U11

Buluntu Yılı ve Yeri: 2006-C1C açması, -96-112 cm.

Hamur Özelliği: Az miktarda mika, kalker.

Renk: Munsell 2,5 YR 6/8 light red

Ölçüler: Y: 14,7 cm

GG: 7,3 cm

Korunma Durumu: Boyun ve kaide tamamen eksik.

Form ve Genel Tanım: Fusiform, gövde yumurta formu.

Tarih: İ.Ö. 2. yüzyılın ikinci çeyreği.

11. Kazı Envanter No: MY06C1B-U13

Buluntu Yılı ve Yeri: 2006 - C1B açması, -145-156 cm.

Hamur Özelliği: Orta miktarda kalker ve mika.

Renk: Munsell 5YR 5/6 yellowish red

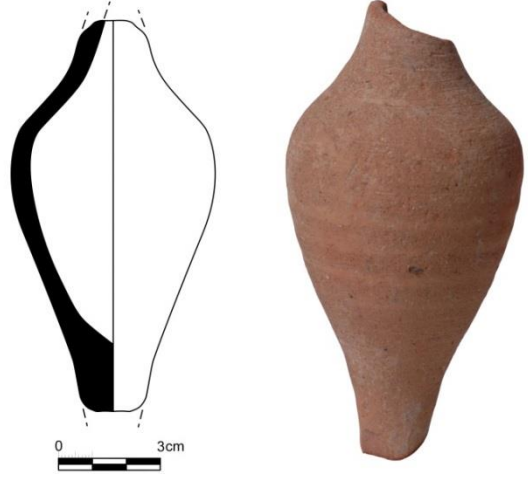
Ölçüler: Y: 11,5 cm

GG: 5,9 cm

Korunma Durumu: Boyun ve kaide tamamen eksik.

Form ve Genel Tanım: Fusiform, gövde yumurta formu.

Tarih: İ.Ö. 2. yüzyılın ikinci çeyreği.

12. Kazı Envanter No: MY06C1B-U6

Buluntu Yılı ve Yeri: 2006-C1/B açması, -145-156 cm.

Hamur Özelliği: Az miktarda mika, orta miktarda kalker.

Renk: Munsell 5 YR, 6/8 reddish yellow

Ölçüler: Y: 11,7 cm

GG: 4, 4 cm

KY: 3, 6 cm

KÇ: 2,6 cm

Korunma Durumu: Boynunun bir kısmı ağız bölümünün ise tamamı eksik.

Form ve Genel Tanım: Fusiform, yumuşamış yumurta formu ve dışarıya dönük kaide.

Tarih: İ.Ö. 2. yüzyıl ortası.

13. Kazı Envanter No: MY06C1B-U20**Buluntu Yılı ve Yeri:** 2006-C1-B açması.**Hamur Özelliği:** Orta miktarda mika ve kal-
ker.**Renk:** Munsell 2,5 YR 6/8 light red**Ölçüler:** Y: 13,3 cm

GG: 5,2 cm

KY: 3,4 cm

KÇ: 2,8 cm

Korunma Durumu: Boyun kısmının tamamı,
karın bölümünün ise yarısı eksik. Kaide ayaklı.**Form ve Genel Tanım:** Fusiform, yumuşamış
yumurta formu.**Tarih:** İ.Ö. 2. yüzyıl ortası.**14. Kazı Envanter No:** MY06A1-U10**Buluntu Yılı ve Yeri:** 2006-A1 yüzey.**Hamur Özelliği:** Yoğun miktarda kalker, az
miktarda mika ve kum.**Renk:** Munsell 7,5 YR 5/4 brown**Ölçüler:** Y: 11,6 cm

GG: 6 cm

Korunma Durumu: Gövde korunmuş boyun
ve kaide eksik.**Form ve Genel Tanım:** Fusiform, gövdesi
yumuşamış yumurta formu.**Tarih:** İ.Ö. 2. yüzyıl ortası.**15. Kazı Envanter No:** MY06C1B-U5**Buluntu Yılı ve Yeri:** 2006-C1B kesit.**Hamur Özelliği:** Yoğun miktarda mika.**Renk:** Munsell 2,5 Y 4/1 dark grey**Ölçüler:** Korunan Y: 13,4 cm

GG: 6,1 cm

KY: 3 cm

KÇ: 2,5 cm

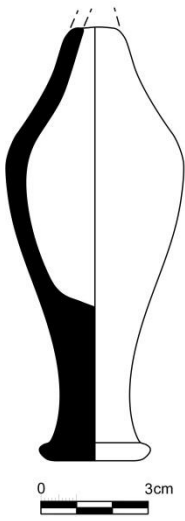
Korunma Durumu: Boyun kısmı tamamen
eksik.**Form ve Genel Tanım:** Fusiform, siyah astar-
lı, gövdesi yumuşamış yumurta formu.**Tarih:** İ.Ö. 2. yüzyıl ortası.**16. Kazı Envanter No:** MY06C1B-U8**Buluntu Yılı ve Yeri:** 2006- C1B açması, -145-
156 cm.**Hamur Özelliği:** Orta miktarda mika.**Renk:** Munsell 2,5 YR 6/8 light red**Ölçüler:** Y: 12,1 cm

GG: 4,8 cm

KY: 3,3 cm

KÇ: 2,6 cm

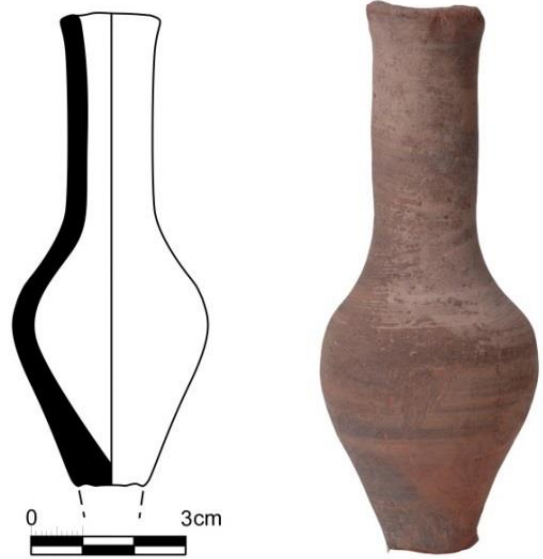
Korunma Durumu: Boyun kısmı eksik.**Form ve Genel Tanım:** Fusiform, gövdesi
yumuşamış yumurta formu, silindirik kaide,
belirgin yüzük şeklinde ayak.**Tarih:** İ.Ö. 2. yüzyıl ortası.

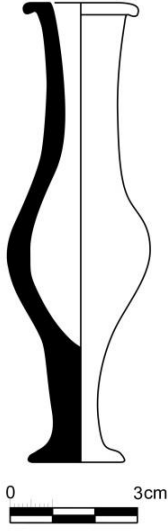
- 17. Kazı Envanter No:** MY06C1B-U1
Buluntu Yılı ve Yeri: 2006-C1/B Açması, -150 cm
Hamur Özelliği: Orta miktarda kalker ve mi-ka.
Renk: Munsell 2,5 YR, 5/8 red
Ölçüler: Y: 15,5 cm
 BY: 5,8 cm
 AÇ: 3,1 cm
 GG: 4,5 cm
 KY: 3 cm
 KÇ: 2,3 cm
Korunma Durumu: Sağlam.
Form ve Genel Tanım: Fusiform, ince vücut, dışarıya dönük dudak, silindirik kaide, yüzük ayak.
Tarih: İ.Ö. 2. yüzyıl ikinci yarısı.

- 18. Kazı Envanter No:** MY06C1C-U16
Buluntu Yılı ve Yeri: 2006- C1-C, -155-175 cm.
Hamur Özelliği: Orta miktarda mika ve kal-ker.
Renk: Munsell 2,5 YR, 5/8 red
Ölçüler: Y: 9,3 cm
 BY: 4,5 cm
 GG: 3,7 cm
Korunma Durumu: Ağız ve kaidenin bir bölü-ümü eksik.
Form ve Genel Tanım: Fusiform, yüzeyde aşınmış siyah astar şerit halinde görülmektedir.
Tarih: İ.Ö. 2. yüzyılın ikinci yarısı.

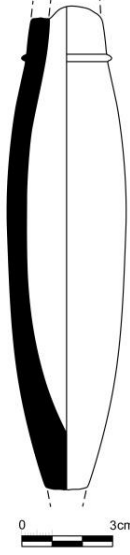

- 19. Kazı Envanter No:** MY06C2A-U2
Buluntu Yılı ve Yeri: 2006-C2/A açması, -187 cm.
Hamur Özelliği: Orta miktarda mika ve kal-ker.
Renk: Munsell 2,5 YR 5/8 red
Ölçüler: Y: 10,9 cm
 BY: 3,9 cm
 AÇ: 2,6 cm
 GG: 3,3 cm
 KY: 2,8 cm
 KÇ: 2,2 cm
Korunma Durumu: İyi korunmuş.
Form ve Genel Tanım: Fusiform, boyun yük-sekliği neredeyse gövde yüksekliğinin yarısına yakın. İnce gövde, dışarıya dönük dudak, silindirik kaide, yüzük ayak.
Tarih: İ.Ö. 2. yüzyıl ikinci yarısı.

da hafifçe çıkıntı yapan boğumlu bir hat mevcuttur. Üzerinde yer yer kabın hamur renginin biraz koyusu ile boyanmış alanlar izlenmektedir. Dış yüzeyi pürüzsüz ve oldukça kaliteli bir hamura sahiptir.

Tarih: İ.S. Geç 6. yüzyıl - Erken 7. yüzyıl.

20. Kazı Envanter No: MY06H-U17

Buluntu Yılı ve Yeri: 2006- H açması (bu açma temenosun yaklaşık 100 m doğusunda bulunmaktadır), -47, -70 cm.

Hamur Özelliği: Orta miktarda mika.

Renk: Munsell 5YR 7/6 reddish yellow

Ölçüler: Korunan Y: 15,5 cm

GG: 3,9 cm

KÇ: 1,4 cm

Korunma Durumu: Boyun kısmı eksik.

Form ve Genel Tanım: Sivri dipli Geç Antik Çağ unguentarium formundadır. Boyun kısmın-

GEÇ ANTİK VE BİZANS ÇAĞINA AİT MYNDOS SİKKELERİ

Mustafa ŞAHİN*

ÖZ

Bu çalışma, Muğla İli, Bodrum İlçesi, Gümüşlük Mahallesi'nde yer alan Myndos Antik Kentinin 2005 yılından 2010 yılına dek yapılan kazılarında ele geçen toplam 106 adet sikkeyi kapsamaktadır. Projede yüksek lisans öğrencisi Ayça Güzelsoy TÜBİTAK bursiyeri olarak çalışmıştır.

Myndos'ta ele geçen sikkelerden 14 adedi İ.S. 4.-5. yüzyıla, 72 adedi ise Erken Bizans Dönemi'ne tarihlenmektedir. Myndos Antik Kenti kazı çalışmalarında ele geçen sikkelerden en erkeni İ.Ö. 2. - 1. yüzyıldan Kos sikkesidir. Yerleşim stratigrafisinde en geç dönem örneğini İ.S. 13. yüzyıla tarihlenen Ortaçağ Haçlı sikkesi verir. Myndos'tan en geç örneğimiz ise 1878 yılına ait bir Yunan leptasıdır. Sikke buluntuları yardımıyla Myndos Antik kentinde yerleşimin en azından İ.S. 13. yüzyıla dek devam ettiğini söylemek mümkün olmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Myndos, Sikke, Geç Antik, Kos, Constantinopolis, Kyzikos, Nikomedia, Antiocheia a.O.

Myndos Coins Dated to Late Antiquity and Byzantine Era

ABSTRACT

This study is the preliminary examination of resilience and edition of total 106 coins found in the excavations between 2005 and 2010 in Myndos ancient city located in the Gümüşlük town of Bodrum district of the Muğla city. Ayça Güzelsoy, post graduate student, is contributed to this project as scholarship student.

14 of the coins found in the Myndos are dated 4th or 5th century AD, and 72 of them are dated to Early Byzantine period. The earliest coin found in the Myndos Ancient city excavations is the Kos Island coin dated 2nd-1st century BC. The latest coin is the Middle age crusader coin dated 13th century AD in the settlement stratigraphy. The latest finding in Myndos is a Greek lepton dated to 1878. Thereby, we find that the housing in Myndos is continued till 13th century AD with the help of the coins found during the excavations.

Keywords: Myndos, Coins, Late Antique, Cos, Constantinopolis, Cyzikos, Nikomedia, Antiocheia a.O.

* Uludağ Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, 16059 Görükle- Bursa.
E-mail: mustafasahin@uludag.edu.tr

Myndos sikkelerini tanıtmaya yönelik bu ilk çalışmada, Muğla İli, Bodrum İlçesi, Gümüşlük Mahallesi'nde yer alan Myndos Antik Kentinde 2005-2010 yılları arasında yapılan kazılarda ele geçen sikke buluntularını kapsamaktadır. Bu ön çalışmada 2006, 2009 ve 2010 yıllarında gerçekleştirilen kazılarda bulunan toplam 106 adet sikke incelenecektir. Antik coğrafyada Karia Bölgesi'nin liman kentlerinden birisi olan Myndos, İ.Ö. 2. yüzyılda sikke darp eden bağımsız kentler arasına dahil olmuştur. Ancak, Myndos kazılarında henüz Helenistik Dönem darbı olan sikkeye rastlanmamıştır. Myndos sikke buluntuları arasında Helenistik Dönemi Kos'tan bir sikke temsil etmektedir. Geç Antik Döneme ait olanlar olsa da, sikkelerin çoğunluğunu Erken Bizans Dönemine tarihlenen örnekler oluşturmaktadır. 18 adet sikkenin ise kondisyonu tanımlanamayacak kadar çok düşüktür.

Çalışma katalog ve genel bir değerlendirme bölümlerinden oluşmaktadır. Katalogda sıralama kronolojik düzene uygun olarak erkenden geç döneme doğru yapılacaktır. Sikkeler kampanya sonunda Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi'ne teslim edildiğinden tanımlamalar çoğunlukla fotoğraflar yardımıyla yapılmıştır. Bu nedenle sikkelerin kalıp yönleri belirtilememiştir. Kondisyonu çok düşük olan sikkeler ise "Belirle-nemeyenler" grubuna alınmıştır. Tanımı yapılan sikkelerin referanslarında, darphane yeri, atölye numarası ve darp tarihi gibi nitelikler göz önünde bulundurulmuştur. Darp yılları aynı olan sikkeler, mümkünse, darp yerlerine göre de tasnife tabi tutulmuştur; sıralama Constantinopolis, Kyzikos, Nikomedia, Antiokheia a.O. şeklinde olmuştur. Tarihi okunamayan sikkeler için geniş bir zaman dilimi önerilmiştir.

Son bölümde, Myndos'da ele geçen sikkeler dönemleri ve darphanelerine göre ayrıntılı olarak irdelenip, olası ticari ilişkiler belirlenmeye çalışılacaktır.

KATALOG

Katalog No: 1

Kos

Buluntu Yeri: E Açması 0/ -20 cm

Kazı Envanter No: 2006-19

AE - 21 mm, 8.50 gr

Öy: Asklepios başı, sakallı, sağa, defne çelenkli.

KAEYM[A]– KΩION

Ay: Asaya sarılı yılan.

Ref: <http://pro.coinarchives.com/a/lotviewer.php?LotID=61532&AucID=64&Lot=465>
(01.11.2016)

Tarih: İ.Ö. 188-167

II. Constantius (İ.S. 337 - 361)

Katalog No: 2

Constantinopolis?

Buluntu Yeri: Tavşan Adası, Kule altı Açması, Yüzey Buluntusu

Kazı Envanter No: 2010-4

AE - 15 mm, 1.98 gr

Öy: Constantius büstü, sağa, diademli, askeri giyimli.

[...]TIVS P F AVG

Ay: Constantius, cepheden, başı sola; askeri giyimli, miğferli, sağ elinde mızrak, sol elinde kalkan. Düşen atlıya mızrakla saldırıyor.

[.....]REPATIO, solda M harfi, sikke boşluğunda [..]O[.]A.

Ref: RIC VIII: 460 No. 137. -
<http://www.tesorillo.com/aes/024/024i.htm>
(01.11.2016)

Tarih: İ.S. 348-354

Katalog No: 3

Constantinopolis

Buluntu Yeri: Tavşan Adası, B-2 Açması, -240cm

Kazı Envanter No: 2010-23

AE - 14 mm, 1.72 gr

Öy: İmparator büstü, sağa, diademli.

[...NST[...]

Ay: İmparator, ayakta, sola, askeri giyimli? sağ elinde globus üzerinde Nike, sol elinde mızrak. SPES RE[. -]

Ref: RIC VIII: 461, 151 Pl. 23 L. 2053 (Constantinopolis).

<http://www.tesorillo.com/aes/117/117i.htm>
(01.11.2016)

Tarih: İ.S. 357 – 361

Katalog No: 4

Kyzikos

Buluntu Yeri: G Açması, D Bölümü -145 cm

Kazı Envanter No: 2006-9

AE - 17.2 mm, 1.88 gr

Öy: İmparator büstü, sağa, diademli, khlamys giyimli.

D N CONSTAN – TIVS [.] F AVG

Ay: İmparator cepheden, başı sola; miğfer ve askeri giyimli, sağ elinde globus, sol elinde mızrak.

SPESREI – PVBLICE, sikke boşluğunda SMKS.

Ref: RIC VIII: 499 No. 117, 119 (Fakat S değil, İ.S. 355-361). - <http://www.tesorillo.com/aes/117/117i.htm> (01.11.2016)

Tarih: İ.S. 357 – 361

I. Valentinianus (İ.S. 364-375)**Katalog No: 5**

Kyzikos?

Buluntu Yeri: Tavşan Adası, A-2 Açması, -176 cm

Kazı Envanter No: 2010-20

AE - 12 mm, 1.48 gr

Öy: İmparator büstü, sağa, diademli.

[...ALE[...AVG

Ay: Victoria, ayakta, sola; sağ elinde [çelenk], sol elinde palmye dalı.

SECVR[...S[.]EIPV[...]

Ref: RIC IX: 298, 3b (Alexandrea); RIC IX: 192, 15b (Heraclea). -

<http://www.tesorillo.com/aes/102/102i.htm> (01.11.2016)

Tarih: İ.S. 364-375

Katalog No: 6

Buluntu Yeri: C-1 Açması, B Bölümü -145 cm

Kazı Envanter No: 2006-6

AE - 14 mm, 1.44 gr

Öy: İmparator büstü, sağa, inci diademli.

[...AL[...]

Ay: Victoria sola; sol elinde palmye dalı, sağ elinde çelenk?. [...] –REIPVBLICA, sikke boşluğunda [.]MK[.]

Ref: RIC IX: 241 No. 11a-b, 13.a-b. -

<http://www.tesorillo.com/aes/102/102i.htm> (01.11.2016)

Tarih: İ.S. 364-375

Valens (İ.S. 364-378)**Katalog No: 7**

Kyzikos

Buluntu Yeri: G Açması, B Bölümü -145 cm

Kazı Envanter No: 2006-7

AE - 15 mm, 2.64 gr

Öy: İmparatorun profilden büstü, sağa, sorguçlu miğferli, askeri giyimli; sağ elinde mızrak, sol elinde kalkan, kalkan üzerinde haç betimi.

[...]JVS P F AVG

Ay: İmparator ayakta duruyor, başı sola, khlamys giyimli, sol elinde labarum, sağında köleyi başından tutuyor. Sikke boşluğunda SMKA.

CONCOR[DIA] AVG

Ref: RIC IX: 220, 41.d, Pl.XV.12. -
<http://www.tesorillo.com/aes/042/042i.htm> (01.11.2016)

Tarih: İ.S. 364-378

Katalog No: 8

Buluntu Yeri: Tavşan Adası, A-4 Güneydoğu, Doğu Duvarının dış kesiti

Kazı Envanter No: 2010-29

AE - 17 mm, 1.16 gr

Öy: İmparator büstü, sağa, inci diademli.

Ay: İmparator ayakta duruyor, başı sola, khlamys giyimli, sol elinde labarum, sağında köleyi başından tutuyor.

Ref:

<http://www.tesorillo.com/aes/042/042i.htm> (01.11.2016)

Tarih: İ.S. 364-378

Arcadius (İ.S. 383-408)**Katalog No: 9**

Antioch

Buluntu Yeri: Tavşan Adası, B2 Açması -230 cm

Kazı Envanter No: 2010-24

AE - 16 mm, 2.40 gr

Öy: Arcadius büstü, sağa, inci diademli.

DN A R[...]DI[.....]

Ay: Arcadius at üzerinde, sağa, sağ eli yukarıda.

[...]MANORVM

Ref: RIC IX: 247 No. 29b.1(Kyzikos); RIC IX: 295, 69c-d (Antioch).

<http://www.tesorillo.com/aes/044/044i.htm> (01.11.2016)

Tarih: İ.S. 392-395

Honorius (İ.S. 395 - 423)**Katalog No: 10**

Nicomedia

Buluntu Yeri: Tavşan Adası A-3 Kule Altı, Yüzey Buluntusu

Kazı Envanter No: 2010-9

AE - 16 mm, 2.08 gr

Öy: Honorius'un profilden büstü, sağa, sorguçlu miğferli; sağ elinde mızrak, sol omzunda kalkan.

[.]N[.]JON[...]JVS P F AVG

Ay: Constantinopolis tahtta oturuyor, cepheden; sağ elde mızrak, sol elde globus üzerinde Victoria.

CO[NC]ORD[...], sikke boşluğunda S[M]NA.

Ref: RIC X: 248, 97 L 2586 (Antioch).-

<http://www.tesorillo.com/aes/006/006i.htm> (01.11.2016)

Tarih: İ.S. 401-403

Katalog No: 11

Belirsiz Atölye

Buluntu Yeri: Tavşan Adası, Yüzey Buluntusu

Kazı Envanter No: 2010-2

AE - 18 mm, 2.04 gr

Öy: Honorius'un profilden büstü, sağa, sorguçlu miğferli; sağ elinde mızrak, sol omzunda kalkan.

[...]-IVSP[...]

Ay: Constantinopolis tahtta oturuyor, cepheden; sağ elde mızrak, sol elde globus üzerinde Victoria.

CO[NC]ORD[...],

Ref:

<http://www.tesorillo.com/aes/006/006i.htm>
(01.11.2016)

Tarih: İ.S. 401-403

Iohannes (İ.S. 423-425)**Katalog No: 12**

Nicomedia?

Buluntu Yeri: Tavşan Adası, B2 Açması -153 cm

Kazı Envanter No: 2010-5

AE - 18 mm, 2.64 gr

Öy: Iohannes? büstü, sağa, diademli, askeri ve paludamentum giyimli.

[..]IOHA[..]-ES[.]F[.]JVG

Ay: Victoria, ayakta, sola ilerliyor; sağ elindeki mızrak? (trophe?) omuz hizasında, sol eliyle esiri sürüklüyor. Sikke boşluğunda [.]M.

[SA]LVS REI [PV]BLICA

Ref: RIC X: 248 No. 92 Pl. 5.-

<http://www.tesorillo.com/aes/133/133i.htm>
(01.11.2016)

Tarih: İ.S. 423-425

Katalog No: 13

Roma ?

Buluntu Yeri: Tavşan Adası, Kulealtı Açması, Yüzey Buluntusu.

Kazı Envanter No: 2010-1

AE - 12 mm, 1.22 gr

Öy: İmparator başı, sağa, inci diademli.

Ay: İmparator, ayakta, başı sola, miğferli, askeri giyimli, sol elinde standart? tutuyor, sağ eliyle esirin başını çekiyor.

Ref: RIC X: 361, no.1912-1923; Lanz 1992: 71, T.37, no. 909; Lanz 1995: 77, T. 33, no. 852; Lanz 1997: 69, T. 24, no. 744; Lanz 1998: 73, T. 31, no. 767.-

<http://www.tesorillo.com/aes/133/133i.htm>
(01.11.2016)

Tarih: İ.S. 423-425

I. Anastasius (İ.S. 491-518)**Katalog No: 14**

Buluntu Yeri: Tavşan Adası, Yüzey Buluntusu

Kazı Envanter No: 2009-69

AE - 10 mm, 0.84 gr

Öy: İmparator büstü, diademli, sağa.

[.]N[...SIVSPPAVG

Ay: Monogram?

Ref:

<http://www.tesorillo.com/aes/129/129i.htm>
(01.11.2016)

Tarih: İ.S. 491-498

Katalog No: 15

Constantinopolis?

Buluntu Yeri: Tavşan Adası, B1 Açması -392/
405 cm

Kazı Envanter No: 2010-11

AE - 15 mm, 1.86 gr

Öy: Anastasius büstü, diademli.

Ay: Monogram.

Ref:

<http://www.tesorillo.com/aes/129/129i.htm> (01.11.2016)

Tarih: İ.S. 491-498

Katalog No: 16

Buluntu Yeri: Tavşan Adası, Kule 1 no'lu sondaj.

Kazı Envanter No: 2010-27

AE - 10 mm, 0.98 gr

Öy: İmparator büstü, sağa, inci diademli, zırhlı ve paludamentum giyimli.

D N ANAST[A]-SIVS P P AV[.]

Ay: I, üzerinde [haç]. Sikke boşluğunda CON. 3. Atölye

Γ C[ON] CORDI

Ref: BMC: 7 no. 59,60, pl.II.3; DOC I: 11, no. 15.1-8; MIB 1: 101 no. 40, pl.3.40; Grierson 1982: 351, no. 77, pl. 4.-

<http://pro.coinarchives.com/a/lotviewer.php?LotID=339068&AucID=607&Lot=617> (01.11.2016)

Tarih: İ.S. 507-518

Katalog No: 17

Buluntu Yeri: H Açması 0/- 42 cm

Kazı Envanter No: 10/2006-10

AE - 21.9 mm, 4.68 gr

Öy: Anastasius büstü, sağa, diademli, zırh ve paludamentum giyimli.

D N ANAST[ASIV]S P P AV[.]

Ay: M üzerinde haç, altta B, sağ ve solda yıldız, sikke boşluğunda CON.

M = 40 nummi

Ref: BMC: 5, no. 34, 35; Sabatier 1930: 155, no.22 (Fakat B); Grierson 1961: 351, no. 76, pl.4; DOC I: 24, no. 25b (Fakat Γ değil); BNP: 29, no. 89,90 (Fakat E); MIB: 101, no. 36.-

<http://pro.coinarchives.com/a/lotviewer.php?LotID=394673&AucID=713&Lot=418> (01.11.2016)

Tarih: İ.S. 507-518

I. Iustinianus (İ.S. 527 – 565)**Katalog No: 18**

Constantinopolis

Buluntu Yeri: A4 Kulealtı Açması, M7, -383

Kazı Envanter No: 2009-52

AE - 30 mm, 18.02 gr

Öy: Iustinianus büstü, sağa, diademli.

D N IVSTINI-ANVS P P AVG

Ay: Yıldız ve haç arasında M, üzerinde [haç], altta Γ, sikke boşluğunda CON Ref: BMC: 4 no. 20-22; To: 183 no. 18,19; Ra.: 19 no. 335, 341, 347; DOC I: 19, no. 23b.1-10; BNP: no.53-55, 68; MIB 1: 100 no. 27; Tekin 1999: 119, no. 8,9, pl.1.-

<http://pro.coinarchives.com/a/lotviewer.php?LotID=685649&AucID=1264&Lot=605> (01.11.2016)

Tarih: İ.S. 527-565

Katalog No: 19

Buluntu Yeri: Tavşan Adası, Kule Altı Açması, M7.

Kazı Envanter No: 2009-78

AE - 31,5 mm, 18.4 gr

Öy: Iustinianus büstü?, sağa, diademli, paludamentum giyimli.

[.]N[...].

Ay: E, sağda Δ 4. Atölye.

Ref: BMC: 29, no. 30,31, pl.V.3; To: 309, no. 86,87; Ra.: 26, no. 484; DOC I: 79, no. 28 c. 1-5; MIB 1: 111, no. 84.-

<http://pro.coinarchives.com/a/lotviewer.php?LotID=101767&AucID=109&Lot=1163> (01.11.2016)

Tarih: İ.S. 527-565

Katalog No: 20

Belirsiz Darphane

Buluntu Yeri: Tapınak 6 Açması – 55 cm.

Kazı Envanter No: 2006-15

AE - 14 mm, 1.44 gr

Öy: İmparator büstü.

[...]IVSTINI[...]

Ay: K solda A / N / N / O, sağda X[.], sikke boşluğunda darp yeri net değil.

K = 20 nummi

Ref.: BMC: 40, no. 145; To.: 368, no. 462; Grierson 1961: 352, no. 101, pl. 6; DOC I 103, no. 96d.1-3; MIB 1: 117, no. 103a.-

<http://pro.coinarchives.com/a/lotviewer.php?LotID=685663&AucID=1264&Lot=619> (01.11.2016)

Tarih: İ.S. 527-565

Katalog No: 21

Nikomedia

Kazı Envanter No: 2009-8

AE - 28 mm, 12.30 gr

Öy: Iustinianus büstü, cepheden, miğferli, inci diademli, [sağ elinde gl.cr.] solda haç.

[.] N IVSTINI-ANVS P P [.]V[.]

Ay: M üzeri haç, altta A, solda A / N / N / O, sağda XII, sikke boşluğunda NIK.

M = 40 nummi

Ref: BMC: 50, no. 239; To.: 325, no. 210; Ra.: 31, no. 621; MIB 1: 120, no. 120b-J15; Lanz 1997: 71, no. 759, Tafel 25.-

<http://pro.coinarchives.com/a/lotviewer.php?LotID=407059&AucID=728&Lot=1527> (01.11.2016)

Tarih: 12. Yıl, İ.S. 538-539

Katalog No: 22

Kyzikos

Buluntu Yeri: Tavşan Adası, A4-Kulealtı Açması -400/-420 cm

Kazı Envanter No: 2009-10

AE - 41 mm, 21.72 gr

Öy: Iustinianus büstü, cepheden, pendilialı, diademli miğfer ve zırh giyimli; sağ elinde haçlı globus, sol omzunda süvari motifli kalkan, sağda haç.

D N IVSTINI-ANVS P P AVG

Ay: M üzerinde haç, altında A, solda A / N / N / O, sağda X / II / I, alttaki sikke boşluğunda KYZ. 1. Atölye. M = 40 nummi

Ref: BMC: 32, no. 62,63; To.: 312, no. 110; Ra.: 27, no. 510; DOC I: 88, no. 40e.I,2; BNP: 79, no. 65; MIB 1: 112, no. 95a-J.15.-

<http://pro.coinarchives.com/a/lotviewer.php?LotID=233566&AucID=336&Lot=429> (01.11.2016)

Tarih: 13. Yıl, İ.S. 539-540

Katalog No: 23

Constantinopolis

Kazı Envanter No: 2009-4

AE - 22 mm, 2.86 gr

Tarihli Sikkeler

Öy: Iustinianus büstü, cepheden, pendilialı, diademli miğfer ve zırh giyimli; sağ elinde haçlı globus, sol omzunda kalkan, solda haç.

D N IVSTINI-ANVS P P AVG

Ay: M üzerinde haç, altta E, solda A / N / N / O, sağda X / u, sikke boşluğunda CON.

Ref:

<http://pro.coinarchives.com/a/lotviewer.php?LotID=120034&AucID=139&Lot=997>
(01.11.2016)

Tarih: 15. Yılı, İ.S. 541-542

Katalog No: 24

Buluntu Yeri: G Açması, D Bölümü -133 cm

Kazı Envanter No: 2006-13

AE - 41 mm, 20.84 gr

Öy: Iustinianus büstü, cepheden, sağ elde gl. cr., diademli, ve miğferli, sol omuzda kalkan.

[.] N IVSTINIA-[...] P P [...].

Ay: M üzerinde haç, altta üzerinde iki nokta yer alan B, solda A / N / N / O, sağda X / u, sikke boşluğunda KYZ. 2. Atölye

Ref: To.: 325, no. 205; Ra.: 31, no. 617; DOC I: 125, no. 165a.1-3; BNP: 88,89, no. 03,04; MIB 1: 119, no. 120a-J.13.-

<http://pro.coinarchives.com/a/lotviewer.php?LotID=87978&AucID=93&Lot=3205>
(01.11.2016)

Tarih: 15. Yılı, İ.S. 541-542

II. Iustinus (İ.S. 565 - 578)**Katalog No: 25**

Constantinopolis

Buluntu Yeri: Tavşan Adası, A4 Açması, Mezar (1) – 173 cm buluntusu.

Kazı Envanter No: 2009-44

AE - 43 mm, 18.38 gr

Nicomedia 1. Darphane

Öy: Monogram.

Ay: E, sağda B. E = 5 nummi

Ref: BMC: 44, no. 186; To.: 320, no. 170; Ra.: 30, no. 582; DOC I: 112, no. 116a.1-3, pl. XXV; Grierson: 352, no. 127, pl. 8; BNP: 85, no. 06-08, pl. XII; MIB 1: 117, no. 113a-J.12, pl.22; Lanz 1997: 71, no. 757, Tafel 24.-

<http://pro.coinarchives.com/a/lotviewer.php?LotID=502441&AucID=898&Lot=1046>
(01.11.2016)

Tarih: İ.S. 565-578

Katalog No: 26

Kyzikos

Buluntu Yeri: G Açması, C Sondajı – 148 cm

Kazı Envanter No: 2006-11

AE - 18 mm, 1.84 gr

Öy: Monogram.

Ay: E, sağda B?

Ref: BMC: 72 no. 417,418 (Iustinian), To.: 370, no. 475 (Iustinian); Ra.: 36, no. 743 pl. XVIII (Iustinian); Grierson 1961: 352, no. 102, pl. 6; DOC I: 218-219, no. 60b.1-5; MIB 2, 97, no.45; Tekin 1999: 134, no. 66, pl. VI.-

<http://pro.coinarchives.com/a/lotviewer.php?LotID=502441&AucID=898&Lot=1046>
(01.11.2016)

Tarih: İ.S. 565-578

Katalog No: 27

Buluntu Yeri: Tapınak 6 Açması, 0/-55 cm.

Kazı Envanter No: 2006-8

AE - 11.9 mm, 1.52 gr

Öy: Monogram.

Ay: E sağda [K].

Ref: BMC: 73, no. 423, 424 (Iustinian); To.: 370, no. 478 (Iustinian); Ra.: 36, no. 746 (Iustinian); Grierson 1961: 352, no. 102, pl.6; DOC I: 240, no. 137.1-4; BNP: 139, no. 29-31; MIB 2: 100, no.53, pl. 5.-

<http://pro.coinarchives.com/a/lotviewer.php?LotID=435771&AucID=794&Lot=2963> (01.11.2016)

Tarih: İ.S. 565-578

Katalog No: 28

Antiokeia?

Kazı Envanter No: 2009-17

AE - 15 mm, 9.84 gr

Öy: II. Iustin ve Sophia oturuyor, cepheden, her ikisi sağ ellerinde asa ve sol elleriyle aralarındaki globus üzerindeki uzun haçı tutuyorlar. [...]SP[...]. Üzerindeki darpta M üzerinde haç, altta Γ, solda [A] / N / [N] / O.

Ay: Solda [./]/ N / O, sikke boşluğunda [.]HEUP.

Ref: BMC: 73 no.423,424 (Iustinian) To.: 370 no.478 (Iustinian); Ra.: 36 no.746 (Iustinian); DOC I: 240, 137.1-6; BNP: 139 no.29-31, pl. XXIII; MIB 2: 100, no.53, pl. 5.-

<http://pro.coinarchives.com/a/lotviewer.php?LotID=807488&AucID=1511&Lot=3084> (01.11.2016)

Tarih: İ.S. 565-578

Katalog No: 29

Kyzikos

Envanter No: 2009-13

AE - 31 mm, 9.84 gr

Öy: II. Iustin ve eşi Sophia tahtta oturuyor, cepheden, başları arasında haç. Iustin'in sağ elinde haçlı globus, Sophia'nın sağ elinde haçlı asa.

Ay: K üzerinde haç, solda A / N / N / O, sağda X, alttaki sikke boşluğunda KVZ.

K = 20 nummi

Ref: BMC: 92-94, no. 193-212; To.: 445-447, no. 156-167; Ra.: 42, no. 893-901; DOC I: 243-245, no. 150-160; BNP: 142,143, no. 01-21; MIB 2: 100, no. 56a-57b; Grierson 1982: 353, 143.-

<http://pro.coinarchives.com/a/lotviewer.php?LotID=178148&AucID=226&Lot=983> (01.11.2016)

Tarih: 10. Yılı, İ.S. 574-575

II. Tiberius (İ.S.578 - 582)**Katalog No: 30**

Constantinopolis

Buluntu Yeri: Tapınak 6 Açması 0/-15 cm

Kazı Envanter No: 2006-2

AE - 18 mm, 2.78 gr

Öy: Tiberius Constantine büstü, cepheden, tacı pendilialı ve haçlı, consül giyimli, sağ elinde mappa, sol elinde asa üzerinde kartal.

D m TIB CONS-TANT P P AV[.].

Ay: M üzerinde haç, sağda u solda A / N / N / O, sikke boşluğunda CONB.

Ref: BMC: 111, no. 54, pl. XIV.12 (Fakat Δ); To.: 492, no. 105-107; DOC I: 274, no. 19b; BNP: 163,164, no. 01-03; MIB 2: 117, no. 73 A.-

<http://pro.coinarchives.com/a/lotviewer.php?LotID=941233&AucID=1809&Lot=631> (01.11.2016)

Tarih: İ.S. 578-582

Katalog No: 31

Constantinopolis

Buluntu Yeri: Tavşan Adası, A3-d Açması -60 cm.

Kazı Envanter No: 2009-2

AE - 35 mm, 18.34 gr

Öy: İmparator büstü, cepheden, tacı haçlı ve pendilialı.

[.]NT[.]bE[...]

Ay: I üzerinde haç, solda yıldız, sağda B, sikke boşluğunda CON.

Ref: BMC: 108, no. 20,21, pl. XIV.5; To.: 475, no. 31; DOC I: 270, 11b.1-2; BNP: 164, no. 05,06; MIB 2: 105, no. 25; Lanz 1997: 71, no. 764, Tafel 25 (Fakat B değil).-

<http://pro.coinarchives.com/a/lotviewer.php?LotID=606992&AucID=1095&Lot=3360> (01.11.2016)

Tarih: İ.S. 578-582

Mauricius Tiberius (İ.S. 582 - 602)**Katalog No: 32**

Buluntu Yeri: Tapınak 3 Açması, -30/-40 cm.

Kazı Envanter No: 2006-3

AE - 21 mm, 4, 32 gr

Constantinopolis

Öy: İmparator büstü, cepheden, zırh ve paludamentum giyimli.

D [.] T[.]bE[.] P P AV.

Ay: I üzerinde haç, solda yıldız, sağda Γ, sikke boşluğunda [CO]N.

I = 10 nummi

Ref: BMC: 91, no. 188,189; To.: 453, no. 199; Ra.: 41, no. 890, pl. XX; DOC I: 239, no.

133.I; BNP: 139, no. 23-27, pl. XXIII-25; MIB 2: 99, no. 51a-J.10.-

<http://pro.coinarchives.com/a/lotviewer.php?LotID=489748&AucID=883&Lot=1158> (01.11.2016)

Tarih: İ.S. 582-602

Katalog No: 33

Antiokheia

Buluntu Yeri: D Açması -325 cm.

Kazı Envanter No: 2006-5

AE - 14.5 mm, 1.16 gr

Öy: İmparator büstü, cepheden, sol elinde asa üzerinde kartal? sağ elinde mappa?

[...].MA[.]RI[...]

Ay: K üzerinde haç, altta A?solda [A / N /]N / [O], sağda X[.]K = 20 nummi

Ref: BMC 137: no. 104 (Lejant [...].MAVRI [...]); To.: 554, no. 270; Grierson 1961: 252, no. 98, pl.6.; DOC I: 316, 64 b.1-4; MIB 2: 117, 73 A, 73C.-

<http://pro.coinarchives.com/a/lotviewer.php?LotID=745339&AucID=1381&Lot=2852> (01.11.2016)

Tarih: İ.S. 582-602

Katalog No: 34

Antiokheia

Buluntu Yeri: Tavşan Adası A-3 Kulealtı Açması, Yüzey Buluntusu

Kazı Envanter No: 2010-6

AE - 25 mm, 6.38 gr

Öy: İmparator büstü, cepheden, consül giyimli, tacı pendilialı; sol elinde asa üzerinde kartal, sağ elinde mappa.

D N MA[.]FI CN P A[.]JT

Ay: M üzerinde haç, altta A, solda A / N / N / O,

sağda X / I, alttaki sikke boşluğunda THEUP'.

M = 40 nummi

Ref: BMC: 146 no. 199-207 (Mauricius Tiberius); To.: 544 no. 210-212; DOC I: 347, 348, no. 184-193.2; BNP: 198 no. 62-99; MIB 2: 121 no. 99A-99C.-

<http://pro.coinarchives.com/a/lotviewer.php?LotID=469221&AucID=854&Lot=2902> (01.11.2016)

Tarih: 11. Yıl, İ.S. 592-593

Focas (İ.S. 602 - 610)

Katalog No: 35

Nikomedia

Buluntu Yeri: G Açması, -87 cm

Kazı Envanter No: 2006-1

AE - 29 mm, 10.76 gr

Öy: Focas büstü, cepheden, tacı pendilialı, sakallı, consül giyimli; sağ elinde mappa, sol elinde asa üzerinde kartal.

D N FOCA[...]

Ay: XXXX üzerinde ANNO, sağda u?, sikke boşluğunda NIKO.

XXXX = 40 nummi

Ref: BMC: 144, no. 172-176; To.: 536, no. 162; Ra.: 52, no. 1129, 1130 (Fakat Γ); DOC I: 341, no. 163a; BNP: 196, no. 29 (Fakat B), MIB 2: 121, no. 96C-J.11.-

<http://pro.coinarchives.com/a/lotviewer.php?LotID=736308&AucID=1368&Lot=436> (01.11.2016)

Tarih: İ.S. 602-610

Heraclius (İ.S. 610 - 641)

Katalog No: 36

Kyzikos

Buluntu Yeri: Tavşan Adası, B2 Açması -252 cm

Kazı Envanter No: 2010-25

AE - 28 mm, 15.50 gr

Öy: Heraclius büstü, cepheden, sakallı, zırh giyimli, miğferi sorguçlu ve pendilialı, sağ elinde haçlı globus, sol omzunda kalkan.

DNHRACLI- P[ER]P AYG.

Ay: M üzerinde haç, altta A?, solda A / N / N / O, sağda II, sikke boşluğunda KYZ. M = 40 nummi

Ref: DOC 2.1: 303, no. 118b; MIB 3: 227 no. 171a-J20 (Fakat A); Tekin 1999: 151, no. 130, Pl.XI.-

<http://pro.coinarchives.com/a/lotviewer.php?LotID=904407&AucID=1711&Lot=952> (01.11.2016)

Tarih: İ.S. 611-612

Katalog No: 37

Constantinopolis

Buluntu Yeri: Tavşan Adası, Kulealtı Açması, Yüzey Buluntusu

Envanter No: 2010-7

AE - 28 mm, 12.30 gr

Öy: Solda Heraclius ve sağda Heraclius Constantine, ikisi de khylamis giyimli, tacı haçlı, sağ ellerinde haçlı globus, Heraclius'un sol elinde akakia?, Heraclius Contantine'nin sol elinde mappa, başları arasında haç.

[..]NN hE[...]T [.]JERACON P P.

Ay: M üzerinde khristogram, altta B, sağda II / I?, solda A / N / N / O, sikke boşluğunda CON.

Ref: BMC: 171 no. 73; To.: 595 no. 70; Ra.: 56 no. 1229, pl.XXVI; DOC 2.1: 178 no. 58a.1-3; BNP: 231 no. 04; MIB 2: 131 no. 69b-J.5; Lanz 1996: 83, no.929, Tafel 36.-

<http://pro.coinarchives.com/a/lotviewer.php?LotID=300084&AucID=523&Lot=263> (01.11.2016)

Tarih: 3.Yıl, İ.S. 612-613

Katalog No: 38

Buluntu Yeri: Tavşan Adası a3-d Açması -80 cm.

Kazı Envanter No: 2009-3

AE - 30 mm, 10.22 gr

Öy: Solda Heraclius, sağda Heraclius Constantine, her ikisi de cepheden, sağ ellerinde haçlı globus.

[..]hEPACAI[...]

Ay: M üzeri khristogram, altta A, solda A / N / N / O, sağda II / I? sikke boşluğunda [C]ON. 1. Atölye

Her iki yüzde de Focas'ın 2. yılına ait izler yer alıyor.

Ref: BMC: 198, no. 118-121, pl. XXIV.2; To.: 671, no. 227; Ra.64, no. 1396; DOC 2.1: 279, no. 76b1-5; BNP: 274, no. 15,16; MIB 3: 223, no. 160b-J.3.-

<http://pro.coinarchives.com/a/lotviewer.php?LotID=305237&AucID=541&Lot=319> (01.11.2016)

Tarih: 3.Yılı, İ.S. 612-613

Katalog No: 39

Nikomedia

Buluntu Yeri: Tavşan Adası, B2 Açması, Kesit Buluntusu

Kazı Envanter No: 2010-17

AE - 34 mm, 11.10 gr

Öy: Solda Heraclius, sağda Heraclius Constantine. İkisi de khylamys giyimli, sağ ellerinde haçlı globus, başları arasında haç.

DNN h [...]

Ay: M üzerinde?, altında B, solda A / N / N / O, sağda II / I, sikke boşluğunda N[.]K^o. M = 40 nummi

Ref: BMC: 219 no. 252-4.pl.XXV.11; To.: 637 no. 68; Ra.: 60 no. 1310; Sabatier 1930: 270 no.

26 pl.XXVIII.31; DOC 2.1: 321, no. 168a.1-5; BNP no.2-4; MIB 3: 229 no. 184-J.2.-

<http://pro.coinarchives.com/a/lotviewer.php?LotID=305237&AucID=541&Lot=319> (01.11.2016)

Tarih: İ.S. 612-613

Katalog No: 40

Buluntu Yeri: Tavşan Adası, C1/b buluntusu.

Kazı Envanter No: 2009-43

AE - 30 mm, 13.12 gr

Öy: Solda Heraclius, sağda Heraclius Constantine, ikisi de ayakta, khlamys giyimli, sağ ellerinde haçlı globus, başları arasında haç.

Ay: M üzerinde khristogram, altta A?, solda A / N / N / O, sağda II / I?, sikke boşluğunda CON.

Aynı kalıp iki kez darp edilmiş.

Ref: BMC: no. 116-117; To. No.: 226; Ra. no.: 1394-5; DOC 2.1: 279, no. 76a.1-4, pl. XI; MIB 3: 223, no. 160a.-

<http://pro.coinarchives.com/a/lotviewer.php?LotID=305237&AucID=541&Lot=319> (01.11.2016)

Tarih: İ.S. 612-613

Katalog No: 41

Buluntu Yeri: Tavşan Adası, A1 B Sarnıç 4 kuzeybatı

Kazı Envanter No: 2009-84

AE - 30 mm, 10.10 gr

Öy: Heraclius ve Heraclius Constantine, cepheden, sağ ellerinde haçlı globus, başları arasında haç.

[..]JNN HERAC[...]

Ay: M altta A, solda A / N / N / O, sağda [II /

II?], sikke boşluğunda CON.

Ref: BMC: 197,198, no. 116-17; To.: 670, no. 226; Ra.: 64, no. 1394-5; DOC 2.1: 279, no. 76a.1-4; BNP: 274, no. 10-12,14, pl.XLIII; MIB 3: 223, no. 160b-J.3.-

<http://pro.coinarchives.com/a/lotviewer.php?LotID=305237&AucID=541&Lot=319> (01.11.2016)

Tarih: İ.S. 612-613

Katalog No: 42

Buluntu Yeri: Tavşan Adası b-1 Açması, -98 cm buluntusu.

Kazı Envanter No: 2009-59

AE - 30 mm, 10.60 gr

Öy: Solda Heraclius, sağda Heraclius Constantine, her ikisi de ayakta, khlamys giyimli, sağ ellerinde uzun haç?.

Ay: M üzerinde [haç], altta Δ, solda A / N / N / O, sikke boşluğunda CON.

Ref: To.: 671, no. 231, Ra.: 64, no. 1400; DOC 2.1: 282, no. 79a.1-3, pl. XII; BNP: 275, no. 20; MIB 3: 223, no. 160-J.4.-

<http://pro.coinarchives.com/a/lotviewer.php?LotID=305237&AucID=541&Lot=319> (01.11.2016)

Tarih: İ.S. 612-613

Katalog No: 43

Belirsiz Atölye

Buluntu Yeri: Tavşan Adası, A5 Yüzey Buluntusu.

Kazı Envanter No: 2009-58

AE 19 mm, 9.34 gr

Öy: Solda Heraclius, sağda Heraclius Constantinus, her ikisi de khlamys giyimli, sağ ellerinde haçlı globus yerine uzun haç, başları arasında haç.

[.]NHER[...].

Ay: M üzeri haç, altta Γ?, solda A / N / N / O, sağda II / I.

Her iki yüzde de Focas Dönemine ait izler bulunmakta.

Ref: BMC: 225,226, no. 289-296, pl.XXVI.15; To.: 687, no. 308; Ra.: 66, no. 1445-1447 Pl. XXXI; DOC 2.1: 335, no. 189.12, pl. XVIII; BNP: 293, no. 01-29, Pl. XLVI (04); MIB 3: 231, no. 200a.-

<http://pro.coinarchives.com/a/lotviewer.php?LotID=305237&AucID=541&Lot=319> (01.11.2016)

Tarih: İ.S. 612-613

Katalog No: 44

Buluntu Yeri: Tavşan Adası, E5 Açması 0-20 cm

Kazı Envanter No: 2009-5

AE - 28 mm, 10.62 gr

Öy: Solda Heraclius, sağda Heraclius Constantine, her ikisi de ayakta, cepheden, sağ elde haçlı globus, khlamys giyimli, başları arasında haç.

Ay: M üzerinde khristogram, altında E, solda A / N / N / O, sağda II / II, sikke boşluğunda CON.

Ref: DOC 2.1: 281, no. 77b, pl.XI; BNP: 275, 276, no. 37, 43; MIB 3: 223, no. 159a-J.3.-

<http://pro.coinarchives.com/a/lotviewer.php?LotID=623443&AucID=1135&Lot=411> (01.11.2016)

Tarih: 4.Yıl, İ.S. 613-614

Katalog No: 45

Buluntu Yeri: Tavşan Adası, Kule Açması -160 cm

Kazı Envanter No: 2009-7

AE - 28 mm, 12.30 gr

Öy: Heraclius ile Heraclius Constantine, ayakta, cepheden, khlamys ve haçlı taç giyimliler, sağ ellerinde haçlı globus, başları arasında haç.

DDN[...]

Ay: M üzerinde khristogram?, altta E, solda [A] / N / N / O, sağda II / II, sikke boşluğunda CON.

Ref: BMC: 200, no. 133; To.: 672, no. 235; Ra.: 64, no. 1400,1401 (Fakat A ve Γ); DOC 2.1: 283, no. 79e; BNP: 275, no. 31; MIB 3: 224, no. 160b-J.4; Tekin 1999: 150, no. 126 (Fakat B).-

<http://pro.coinarchives.com/a/lotviewer.php?LotID=623443&AucID=1135&Lot=411> (01.11.2016)

Tarih: 4.Yılı, İ.S. 613-614

Katalog No: 46

Buluntu Yeri: Tavşan Adası, A4 Kulealtı Açması, -380/-400 cm.

Kazı Envanter No: 2009-42

AE 26 mm, 11.14 gr

Öy: Sağda Heraklius, solda Heraklius Constantine, her ikisi de ayakta, sağ elde haçlı globus, başları arasında haç.

[...]NhERAC[.]YSEThERACO[.]ST[...]

Ay: M üzerinde khristogram, altta A? solda [.] / N / [.] / O.

Ref: BMC: 198, no. 122; To.: 671, no. 228; DOC 2.1: 281, no. 77a.1.2; BNP: 274, no. 17; MIB

3: 223, no. 159a-J.3.-

<http://pro.coinarchives.com/a/lotviewer.php?LotID=623443&AucID=1135&Lot=411> (01.11.2016)

Tarih: 4.Yılı, İ.S. 613-614

Katalog No: 47

Constantinopolis

Buluntu Yeri: Tavşan Adası A4 Açması Mezar 11, -261 cm

Kazı Envanter No: 2010-3

AE - 26 mm, 11.18 gr

Öy: Solda Heraclius, askeri giyimli, sağ elinde uzun haç?, sol eli kalçasında, sağda Heraclius Constantine, khlamis giyimli, sağ elinde gl.cr.

Ay: M, solda [.] / N / [./], sağda X / [] / [].

Ref: DOC 2.1: 282, no. 79a.1-3.-

<http://pro.coinarchives.com/a/lotviewer.php?LotID=623443&AucID=1135&Lot=411> (01.11.2016)

Tarih: 4.Yılı, İ.S. 613-614

Katalog No: 48

Buluntu Yeri: Tavşan Adası, A1 B Sarnıç 4 kuzeybatı

Envanter No: 2009-79

AE - 30 mm, 10.76 gr

Öy: Solda Heraclius, sağda Heraclius Constantine. İkisi de khlamis giyimli, sağ elinde haçlı globus, başları arasında haç, Heraclius Constantine'nin tacı haçlı.

[...]ERACONS[...]

Ay: Arka yüzde önceki darba ait izler yer alıyor.

M üzerinde khristogram, altta Γ, sağda u. 3. Atölye.

Ref: BMC: 200, no. 133; To.: 672, no. 235; DOC

2.1: 283, no. 79e; MIB 3: 224, no. 160b-J.4;
BNP: 275, no. 31.-

<http://pro.coinarchives.com/a/lotviewer.php?LotID=435826&AucID=794&Lot=3018> (01.11.2016)

Tarih: 5.Yılı, İ.S. 614-615

Katalog No: 49

Buluntu Yeri: G Açması, D Bölümü -133 cm

Kazı Envanter No: 2006-12

AE - 32 mm, 12.6 gr

Öy: [Solda Heraclius] sağda Heraclius Constantine, ayakta, khylamys giyimli, tacı haçlı.
[...hERACONS[...].

Ay: M üzerinde haç, altta E?, solda A / N / N / O, sağda u, sikke boşluğunda CON.

Ön yüz kalıbı darp işlemi esnasında kaymış olabilir.

Ref: BMC: 200, 201, no. 136, 137; To.: 672, no. 238; Ra.: 64, no. 1403; Grierson 1968a: 281, no. 77a.I,2; BNP: 276, no. 42; MIB 3: 224, no. 160c, pl.11 (Fakat Δ).-
<http://pro.coinarchives.com/a/lotviewer.php?LotID=435826&AucID=794&Lot=3018> (01.11.2016)

Tarih: 5.Yılı, İ.S. 614-615

Katalog No: 50

Buluntu Yeri: A2 Açması, -225 cm

Kazı Envanter No: 2009-14

AE - 31 mm, 8.96 gr

Öy: Solda Heraclius, sağda Heraclius Constantine, her ikisi de khylamys giyimli, (sağ ellerinde haçlı globus).

[...]EPA CONST

Ay: M üzerinde khristogram, altta B, solda A / N / N / O, sağda tarih okunaksız, sikke

boşluğunda CON.

Her iki yüzde de önceki darba ait izler yer alıyor.

Ref: BMC: 201 no. 139; To.: 672 no. 240; Ra.: 64 no. 1404,1405; DOC 2.1: 284, no. 80e.1-2; BNP: 275, no. 34,35; MIB 3: 223, no. 160a-J.5.

Tarih: 5.Yılı, İ.S. 614-615

Katalog No: 51

Buluntu Yeri: Tavşan Adası, A2-a Açması, Yüzey Buluntusu.

Kazı Envanter No: 2009-45

AE - 31 mm, 11.04 gr

Öy: Ayakta üç figür, Ortada Heraclius, sağda Heraclius Constantine, solda Martina, hepsi khylamis giyimli, taçlı, sağ ellerinde haçlı globus, başları arasında haç.

Ay: M üzerinde haç, altta?, solda A / N / N / O, sağda tarih okunaksız, alttaki sikke boşluğunda CON.

Tarih: 5.Yılı, İ.S. 614-615

Katalog No: 52

Aleksandria

Buluntu Yeri: Tavşan Adası A1 Açması, -358 cm.

Kazı Envanter No: 2009-48

AE - 30 mm, 12.36 gr

Öy: Heraclius ve Heraclius Constantine'nin büstleri.

DOMIN[...R[...].

Ay: I ve B arasında basamaklar üzerinde haç, sikke boşluğunda AΛE[...].

I B = 12 nummi

Ref: MIB 3: 229, no. 178-J.20.

Tarih: İ.S. 613-618

Katalog No: 53

Buluntu Yeri: Liman Açması A2 -196 cm.

Kazı Envanter No: 2006-20

AE - 28 mm, 7.8 gr

Öy: Üç figür, ayakta, merkezde Heraclius, sağda Heraclius Constantine, solda Martina, hepsi khylamis giyimli, sağ elde haçlı globus, Martina'nın tacında omuzlarına inen pendilia ve haç yer alıyor.

Ay: M üzeri khristogram, altta A, solda A / N / N / O, sağda [.] / II, sikke boşluğunda CON.

Ref: BMC: 206, no. 170; To.: 693, no. 325; Sabatier 1930: 283, no. 93, pl.XXX, 24 (6.yıl); Ra.: 67, no. 1466 (Fakat A); Grierson 1968a: 289, 290, no. 89-96; BNP: 276, no. 45.

Tarih: İ.S. 615-624

Katalog No: 54

Buluntu Yeri: Tavşan Adası, E Açması, Yüzey Buluntusu.

Envanter No: 2009-5

AE 11 mm, 8.96 gr

Öy: Merkezde Heraclius, sağda Heraclius Constantine, solda Martina, ayakta, cepheden, haçlı taç ve khlamys giyimli, sağ ellerinde haçlı globus, başları arasında haç.

Ay: M üzerinde haç, altta A?, solda A / N / N / O, sağda tarih okunaksız, sikke boşluğunda [..]N.

Ref: Ra.: 67 no. 1467 (Fakat B); DOC 2.1: 289, no. 91(Fakat A değil); MIB 3: 224 no. 161-J.9.

Tarih: İ.S. 615-624

Katalog No: 55

Buluntu Yeri: Tavşan Adası, E Açması, Yüzey Buluntusu.

Kazı Envanter No: 2009-6

AE - 29 mm, 8,5 gr

Öy: Üç figür, ayakta, cepheden, ortada Heraclius, solda Heraclius Constantine, sağda Martina, hepsi khylamis giyimli, sağ ellerinde haçlı globus, taçlarında ve başları arasında haç.

Ay: M üzerinde A / N / N / O, altta Δ, solda Heraclius monogramı, solda X / [.] sikke boşluğunda CON.

Ref: BMC: 207, no. 181; Tono: 327, Ra.: 67, no. 1468 (Fakat Γ; DOC 2.1: 290, no. 92 – 96.

Tarih: İ.S. 615-624

Katalog No: 56

Buluntu Yeri: Tavşan Adası, A2 Açması -201 cm

Kazı Envanter No: 2010-18

AE - 25 mm, 5.34 gr

Öy: Ortada Heraclius, sağda Heraclius Constantine, solda Martina, hepsi khlamys giyimli, cepheden ve sağ ellerinde haçlı globus.

Ay: M üzerinde [A / N / N / O] ve haç, altta A?, solda Heraclius monogramı, sağda X / [?], sikke boşluğunda CON.

Ref: BMC: 207, no. 184-5; To: 694, no. 340; Ra.: 67 no. 1469; DOC 2.1: 293, no. 100a (Fakat A); MIB 3: 225 no. 162b-J16.

Tarih: İ.S. 615-624.

Katalog No: 57

Buluntu Yeri: Tavşan Adası, C1/b Açması, Yüzey Buluntusu.

Kazı Envanter No: 2009-41

AE - 25 mm, 7.24 gr

Öy: Solda Heraclius ayakta, askeri giyimli, sağ elinde uzun haç, sol eli kalçasında, sağda Heraclius Constantine, khlamys giyimli, sağ elinde haçlı globus, başları arasında haç, sağda K.

Ay: M üzerinde haç?, altta A, solda A / N / N / O, sağda X / X, sikke boşluğunda [..]N.

Ref: Ra.: 67-68, no. 1470-1, pl.XXXII; Giersen 1968: 357, no. 355, pl.20; DOC 2.1: 293, no. 101a, pl. XIII; BNP: 277, no. 52,53; MIB 3: 225, no. 162a-J.17.-

<http://pro.coinarchives.com/a/lotviewer.php?LotID=930785&AucID=1777&Lot=1081> (01.11.2016)

Tarih: İ.S. 629-630

Katalog No: 58

Buluntu Yeri: Tavşan Adası A4 Açması, Mezar 10 Güneydoğu, -376 cm

Kazı Envanter No: 2010-10

AE - 32 mm, 12.84 gr

Öy: Solda Heraclius, ayakta, sakallı, askeri giyimli, sağ elinde uzun haç, sol eli kalçasında. Sağda Heraclius Constantine, ayakta, khlamys giyimli, sağ elinde haçlı globus.

Ay: M üzerinde haç ve C, altta Δ, solda A / N / N / O, sağda X / X, sikke boşluğunda CON.

Ref: BMC: 153, To.: 246, Ra.: 1413; DOC 2.1: 296, no. 106a, Pl. XIII.-

<http://pro.coinarchives.com/a/lotviewer.php>

p?LotID=930785&AucID=1777&Lot=1081 (01.11.2016)

Tarih: İ.S. 629-630

Katalog No: 59

Buluntu Yeri: Tavşan Adası, Yüzey Buluntusu

Kazı Envanter No: 2009-71

AE - 28 mm, 10.36 gr

Öy: Solda Heraclius ayakta, uzun sakallı, askeri giyimli, sağ elinde uzun haç, sol eli kalçasında, sağda Heraclius Constantine, kısa sakallı, khlamys giyimli, sağ elinde haçlı globus, her ikisinde de haçlı taç, başları arasında haç.

Ay: M üzerinde haç ve C, altta Δ, solda A / N / N / O, sağda X / X, sikke boşluğunda CON.

Her iki yüzde de Focas Dönemi darbına ait izler yer alıyor.

Ref: BMC: 203, no. 151-152; To.: 673, no. 245; Ra.: 64, no. 1412; DOC 2.1: 296, no. 105d.1,2; BNP: 278, no. 72, 73; MIB 3: 225, no. 164b-J.20; Tekin 1999: 150, no. 127, pl.XI.-

<http://pro.coinarchives.com/a/lotviewer.php?LotID=930785&AucID=1777&Lot=1081> (01.11.2016)

Tarih: İ.S. 629-630

Katalog No: 60

Buluntu Yeri: Tavşan Adası, A4 Açması, Duvar Kesiti

Kazı Envanter No: 2010-28

AE - 25 mm, 5.90 gr

Öy: Solda Heraclius ayakta, askeri giyimli ve tacı haçlı, uzun sakallı, sağ elinde uzun haç, sol eli kalçasında. Sağda Heraclius Constantine ayakta, khlamys giyimli ve tacı haçlı, sağ

elinde haçlı globus, başları arasında haç, solda Heraclius monogramı ve sağda K.

K = 20 nummi

Ay: K üzerinde haç, altta A, solda A / N / N / O, sağda X X.

Ref: DOC 2.1: 05, no. 125b; MIB 3: 226 no. 166-J.30; BMC: 209 no. 197; To.: 709 no. 426; BNP: 279 no.80 (31.yılı).-

<http://pro.coinarchives.com/a/lotviewer.php?LotID=930785&AucID=1777&Lot=1081> (01.11.2016)

Tarih: İ.S. 629-630

Katalog No: 61

Buluntu Yeri: Tavşan Adası, A4- Kulealti Açması, Yüzey Buluntusu.

Kazı Envanter No: 2009-12

AE - 30 mm, 11.40 gr

Öy: Solda Heraclius ayakta, uzun sakallı, askeri giyimli, sağ elinde uzun haç, sol eli kalçasında, sağda Heraclius Constantine, kısa sakallı, khlamys giyimli, sağ elinde haçlı globus, her ikisinde de haçlı taç, başları arasında haç.

Ay: K üzerinde haç, altta B, solda A / N / N / O, sağda XX.

Ref: BMC: 211, no. 206-7, pl.XXV.2; To.: 682, no. 286; Ra.: 65, no. 1422-1424; Tekin 1999: 151, no. 130, pl. XI; DOC 2.1: 302, no. 118a1-5; Grierson: 357, no. 362, pl. 20; BNP: 281, no. 89; MIB 3: 227, no. 171a-J.20.-

<http://pro.coinarchives.com/a/lotviewer.php?LotID=930785&AucID=1777&Lot=1081> (01.11.2016)

Tarih: İ.S. 629-630

Katalog No: 62

Buluntu Yeri: G Açması, D Bölümü -133 cm.

Kazı Envanter No: 2006-14

AE - 30 mm, 11.22 gr

Öy: Solda Heraclius, cepheden, sakallı, tacı haçlı, zırh ve paludamentum giyimli, sağ elinde uzun haç? (trophe?), sol eli kalçasında. Sağda Heraclius Constantine, tacı haçlı khlamys giyimli, sağ elinde haçlı asa? Sağda K. Ön yüzde bir önceki darbın izleri görülebiliyor.

Ay: M üzerinde haç altında C, altta A, solda A / N / N / O, sağda X / X, sikke boşluğunda NIK?.

Ref: BMC: 216, no. 234-236; To.: 676, no. 267, Ra.: 65, no. 1435; Grierson 1968a: 318, no. 158b.1-5; MIB 3: 228, no. 175a-J.3.-

<http://pro.coinarchives.com/a/lotviewer.php?LotID=930785&AucID=1777&Lot=1081> (01.11.2016)

Tarih: İ.S. 629-630

Katalog No: 63

Buluntu Yeri: Tavşan Adası, B2 Açması -270 cm

Kazı Envanter No: 2010-26

AE 30 mm, 9.78 gr

Öy: Solda Heraclius ayakta, askeri giyimli ve tacı haçlı, uzun sakallı, sağ elinde uzun haç, sol eli kalçasında. Sağda Heraclius Constantine ayakta khlamys giyimli ve tacı haçlı, sağ elinde haçlı globus, başları arasında haç, sağda K.

Ay: M üzerinde haç ve C (hilal?), altta B, solda A / [N / N / O], sağda [.] / X / II, sikke boşluğunda C[O]N.

Ref: BMC: 203 no. 151-152; To.: 673 no. 245; Ra.: 64 no. 1412; DOC 2.1: 296, no. 105d.1-2; BNP: 278 no. 72,73; MIB 3: 225 no. 164b-J.20; Tekin 1999: 150 no. 127.-

<http://pro.coinarchives.com/a/lotviewer.php?LotID=345933&AucID=621&Lot=628> (01.11.2016)

Tarih: İ.S. 631-632

Katalog No: 64

Buluntu Yeri: Tavşan Adası, A1-E Açması -210 cm

Kazı Envanter No: 2009-11

AE - 27 mm, 7.24 gr

Öy: Solda Heraclius, ayakta, sakallı, askeri giyimli, sol eli kalçasında. Sağda Heraclius Constantine, ayakta, khlamys giyimli, sağ elinde haç globus.

Ay: M üzerinde haç, altta B?, solda A / N / N / O, sağda X / X / II / II, sikke boşluğunda [C]O[N].

Ref: BMC: 204, no. 159; To.: 674, no. 251 (Fakat A); Ra.: 65, no. 1417; DOC 2.1: 297, no. 107b; MIB 3: 225, no. 164b-J.22; Grierson 1982: 357, no. 357, pl. 20.-

<http://pro.coinarchives.com/a/lotviewer.php?LotID=455977&AucID=829&Lot=239> (01.11.2016)

Tarih: İ.S. 633-634

Katalog No: 65

Buluntu Yeri: Tavşan Adası, E7 Açması, Yüzey Buluntusu

Kazı Envanter No: 2009-7

AE - 28 mm, 6.34 gr

Öy: Solda Heraclius ayakta, askeri giyimli, sağ elinde uzun haç, sol eli kalçasında, sağda Heraclius Constantine, khlamys giyimli, sağ elinde haç globus, başları arasında haç.

Ay: M üzerinde monogram, altta B, solda A / N / N / O, sağda [X] / X / II / II, sikke boşluğunda [C]ON.

Ref: BMC: 204, no. 161; To.: 674, no. 253; DOC 2.1: 297, no. 108b, pl. XIII; MIB 3: 225, no. 164b-J.23.-

<http://pro.coinarchives.com/a/lotviewer.php?LotID=455977&AucID=829&Lot=239> (01.11.2016)

Tarih: İ.S. 633-634

Katalog No: 66

Buluntu Yeri: Tavşan Adası, A-3 Kulealtı Açması, Yüzey Buluntusu

Kazı Envanter No: 2010-13

AE - 32 mm, 12.84 gr

Öy: Solda Heraclius ayakta, sakallı, askeri giyimli, sağ elinde uzun haç, sol eli kalçasında, sağda Heraclius Constantine, khlamys giyimli, sağ elinde haç globus.

Ay: M üzerinde monogram, altta Γ, solda A / N / N / O, sağda [X / X] / II / II, sikke boşluğunda CON.

Ref: BMC: 205, no. 163, pl.XXIV.6; To.: 674 no. 255; DOC 2.1: 298, no. 111; BNP: 278 no. 75; MIB 3: 226, no. 164c-J.24, pl.11.-

<http://pro.coinarchives.com/a/lotviewer.php?LotID=455977&AucID=829&Lot=239> (01.11.2016)

Tarih: İ.S. 633-634

Katalog No: 67

Tavşan Adası, A-3 Kulealtı Açması, Yüzey Buluntusu

Envanter No: 2010-14

AE - 28 mm, 8.52 gr

Öy: Solda Heraclius ayakta, uzun sakallı, askeri giyimli, sağ elinde uzun haç, sol eli kalçasında, sağda Heraclius Constantine, kısa sakallı, khlamys giyimli, sağ elinde haç globus, başları arasında haç.

Ay: M üzerinde Heraclius monogramı, altta Δ, solda A / N / N / O, sağda X / X / [] sikke

boşluğunda CO[N].

Ref: DOC 2.1: 298, no. 111; MIB 3: 226 no. 164c-J.24.

Tarih: İ.S. 631-640

Katalog No: 68

Buluntu Yeri: Tavşan Adası, A-3 Kulealtı Açması, Yüzey Buluntusu

Kazı Envanter No: 2010-16

AE - 25 mm, 6.64 gr

Öy: Solda Heraclius ayakta, askeri giyimli ve tacı haçlı, sağ elinde uzun haç, sol eli kalçasında. Sağda Heraclius Constantine ayakta khlamys giyimli ve tacı haçlı, sağ elinde haçlı globus, başları arasında haç.

Ay: M üzerinde haç, altta A? sağda [] / X / u, alttaki sikke boşluğunda CON.

Ref: BMC: 205 no. 165; To.: 675 no. 257; DOC 2.1: 299, no. 112b; MIB 3: 226 no. 164d-J.25.

Tarih: İ.S. 631-640

Katalog No: 69

Buluntu Yeri: Tavşan Adası, A3-b Açması Yüzey Buluntusu.

Kazı Envanter No: 2009-1

AE - 20 mm, 4.58 gr

Öy: Solda Heraclius ve Heraclius Constantine, ikisinin de tacı haçlı, Heraclius askeri giyimli, sakallı, sağ eliyle uzun haç tutuyor, sol eli kalçasında, Heraclius Constantine'nin sağ elinde haçlı globus, başları arasında haç.

Ay: M üzerinde khristogram, solda [.] / N / N / O, altta Γ, sağda [] / X / [] / I, sikke boşluğunda CON.

Ref: BMC: 205, no.164; To.: 674, no.256; DOC 2.1: 298, 112a.1-4; BNP: 278, no.75.

Tarih: İ.S. 631-640

Katalog No: 70

Buluntu Yeri: Tavşan Adası, A3-d Açması -10 cm.

Kazı Envanter No: 2009-4

AE - 23 mm, 6.48 gr

Öy: Solda Heraclius ayakta, askeri giyimli ve tacı haçlı, sağ elinde uzun haç, sol eli kalçasında. Sağda Heraclius Constantine ayakta khlamys giyimli ve tacı haçlı, sağ elinde haçlı globus, başları arasında haç. [...].

Ay: M üzerinde haç ve C (hilal?), altında A, solda A / N / N / [.] , sağda X / [] / [] , sikke boşluğunda CON.

Ref: BMC: 205, no. 167,168, pl.XXIV.7; Ra.: 65, no. 1421 (Fakat E); DOC 2.1: 299, no. 113b; BNP: 278, no. 75.

Tarih: İ.S. 631-640

Katalog No: 71

Buluntu Yeri: Tavşan Adası, A4-Kule Açması - 342 cm

Kazı Envanter No: 2009-9

AE - 31 mm, 12.04 gr

Öy: Solda Heraclius ayakta, askeri giyimli ve tacı haçlı, uzun sakallı, sağ elinde uzun haç, sol eli kalçasında. Sağda Heraclius Constantine ayakta, khlamys giyimli ve tacı haçlı, sağ elinde haçlı globus, başları arasında haç.

Ay: Belirsiz.

Ref: BMC: 206, no. 169; To.: 675, no. 260; DOC 2.1: 299, no. 115 (Fakat CONΘ); BNP: 279, no. 75; MIB 3: 226, no. 165-J.30.

Tarih: İ.S. 631-640

Katalog No: 72

Buluntu Yeri: Tavşan Adası A1 Açması, Yüzey Buluntusu.

Kazı Envanter No: 2009-47

AE - 24 mm, 6.44 gr

Öy: Solda Heraclius, sağda Heraclius Constantine, her ikisi de ayakta, cepheden, Heraclius Constantine'nin sağ elinde haçlı globus, başları arasında haç.

Ay: M üzerinde haç, altta A, sağda [] / X / [], alttaki sikke boşluğunda CON[Θ].

Ref: DOC 2.1: 295-300, no. 105-116; BNP: 277,278, no. 56-62; MIB 3: 225,226, no. 164a-J.20-165-J.30.

Tarih: İ.S. 631-640

Katalog No: 73

Buluntu Yeri: Tavşan Adası, A4-Kule Altı Açması.

Kazı Envanter No: 2009-13

AE - 25 mm, 3.44 gr

Öy: Solda Heraclius, ayakta, sakallı, askeri giyimli, sol eli kalçasında. Sağda Heraclius Constantine, ayakta, khlamys giyimli, sağ elinde haçlı globus.

Ay: M üzerinde haç? altta E, solda A / N / N / O, sağda []/[] / X, sikke boşluğunda [.]ON.

Ref: BMC no. 169; To. no. 260; DOC 2.1: 299, no. 115.

Tarih: İ.S. 631-640

Katalog No: 74

Buluntu Yeri: Tavşan Adası, A4 Kule-altı M9 Yüzey Buluntusu.

Envanter No: 2009-74

AE - 20 mm, 3.20 gr

Öy: Solda Heraclius ayakta, askeri giyimli, sağ

elinde uzun haç, sol eli kalçasında, sağda Heraclius Constantine, khlamys giyimli.

Ay: M üzerinde monogram?, altta B, solda A / N / N / O, sikke boşluğunda CON.

Ref: BMC: 210, no. 199-201; To.: 709, no. 428; DOC 2.1: 300, no. 116c.1-4; MIB 3: 226, no. 166-J.30.

Tarih: İ.S. 631-640

Katalog No: 75

Buluntu Yeri: Tavşan Adası, A-3 Kulealtı Açması, Kesit Buluntusu

Kazı Envanter No: 2010-15

AE - 27 mm, 6.44 gr

Öy: Solda Heraclius ayakta, uzun sakallı, askeri giyimli, sağ elinde uzun haç, sol eli kalçasında, sağda Heraclius Constantine, khlamys giyimli, sağ elinde haçlı globus, başları arasında haç.

Ay: M üzerinde khristogram? altta E, sağda X / [] / [], sikke boşluğunda [C]ON.

Ref: BMC: 205 no. 163, pl.XXIV.6; To.: 674 no. 255; DOC 2.1: 298, no. 111; BNP: 278 no. 75; MIB 3: 226, no. 164c-J.24, pl.11.

Tarih: İ.S. 631-640

Katalog No: 76

Buluntu Yeri: Tavşan Adası, A4 Açması -493/-536 cm

Kazı Envanter No: 2010-19

AE - 26 mm, 6.16 gr

Öy: Merkezde Heraclius, sakallı, askeri giyimli sağ elde uzun haç, sol eli kalçasında, sağda Heraclius Constantine ve solda Heraclonas,

khlamys giyimli, her üçünün tacı haçlı, sağ ellerinde haçlı globus.

Ay: M üzeri khristogram, altta B, solda A / N / N / O, sağda yer alan tarih görülmüyor, sikke boşluğunda CO[.].

Ref: DOC 2.1: 297 no. 112-114, 116c.1-4; BMC: 204,205 no. 158, 167; T. 674,675 no. 250, 259; MIB 3: 226, no. 164d-J.25; Ra.: 65 no. 1420, 1421.

Tarih: İ.S. 631-640

Katalog No: 77

Buluntu Yeri: A1-d Açması, -65 cm

Kazı Envanter No: 2009-51

AE 23 mm, 4.28 gr

Öy: Merkezde Heraclius, uzun sakallı, askeri giyimli, tacı haçlı, sağ elinde uzun haç. Sağda Heraclius Constantine, solda Heraclonas, her ikisi de khlamys giyimli, tacı haçlı, sağ ellerinde haçlı globus.

Ay: M üzerinde khristogram, altta A?, solda A / N / N / O, sikke boşluğunda CON.

Ref: BMC: 209 no. 197, pl. XXIV.11; To.: 709 no. 426; DOC 2.1: 305, no. 125b; MIB 3: 226 no. 166-J.30.

Tarih: İ.S. 631-640

Katalog No: 78

Buluntu Yeri: Tavşan Adası A1 Açması, Yüzey Buluntusu.

Kazı Envanter No: 2009-46

AE 24 mm, 6.52 gr

Öy: Cepheden üç figür. Merkezde Heraclius, askeri giyimli, sağ elinde uzun haç. Solda Heraclius Constantine, sağda Heraclonas, ikisi de khlamys giyimli, sağ ellerinde haçlı

globus.

Ay: K üzerinde C (hilal?), altta A?, solda A / [N] / N / [O], sağda X / [] / [], Sikke boşluğunda [.].AV.

Ref: DOC 2.1: 299, no. 116a.1,2 (Constantinopolis); MIB 3: 226, no. 165-J.30; BMC: 206, no. 169; BNP: 279, no. 75.

Tarih: İ.S. 631-640

Katalog No: 79

Buluntu Yeri: Tavşan Adası, C1 Açması -520 cm

Kazı Envanter No: 2010-22

AE - 24 mm, 5.10 gr

Öy: Merkezde Heraclius, uzun sakallı, askeri giyimli, tacı haçlı, sağ elinde uzun haç. Sağda Heraclius Constantine, solda Heraclonas, her ikisi de haçlı taç ve khlamys giyimli, sağ ellerinde haçlı globus.

Ay: M üzerinde khristogram, altta B, solda A / N / N / O, sağda X / [] / X, sikke boşluğunda CON.

Ref: DOC 2.1: 305, no. 125a.1,2; MIB 3: 226 no. 166-J.30; BNP: 279 no. 78,79.

<http://pro.coinarchives.com/a/lotviewer.php?LotID=812788&AucID=1519&Lot=2827> (01.11.2016)

Tarih: İ.S. 639-640

II. Constans (İ.S. 641 - 668)

Katalog No: 80

Constantinopolis?

Buluntu Yeri: Tavşan adası, Yüzey Buluntusu

Kazı Envanter No: 2010-12

AE - 24 mm, 6.10 gr

Öy: II.Constans, ayakta, cepheden, sakallı, khlamys giyimli, sağ elinde uzun haç, sol elinde haçlı globus.

ENT[...]

Ay: M üzerinde ve sağda ANA / N / E / O / Σ ve en üstte haç, solda ?, sikke boşluğunda solda A, sağda II.M = 40 nummi

Ref: To.: 700 no. 370; DOC 2.1: 380 no. 309; MIB 3: 234 no. 262 (20. ve 25.yılı).

<http://pro.coinarchives.com/a/lotviewer.php?LotID=791833&AucID=1480&Lot=659> (01.11.2016)

Tarih: İ.S. 644-645

Katalog No: 81

Buluntu Yeri: Tavşan Adası, A3 Açması -170 cm.

Kazı Envanter No: 2009-5

AE 21 mm, 6.06 gr

Öy: II. Constans, cepheden, sağ elde uzun haç, sol elde haç globus.

ENTYTO NI[.]

Ay: M üzerinde yıldız, solda A / N / A, sağda N / E / O / Σ, sikke boşluğunda solda A, sağda II.

Ref: DOC 2.2: 445, no. 61a.5; BNP: 345, no. 09,10; MIB 3: 248, no. 163a,b-J.2; Grierson 1968b: 358, no. 368, pl. 21; Tekin 1999: 153, no. 135, pl. XII.

<http://pro.coinarchives.com/a/lotviewer.php?LotID=791833&AucID=1480&Lot=659> (01.11.2016)

Tarih: İ.S. 644-645

Katalog No: 82

Buluntu Yeri: Tavşan Adası A1 Açması, -260 cm.

Kazı Envanter No: 2009-49

AE 20 mm, 4.56 gr

Öy: II. Constans ayakta, cepheden, khlamys giyimli, sağ elinde uzun haç, sol elinde haç globus tutuyor.

Ay: M üzerinde yıldız, solda [...]N / E / O / [...], sikke boşluğunda solda [...] sağda A. [...]NIKA

Ref: BMC: 270,271, no. 126-8; To.: 753, no. 157, Ra.: 72, no. 1560-1562; DOC 2.2: 450, no. 69a, pl. XXVI; MIB 3: 249, no. 170b-J.11.-

<http://pro.coinarchives.com/a/lotviewer.php?LotID=791833&AucID=1480&Lot=659> (01.11.2016)

Tarih: İ.S. 644-645

Katalog No: 83

Buluntu Yeri: Tavşan Adası A1- d Açması, -12 cm.

Kazı Envanter No: 2009-60

AE 22 mm, 4.6 gr

Öy: Constans ayakta, cepheden, khlamys giyimli, tacı haçlı, sağ elinde uzun haç, sol elinde haçlı globus.

[E]NTY[.....]

Ay: M üzerinde yıldız, solda A / N / A, sağda N / E / O / Σ, sikke boşluğunda solda [...], sağda B.

Ref: DOC 2.2: 447, no. 64a.1.2, pl.XXVI; Grierson 1968b: 358, no. 372, pl.21; MIB 3: 248, no. 167b--d-J.5.-

<http://pro.coinarchives.com/a/lotviewer.php?LotID=791833&AucID=1480&Lot=659> (01.11.2016)

Tarih: İ.S. 644-645

Katalog No: 84

Buluntu Yeri: E3 Açması, Yüzey Buluntusu

Kazı Envanter No: 2009-3

AE 25 mm, 3.78 gr

Öy: Constans, ayakta, cepheden, khylamys giyimli, sağ elinde uzun haç sol elinde haçlı globus.

[.]NT[.....]KA

Ay: M üzerinde ?, solda [/ .] / A, sağda N / E / O / Σ, sikke boşluğunda solda [..], sağda Δ.

Ref: DOC 2.2: 445, 446, no. 62a-62b.2; BNP: 345, no. 14, pl. LIV; MIB 3: 248, no. 164-J.3.-

<http://pro.coinarchives.com/a/lotviewer.php?LotID=791833&AucID=1480&Lot=659> (01.11.2016)

Tarih: İ.S. 644-645

Katalog No: 85

Buluntu Yeri: Tavşan Adası Yüzey Buluntusu

Kazı Envanter No: 2009-6

AE 20 mm, 4.62 gr

Öy: II. Constans, ayakta, cepheden, sakallı, sağ elinde uzun haç, sol elinde haçlı globus.

[.....]I / K / [A]

Ay: M üzerinde haç, altta ?, solda [...], sağda N / E / O / Σ, sikke boşluğunda IA.

Ref: BMC: 269, no. 105; To.: 752, no. 144; DOC 2.2: 443, no. 60a.2; Grierson 1968b: 358, no. 372, pl. 21; BNP: 344, no. 04-06.

Tarih: İ.S. 641-668

Katalog No: 86

Buluntu Yeri: Tavşan Adası Yüzey Buluntusu

Kazı Envanter No: 2009-70

AE 22 mm, 4.84 gr

Öy: Belirsiz.

Ay: M üzerinde ve sağda [..]AN / E / O / Σ, solda [./.] +.

Ref: DOC 2.2: 447, no. 64b; Grierson 1968b: 358, no. 372, pl.21; MIB 3: 248, no. 167b-d-J.5.

Tarih: İ.S. 641-668

Haçlı Dönemi İ.S. 13.yy**Katalog No: 87**

Buluntu Yeri: Tavşan Adası, B2 Açması -230 cm

Kazı Envanter No: 2010-21

AE 27 mm, 4.94 gr

Öy: Merkezde haç. Lejant okunaksız.

Ay: Merkezde haç ve haç ekseninin arasında dört tane daire.

Ref: DOC 2.2: 445, no. 66d.1-5; MIB 3: 249, no. 168-J.7.

Tarih: İ.S. 13. yüzyıl.

Yakın Çağ 1978**Katalog No: 88**

Buluntu Yeri: Tavşan Adası, C-1 Tandır Altı, -510, -523 cm

Kazı Envanter No: 2010-30

AR - 17 mm

Öy: ΓΕΩΡΓΙΩΣ ΑΙ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Kral George başı, sola, küçük çapa ve haç.

Ay: Zeytin çelengi içinde; 2 ΛΕΙΤΑ

Ref:

<http://pro.coinarchives.com/w/lotviewer.php?Lo->

tID=2388532&AucID=2292&Lot=2157
(01.11.2016)

Tarih: İ.S. 1878

Belirlenemeyen Sikkeler

Katalog No: 89

Buluntu Yeri: Tavşan Adası, Sarnıç -153 cm.

Kazı Envanter No: 2006-4

AE 20 mm, 1.52 gr

Öy: Baş.

Ay: Tanımlanamayan nesne.

Katalog No: 90

Buluntu Yeri: D Açması, -280 cm

Kazı Envanter No: 2006-23

AE 11.9 mm, 2.90 gr

Öy: Büst?

Ay: Belirsiz.

Katalog No: 91

Buluntu Yeri: G Açması, Sütun kenarı, yüzey.

Kazı Envanter No: 2006-16

AE - 26 mm, 12.90 gr

Öy: Büst, sağa.

Ay: Solda asaya sarılı yılan, sağda belirsiz nesne.

Katalog No: 92

Buluntu Yeri: G Açması, B Bölümü -120 cm

Kazı Envanter No: 2006-18

AE - 24 mm, 9.00 gr

Öy: Büst?

Ay: Belirsiz nesne.

Katalog No: 93

Constantinopolis?

Buluntu Yeri: E Açması, A Sondajı -82/-89 cm

Kazı Envanter No: 2006-21

AE 17 mm, 2.52 gr

Öy: Belirsiz.

Ay: M üzerinde haç, altta E, solda A / N / N / O, sağda [X] / [], alttaki sikke boşluğunda CON.

Her iki yüzde de bir önceki darbin izleri yer almaktadır.

Katalog No: 94

Buluntu Yeri: Liman Açması, A2, -282/-314 cm

Kazı Envanter No: 2006-22

AE 30 mm, 10.90 gr

Öy: İmparator büstü.

Ay: M altta B, solda [.] / N / N / [.] , sağda tarih okunmuyor, sikke boşluğunda [..]N.

Katalog No: 95

Alexandria?

Buluntu Yeri: Tavşan Adası A4 mezar (2), - 510 cm.

Kazı Envanter No: 2009-62

AE 30 mm, 12.72 gr

Öy: İmparator büstü? Cepheden.

Ay: I ve B arasında haç, sikke boşluğunda [.]AE[.]

Katalog No: 98

Buluntu Yeri: Tavşan Adası, Yüzey Buluntusu.

Kazı Envanter No: 2009-2

AE 21 mm, 3.28 gr

Öy: Belirsiz

Ay: Belirsiz

Katalog No: 96

Belirsiz Atölye

Buluntu Yeri: Tavşan Adası A4 mezar (2), Yüzey Buluntusu.

Kazı Envanter No: 2009-15

AE - 13 mm, 0.98 gr

Öy: Belirsiz

Ay: Belirsiz

Katalog No: 99

Buluntu Yeri: Tavşan Adası, Yüzey Buluntusu.

Kazı Envanter No: 2009-8

AE 23 mm, 4.3 gr

Öy: Belirsiz

Ay: Belirsiz

Katalog No: 97

Buluntu Yeri: Tavşan Adası, Yüzey Buluntusu

Kazı Envanter No: 2009-1

AE 20 mm, 2.58 gr

Öy: Belirsiz

Ay: Belirsiz

Katalog No: 100

Buluntu Yeri: Tavşan Adası, Yüzey Buluntusu.

Kazı Envanter No: 2009-9

AE - 11 mm, 1.36 gr

Öy: Belirsiz

Ay: Belirsiz

Katalog No: 101

Buluntu Yeri: Tavşan Adası, Yüzey Buluntusu.

Kazı Envanter No: 2009-10

AE 12 mm, 0.90 gr

Öy: Büst, cepheden.

Ay: Belirsiz

Katalog No: 104

Buluntu Yeri: Tavşan Adası B-1 Açması, -371 cm.

Kazı Envanter No: 2010-8

AE 10 mm, 0.52 gr

Öy: Belirsiz

Ay: Belirsiz

Katalog No: 102

Buluntu Yeri: Tavşan Adası, Yüzey Buluntusu.

Kazı Envanter No: 2009-12

AE - 12 mm, 1.06 gr

Öy: Belirsiz

Ay: Belirsiz

Katalog No: 105

Buluntu Yeri: Tavşan Adası, Kule Sondaj 1

Kazı Envanter No: 2010-31

AE - 18 mm

Öy: Belirsiz

Ay: Belirsiz

Katalog No: 103

Buluntu Yeri: Tavşan Adası, Yüzey Buluntusu.

Kazı Envanter No: 2009-36

AE 11 mm, 8.96 gr

Belirsiz

Katalog No: 106

Buluntu Yeri: G Açması, B Bölümü -120 cm

Kazı Envanter No: 2006-17

AE - 11 mm, 0.38 gr

Öy: Altıgen içinde rozet?

Ay: Belirsiz

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

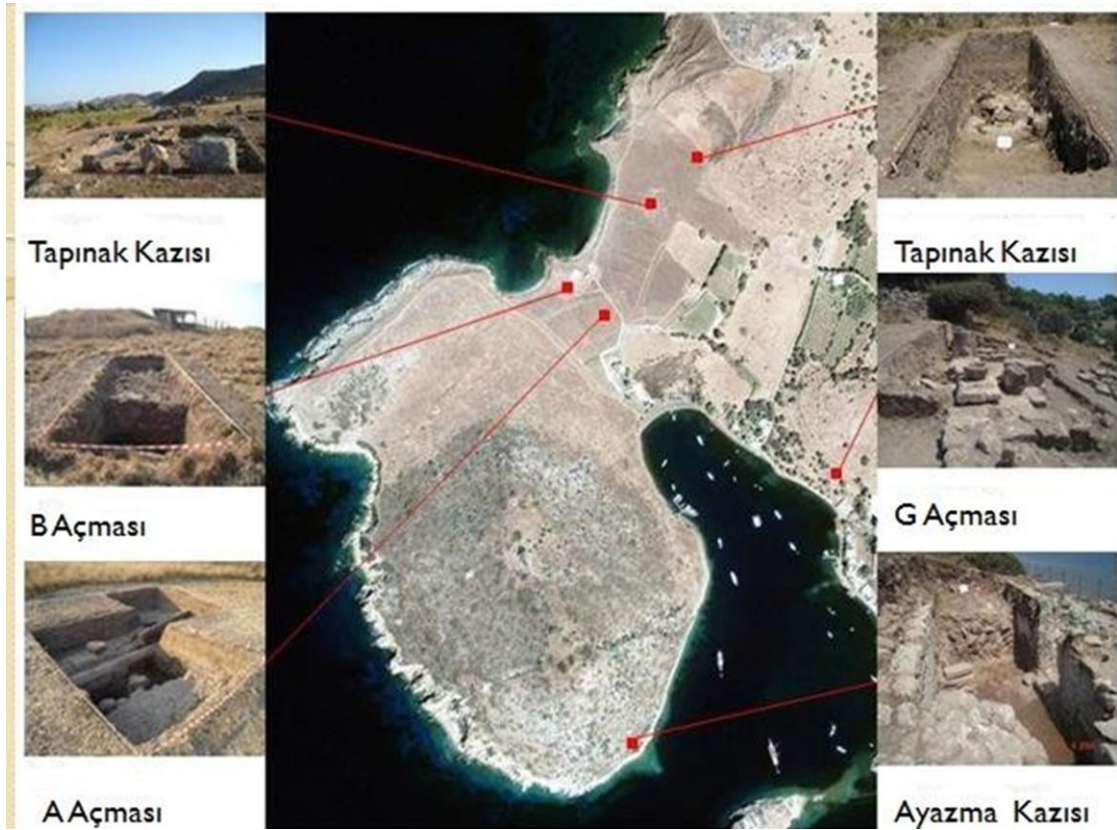
Myndos, en erken İ.Ö. 2. yüzyılda sikke darp etmeye başlayan bağımsız kentler arasına dahil olabilmektedir. Ancak 2005 yılından 2013'e kadar devam eden kazı çalışmalarında Myndos darphı herhangi bir sikkeye rastlanmamıştır. Bu çalışma sadece 2006-2010 yılları arasında yapılan kazılarda gün ışığına çıkartılan sikke buluntularını içermektedir.

Myndos'un Roma İmparatorluk yıllarındaki konumu hakkında fazla bilgi bulunmamaktadır. Ancak Erken Hristiyanlık Döneminde Amyndos adı altında, Karia Eparchiası'na bağlı bir piskoposluk merkezi olmuştur. İ.S. 375'deki konsül listeleri hazırlayan Hierokles'ten öğrendiğimize göre, İ.S. 431 yılında toplanan Ephesos konsülüne yarımadaı temsilen Amyndos Psikoposu Archelaos katılmıştır (*Kraatz* 1904: 114). Kentin Geç Antik Çağdaki önemini İ.S. 4 - 5.

yüzyıllara tarihlenen sikkelerdeki yoğunluk kanıtlamaktadır.

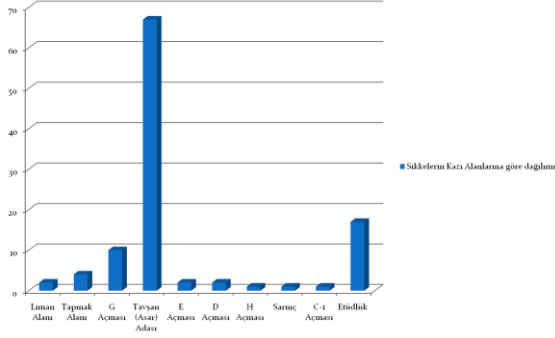
İlk olarak 2005 yılında başlayan Myndos kazıları 2006 yılında Bakanlar Kurulu Kararlı kazılar arasına girmiş ve bu şekilde, 2007-2008 yılındaki zorunlu ara dışında, 2013 yılına kadar devam etmiştir. Bu zaman zarfında kentin batısındaki ana kara ile Kocadağ arasındaki düzlükte A-F Açmaları adı verilen sondajlarda, doğal limana bakan yamaçta (G Açması), doğal liman girişinde Ayazma olarak adlandırdığımız alanda ve son olarak Tavşan (Asar) Adasında kazı çalışmaları gerçekleştirilmiştir (Resim 1). Bu çalışmanın konusunu oluşturan sikkeler 2006-2010 arasında bulunanları kapsamaktadır (Resim 2).

Myndos kazılarında bulunan ilk sikkeler 2006 yılı kazı çalışmalarımız esnasında kentin batısındaki düzlükte, arazi sahibinin talebi ve Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel

Resim 1: 2006 kazı sezonunda açılan sondajların yerleri

Müdürlüğü'nün isteği doğrultusunda yapılan sondaj kazılarında, A2 açmasından gelmiştir (Şahin 2008: 21vdd.). Bulunan iki sikkeden birisi Heraclius'un İ.S. 615 - 624 yılları arasında darp ettirdiği, diğeri ise İ.S. 7. yüzyıla aittir.

Resim 2: 2006-2010 arasında bulunan sikkelerin kazı alanlarına göre dağılımı

2006 yılının en önemli keşfi, söz konusu alanda tespit ettiğimiz ana kaya üzerine oturan tapınak kalıntısı olmuştur. Sondaj

kazılarına göre etrafını bir temenos veya teras duvarının çevirdiğini düşündüğümüz sondajların tamamı Tapınak Alanı olarak isimlendirilmiştir (Şahin 2008: 22 vd.). Buluntulara göre, bu alanda yapı programı İ.Ö. 5 yüzyılda başlamakta ve Bizans Dönemine kadar devam etmiştir. Ancak buluntular arasında erken döneme işaret eden herhangi bir sikke yer almamaktadır. Bizans veya Erken Hristiyanlık Döneminin en belirgin temsilcisi, ana kaya üzerinde tapınağın yerine inşa edilen şapeldir. Orta mekanda korunan mozaik zemine göre İ.S. 6. yüzyılda inşa edildiği düşünülmektedir (Şahin-Şener 2015: 146). Bu tarihi İ.S. 6. yüzyıl tarihlenen I. Iustinianus (İ.S. 527-565), II. Iustinus (İ.S. 565-578), II. Tiberius (İ.S. 578-582) ve Mauricius Tiberius'a (İ.S. 582-602) ait sikkelerle de kanıtlamaktadır.

Sikke bulunan bir diğer sondaj, doğal limana bakan teras üzerinde yer alan G açmasıdır (Resim 1). Açığa çıkartılan yol kalıntısı alanın teras şeklinde düzenlendiği göstermektedir. Bu alanda in situ olarak Dor

Resim 3: 2009 yılında kazı çalışmalarına başlanan Tavşan Adası

düzeninde sütun tamburları ve Stylobat kalıntısı açığa çıkartılmıştır (Şahin 2008: 26 vd.). Yamaç evlerinin bulunduğu alan olarak düşündüğümüz G Açmasında, yapının ilk olarak inşa edildiğini düşündüğümüz dönemlerden değil de, Geç Antik ve Erken Bizans Dönemlerinden II. Constantius (İ.S. 337 - 361), Valens (İ.S. 364-378), I. Iustinianus (İ.S. 527 - 565), II. Iustinus (İ.S. 565-578), Mauricius Tiberius (İ.S. 582-602), Focas (İ.S. 602-610) ve Heraclius'a (İ.S. 610-641) ait sikkeler ele geçmiştir.

Tavşan (Asar) Adası'nda 2009 yılında başlayan kazılarda ilk olarak en üst terastta bulunan kule kalıntısının iç bölümünde kazılara başlanmıştır (Şahin vd. 2011: 155 vd.). Kule duvarının ortalama kalınlığı 1,4 metredir (Resim 3). 2009 yılındaki ilk dönem kazılarında doğu-batı istikametinde yaklaşık 5,4 x 16 m ebatlarında bir yapı kalıntısı ortaya çıkmıştır. Bazilikal planlı yapının orta nefinde mozaik zemin yer almaktadır. Kuzey

nefin doğusunda, bir alt terasa gelecek şekilde 12 adet mezarın bulunduğu kriptobölümü yer almaktadır (Şahin 2012: 341 vd. Çizim 2) (Resim 4). Yapı kalıntısı, mozaik zemine göre İ.S. 5. yüzyıl sonu - 6. yüzyıl başlarına tarihlenmektedir (Şahin 2011a: 871). Kule içerisinde 1 numaralı sondajda tespit edilen I. Anastasius sikkesi (İ.S. 491 - 498), mozaik zemine göre yapılan tarihlenirmeyi desteklemektedir.

2010 yılı kazılarına sadece Asar Adası'nda devam edilmiştir. Bu dönemde kulenin yanı sıra alt teraslarda da kazılara başlanmıştır. Daha sonraki yıllarda Apollon Archegetes'e adandığını tespit ettiğimiz sunak (Şahin 2012: 344 Resim 9; Şahin 2015: 5 Resim 8), Ada üzerinde ilk yapılaşmanın İ.Ö. 4. yüzyılda başladığına işaret etse de, 2009 (Şahin vd. 2011: 155 Resim 6) ve 2010 (Şahin 2012: 345 vd.) yıllarındaki kazı çalışmalarında ağırlıklı Geç Antik ve Erken Bizans dönemine ait sikkeler ele geçmiştir.

Resim 4: Tavşan Adası'nda yer alan bazilikada kriptabölümü

Apollon Sunağı'nın en azından Helenistik Dönemden başlayarak ada üzerinde bulunduğunu Asklepios betimli bir sikke de belgelemektedir.

Asar Adası'nda bulunan sikkelerin açmalara göre dağılımı şöyledir: A1 Açmasında 9 adet sikke ele geçmiştir. Bu sikkelerden 7 adet Heraclius (İ.S. 610-641), 2 tanesi II. Constans'a aittir. A2 Açmasında 2 adet Heraclius (İ.S. 610-641) sikkesi ele

sında I. Iustinianus (İ.S. 527 – 565), II. Iustinus (İ.S. 565-578) ve Heraclius (İ.S. 610-641) sikkeleri ele geçmiştir. A5 Açmasında Heraclius (İ.S. 610-641) sikkesi vardır.

B1 Açmasında Heraclius (İ.S. 610-641) sikkesi ön plana çıkmaktadır. B2 Açmasında Arcadius (İ.S. 383-395), Iohannes (İ.S. 423-425), II. Constantius (İ.S. 337-361), Heraclius (İ.S. 610-641) sikkelerinin yanı sıra bir adet de İ.S. 13. Yüzyıla tarihlenen gümüş

Resim 5: Tavşan Adası'nda kazılar sonrasında açığa çıkartılan yapılar

geçmiştir. A3 Açmasında II. Tiberius (İ.S. 578-582), Heraclius (İ.S. 610-641) ve II. Constans sikkeleri bulunmuştur. A4 Açma-

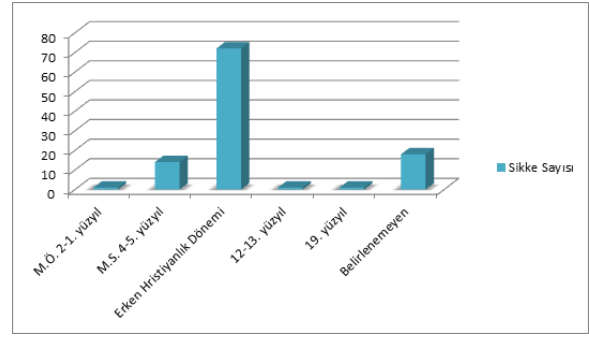
Haçlı sikkesi ele geçmiştir.

C1 Açmasında Heraclius (İ.S. 610-641) sikkeleri ele geçmiştir. Yüzeyde ise 6 adet sikkede tespit edilmiştir. D ve E açmalarından ikişer adet, H açmasında 1 adet, sarnıçtan 1 adet Yunan leptası bulunmuştur.

Ayrıca Kule Açmasında I. Anastasius (İ.S. 491-518), I. Iustinianus (İ.S. 527 – 565) ve Heraclius (İ.S. 610-641) sikkeler bulunmuştur. Kulealtı Açmasında ise II. Constantius (İ.S. 337 - 361), Arcadius (İ.S. 383-395), Honorius (İ.S. 395-423), Iohannes (İ.S. 423-425), I. Iustinianus (İ.S. 527 – 565), Mauricius Tiberius (İ.S. 582-602), Focas (İ.S. 602-610) ve Heraclius (8 adet; İ.S. 610-641) sikkeleri ele geçmiştir.

Asar Adası'nda 2013 yılına kadar sürdürülen çalışmalar sonunda, Adanın Hristiyanlığın kabulüne kadar Apollon'a ait bir kült alanı, sonrasında ise bir manastır kompleksi olarak iskan gördüğü anlaşılmıştır (Resim 5). Diğer bir ifade ile Ada'nın dini fonksiyonu hiç değişmemiştir. Ancak Myndos sakinlerinin Ortaçağ ile birlikte güvenlik nedeniyle Yarımada'nın daha iç bölgelerine taşındığını tahmin ediyoruz. Adanın üzerindeki kule kalıntısının gözetleme ve güvenlik nedeniyle bu dönemde, yani yaklaşık 11. yüzyılda inşa edildiğini tahmin ediyoruz. B2 açmasında ele geçen ve ünük bir arka yüz tipine sahip olan gümüş Haçlı sikkesi İ.S. 13. yüzyıl tarihi ile bu tahminimizi doğrular niteliktedir.

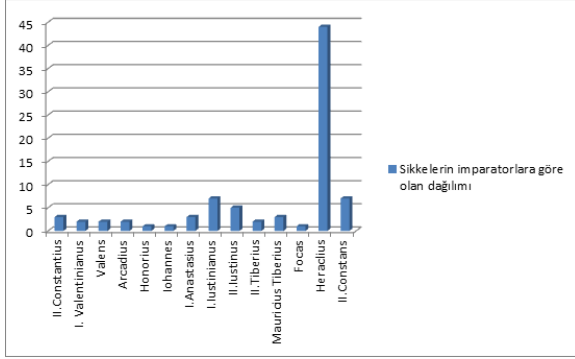
Myndos Antik Kenti kazı çalışmalarında ele geçen sikkelerden en erkeni İ.Ö. 2. - 1. yüzyıla tarihlenen Kos sikkesidir. İ. S. 13. yüzyıla tarihlenen Ortaçağ Haçlı sikkesi ise Myndos'ta yaşamın en azından bu tarihe kadar devam ettiğine işaret etmektedir. En geç tarihli para örneğimiz 1878 yılına tarihlenen bir Yunan Leptası'dır (Resim 6).

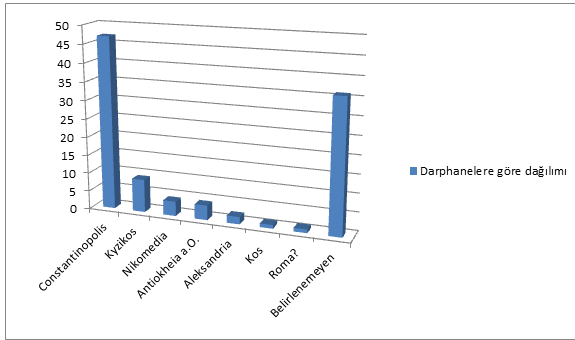
Resim 6: Sikkelerin dönemlere göre dağılımı

Myndos'ta bulunan sikkelerden 12 adeti İ.S. 4.-5. yüzyıla, 71 adeti ise Erken Bizans Dönemine tarihlenmektedir. Erken Bizans Dönemi Myndos sikkeleri arasında II. Constantius'dan (İ.S. 337-361), II. Constans'a değin (İ.S. 641-668) süreklilik gözlenmektedir. II. Constantius Dönemini 3 adet sikke (İ.S. 337 - 361), I. Valentinianus Dönemini 2 adet sikke (İ.S. 364-375), Valens Dönemini 2 adet sikke (İ.S. 364-378), Arcadius Dönemini 1 adet (İ.S. 383-395), Honorius Dönemini 2 adet (İ.S. 395 – 423), Iohannes Dönemini 2 adet (İ.S. 423-425), I. Anastasius Dönemini 4 adet (İ.S. 491-518), I. Iustinianus Dönemini 7 adet (İ.S. 527 – 565), II. Iustinus Dönemini 5 adet (İ.S. 565-578), II. Tiberius Dönemini 2 adet (İ.S. 578-582), Mauricius Tiberius Dönemini 3 adet (İ.S. 582-602), Focas Dönemini 1 adet (İ.S. 602-610), Heraclius Dönemini 44 adet (İ.S. 610-641), II. Constans Dönemini 7 adet sikke ile temsil edilmektedir. Heraclius sikkelerinin hemen hepsi ikinci kez darp edilmiştir. Bu sebeple Focas sikkelerinden birkaçı Heraclius sikkelerine dâhil edilmiştir. Bundan dolayı da Heraclius sikkeleri, Myndos'ta en büyük grubu oluşturmaktadır (Resim 7).

Ele geçen sikkelerden 9 adeti Constantinopolis, 47 adeti, Kyzikos, 4er edeti Nikomedia ve Antiokheia a.O., 2 adeti Alexandria darphanelerine aittir. 36 adet sikkenin darp yeri ise kondisyonlarının düşük olmasından dolayı tespit edilememiştir (Resim 8).

Resim 7: Sikkelerin imparatorlara göre dağılımı

Resim 8: Sikkelerin darphanelere göre dağılımı

2006 - 2011 yılları arasında Myndos antik kentinde sürdürülen kazıları esnasında bulunan çok sayıda sikke arasında dört tane de Antiokheia ad Oronthes (Antakya) kesimi sikke yer almaktadır. Antiokheia, İmparator Vespasianus'un Yahudi İsyanını bastırmasından sonra İ.S. 72-73 yılından itibaren denarius ve aureus darp etmeye başlamıştır (RIC VIII: 4). Antiokheia, Erken Bizans Döneminde ise Konstantinopolis ve Alexandria'dan sonra Doğu Roma İmparatorluğu'nun en büyük ve önemli üçüncü kentidir¹. İ.S. 4. yüzyılda I. Constantinus'un imparatorluğu esnasında Antiokheia'da 10 darphane (officinae) olduğu bilinse de J.P.C.

Kent 15. darphaneden de bahsetmektedir². Kentin darphane isminin sikkeler üzerindeki kısaltılışı AN, ANT ANTIX ve THEUP biçimindedir (Tekin 1999: 41). Antiokheia a.O. darphanesi İ.S. 7. yüzyılda kapanan ilk darphaneler arasında bulunmaktadır³. Myndos sikkeleri arasında yer alan en erken tarihli Antiokheia a.O. sikkesi Arcadius (İ.S. 383-408) Dönemine aittir. Sikke üzerinde kentin lejantı ANT harfleri ile gösterilmiştir. Sikkenin ön yüzünde Arcadius'un büstü, miğfer ve zırh (cuirass) giymiş olarak cepheden betimlenmiştir⁴. Sağ elinde mızrak, sol elinde omuz hizasında haç betimli kal kan tutmaktadır.

Myndos'ta bulunan diğer bir Antiokheia a.O. kesimi sikke Mauricius Tiberius (İ.S. 582-602) ya da Heraclius (İ.S. 610-641) Dönemine aittir. Sikkenin orijinali II. Iustin (İ.S. 565-578) Döneminde kesilmiş olsa da, arka yüzde yer alan "M" birim işaretinden sikkenin Mauricius Tiberius (İ.S. 582-602) veya Heraclius (İ.S. 610-641) Dönemlerinde tekrar kullanıldığı anlaşılmaktadır. Sikke üzerinde kentin lejantı Theupolis adından dolayı [.]HEUP monogramı ile gösterilmiştir. Bilindiği gibi, İ.S. 528 yılındaki depremden sonra Antiokheia a.O. kentinin adı Theupolis olarak değiştirilmiş ve bundan dolayı kentte bulunan darphanelerde kesilen sikkeler, "THEUP" harfleri basılarak kullanılmaya başlanmıştır (Tekin 1999: 41). Myndos sikkeleri arasında yer alan son Antiokheia a.O. darphane sikke Mauricius Tiberius (İ.S. 582-602) Dönemine aittir. Mauricius Tiberius tarafından bastırılan sikkeler arasında sadece Antiokheia a.O.'de darp edilen yarım follislerin ön yüzünde kartallı asa bulunduğu bilinmektedir (MIB 2: 121 no. 99

¹ Büyüklüğün bir diğer göstergesi de kilisedir. Antiokheia a.O. Kilisesinin hazinesi Konstantinopolis, Jerusalem (Kudüs) veya Alexandria kiliseleri ile yarışacak oranda zengindir: Mango 2008: 45. Antiokheia aynı zamanda doğudaki en önemli darphane merkezleri arasında sayılmaktadır: Grierson 1999: 5.

² RIC VIII: 503 (ender de olsa 15. darphane de kullanılmıştır).

³ Bu yüzyılda kapanan ilk darphaneler arasında ayrıca Nikomedia, Kyzikos ve Thessalonika darphaneleri de bulunmaktadır. Tekin 1999: 40.

⁴ Cepheden büst Arcadius sikkelerinde İ.S. 395 yılından itibaren yeninden gözükmeye başlamıştır. İ.S. 5. yüzyıla gelindiğinde İmparatorluğun batısında profilden büstler tercih edilirken, doğuda cepheden verilenlere devam edilmiştir: Grierson 1999: 25.

a- c. -BN: 198 no. 62-99). Mauricius Tiberius sikkelerinden birisi imparatorluğunun 11. yılında yani 9/10 Postkonsüllük yaptığı dönemde kesilirken (İ.S. 592-593) (Lewis 1939: 414-421), diğeri İ.S. 599-602 yılına tarihlenmektedir. Myndos'ta ele geçen Antiokheia a.O. darphanesi kesimi sikkeler İmparator Arcadius (İ.S. 370-408), II. Iustin (İ.S. 569-578) ve Mauricius Tiberius (İ.S. 582-602) Dönemlerine aittir.

Antiokheia a.O. /Theupolis, tıpkı Constantinopolis, Kyzikos, Nikomedia ve diğerleri gibi Geç Roma döneminden başlayarak "merkezi" bir darphane olmuş ve burada bulunan darphanelerinde kesilen sikkeler, Suriye, Lübnan, Filistin, Kıbrıs ve Pamphylia'dan doğuya bütün bölgenin sikke ihtiyacını karşılamıştır. Çünkü, Antiokheia a.O. darphanesi, Doğu Roma İmparatorluğu'nun en önemli darphanelerinden birisidir ve bu nedenle sikkeler geniş bir coğrafyaya yayılmışlardır. Myndos kazılarında ele geçen sikkeler, Antiokheia a.O. darphanelerinde kesilen sikkelerin Önyasya ile sınırlı kalmayıp Karya Bölgesi'ne kasar yayıldığını göstermektedir. Myndos'ta bulunan sikkeler büyük oranda Erken Bizans Dönemine tarihlenmektedir. Bu zaman aralığı Doğu Roma İmparatorluğunun en parlak olduğu dönemlerinden birisidir. İmparatorluğun çeşitli kentlerinde darphaneleri vardır. Myndos'ta ele geçen Antiokheia a.O. darphane sikkeler, farklı darphanelerde basılan sikkelerin kendi bölgeleri ile sınırlı kalmadıklarını, imparatorluk toprakları içinde geniş bir coğrafyaya yayılabildiklerini göstermektedir. Bu durum vergi ya da benzeri sebeplerle değişik kentlerden başkente toplanan sikkelerin, farklı sebeplerle kentler arasında el değiştirebildiğini göstermektedir⁵. Bu değişimde kentler arasında doğrudan bir ilişkinin olup olmadığı henüz tam anlamıyla bilinmemektedir.

KAYNAKÇA

- Auktion 62 Münzen der Antike- Dr. Hubert Lanz (Satış Kataloğu), München-Deutschland, (26. November 1992).
- Auktion 72 Münzen der Antike- Dr. Hubert Lanz (Satış Kataloğu), München-Deutschland, (29. Mai 1995).
- Auktion 74 Münzen der Antike- Dr. Hubert Lanz (Satış Kataloğu), München-Deutschland, (20. November 1995).
- Auktion 76 Münzen der Antike- Dr. Hubert Lanz (Satış Kataloğu), München-Deutschland, (18. Mai. 1996).
- Auktion 78 Münzen der Antike- Dr. Hubert Lanz (Satış Kataloğu), München-Deutschland, (25. November 1996).
- Auktion 80 Münzen der Antike- Dr. Hubert Lanz (Satış Kataloğu), München-Deutschland, (26. Mai 1997).
- Auktion 86 Münzen der Antike- Dr. Hubert Lanz (Satış Kataloğu), München-Deutschland, (18. Mai 1998).
- BMC I W. Wroth, Catalogue of the Imperial Byzantine Coins in the British Museum I (London 1908).
- BN C. Morrisson, Catalogue des monnaies byzantines de la Bibliothèque Nationale I, Catalogue des Monnaies Byzantines de la Bibliothèque Nationale, d'Anastase Ier à Justinien II. 491-711 (Paris 1970).
- Comte 1968 J. T. Comte, Monnaies Byzantines I, (1912-1914) St. Petersburg; Adolf M. Hakkert (Ed.) Réimpression Anastatique de l'Édition (Amsterdam).
- DOC I A. R. Bellinger, Catalogue of the Byzantine coins in the Dumbarton Oaks Collection and in the Whittemore Collection I. Anastasius I. to Maurice 491-602 (Washington 1966).

⁵ Diğer yandan bu sikkelerin kendi temaları dışında, yani Geç Roma veya Doğu Roma topraklarının her yerinde resmen geçerli olduğu düşünülürse, elden ele dolaşım yoluyla da Myndos'a gelmiş olduğu düşünülebilir.

- Grierson 1968a P. Grierson, Phocas and Heraclius 602 – 641, Catalogue of the Byzantine Coins in the Dumbarton Oaks Collection and in the Whittemore Collection, Volume 2, Part I., Alfred R. Bellinger - Philip Grierson (Eds.), Washington.
- Grierson 1968b P. Grierson, Heraclius Constantine to Theodosius 641 – 717, Catalogue of the Byzantine Coins in the Dumbarton Oaks Collection and in the Whittemore Collection, Volume 2, Part 2., Alfred R. Bellinger - Philip Grierson (Eds.), Washington.
- Grierson 1999 P. Grierson, Byzantine coinage, Dumbarton Oaks Research Library and Collection (Washington D. C.)
- İzmirlier 1969 Y. İzmirlier, "Some Unpublished Byzantine Copper", Numismatic Circular v. 77, No. 10, 318 – 322.
- Kent 1981 J. P. C. Kent, The Family of Constantine I., C. H. V. Sutherland – R. A. G. Carson (Eds.), The Roman Imperial Coinage Volume VIII (London).
- Kent 1994 J. P. C. Kent, The Divided Empire and the Fall of the Western Parts. J. P. C. Kent, R. A. G. Carson - J. P. C. Kent – A. M. Burnet (Eds.), The Roman Imperial Coinage X (London).
- Kraatz 1904 W. Kraatz, Koptische Akten zum ephesinischen Konzil vom Jahre 431 (Leipzig).
- MIB 2 W. Hahn, Moneta Imperii Byzantini II – Von Justinus II. bis Phocas (565-610) (Wien 1975).
- Morrison 1970 C. Morrison, Tome premier d'Anastase Ier A Justinien II 491-711, Catalogue des monnaies Byzantines de la Bibliothèque Nationale, Bibliothèque Nationale (Paris).
- Pearce 1951 J. W. E. Pearce, Valentinian I - Theodosius I. Harold Mattingly. C. H. V. Sutherland – R. A. G. Carson (Eds.), The Roman Imperial Coinage IX (London).
- Ra. R. Ratto, Monnaies Byzantines et d'autres pays contemporaines à l'époque byzantine (Amsterdam 1959).
- Ratto 1959 R. Ratto, Monnaies Byzantines, Lugano, 1930; Réimpression par.1. Schulman (Amsterdam).
- RIC VIII J. P. C. Kent, The Family of Constantine I, A.D. 337 – 364, C. H. V. Sutherland – R. A. G. Carson (Eds.), The Roman Imperial Coinage VIII (London 1981).
- RIC X J. P. C. Kent, The Divided Empire and the Fall of the Western Parts, AD 395 -491, R. A. G. Carson - J. P. C. Kent – A. M. Burnet (Eds.), The Roman Imperial Coinage X (London 1994).
- Sabatier 1930 J. Sabatier, Monnaies Byzantines, Buchhandlung Gustav Fock G.M.B.H. (Leipzig).
- Şahin 2008 M. Şahin, "2006 Yılı Myndos Kazısı", 29. KST, Kocaeli, 28 Mayıs – 1 Haziran 2007 (Ankara), 21-38.
- Şahin vd. 2011 M. Şahin, D. Şahin, O. Duman-kaya, A. A. Altın, U. Gürdal, M. Yılmaz, H. Başkaya, M. S. Dirim, İ. H. Mert, S. Gündüz, , "2009 Yılı Myndos Kazısı", KST, Sayı 32.1, 154-175.
- Şahin 2011a D. Şahin, "Myndos Mosaics", XI. Uluslararası Antik Mozaik Sempozyumu, 16- 20 Ekim, Bursa, 865-872.
- Şahin 2012 M. Şahin, "Myndos Kazısı-2010", 33. KST, Malatya 23-28 Mayıs 2011 (Ankara), 339-363.
- Şahin 2015 M. Şahin, "Myndos Kazısı-2013", 36. KST, Gaziantep 02-06 Haziran 2014 (Ankara), 19-44.
- Şahin-Şener 2015 D. Şahin-S. Şener, The Basilica Mosaic on Asar Island at Myndos, JMR 8, 141-166.
- Tekin 1999 O. Tekin, Yapı Kredi Koleksiyonu Bizans Sikkeleri, (İstanbul).
- To. I. I. Tolstoi, Monnaies byzantines, Réimpr. anast. de l'éd. St. Petersburg 1912 - 1914 (Amsterdam 1968).

Wolfgang 1973 H. Wolfgang, Moneta Imperii Byzantini 1, von Anastasius I. bis Justinianus I (491-565) (Wien).

Wolfgang 1975 H. Wolfgang, Moneta Imperii Byzantini 2, von Justinus II. bis Phocas (565-610) (Wien).

Wolfgang 1981 H. Wolfgang, Moneta Imperii Byzantini 3, von Heraclius bis Leo III (610 – 720) (Wien).